ĮDOMIAUSIOS KELIONĖS

70 MARŠRUTŲ **700** FOTOGRAFIJŲ **1100** OBJEKTŲ

TERRA PUBLICA

LIETUVA
Kelių ir maršrutų žemėlapis
Automagistralė, kelias su pažymėtomis judėjimo juostomis
A 1 E 85
Magistralinis kelias
Krašto kelias
Kiti keliai
24
Atstumai kilometrais
28 p.
Puslapis, kuriame rasite kelionės aprašymą
Maršruto teritorija
Židikai
Mažeikiai
N. Akmenė
Akmenė
Venta
Papilė
Žagarė
Skaistgirys
Joniškis
Skuodas
Ylakiai
Mosėdis
Barstyčiai
Seda
Salantai
Plateliai
Alsėdžiai
Darbėnai
Šventoji
Palanga
Kretinga
Kartena
Plungė
Telšiai
Tryškiai
Kuršėnai
Gruzdžiai
ŠIAULIAI
Bubiai
Radviliškis
Žarėnai
Luokė
Jokūbavas
Kuliai
Vėžaičiai
Rietavas
Varniai
Užventis
KLAIPĖDA
Gargždai
Veiviržėnai
Laukuva
Kražiai
Kelmė
Tytuvėnai
Baisogala
Priekulė
Švėkšna
Kvėdarna
Šilalė
Šiluva
Viduklė
Raseiniai
Ariogala
Neringa
ŠILUTĖ
Rusnė
Žemaičių Naumiestis
Vainutas
Skaudvilė
TAURAGĖ
Eržvilkas
Pagėgiai
Vilkyškiai
Panemunė
Viešvilė
Smalininkai
Jurbarkas
Raudonė
Klausučiai
Seredžius
Gelgaudiškis
Šakiai
Lukšiai
Griškabūdis
Kudirkos Naumiestis
Kazlų Rūda
Pilviškiai
Kybartai
Virbalis
Vilkaviškis
Marijampolė
Igliauka
Bartninkai
Liudvinavas
Vištytis
Kalvarija
Simnas
Lazdijai
Kapčiamiestis
E 272
A 11
A 13
E 85
A 1
A 12
E 77
A 18
A 9
A 7
E 28
E 67
A 16
A 5
424 p.
328 p.
322 p.
344 p.
308 p.
430 p.
420 p.
414 p.
332 p.
316 p.
340 p.
392 p.
398 p.
302 p.
298 p.
372 p.
366 p.
404 p.
384 p.
360 p.
172 p.
380 p.
354 p.
376 p.
350 p.
196 p.
138 p.
206 p.
192 p.
30 p.

Nemunėlio Radviliškis
Žeimelis
Kiemėnai
Saločiai
Biržai
292 p.
274 p.
Papilys
Linkuva
Pasvalys
Juodupė
Joniškėlis
Pandėlys
280 p.
A 10
E 67
Vabalninkas
Rokiškis
Obeliai
Klovainiai
Pumpėnai
Skapiškis
Kupiškis
270 p.
262 p.
Kamajai
Antazavė
Smilgiai
Subačius
Jūžintai
Dusetos
242 p.
Zarasai
A 17
E 272
A 9
PANEVĖŽYS
A 6
E 262
Šeduva
286 p.
Velžys
Viešintos
Svėdasai
Visaginas
Užpaliai
A 8
E 67
252 p.
226 p.
Salakas
Raguva
Troškūnai
Rubikiai
Krekenava
E 272
A 2
Anykščiai
UTENA
Dūkštas
Gudžiūnai
Ramygala
166 p.
256 p.
248 p.
Tauragnai
232 p.
Kavarskas
A 6
E 262
Vidiškės
Taujėnai
A 14
Alanta
238 p.
Ignalina
Didžiasalis
162 p.
Siesikai
90 p.
Palūšė
Šėta
214 p.
UKMERGĖ
Molėtai
Kaltanėnai
A 8
E 67
Adutiškis
Vepriai
Švenčionėliai
Babtai
Švenčionys
JONAVA
Giedraičiai
220 p.
A 1
144 p.
E 85
E 67
Širvintos
84 p.
E 262
Domeikava
Kernavė
Paberžė
KAUNAS
Pabradė
104 p.
110 p.
128 p.
Maišiagala
Kaišiadorys
Rumšiškės
Žasliai
98 p.
Nemenčinė
152 p.
A 14
Elektrėnai
Garliava
156 p.
Žiežmariai
56 p.
Vievis
Avižieniai
A 1
E 85
40 p.
VILNIUS
188 p.
64 p.
50 p.
Prienai
Birštonas
Jieznas
Stakliškės
Trakai
E 28
A 16
E 28
Senieji Trakai
180 p.
A 3
Aukštadvaris
Medininkai
Rūdiškės
70 p.
A 4
A 15
Punia
Butrimonys
Onuškis
Baltoji Vokė
Turgeliai
34 p.
E 85
Jašiūnai
ALYTUS
Daugai
74 p.
Šalčininkai
12 p.
Senoji Varėna
80 p.
Seirijai
Eišiškės
Merkinė
Varėna
Dieveniškės
A 4
22 p.
Marcinkonys
18 p.
28 p.

ĮDOMIAUSIOS KELIONĖS *po Lietuvą*

70 MARŠRUTŲ 700 FOTOGRAFIJŲ 1100 OBJEKTŲ

TERRA PUBLICA

UDK 910.4:379.8(474.5)(036)
Id-19

Sudarytojai: Danguolė Kandrotienė ir Vytautas Kandrotas

Projekto vyriausias fotografas Vytautas Kandrotas

TERRA PUBLICA

Išleido VšĮ „Terra Publica"
Tilžės g. 18, LT-47181 Kaunas
Tel. 8 37 328820, faks. 8 37 328821
info@terrapublica.lt, www.terrapublica.lt

ISBN 978-9955-652-87-8

Leidinį „Įdomiausios kelionės po Lietuvą“ parėmė:

Kretingos rajono savivaldybė

Birštono savivaldybė

Elektrėnų savivaldybė

Anykščių rajono savivaldybė

Jurbarko rajono savivaldybė

Kelmės rajono savivaldybė

Pakruojo rajono savivaldybė

Plungės rajono savivaldybė

Šalčininkų rajono savivaldybė

Šiaulių rajono savivaldybė

Tauragės rajono savivaldybė

Varėnos rajono savivaldybė

Pagėgių savivaldybė

Rokiškio rajono savivaldybė

Skuodo rajono savivaldybė

Šakių rajono savivaldybė

Molėtų rajono savivaldybė

Kaišiadorių rajono savivaldybė

Neringos savivaldybė

Pasvalio rajono savivaldybė

Telšių rajono savivaldybė

Utenos rajono savivaldybė

Žodis skaitytojui

Diana Varnaitė
Kultūros paveldo departamento direktorė

Labai džiaugiuosi, galėdama kartu su šio kelionių žinyno leidėjais pristatyti naująjį leidinį – puikų vedlį po mūsų kraštą – „Įdomiausios kelionės po Lietuvą". Dauguma aprašytų objektų sutampa su Kultūros vertybių registro duomenų baze, taigi yra išties patys vertingiausi ir įdomiausi. Maršrutai sudaryti taip, kad keliautojas galėtų susipažinti su labai įvairiu kultūros paveldu – urbanistikos, technikos paminklais, dvarais, sakralinėmis vertybėmis ir kt. Būdama aistringa keliautoja po Lietuvą linkiu su šiuo gidu ne tik patiems geriau pažinti savo kraštą, bet ir parodyti jo lobius svečiams iš kitų šalių.

D. Varnaitė

Vydmantas Drumsta
Valstybės įmonės „Lietuvos paminklai" direktorius

Tik keliaudami po Lietuvą galime geriau ją pažinti ir patirti krašto grožį. Pamatytas gausus ir turtingas šalies kultūros paveldas, įstabūs kraštovaizdžio vaizdai priverčia nustebti: kokia turtinga mūsų Lietuva! Natūralios gamtos supami piliakalniai ir pilys, dvarai, bažnyčios, senamiesčių ansambliai padeda įsigilinti į savo kultūros ir tautos istoriją. Šiame begalinio pažinimo kelyje suvokiame, kas esame, ir atsiveriame plačiajam pasauliui, kad jis drauge išgyventų šį atradimo džiaugsmą.

V. Drumsta

Arūnas Svitojus
Lietuvos pilių ir dvarų asociacijos prezidentas

Dvaras – kultūros židinys bei tradicijų puoselėtojas

Pirmieji dvarai pradėjo kurtis kartu su valstybe, jau XIII a. antrojoje pusėje tai buvo valstybės administraciniai, politiniai ir kultūriniai centrai bei prievolių surinkimo punktai.

Galime pasidžiaugti, jog ir šiomis dienomis prižiūrimi dvarai tebėra kultūriniai centrai. Lietuvos pilių ir dvarų asociacijos narių dvaruose vyksta įvairūs kultūriniai renginiai: plenerai, kūrybos vakarai, muzikinės popietės, kiemo teatro ir įvairūs kiti festivaliai, parodos, koncertai, spektakliai, veikia profesionalaus meno galerijos, miestelių šventės, vykdomi turizmo, kūrybinių industrijų programos ir kt. Taip pat dvaruose atgimsta ir senosios tradicijos: tautinis kultūrinis paveldas, atnaujinamas ir skatinamas tradicinis amatų vystymas, saugomas kulinarinis paveldas (alaus daryklos, sūrių ir kitų produktų gamyba), atkuriami dvarų ūkiai ir tęsiamos ūkininkavimo paveldo tradicijos. Visa tai grąžina dvarams laikinai prarastą svarbų vaidmenį visuomenės gyvenime ir įtraukia žmones, įvairias bendruomenes – skatina juos domėtis kultūriniu paveldu.

2002 m. rugsėjį buvo pradėta rengti Lietuvos dvarų duomenų bazė. Šiuo metu kultūros vertybių apskaitoje yra 579 dvarai.

Išties džiugu, kad plečiasi Lietuvos pilių ir dvarų asociacijos narių gretos. Kasmet prie asociacijos prisijungia naujų narių, kurie neabejingi dvarų likimui ir domisi išsaugojimo ir puoselėjimo galimybėmis bei nori parodyti išskirtines Lietuvos puošmenas šalies ir užsienio turistams.

A. Svitojus

Dr. *Raimonda Balnienė*
Valstybinio turizmo departamento direktorė

Kelionės po Lietuvą visada teikia atradimo džiaugsmą, ugdo pilietiškumą ir pasididžiavimą savo valstybe. Ši puiki knyga akivaizdžiai parodo, kiek dar daug nepažintų vietų, neaplankytų gamtos ir kultūros paminklų, istorinių ir memorialinių vietų mes turime. Skaitydami ją atrandame, kad daugelis prieš keliolika ar keletą metų lankytų kultūros paminklų šiandien yra atsinaujinę, pritaikyti lankymui ir kviečia juos vėl ir vėl aplankyti.

Šis kelionių vadovas turi dar vieną ypatingą savybę – tai jo enciklopedinis pobūdis. Vien tik juo naudojantis galima puikiai suplanuoti savo būsimų kelionių po Lietuvą maršrutus.

Linkiu visiems šios knygos „Įdomiausios kelionės po Lietuvą“ skaitytojams patirti atradimo džiaugsmą, planuojant keliones ir keliaujant po Lietuvą.

Dr. R. Balnienė

Juozas Mažeika
Kretingos rajono savivaldybės meras

Pajūrio kraštas turi turiningą ir savitą istoriją. Čia gausu legendinių vietų, kalnelių, kalvų, upių, šaltinių. Senos tradicijos, savita pajūrio gamta, didelė istorinės praeities paminklų, sukurtų iki šiol gyvenančių kartų rankomis, gausa ir gražus kraštovaizdis – tai šio krašto išskirtinės savybės, traukiančios žmones čia lankytis, ilsėtis ir geriau pažinti pajūrio regioną.

J. Mažeika

Violeta Reipaitė
Lietuvos liaudies buities muziejaus direktorė

„Artimi. Atviri. Įkvepiantys“ (Muziejų metų šūkis)

Lietuvoje suskaičiuojami 102 muziejai. Tai nacionaliniai, respublikiniai, savivaldybių ir žinybiniai, priklausantys atskiroms institucijoms. Pagal kaupiamų ir saugomų vertybių pobūdį muziejai skirstomi į etnografijos, istorijos, dailės, krašto ir kt. Juose sukaupta per 6,3 mln. vertingiausių eksponatų. Dažnai ir patys muziejai yra įsikūrę pastatuose, paskelbtuose kultūros paveldo objektais.

2012-uosius Muziejų metais paskelbė Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. balandžio 29 d. nutarimu, minint pirmojo viešo 1812 metais įkurto Lietuvos muziejaus – Dionizo Poškos Baublių – 200 metų jubiliejų. Sudarytos Muziejų metų programos tikslas – stiprinti muziejų veiklą, didinti jos žinomumą visuomenėje, formuoti visuomenės sampratą apie muziejų kaip apie besikeičiančią, atvirą ir demokratišką kultūros instituciją, kuri ne tik kaupia ir saugo, bet ir patraukliomis formomis atveria sukauptas istorijos, kultūros ir meno vertybes, ugdo visuomenės istorinę ir kultūrinę savimonę, nacionalinį tapatumą ir pilietiškumą, suteikia galimybę jos nariams šviestis ir gilinti turimas žinias, turiningai ir kūrybingai leisti laisvalaikį.

Kelionių žinyne „Įdomiausios kelionės po Lietuvą“ maršrutai driekiasi ir į muziejus, kurie yra dalis mūsų valstybės istorijos, kultūros paveldo. Muziejai yra šalia, laukia ir nori pasidalyti savo saugomais lobiais.

Lankykime ir pažinkime gražiausias, vertingiausias Lietuvos vietoves, istorijos ir kultūros objektus, o pasirinkti įdomiausią maršrutą Jums padės kelionių vadovas „Įdomiausios kelionės po Lietuvą“.

V. Reipaitė

Turinys

Kaip naudotis žinynu?

Bendrų praktinių patarimų keliaujantiems galima rasti daug. Čia norime trumpai aptarti, kaip sėkmingai naudotis leidiniu „Įdomiausios kelionės po Lietuvą".

Maršrutai skirti keliaujantiems automobiliu (autobusu) bei pėsčiomis. Vandens ir oro kelių, dviračių maršrutai tiesiog netilpo į šį leidinio tomą. Tačiau reikalinga informacija yra surinkta ir, tikimės, netrukus taip pat išvys dienos šviesą.

Dauguma maršrutų sudaryti taip, kad neskubant juos būtų galima įveikti tą pačią dieną, įskaitant kelionę nuo namų iki paties maršruto. Todėl vidutinis lankytinų objektų skaičius maršrute - apie 15–16, kai kur objektai aplankomi tame pačiame miestelyje. Kad kelionėje nekankintų nuovargis, atsižvelgta į maršruto ilgį, kiek kilometrų teks įveikti automobiliu ir pėsčiomis. Vidutiniškai maršruto ilgis automobiliu nesiekia 100 kilometrų, pėsčiomis - 5 km.

Nurodytas laikas apskaičiuotas, remiantis maršruto ilgio automobiliu ir pėsčiomis duomenimis bei lankomų objektų gausa. Iš dalies atsižvelgėme į populiarių objektų vidaus apžiūrai sugaištamą laiką, tačiau paliekame patiems įvertinti, kiek laiko užtruksite muziejuose ar pramoginiuose objektuose (pvz., vandens ar nuotykių parke). Jei tokiame objekte planuojate užtrukti kelias valandas, šį laiką būtų geriausiai pridėti prie nurodyto leidinyje.

Kiekvieno maršruto pradžioje yra lentelė su pažymėtomis lankomos teritorijos teikiamomis infrastruktūros galimybėmis - maitinimo paslaugomis, maisto ar ūkinių prekių parduotuvėmis, maudymosi vietomis,

(automobilis)	78 km	(pėsčiomis)	3 km	(savas maistas)	✓	(vandens telkinys)	✓
(trukmė)	6 val.	(maitinimo įstaiga)	–	(poilsiavietė)	✓	(maisto prekių parduotuvė)	✓
(objektų skaičius)	17	(kava)	✓	(laužavietė)	✓	(ūkinių prekių parduotuvė)	✓

(automobilis)	Maršruto ilgis automobiliu	(savas maistas)	Savas maistas
(laikrodis)	Maršruto trukmė	(poilsiavietė)	Poilsiavietė
(svarstyklės)	Lankytinų objektų skaičius	(laužavietė)	Laužavietė
(pėsčiasis)	Maršruto ilgis pėsčiomis	(vanduo)	Vandens telkinys
(maitinimas)	Maitinimo įstaiga	(vežimėlis)	Maisto prekių parduotuvė
(puodelis)	Kava	(karutis)	Ūkinių prekių parduotuvė

poilsio aikštelėmis, stovyklavietėmis. Daugelis maršrutų parinkti taip, kad kirstų stambesnį miestą, kuriame yra degalinė, parduotuvė ar kavinė, ir siektų vandens telkinį, kuriame būtų galima išsimaudyti ar surengti iškylą. Visgi prašome atkreipti dėmesį, kad ne visi maršrutai turi šias galimybes.

Papildomos leidėjų rekomendacijos yra išskirtos spalvota išnaša:

> ! Į šį maršrutą įtraukta tik keletas muziejų, tačiau Kauno mieste jų yra per 30. Turėdami laiko, aplankykite įdomiausius.

Lankytinų objektų interneto svetainių adresus rasite šalia ženklo ⓘ.

Pagal sutartis publikuojami reklaminiai tekstai bei nuotraukos pažymėti RE XXXX-XX/XX.

Važiavimas automobiliu

Dauguma maršrutų suplanuoti taip, kad tarp objektų vykstama užmiesčio keliais. Apskaičiuojant maršrute sugaištą laiką, buvo remiamasi sudarytojų patirtimi, kad vidutinis greitis tokiose kelionėse yra apie 65 km/val., žiemą – vos 55 km/val. Į maršruto laiką neįskaičiuoti neplanuoti sustojimai, taip pat ir kliūtys dėl remontuojamų kelių ruožų, kurie nuolat kinta. Keliaudami jų neišvengsite, kaip ir neišvengsite žvyrkelių. Darbiniuose leidinio dokumentuose buvo fiksuojamas ir kiekvieno maršruto žvyrkelių ruožų ilgis, tačiau publikuoti šiuos duomenis buvo atsisakyta dėl kelių priežasčių. Pirmiausia keliaujant automobiliu nėra sunku „iškęsti" keliolikos kilometrų žvyrkelio ruožą. Antra, kai kurie unikalūs, dėmesio verti Lietuvos objektai pasiekiami tik žvyrkeliu, o nurodytas atstumas gali visai nepelnytai paskatinti nesirinkti vieno ar kito maršruto. Ir trečia, svarbiausia priežastis, - per tuos metus, kol buvo rengiamas šis leidinys, nemažai dulkėtų Lietuvos kelių „apsirengė" naujais asfalto rūbais. Tad važiuodami į provinciją patirsite ir malonių staigmenų. O kam vis dėlto rūpi namo parvykti švarutėlaičiu blizgančiu automobiliu, patariame - grįždami iš kelionės tiesiog užsukite į plovyklą.

Keliavimas pėsčiomis

Dalis maršrutų yra skirti tik pėstiesiems. Tai didesnių miestų senamiesčiai, kurortiniai miesteliai. Kituose maršrutuose atstumas pėsčiomis apskaičiuotas, atsižvelgiant į automobilio stovėjimo aikštelių išdėstymą bei atstumą tarp objektų, kurį racionaliau įveikti pėsčiomis, negu važiuoti. Dažnai mūsų pasiūlytas maršrutas turi 3–4 km dalį pėsčiomis, kurią natūraliai sudaro tokių objektų, kaip piliakalniai, dvarvietė ar pažintinis

takas, lankymas. Verta atkreipti dėmesį į tuos maršrutus, kuriuose atstumas pėsčiomis siekia 6 ir daugiau kilometrų. Vadinasi, per kelionę daugiau nei valandą praleisite žygyje, todėl iš anksto pasirūpinkite tinkama avalyne, apsauga nuo lietaus ir geriamuoju vandeniu.

Objektų lankymas

Objektus galima suskirstyti į dvi dideles grupes: viešo ir riboto lankymo. Be kliūčių apžiūrėsite daugelio architektūros paminklų eksterjerą, pasivaikščiosite pažintiniais takais, užkopsite ant piliakalnių, išmatuosite gamtos paminklus. Objektai, priimantys lankytojus darbo valandomis arba susitarus iš anksto, kitu laiku bus užrakinti, o jų šeimininkai nepageidaus nelauktų svečių. Tad prieš vykdami į kelionę, būtinai pasitikrinkite kiekvieno objekto darbo valandas. Atkreipkite dėmesį, ar viešai prieinama informacija nėra pasenusi. Bet kuriuo atveju, rekomenduojame susisiekti tiesiogiai ir suderinti atvykimo datą ir laiką.

Skirtingų objektų grupių lankymas turi tam tikrą specifiką. Trumpai apie ją:

Muziejų, žymių žmonių tėviškių lankymas. Paprastai valstybiniai ir savivaldybių muziejai turi nustatytas darbo valandas. Nedideli miestelių muziejai, privačios ekspozicijos lankomi iš anksto susitarus dėl tikslaus atvykimo laiko. Gerbkite čia dirbančių žmonių laiką ir atvykite nevėluodami, nes paprastai tokius muziejus prižiūri asmenys, kuriems ši veikla nėra pagrindinis pragyvenimo šaltinis, o interesantų būna nemažai. Dauguma muziejų ir jų kontaktinė informacija – interneto svetainėje ⓘ www.muziejai.lt. Kai kurie muziejai turi savo tinklalapius, kuriuos pasistengėme Jums pateikti šalia objekto aprašymo.

Religinių šventovių lankymas. Dauguma bažnyčių ir kitų religinių šventovių darbo dienomis būna užrakintos ir atrakinamos tik viena valanda prieš pamaldas. Pamaldų laikas paprastai skelbiamas ant bažnyčios arba klebonijos durų. Jei vyksite savaitgalį, yra daugiau šansų, kad bažnyčia bus atrakinta, tačiau šventadieniais vyksta šv. Mišios, teikiami sakramentai, todėl netikėtai atvykę turistai taip pat gali būti nepageidaujami. Išeitis paprasta: geriausia susiskambinti su klebonu iš vakaro prieš važiuojant į kelionę. Iš anksto susitarus, dauguma dvasininkų, jei tik turi laisvo laiko, mielai priima atvykusius, netgi pavedžioja ir papasakoja apie savo šventovę. Religinių bendruomenių kontaktiniai duomenys:

ⓘ www.katalikai.lt
ⓘ www. liuteronai.lt
ⓘ www.ref.lt
ⓘ www.starover.lt
ⓘ www.ortodoxy.lt

Dvarų lankymas. Šių objektų šeimininkai, jei juose nėra įkurtas muziejus, viešbutis ar kavinė, į vidų lankytojus įsileidžia nenoriai. Kai kuriuose dvaruose tebėra įsikūrę pensionatai, reabilitacijos įstaigos, pramonės įmonės, todėl šios įstaigos dirba uždaru režimu. Daug dvarų kompleksų pastaraisiais dešimtmečiais vėl tapo privačia nuosavybe ir dėl jų lankymo savininkas sprendžia savo nuožiūra. Patarimas: gerbkite kitų žmonių nuosavybės teises, paisykite prie objekto įvažiavimo (vartų) pakabintų nurodymų. Dvarų savininkams atstovauja įkurta Lietuvos pilių ir dvarų asociacija (ⓘ www.dvarai.lt), tačiau ji vienija tik apie 30 objektų savininkų.

Saugomų gamtos teritorijų lankymas. Nacionaliniuose bei regioniniuose parkuose, draustiniuose ir rezervatuose lankymas gali būti ribojamas, poilsiaujant tam specialiai skirtose stovyklavietėse, po teritoriją vaikštant tik įrengtais takais ar lydimiems saugomo objekto darbuotojo. Reikalingą informaciją galite pasitikslinti Valstybinėje saugomų teritorijų tarnyboje prie Aplinkos ministerijos ⓘ www.vstt.lt

Pasienio ruožo lankymas. Pasienio ruožas – iki 5 km teritorija einanti į šalies gilumą nuo valstybinės sienos. Čia galioja valstybinės sienos ir jos apsaugos įstatymo reikalavimai.

Pagal Šengeno sutartį, ES piliečių judėjimas vidaus pasienio ruože, valstybių narių sienos kirtimas nėra ribojamas ir ją galima kirsti bet kokiu būdu bet kuriame taške: automobiliu, dviračiu, pėsčiomis, vandens keliu. Tai galioja kertant Lietuvos–Latvijos bei Lietuvos–Lenkijos valstybinę sieną. Pasienio ruožai su Baltarusija ir Rusija (Kaliningrado sritimi) kruopščiai saugomi tiek Lietuvos, tiek abiejų kaimyninių valstybių pareigūnų. Neteisėtas valstybinės sienos kirtimas, taip pat buvimas pasienio ruožuose be asmens dokumentų baudžiamas įstatymų nustatyta tvarka. Pažeidėjai gali būti sulaikomi, kol bus nustatyta jų tapatybė.

Pagrindinis dalykas, kurį turi žinoti keliautojai, – turėti tvarkingus asmens ir transporto priemonės dokumentus, stebėti pasienio ruože esančius įspėjamuosius ženklus ir paklusti jų reikalavimams.

Kelionės plano sudarymas

Patrauklus maršruto publikavimas leidinyje dar neužtikrina sklandžios kelionės. Pritaikykite pateiktą informaciją savo reikmėms. Daugelyje maršrutų objektai išdėstyti taip, kad juos lankyti galima pradėti ir atbuline seka. Atidžiai perskaitykite maršruto ir objektų aprašymus. Atsirinkite, ar visus objektus norėsite aplankyti, kuriuos – pamatyti iš vidaus. Paskambinkite objektų šeimininkams. Išstudijuokite žemėlapyje pa-

Informacija keliaujantiems

Kelionės pradžia arba pabaiga

6 Lankytino objekto numeris

•••• Kelionės trasa

teiktą informaciją. Leidinyje naudojamų žemėlapių mastelis 1:250 000 (1 cm = 2,5 km, NŽT). Jei aprašoma vietovė nėra Jums pažįstama, praverstų pasitikrinti tikslią objekto vietą detalesniame žemėlapyje ar kartografiniuose interneto portaluose: ⓘ www.maps.lt ⓘ maps.google.lt

Susipažinti su pateikta informacija ir susidaryti aiškų kelionės planą taip pat svarbu dėl to, kad būtų žinomas tikslus išvykimo laikas, kokius kelionei reikalingus daiktus pasiimti ir tinkamus drabužius pasirinkti. Leidėjas neatsako už kelionės metu kilusius nepatogumus ar atsiradusius nuostolius.

Nukrypimai nuo maršruto

Nusiteikite, kad kelionėje teks improvizuoti, prisitaikyti prie naujai iškilusių aplinkybių.

Natūralu, kad iš 15 ar 20 objektų ne visus norėsite pamatyti ar į juos patekti. Dalį objektų galima praleisti, jei ilgiau užtrukote viename įdomesniame. Ir priešingai – jei sutaupėte laiko, skirkite valandą iškylai gamtoje. Todėl patariame visada turėti šiek tiek maisto atsargų, vandens ar termosą su karštu gėrimu, Lietuvos kelių atlasą su miestų planais ar GPS navigaciją.

Mūsų praktika rodo, kad nepasiklysta tik tie, kurie niekur nekeliauja. Net ir „užkietėjusiems“ keliautojams tokių dalykų nepavyksta išvengti. Pasiklydę vietovėje ar neradę reikalingo objekto, nesijaudinkite. Grįžkite iki paskutinės Jums žinomos vietovės (artimiausios gyvenvietės, miestelio). Į pagalbą pasitelkite vietos gyventojus. Didesniuose miestuose ir kurortuose veikia turizmo informacijos centrai, juos rasti padės nuorodos įvažiuojant į miestą. Mažuose miesteliuose ir kaimo vietovėse informacijos geriausia teirautis vietinėse parduotuvėse. Tai ilgas darbo valandas veikiančios ir leidėjų praktiškai išbandytos įstaigos. O jei dar nusipirksite ledų ar mineralinio vandens, pardavėjos mielai papasakos ir visas vietos aktualijas.

Maršrutų jungimas ir nakvynės paieška

Kaip jau minėta, maršrutai sudaryti taip, kad juose užtrunkama po 5–8 valandas, nuvažiuojant vidutiniškai 80–100 km atstumą. Lietuva nėra didelė valstybė, tad daugumą šalies kampelių pasiekti ir namo sugrįžti galima per vieną dieną.

Tačiau maršrutus galima sujungti, atsisakant dalies nedominančių objektų ir per dieną apvažiuojant, pvz., dviejų maršrutų teritorijas. O neskubantiems patarsime susirasti nakvynę ir kitą dieną leistis nauju maršrutu. Pasirinkti nakvynės vietą ir ją rezervuoti taip pat rekomenduojame iš anksto. Viešbučiai ar svečių namai veikia daugelyje rajonų centrų. Kaimo vietovėse svečius priima kaimo turizmo sodybos, kurių Lietuvoje veikia apie 1 000. Prie kai kurių maršrutų spausdiname mūsų partnerių – apgyvendinimo įstaigų – aprašymus ir kontaktus. Kaimo turizmo asociacijai priklausančias sodybas rasite internete ⓘ www.poilsiskaime.lt

Domėkitės. Klauskite. Dalykitės įspūdžiais

Kol gimė šis leidinys, mes atidavėme trejus nuoseklaus darbo metus. Laikas nestovi vietoje, informacija sensta, ir savaime suprantama, kad leidinyje gali pasitaikyti netikslumų, neįtrauktų įdomių objektų. Ar pasirodys tolesni, tobulesni šio žinyno leidimai, priklauso ir nuo Jūsų. Domėkitės. Klauskite. Dalykitės savo įspūdžiais, informuokite apie klaidas ir netikslumus. Leidykla laukia Jūsų komentarų:

Tel. 8 37 328820
info@terrapublica.lt
ⓘ www.terrapublica.lt
153 graži Lietuva

ĮDOMIŲ KELIONIŲ!

Sutartiniai ženklai žemėlapiuose

Gyvenamosios vietovės

pagal administracinę reikšmę:

VILNIUS sostinė

KAUNAS apskrities centras

ŠILUTĖ savivaldybės centras

pagal tipą:

BIRŠTONAS miestas

GRIGIŠKĖS miesto dalis

Merkinė miestelis

Šaukliai kaimas

pagal gyventojų skaičių:

 > 5000 gyventojų

 < 5000 gyventojų

ŠIAULIAI	virš 100000
JONAVA	20000 - 100000
PRIENAI	10000 - 20000
ZARASAI	5000 - 10000
OBELIAI	1000 - 5000
Šimonys	500 - 1000
Meteliai	100 - 500
Kuršiai	iki 100

Administraciniai vienetai

 valstybės riba

 apskrities riba

 savivaldybės riba

 seniūnijos riba

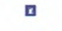
Transportas

 magistralinis kelias

 krašto kelias

 rajoninis kelias

 vietinis kelias

 degalinė

 sustojimo vieta

 geležinkelis

 siaurasis geležinkelis

 geležinkelio stotis

 traukinio sustojimo stotelė

 kontrolės postas

 oro uostų teritorijos ir lėktuvų pakilimo takai

 tarptautinis oro uostas

 valstybinis oro uostas

 kiti oro uostai

 uosto teritorija

 uosto krantinė

 keltų perkėlos

 valdymo bokštas

Inžineriniai tinklai

 naftotiekis

 dujotiekis

 elektros tinklai

Saugomos teritorijos

 nacionalinis, regioninis parkas, rezervatas

 valstybinis, savivaldybės draustinis

Reljefas

 aukščio taškas

 horizontalė (kas 20 m)

 įgriuva

Hidrografija

 jūra, marios, ežeras, tvenkinys

 upė, upelis

 pelkė

 užtvanka

 šaltinis

Žemės danga

 miškas (medelynas)

 sodas

 smėlynas

 kitos žemės naudmenos

Orientyrai

 bažnyčia

 ligoninė

 policija

 muziejus

 švyturys

 vėjo malūnas

 kiti svarbūs pastatai

 lankytini objektai

 paminklas

 kapinės

 fortas

 griuvėsiai

 stadionas, amfiteatras

 lenktynių trasa

 ryšio bokštas

 kiti bokštai

 atominė elektrinė

 šiluminė elektrinė

 hidroelektrinė

 vėjo elektrinė

 gamybinė teritorija

 sąvartynas

 siurblinė

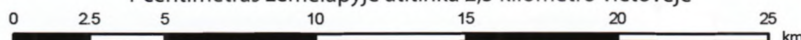
 durpynas

 karjeras

 naftos gręžinys

MASTELIS **1:250 000**

1 centimetras žemėlapyje atitinka 2,5 kilometro vietovėje

Lietuvos Respublikos teritorijos m 1:250 000 skaitmeninis rastrinis topografinis žemėlapis GDB250LT-SR

Varėnos apylinkės: M. K. Čiurlionio keliu

Senoji Varėna-Perloja-Merkinė-Liškiava

Varėnos rajono savivaldybės herbas

	78 km		3 km		✓		✓
	6 val.		–		✓		✓
	17		✓		✓		✓

Varėnos kraštas – Dzūkijos širdimi ir grybų sostine vadinama vietovė, kurioje plyti miškų masyvai, smėlynai ir vingiuoja didžiausia Pietų Lietuvos upė – Merkys. Čia įsikūręs ir vieną gražiausių Lietuvos kraštovaizdžių saugantis Dzūkijos nacionalinis parkas bei garsusis Čepkelių valstybinis gamtinis rezervatas.

Kelionę po unikalios gamtos ir senųjų dzūkų sodybų kraštą pradėkime nuo Senosios Varėnos, kurią pasieksime važiuodami A4 magistrale nuo sostinės Vilniaus. Prie tyvuliuojančio Varėnos HE tvenkinio apžiūrėkime vis dar veikiančią hidroelektrinę 1, o prie Merkio ir Varėnės upių santakos – Nepriklausomybės 10-mečio paminklą 2. Senojoje Varėnoje gimė vienas žymiausių Lietuvos žmonių – Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Čia jam pastatytas paminklas 3, pažymint dailininko ir kompozitoriaus kelią iš Senosios Varėnos į Druskininkus menininkų kolektyvas kelyje Senoji Varėna–Druskininkai pastatė medines skulptūras, pavadintas „Čiurlionio keliu" 4.

A4 keliu judėkime į Perloją (esančią už 11 km), tarpukariu išgarsėjusią kaip nepriklausoma Perlojos respublika. Apie narsią ir didvyrišką kaimo istoriją galima sužinoti Perlojos istoriniame-etnografiniame muziejuje 5. Taip pat aplankykime gražiu interjeru garsėjančią Švč. Mergelės Marijos ir šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčią 6 ir šalia jos stovintį Vytauto Didžiojo paminklą 7.

Sukime į Subartonis – Vinco Krėvės-Mickevičiaus ir Jano Karlovičiaus gimtinę. Čia įsikūrę V. Krėvės-Mickevičiaus ir totorių muziejai 8. Dzūkijos kraštas garsėja čia gaminama juodąja keramika. Jos meistrus galime aplankyti Zakavolių ir Maksimonių kaimuose 9.

Vykime į netoliese esančią Merkinę, kur mus pasitiks senosios Merkinės laikus menantys miestelio riboženkliai 10, dar ir dabar „saugantys" Vilniaus ir Kauno kelių kryžkelę bei kelią Subartonių link. Apžiūrėkime ir Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią 11, stovinčią Merkinės senamiestyje. Ši senoji miestelio dalis 12 – urbanistikos paminklas, apžiūrėkime senosios rotušės dalį, ypatingos formos miestelio aikštę. Apie Merkinės praeitį papasakos Merkinės kraštotyros muziejaus ekspozicija 13 (S. Da-

Nemuno ir Merkio santaka

riaus ir S. Girėno a. 1). Vykime į čia pat, Merkio ir Nemuno santakoje, stūksantį Merkinės piliakalnį 14. Jį pasieksime pasukdami į kairę iš plento Merkinė–Lazdijai prieš pat tiltą per Nemuną.

Apžvelgę vienos seniausių Lietuvos vietovių kraštovaizdį judėkime į Liškiavą 133 keliu. Ties Navikais pasukę kairėn, už 7 km atsidursime Liškiavoje, vadinamoje Dzūkijos brangakmeniu. Prie Nemuno stūkso didingas Pilies kalno piliakalnis 15, o jo papėdėje aptiksime senąją Liškiavos dvarvietę 16. Ant gretimo kalno stovi baroko stiliaus šedevras – Švč. Trejybės bažnyčia su buvusiu dominikonų vienuolynu 17. Pilies kalną nuo Bažnyčios kalno skiria dauba. Ant Nemuno kranto, tarp Pilies ir Bažnyčios kalnų, guli mitologinis akmuo „Jaučio pėda".

Iš Liškiavos keliaukime į pietrytinę Varėnos krašto dalį, Dzūkijos nacionalinį parką, garsėjantį praeities dvasia alsuojančiais senaisiais dzūkų kaimeliais (žr. 18 p.). ▪

Mitologinis akmuo „Jaučio pėda" Liškiavoje

SENOJI VARĖNA

1 Senoji hidroelektrinė

Senosios Varėnos kaime, ant Varėnės upės kranto, tebeveikia hidroelektrinė. Šalia telkšo ir hidroelektrinės tvenkinys. Ši vietovė yra tapusi poilsiautojų traukos centru – čia įsikūrusios kelios kaimo turizmo sodybos. Tvenkinio pakrantės tapo prieglobsčiu tradiciniam muzikos festivaliui „Tamsta muzika", kuris vyksta liepos–rugpjūčio mėnesiais.

2 Nepriklausomybės 10-mečio paminklas

Senosios Varėnos gyvenvietėje, įsikūrusioje prie Varėnės ir Merkio santakos, stovi kultūros paveldo objektas – paminklas, skirtas Lietuvos nepriklausomybei. Šis statinys mena Nepriklausomybės pirmąjį dešimtmetį: paminkle iškalti 1918–1928 m., viršūnėje – pritvirtinta vyčio figūra. Paminklą apačioje puošia ir Gedimino stulpai. Statinys sovietmečiu nugriautas, atstatytas 1989 m.

3 Paminklas Mikalojui Konstantinui Čiurlioniui

1875 m. Senojoje Varėnoje gimė bene žymiausias Lietuvos kompozitorius ir dailininkas Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, namo vietą žymi paminklinis akmuo. Menininko tėvas vargonavo Varėnos bažnyčioje. Po kelerių metų šeima išsikėlė į Druskininkus. M. K. Čiurlionis sukūrė apie

keturis šimtus muzikinių kūrinių, nutapė daugiau kaip tris šimtus paveikslų, sukūrė nemažai grafikos darbų, paliko literatūros ir poezijos kūrinių. 2011 m., minint M. K. Čiurlionio 100-ąsias mirties metines, gimtinėje atidengtas paminklas (skulpt. M. Paulauskas) menininko krikštui atminti, – jis buvo pakrikštytas 1875 m. Senosios Varėnos bažnyčioje. M. K. Čiurlioniui suteiktas Mykolo krikšto vardas.

4 M. K. Čiurlionio kelias

1975 m. švenčiant 100-ąsias M. K. Čiurlionio gimimo metines kelias nuo Senosios Varėnos iki Druskininkų buvo pažymėtas medžio skulptūromis. Skulptūras kūrė gausus būrys medžio drožėjų, kalvių, tapytojų. Skulptūras vienijantys elementai: koplytstulpiai ir stogastulpiai, 2000 m. jos restauruotos.

PERLOJA

5 Perlojos istorinis-etnografinis muziejus

Nedidukas Perlojos istorinis-etnografinis muziejus, esantis Perlojos kaime, kviečia susipažinti su Perlojos istorine praeitimi, sužinoti įdomių faktų apie tuometinį vietovės gyvenimą ir pasidomėti unikaliąja Perlojos respublika. Perlojos kaimelio nepriklausomybės paskelbimas – unikalus faktas Lietuvos istorijoje: kovodami už Lietuvos nepriklausomybę 1918 m. Perlojos gyventojai įkūrė savo savivaldą, išsirinko prezidentą, netgi turėjo savo konstituciją ir pinigus. Perlojos respublika su pertrūkiais gyvavo iki 1923 metų.

ⓘ www.muziejai.lt/varena/perlojos_istorijos.htm

6 Švč. Mergelės Marijos ir šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia

Manoma, kad pirmąją raudonų plytų Švč. Mergelės Marijos ir šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčią pastatydinęs Vytautas Didysis, tačiau išlikusių dokumentų apie tikrąją statybos datą nėra. Dabartinė mūrinė bažnyčia buvo pašventinta tik 1930 m., nors naujojo pastato projektas buvo rengtas nuo 1903 metų. Nesutariama ir dėl bažnyčios architektūros stiliaus – vieni ją vadina neogotikine, kiti – neoromaninių formų. Bažnyčią projektavo architektas Vaclovas Michnevičius, o įspūdingą vidaus dekorą – sienų tapybą – 1941–1945 m. sukūrė Jurgis Hopenas ir jo vadovaujama Vilniaus dailininkų grupė. Sieninė tapyba 1993 m. paskelbta kultūros paveldo objektu. Perlojos kapinėse palaidotas Perlojos respublikos prezidentas Jonas Česnulevičius.

7 Paminklas Vytautui Didžiajam

Perlojos gyventojai didžiuojasi priešais Švč. Mergelės Marijos ir šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčią stovinčiu Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto paminklu (aut. P. Tarabilda). Pastatytas 1930 m. ir atlaikęs ne vieną sovietų valdžios bandymą jį nugriauti, paminklas tapo tarsi laisvės simboliu. Jo apačioje iškalti žodžiai: „Vytaute Didysai! Gyvas būsi, kol gyvas nors vienas lietuvis.“ 2008–2009 m. šis kultūros paveldo objektas restauruotas.

Paminklas Vytautui Didžiajam Perlojoje

SUBARTONYS

8 Subartonių kaimas

Subartonių kaimelyje gimė ir užaugo rašytojas Vincas Krėvė-Mickevičius. Kaimo viduryje stovi rašytojui skirtas memorialinis muziejus, įrengtas jo gimtojoje sodyboje. Joje atkurta autentiška aplinka, galima pamatyti nuotraukų, dokumentų, rašytojo knygų. V. Krėvė-Mickevičius ir jo žmona palaidoti kaimelio kapinėse prie Pakelnio ežero. Netoliese, ties Alytaus–Marijampolės plentu, telkšo V. Krėvės-Mickevičiaus legendoje aprašytas ežeras – Gilšė.

ⓘ www.muziejai.lt/Varena/kreves_memorialinis.htm

Subartonių kaimelyje įsikūręs ir totorių muziejus. Įkurtas save tikrais totoriais laikančios Subortonių kaimo šeimos namuose ir jų prižiūrimas. Čia galite susipažinti su įvairiais totorių darbo įrankiais, gaminiais. Subartonys – gimtinė ir žymaus kalbininko, tautosakininko, etnologo ir muzikologo, lituanisto ir polonisto Jano Karlovičiaus. Čia jam pastatytas atminimo paminklas (aut. A. Česnulis).

ZAKAVOLIAI

9 Juodoji keramika

Juodosios keramikos amatas labai senas ir šiomis dienomis telikę vos keletas šį amatą išmanančių meistrų. Senovėje juodoji keramika puošė tik turtingų žmonių stalus. Tai tvirti kaip metalas gaminiai, skambūs kaip varpas, laikomi ekologiškiausiais, nes gamybai nenaudojami jokie dažai ar glazūra. Merkinės apylinkėse su juodąja keramika dirbantys menininkai vieni iš nedaugelio pasaulyje. Tautodailininkas Petras Pretkelis dirba Zakavolių kaime, o tautodailininkė Alva Petraitienė - Maksimonių kaime. Juodosios keramikos pamokas galima užsisakyti ir „Merkio slėnio“ sodyboje.

ⓘ www.kaimoturizmosodyba.lt

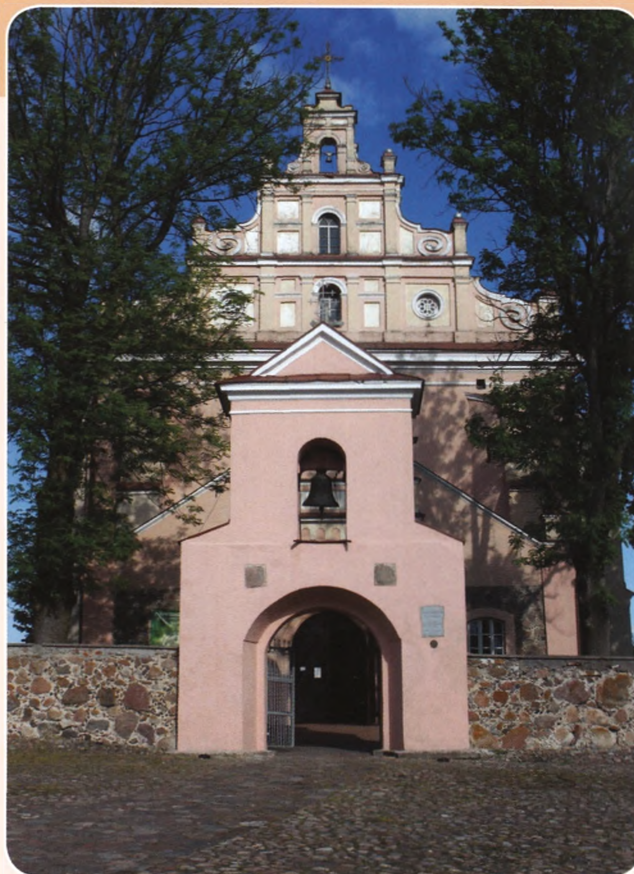
MERKINĖ

10 Merkinės miestelio riboženkliai

Merkinės miestelio ribas žymi 2 (kiti 2 nėra išlikę) dideli mūriniai tinkuoti riboženkliai, statyti 1575 ar 1579 m. Abu miestelio stulpai mena Merkinės klestėjimo laikotarpį, anksčiau prie jų buvo pritvirtinti varpai ir Merkinės herbas - baltas vienaragis. Vienas iš riboženklių stovi prie Vilniaus ir Kauno kelių kryžkelės, kitas - prie kelio Subartonių link. Dabar tai - kultūros paveldo objektai.

Merkinės miestelio riboženklis

Merkinės Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

11 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Merkinės Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia - kultūros paveldo objektas. Manoma, kad pirmoji bažnyčia buvo statyta apie 1387 m. Senosios šventovės vietoje XVII a. Mykolo Paco pastangomis ir lėšomis įkurtas jėzuitų vienuolynas. Dabartinė bažnyčia pastatyta 1884 m., nuolat atnaujinama įgavo gotikos, renesanso ir baroko bruožų. Bažnyčios viduje, altoriuje, yra išlikęs ant lentos tapytas paveikslas „Švč. Mergelė Marija su Kūdikiu“, dar vadinamas Merkinės Madona, manoma, sukurtas Vokietijos ar Nyderlandų dailininko. Šventoriuje stovi XIX a. varpinė-vartai.

12 Merkinės senamiestis

Merkinė pirmą kartą paminėta XIV a. 1569 m. gruodį gavo miesto teises ir herbą, kuriame vaizduotas vienaragis. Didžioji miestelio dalis, kartu su senamiesčiu, stipriai nukentėjo per Antrąjį pasaulinį karą, todėl istorinių pastatų išliko nedaug. Praeities laikus mena vienas seniausių Merkinės pastatų (S. Dariaus ir S. Girėno a. 1), statytų XVII a., čia mirė Lenkijos karalius ir Lietuvos kunigaikštis Vladislovas Vaza. Šis istorinis namas paskelbtas kultūros paveldo objektu. Išlikusi ir autentiška senosios rotušės dalis - bokšto rūsys su skliauto fragmentu. Miestelio senamiestis su gatvių tinklu ir trikampės aikštės planu yra paskelbtas urbanistikos paminklu.

Varėnos apylinkės: M. K. Čiurlionio keliu

Buvusi Merkinės cerkvė

13 Merkinės kraštotyros muziejus

Merkinės kraštotyros muziejus įkurtas mokytojo Juozo Vitkaus iniciatyva Merkinės mokykloje, 1968 m. perkeltas į buvusią cerkvę, 1996 m. – į buvusį NKVD pastatą. Muziejuje saugomi Merkinės krašto archeologijos, etnografijos, istorijos, dzūkų buities eksponatai, nuotraukos, taip pat juodosios keramikos gaminiai. Muziejui priklauso Lietuvos laisvės kovų ir kančių muziejus bei Merkinės kryžių kalnelis.

ⓘ www.muziejai.lt/varena/merkines_krastotyros.htm

14 Merkinės piliakalnis

Merkinė – viena seniausių žinomų Lietuvos gyvenviečių. 1359 m. minima Merkinės pilis, stovėjusi ant aukšto, apie 30 metrų kalno ties Nemuno ir Merkio santaka. Strategiškai palankioje vietoje įrengtas piliakalnis kartu su tvirtove tapo vienu svarbiausių kovų su kryžiuočiais centrų – kartu su Kaunu ir Vilniumi jis sudarė gynybos sistemą, susietą vandens keliu. Tyrinėjimų metu čia rasta XVI a. plytų, koklių, senesnių keramikos dirbinių. Nuo didingojo piliakalnio viršūnės atsiveria įspūdinga Merkio ir Nemuno santakos panorama, kuri laikoma viena gražiausių Lietuvoje.

Merkinės piliakalnis

LIŠKIAVA

15 Liškiavos piliavietė

Liškiavoje, Nemuno pakrantėje, stūkso Pilies kalno piliakalnis, dar vadinamas Raganos kalnu. Šio praeities liudytojo viršuje randama Liškiavos pilies liekanų – aptikti mūrinės pilies bokšto pamatai. Nėra tiksliai žinoma, kodėl pilies statyba, kaip manoma, taip ir nebuvo užbaigta. Šalia Pilies kalno stovi ir alkakalnis, Bažnyčios kalnas, kuriame apie XV–XVI a. stovėjusi bažnytėlė.

Liškiavos piliavietė

Liškiavos Švč. Trejybės bažnyčia

16 Liškiavos dvarvietė

Liškiavos piliakalnio papėdėje, alkakalnio teritorijoje, XVII a. buvo pastatyti Liškiavos dvaro rūmai. Dvaras priklausė Liškiavos valdytojui Mikalojui Froskevičiui-Radziminskiui, vėliau – jo sūnui Mykolui. Dvaro pastatas stovėjęs neilgai, XVII a. pabaigoje jį sunaikino kilęs didelis gaisras. Manoma, kad dvaro ūkiniai pastatai stovėjo kitoje vietoje nei gyvenamasis dvaro namas. Senoji dvarvietė – kultūros paveldo objektas.

17 Švč. Trejybės bažnyčios ir vienuolyno ansamblis

Nuo XVII a. Liškiava priklausė dominikonams, kurie 1704–1720 m. Nemuno pakrantėje pastatė Švč. Trejybės bažnyčios ir vienuolyno pastatų ansamblį. Kai XVIII a. Liškiavos vietovė atiteko Prūsijai, dominikonai nebeteko bažnyčios ir vienuolyno. XIX a. sakralinis pastatų kompleksas buvo atiduotas parapijai ir laikui bėgant sumenko. Liškiavos bažnyčia – vėlyvojo baroko šedevras, jos viršūnę puošia kupolas ir du bokšteliai, o vidų – septyni vieni vertingiausių rokoko stiliaus altorių Lietuvoje. Bažnyčia garsi ir stebuklinguoju Dievo Motinos paveikslu – pasak legendos, kūrinys rastas Priegliaus upėje ir padovanotas dominikonams.

Po bažnyčia įrengta ir kripta, kurioje ilsisi dominikonų vienuolių palaikai, įrengta liturginio paveldo ekspozicija. Senajame vienuolyne įrengtas dominikonų muziejus, stovi išlikę vienuolių gyvenamasis namas ir svirnas. Liškiavą garsinantis bažnyčios ir vienuolyno ansamblis yra kultūros paveldo objektas.

Liškiavos Švč. Trejybės bažnyčios didysis altorius

Dzūkijos nacionalinis parkas

Mančiagirė-Ūla-Zervynos-Marcinkonys-Čepkelių valstybinis gamtinis rezervatas-Margionys-Kabeliai-Musteika

Varėnos rajono savivaldybės herbas

	65 km		6 km		✓		✓
	6 val.		–		✓		✓
	14		–		✓		–

Varėnos kraštas kviečia aplankyti pačioje Pietų Lietuvos dalyje įsikūrusius etnografinius kaimus, įspūdingus gamtos objektus ir Čepkelių valstybinį gamtinį rezervatą.

Keliaukime į Ūlos upės slėnyje įsikūrusią senąją gyvenvietę – Mančiagirę 1, pro kurią nutiesta Varėnos geležinkelio linija (nuo Varėnos miesto – apie 13 km). Prie pat Mančiagirės, Ūlos upės pakrantėje, aptiksime vieną didžiausių Lietuvoje atodangų 2 bei mažąjį Dzūkijos stebuklą – Ūlos akį 3 – vieną įspūdingiausių Dzūkijos krašto šaltinių. O visai čia pat, prie Ūlos ir Steginio ežero, įsikūręs etnografinis Žiūrų kaimas 4, prie upės įrengta stovyklavietė.

Vos už 4 km nuo Mančiagirės išvysime ir vieną seniausių Lietuvos kaimų – Zervynas 5, urbanistikos paminklu paskelbtą 48 sodybų kaimą. Gyvenvietė yra išlaikiusi XVIII a. išvaizdą, todėl turime galimybę tarsi nusikelti į praeitį.

Grįžkime į 5003 kelią ir pasieksime Dzūkijos nacionalinio parko centrą – Marcinkonis 6. Tai taip pat senas dzūkų etnografinis kaimas. Jame stovi medinė Šv. apaštalų Simono ir Judo Tado bažnyčia. O apie dzūkų senolių kasdienybę sužinosime Dzūkijos nacionalinio parko etnografijos muziejuje 7 (Miškininkų g. 3), kuriame išmoksime žvakių liejimo, vytelių pynimo ar netgi margučių dažymo tradicinių būdų. Nuvykime ir į Miškininkų g. 61 įsikūrusį Dzūkijos nacionalinio parko Marcinkonių lankytojų centrą, kuriame rasime visą mus dominančią informaciją. Prie centro driekiasi Zackagirio gamtinis takas. Juo eidami pasižvalgysime po gražiąsias Marcinkonių apylinkes ir išvysime vėjo pustomą Klonių kalną 8. Užsukime ir į Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato muziejų Šilagėlių g. 11 9. Nuo centro driekiasi ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato 10 mokomasis takas, supažindinantis su unikalia pelkių ir raistų gamta.

Už maždaug 11 km nuo Marcinkonių įsikūręs Margionių kaimelis, garsėjantis čiurlenančio Skroblaus

Ūlos atodanga

upelio kraštovaizdžiu. Pasižvalgykime po gražią upelio slėnio panoramą, ji driekiasi pro Kapiniškių kaimą Margonių link, palei Skroblaus upelį 11.

Pasimėgavę gamtos ramybe, keliaukime toliau į Kabelių miestelį 12, esantį už maždaug 8 km (kitapus geležinkelio linijos). Čia tyvuliuoja Kabelių tvenkinys – paukščių migracijos vieta, o pati vietovė garsėja kaip žuvininkystės centras.

Nuo Kabelių apie 7 km keliaukime į Musteiką 13, kuri įsikūrusi Čepkelių valstybiniame rezervate. XIX a. autentiškumą išlaikęs kaimelis – bene vienintelis Lietuvoje, puoselėjantis Dzūkijos bitininkystės tradicijas. Įdomu apžiūrėti drevinės bitininkystės muziejų 14, prie jo ošiantį miškelį, kuriame dar ir dabar išvysime senąsias bičių dreves. Paskanausime ir medaus su koriu! Kelionę po Varėnos kraštą ir baikime šiame urbanistikos paminklu paskelbtame kaimelyje. ▪

Spanguolės Čepkelių rezervate

MANČIAGIRĖ

1 Mančiagirės kaimas

Mančiagirės kaimelis įsikūręs kelių sankryžoje, Ūlos slėnyje, abiejuose upės krantuose. Tai ypatingos urbanistinės vertės kupetinis kaimas, išsaugojęs savo tradicinį erdvinį planą. Archeologų tyrinėjimai parodė, kad šioje vietovėje žmonių gyventa dar akmens amžiuje. Kupetinį kaimą sudaro laisvai išsidėsčiusios sodybos, gyvenvietės ribos sutampa su gamtos objektų kontūrais. Mančiagirės gyvenvietė minima nuo 1785 m.

ŪLOS PRIEIGOS

2 Ūlos atodanga

Dzūkijos nacionaliniame parke, prie Ūlos upės, stūkso Ūlos atodanga. Tai aukščiausia kranto atodanga Lietuvoje, randama šalia dviejų upės kaimų – Žiūrų ir Mančiagirės. Vaizdinga atodanga galime žavėtis ir srauniąja Ūla plaukdami baidarėmis.

3 Ūlos akis

Ūlos akis – tai vienas garsiausių ir įspūdingiausių šaltinių kairiojoje Ūlos upės pakrantėje. Šis mažytis, 4 m ilgio ir 3,4 m pločio, ežerėlis paskelbtas gamtos paveldo objektu. Ūlos akyje nuolat nežymiai kunkuliuoja vanduo, kuris, sakoma, yra skaidrus kaip ašara. O vyresni gyventojai tiki, jog atėjus prie Ūlos akies saulei nusileidus šaltinio vanduo gali suteikti sveikatos. Šalia šios gėlo vandens versmės įrengta apžvalgos aikštelė.

Dzūkijos nacionalinis parkas

ŽIŪRAI

4 Žiūrų kaimas

Žiūrų kaimas minimas nuo 1712 m. Senovinis kaimas įsikūręs prie Ūlos upės ir Steginio ežero. Kaimą išgarsino 1971 m. čia įkurtas etnografinis ansamblis, dainuojantis dzūkiškas dainas.

ZERVYNOS

5 Zervynų kaimas

Zervynos – vienas seniausių Lietuvos kaimų, minimas nuo 1742 m. Žavingos upės Ūlos pakrantėje susikūrusi vietovė sudarė gatvinį laisvąjį planą – visi sodybų pastatai orientuoti į gatvę. 48 sodybų kaimas išlaikęs autentiškumą ir paskelbtas urbanistikos paminklu. Įdomu tai, kad Zervynų kaime nuo seno gyvena tik Vilkinių ir Tamulevičių pavardes turintys žmonės.

Autentiška etnografinė aplinka traukė meninių filmų kūrėjus. Čia buvo filmuojamas vienas žymiausių sovietmečio lietuviškų filmų „Niekas nenorėjo mirti" (rež. V. Žalakevičius, 1965), filmas apie Pirčiupių kaimo tragediją „Faktas" (rež. A. Grikevičius, 1980).

Sodyba etnografiniame Zervynų kaime

MARCINKONYS

6 Etnografinis kaimas

Marcinkonys – vienas didžiausių etnografinių Lietuvos kaimų, kuriam pradžią davė miško žvalgų gyvenvietė, minima nuo XVI a. Vietovė išaugo XIX a. pab. nutiesus geležinkelį Sankt Peterburgas–Varšuva. Lietuviškos spaudos draudimo laikais kaimo gyventojai platino lietuviškus leidinius. Tarpukariu, kai Marcinkonys atiteko Lenkijai, vietos gyventojai priešinosi okupacijai, todėl buvo persekiojami. 1880 m. buvo pastatyta medinė Šv. apaštalų Simono ir Judo Tado bažnyčia, stovinti iki šiol.

7 Dzūkijos nacionalinio parko etnografijos muziejus

Marcinkonys yra Dzūkijos nacionalinio parko centras, čia įsikūrusi jo administracija. Etnografijos muziejus atidarytas 1994 m., čia eksponuojami įdomūs senoviniai Dzūkijos krašto buities rakandai ir įrankiai: „gagančius" – įtaisas pasišviesti naktinėje žvejyboje, „dzykutis" – linams šukuoti, taip pat kraitis mažiesiems supti. Užsukę į šį muziejų sužinosime, kaip dzūkai jaukindavosi biteles, kokie tradiciniai patiekalai per šventes puošdavo Dzūkijos krašto žmonių stalą, išgirsime jų dainų. Taip pat galime išmokti žvakių liejimo, vytelių pynimo, margučių dažymo paslapčių.

ⓘ www.dzukijosparkas.lt

8 Klonių kalnas

Vėjo pustomą Klonių kalną galime išvysti keliaudami Zackagirio gamtiniu taku, vingiuojančiu vaizdingomis Marcinkonių apylinkėmis. Dzūkijos nacionaliniame parke baltuojanti smėlio kopa – gyvas gamtos reiškinys – nešanti ir stumianti smėlį. Tokia žemyninė kopa – vienintelė Dzūkijos krašte. Keliaudami šiuo gamtos taku taip pat išvysime įspūdingas Grūdos upės kilpas, paslaptingąjį Aklaežerį, Zackagirio upelio pakrantėmis išsirikiavusias bebrų buveines, į Lietuvos raudonąją knygą įrašytas paukščių ir gyvūnų rūšis.

ČEPKELIŲ REZERVATAS

9 Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato muziejus

Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato muziejus Marcinkonyse kviečia lankytojus susipažinti su tipiškomis Čepkelių pelkės augalų bei gyvūnų rūšimis, gausia vabzdžių kolekcija – ypatinga Čepkelių biologine įvairove. Muziejuje sužinosime, kaip formavosi rezervato kraštovaizdis, kokia žmogaus veikla vykdoma šiame saugojamame gamtos kampelyje.

ⓘ www.zoomuziejus.lt/?id,25

10 Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato mokomasis takas

Čepkelių raisto pažintinis takas įrengtas pelkėje ir apypelkėje. Šis maršrutas tęsiasi 1,5 km ir traukia keliautojus pamatyti pušynais apaugusias kopas, vietovę supančias pelkes ir miškus. Įrengtas apžvalgos bokštelis leidžia akimis aprėpti padūmavusias aukštapelkių platybes, saleles, Bradų ežerą ir raisto pušeles. Pelkinga Čepkelių raisto gamtinė aplinka susiformavo per ilgą laiką, todėl tai vienas vertingiausių mūsų krašto objektų.

ⓘ www.cepkeliai.lt

Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato kraštovaizdis

MARGIONYS

11 Skroblaus versmės Margionyse

Skroblus – vienas įspūdingiausių ir skaidriausių Lietuvos upelių, sukūręs gražią slėnio panoramą. Tai unikalus gamtos telkinys, maitinamas vien tik versmių, todėl upelio vanduo visada yra šaltas ir tyras. Šios versmės, susiformavusios upelio ištakose, trykšta iš žemės, susimaišiusios su baltu smėliu. Didžiausia Skroblaus aukštupio versmė – Bironų šaltinis – apsupta pušynų. Skroblaus versmės paskelbtos gamtos paveldo objektu.

KABELIAI

12 Kabeliai

Kabeliai – kaimelis Varėnos krašte, 13 km nuo Marcinkonių gyvenvietės. Kabelių vietovės istorija siekia 1637 m., tuomet čia buvo įsikūrę 12 kiemų. Pamažu kaimelis plėtėsi, 1911 m. pastatyta Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia, miestelis tapo Kabelių žuvininkystės ūkio centrine gyvenviete. Kabelių tvenkiniuose paukščių migracijos metu galima stebėti iš Dzūkijos nacionalinio parko atskridusius paukščius.

MUSTEIKA

13 Etnografinis kaimas

Musteika – 75 sodybų kaimas, viena nuošaliausių gyvenviečių, įsikūrusi Dzūkijos nacionalinio parko teritorijoje. Gražių miškų apsupta gyvenvietė – urbanistikos paminklas. Iki šių dienų yra išlikusi XIX a. kaimo struktūra ir autentiška sodybų išvaizda. Kaimelis nuo seno garsėja bitininkystės tradicijomis.

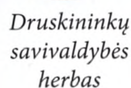
Musteikos kaimas Dzūkijos nacionaliniame parke

14 Drevinės bitininkystės muziejus

Musteikos kaime įrengtas senovinės drevinės bitininkystės klėtis-muziejus, supažindinantis su čia puoselėjamomis Dzūkijos bitininkystės tradicijomis. Galima ne tik iš senojo bitininko išgirsti kopinėjimo paslapčių, bet ir išvysti, kaip senovės dzūkai kopinėjo bites, bei patiems paskanauti medaus su koriu. Norintys išvysti dreves gali pasivaikščioti 1,5 km ilgio pažintiniu taku ir patys pasigrožėti drevėtomis pušimis bei atsiveriančiu smėlėtų kalvų ir mažų pelkių vaizdu.

ⓘ www.dzukijosparkas.lt/bitynas.htm

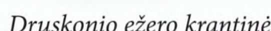
Druskininkų kurortas

Druskininkų savivaldybės herbas

	6 km		4 km		✓		✓
	4 val.		✓		✓		✓
	13		✓		–		✓

Druskonio ežero krantinė

Druskininkai – seniausias Lietuvos kurortas. Vietovė Lietuvos Metrikoje pirmą kartą paminėta 1596 m. Gydomosios vietovės statusą 1794 m. suteikė valdovas Stanislovas Augustas. Dabar kurortas labiausiai vertinamas dėl jame esančių gydomųjų šaltinių. Mineraliniai vandenys naudojami įvairioms procedūroms ir gėrimui.

Pažintį su Druskininkų miestu pradėkime nuo Druskininkų turizmo ir verslo informacijos centro 1 (Gardino g. 3). Čia galėsime įsigyti įvairių lankstinukų, pažintinės informacijos, mums suteiks informacijos apie maitinimo ir apgyvendinimo paslaugas. Toliau vykdami Gardino gatve į šiaurės vakarus pateksime į V. Kudirkos gatvę, šalia kurios yra Vilniaus alėja. Čia iš tolo matysime Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios 2 bokštus. Pasigrožėkime neogotikine bažnyčia iš išorės, įeikime į vidų. Žvaigždėti skliautai ir vitražai leis pajusti bažnyčios didybę. Išėję iš bažnyčios ir pasukę už jos, pamatysime Druskonio ežerą 3. Traukime jo link, gražiai įrengta pakrantė tikrai nenuvils. Šiltuoju metų laiku svečius čia džiugina ir fontanas.

Toliau vykdami V. Kudirkos gatve šiaurės link, pateksime į M. K. Čiurlionio gatvę. Šioje gatvėje sukime į kairę, – 59 numeriu pažymėtame name įsikūręs Druskininkų miesto muziejus. Jis įsikūręs viloje „Linksma“ 4, kuri iš tolo matyti dėl išskirtinės architektūros. Muziejuje išsamiai pristatomas Druskininkuose viręs kurortinis gyvenimas, čia pamatysime tikrai įdomių eksponatų: koncertų afišų, įvairių laikotarpių madingų apdarų, aksesuarų, baldų ir pan. Susipažinę su Druskininkų istorija grįžkime į Vilniaus alėjos pradžią ir nuo Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios traukime alėja į šiaurę. Vilniaus alėjoje apžiūrėkime žavias keramines skulptūras 5, o priėję sankirtą su Taikos gatve, trumpam įsukime ir į ją. Čia iš tolo akį traukia

panašus į kankorėžį pastatas 6. Būtent toks ir buvo architektų N. Kėvišo ir R. Šilinsko sumanymas – suteikti viešbučiui kankorėžio formą. Apžiūrėję įdomųjį statinį Vilniaus alėja eikime toliau. Vilniaus alėjos 18 numeriu pažymėtoje viloje, kur kažkada gyveno daktaras Bujakovskis, dabar įsikūrusi Druskininkų miesto savivaldybė 7. Nuo savivaldybės sukime į Vasario 16-osios gatvę, jos pabaigoje prieisime Laisvės aikštę. Šioje aikštėje slypi senojo Druskininkų miesto dvasia: vilos vilaitės, išpuoštos mediniais drožiniais, pasipuošusios bokšteliais 8. Paklaidžiokime tarpukarį menančiomis gatvelėmis, pasigrožėkime senąja miesto dalimi. Akį traukia ir vienas seniausių miesto pastatų – stačiatikių cerkvė 9. Šalia Laisvės aikštės įkurtas Gydyklų parkas 10, kuris vilioja lankytojus medžių alėjomis, biuvetėmis, skulptūromis ir žaviu tilteliu per Ratnyčėlės upę. Pasivaikščiokime parke, atsigaivinkime mineraliniu vandeniu ir traukime į vandens pramogų karalystę – Druskininkų vandens parką 11: iš Laisvės aikštės pasukime į Vilniaus alėją. Eidami šiaurės kryptimi, priėję Vilniaus alėjos pabaigą, pasukime į Maironio gatvę. Čia pat ir Druskininkų vandens parkas (Vilniaus al. 13–2). Apsilankykime jame: išbandykime vandens atrakcionus, baseinus, pirtis. Atgaivinę kūną – vėl norėsime traukti į kelionę.

Pasimėgavę vandens malonumais, aktyviai praleiskime laiką medžiuose įrengtose trasose. 200 m nuo Druskininkų vandens parko, šalia Nemuno kilpos, – „ONE nuotykių parkas“ 12. Čia gali pramogauti tiek vaikai, tiek suaugusieji, tiek senjorai. Užsukame į nuotykių parką pasisemti adrenalino.

Kelionę baikime kitoje Nemuno pusėje – „Snow Arenoje“ 13. Nuo „ONE nuotykių parko“ į „Snow Areną“ vyksime automobiliu. Žiemos pramogų komplekse išbandykime slidinėjimo trasas ar snieglenčių sportą.

Baigiame maršrutą kupini įspūdžių. Tikime, kad į Druskininkus sugrįšime dar ne kartą! ▪

Tiltas per Ratnyčėlę Druskininkuose

Druskininkų turizmo ir verslo informacijos centras

1 Druskininkų turizmo ir verslo informacijos centras

Patirtis nuo 1995 metų! Turizmo informacija, 4 žvaigždučių kempingas, konferencijų ir seminarų organizavimas.

Gardino g. 3, Druskininkai
Tel.: 8 616 16666; 8 313 60800
information@druskininkai.lt
ⓘ http://info.druskininkai.lt

Druskininkų kempingas

2 Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia

Druskininkų bažnyčia pradėta statyti 1912 m., o statybos darbai baigti tik 1930 metais. Naujoji bažnyčia išaugo aplink senąją šventovę, jos pamatai buvo pakloti 1844 m. Dabartinė Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia (Vilniaus al. 1) – lenkų architekto Stefano Šilerio neogotikinis kūrinys, kerintis žvaigždiniais skliautais ir vitražais „Švč. Mergelė Marija“ (1862 m.), „Šv. Antanas“ (XVIII a.), „Kristus ant kryžiaus“, „Piligrimas, dalijantis vargšams išmaldą“ (XIX a.), „Nuplaktas Kristus“, „Rūpintojėlis“, „Kryžiaus keliai“. Bažnyčios fasadą puošia 4,5 m aukščio Laiminančio Kristaus skulptūra (skulpt. K. Patamsis, 1991). Prie bažnyčios esanti aikštė iki šiol yra pagrindinė miesto aikštė.

3 Druskonio ežero krantinė

Druskininkų miesto centre tyvuliuoja Druskonio ežeras. Gražiomis sutvarkytomis pakrantėmis ir skaidriu vandeniu žavintis ežeras džiugina tiek miestiečius, tiek Druskininkų svečius. Įrengtos 1,43 km ilgio krantinės, o pačiame ežere trykšta fontanas. Žmonės prie ežero susirenka pailsėti, pasportuoti, žvejai čia ištraukia karosų, lynų, kuojų. 2011 metų kovą, po ketverių metų pertraukos, ant ežero ledo vyko automobilių žiemos ralis. Nuo Druskonio kranto atsiveria Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios, Druskininkų ir „Pušyno“ viešbučių vaizdai, apsupti žaliuojančios gamtos.

Vila „Linksma“

4 Druskininkų miesto muziejus - vila „Linksma“

Druskininkų miesto muziejus (M. K. Čiurlionio g. 59) atidarytas 2000 m., nors jo įkūrimo darbai tęsėsi gana ilgai - buvo renkama istorinė medžiaga ir eksponatų kolekcijos. Pirmoji muziejaus kolekcija - tai Petro Viščinio dovanoti paveikslai, knygos, garso įrašai. Šiuo metu muziejus turtingas gausių Druskininkų krašto istorijos kolekcijų: čia supažindinama su senuoju Druskininkų miestu, gydyklų parku, įrengtas ir XX a. pr. veikęs gydytojo kabinetas su tikrais instrumentais. Druskininkai buvo ne tik sveikatingumo, bet ir pramogų miestas, turėjęs net ir draudžiamų pramogų sąrašą! Kortavimas, šokiai, teatras, paskalos, kurortiniai meilės romanai - Druskininkų gyvenimas virė tarsi tikrame Holivude. Muziejuje eksponuojamos XIX a. teatro, cirko, koncertų afišos, kortų stalelis, XIX–XX a. pr. baldai, madingi apdarai, aksesuarai. Muziejuje - autentiškame XX a. pr. pastate (vila „Linksma“) - vyksta kamerinės muzikos koncertai, parodos, svarbiausių Druskininkų renginių pristatymai.

ⓘ www.druskininkumuziejus.lt

5 Skulptūros Vilniaus alėjoje

Druskininkų Vilniaus alėją puošia Vytauto Kašubos 1995 m. pastatytas paminklas Lietuvai ir įdomios Jono ir Bernardo Arčikauskų 1987 m. sukurtos skulptūros. Šios originalios keraminės skulptūrėlės vaizduoja laivą, skruzdėlyną, varną, driežą, ožiaragį, dagį ir laumę. Manoma, kad jos kurtos remiantis egiptietiškais motyvais ar Nojaus arkos tema. Šios išties žavingos skulptūros traukia tiek miestiečių, tiek miesto svečių žvilgsnius.

6 Viešbutis „Pušynas“

Pačiame Druskininkų miesto centre 1982 m. pastatytas „Pušyno“ viešbutis (Taikos g. 6), apsuptas medžių ir išpuoselėtų gėlynų, traukia lankytojus pasigrožėti originaliomis pastato formomis. Architektai Napoleonas Kėvišas ir Romualdas Šilinskas suteikė viešbučiui neįprastą - pušies kankorėžio - formą. Aštuonbriaunis, modernaus stiliaus pastatas buvo pradėtas statyti originaliu būdu - nuo viršaus, naudojant įtvirtintų grunte kolonų tinklą. Tai leido sukurti įspūdingos architektūros pastatą, kuris stebina daugelį miestiečių ir miesto svečių.

7 Druskininkų miesto savivaldybės pastatas

Druskininkų miesto savivaldybė (Vilniaus al. 18) įsikūrusi viename įdomiausių kurortinio miesto pastatų - buvusios daktaro Bujakovskio vilos pastate. Dr. Bujakovskis buvo vienas turtingiausių miesto žmonių. Manoma, kad ši mūrinė vila buvo pastatyta XIX a. pab. - XX a. pradžioje. Iš pradžių vila buvo vienaaukštė, o vėliau buvo pastatytas ir viršutinis namo aukštas. Iki šių dienų pastatas neprarado autentiškumo, išlaikytos originalios stogo kupolo formos.

Medinė Druskininkų vila su būdinga puošyba

8 Mediniai miesto pastatų raižiniai

Senąja Druskininkų miesto praeities dvasia alsuoja mediniai nameliai – buvusios vilos, papuoštos mediniais raižiniais (Vilniaus al.). Druskininkai yra vienas iš Lietuvos miestų, galintis didžiuotis išsaugota senąja medine architektūra: puošnūs stogų kraigai, langinės, turėklai, bokšteliai ir kitos namelių dalys suteikia miestui gyvumo ir mena prieškario laikus. Gražiausios senosios vilos Druskininkuose, tyrėjų nuomone, yra dviejų rūšių – rusiškojo ir šveicariškojo. Rusiškojo stiliaus vilos buvo statomos iki Pirmojo pasaulinio karo. O šveicariškojo stiliaus viloms būdingos gegnės, savita stogo forma, verandos su arkomis – šio stiliaus statiniai suformuoti 1920–1939 m.

9 Stačiatikių cerkvė

Nedidelė, tačiau miesto namelių fone išsiskirianti Džiaugsmo visiems liūdintiems stačiatikių cerkvė (Laisvės a. 2), pastatyta 1865 metais. Anksčiau šalia cerkvės esančiame skverelyje stovėjo varpinė su keturiais varpais, kurių vienas svėrė net pusę tonos. Tačiau po Pirmojo pasaulinio karo cerkvė šių vertingų varpų neteko. Po Antrojo pasaulinio karo cerkvėje pasigesta ir Dievo Motinos ikonos, kurios vis dar ieškoma. Cerkvė, vienas seniausių miesto pastatų, paskelbta kultūros paveldo objektu.

10 Gydyklų parkas

Druskininkų miestą puošia įkurtas Gydyklų parkas, laikomas tikra kurorto vertybe, – čia žaliuoja medžių alėjos, pastatytos mineralinio vandens biuvetės, stovi skulptoriaus Broniaus Vyšniausko kurta Ratnyčėlės skulptūra ir galerija, skirta poilsiaujantiems prastu oru. Per Ratnyčėlės upę nutiestas ir žavingas lenktas tiltelis. Gydyklų parkas buvo įkurtas dar 1838 m., o nuo 2010 m. pradėti rekonstravimo darbai – nutiesti nauji pėsčiųjų takai, įrengti suoleliai, apšvietimas, šiltuoju metu žydi ryškiaspalviai gėlynai.

11 Druskininkų vandens parkas

Druskininkų vandens parkas – išskirtinis poilsio, 22 pirčių, vandens pramogų kompleksas.

ⓘ www.akvapark.lt

Druskininkų vandens parkas

12 „ONE nuotykių parkas"

Druskininkuose, ant Nemuno upės kranto, įsikūręs „ONE nuotykių parkas" kviečia visus, mėgstančius aktyvų poilsį ir turiningą laisvalaikį gamtoje. 3 ha teritorijoje, tarp medžių išdėstytose trasose, poilsiautojų laukia: 150 skirtingų rungčių, daugiau nei 30 adrenalino kupinų nusileidimo takų, dviaukštė lenktynių trasa, „Tarzano skrydis per Nemuną" ir „Ekstremalusis Tarzano skrydis per Nemuną". Tai daugiau nei 400 metrų ilgio trasos, nusidriekusios virš didžiausios Lietuvos upės, kur galite pasiekti net 55 km/val. greitį!

ⓘ www.onenuotykiuparkas.lt

13 „Snow Arena"

„Snow Arena" Druskininkuose – vienintelis ištisus metus veikiantis žiemos pramogų kompleksas Baltijos šalyse. Aštuonių hektarų teritorijoje įrengtos trys slidinėjimo trasos, skirtos kalnų slidinėjimo ir snieglenčių sportui, kurių bendras ilgis 1100 m. Kvalifikuoti „Snow Arena" kalnų slidinėjimo instruktoriai greitai išmokys čiuožti slidėmis ar snieglente. „Snow Arenoje" kiekvienas gali pasimėgauti gardžiu maistu ir gėrimais viename iš aštuonių arenoje įrengtų barų ir restoranų. Taip pat pasigėrėti Druskininkų panorama, atsiveriančia pro 50 m aukštyje esančio restorano „Aero Gallery" langus.

ⓘ www.snowarena.lt

RD 2012-01/32

„Snow Arena" Druskininkuose

„Snow Arena" Druskininkuose

RD 2012-01/32

Druskininkų apylinkės

Grūto parkas-Naujasodė-„Girios aidas"-Švendubrė-Raigardo slėnis

Druskininkų savivaldybės herbas

🚗	20 km	🚶	4 km		✓		✓
🕓	5 val.		✓		✓		✓
⚖	6		✓		–		–

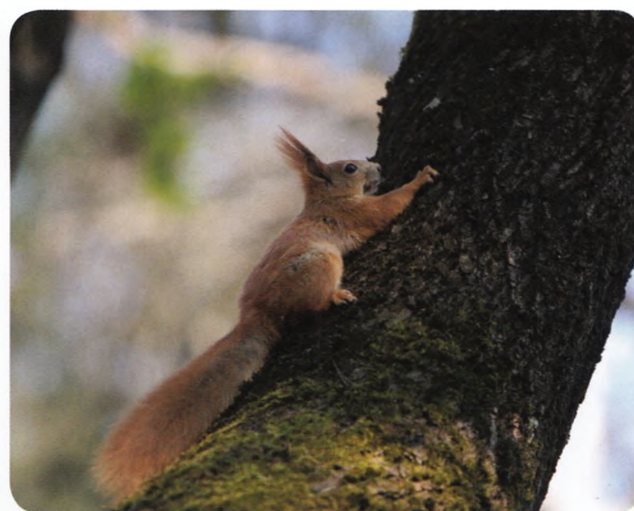
Turėdami laisvą popietę pasidairykime ir po Druskininkų apylinkes. Čia gausu pušynų, nedidelių ežerukų, todėl Druskininkų kraštas traukia ir Lietuvos, ir užsienio poilsiautojus. Galime rasti tiek ramų, gydomąjį poilsį, tiek pasilepinti vandens pramogomis, susipažinti su mineralinio vandens kurorto istorija.

Kelionę pradėkime nuo Grūto parke įsikūrusio muziejaus 1, kuris pasakoja Lietuvos sovietinio laikotarpio istoriją. Muziejuje apžiūrėkime sovietmečio skulptūras, to meto dokumentus, propagandinius tekstus, mažąjį zoologijos sodą. Iš Grūto parko patraukime į Naujasodės kaime įkurtą Antano Česnulio sodybą 2. Už maždaug 6 km esančioje sodyboje galime apžiūrėti medines skulptūras, pasivaikščioti prie Ratnyčėlės upelio. Iš Naujasodės sodybos sukime Druskininkų link. Druskininkų miesto pakraštyje, M. K. Čiurlionio g. 102, įsikūręs miško muziejus „Girios aidas" 3. Aplankykime nedidelį muziejų, kuriame galime apžiūrėti medinius, metalinius, gintarinius eksponatus bei pasivaikščioti šalia esančiame miške. Toliau vykime į už maždaug 8 km esantį Švendubrės kaimą 4. Etnografiniame kaime pasivaikščiokime senąja gatve, pasigrožėkime kairėje kaimo pusėje atsiveriančiu Raigardo slėniu 5. Nusileidus nuo kalno į dešinę tęsiasi Švendubrės kaimas. Kaimo pakraštyje stūkso mitologinis Velnio akmuo 6. ▪

Skulptūra Antano Česnulio sodyboje, Naujasodės kaime

Druskininkų miškuose gausu voverių

GRŪTO PARKAS

1 Sovietinių skulptūrų muziejus

Grūto parke įrengtas medinis muziejaus pastatas, kuriame sukaupta sovietinio laikotarpio dokumentika, pasakojanti apie sovietinės valdžios politiką, vykdomus nusikaltimus ir ideologizuotą propagandinę kultūrą. Eksponuojami po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo nugriauti sovietmečio paminklai atskleidžia propagandinį sovietinės ideologijos ir vertybių pobūdį.

ⓘ www.grutoparkas.lt

NAUJASODĖ

2 A. Česnulio sodyba

Naujasodės kaime, netoli Druskininkų, prie vaizdingo Ratnyčėlės upelio, įkurta drožinių ekspozicija. Sodyboje tautodailininkas Antanas Česnulis yra įkūręs keturių aukštų muziejų-vėjo malūną, čia puikuojasi autoriaus per 30 metų kurtos medžio skulptūros. Paėjėję toliau, prie upelio, pamatysime unikalią Rūpintojėlių sieną, kurios nišose - Lietuvos meistrų kūriniai. O Ratnyčėlės pakrantę puošia natūralaus grožio skulptūros „Žmogaus ir medžio gyvenimas". Česnulių sodyboje atidaryta galerija, kurioje eksponuojami Dzūkijos menininkų darbai.

ⓘ www.cesnuliusodyba.lt

DRUSKININKAI

3 Miško muziejus „Girios aidas"

„Girios aidas" - miško muziejus, įsikūręs Druskininkuose nuo 1971 m. Originalios architektūros namelyje ir jį supančiame miške eksponuojami medžio drožybos, kalvystės, gintaro darbai, gyvūnų ir paukščių ekspozicijos, retos medžių rūšys. Gamtos kampelis užburia paslaptinga nuotaika: ąžuolo drevėse slepiasi raganos ir nykštukai. Skambantys paukščių balsai ir miško ošimas suburia ne tik lankytojus, bet ir menininkus iš visos Lietuvos rengti čia kūrybines stovyklas.

ⓘ www.dmu.lt/aidas

Miško muziejus „Girios aidas"

ŠVENDUBRĖ

4 Švendubrės etnografinis kaimas

Švendubrė - senas gatvinis kaimas, minimas nuo 1620 m., išlaikęs ne tik savo senąjį planą, bet ir būdingas Dzūkijos krašto etnografines sodybas su aptvertais erdviais kiemais. Kaimas turi vieną pagrindinę gatvę, palei kurią iš abiejų pusių išdėstytos sodybos. Unikalioje gyvenvietėje galima susipažinti su dzūkų gyvenimo papročiais ir tradicijomis, pasižvalgyti po kaimą supančią aplinką: upelius, vaiskiai žalios spalvos Raigardo slėnį, tolumoje stūksantį Užubalio kalną.

5 Raigardo slėnis

Netoli Druskininkų, dešiniajame Nemuno upės krante, atsiveria užburiantis kraštovaizdžio draustinio - Raigardo slėnio - vaizdas. Tai vienas gražiausių ir didžiausias toks draustinis Lietuvoje, užimantis 1 095 ha. Slėnis, apsuptas pušingų miškų, įkvėpė M. K. Čiurlionį nutapyti garsųjį kūrinį „Raigardas". Atsiveriančią plačią panoramą pamatysime iš apžvalgos aikštelės.

Velnio akmuo

6 Velnio akmuo

Švendubrės pakraštyje stūkso Velnio akmuo - geologinis gamtos objektas - didžiulis riedulys, apie kurį sklando ne viena istorija. Pasakojama, jog didžiulis Velnio akmuo - tai užverstas išėjimas iš Perkūną užrūstinusio ir skradžiai žemėn prasmegusio miesto. O bioenergetikų tikima, kad akmuo skleidžia energiją, susidariusią žemės gelmėse. Gali būti, jog Švendubrės akmuo buvo atneštas ledynų, o senovės lietuviai čia aukodavo dievams. Šalia Velnio akmens galime išvysti ir medžio skulptūrų.

Lazdijų kraštas

Veisiejai-Lazdijai-Šventežeris-Seirijai-Meteliai

Lazdijų rajono savivaldybės herbas

	62 km		6 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	15		✓		✓		✓

Kelionę po Lazdijų apylinkes galima pradėti ar pabaigti Padumblių sodyboje 1, įsikūrusioje pušyne, besiribojančiame su Pastovio ežeru ir Ančios upe. Aplankę šią vaizdingą vietovę, pailsėję, traukime į Veisiejus, kurie nutolę nuo Padumblių apie 12 km į šiaurę.

Veisiejų miestas įsikūręs Veisiejų regioniniame parke 2. Poilsiui parke skirta Šlavanto ir Šlavantėlio tarpuežeris su Šlavantėlio ežeru, šiaurės vakarinė ir pietinė Verniejaus pakrantė, šiaurinė Ančios dalis ir Snaigyno ežero pakrantė. Šioje vietovėje visada rasime kur apsistoti, nes čia gausu kaimo turizmo sodybų, turistinių stovyklaviečių, poilsio namų, viešbučių.

Veisiejų apylinkėse gausu ežerų, didžiausias iš jų - Ančia, telkšanti ir Veisiejų mieste, dalydama gyvenvietę į dvi dalis. Veisiejai minimi 1500 m., tai - viena seniausių gyvenviečių Lietuvoje. Plačiau su šio miesto istorija, iškilių žmonių biografijomis susipažinsime užsukę į Veisiejų krašto muziejų 3 (Vytauto g. 47). Aplankę muziejų traukime prie Dzūkijos katedra vadinamos Veisiejų Šv. Jurgio bažnyčios 4. Užsukime į šią įspūdingą bažnyčią, kurioje galime pasigrožėti vertingais paveikslais. Seniausia šventovėje esanti molbertinė drobė – „Šv. Antanas Paduvietis". Nuo Šv. Jurgio bažnyčios traukime prie Veisiejų dvarvietės 5. Iš Mykolo Masalskio pastatyto dvaro, deja, liko tik tarnų namas-oficina (S. Dariaus ir S. Girėno g. 33), parko fragmentai ir lenta, skelbianti rūmų flygelio fundaciją. Aplankykime šiuos išlikusius statinius bei dvaro parką, kuriame auga išskirtiniai augalai, žymiausias – šimtametis uosis.

Seirijų apylinkės

Iš Veisiejų sukime šiaurės vakarų link ir 134 keliu vykime į Lazdijus. Aplankykime Lazdijų krašto muziejų 6 (Seinų g. 29), pristatantį poetės Salomėjos Nėries memorialinę, Lazdijų švietimo istorijos ekspozicijas, senosios gimnazijos klasę. Aplankykime ir šio muziejaus iniciatoriaus Motiejaus Gustaičio namą 7 (Seinų g. 31A), kuriame įrengta jam skirta ekspozicija. Jei įdomi XX a. Lietuvos istorija, – aplankykime dar vieną muziejų šiame mieste – Laisvės kovų 8 (Vytauto g. 17), pasakojantį apie Lietuvos žmonių tardymus, trėmimus į Sibirą.

Iš Lazdijų 132 keliu vykime aplankyti už 8 km, Šventežerio miestelyje, stovinčios Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčios 9. Medinės architektūros, geltonos spalvos bažnyčia traukia pasigrožėti ja iš arčiau.

Iš Šventežerio 132 keliu tęskime kelionę keliaudami į Seirijus 10, kurie kūrėsi aplink etmono Jurgio Radvilos įkurtą dvarą. Aplankykime Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčią 11, kurios istorija prasidėjo nuo evangelikų reformatų šventovės. Nuo bažnyčios patraukime į žymaus lietuvių dailininko Antano Žmuidzinavičiaus sodybvietę 12. Čia stovi granito paminklas, skirtas A. Žmuidzinavičiaus 100-osioms gimimo metinėms paminėti.

Iš Seirijų vykime šiaurės vakarų kryptimi į už maždaug 10 km esančius Metelius. Metelių apylinkės yra išskirtinės – čia įsikūręs Metelių regioninis parkas 13. Jis apima didžiuosius Pietų Lietuvos ežerus: Dusią, Metelį, Obeliją ir šalia jų plytinčias vietoves. Aplankykime Metelių Kristaus Atsimainymo bažnyčią 14, kuri stovi ant kalvelės, gyvenvietės šiaurės vakarinėje dalyje. Daug kartų degusi šventovė dabar išdidžiai baltuoja ir kviečia užsukti, pasigrožėti Barūnų Švč. Mergelės Marijos paveikslo kopija.

Metelių miestelis įsikūręs tarp dviejų ežerų: Dusios ir Metelio, tarp kurių driekiasi ir Bijotų–Širvintų pažintinis takas. Kelionę baikime vaikščiodami šiuo gamtos taku. Prieisime ir vieną didžiausių ir švariausių Lietuvos ežerų – Dusią 15, prie kurio galėsime atsipūsti. ▪

PADUMBLIAI

1 Padumblių sodyba

Padumblių sodyba

VEISIEJAI

2 Veisiejų regioninis parkas

Veisiejų regioniniame parke driekiasi pažintinis takas, apsuptas miškingų ir ežeringų vietovių. Išėjus juo pasivaikščioti prieš akis atsiveria Šlavantėlio ežeras, smėlingos Verniejaus, Ančios ir Snaigyno pakrantės. Poilsiui skirtame regioniniame parke įkurti Ančios ir Šlavanto ežero kraštovaizdžio draustiniai, stebinantys kalvelėmis, šlaitais, miškais ir mažomis pelkėmis. Galime pamatyti ne tik Dzūkijos krašto augaliją, bet ir čia gyvenančius gyvūnus.

3 Veisiejų krašto muziejus

Veisiejų muziejus įkurtas 1998 m. vasario 16 d. Jo ekspozicijos kviečia susipažinti su iškiliais Veisiejų krašto žmonėmis – esperanto kalbos kūrėju Liudviku Zamenhofu, dirbusiu miestelyje akių gydytoju, ir kompozitoriumi Juozu Neimantu. Taip pat muziejaus eksponatai pasakoja Veisiejų krašto istoriją – kaip gyveno šio krašto senoliai, kokius senovinius rakandus naudodavo buityje, koks buvo tremtinių, politinių kalinių ir partizanų likimas. Muziejus siekia išsaugoti ir puoselėti Veisiejų krašto istoriją.

ⓘ www.muziejai.lt/lazdijai/veisieju_muz.htm

Kripta Veisiejų Šv. Jurgio bažnyčios rūsyje

4 Šv. Jurgio bažnyčia

Pirmoji Veisiejų Šv. Jurgio bažnytėlė statyta 1526 m. Apie 1817–1818 m. iškilo dabartinė Veisiejų šventovė, kuri XIX a. priklausė Oginskių giminei. Tuo metu buvo nesutariama, kokia kalba bažnyčioje turi vykti pamaldos – lietuvių ar lenkų. Veisiejų bažnyčia – viena didžiausių Lietuvoje, jos aukštis – 28 m, o ilgis – 49 m. Bažnyčia skambiai vadinama Dzūkijos katedra, ji paskelbta kultūros paveldo objektu. Bažnyčios varpinėje puikuojasi 1650 m. žalvarinis varpas – taip pat kultūros paveldo objektas. 2001 m. restauruota bažnyčios kripta, kurioje palaidoti jos fundatorių Mato Žynevo (mirė 1814 m.), Viktorijos Oginskaitės-Žynevienės (1755–1830) bei Tado Oginskio (1798–1844), jo žmonos Marijos Oginskienės (1803–1897) ir nenustatyto XVIII a. antrosios pusės didiko palaikai. Iki 2011 metų į bažnyčią buvo atvežtos 23 Šv. Jurgio skulptūros.

5 Veisiejų dvarvietė

Apie 1501 m. Veisiejuose jau stovėjo dvarelis, priklausęs Glinskių giminei. Kai 1525 m. dvaro valdytojas Slucko kunigaikštis Jurgis Olelkaitis gavo Veisiejus, prie dvaro buvo atidaryta smuklė, pradėti rengti turgūs. Taip pradėjo formuotis ir Veisiejų miestelis. Iki XVIII a. dvaras buvo Radvilų nuosavybė. Veisiejų dvaro rūmai pastatyti 1743–1745 m., kai Veisiejus valdė didikai Masalskiai. Jie dvarą pavertė savo rezidencija – iškilo puošnūs rūmai, įrengtas parkas ir sodas. 1823 m. dvaras perėjo Oginskiams, kurie pertvarkė dvaro rūmus. Vėliau dvaro likimas buvo skaudus – jis suniokotas Pirmojo pasaulinio karo metu, tarpukariu dvaras buvo išparceliuotas. Iki šių dienų išliko tik keletas pastatų.

LAZDIJAI

6 Lazdijų krašto muziejus

Lazdijų krašto muziejus (Seinų g. 29) įsikūręs kultūros paveldo objektu paskelbtame pastate, kuriame 1928–1931 m. gyveno lietuvių poetė Salomėja Nėris. Muziejus atidarytas 1924 m. Motiejaus Gustaičio iniciatyva – jis pats surinko daug tautosakos, etnografijos eksponatų, muziejui padovanojo vertingų knygų, paveikslų. Čia veikia Salomėjos Nėries memorialinė ekspozicija. Lankytojai taip pat gali susipažinti su Lazdijų krašto šviesuoliais, pabuvoti autentiškoje XX a. pr. gimnazijos klasėje.

ⓘ www.lazdijumuziejus.lt

7 Motiejaus Gustaičio namas

Lietuvių dvasininko, poeto, kalbininko, vertėjo, muzikologo Motiejaus Gustaičio namas (Seinų g. 31A) stovi prie Lazdijų muziejaus. Šiame name 1924–1927 m. gyveno Dzūkijos krašto šviesuolis, čia įrengta jo gyvenimo ir kūrybos kelio ekspozicija. Yra išlikusių nuotraukų, knygų, laiškų, pasakojančių apie šviesią M. Gustaičio gyvenimo veiklą.

ⓘ www.muziejai.lt/lazdijai/gustaicio_muz.htm

8 Laisvės kovų muziejus

Laisvės kovų muziejus (Vytauto g. 17), veikiantis nuo 1992 m., yra įsikūręs buvusioje KGB Lazdijų būstinėje. Šiame pastate buvo tardomi žmonės, sudaromi tremiamų į Sibirą lietuvių sąrašai. Garso, vaizdo dokumentinė medžiaga pasakoja apie vykusias rezistencines kovas, trėmimus, partizanų ir politinių kalinių likimus. Lankytojai gali pamatyti jų nuotraukų, asmeninių daiktų. Pats muziejus buvo įkurtas represijas patyrusių žmonių ir jų artimųjų iniciatyva.

ⓘ www.muziejai.lt/lazdijai/laisves_kovu_muz.htm

ŠVENTEŽERIS

9 Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia

Šventežerio Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia – istorizmo stiliaus medinės architektūros pavyzdys. Sakralinis statinys, kaip katalikų bažnyčia, iškilo 1663 m., nors pirmoji Šventežerio šventovė buvo statyta kaip evangelikų reformatų bažnyčia. Dabartinė medinė šventovė pastatyta 1882 m. Šį originalų liaudiško neoklasizicmo architektūros pastatą puošia varpinės bokštas, laibų kolonų remiamas frontonas ir ryški geltonio spalva. Bažnyčios viduje stovi XIX a. pab. altoriai – vieni pirmųjų garsaus meistro Vinco Penčylos darbų.

SEIRIJAI

10 Seirijų senamiestis

Seirijų miestelis išaugo XVI a. – po to, kai Žygimantas Senasis vietovę paskyrė valdyti etmonui didikui Jurgiui Radvilai. Į šiaurę nuo Seirijų ežero J. Radvila įkūrė dvarą, prie kurio formavosi gyvenvietė. Iki XVIII a. miestelis buvo vienas iš reformacijos centrų. Išlikę Seirijų dvaro pastatai ir girininkijos namas – seniausi statiniai Seirijuose, statyti prieš tris šimtus metų.

11 Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia

Seirijų bažnyčios istorija prasidėjo nuo 1537 m. Jurgio Radvilos pastatytos katalikų bažnyčios, kuri, Radviloms perėjus į reformatų tikėjimą, tapo evangelikų reformatų šventove. Vykstant kovoms tarp katalikų ir reformatų, bažnyčia buvo ne kartą nuniokota. Kita bažnyčia pastatyta 1584 m. Vėliau atiteko katalikams. 1824 m. šventovė perstatyta. Po rekonstrukcijos ją konsekravo Augustinas Polikarpas Marciejevskis. Abu pasauliniai karai sugriovė planus pastatyti naują bažnyčią, nors buvo pradėtos vežti medžiagos, paruošta statybvietė, prieš Antrąjį pasaulinį karą išlieti pamatai. Baltuojanti Seirijų šventovė turi klasicizmo ir renesanso bruožų.

12 Antano Žmuidzinavičiaus sodybvietė

Seirijai – garsaus Lietuvos dailininko Antano Žmuidzinavičiaus (1876–1966) gimtinė. Autentiški sodybos pastatai nėra išlikę, tačiau sodybvietės vietoje, pietinėje miestelio dalyje, stovi paminklinis akmuo, įamžinantis liaudies dailininko atminimą. 1,3 m rausvo granito paminklas pastatytas 1976 metais minint A. Žmuidzinavičiaus 100-ąsias gimimo metines.

Metelių Kristaus Atsimainymo bažnyčia ir varpinė

METELIAI

13 Metelių regioninis parkas

Metelių regioninis parkas saugo didžiuosius Pietų Lietuvos ežerus (Dusia, Metelys, Obelija) ir jų apylinkes. Parke driekiasi pažintinis pėsčiųjų Bijotų–Širvintų takas šalia Dusios ir Metelio ežerų. Einant tarpuežeriu, atsiveria gamtos įvairovė: smėlio supustytos kalvelės, ežerėliai, pelkės. Priėjus Dusios pakrantę, galima pasigrožėti būriais vandens paukščių, tolumoje plytinčia Dzūkijos ežerų panorama.

14 Kristaus Atsimainymo bažnyčia

Pirmoji Metelių Kristaus Atsimainymo bažnyčia buvo funduota 1619 m. Povilo Sapiegos. Šventovė ne kartą buvo degusi, nugriauta, atstatyta. Dabartinė balto mūro bažnyčia iškilo 1819–1822 m. kunigo Igno Žibanavičiaus pastangomis. Ją 1825 m. iškilmingai konsekravo Augustinas Polikarpas Marciejevskis. Ši šventovė – klasicizmo ir neobaroko bruožų turintis statinys, besipuikuojantis dviem bokštais ir varpine.

15 Dusios ežeras

Dusios ežeras tyvuliuoja Dzūkijos širdyje, Metelių regioniniame parke. Tai vienas didžiausių ir švariausių Lietuvos ežerų, pasitinkantis gražiai sutvarkyta aplinka. Šalia Dusios yra ir du didieji – Obelijos ir Metelių – ežerai. Dusią supa plačios pievos, miškai ir dirbami laukai, o šiaurinėje pakrantėje dunkso Prelomčiškės piliakalnis.

Dusios ežeras

Alytaus apylinkės

Punia-Butrimonys-Pivašiūnai-Daugai-Alytus

Alytaus rajono savivaldybės herbas

Alytaus miesto savivaldybės herbas

	82 km		3 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	22		✓		–		✓

Aplankykime Lietuvos pietuose esantį Alytaus kraštą. Kelionę pradėkime vykdami į Punią. Užsukime į šio miestelio dvibokštę Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčią **1**, statytą 1863 m. Punia garsi vienu didžiausių piliakalnių Lietuvoje **2**, stūksančiu Punelės ir Nemuno upių santakoje. Pasigrožėję nuo Punios piliakalnio atsiveriančia nuostabia Nemuno kilpa, pasidairykime į kitoje Nemuno pusėje esantį Punios šilą. Jame įrengtas pažintinis pėsčiųjų takas, leidžiantis gėrėtis ne tik šilo gamta, bet ir medžio skulptūromis, aukščiausia Lietuvoje pušimi, šimtamečių ąžuolų alėja.

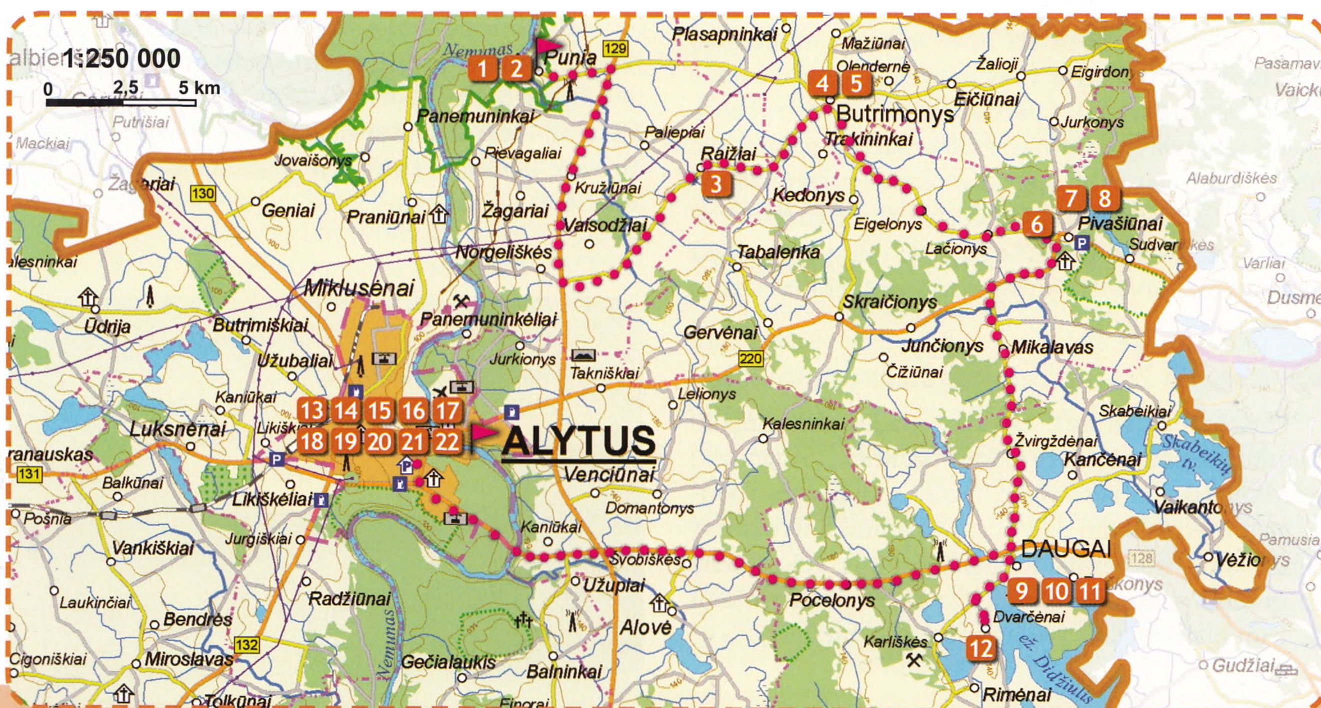
Kelionę tęskime nuo Punios pasukę į 129 kelią. Juo važiuokime pietų kryptimi apie 7 km, tada sukime kairėn ir pavažiavę maždaug 7 km atvyksime į Raižius **3**. Užsukime į šį miestelį apžiūrėti senovinės mečetės.

Toliau vykime rytų kryptimi į Butrimonių miestelį, esantį už maždaug 6 km. Stabtelėkime prie pat kelio, Margirio g. 15, kur stovi Išganytojo bažnyčia **4**. Butrimonių centre galima išvysti miestelio aikštę **5**, kuri susiformavo dar XIV–XV a.

Kelionę tęskime vykdami į Pivašiūnus, esančius už 11 km nuo Butrimonių (plentu 1122). Prie pat Pivašiūnų miestelio, kairėje kelio pusėje, prie to paties pavadinimo miško, stūkso legendomis apipintas Pivašiūnų piliakalnis **6**. Pačiame Pivašiūnų miestelyje aplankykime Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią **7**, garsėjančią stebuklingu Dievo Motinos paveikslu **8**, žinomu ir už Lietuvos ribų.

Išvažiavę iš Pivašiūnų keliaukime 13 km į Daugus (plentas 1104). Čia mus pasitiks urbanistikos paminklu paskelbtas Daugų senamiestis **9** ir Savanorių g. 17 stovinti Dievo Apvaizdos bažnyčia **10**. Nuo Savanorių g. pasukę į per visą miestą besidriekiančią Vytauto gatvę pasieksime Didžiulio ežerą **11**. Tai vienas įspūdingiausių Dzūkijos ežerų, garsėjantis vaizdingomis pakrantėmis ir įdomia savo forma, panašia į H raidę. Ežero pusiasalyje, vadinamojoje Saloje, stūkso mitologinis Mergos akmuo. Vakarinėje Didžiulio pusėje yra Suvingio ežeras, prie jo – Dvarčėnų kaimas. Čia, pakrantėje, atokiame gamtos prieglobstyje įsikūręs Dvarčėnų dvaras **12**. Užsukime į jį ir būsime apgyvendinti jaukiuose kambariuose, skaniai pavalgydinti ir atgavę jėgas toliau tęsime kelionę.

Nuo Daugų važiuokime 128 plentu į didžiausią Pietų Lietuvos miestą Alytų, garsėjantį žaluma ir net 16 km miestą supančia Nemuno kilpa. 128 plentu va-

Pivašiūnų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

žiuodami pasiekime Alytaus centrą 13. Čia telkšo Dailidės ežeras, plyti Alytaus miškas, miesto parkas ir sodas, todėl Alytus palieka žalumoje skendinčio miesto įspūdį. Palikime automobilį ir pasivaikščiokime pėsčiomis. Kurorto parke stovi granitinė perskelto varpo skulptūra. Tai „Nurimęs varpas" 14 – memorialas, skirtas pagerbti rezistencijos aukoms. Eikime prie „Laisvės angelo" paminklo 15, esančio tarp Kurorto parko ir miesto sodo (prie S. Dariaus ir S. Girėno g.).

Iš S. Dariaus ir S. Girėno g. pasukime į J. Basanavičiaus g., kuri netrukus kertasi su A. Matučio gatve. 8 numeriu pažymėtame name įkurtas vaikų rašytojo Anzelmo Matučio memorialinis muziejus 16. Čia A. Matutis su šeima gyveno daugiau nei 20 metų. Eidami A. Matučio gatve patenkame į Alyvų taką ir juo pasiekiame Savanorių gatvę. Kaip tik čia išvysime Šv. Angelų Sargų bažnyčią 17 (Savanorių g. 14). Aplankykime ir prie bažnyčios įkurtas kapinaites, kuriose stovi paminklai už Lietuvos laisvę žuvusiems savanoriams, „Motinai" ir kryžius-skulptūra „Negimusiems" (aut. R. Diržys, 1995). Eikime keletą šimtų metrų toliau ir (nr. 6) pamatysime Alytaus kraštotyros muziejų 18, supažindinantį su Alytaus krašto istorija. Savanorių g. toliau kerta jau pažįstama S. Dariaus ir S. Girėno gatvė. Ja pasieksime Vilniaus gatvę, kuri nuves iki Antano Juozapavičiaus tilto 19. Šis tiltas jungia dvi Alytaus miesto dalis.

Sėdę į automobilį palikime miesto centrą (Antrąjį Alytų) ir tiltu per Nemuną keliaukime į A. Juozapavičiaus gatvę – Pirmąjį Alytų 20. Šioje dalyje XIV a. ir pradėjo kurtis Alytaus miestas. Aplankykime seniausią pastatą mieste – Šv. Liudviko bažnyčią 21 (Panemuninkėlių g. 7), pastatytą 1818 m., ir netoliese (Jiezno g. 2) stovintį pastatą su XVI a. rūsiais.

Kelionę užbaikime ant Alytaus piliakalnio 22, stūksančio Alytupio ir Nemuno upių santakoje. Jį pasiekti galime iš A. Juozapavičiaus g. pasukę į Merkinės g., o iš jos – į Piliakalnio gatvę. ▪

PUNIA

1 Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

Baltuojanti Punios bažnyčia – viena anksčiausių pastatytų bažnyčių Alytaus krašte. Ją 1425 m. įsakęs pastatyti pats Vytautas Didysis (naujojoje Punios bažnyčioje kabo šio Lietuvos valdovo portretas). Manoma, kad pirmoji bažnytėlė stovėjusi dabartinės Šv. Jurgio koplytėlės vietoje. Dabartinė Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia pastatyta 1863 m. (archit. K. Suchodolskis), nes senoji sudegė per miestelio gaisrą. Pastato architektūroje gražiai dera baroko ir klasicizmo stiliai.

2 Punios piliakalnis

Punia – vienas seniausių LDK miestų, XIV–XVII a. svarbus vidurio Lietuvos administracinis ir gynybinis centras.

Punia garsėja vienu didžiausių piliakalnių Lietuvoje, stovinčiu Nemuno ir Punelės upių santakoje. Jį pasiekti visai paprasta, tereikia nuo Punios miestelio bažnyčios paėjėti pora šimtų metrų. Nuo 36–44 metrų aukščio piliakalnio šlaitų atsiveria išties įspūdinga panorama – plati ir lenkta Nemuno juosta, legendinių girių didybę menantis Punios šilas. Manoma, kad ant šio piliakalnio stovėjusi Mar-

Punios piliakalnis

girio (Pilėnų) pilis, kurioje vyko ir garsusis 1336 m. Pilėnų mūšis. Nenorėdami pasiduoti kryžiuočiams ir tapti jų belaisviais pilėnai kartu su vadu Margiriu susidegino liepsnose. Tyrėjų nuomone, ant šio piliakalnio tikrai stovėjusi pilis, vėliau sudeginta, o jos vietoje XV a. pastatyta naujoji tvirtovė. Šiai irgi sudegus, nuo XVI a. minimi ant piliakalnio stovėję ir dideli rūmai, vėliau įkurta didikų Gonsevskių rezidencija, sugriauta XVIII a. pr. per karus su švedais. Piliakalnio papėdėje pastatytas akmuo su ištrauka iš Maironio eilėraščio.

RAIŽIAI

3 Raižių kaimas

Raižių kaime ryškų etnografinį pėdsaką paliko jame gyvenę totoriai, XIV a. atgabenti iš Krymo Vytauto Didžiojo. 1889 m. Raižiuose pastatyta dabartinė medinė mečetė, kuri veikė ir sovietmečiu. Manoma, kad pirmieji maldos namai kaime pastatyti XVI a. Prieš Antrąjį pasaulinį karą Raižiuose buvo musulmonų centras. Totoriai visoje Lietuvoje garsėja ir nacionaliniu pyragu - šimtalapiu.

2010 m. minint Žalgirio mūšio 500-ąsias metines prie mečetės sumontuoti du saulės laikrodžiai. Vienas jų rodo vietos, kitas - Žalgirio mūšio vietos (Lenkijoje) laiką, autorius - Jonas Navikas. Tais pačiais metais atidengtas paminklas Vytautui Didžiajam (skulpt. J. Jagėla).

BUTRIMONYS

4 Išganytojo bažnyčia

Pirmoji Butrimonių bažnytėlė buvo pastatyta iki 1744 m. kaip dvaro koplyčia. Dabartinė istoristinė, romantizmo stiliaus elementų turinti bažnyčia statyta labai ilgai - net 20 metų. Pirmiausia, buvo patvirtintas architekto Antonijaus Filipovičiaus-Duboviko projektas, pamatai pašventinti 1908 m., tačiau bažnyčios statyba vyko iki pat 1926 metų. Įdomu tai, kad akmenų ir plytų mūro Išganytojo bažnyčia stovi šalia kelio, kas Lietuvos bažnyčioms nebūdinga (paprastai jos stovi miestelio centre).

5 Miestelio aikštė

Butrimonis puošia dar XIV–XV a. trijų kelių sankryžoje pradėjusi formuotis trikampė aikštė - gana retų formų Lietuvoje. Susikūrus Butrimonių miesteliui aikštė tapo turgaus vieta, vėliau buvo apstatyta pirklių ir amatininkų namais. Ši aikštė lėmė ir iš vieno centro einantį radialinį miestelio kūrimosi planą. Jaukus miestelis kartu su trikampe aikšte paskelbti urbanistikos paminklu. Aikštė vaizduojama ir Butrimonių herbe.

PIVAŠIŪNAI

6 Pivašiūnų piliakalnis

Alytaus kraštas garsėja legendomis apipintais piliakalniais, vienas jų – Pivašiūnų. Pasakojama, kad ant šio piliakalnio senovėje buvusi šventykla, ir šis kalnas nebuvęs toks didelis kaip dabar. Žmonės, eidavę melstis į šventyklą, nešdavosi pilną kepurę žemių – taip ir supylė šį didelį piliakalnį. Jo šlaitai – apie 20 m aukščio. Paskelbtas kultūros paveldo objektu. Piliakalnis datuojamas I tūkstantmečiu, jame rasta lipdytos keramikos dirbinių.

7 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Pirmoji Pivašiūnų bažnyčia pastatyta 1648 m. Jos vietoje statytą antrąją bažnyčią sunaikino ugnis, trečioji statyta šventovė taip pat sudegė. Dabartinė Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia, vadinama Dzūkijos Šiluva, Pivašiūnuose pastatyta 1822 m. Senųjų Trakų abato Celestino Sorakos iniciatyva. Pivašiūnų bažnyčia – medinės sakralinės architektūros pavyzdys: vienintelė Lietuvoje klasicistinio stiliaus, išlaikiusi tokią lotyniško kryžiaus struktūrą, kuriai būdinga išilginių tūrių ir kryžmos dinamika. Šventovę puošia keturios baltos kolonos, virš kurių trikampiame frontone įrengtas langelis su spinduliais. Bažnyčios viduje stovi retas apeinamas altorius. Pivašiūnų bažnyčioje 1911–1927 m. klebonavo

Stebuklingas Dievo Motinos paveikslas Pivašiūnų bažnyčioje

ir Lietuvos tarybos narys, Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signataras kun. Alfonsas Petrulis, kuriam miestelyje pastatytas paminklas.

8 Stebuklingas Dievo Motinos paveikslas

Pivašiūnus nuo seno garsina Lietuvoje ir už jos ribų žinomas stebuklingas Dievo Motinos paveikslas. Jis kabo didžiajame Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios altoriuje. Manoma, kad sidabru puoštas paveikslas atvežtas iš Turkijos ir buvęs dar pirmojoje Pivašiūnų bažnyčioje. Per Žolinės atlaidus į Pivašiūnus plūsta minios maldininkų. 1988 m. malonėmis garsėjantis kūrinys buvo vainikuotas Jono Pauliaus II dovanotomis karūnomis ir jam suteiktas Marijos Nuliūdusiųjų Paguodos titulas.

DAUGAI

9 Daugų senamiestis

Daugų vietovė pirmą kartą minima 1384 m. ir priklausė Lietuvos didžiojo kunigaikščio dvarui. 1503 m. didžiojo kunigaikščio Aleksandro suteiktoje privilegijoje Daugai jau vadinami miestu. Daugų senamiestis paskelbtas urbanistikos draustiniu. 20,3 ha draustinis skirtas apsaugoti senąjį Daugų miesto užstatymo planą ir pobūdį. Saugomas miesto gatvių tinklas, istorinės aikštės planas, statybos fragmentai.

10 Daugų Dievo Apvaizdos bažnyčia

Pirmoji Daugų šventovė iškilo dar 1393 m., jos statyba rūpinosi Lietuvos valdovas Vytautas Didysis. Dabartinė mūrinė Dievo Apvaizdos bažnyčia pastatyta 1862 m. (archit. T. Tišeckis), nes senoji šventovė sudegė. Akmens mūro bažnyčia – istorizmo stiliaus statinys, kuriame susipina gotikos, klasicizmo ir baroko architektūros bruožai. Į kultūros objektų sąrašą įrašyti penki bažnyčios altoriai su skulptūromis, keturios klausyklos, lubų tapyba, evangelistų ir šventųjų paveikslai, evangelistų skulptūros. Šalia didingosios bažnyčios pastatyta varpinė.

11 Didžiulio ežeras

Didžiulis – įspūdingiausias ir labiausiai iš kitų savo forma išsiskiriantis Dzūkijos ežeras. Tirpstant ledynams ir į ežerą pamažu įsiterpiant dideliems pusiasaliams jis įgavo H raidės formą. Dar visai neseniai Daugai buvo sala, kurios nebuvo įmanoma pasiekti sausuma, todėl ir didžiulis pusiasalis, esantis ežero pietuose, vadinamas Sala. 99 ha Didžiulio ežeras turi vaizdingos pakrantės ruožą. Prie Didžiulio ežero salos stūkso mitologinis Mergos akmuo.

DVARČĖNAI

12 Dvarčėnų dvaras

Dvarčėnų dvaras yra įsikūręs to paties pavadinimo kaime, Alytaus rajone, ant Suvingio ežero kranto. Dvare galime pernakvoti, pavalgyti, keturiuose dvaro tvenkiniuose pasigauti žuvies, pasikaitinti pirtelėje ant ežero kranto.

ⓘ www.dvarcenudvaras.lt

Dvarčėnų dvaras

ALYTUS

13 Alytaus miesto centras

Alytus – Dzūkijos sostine vadinamas miestas. Vietovė, kurioje įsikūręs šis miestas, istoriniuose šaltiniuose minima nuo 1377 m., o Alytaus pilis – nuo 1384 m. 1581 m. gyvenvietei, įsikūrusiai aplink pilį, suteiktos miesto teisės. Nemuno upė, vingiuojanti pro Dzūkijos kraštą, dalija šį miestą į dvi dalis – dešiniojoje upės pusėje kūrėsi Pirmasis Alytus, kairiojoje – Antrasis. Nors Alytaus miestas kūrėsi vadinamojoje pirmojoje dalyje, tačiau pagrindinis miesto centras dabar yra išsidėstęs Antrajame Alytuje, kuris pradėjo kurtis ir plėstis XIX a. antrojoje pusėje. Šiuo metu Alytus – žalumoje skendintis miestas, kurį puošia miesto centre įsikūręs 5,5 ha sodas. Miesto sode, garsėjančiame čia augančiais 46 rūšių medžiais bei krūmais, gražiausiais žiedais keri sodo puošmena – nuostabūs rožynai. Rožė pavaizduota ir miesto herbe. Čia pavasarį baltai pražysta japoniškoji magnolija, jau 60 metų auga europinis kukmedis, driekiasi žavingi sodo takeliai ir vėsa gaivina vis dar veikiantis tarpukario laikų fontanas su baseinėliu, kuriame tuo laiku plaukiodavusios auksinės žuvelės ir žydėdavusios lelijos. Įdomu tai, kad tarpukariu Alytuje didelių pramonės įmonių nebuvo, todėl dėl puikios gamtos 1932 m. Alytui buvo suteiktas kurorto statusas.

14 Memorialas „Nurimęs varpas“

Alytaus Kurorto parko skverelyje galima išvysti tarsi į dvi dalis perskeltą apie 2 metrų aukščio granitinį varpą – kančių įamžinimo memorialą, kuris vadinamas „Nurimusiu varpu“. Memorialas įamžina politinių kalinių ir tremtinių, Dainavos apygardos partizanų bei 1941 m. birželio 22–28 d. žuvusių Lietuvos kariuomenės sukilėlių atminimą. Šį tautos rezistencijos kovų dalyviams pagerbti skirtą paminklą sukūrė skulptorius Stasys Žirgulis ir architektas Leonas Adomkus.

15 „Laisvės angelo“ paminklas

Tarp Alytaus miesto sodo ir Kurorto parko, Laisvės angelo aikštėje, stovi „Laisvės angelo“ paminklas, dar vadinamas Nike, tęsiantis žuvusiųjų už Lietuvos laisvę atminimą. Ši skulptūra pastatyta 1929 m. Dzūkijos krašto skulptoriaus Antano Aleksandravičiaus. Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiui paminėti skirtas paminklas siekia apie 13 m aukštį. Ant postamento užkeltas angelas vienoje rankoje laiko iškėlęs trimitą, kitoje – gėlių vainiką kritusiems didvyriams. Sovietinės valdžios paliepimu paminklas buvo nugriautas šeštojo dešimtmečio pradžioje. Paminklas atstatytas 1991 m.

16 Memorialinis Anzelmo Matučio muziejus

A. Matučio gatvėje stovi vieno žymiausių vaikų literatūros kūrėjų – Anzelmo Matulevičiaus-Matučio – namas. Nuo 1961 m., atsikėlus Matulevičių šeimai, čia A. Matutis praleido visą savo gyvenimą. Rašytojo memorialinis muziejus jo namuose veikia nuo 1988 m. Apsilankę buvusiame A. Matučio name galime išvysti ne tik jo darbo kambarį su rašomuoju stalu ir knygomis, bet ir susipažinti su rašytojo kūryba, kitais asmeniniais daiktais. Muziejuje rengiami literatūriniai vakarai, skatinantys domėjimąsi tiek A. Matučio kūriniais, tiek visa Dzūkijos krašto literatūra. A. Matučio namas paskelbtas kultūros paveldo objektu.

ⓘ www.alytausmuziejus.lt/matutis

17 Alytaus Šv. Angelų Sargų bažnyčia

Medinė Šv. Angelų Sargų bažnyčia pastatyta 1830 m. vietoje nuo 1670 m. stovėjusios Šv. Onos koplytėlės. 1825 m. klebonas Nikodemas Dubrovskis pastatė medinę varpinę. Šv. Angelų Sargų bažnyčia – liaudiškos architektūros pavyzdys su bokšteliu. Bažnyčios interjeras – neobarokinio stiliaus, pasižymintis puošnumu ir spalvingumu. Didysis Švč. Jėzaus Širdies altorius puoštas senovinėmis barokinėmis detalėmis. Vienas vertingiausių sakralinės dailės kūrinių – Šventosios Šeimos paveikslas – seniausias tapybos kūrinys bažnyčioje. Manoma, kad ši italų renesanso dailininko Pieterio van Avonto paveikslo kopija sukurta XVIII a. Koplyčių altorius puošia Stanislovo Gobiatos sukurti šventųjų paveikslai.

Prie bažnyčios yra įrengtos kapinaitės, kuriose ilsisi 114 savanorių, žuvusių kovose už Lietuvos nepriklausomybę. Tarp jų – ir 1919 m. palaidotas pirmasis už Lietuvos laisvę žuvęs karininkas Antanas Juozapavičius bei 1991 m. žuvęs Nepriklausomybės gynėjas Artūras Sakalauskas. Taip pat 1939 m. pastatytas paminklas „Motinai“ ir kryžius-skulptūra „Negimusiems“ (aut. R. Diržys, 1995).

Alytaus Šv. Angelų Sargų bažnyčia

18 Alytaus kraštotyros muziejus

Alytaus kraštotyros muziejus buvo įkurtas 1928 m. Jame saugoma Pietų Lietuvos istorijos, kultūros, tautosakos medžiaga, siekiant išsaugoti ir propaguoti Dzūkijos krašto ir Alytaus miesto praeities paveldą. Muziejaus lankytojai gali išvysti eksponuojamą dzūko valstiečio sodybą, pakilnoti sunkųjį kalvio kūjį, savo rankomis paliesti archeologines vertybes, malti akmeninėmis girnomis ar sijoti miltus. Sužinosime apie senovinę bitininkystę, žvejybą, linininkystę ir daug kitų įdomybių.

ⓘ www.alytausmuziejus.lt

Rotušės aikštė Alytuje

19 Antano Juozapavičiaus tiltas

Medinis Antano Juozapavičiaus tiltas per Nemuną, jungiantis abi miesto dalis (Pirmąjį ir Antrąjį Alytų), buvo pastatytas 1909 m. Naujojo, modernaus, gelžbetoninio tilto statybos vyko iki 1938 m., tais metais įvyko ir iškilmingas šio statinio atidarymas, pagerbiant ir 1919 m. ant tilto žuvusį karininką Antaną Juozapavičių. Tai buvo pirmasis kariškis, žuvęs kovose už šalies Nepriklausomybę po jos atkūrimo. Tilto galuose buvo pritvirtinti šio didvyrio bareljefai, skelbiantys, kad karininkas žuvo už Lietuvos nepriklausomybę. Per Antrąjį pasaulinį karą susprogdintas tiltas buvo atstatytas 1967 m. Jo ilgis - 195 metrai. Nuo Alytaus tilto atsiveria puikus upės gamtovaizdis.

20 Pirmasis Alytus

1795 m. Alytaus miestas buvo padalytas dviem valstybėms - dešinioji miesto dalis atiteko Rusijos imperijai, kairioji - Prūsijos karalystei. Tarpukariu šios dvi miesto dalys gavo Pirmojo ir Antrojo Alytaus pavadinimus. 1818 m. Pirmojo Alytaus miesto dalyje buvo pastatyta Šv. Liudviko bažnyčia, kūrėsi miesto aikštė. Sakoma, kad Pirmojo Alytaus aikštė - tarsi vartai į Alytaus miestą. Kaip tik šioje dalyje kūrėsi Alytaus miestas, tai liudija ir pastatas su XVI a. skliautuotais rūsiais. Vėliau pagrindiniu miesto centru tapo Antrasis Alytus.

21 Šv. Liudviko bažnyčia

Šv. Liudviko bažnyčia - pati seniausia Alytaus šventovė. Pirmoji bažnytėlė buvo pastatyta 1524 m. Alytaus dvaro savininko Jono Zaberezinskio. Kurį laiką bažnyčią lankė abiejų Alytaus dalių tikintieji. Per daug metų keitėsi jos pavadinimai, galiausiai 1818 m., pastačius naują mūrinę klasicizmo stiliaus šventovę, jai suteiktas Šv. Liudviko titulas. Bažnyčia pavadinta pagerbiant statybų iniciatorių kleboną Liudviką Kaminską. Bažnyčios interjere išlikęs ir tokio paties pavadinimo XIX a. tapytas Šv. Liudviko paveikslas. Taip pat šventovėje saugomi liturginiai indai, procesijų altorėliai, kryžiai, žibintai ir kitos meno vertybės. Vienas iš įdomiausių bažnyčioje saugomų eksponatų - 1669 m. Vilniuje, Jono Delamarso dirbtuvėje, nulietas varpas, tituluotas Šv. apaštalų Petro ir Povilo vardu, anksčiau priklausęs Vosyliškių parapijai.

22 Alytaus piliakalnis

Alytaus piliakalnis, dar vadinamas Švento Jono, Joninių kalnu, stūkso dešiniajame Nemuno krante, šalia Alytaus miestui vardą davusio Alytupio upelio. XIV a. ant šio piliakalnio stovėjo gynybinė pilis, susijusi su romantiška legenda apie Migrauselę ir kunigaikščio sūnų Alytą. Šiam žuvus, mylimoji priverkusi visą ašarų upelį, jį pavadino Alytupiu, o miestą - Alytumi. Piliakalnio papėdę puošia medinės skulptūros „Alytaus piliakalnio protėviai" - tai 2002 m. vykusio drožėjų ir kalvių simpoziumo metu sukurti meno kūriniai, kuriuos papildė 2006 m. vykęs ir antrasis menininkų simpoziumas. Per Alytupio upelį jau galima pereiti ir kalvių kurtais tilteliais. Iš vienos pusės piliakalnį supa Alytupio slėnis, iš kitos - Nemunas. I tūkstantmečiu datuojamas piliakalnis yra apie 25–30 m aukščio. Paskelbtas kultūros paveldo objektu.

Vilniaus senamiestis

Katedros aikštė-Maironio gatvė-Vilniaus senamiestis

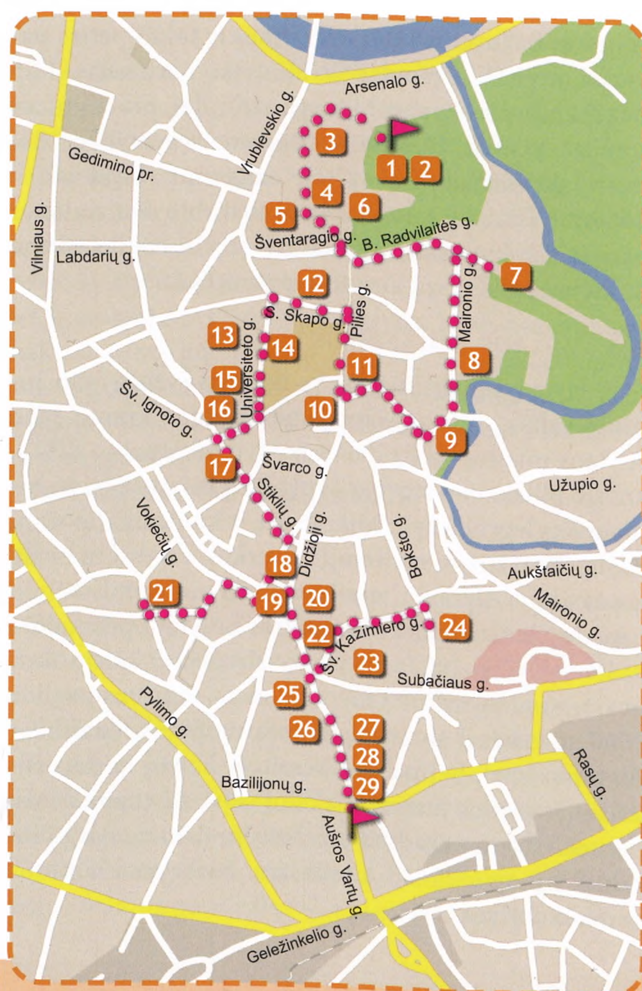

Vilniaus miesto savivaldybės herbas

	–		9 km		✓		–
	6 val.		✓		–		✓
	29		✓		–		✓

Maršrutas po Vilnių driekiasi jaukiame senamiestyje, kur pasivaikščiosime akmenimis grįstomis gatvelėmis, dar alsuojančiomis romantiška praeities dvasia. Juo keliaudami įsitikinsime, kodėl Vilnius dažnai vadinamas bažnyčių miestu. Pradėkime kelionę nuo Katedros aikštės – vienos svarbiausių erdvių mieste. Prieš mus atsiveria Aukštutinės pilies griuvėsiai 1 ir Gedimino bokšto 2 kalva. Būtinai apsilankykime pačioje Gedimino bokšto kalno viršūnėje. Pakilkime į statų kalną keltuvu, kuris kyla iš Lietuvos nacionalinio muziejaus (Arsenalo g. 1) uždaro kiemo, į jį galima patekti nuo Neries upės pusės. Pačioje kalno viršūnėje išdidžiai stūkso Gedimino pilies bokštas. Pasimėgaukime nuo kalno atsiveriančiu įspūdingu panoraminiu senamiesčio vaizdu, aplankykime Gedimino bokšte įrengtą istorinę ekspoziciją. Vilniaus pilių skirtingo laikotarpio modeliai padės aiškiau suprasti sostinės plėtrą, lengviau atpažinti seniausius miesto pastatus. Toliau keliaukime apžiūrėti, kas slepiasi senamiesčio gatvelių tinkle.

Nusileidę keltuvu į apačią, pateksime į Lietuvos nacionalinio muziejaus 3 kiemą. Turėdami daugiau laiko, galime užeiti į šį didžiausią Lietuvoje muziejų apžiūrėti archeologijos, etninės kultūros, ikonografijos, numizmatikos, istorijos eksponatų.

Pačiame aikštės centre baltuoja didingoji Šv. Stanislovo ir šv. Vladislovo arkikatedra bazilika 4, pradžią jai davė Lietuvos karalius Mindaugas. Šalia – apvalus senosios pilies varpinės bokštas 5, mušantis valandas Vilniaus miestui. Nepamirškime prie rotušės varpinės paieškoti stebuklingosios plytelės, ant kurios užlipus išsipildo norai. Apžiūrėkime katedros vidų su vertingais paveikslais, koplyčiomis, iš anksto susitarę galime aplankyti katedros požemius.

Prie katedros glaudžiasi ir Žemutinės pilies – LDK Valdovų rūmai 6. Iš čia didysis kunigaikštis Jogaila išvyko į Krokuvą karūnacijai. Rūmai mena ir didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto bei Barboros Radvilaitės meilės istoriją. Apžiūrėkime aikštėje stovintį Vilniaus įkūrėjo didžiojo kunigaikščio Gedimino paminklą.

Nuo Katedros aikštės sukime į B. Radvilaitės g., kur sankirtoje su Maironio g. išvysime Sereikiškių parko 7 vartus. Pasivaikščiokime vingiuojančiais parko takeliais, nueikime prie almančios Vilnelės upės. Toliau keliaukime Maironio g., kur stovi Šv. Onos bažnyčia 8 – legendinis, net Napoleonui Bonapartui palikęs įspūdį vėlyvosios gotikos šedevras. Apžiūrėkime nuo XVI a. mažai tepakitusią šventovę, greta stovinčius kitus maldos namus – Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčią. Į bažnyčios varpinės bokštą galima užlipti sraigtiniais laiptais ir pasižvalgyti po Vilniaus senamiestį iš viršaus. Dar viena šventovė stovi kiek tolėliau – tai Skaisčiausios Dievo Motinos cerkvė 9 (Maironio g. 14).

Apžiūrėję sakralinius pastatus praeisime įdomiąja Literatų gatve, kurioje gyveno poetas Adomas Mickevičius (Literatų g. 5). Sukime į Pilies gatvę 10, seniausią mieste, besidriekiančią iki Katedros aikštės. Kadaise Pilies ir Didžioji gatvės buvo sujungtos į vieną ir vadino-

Vilniaus panorama

si Didžiąja Pilies gatve. Dabar šios dvi gatvės – vienos lankomiausių sostinėje. Pilies g. saugo ir svarbų istorinį pastatą – Signatarų rūmus 11, kuriuose 1918 m. vasario 16 d. buvo pasirašytas Nepriklausomos Lietuvos valstybės Atkūrimo aktas. Istorinę medžiagą apžiūrėkime rūmuose įsikūrusiame muziejuje (Pilies g. 26).

Iš Pilies gatvės pateksime į kitą įdomią senamiesčio vietą – S. Skapo gatvę 12. Šia siauriausia gatvele Lietuvoje eikime iki pabaigos – S. Daukanto aikštės. Čia baltuoja Prezidento rūmai – Lietuvos Respublikos Prezidento oficiali rezidencija 13. Tai iškilmingų ceremonijų, valstybinių švenčių minėjimų, vėliavų pakėlimo ir keitimo vieta. Prezidentūrą iš vidaus galima apžiūrėti ekskursijų metu.

Lietuvos Respublikos prezidentūra

1 Aukštutinė pilis

Remiantis didžiojo kunigaikščio Gedimino sutartimi su Kryžiuočių ordinu, žinoma, kad nuo 1323 m. LDK sostinėje Vilniuje, ant kalno, stūksojo Aukštutinė pilis. Kartu su Žemutine bei Kreivąja pilimis ši tvirtovė sudarė pagrindinį gynybinį miesto kompleksą ir buvo vienas svarbiausių politinių centrų. XIV a. pilis buvo puldinėjama kryžiuočių, tačiau nuolat atsilaikydavo. Žinoma, kad medinė pilis sudegė per gaisrą ir XV a. Vytautas Didysis pastatė mūrinę pilį, kurios liekanų galime išvysti ir šiandien. Aukštutinės pilies reikšmė pamažu menko, o nuo XVII a. ja nebebuvo naudojamasi. XIX a. pradėti pilies liekanų restauravimo darbai su pertraukomis tęsėsi tarpukariu ir sovietmečiu. Nepriklausomybės metais Aukštutinės pilies dalis – Gedimino bokštas – buvo atnaujinta.

2 Gedimino bokštas

Vilniaus senamiesčio panoramoje vyrauja Aukštutinės pilies bokštas, dar vadinamas Gedimino. Tai autentiška buvusios pilies liekana, išlikusi nuo XIV a. Dabar šis vakarinis pilies bokštas – Vilniaus miesto simbolis, iškilęs žalių medžių viršūnių ir mėlyno dangaus fone. Nuo 1960 m. čia veikia muziejaus ekspozicijos, nuo 1988 m. viršū-

Gedimino bokštas

nėje plevėsuoja Lietuvos trispalvė. Nuo 2003 m. apžvelgti plačią sostinės panoramą galima pakilus moderniu keltuvu.

ⓘ www.muziejai.lt/vilnius/gedimino_pilis.htm

3 Lietuvos nacionalinis muziejus

Net devynis padalinius turintis Lietuvos nacionalinis muziejus - didžiausia Lietuvos istorijos ir kultūros paveldo saugykla, puoselėjanti ir supažindinanti su mūsų šalies istorija nuo seniausių iki naujausių laikų. Unikaliausius rinkinius saugančio muziejaus istorija prasidėjo 1855 m., grafui Eustachijui Tiškevičiui įkūrus Vilniaus senienų muziejų. Bėgant metams, muziejaus kolekcijos nuolat plėtėsi, prie to prisidėjo ir vienas tautos atgimimo šauklių - dr. Jonas Basanavičius (pradėjęs kurti istorijos-etnografijos muziejų). 1992 m. suteikus Lietuvos nacionalinio muziejaus vardą, dabar jame saugoma daugiau nei 1 mln. eksponatų. Apsilankę muziejuje išvysime archeologijos rinkinius, su tradicine liaudies kultūra susijusius daiktus, dailės kūrinius, išeivijos, rezistencijos raštijos egzempliorius, istorijos kolekcijas, pasakojančias apie Lietuvos valstybės įkūrimą, jos gyvavimą ir kt.

ⓘ www.lnm.lt

Iš S. Daukanto aikštės sukime į Universiteto g. Čia 3 numeriu pažymėtas Vilniaus universiteto pastatas 14. Vilniaus universiteto ansamblis kartu su Šv. Jonų bažnyčia vertas atskiro aprašymo, tad jį aplankysime keliaudami kitu maršrutu (žr. 50 p.).

Kelionę tęskime Universiteto gatve, kurioje 4 numeriu pažymėtas pastatas nustebins įspūdingomis arkomis - tai alumnatas 15. Užsukime į vidinį kiemą pasigrožėti arkadomis. Toliau vykime Universiteto g., kuria eidami pateksime į Dominikonų g., kur 8 numeriu pažymėta viena puošniausių senamiesčio šventovių - Šventosios Dvasios bažnyčia 16. Pasigrožėkime vienu vertingiausių Lietuvoje rokokinio stiliaus interjerų, įspūdingais vargonais. Bažnyčia garsėja ir požemiais: įrengtose kriptose žmonės laidoti dar XVII-XVIII a. Spėjama, kad čia palaidota ir Napoleono kareivių.

Nuo Šventosios Dvasios bažnyčios sukime dešinėn ir atsidursime Stiklių g. 17, gavusioje pavadinimą nuo čia veikusių stiklių dirbtuvių. Stikliniais gaminiais džiaugdavosi ne tik LDK kraštas, bet ir Lenkija, Rusija, Vokietija. Stiklo gamybos tradicijos čia tęsiamos iki šiol - Stiklių g. įsikūrusi galerija-dirbtuvės, kur rengiamos parodomosios vitražo gamybos programos.

Iš Stiklių g. lengvai pasieksime Rotušės aikštę 18. Dabar čia puikuojasi Vilniaus rotušės pastatas 19, todėl aikštė - viena svarbiausių Vilniuje, renginių metu sutelkianti miestiečius ir sostinės svečius. Apžiūrėkime senuosius gildijų pastatus 20, besiglaudžiančius prie Rotušės aikštės (Didžioji g. 24, 26). Dabar juose įsikūręs Kazio Varnelio, garsaus lietuvių menininko, kolekcininko, muziejus. Apžiūrėję šiuos gotikinius pirklių pastatus, sukime dešinėn ir atsidursime Vokiečių g., kuria nueisime iki Šv. Mikalojaus g. Šioje gatvėje stovi Šv. Mikalojaus bažnyčia 21 - viena seniausių Vilniuje ir Lietuvoje.

Pasigrožėkime gotikine architektūra ir grįžkime į Vokiečių g., o iš jos - į Didžiąją gatvę. Čia (nr. 34) išvysime Šv. Kazimiero (jėzuitų) bažnyčią 22, garsėjančią įžymiuoju kunigaikščių kupolu-žibintu su karūna. Pasakojama, kad kertinis akmuo, įmūrytas fasado sienoje, iš Antakalnio buvo atridentas net 700 žmonių. Bažnyčiai kurį laiką buvus cerkve, čia meldėsi ir garsusis rusų rašytojas Fiodoras Dostojevskis.

Kairėje driekiasi trumpa Šv. Kazimiero gatvelė 23, paėjėkime ja ir atsidursime raudonų plytų pastatų ir arkų apsuptyje. Eikime gatvele iki pat galo ir atsidursime Bokšto gatvėje. Čia stūkso miesto gynybinės sienos griuvėsiai - Vilniaus bastėja 24. Apžiūrėkime ant kalvos, vadinamos Barbakanu, iškilusius senuosius mūrinius įtvirtinimus. Pasigrožėję nuo kalvos atsiveriančia senamiesčio panorama, Subačiaus g. pasiek-

Šv. Stanislovo ir šv. Vladislovo arkikatedra bazilika ir varpinė

sime Aušros Vartų g. Čia (nr. 5) puikuojasi Lietuvos nacionalinė filharmonija 25, įsikūrusi viename svarbiausių Vilniaus istorizmo architektūros pastatų. Aušros Vartų g. 7B, vidiniame kiemelyje, stovi Švč. Trejybės bažnyčia 26, priklausanti unitams. Tai didinga ir puošni šventovė, iš pradžių statyta kaip cerkvė. Kitoje gatvės pusėje, Aušros Vartų g. 10, stovi ir Šv. Dvasios cerkvė su vienuolynu 27.

Aušros Vartų gatvės pabaigą vainikuoja Šv. Teresės bažnyčia 28 – ankstyvojo baroko šedevras ir Aušros Vartų koplyčia – viena lankomiausių piligrimų vietų Vilniuje. Čia garbinamas stebuklingasis Dievo Motinos paveikslas. Dabartiniai Aušros vartai 29 – tai vieninteliai išlikę gynybinės sienos vartai. Įvažiavimas į miestą pro juos buvo pakeliamuoju tiltu. Praeikime pro arkinius vartus ir atsidursime M. Daukšos, Bazilijonų ir Aušros Vartų g. sankirtoje, kur ir baigiasi Vilniaus senamiesčio ribos. ▪

4 Šv. Stanislovo ir šv. Vladislovo arkikatedra bazilika

Vilniaus Šv. Stanislovo ir šv. Vladislovo arkikatedra bazilika – Vilniaus širdis, didingų karaliaus Mindaugo laikų liudininkė, prie jos buvo prisilietę visi žymiausi Lietuvos valdovai. Ši išdidi šventovė, kerinti Vilniaus gyventojus ir miesto svečius, pastatyta dar XIII a. šalia Aukštutinės pilies – ją 1251 m. pastatydino pats Lietuvos karalius Mindaugas. 1387 m. didysis kunigaikštis Jogaila pastatė naują šventovę, vėliau sudegusią ją atstatė Vytautas Didysis. Klasicistinių formų didybę 1820 m. naujai katedrai suteikė architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius. Katedros vidų puošia kupolų, sienų tapyba, altoriai, stebuklais garsėjantis Švč. Mergelės Marijos paveikslas, vienuolika koplytėlių bažnyčios šonuose, iš kurių puošniausia – Šv. Kazimiero koplyčia, kur šventasis Lietuvos globėjas ir palaidotas. Paslaptinguose katedros požemiuose ilsisi Ignoto Masalskio, Aleksandro Jogailaičio, Barboros Radvilaitės, Vladislovo Vazos palaikai. Vykdant katedros rekonstrukciją požemyje atrasta XIV a. freska su Nukryžiuotojo atvaizdu – seniausias Lietuvos sieninės tapybos kūrinys.

5 Varpinė

Vilniaus Katedros aikštėje, šalia arkikatedros bazilikos, baltuoja varpinės bokštas, pastatytas kartu su katedra šalia gynybinės pilies sienų. Tai Žemutinės pilies gynybinio bokšto dalis. Varpinė – tarsi keturių dalių statinys, jos viršūnę puošia kryžius. Viso bokšto aukštis – 57 metrai. Nuo XVII a. varpinėje kabo varpas ir laikrodis. Šis laikrodis – senųjų laikų reliktas, skaičiuojantis tik valandas. Todėl neapsirikime žiūrėdami, kiek laiko rodo šis laikrodis, – pusmėnulio formos (minutinė) rodyklė čia tik dėl grožio. Minutes skaičiuoja bokšto varpai – kas 15 min. suskamba varpo dūžiai.

6 Žemutinė pilis (Valdovų rūmai)

Aukštutinės pilies kalno papėdėje XIV a. stovėjo Žemutinė pilis. Gynybine siena aptverti stovėjo ir pilies ūkiniai pastatai, kareivinės, valstybės iždinė, senieji vyskupų rūmai, katedra, didikų ir miestelėnų namai. Pilyje gyveno didysis kunigaikštis Gediminas, vėliau – Vytautas Didysis. Žemutinės pilies rūmai suklestėjo XVI a., Žygimanto Senojo, Žygimanto Augusto, Barboros Radvilaitės ir karalienės Bonos Sforcos laikais. Būtent pastarosios rūpesčiu vadinamieji Valdovų rūmai buvo perstatyti italų architektų ir įgavo renesanso bruo-

žų. Rūmuose buvo sukaupta vienos vertingiausių Europoje paveikslų, brangenybių, gobelenų, knygų kolekcijų. Išskirtina ir tai, kad 1636 m. Valdovų rūmuose buvo pastatyta opera „Elenos pagrobimas". Po karo su Maskva XVII a. Žemutinės pilies rūmai stipriai sumenko, o XIX a. buvo visiškai nugriauti. Katedros aikštėje Valdovų rūmų atstatymo darbai pradėti vykdyti nuo 2002 metų. Katedros a., ties Šv. Kazimiero koplyčia, 1996 m. pagal skulptoriaus Vytauto Kašubos projektą atidengtas Gedimino paminklas (skulpt. M. Šnipas). 2000 m., atnaujinant aikštės dangą, pažymėti buvusių Žemutinės pilies pastatų kontūrai.

ⓘ www.valdovurumai.lt

7 Sereikiškių parkas

Nuo karalienės Bonos laikų puoselėjamas parkas įsikūręs prie Gedimino pilies kalno ir Vilnelės upės. Sereikiškių parko teritorija nuo XVI a. priklausė bernardinų vienuoliams, kurie iki XVII a. pasistatę vienuolyną šalia įkūrė parką-sodą. Parke augo įvairių rūšių medžių, buvo tvenkinių, čia poilsiaudavo ir Vilniaus dvasininkija. Po 1863 m. sukilimo parke buvo įrengtos kareivinės, pats sodas sumenko. 1799–1919 m. parkas buvo tapęs Botanikos sodu, pirmuoju viešuoju parku Rytų Europoje. Sovietmečiu parkas buvo vadinamas Jaunimo sodu ir tik vėliau gavo dabartinį pavadinimą. Čia stovi seniausia (įrengta 1912–1914 m.) mieste vandens tiekimo stotis ir geriamojo vandens laboratorija.

Šv. Onos bažnyčia ir varpinė

8 Šv. Onos ir Šv. Pranciškaus Asyžiečio (bernardinų) bažnyčių ansamblis

Vilniaus Šv. Onos bažnyčia – viena gražiausių ir garsiausių šventovių visoje Lietuvoje. Manoma, kad ji statyta apie XV a. pagal Prahos architekto Benedikto Reijto projektą. Originaliems fasado ornamentams prireikė net 33 skirtingo profilio plytų. Vadinamosios liepsnotosios gotikos pavyzdys traukia ne tik turistų, bet ir tyrinėtojų dėmesį. Nors šventovės vidus ne kartą keistas, sudėtingi, aukštų langų ir bokštelių fasadai išliko nepakitę. Prie Šv. Onos bažnyčios glaudžiasi ir Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia, pastatyta į Vilnių atvykusių bernardinų. 1490 m. iškilo mūrinė bernardinų šventovė ir vienuolynas. Bažnyčios fasado nišoje yra 1846 m. Kanuto Rusecko tapyta freska. Bažnyčioje išlikusi XVI a. gotikinė sienų tapyba. Freskose vaizduojama Nukryžiuotasis, pranciškonų šventieji. Tai viena didžiausių gotikinių šventovių Lietuvoje.

9 Skaisčiausios Dievo Motinos cerkvė

Skaisčiausios Dievo Motinos cerkvė – viena svarbiausių stačiatikių šventovių, turinti soboro titulą. Išlikęs gotikos stiliaus mūras liudija, kad cerkvė statyta XIV a. – manoma, kad 1346 m. ją pastatęs didysis kunigaikštis Algirdas. Legendos pasakoja, kad šioje šventovėje vyko didžiojo kunigaikščio Aleksandro ir jo sužadėtinės Elenos vestuvės. Vėliau ji buvo rekonstruota Ostragiškių. Dabartinės formos soboras pastatytas 1868 m. pagal architektų Aleksandro Riazanovo ir Nikolajaus Čiagino projektą.

VILNIAUS SENAMIESTIS

10 Pilies gatvė

Tai seniausia Vilniaus gatvė, istoriniuose šaltiniuose minima nuo 1530 m. Iki XVII a. ši gatvė buvo vadinama Kanauninkų vardu, nes čia įsikūrusiuose kapitulos namuose gyveno kanauninkai. Pilį ir Katedros aikštę jungianti gatvė tapo viena svarbiausių prekybos taškų, todėl į ją vedė daug kelių, galiausiai virtusių net 17 Pilies gatvės išsišakojimų. Šioje gatvėje namus statėsi pasiturintys miestiečiai, didikai, keliolika jų priklausė Vilniaus katedros kapitulai. Čia šurmuliuodavo turgūs, XVIII a. viename iš kiemų buvo įkurtas ir Vilniaus universiteto botanikos sodas. Šioje puošnumu garsėjančioje gatvėje yra išlikusių senųjų pastatų fragmentų: kiemelių, arkų, skliautų, laiptų, taip pat gotikinio, renesansinio, barokinio stiliaus pastatų.

Vilniaus senamiestis iš Šv. Jonų bažnyčios varpinės

11 Signatarų namai

Pilies gatvė garsėja ir čia stovinčiu svarbiu kultūros paveldo objektu – Signatarų namais. Dabar Signatarų namuose įkurtas muziejus, eksponuojantis Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo istoriją nuo tautinio atgimimo metų (1904 m.) iki 1918 m. Muziejuje stengiamasi atkurti autentišką tuometinio laikotarpio vaizdą: galima apžiūrėti kabinetą, kuriame buvo paskelbtas mūsų šalies atkūrimas, išlikusias senąsias fotografijas, Nepriklausomybės Akto signatarams priklausiusius daiktus. Atskiri kambariai skirti signatarams Petrui Klimui, Jurgiui Šauliui, dr. Jonui Basanavičiui, prof. Mykolui Biržiškai. Muziejuje rengimos parodos, edukacinės programos, o ekspozicijų rinkiniai nuolat pildomi.

12 S. Skapo gatvė

Vilniaus senamiestyje, prie Vilniaus universiteto, vingiuoja ir viena įdomiausių sostinės gatvelių – S. Skapo gatvė. Tai siauriausia Vilniaus gatvė, įrašyta į Lietuvos rekordų knygą. Važiuojamoji jos dalis – tik 1,98 m pločio. Ši miesto gatvė vardą gavo XVI a., kai čia stovėjusius pastatus įsigijo Stanislovas Skapas – karališkasis sekretorius.

13 Lietuvos Respublikos prezidentūra

Prezidentūros rūmų istorija siekia 1387 m., kai Lietuva priėmė krikštą ir didysis kunigaikštis Jogaila įsteigė Vilniaus vyskupiją. 1388–1398 m. vyko rūmų, kurie priklausė Vilniaus vyskupui Andriui Vasilai, statybos. Ilgą laiką rūmai priklausė Vilniaus vyskupams. Kai kuriuos pastato atnaujinimo darbus atliko žymus architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius. XVIII a. rūmų ansamblis ne kartą buvo nuniokotas gaisrų, XIX a. tapo Rusijos caro rezidencija, vėliau – Michailo Muravjovo, Rusijos generalgubernatoriaus, buveine. 1812 m. rūmuose buvo apsistoję Rusijos caras Aleksandras ir Prancūzijos imperatorius Napoleonas Bonapartas. Dabartinį klasicistinio stiliaus vaizdą rūmų ansamblis įgavo 1824–1832 m. rekonstrukcijos metu (archit. V. Stasovas, K. Podčašinskis). Tarpukariu, kai prezidentūra buvo įkurta Laikinojoje sostinėje, rūmuose gyveno ir Juzefas Pilsudskis. Nuo 1997 m. čia įsikūrus Lietuvos Respublikos prezidentūrai, buvo siekiama pastatų ansamblį ne tik pritaikyti Lietuvos Respublikos Prezidento rezidencijos reikmėms, bet ir išsaugoti autentišką jo išvaizdą.

14 Vilniaus universitetas (Universiteto g. 3)

1579 m. Steponui Batorui jėzuitų įkurtą kolegiją reorganizavus į Vilniaus universitetą, buvo įkurtas dabar vienas seniausių Rytų Europoje universitetų. Gotikos, renesanso, baroko ir klasicizmo bruožų turintį architektūrinį ansamblį sudaro centriniai universiteto rūmai, fakultetų pastatai, 13 vidinių kiemų, arkados bei galerijos. Svarbiausias kiemas, kuriame stovi

ir Šv. Jonų bažnyčia, apsuptas seniausių universiteto pastatų (XVI a.). Atvirose kiemo galerijose įrengtos paminklinės lentos žymiems universiteto auklėtiniams ir profesoriams, kiemas išpuoštas ir XVIII a. freskomis su žymiausiais akademijos mecenatų, mokslo žmonių atvaizdais. Universiteto ansamblyje išvysime 1570 m. įkurtą biblioteką, kurioje darbar - per 5 mln. leidinių. Bene svarbiausias - vienas iš dviejų pasaulyje žinomų autentiškų pirmosios lietuviškos knygos - Martyno Mažvydo „Katekizmo" - egzempliorius.

15 Alumnatas

XVI a. šioje vietoje buvo popiežiaus Grigaliaus XIII įkurta kunigų seminarija (alumnatas), veikusi iki 1798 m. (nuo tol priklausanti Vilniaus universitetui). Seminarija buvo skirta nekatalikiškų šalių jaunuoliams. Alumnato pastatai - išraiškingo renesansinio stiliaus rūmai su įspūdingomis arkomis - buvo suformuoti XVII a.

Alumnato kiemas

16 Šventosios Dvasios bažnyčia

Šventosios Dvasios bažnyčia, 1408 m. funduota Vytauto Didžiojo, buvo skirta dominikonų vienuoliams, kurie čia buvo atkelti didžiojo kunigaikščio Aleksandro. Šalia šventovės dominikonai pasistatydino vienuolyną, tačiau pastatų ansamblis ne kartą nukentėjo nuo gaisrų, buvo nuolat atstatinėjamas. XIX a. vienuolynas buvo uždarytas, o Šventosios Dvasios bažnyčia tapo parapine. Barokinio stiliaus bažnyčios išorę puošia viršuje iškilęs kupolas, frontonas su ornamentais. Šventovės interjeras yra dar puošnesnis: vyrauja rokoko stilius, pastatyta net 16 marmurinių altorių, sienos dekoruotos XVIII–XIX a. tapyba, yra net 45 vertingi dailės kūriniai. Bažnyčios požemiuose išlikusios senosios kriptos, XIX a. čia veikė kalėjimas, kuriame kalėjo filaretai, 1831 m. ir 1863 m. sukilimų dalyviai.

Stiklių gatvė ir Šventosios Dvasios bažnyčia

17 Stiklių gatvė

Vilniaus senamiestyje besidriekianti Stiklių gatvė XV–XVI a. garsėjo kaip vienas didžiausių stiklo gamybos ir prekybos centrų visame krašte. Čia Vilniaus stikliai gamindavo ne tik stiklinius indus, bet ir sietynus, vitražus, veidrodžius su išgraviruotais didikų herbais. Stikliniais gaminiais džiaugdavosi ne tik LDK kraštas, bet ir Lenkija, Rusija, Vokietija. Dabartinio „Stiklių" restorano vietoje XVII–XX a. veikė ir stiklo turgus, kuriame stiklo dirbiniais, arbata, kava, prieskoniais ir kitomis prekėmis prekiaudavo žydų prekybininkai. Stiklių gatvėje Antrojo pasaulinio karo metais buvo įkurtas ir Mažasis žydų getas (apėmęs Gaono, Antokolskio ir Žydų gatves), kuriame gyveno apie 12 tūkst. žydų.

18 Rotušės aikštė

Rotušėje jau XV a. būdavo rengiami turgūs ir mugės, o pirkliai suvažiuodavo net iš Rygos, Maskvos ir Krokuvos. Prie Rotušės aikštės būrėsi prekybininkai, amatininkai, dirbtuvės ir pirklių gildijos. Čia kadaise stovėjo ir bokštas-laikrodis su varpu, kuris 1781 m. buvo nugriautas, o varpas perkeltas į Šv. Kazimiero

Vilniaus rotušės aikštė

bažnyčią. Rotušės aikštėje iki XVII a. būdavo rengiami ir teatralizuoti vaidinimai, savo pasirodymais miestelėnus žavėdavo keliaujantys akrobatai, komediantai. Nuo XIX a. iš rotušės balkono švenčių metu grodavo ir pučiamųjų orkestras. Dabar šios tradicijos tęsiamos – nuo 2010 m. vasaros mėnesiais vyksta pučiamųjų orkestrų (*brass band*) pasirodymai. Rotušės aikštė taip pat tapo svarbių renginių vieta – čia vyksta kasmetinės mugės, koncertai, minimos valstybinės šventės, priimami svarbūs užsienio svečiai.

19 Vilniaus rotušė

Viena svarbiausių šalies sostinės įstaigų, reprezentuojančių miesto gyvenimą, rengiančių kasmetinius renginius užsienio svečiams ir Lietuvos gyventojams, – Vilniaus rotušė, pradėjusi dirbti 1999 m. Rotušės istorija prasidėjo 1432 m., kai Vilniaus miestui buvo suteiktos Magdeburgo teisės. Senoji rotušė buvo dviaukštis gotikos stiliaus pastatas su bokštu, jame įrengti posėdžių kambariai, teismo salės, iždas ir kt. Bėgant metams, pastatas buvo remontuojamas. Po 1749 m. vykusio miesto gaisro rotušės atnaujinimo darbams buvo paskirtas Laurynas Stuoka-Gucevičius, tačiau visi statybos darbai vyko jau po architekto mirties. Iki pat XIX a. rotušė buvo pagrindinis miesto kultūros ir visuomeninio gyvenimo centras. 1811–1922 m. čia veikė miesto teatras. Vėliau pastatas ėmė nykti. Tarpukariu buvo atkurtas XVIII a. pastato interjeras. 1944–1995 m. čia veikė Lietuvos dailės muziejus ir tik 1995–1996 m. rotušė rekonstruota.

20 Gildijų pastatai

Šalia Rotušės aikštės (Didžioji g. 24, 26) stovi senieji gildijos pastatai, susiformavę XV–XVI a. Pirkliai į Vilniaus miestą atvyko XV a., kai miestui buvo suteiktos turgų privilegijos, ir Rotušės aikštė šurmuliavo nuo mugių gausos. Du gildijos pastatai – tikras gotikos stiliaus pavyzdys su skliautuotais rūsiais ir autentiškomis dekoro detalėmis. Mažosios gildijos pastatas XVII a. priklausė pirklių brolijai, čia veikė amatininkų dirbtuvės, užeigos. LDK didiko Masalskio namas ilgą laiką (nuo XVI a.) priklausė Masalskių giminei, vėliau stipriai nukentėjo miesto gaisro metu. Jame galima išvysti iki šių dienų išlikusią gotikinio stiliaus patalpą su atviru ugniakuru. Siekiant atkurti autentišką pirklių pastatų išvaizdą, nuo 1985 m. jie buvo rekonstruojami.

Gildijų pastatai

21 Šv. Mikalojaus bažnyčia

Apie 1322 m. statyta Šv. Mikalojaus bažnyčia yra seniausia gotikinio stiliaus bažnyčia Lietuvoje. XVIII a. šventovė buvo rekonstruota, o XX a. pr. buvo vienintelė mieste, kurioje pamaldos vykdavo lietuvių kalba. Raudonų plytų bažnyčios pastatas su varpinės bokštu atrodo gana santūrus, viduje galima išvysti gražius žvaigždinius skliautus. Barokiniai altoriai bažnyčioje įrengti po XVIII a. rekonstrukcijos. Jie puošti šventųjų skulptūromis, kurias kūrė Rapolas Jakimavičius, angelų statulėlėmis. Taip pat saugomas XVI a. titulinis bažnyčios paveikslas, Pieta, 1930 m. Rapolo Jakimavičiaus sukurtas Vytauto Didžiojo biustas ir kt.

22 Šv. Kazimiero (jėzuitų) bažnyčia

Pirmoji bažnyčia buvo pastatyta jėzuito Jono Frankevičiaus 1604–1618 m. pagal Romos Jėzaus Vardo šventovės pavyzdį. Dvibokštė barokinio stiliaus bažnyčia buvo perstatyta XVIII a. Tada ji pasipuošė kupolu su garsiąja LDK kunigaikščių karūna, kuri matoma visoje senamiesčio panoramoje. Šv. Kazimiero bažnyčios viduje saugomi 13 altorių, sienų tapyba puošta kripta, vargonų prospektas, XVIII a. nulieti keturi varpai, šventųjų skulptūros bei kiti meno kūriniai. Sovietmečiu bažnyčia buvo paversta ateizmo muziejumi, tačiau dabar grąžinta jėzuitams.

Šv. Kazimiero gatvė

23 Šv. Kazimiero gatvė

Vilniaus senamiestyje vingiuoja šventojo Kazimiero vardu pavadinta gatvė. Šv. Kazimiero gatvė kertasi su Bokšto ir Subačiaus gatvėmis. Nuo jos lengvai, paėjėjus Kūdrų gatvele, galima pasiekti Maironio gatvę. Tai viena gražiausių miesto gatvių – ją rėmina geltonoji arka su langeliu. Sakoma, kad ši romantika alsuojanti senamiesčio gatvė yra dažniausiai įamžinama nuotraukose ar menininkų tapybos darbuose.

Vilniaus gynybinės sienos fragmentas

24 Vilniaus bastėja

Vilniaus gynybinės sienos įtvirtinimai buvo pastatyti 1522 m., nes stiprėjant Rusijos valstybei Žemutinės ir Aukštutinės pilių miestui apsaugoti neužteko. Siena buvo sumūryta didžiojo kunigaikščio Aleksandro įsakymu. Joje buvo penkeri vartai, o XVII a. pr. – jau dešimt vartų ir du gynybiniai bokštai. Bastėja iškilo XVII a. prie šios gynybinės sienos, Bokšto kalne. Įtvirtinimą sudarė bokštas, artilerijai skirta dalis ir juos jungiantis tunelis. Bėgant laikui, gynybinių sistemų reikšmė sumenko, XIX a. beveik visi gynybiniai įtvirtinimai buvo nugriauti. 1966 m. senoji bastėja buvo atstatyta, o 1987 m. čia pradėjo veikti muziejus, dabar priklausantis Lietuvos nacionaliniam muziejui. Nuo 2010 m. atliekami bastėjos rekonstrukcijos darbai.

25 Lietuvos nacionalinė filharmonija

Lietuvos nacionalinė filharmonija – tai didžiausia mūsų šalyje koncertinė įstaiga, puoselėjanti šalies kultūrą, muziką, supažindinanti klausytojus su klasikine ir šiuolaikine muzika, renginių pristatymais garsinanti Lietuvą užsienyje. Nuo XVI a. čia stovėjo rusų pirklių namai, o 1902 m. jų vietoje iškilo Miesto salė ir viešbutis – dabartiniai filharmonijos rūmai, suprojektuoti rusų inžinieriaus Konstantino Korojedovo. Viename svarbiausių miesto istorinių pastatų 1904 m. veikė lie-

Lietuvos nacionalinė filharmonija

tuviškas knygynas, o 1905 m. gruodžio 4–5 d. čia buvo susirinkęs Didysis Vilniaus Seimas, pirmą kartą paprašęs Lietuvos autonomijos. 1906 m. parodyta ir pirmoji opera Lietuvoje – „Birutė". Nuo 1940 m. čia įsikūrė Lietuvos nacionalinė filharmonija.

ⓘ www.filharmonija.lt

26 Švč. Trejybės bažnyčia

Vėlyvojo baroko šedevras – Švč. Trejybės bažnyčia ir bazilijonų vienuolynas – pakeri savo elegancija ir didingumu. Priešais bažnyčią stovi puošnūs Jono Kristupo Glaubico suprojektuoti bazilijonų vartai-arka su bažnyčios atvaizdu. XVI a. bažnyčia išaugusi iš cerkvės, jos vienuolyno rūsiuose XIX a. buvo kalinami filomatai ir filaretai (Adomas Mickevičius, Ignas Domeika ir kt.). Vėliau bažnyčia buvo perduota stačiatikiams, paversta cerkve. 1918 m. Vilniaus vyskupas Jurgis Matulaitis jau katalikų šventovėje įkūrė vaikų prieglaudą, o 1927 m. čia įsikūrė Švč. Mergelės Marijos kongregacijos vienuolynas, seserys šią šventovę prižiūri ir dabar. Bažnyčios vidų puošia išlikę 9 altoriai su paveikslais, vienas jų, laikomas stebuklingu, – Dievo Motinos paveikslas.

27 Šv. Dvasios cerkvė

Šv. Dvasios cerkvė – pagrindinė Lietuvos stačiatikių šventovė ir vieninteliai tokie maldos namai, pastatyti pagal tradicinį baroko stiliaus bažnyčios planą. Cerkvė iškilo 1638 m., ją fundavo Lenkijos karalius Vladislovas Vaza. Pastatas dekoruotas pagal Jono Kristupo Glaubico projektą. Šventovės vidų puošia stiuko (gipso ir marmuro mišinys) skulptūros – retas atvejis stačiatikių cerkvėse. Didybės suteikia rokoko stiliaus ikonostatas, primenantis katalikišką altorių. Šv. Dvasios cerkvėje garbinami kankiniai. Žymūs trys stačiatikių kankiniai šventieji – Antanas, Jonas ir Eustachijus, kuriuos didysis kunigaikštis Algirdas pasmerkė mirti. Jie palaidoti Šv. Dvasios cerkvėje. Šalia šventovės veikia vieninteliai Lietuvoje stačiatikių moterų ir vyrų vienuolynai.

28 Šv. Teresės bažnyčia

Šalia stebuklingųjų Aušros vartų stovi Šv. Teresės bažnyčia, statyta basųjų karmelitų 1633–1654 m. Su bažnyčios pastatu sujungtas ir karmelitų vienuolynas. Bažnyčios fundatorius buvo LDK pakancleris Steponas Pacas, kurio giminės herbas puošia bažnyčios frontoną. Šventovės projektą rengė italų karališkieji architektai, atsižvelgdami į Romos „Il Gesu" bažnyčios projektą. Šią ankstyvojo baroko šventovę puošia šv. Teresės gyvenimą vaizduojančios freskos (dail. Motiejus Sluščianskis), skulptūros, lipdiniai, iš Liublino atvežtas XVIII a. krucifiksas. Didysis bažnyčios altorius – vienas gražiausių Lietuvoje. Jį puošia XVIII a. Simono Čechavičiaus kurtas paveikslas, skirtas šv. Teresei.

Aušros Vartų koplyčioje

29 Aušros vartai

Aušros Vartų gatvė atsiremia į garsiausią Vilniaus šventovę – miesto vartų koplyčią, pastatytą žymiajam Švč. Mergelės Marijos paveikslui. Šie kelyje į Medininkus pastatyti vartai minimi jau nuo 1514 m. Manoma, kad šie vartai pavadinimą gavę nuo „Aušros žvaigždės" vaizdinio, susieto su pradėjusiu plisti Švč. Mergelės Marijos kultu. Aušros vartuose kabo garsusis Dievo Motinos paveikslas, datuojamas 1620–1630 m. Aušros Vartų paveikslas paskelbtas stebuklingu, puoštas aptaisais ir votais, popiežiaus vainikuotas karūnomis. Aušros Vartų Švč. Mergelės Marijos garbei lapkričio mėn. švenčiami Didieji globos atlaidai. Čia rožinį yra sukalbėjęs ir popiežius Jonas Paulius II.

Vilniaus universitetas

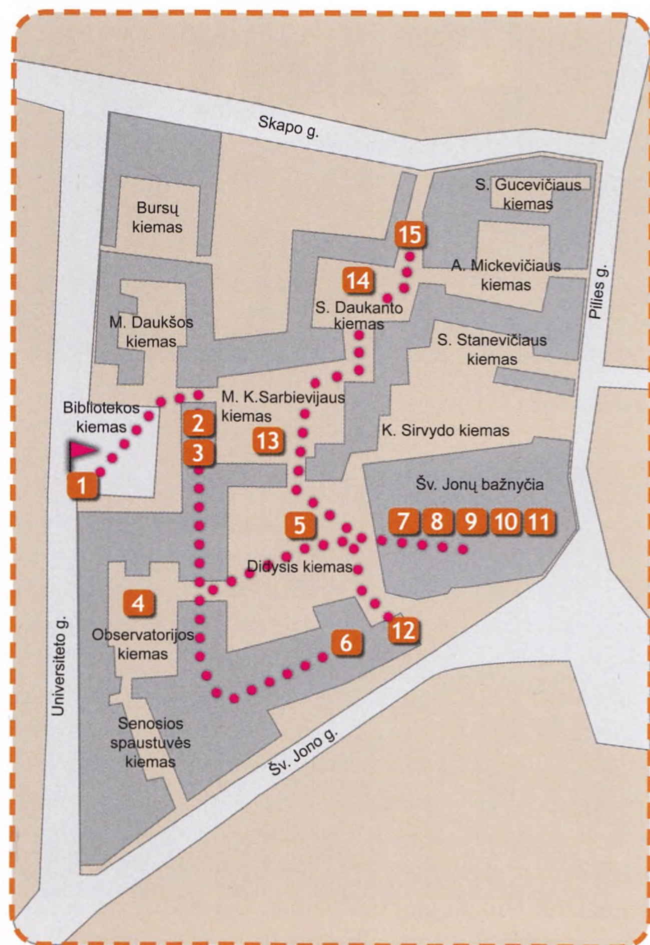

Vilniaus universiteto herbas

	–		3 km		✓		–
	4 val.		✓		–		–
	15		✓		–		–

Vilniaus senamiestis slepia dar vieną didžiulį žinių ir istorijos lobyną – Vilniaus universiteto (VU) kompleksą. Kviečiame pakeliauti po jį, nes universiteto ansamblis vertas atskiros kelionės. Tiems, kurie mokėsi šioje *Alma Mater*, tai bus ir romantiškas jaunystės laikų prisiminimas, o tiems, kas šioje seniausioje Lietuvos aukštojoje mokykloje nestudijavo ar dar tik rengiasi stoti, – puiki viduramžių laikų istorijos pamoka.

Steponui Batorui jėzuitų įkurtą kolegiją 1579 m. reorganizavus į Vilniaus universitetą, buvo įkurtas dabar vienas seniausių Rytų Europoje universitetų. Gotikos, renesanso, baroko ir klasicizmo bruožų turintį architektūrinį ansamblį sudaro universiteto rūmai, fakultetų pastatai, 13 vidinių kiemų, arkados bei galerijos.

Kelionę pradėkime nuo aikštelės priešais VU centrinius rūmus. Iki XIX a. pr. čia buvo uždaras Bibliotekos kiemas. Kairėje – turistams skirtas įėjimas į universiteto ansamblį. Ties viduriu – puošnios paminklinės VU bibliotekos durys, skirtos Martyno Mažvydo „Katekizmo" 450 metų jubiliejui (aut. J. Meškelevičius). Vienas iš dviejų pasaulyje žinomų pirmosios lietuviškos knygos autentiškų egzempliorių saugomas būtent VU bibliotekoje. Pastato dešinėje pusėje, nišoje, stovi paminklas lietuvių literatūros raštijos pradininkui Kristijonui Donelaičiui **1**.

Nekantriausiems priminsime, jog turistams VU teritorijos lankymas yra mokamas, o į bibliotekos sales ir kitas riboto lankymo patalpas pateksime tik užsisakę ekskursiją.

Užeikime į VU biblioteką, kuri įkurta 1570 m., net devyneriais metais senesnė už patį universitetą ir saugo per 5 mln. leidinių. Trečiajame aukšte surasime skaityklą, kurioje eksponuojami senieji stebėjimo ir matavimo prietaisai: gaubliai, teleskopai, žemėlapiai ir kitos mokymo priemonės. Retų spaudinių skyriaus skaitykla įsikūrusi kairiajame pastato flygelyje, P. Smuglevičiaus salėje **2**. Verta dėmesio ir mėlynoji Joachimo Lelevelio salė **3**, kurioje dabar veikia Bibliografijos ir informacijos skyrius.

Išėję iš bibliotekos, užsukime į Observatorijos kiemą **4**. Tai – universiteto širdis, kai kurie pastatai čia išlikę nuo pat mokyklos įkūrimo. Pažvelkime aukštyn į gausiai išpuoštą XVIII a. statytos senosios observatorijos pastato fasadą, bokštelius ir pabandykime įsivaizduoti, ką jautė tie jauni žmonės, prieš 300 metų atvažiavę čia studijuoti.

Iš Observatorijos kiemelio pereikime į pagrindinį (Didįjį) P. Skargos kiemą **5**. Čia vyksta svarbiausi universiteto renginiai, birželio mėnesį su ką tik gautais diplomais būriuojasi absolventai. Atvirose arkinėse galerijose įrengtos paminklinės lentos žymiems universiteto auklėtiniams ir profesoriams, kiemas išpuoštas ir XVIII a. freskomis su žymiausiais akademijos mecenatų, mokslo žmonių atvaizdais. Dešinėje matyti universiteto aula **6**. Tiesiai prieš mus – Šv. Jonų bažnyčia **7**, pradėta statyti dar 1386 m., kurioje šiandien lankytojus stebina net dešimt alto-

VU Didysis kiemas iš varpinės terasos

rių, šešios koplyčios 8-11 ir puikiai veikiantys vieni didžiausių vargonų Lietuvoje.

Ne mažiau įspūdžių suteiks ir šalia stovinti 68 metrų aukščio bažnyčios varpinė 12. Į jos viršų šiltuoju metų laiku galima užkilti moderniu 2011 m. įrengtu liftu. Iš aukščiausio Vilniaus senamiesčio taško atsiveria kvapą gniaužianti sostinės panorama.

Iš varpinės nusileiskime į Didįjį kiemą. Pavalgyti galime kaip tikri studentai šalia varpinės esančioje kavinėje. Papietavę pro V. Kudirkos varpą laiptais leidžiamės į M. K. Sarbievijaus kiemą 13. Čia įsikūręs Vilniaus universiteto Lituanistikos centras, A. Kmieliausko freskomis išpuoštas akademinis knygynas „Littera". Verta užsukti į Lituanistikos centro vestibiulį. Jo skliautai 1976–1978 m. ištapyti įspūdingo dydžio freska „Metų laikai" (aut. R. Repšys).

Iš M. K. Sarbievijaus kiemo pateksime į S. Daukanto 14 bei Arkadų 15 kiemus. S. Daukanto kieme esančiame pastate rasime dar vieną sovietiniais laikais sukurtą interjerą – Mūzų vestibiulį (aut. R. Gibavičius), o Arkadų kiemas – pats mažiausias universitete. Toliausios VU erdvės, jau besiribojančios su S. Skapo ir Pilies gatvėmis, – A. Mickevičiaus, L. Gucevičiaus kiemeliai. Iš jų pro M. K. Sarbievijaus kiemą sugrįžkime į Universiteto gatvę, kur ir pradėjome kelionę. ▪

Šv. Jonų bažnyčios varpinės liftas veikia tik šiltuoju metų laiku. Norintieji apsilankyti tik varpinėje į ją patekti gali iš Šv. Jono gatvės.

1 Kristijono Donelaičio paminklas

Šalia centrinių Vilniaus universiteto rūmų, kriptos nišoje, stovi Kristijono Donelaičio (1714–1780) paminklas. Šį lietuvių rašytoją, poemos „Metai" kūrėją 1964 m., 250 metų gimimo proga, įamžino skulptorius Konstantinas Bogdanas. Iš stiklo plastiko kurta didinga skulptūra vaizduoja poetą, sėdintį su atversta knyga ant kelių. Ant paminklo iškalta ir žymaus šviesuolio pavardė, jo gyvenimo bei paminklo pastatymo datos.

2 Pranciškaus Smuglevičiaus salė

Pranciškaus Smuglevičiaus salė, jau XVI a. naudota jėzuitų vienuolių, galutinai susiformavo XVII a. Vėliau salėje įsikūrė universiteto biblioteka, vykdavo viešos paskaitos. Nuo 1802 m. P. Smuglevičius per dvejus metus sukūrė naują įspūdingą salės dekorą:

Pranciškaus Smuglevičiaus salė

išsiskyrė skliautuose vietoj XVII a. freskų įrengti drobėje tapyti paveikslai. Vienas jų – paauksuotuose rėmuose vaizduojantis mokslų deivę Minervą ir VU profesorius. Skliautų ir sienų dalyse taip pat buvo ištapyti antikinio pasaulio filosofų, poetų atvaizdai. Laikui bėgant salės paskirtis ne kartą keitėsi: priklausė Medicinos-chirurgijos akademijai, Vilniaus viešajai bibliotekai. 1867 m. iki tol buvusi klasicistinė sienų ir skliautų tapyba buvo pakeista, tačiau 1929 m. vėl atkurta menininko J. Hopeno. Sunyko ir P. Smuglevičiaus kurti paveikslai, kurie pakeisti atkurta XVII a. freska. XX a. restauracijos metu salė įgavo dabartinę išvaizdą: buvo atnaujintas sienų dekoras, grindys, baldai, P. Smuglevičiaus dekoro detalės. Salę, kurioje dabar įsikūrusi Retų spaudinių skyriaus skaitykla, puošia ir įspūdingi sietynai.

Joachimo Lelevelio salė

3 Joachimo Lelevelio salė

1570 m. įkurtą didžiausią Lietuvoje biblioteką puošia ir įspūdinga jai priklausanti salė, XX a. gavusi lenkų istoriko, kartografo Joachimo Lelevelio vardą. XVIII a. ši salė buvo per du aukštus įsikūrusios akademijos koplyčios dalis. Koplyčios skliautus puošė ypatinga lipdyba ir tapyba su gipso apvadais, vaizduojanti šv. Stanislovą Kostką. 1773 m. koplyčia atiteko Fizikos fakultetui, o 1775 m. buvo įrengtas fizikos kabinetas. Patalpa nebuvo pritaikyta tokio kabineto reikmėms, todėl buvo padalyta į du aukštus, ir viename iš jų (trečiame aukšte) įsikūrė Tapybos katedros piešimo studija. Įspūdingas skliautų dekoras buvo atkurtas 1930 m. Jurgio Hopeno dėka: įdomių formų dekoras (vaisių kekės, lapai, žiedai), tamsus mėlynos spalvos fonas, dekoratyvių formų angelų figūros. Po to čia buvo perkelti J. Lelevelio žemėlapių ir knygų rinkiniai. 1956 m. salės sienų tapyba buvo atnaujinta B. Motuzos. Dabar šioje bibliotekai priklausančioje salėje veikia Bibliografijos ir informacijos skyrius su memorialine J. Lelevelio ekspozicija.

Observatorijos kiemas

4 Observatorijos kiemas

Senamiestyje nuo Universiteto gatvės galima išvysti seniausio Vilniaus universiteto Observatorijos kiemo pastatus. Keletas pastatų mūro fragmentų mena XV a., o pats kiemas susiformavo XVI a., kai jėzuitai įsteigė Vilniaus kolegiją (1579 m. tapusią Vilniaus universitetu). Tuos laikus mena ir 1569 m. statytas namas, kuriame įsikūrė atvykę jėzuitai. Svarbiausias kieme stovintis pastatas – tai įspūdinga senoji Astronomijos observatorija su priestatu, kuris išpuoštas Zodiako ženklais ir lotyniškomis sentencijomis. Klasicistinio stiliaus priestatas turi du bokštelius, kurie būdavo skirti dangaus stebėjimams. XVI a. kiemas buvo vadinamas Kolegijos vardu, o XVIII a. pastačius vieną pirmųjų observatorių Europoje įgavo dabartinį pavadinimą. Šios observatorijos fundatorė buvo Elžbieta Oginskaitė-Puzinienė, o pastato projektą parengė Tomas Žebrauskas. Kieme galima išvysti ir memorialinę lentą, skirtą VU rektoriui ir observatorijos vadovui Martynui Počobutui. Dabar prie observatorijos prigludusiame pastate įsikūrusi universiteto bibliotekos direkcija.

5 Didysis kiemas

Svarbiausias iš 13 Vilniaus universiteto kiemelių – tai Didysis kiemas, kurį supa vieni seniausių pastatų universitete (XVI a.) ir Šv. Jonų bažnyčia su varpinės bokštu. Kai universitetas priklausė jėzuitams, šis kiemas buvo vadinamas Akademijos, o 1919 m. gavo pirmojo rektoriaus Petro Skargos vardą. Didžiojo kiemo pavadinimas buvo suteiktas sovietmečiu. Didysis kiemas, susiformavęs XVIII a., – vienas puošniausių. Universiteto pastatus puošia arkos, čia įrengtose atvirose galerijose (pra-

ėjus arkas) galima išvysti gana daug paminklinių lentų, įamžinančių su universitetu susijusius žmones. Viena svarbiausių – paminklinė lenta universiteto įkūrėjui Steponui Batorui. Kiemas išpuoštas XVIII a. freskomis su žymiausiais akademijos mecenatų, mokslo žmonių atvaizdais. Čia įamžinti vyskupas Valerijonas Protasevičius, didysis etmonas Jonas Karolis Chodkevičius, Stanislovas Augustas Poniatovskis, karalius Augustas III.

Mažoji aula

6 Mažoji aula

Didįjį kiemą rėmina ir Vilniaus universiteto aulos pastatas, kurio atidarymo iškilmės įvyko 1762 m. birželį. Pati pirmoji aula buvo pastatyta XVI a. šiaurinėje kiemo pusėje, o jai sunykus iškilo dabartinė, stovinti prie Šv. Jonų bažnyčios. Manoma, kad šios klasicistinio stiliaus aulos architektas buvo Jonas Kristupas Glaubicas. Aula buvo viena puošniausių universiteto salių, naudojama ir valstybės reprezentacijai. XIX a. pastatas buvo perstatytas pagal Mykolo Šulco (jame buvo įrengta biblioteka) ir Karolio Podčašinskio projektus. 1929 m. minint universiteto 350 metų sukaktį pastato fasadas buvo papuoštas Tiesos ir Grožio skulptūromis, kurtomis Boleslovo Balzukevičiaus. Iki mūsų dienų šios statulos neišliko, jų vietoje dabar galima išvysti stilizuotas studentų skulptūras. Virš aulos įėjimo puikuojasi ir lotyniškas užrašas: *Alma Mater Vilnensis*.

Šv. Jonų bažnyčia, varpinė ir aula

7 Šv. Jono Krikštytojo ir šv. Jono apaštalo evangelisto bažnyčia

Šv. Jono Krikštytojo ir šv. Jono apaštalo evangelisto (Šv. Jonų) bažnyčia, priklausanti Vilniaus universitetui, buvo pradėta statyti Lietuvos ir Lenkijos karaliaus Jogailos 1387 m., o baigta 1426 m. Vytauto Didžiojo. Nuo XVI a. ji priklausė jėzuitams. Vieni svarbiausių bažnyčios restauravimo darbų vyko XVIII a.: Jonas Kristupas Glaubicas su skulptoriais suteikė šventovei baroko stiliaus bruožų, sienas papuošė tapytos freskos, buvo pastatyti net 23 įspūdingi altoriai (išliko 10), įrengtos koplyčios. XIX a. bažnyčios atnaujinimo darbams vadovavo Karolis Podčašinskis. Po Antrojo pasaulinio karo bažnyčia buvo uždaryta, Vilniaus universitetas ją atgavo 1963 m. Dabar bažnyčioje galima išvysti įspūdingą 10 altorių kompoziciją su 1757 m. kurtu tabernakuliu, Loreto Dievo Motinos altoriumi, Jėzaus Krikšto skulptūrinę grupę, šventųjų paveikslus. Taip pat čia įrengti vieni didžiausių vargonų Lietuvoje, atgabenti į Šv. Jonų bažnyčią iš Polocko jėzuitų bažnyčios po 1831 m. sukilimo. XIX a. jie buvo atnaujinti Juozapo Radavičiaus. Taip pat bažnyčią puošia ir 18 skulptūrų, iš kurių net 12 vaizduoja šventuosius Jonus. Šv. Jonų bažnyčioje veikia Mokslo muziejus, vyksta koncertai, VU absolventų diplomų įteikimai. Šv. Jonų bažnyčia garsėja ir mūsų dienas pasiekusiomis 6 koplyčiomis: Šv. Stanislovo Kostkos, Šv. Onos, Dievo Kūno (Oginskių), Šv. Barboros, Angelų Sargų (Šv. Kozmo ir Damijono), Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo.

Mokslo muziejus (buvusi Šv. Jonų bažnyčios zakristija)

8 Šv. Stanislovo Kostkos koplyčia

XVII a. statyta Šv. Stanislovo Kostkos koplyčia puošta kupolu su žibintu, vitražiniais langais, sienine tapyba. XVIII a. koplyčia buvo pavadinta šventojo Stanislovo Kostkos vardu, buvo išpuošta freskomis, vaizduojančiomis šventojo stebuklus (Lvovo miesto išgelbėjimas nuo gaisro), šv. Stanislovo Kostkos atvaizdu. Koplyčios skliautų dalyje pavaizduotas ir Vilniaus universiteto rektorius Vladislovas Daukša tarp septynių jėzuitų, taip pat popiežius Benediktas XIII, LDK didikai.

9 Šv. Onos koplyčia

Viena išraiškingiausių – Šv. Onos koplyčia, dar vadinama Švč. Mergelės Nekaltojo Prasidėjimo, Šv. Angelų Sargų, statyta XVIII–XIX a. Ją puošia gausi ornamentika, drožiniai, Šv. Angelų Sargų skulptūros, skliautinės freskos. Viena svarbiausių koplyčios vertybių – XVIII a. sukurtas Viktoro altorius, neįprastai vaizduojantis kryžių, tarsi išaugusį iš vynmedžio su vynuogių lapais ir šakomis. Pačioje apačioje vaizduojamas šv. Viktoro, III a. gyvenusio kankinio, karstas. Šiaurinėje koplyčios dalyje, kurią 1748 m. suprojektavo Jonas Kristupas Glaubicas, vaizduojama Dievo Motina, kylanti į dangų.

„Gyvybės medis“ Šv. Onos koplyčioje

Dievo Kūno koplyčios kupolas

10 Dievo Kūno (Oginskių) koplyčia

Įspūdingoji Dievo Kūno (Oginskių) koplyčia buvo pastatyta XVI a., tačiau 1737 m. gaisro metu beveik visai suniokota. Nors ir priklausė Dievo kūno brolijai, tačiau jie koplyčia mažai rūpinosi, todėl Oginskių giminė pradėjo globoti šią šventovę. Trakų vaivados Tado Oginskio dėka koplyčia buvo atstatyta, naujai įrengtas vidus. 1782 m. į šventovę buvo atgabentos šv. Teofilio relikvijos, patalpintos altoriuje. Koplyčios vartus puošia Oginskių giminės herbas. Itin išraiškinga yra koplyčios skliautų tapyba: freskos vaizduoja Senojo Testamento scenas (manos gaudymą), Mozę, Sandoros skrynią. XIX a. I. K. Oginskio dėka koplyčią papuošė ir vitražiniai langai, kuriuos kūrė Jonas Kazimieras Vilčinskis. Vitražai, vaizduojantys žymiausius Vilniaus bažnyčių paveikslus ir Oginskių giminės herbus, caro valdžios buvo leidžiami įrengti tik 1890 m.

11 Šv. Barboros ir Angelų Sargų koplyčios

Šv. Barboros koplyčia dar kitaip vadinama auksakalių cecho koplyčia, nes šio cecho seniūnas Tadas Sklendzienskis 1781 m. altoriniam Šv. Barboros paveikslui nukalė sidabrinę skardą. Čia nuo seno stovėjo ir Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo skulptūra, taip pat statulomis puoštas altorius su Dievo Tėvo skulptūra. Dabartinė Šv. Jonų bažnyčios raštinė – tai Angelų Sargų koplyčia, dar vadinama Piaseckių, Šv. Kozmo ir Damijono. Šią koplyčią išlaikė chirurgai, pirtininkai ir barzdaskučiai. 1669 m. šių žmonių dėka į koplyčią buvo atgabentas Jono Šrėterio tapytas Šv. Kozmo ir Damijono paveikslas.

12 Šv. Jono Krikštytojo ir šv. Jono apaštalo evangelisto bažnyčios varpinė

Šv. Jonų bažnyčios varpinė, iškylanti Vilniaus senamiesčio panoramoje, yra aukščiausias sostinės statinys – varpinės bokšto aukštis siekia 68 metrus. Ji statyta 1600–1610 m. Nuo 2010 m. restauruojamoje varpinėje buvo įrengtas modernus liftas, kuris pradėjo veikti 2011 m. birželį. Nuo šio aukščiausio Vilniaus miesto statinio atsiveria tiek senamiesčio, tik tolimiausių Vilniaus miesto pakraščių panorama. Nors varpinės atnaujinimo darbai planuojami iki 2012 m., tačiau ir 2011 m. visiems norintiems leidžiama gėrėtis atsiveriančia miesto tolių platybe. Dar vienas įdomus varpinės elementas – įrengta Fuko švytuoklė, vaizduojanti Žemės sukimąsi aplink savo ašį.

13 M. K. Sarbievijaus kiemas

Vienas iš Vilniaus universiteto kiemelių – uždaras Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus, žymaus XVII a. Europos poeto, VU studento, kiemas. Šioje vietoje gyveno Architektūros katedros dėstytojas, architektas Mykolas Šulcas, prof. Jozefas Saundersas, architektas Karolis Podčašinskis. Kiemas iš visų pusių supamas įvairaus laikotarpių pastatų su arkomis ir kontraforsais. Virš arkos pakabintas stilizuotas varpas su grotomis, Vyčiu ir Gedimino stulpais. Šį įėjimą rėmina Vinco Kudirkos leistam lietuviškam laikraščiui „Varpas" (1889–1906) skirtas paminklas. 1988 m. įkeltas varpas – Valentino Šimonėlio kolekcijos dalis – įamžina ir universitete veikusią filologų organizaciją „Varpas". Dabar čia įsikūrę Lituanistikos centras, „Littera" knygynas ir Filologijos fakultetas. Lituanistikos centro vestibiulį puošia 1976–1978 m. Petro Repšio kurta freska „Metų laikai", tapyta ant sienų ir skliautų. Lietuvių mitologiją ir tautinę pasaulio sandarą vaizduojančios šokančios ir instrumentais grojančios figūros yra nutapytos ryškiai rudomis, mėlynomis ir geltonomis spalvomis. Knygyno pastatas taip pat išpuoštas freskomis, kurtomis menininko Antano Kmieliausko. Skliautuose nutapytos Vilniaus universitete klestėjusius mokslus ir menus simbolizuojančios figūros.

14 Simono Daukanto kiemas

VU filologijos fakulteto pastatų ir spaustuvės apsuptas kiemas pavadintas VU studento, istoriko Simono Daukanto garbei. XVIII a. pab. susiformavęs kiemas anksčiau buvo Vilniaus didikų gyvenamoji vieta. Kiemui žavesio suteikia pastatų renesansinio stiliaus dekoras (išlikęs atiko fragmentu puoštas XVI–XVII a.

Simono Daukanto kiemas

pastatas), arkos, ant vienos iš sienų kabantis S. Daukanto bareljefas (skulpt. R. Kazlauskas). Mūzų vestibiulis įsikūręs pietinio kiemo pastato antrajame aukšte. Vestibiulis išpuoštas ypatinga sgrafito technika tapytomis freskomis „Devynios mūzos". 1970 m. dailininko Rimtauto Gibavičiaus sukurta sienų tapyba apima tris sienas, kurioje pavaizduotos senovės Graikijos meno ir mokslo mūzos. Vestibiulio pradžioje, ant ketvirtosios sienos, ištapyta svarbiausioji atminties deivė, vadinamoji mūzų motina Mnemosinė. Juoda, balta ir raudona spalvomis tapytos freskos primena graikiškojo stiliaus vazų tapybą. Šalia kiekvienos mitologinės figūros yra užrašas, skelbiantis mūzos vardą ir jos globojamą sritį.

15 Arkadų kiemas

Arkadų kiemą supantys pastatai XVIII a. priklausė Korvinų-Kosakovskių šeimai, o nuo 1832 m. atiteko gimnazijos mokytojams. Pats kiemas susiformavo 1873 m., kai pagal architekto Jono Levickio projektą S. Daukanto kiemo pastatų dalis buvo sujungta ir sukūrė uždarą erdvę – dabartinį Arkadų kiemą. Kiemą puošia daugybė arkų ir nišų, kolonų, o išorinis pastatų fasadas matomas iš S. Skapo gatvės. Iš šios gatvės į kiemą buvo galima įvažiuoti pro metalinius vartus, puoštus liaudies motyvais. Jie kurti XX a. aštuntajame dešimtmetyje pagal J. Kėdainio projektą. Tai pats mažiausias universiteto kiemelis.

Arkadų kiemas

Vilniaus miestas ir apylinkės

Rasų kapinės-Užupis-Kalnų parkas-Antakalnis-Belmontas-Pūčkorių atodanga-Kairėnai-Kalvarijos-Verkiai-Europos parkas-Liubavas

Vilniaus miesto savivaldybės herbas

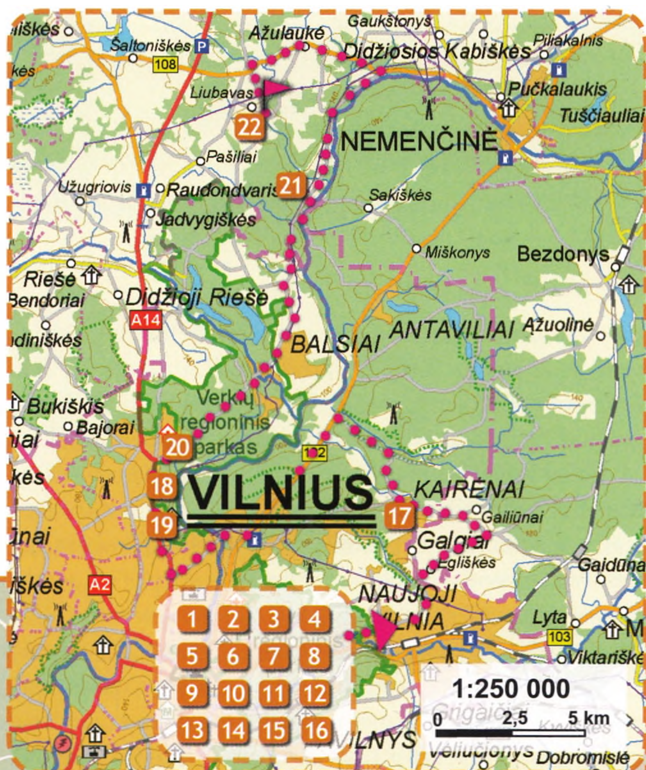
Vilniaus rajono savivaldybės herbas

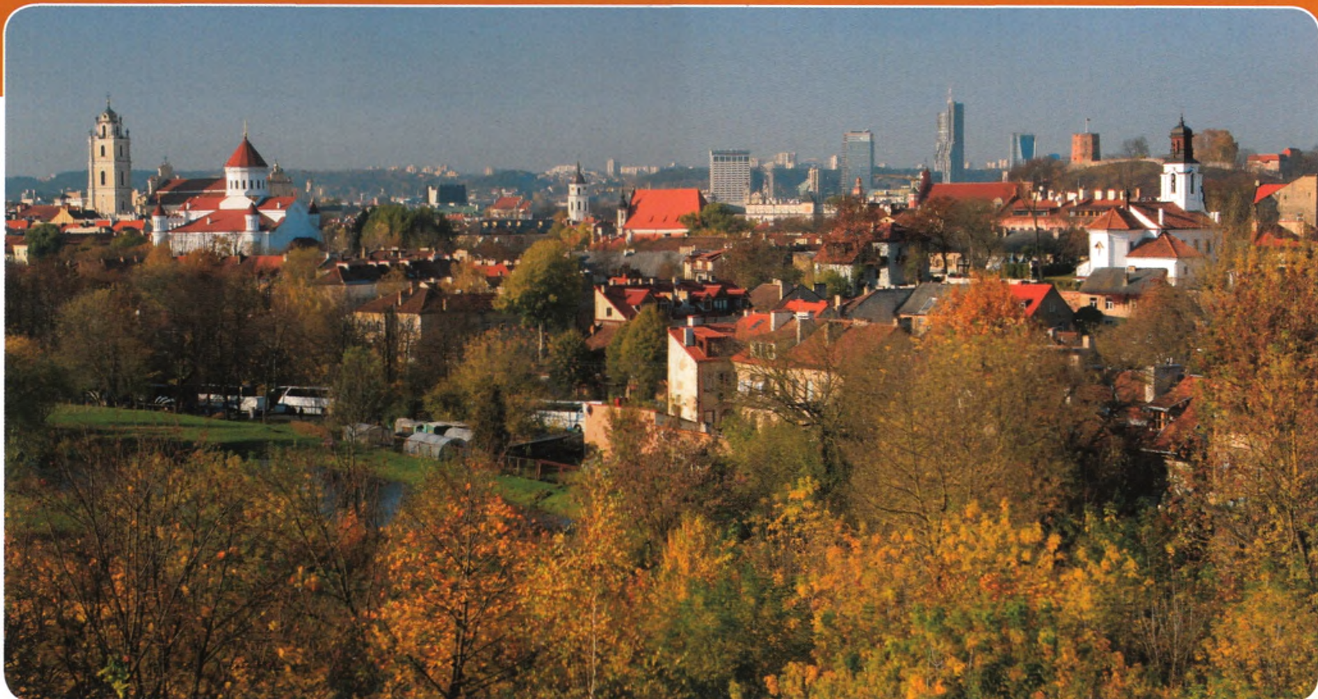

	62 km		10 km		✓		–		
	6 val.		✓		✓		✓		
	22		✓		–		✓		

Keliaudami po Lietuvos sostinę, miesto įžymybes aplankėme vaikščiodami senamiesčio gatvelėmis. Maršrutas po Vilniaus miestą (žr. 40 p.) mus atvedė iki Aušros vartų, nuo kurių pradėsime kitą maršrutą po Vilnių. Keliaudami automobiliu pasieksime ne tik rytinę miesto dalį, bet ir Vilniaus apylinkes. Nepamirškime ir tvirtos avalynės – šiame maršrute gausu kalnų kalnelių, atodangų panoramų ir apžvalgos aikštelių.

Zarasų g. vykime iki sankirtos su Rasų g. Sukime į dešinę ir pravažiavę geležinkelio bėgius išvysime Rasų kapines 1 (Rasų g. 32). Tai tarsi gyvas Vilniaus kultūros metraštis, pasakojantis apie čia amžino poilsio atgulusius Vilniaus universiteto profesorius, literatus, dailininkus ir kitus garsius miesto šviesuolius. Grįžkime Rasų g. atgal, kirskime Zarasų g. ir sukime į Subačiaus g. Ties sankryža su Maironio g. yra įrengta apžvalgos

Vilniaus panorama iš Subačiaus gatvės

aikštelė 2. Nuo jos atsiveria įspūdinga miesto panorama su aukštai iškilusiais bažnyčių stogais, kitoje pusėje – Vilnelės upės skalaujama Užupio „respublika“ 3. Iš Maironio g. pervažiavę tiltą per Vilnelę atsidursime Užupyje – menininkų laisvės dvasia alsuojančioje miesto dalyje. Ji lyginama su Paryžiaus Monmartu ar Kopenhagos Kristianija! Stabtelėkime centrinėje aikštėje priešais Užupio simbolį – angelo skulptūrą 4. Netoli (Užupio g. 17) ir Šv. apaštalo Baltramiejaus bažnyčia 5, stovinti ant Vilnelės upės šlaito.

Patraukę tiesiai Polocko g., netrukus pasieksime Žvirgždyno g. Čia išvysime neužmirštuolėmis žydinčias Bernardinų kapines 6 – dar vieną garsių Vilniaus krašto žmonių amžino poilsio vietą. Taip pat pamatysime ir senų įdomių antkapių, kryžių, menančių XIX a.

Prieš vykdami aplankyti Vilniaus apylinkių, užsukime ir į Kalnų parką 7. Kalnų parke, Vilniaus pilių valstybiniame kultūriniame rezervate, stūkso keturi kalnai – Trijų Kryžių, Bekešo, Stalo ir Gedimino kapo. Užlipkime ant pirmojo – Trijų Kryžių kalno 8 – vienos aukščiausių sostinės vietų. Nuo įrengtos apžvalgos aikštelės išvysime miesto panoramą su Gedimino bokšto, Šventaragio slėnio, Šv. Onos bažnyčios, Neries slėnio vaizdais. Bekešo kalną 9 galima apžiūrėti iš Užupio gimnazijos kiemo.

Vykime iki Olandų g. Ja važiuokime iki kito žiedo, kurį puošia čia pat (Antakalnio g. 1) stovinti Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia 10. Aikštė priešais šventovę pavadinta popiežiaus Jono Pauliaus II vardu. Apžiūrėkime vieną garsiausių bažnyčių Lietuvoje ir susipažinkime su kitomis Antakalnio įdomybėmis. Antakalnio g. 6 stovi buvę Vileišių rūmai 11. Dabar čia įsikūręs Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

RASOS

1 Rasų kapinės

Rasos – žinomų žmonių panteonas, įsteigtas apie 1801 m. Čia palaidoti dr. Jonas Basanavičius, Vincas Mykolaitis-Putinas, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Vileišių giminės asmenys, Kazys Boruta, Kipras ir Mikas Petrauskai, Mykolas Römeris ir kiti kraštui nusipelnę asmenys. Paminklinėse kapinėse stovi pagal architekto Tomo Tiševskio projektą 1850 m. pastatydinta koplyčia. Prie koplyčios 1888 m. buvo pastatyta mūrinė varpinė. Šventovę iki 1937 m. juosė 4–5 aukštų per laiką nunykę kolumbariumai. Prie pagrindinio įėjimo į kapines įrengtas memorialas žuvusiems Lenkijos kariams. Centre ilsisi maršalo Juzefo Pilsudskio motinos palaikai. Jos kape palaidota urna su sūnaus širdimi.

PAUPYS

2 Subačiaus apžvalgos aikštelė

Nuo Subačiaus apžvalgos aikštelės galime pasigrožėti tolumoje stūksančia Gedimino pilimi, baltuojančia Vilniaus katedros varpine, grakščia Šv. Baltramiejaus bažnytėle ar spindinčia Šv. Kazimiero bažnyčios karūna. Dešiniau – Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčios bokštas, Šv. Mikalojaus cerkvė. Matyti ir Skaisčiausios Dievo Motinos cerkvė bei Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro stogas. Susilieję su dangaus fonu blizga stikliniai Naujojo Vilniaus centro dangoraižiai, dešinėje pusėje – romantiškasis Užupis. Jei kokio objekto ir neatpažinsime, susirasime informaciniame stende.

UŽUPIS

3 Vilnelės upė

Vilnia (Vilnelė) – upė, padovanojusi miestui vardą. Per Vilnelę pastatyti tiltai į Užupį. Su Vilnelės upeliu susiję ir Užupio renginiai: pavasarinis žuvų paleidimas į upę, Joninių vainikų plukdymas. Pro Užupį tekėdama Vilnelė atskiria šią vietovę nuo Vilniaus miesto, tarsi sukurdama atskirą, nepriklausomą bendruomenę, gyvuojančią anapus Vilnelės krantų. Jos pakrantės – mėgstama romantiškų pasivaikščiojimų vieta, o siauros gatvelės – mėgstama menininkų ir amatininkų meka.

4 Užupio angelas

Užupis – viena romantiškiausių Vilniaus miesto dalių, jaunųjų menininkų ir verslininkų „respublika". Tai tarsi valstybė valstybėje, turinti savo himną, prezidentą ir net konstituciją, kuri vis dar kabo ant sienos vienoje iš Užupio gatvelių (Paupio gatvės pradžioje). Kasmet balandžio 1-ąją Užupis švenčia savo nepriklausomybės dieną, o kaipgi, – užupiečiai turi net ir savo kalbą. Visą šį paslaptingą, bohemišką Užupio gyvenimą stebi aikštėje iškilęs Užupio angelas, pučiantis trimitą. Ši skulptūra (aut. R. Vilčiauskas) iškilo 2001 m. šalia senovinių vandens kolonėlių. Angelas – Užupio globėjas ir simbolis.

Antakalnio g. judėdami toliau pasieksime sankryžą su Sapiegos g. ir išvysime Sapiegos ligoninės vartus (Sapiegos g. 17). Jos teritorijoje plyti vienas gražiausių barokinių parkų Lietuvoje. Tai buvęs Sapiegų dvaro 12 parkas, šalia (Sapiegos g. 13) stovi ir buvę dvaro rūmai. Tai kultūros paveldo objektas, vadinamas snaudžiančiu Antakalnio baroku. Praėję Sapiegų dvaro pastatus iš Sapiegos g. sukime į Karių kapų g., kuri mus nuves iki Antakalnio kapinių 13. Tai senosios karių kapinės, kuriose dabar laidojami ir žymiausi Lietuvos žmonės.

Grįžkime iki Olandų g. ir vykime ja iki eismo žiedo, kuriame sukime į ramią Belmonto gatvę. Aplankysime Pavilnių regioninį parką, garsėjantį neįprastais gamtos turtais – ozais, keteromis ir gūbriais. Važiuokime prie Belmonto užtvankos 14, į gražiame kraštovaizdyje įsikūrusį Belmonto restoraną 15. Šioje vietoje kūrėsi pirmosios miesto dirbtuvės, vystėsi pramonė, sukosi malūnai. Vilnelės vingių apsuptyje dabar įrengtas Pūčkorių pažintinis takas, prasidedantis nuo prancūziškojo malūno. Išvysime ir vieną gražiausių regioninio parko objektų – aukščiausią Lietuvoje Pūčkorių atodangą 16. Ji stūkso kitame Vilnelės krante. Norintys pasigėrėti vaizdais nuo atodangos viršaus gali pasiekti šią vietą nuo eismo žiedo judėdami S. Batoro gatve iki nuorodos į Pūčkorių atodangą. Pasigėrėję Vilniaus vaizdais, vykime aplankyti tolėliau įsikūrusių vietovių.

Užupis

Rytinė Verkių dvaro oficina

Toliau kelionę tęskime S. Batoro gatve iki Kairėnų. Čia buvusio Kairėnų dvaro 17 teritorijoje įsikūręs Vilniaus universiteto Kairėnų botanikos sodas. Pasivaikščiokime gryno oro, tylos ir ramybės oazėje. Kelionę tęskime Vilniaus Jeruzalėje, kur stovi barokinė Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia 18 ir šalia įrengtos Kryžiaus kelio stotys 19. Netoliese vingį daro Neris, o pati teritorija priklauso Verkių regioniniam parkui. Tai viena svarbiausių piligrimų vietų Vilniaus vyskupijoje, įrengta gražiame kalvotame kraštovaizdyje.

Netoliese, už Santariškių žiedo, yra ir Verkiai, garsėjantys bene vertingiausiu klasicistiniu dvaro ansambliu 20 Lietuvoje. Juos išvysime kairiajame Neries krante, Žaliųjų ežerų g. 53. Apžiūrėkime įspūdingos architektūros oficinas ir paviljoną su kupolu, ant kurio, pasakojama, yra ir masonų ložės ženklų. Paviljone įsikūręs Pavilnių ir Verkių regioninių parkų centras, o dvaro sodyba priklauso Botanikos institutui.

Važiuokime Verkių regioninio parko teritorija toliau, Žaliųjų Ežerų g., pro Verkių mišką, telkšančius ežerėlius, kol kelias priartės prie pat tekančios Neries. Mus pasitiks Europos parko gatvė ir iki Europos parko muziejaus bus likę apie 1 km. Miškų masyvų apsuptyje įsikūrusios Joneikiškės, kuriose, sekdami kelio nuorodas, pasieksime Europos parką 21. Tai ištisa atradimų erdvė – muziejus po atviru dangumi. Galėsime paliesti Europos žemyno centrą žymintį akmenį, apžiūrėti originalias skulptūras, paklaidžioti televizorių skulptūrų labirinte ir gauti garbingą sertifikatą, atsipūsti po obelimis įsikūrusiame jaukiame parko restorane. Nuo Europos parko sukime į Liubavo dvaro muziejų 22, kuris nutolęs apie 13 km į šiaurę. Čia susipažinkime su Liubavo dvaro istorija, autentiška malūno įranga ir romantiško malūno apsuptyje baikime kelionę po Vilniaus apylinkes. ▪

5 Šv. apaštalo Baltramiejaus bažnyčia

Užupio bažnytėlė stovi ant Vilnios upės kranto – tai nedidelė Šv. apaštalo Baltramiejaus šventovė, priklausanti baltarusių bendruomenei. Pirmąją bažnyčią sunaikino gaisras, 1778 m. architektas Martynas Knakfusas suprojektavo oratoriją, o 1824 m. Karolis Podčašinskis jai suteikė bažnyčios pavidalą. Klasicizmo stiliaus bažnyčios stogą puošia 1887 m. iškilęs bokštas. Sovietiniais metais bažnyčioje veikė skulptorių dirbtuvės. Nuo kalvos, kurioje stovi Užupio bažnyčia, atsiveria neįtikėtina miesto panorama.

6 Bernardinų kapinės

Tai vienos seniausių Vilniaus kapinių, įkurtos apie 1810 m. Sakoma, kad 1864 m. sukilimo metu čia buvo slepiami sukilėlių ginklai. Medžių prieglobstyje stovi koplyčia, kolumbariumas, garsi angelo skulptūra. Bernardinų kapinėse palaidoti Vilniaus universiteto profesoriai, menininkai, krašto šviesuoliai: Mykolas Brenšteinas, Maciejus Kažinskis, Boleslovas ir Kanutas Ruseckai, Marijonas Vandalinas, Steponas Broel-Pliateris ir kt.

Bernardinų kapinės

KALNŲ PARKAS

7 Kalnų parkas

Kalnų parkas – tai keturis Vilniaus mieste iškilusius kalnus apimanti vietovė, besiribojanti su Užupiu ir Vilnelės upe. Trijų Kryžių, Stalo, Gedimino kapo ir Bekešo kalnai – keliautojų mėgstamos sostinės vietos, nes nuo kalnų viršūnių atsiveria plačios Vilniaus miesto panoramos. Kalnų parko aikštėje, tankių medžių apsuptyje, įrengta ir garsioji vasaros estrada, kurioje kasmet vyksta Dai-

nų ir šokių šventės, įvairūs lietuvių atlikėjų koncertai, teatralizuoti vaidinimai, mitingai. Vilniaus pilių valstybiniam rezervatui priklausantis parkas kartu su Vilniaus piliaviete užima 57,5 ha plotą.

8 Trijų Kryžių kalnas

Greta stūksančios Gedimino pilies miesto panoramoje išvysime tris didelius baltus kryžius stovinčius ant kalvos - tai senovėje vadintas Kreivasis arba Pilkasis kalnas. Pasak tyrinėtojų, šiame kalne galėjusi stovėti trečioji Vilniaus gynybinė pilis (Kreivoji). Trijų Kryžių paminklas skirtas atminti vienuoliams pranciškonams, kurie čia buvo nukankinti didžiojo kunigaikščio Algirdo valdymo laikais. Kaip aliuzija į Golgotos kalną paminklas iškilo 1916 m., tačiau sovietų valdžios įsakymu nugriautas. Ant senųjų kryžių pamatų 1988 m. buvo pastatytas dabartinis paminklas.

Trijų Kryžių monumentas (skulpt. A. Vivulskis, 1988)

9 Bekešo kalnas

Bekešo kalnas stovi Kalnų parko teritorijoje. Kalno pavadinimas atsirado čia palaidojus garsųjį vengrų didikų giminės palikuonį - vieną žymiausių to meto Lietuvos ir Lenkijos valstybės karo vadų Kasparą Bekešą. Jis buvo palaidotas ant šio kalno, nes katalikų kapinėse jo palaikai nebuvo priimti (karo vadas pripažino arijonų tikėjimą). Buvęs pastatytas 20 m aukščio paminklas-bokštas kartu su kalno šlaitu XIX a. nugarmėjo į Vilnios upę, todėl tai, kas šiandien vadinama Bekešo kalnu, yra tik išlikusi šio kalno papėdė.

ANTAKALNIS

10 Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia

Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios vietoje dar didžiojo kunigaikščio Algirdo laikais stovėjusi bažnytėlė. 1668 m. Mykolas Kazimieras Pacas pradėjo naujos bažnyčios statybas, o iki 1704 m. vyko vidaus darbai - garsūs italų meistrai Pietras Pertis ir Džovanis Maria Galis sudėtinga dekoro technika, freskomis ir stiukais papuošė bažnyčios interjerą. Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia - vienas gražiausių baroko šedevrų Baltijos šalyse. Prie šios išskirtinės šventovės dirbo apie 70–80 meistrų, ji laikoma tikra sakralinės architektūros meistriškumo viršūne.

Šventovė saugo „Ecco Homo" Jėzaus figūrą - vieną svarbiausių bažnyčios vertybių, kuri į bažnyčią pateko 1863 m., taip pat malonėmis ir stebuklais garsėjančius Švč. Mergelės Marijos paveikslus.

11 Vileišių rūmai

Vileišių rūmų ansamblis, statytas 1904–1906 m., - tai visuomenės veikėjo Petro Vileišio namai. Juose po P. Vileišio mirties gyveno jo duktė Elena. Rūmus projektavo architektas Augustas Kleinas. Vileišių rūmai - neatsiejama lietuvių kultūros dalis - čia buvo ir laikraščio spaustuvė, redakcija, veikė knygrišykla, biblioteka, dailės parodas rengė Antanas Žmuidzinavičius, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Dvaro rūmai stovi ant specialiai suformuotos kalvelės, juos supa augantys medžiai ir krūmai. Didieji vartai, vedantys į dvarą, puošnūs savo dekoratyviniais žibintais. Kompleksą sudaro rezidenciniai šeimos rūmai, gyvenamasis namas ir ūkinis pastatas. Sovietmečiu čia įsikūrė ir dabar tebeveikia Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Vileišių rūmai

12 Sapiegų dvaras

Sapiegų rūmų ir parko ansamblis - vienintelis Lietuvoje baroko laikotarpio rūmų ir parko ansamblis. Šiuos prabangius rūmus pasistatęs LDK etmonas, Vilniaus vaivada Kazimieras Sapiega. Komplekso architektas - Džiovanis Batista Fredianis, o puošybą atliko Pietras Pertis. XIX a. atnaujinti rūmai įgavo dabartinę

išvaizdą. Karo metais ir pokariu čia veikė ligoninė, karo mokykla, buvo įkurtos kareivinės. Tai vieni gražiausių buvusių didikų rūmų Lietuvoje su išlikusiu parku.

13 Antakalnio kapinės

1809 m. įkurtose Antakalnio kapinėse buvo laidojami tik kariai. Nuo 1984 m. čia stovi amžinosios ugnies paminklas, skirtas Antrajame pasauliniame kare žuvusiems kariams. Čia taip pat ilsisi sausio 13-osios Vilniaus televizijos bokšto gynėjai, Medininkų tragedijos aukos. Šiuo metu Antakalnio kapinėse laidojami ir Lietuvos krašto šviesuoliai, menininkai, politikai: čia palaidoti poetas Antanas Miškinis, rašytoja Ieva Simonaitytė, poetas Paulius Širvys, rašytoja Jurga Ivanauskaitė, rašytojas Ričardas Gavelis, aktorius Vytautas Kernagis, poetas Justinas Marcinkevičius, prezidentas Algirdas Mykolas Brazauskas ir kt.

BELMONTAS

14 Belmonto užtvanka

Belmonto užtvanka tvenkia Vilnios upės vandenį ir yra viena populiariausių poilsio vietų. Anksčiau valdų savininkams talkinusi užtvanka ir aukščiau esantis tvenkinys sudarė vieningą vandens sistemą. Dabar vietoj medinio tilto per upę įrengtas pėsčiųjų takelis, toliau – beždžionų tiltas ir senasis vandens kanalas. Ši vieta dabar vadinama Belmonto krioklaiis, nes užtvanka yra įgavusi krioklio formą. Šalia užtvankos stovi restauruotas prancūziškasis vandens malūnas.

15 Pramogų ir poilsio centras „Belmontas"

Prancūziškojo (Belmonto) malūno komplekso atgaivinimo idėja buvo pagrįsta didžiule pagarba mūsų istorijos reliktams ir nuostabiam Vilniaus apylinkių kraštovaizdžiui.

Pramogų ir poilsio centras „Belmontas"

Pramogų ir poilsio centro „Belmontas" interjeras

Visi autentiškieji pastatai ir jų dalys buvo kruopščiai konservuoti ir restauruoti, dabartinė jų paskirtis maksimaliai pritaikyta prie senojo malūno pastatų plano ir erdvės struktūrų.

Pramogų ir poilsio centre „Belmontas" galėsime ne tik pavalgyti ant atviros ugnies gamintų valgių, bet ir paklausyti vasarą dažnai koncertuojančių atlikėjų, pašokti, pasigėrėti gamta ar tiesiog ramiai pailsėti ištrūkę iš šalimais esančio didmiesčio.

ⓘ www.belmontas.lt

Pūčkorių atodanga

16 Pūčkorių atodanga

Pūčkorių atodanga – aukščiausia Lietuvoje. Jos aukštis yra 65 m, o plotis – 260 m. Ji stūkso Pavilnių regioniniame parke. Ši įspūdingiausia parko vieta susiformavo natūraliai, tirpstant ir stumiantis ledynams. Jos apačią skalauja sraunus Vilnios vanduo, o vėjas ir lietus ardo viršutinę atodangos dalį. Nuo atodangos skardžio viršaus atsiveria Vilnios slėnio panorama, o pačia atodangos didybe galima pasigėrėti iš apačios. Keliaujant pažintiniu taku galima apžiūrėti atodangą, nusileisti į Vilnios slėnį bei nukeliauti iki Pūčkorių piliakalnio.

KAIRĖNAI

17 Kairėnų botanikos sodas

Kairėnų botanikos sode auginama per 10 tūkst. pavadinimų augalų, galima užsisakyti ekskursiją, išsinuomoti erdvę ar patalpas renginiui, pajodinėti, pasivažinėti karieta. Sode vyksta koncertai ir meno parodos.

Tel. 8 5 2193139

ⓘ www.botanikos-sodas.vu.lt

Kairėnų botanikos sodo pastatas

Japoniškas sodas Kairėnuose

KALVARIJOS

18 Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia

Pirmoji Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia funduota Vilniaus vyskupo Jurgio Belazaro, statyta 1662–1669 m. Kartu su Kryžiaus kelio stotimis ji priklausė Šventosios Dvasios konvento dominikonams. 1772 m. bažnyčia perstatyta ir pastatytos 22 mūrinės koplyčios. 1850 m. iškilo dabartinė Kalvarijų šventovė, kurią iškilmingai konsekravo vyskupas Povilas Strašinskis. 1962 m. koplyčios buvo sunaikintos, tačiau Kryžiaus kelio tradicijos išliko. Koplyčios pradėtos atstatyti nuo 1990 m. Kalvarijų bažnyčia stovi ant kalno, atitinkančio Golgotos kalno vaizdą, ir yra Kryžiaus kelio stočių dalis. Bažnyčios skliautus ir sienas puošia freskos. Šventovės didingumą kuria baltuojantys bokštai, ties pagrindiniu įėjimu stovinčios keturios kolonos, viršuje – trikampis frontonas ir šventorių juosianti mūrinė tvora su vartais.

19 Kryžiaus kelio stotys

Prie Kalvarijų bažnyčios įrengtas Kristaus kančios kelias – Kryžiaus kelio stotys, apimančios 35 sustojimo punktus. XVII a. įrengtos Kalvarijos skirtos Viešpačiui už tai, kad Lietuva išsilaisvino iš rusų okupacijos. Prasidėjusios nuo Sopulingosios Dievo Motinos koplyčios, jos tęsiasi per visas bažnyčios koplytėles (31–33 stotys įrengtos pačioje Kalvarijų bažnyčioje) ir imituoja Jėzaus kelią nuo Paskutinės vakarienės kambario iki Golgotos kalno. Atstumai tarp stočių kiek galima tiksliau pamatuoti pagal Jeruzalės miesto topografiją.

VERKIAI

20 Verkių dvaro sodyba

Verkių dvaras – vienas vertingiausių klasicizmo ansamblių Lietuvoje – pastatytas XVIII a. pagal garsių architektų Martyno Knakfuso ir Lauryno Stuokos-Gucevičiaus projektus. XIX a. dvarą valdant Vitgenšteinams, rūmus puošė iš Romos ir Paryžiaus atvežti muziejiniai eksponatai, fontanas, veikė pirmasis Lietuvoje žiemos sodas. Verkių rūmams daug žalos padarė Pirmasis pasaulinis karas. Šalia didingųjų Verkių rūmų puikavosi ir peizažinis parkas, dabar užimantis 36 ha plotą.

Dvaro sodybą sudaro 29 išlikę pastatai. Rytinė oficina – puošniausias ansamblio pastatas, suprojektuotas 1840 m. architekto M. Knakfuso. Joje daug prašmatnių salių, kurios atkurtos siekiant išsaugoti autentiškumą. Rūmų oficinose įsikūrę Lietuvos mokslų akademijos Mokslininkų rūmai, Botanikos institutas. Nuo parke įrengtos apžvalgos aikštelės atsiveria nuostabus reginys į Neries vingius ir Vilniaus apylinkes.

Verkių dvaro oficinos lubų dekoro fragmentas

Verkių dvaro oficinos interjeras

JONEIKIŠKĖS

21 Europos parkas

Europos parkas – įspūdingas muziejus po atviru dangumi, įkurtas 1991 m. skulptoriaus Gintaro Karoso. Tai vientisas gamtos ir meno ansamblis, daugelį metų formuojamas paties muziejaus sumanytojo. 55 ha parko teritorijoje išvysite per 100 originalių modernaus ir šiuolaikinio meno skulptūrų, kurtų net 34 užsienio šalių menininkų, taip pat į „Gineso" rekordų knygą įrašytą meno kūrinį – labirintą iš televizorių. Edukacijos centras, vadinamas namu-skulptūra, nes apsodintas žole ir atrodo tarsi kalnas.

ⓘ www.europosparkas.lt

Skulptūra Europos parke (aut. Denis Openheim, 1998)

LIUBAVAS

22 Liubavo dvaro muziejus

Liubavo dvaro muziejus įkurtas unikaliame dvaro akmeniniame malūne. Muziejus atidarytas skulptoriaus Gintaro Karoso iniciatyva, restauravus Liubavo dvaro malūną netoli Vilniaus. Liubavo dvarą valdė kunigaikštis Mikalojus Radvila Rudasis, Golejevskių šeima, politikai Krišpinai Kiršenšteinai, grafai Tiškevičiai bei talentingieji Slizieniai. Technikos paveldo paminkle pasakojama pusės tūkstantmečio dvaro istorija ir demonstruojama autentiška malūno įranga. Muziejus veikia šiltuoju sezonu – nuo balandžio vidurio iki spalio pabaigos.

ⓘ www.liubavas.lt

Liubavo dvaro muziejus

Trakų miestas ir apylinkės

Rykantai-Užutrakis-Trakai-Senieji Trakai

Trakų miesto savivaldybės herbas

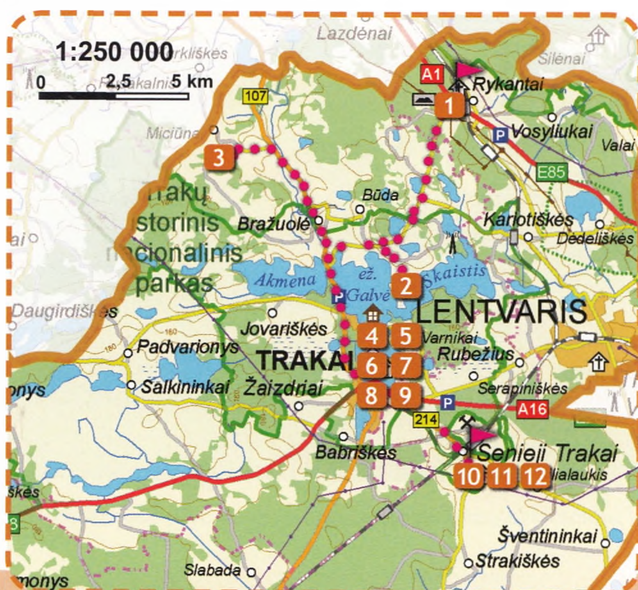
Trakų rajono savivaldybės herbas

	36 km		8 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	12		✓		✓		✓

Pakeliaukime Lietuvos pietrytinėje dalyje po Trakų kraštą, kuris garsėja ežerų ir upių gausa, miškų masyvais ir didinga istorine praeitimi. Trakų miestas ir jo apylinkės - tai viena ryškiausių turistų traukos vietų, kasmet sulaukianti keliautojų iš atokiausių Lietuvos kampelių ir užsienio šalių. Legendinės Lietuvos valdovų rezidencijos, mėlynuojantys ežerų vandenys ir vaizdingos pakrantės, senieji miesteliai ir grafų gyvavimą menantys dvarai - visa išlikę čia, Trakų krašte. Nepamirškime, kad vykstame ir į Trakų istorinio nacionalinio parko teritoriją bei Aukštadvario regioninį parką, todėl lankysimės ir viename gražiausių gamtos kampelių.

Vykdami į legendinį Trakų miestą, prie Kaunas-Vilnius (A1) kelio užsukime ir į Rykantus, apsuptus ošiančių miškų. Aukščiausioje kaimo vietoje, ant kalvos tarp geležinkelio ir magistralės, išvysime didingą renesansinę Rykantų Švč. Trejybės bažnyčią **1**. Tai viena seniausių bažnyčių Trakų krašte. Apžiūrėkime ir šalia stovinčią mažutę varpinę, kurioje kabo du varpai.

Kirtę A1 magistralę, vykime 4722 keliu Trakų link. Važiuojant grožėsimės ežerų ir ežerėlių vaizdais, o pravažiavus Šulininkų ežerą sukime į kairę ir prieš mus atsivers didžiausias rajono ežeras - Galvė. Galvės pakrantėje išdidžiai stovi aristokratiškasis Užutrakio dvaras **2**, iš kitos pusės skalaujamas ir Skaisčio ežero. Apžiūrėkime grafų Tiškevičių palikimą, gėlynais išpuoštą parką, pasimėgaukime vaizdais, atsiveriančiais nuo dvaro terasos.

Kelionę po Trakų kraštą tęskime Gilužio ežero pakrantėje, jaukiame pušyne, įkurtame „Anupriškių" poilsio ir pramogų parke **3**. Važiuodami keliu Vievis–Trakai (107) 10 km, pravažiuokime dešinėje esantį posūkį į Miciūnus. Toliau pavažiavę 1 km pamatysime kairėje pusėje kalvą. Sukite į kairę už jos ties ženklu „Anupriškės 2 km". Toliau važiuokime 2 km pagal rodykles ir pasieksime nuotykių parką. Čia išbandę įvairias pramogas judėkime Trakų miesto link.

Kitoje Galvės ežero pusėje puikuojasi Trakų miestas su didingąja Salos pilimi. Vykime Galvės ežero pakrante, 107 keliu apie 8 km, kol pasieksime vieną lankomiausių Lietuvos vietų. Trakai - tai miestas ant vandens: iš vienos pusės tyvuliuoja Lukos, Galvės ežeras, iš kitos - Totoriškių ir Gilušio ežerai. Iš 107 kelio pasiekę žiedą, sukime į Karaimų gatvę - ja pasieksime Galvės ežero krantinę **4**. Pasivaikščiokime pakrante ir mediniu tiltu ženkime į ežero salą. Čia stovi svarbiausias miesto simbolis - legendinė Trakų salos pilis **5**. Šioje buvusioje didžiųjų kunigaikščių rezidencijoje įkurtame muziejuje sužinokime daugiau apie Trakų istoriją ir kultūrą.

Pasigrožėję Galvės ežeru keliaukime viena įdomiausių miesto gatvių - Karaimų. Joje mediniai nameliai stovi trimis langais į gatvę. Pasak legendos, vienas langas skirtas Dievui, antras - kunigaikščiui Vytautui, o trečiasis - ir pačiam šeimininkui. Karaimų g. 30 išvysime ir kitą karaimų palikimą - kenesą **6**. Tai karaimų maldos namai. Iš Karaimų gatvės pateksime į Kęstučio g., kurios gale, Galvės ežero krante, stūkso Pusiasalio pilies **7** griuvėsiai. Apžiūrėkime išlikusius bokštus, gynybinę sieną, šalia stovintį buvusį dominikonų vienuolyną.

Grožėdamiesi istorinėmis vietomis judėkime toliau Karaimų g. iki sankirtos su Vytauto g. Čia, prie senosios Turgaus aikštės, išvysime Šv. Jono Nepomuko koplytstulpį, sergintį miestą nuo gaisrų. Nuo Vytauto g. jau matysime ant kalvos stovinčią Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčią **8** (Birutės g. 5). Jos didžiajame altoriuje saugomas stebuklingasis Dievo Mo-

Trakų panorama

tinos paveikslas. Vytauto g. toliau eikime iki sankirtos su Maironio g. ir pamatysime kitą šventovę – Skaisčiausios Dievo Motinos Gimimo cerkvę 9.

Neišvykime iš Trakų neparagavę ir tradicinių kibinų! O pasistiprinę vykime į Senuosius Trakus 10, esančius už 4 km. Kaimą pasieksime važiuodami A16 magistrale ir 214 keliu. 1998–2000 m. kelio atkarpa į Senuosius Trakus buvo pavadinta Vytauto Didžiojo keliu, o pakelėje pastatyti šventųjų, Kęstučio ir Birutės, Vytauto Didžiojo koplytstulpiai. Pasivaikščiokime šiame valakiniame kaime, aplankykime Pilies kalną 11 su Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai ir šv. Benedikto bažnyčios ir buvusio vienuolyno kompleksu 12. Senuosiuose Trakuose, istorinėje sostinėje, prasidėjo dabartinio Trakų miesto istorija. Šiame kaime, menančiame didžiuosius Lietuvos kunigaikščius, baikime pirmąją kelionę po Trakus. Keliaukime toliau kitu maršrutu (žr. 70 p.), supažindinančiu su pietine rajono savivaldybės dalimi. ▪

Senasis paštas Trakuose

RYKANTAI

1 Rykantų Švč. Trejybės bažnyčia

Rykantų bažnytėlė šioje vietovėje stovėjusi jau 1555 m. Spėjama, kad tai buvusi viena pirmųjų evangelikų reformatų šventovių Lietuvoje. Antroji bažnyčia statyta 1585 m. dvarininko Mikalojaus Talvošo pastangomis, vėliau ne kartą buvo remontuojama ir atstatoma. LDK kanclerio Marcijono Oginskio dėka šventovė buvo perduota katalikams. Rykantų Švč. Trejybės bažnyčia laikoma viena vertingiausių renesanso stiliaus šventovių. Jos fasadas išsiskiria originaliu frontonu, kurio nišoje yra išlikusi XVIII a. liaudies stiliumi tapyta Šv. Jurgio freska. Bažnyčioje saugomi Šv. Dominyko ir Šv. Vincento Ferariečio paveikslai, o prie didžiojo altoriaus pakabinti bažnyčios fundatorių Oginskių portretai. Švč. Trejybės bažnyčia paskelbta kultūros paveldo objektu.

UŽUTRAKIS

2 Užutrakio dvaras

Aristokratiškasis Užutrakio dvaras, baltuojantis Galvės ežero krante, statytas 1897–1902 m. grafo Juozo Tiškevičiaus ir jo žmonos Jadvygos iniciatyva. Šiuos neoklasicistinius dvaro rūmus suprojektavo Jozefas Husas. Tiškevičiai dvarą valdė iki pat Antrojo pasaulinio karo, vėliau dvaras buvo nacionalizuotas, o nuo 1995 m. priklauso Trakų istoriniam nacionaliam parkui. Didingus dvaro rūmus puošia

Užutrakio dvaro rūmai

kolonos, girliandų dekoras, o vidų – raudonmedžio parketas, marmuro židiniai, sienų lipdyba. Priešais rūmus puikuojasi Eduardo Fransua Andrė suprojektuotas parkas su gėlynais, parteriais, takeliais, skulptūromis ir vazomis. Parkas buvo kuriamas kaip vandens parkas, todėl įrengti tvenkiniai buvo susieti su Trakų ežerais, tad daugelį metų dvaro svečiai rūmus pasiekdavo ne sausuma, o vandeniu. Parkas laikui bėgant buvo nuniokotas, tik 2008 m. atkurtos senovinės vazos, skulptūros, pasodinta retų rūšių rožių. Nuo Užutrakio dvaro atsiveria graži panorama su Trakų salos tvirtove ir Galvės ežeru.

ANUPRIŠKĖS

„Anupriškių" poilsio ir pramogų parko takas

RD 2012-01/31

„Anupriškių" poilsio ir pramogų parkas

RD 2012-01/31

3 „Anupriškių" poilsio ir pramogų parkas

„Anupriškių" parkas įsikūręs Gilužio ežero pakrantėje, 18 hektarų miško plote. Parke gausu pramogų bei kvapą gniaužiančių nuotykių: laipiojimas lynais, pramoginė žvejyba, jodinėjimas žirgais, sporto aikštynai, moderni sauna, kubilas ir kt. Įvairaus dydžio kolektyvams siūlomos pobūvių salės, penkios konferencijų salės, jaukūs kambariai su vaizdu į ežerą ar pušyną, maitinimas. Šiame parke praleisite laiką turiningai ir aktyviai gryname ore be dulkių ir miesto triukšmo.

ⓘ www.anupriskes.lt

RD 2012-01/31

TRAKAI

4 Galvės ežero krantinė

Vaizdingiausias ežeras Trakų mieste - Galvė, - turinti net 21 salą. Jo krantu driekiasi gražiai įrengta krantinė - romantiškų pasivaikščiojimų, ramybės ir poilsio vieta. Mėlynuojančiame Galvės ežere šiltuoju metų laiku galima išvysti praskriejančias valtis, pačiame ežero viduryje išdidžiai stūksančią Trakų salos pilį. Į pilį galima patekti nuo krantinės nutiestu tiltu. Kitame Galvės ežero krante baltuoja aristokratiški Užutrakio dvaro rūmai, kuriuose vasarą vyksta kamerinės muzikos koncertai. Besidriekiančioje krantinėje išsidėstę vandens turizmo punktai, kviečiantys paplaukioti valtimis, vandens dviračiais ar pramoginiais laivais. Krantinė - ir įvairių miesto festivalių, švenčių vieta, kurioje vyksta šviesos, muzikos ir šokių šou.

5 Trakų salos pilis

Įspūdinga Galvės ežero salos pilis - Trakų miesto simbolis. Tai vienintelė pilis Rytų Europoje, pastatydinta saloje, ir vienas iš lankomiausių architektūros objektų Lietuvoje. Ji buvo miesto gynybinio komplekso dalis ir užbaigta statyti Žalgirio mūšio išvakarėse 1409 m. Salos pilis laikoma viena iš pagrindinių Vytauto rezidencijų, čia žymusis valdovas ir mirė. Kompleksiniai pilies rekonstrukcijos darbai pradėti vykdyti nuo 1953 m. Pilis yra atgavusi XV a. dvasią ir išvaizdą. Kasmet Trakų salos pilies kieme rengiamos Senųjų amatų dienos, kur kiekvienas atvykėlis tampa ne tik stebėtoju, bet ir dalyviu, įsiliejančiu į paslaptingą viduramžišką atmosferą. Taip pat legendinėje pilyje rengiamų festivalių metu skamba gyva muzika, vyksta riterių pasirodymai, suburiantys tiek Trakų gyventojus, tiek daug turistų iš Lietuvos ir pasaulio.

Trakų salos pilies kiemas

ⓘ www.trakaimuziejus.lt

6 Karaimų kenesa ir etnografinė ekspozicija

Šiaurinėje Trakų dalyje gyvenę karaimai sukūrė savitą pastatų architektūrą - dar ir dabar turisto akį traukia ypatinga Karaimų gatvė su mediniais nameliais. Karaimai išpažino savo tikėjimą, todėl Karaimų g. 30 stovi viena iš trijų Lietuvoje išlikusių šventovių - kenesa - medinis pastatas su bokšteliu. Nuo XIV a. čia stovėjusi kenesa ne kartą degė, nuolat buvo perstatoma, paskutinį kartą ji rekonstruota XX a. pr. Trakų karaimų bendruomenei priklausantys maldos namai - kvadrato formos vienaaukštis pastatas su atskiromis moterų ir vyrų dalimis. Karaimų g. 22 galima apžiūrėti ir karaimų etnografinę ekspoziciją.

Kenesa ant Totoriškių ežero kranto

Trakų pusiasalio pilies bokštas

7 Pusiasalio pilis

Trakų pusiasalio pilis buvo pradėta statyti Kęstučio apie 1377 m., o baigta valdant Vytautui 1414–1430 m. Pilis turėjo 11 gynybinių bokštų, tačiau iki mūsų dienų išlikę tik keletas. Viename iš bokštų 1440 m. sąmokslininkai nužudė Lietuvos didįjį kunigaikštį Žygimantą Kęstutaitį. Ši viena didžiausių XIV a. Lietuvos gynybinių pilių buvo sugriauta 1655 m., jos atstatymu pradėta rūpintis tik XIX a. Pusiasalyje yra aukščiausia pilies vieta – Aukų kalnas, kur, pasak XIX a. romantikų, būdavo aukojama dievams. Kasmet Pusiasalio pilies kieme rengiamos garsiosios Viduramžių šventės, kurių metu pilis tartum atgyja: vyksta teatralizuoti vaidinimai, žaidimai, riterių kovos, šokiai, skamba viduramžių muzika, šurmuliuoja amatininkai, persirengėliai, žvanga ginklai ir visus vilioja viduramžių virtuvės kvapai.

ⓘ www.trakaimuziejus.lt

8 Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia

Trakų bažnyčia buvo pastatyta 1409 m. legendinio Lietuvos valdovo Vytauto Didžiojo. XVIII a. dvibokštė Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia buvo atnaujinta, todėl įgavo ir baroko stiliaus bruožų (iš pradžių šventovė buvo gotikos architektūros stiliaus). Trakų šventovę garsina stebuklingasis Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu paveikslas, kuriame Lietuvos Globėja vaizduojama su Vaikeliu ant rankų. Šis Dievo Motinos paveikslas jau nuo XVI a. garsėjo malonėmis. 1718 m. stebuklingasis paveikslas buvo vainikuotas auksinėmis karūnomis, kurias paveikslui suteikė popiežius Klemensas XI. Trakų bažnyčioje taip pat saugomas ir fundatoriaus Vytauto Didžiojo portretas, XVIII a. kurtas vėlyvojo baroko stiliaus altorius, drožinių gausi sakykla. Prie šventovės glaudžiasi 1700 m. pristatyta didikų Rėmerių koplyčia-mauzoliejus.

Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčios vidus

9 Skaisčiausios Dievo Motinos Gimimo cerkvė

Pirmoji cerkvė Trakuose prie Bernardinų ežero buvo pastatyta XIV a., kelios jų iškilo Trakuose įsikūrus rusų pirkliams, tačiau mūsų dienų nepasiekė. Dabartinė Skaisčiausios Dievo Motinos Gimimo cerkvė pastatyta 1862 m. Jai lėšų skyrė Rusijos imperatorė Marija Aleksandrovna, o statybos darbams vadovavo inžinierius Aleksejus Polozovas. Iš akmens sumūryta šventovė buvo pašventinta 1863 m. Vienabokštė, be varpinės esanti Trakų cerkvė priklauso stačiatikių bendruomenei.

Benediktinų vienuolynas Senuosiuose Trakuose

SENIEJI TRAKAI

10 Senieji Trakai - rėžinis kaimas

Senieji Trakai – istorinė gyvenvietė, laikoma Vytauto Didžiojo gimtine. Manoma, kad Senuosius Trakus XIV a. įkūrė Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas, perkėlęs čia savo rezidenciją iš Kernavės. 1345–1382 m. senąją sostinę valdė ir Gedimino sūnus Kęstutis. 1350 m. čia gimė Kęstučio ir Birutės sūnus Vytautas Didysis. Nors Senųjų Trakų pilis buvo kovų su kryžiuočiais liudininkė, tačiau šiais laikais senąją pilį mena tik koplytstulpis ir jos vietoje pastatyta neogotikinė bažnyčia. Senieji Trakai nebeteko reikšmės, kai XIV a. antrojoje pusėje didysis kunigaikštis Kęstutis perkėlė savo rezidenciją į Naujuosius Trakus ir pradėjo statyti Trakų pusiasalio pilį. Senieji Trakai dar vadinami rėžiniu kaimu, nes jame dar ir dabar galima pamatyti siaurų rėžių suskirstytas senąsias sodybėles – tai valakų reformos palikimas.

Senieji Trakai

11 Senųjų Trakų piliavietė

Senųjų Trakų kraštovaizdyje iškyla Senųjų Trakų piliakalnis su buvusia piliaviete. Šis kompleksas paskelbtas kultūros paveldo objektu. Piliavietėje nuo XIII a. stovėjusi gynybinė pilis – seniausia mūrinė tvirtovė, saugojusi Lietuvos valdovus nuo kryžiuočių antpuolių. Labai trumpai (1316–1323 m.) Senieji Trakai buvo LDK sostine. 1391 m. pilis sugriauta ir nebeatstatyta. Jos vietoje Vytautas Didysis pastatė neogotikinę Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai ir šv. Benedikto bažnyčią. Vykdant archeologinius tyrinėjimus buvo atrasta 4 m aukščio mūrinė siena, o buvusiame pilies kieme – įvairių radinių: juvelyrikos, keramikos, ginklų. Visą piliavietės teritoriją supa 30–40 m pločio griovys.

12 Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai ir šv. Benedikto bažnyčia

Pirmoji Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai ir šv. Benedikto bažnyčia statyta 1405 m. Šalia jos buvo įkurtas benediktinų vienuolynas. Bažnyčia su vienuolynu sudegė 1717 m. ir naujoji šventovė iškilo tik 1890–1899 m., jos projektą rengė architektas Apolinaras Mikulskis. Įspūdingoje, net keturis bokštus turinčioje bažnyčioje saugomi vertingi XVIII a. dailės kūriniai: Simono Čechavičiaus kurtas Šv. Benedikto paveikslas, medinė Nukryžiuotojo skulptūra. Šventovėje buvo saugomas ir garsus Dievo Motinos paveikslas, pasakojama, kad Vytautui Didžiajam šį kūrinį padovanojo Bizantijos imperatorius Emanuelis II. Dabar šis legendinis kūrinys puošia Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčią.

Aukštadvario regioninio parko link

Rūdiškės-Onuškis-Aukštadvaris

Trakų rajono savivaldybės herbas

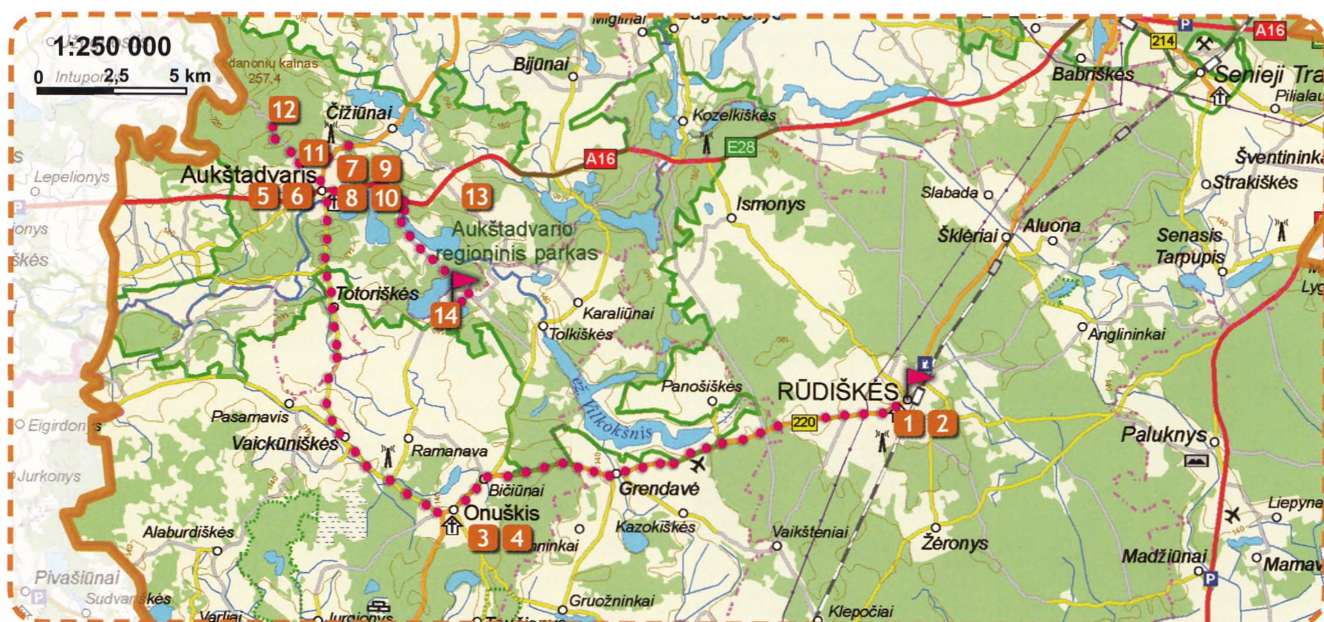
	58 km		5 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	14		✓		✓		✓

Pabuvoję legendiniame Trakų mieste ir šalia įsikūrusiuose kaimeliuose bei miesteliuose, neaplenkime ir labiau nutolusių senųjų krašto vietų. Rūdiškės, Onuškio ir Aukštadvario miesteliai kviečia susipažinti su įdomia jų istorija, išlikusiais gamtos ir kultūros turtais. Nuo A16 magistralės (Trakai–Vilnius) vykime 220 keliu į pietinę rajono savivaldybės dalį. 15 km nuo Trakų, prie geležinkelio, yra įsikūrusios Rūdiškės. Nuo XVIII a. žinoma vietovė garsėja Bažnyčios g. 1 stovinčia Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia **1**, Stoties g. esančiu geležinkelio stoties kompleksu **2**, lėmusiu Rūdiškių miesto suklestėjimą. Apžiūrėkime senąjį vandens bokštą, arklides ir judėkime toliau 220 keliu į Onuškį.

Važiuojant apie 16 km, pakelėje mus lydės krašto miškai ir tyvuliuojantys ežerai. 7 km nuo Rūdiškių kairėje pamatysime margą angarą – tai Rūdiškių aerodromas. Senasis Onuškio miestelis apsuptas miškų masyvo ir telkšančio Onuškio ežero. Svarbiausia miestelyje – senoji dalis **3**, menanti XV ar dar ankstesnį amžių. Mokyklos gatvėje aplankykime ir dvarininkų Šetkevičių pastatytą Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčią **4**, grožiu nenusileidžiančią Vilniaus katedrai. Užeikime pro šventoriaus vartus į šią baltuojančią šventovę ir apžiūrėkime meno vertybes, saugomas viduje.

Kauno gatve išvažiuokime iš miestelio ir kelionę tęskime 4706 kelyje. Pravažiuosime didelį ir platų Onuškio mišką, o įvažiavę į 4703 kelią – daug ežerų ir tvenkinėlių. Jau iš tolo matysime spindinčius Navos ežero ir Aukštadvario tvenkinio vandenis. Atvykome į Aukštadvario regioninio parko teritoriją. Pravažiavę Verknės upę, iš Draugystės g. (4703 kelio) sukime kairėn ir už maždaug 600 m išvysime Aukštadvario piliakalnį **5**. Užlipkime ant jo ir apžvelkime plačią vietovės panoramą ir mėlynuojančius vandens telkinius.

Nuo piliakalnio eidami A. Mickevičiaus g. iki sankirtos su Liepų g. lengvai pasieksime Liepų g. 15 stovinčius puošnius dvaro rūmus **6**, kadaise buvusius svarbiu krašto kultūros centru. Nuo Liepų g. judėkime iki pagrindinės Vilniaus g. **7**, kuria pasieksime miestelio rytus ir įsukę į Pušyno g. išvysime išdidžiai stovinčią Kristaus Atsimainymo bažnyčią **8**. Ją puošia du bokštai raudonomis smailėmis. O šiek tiek tolėliau, Pušyno g. 6, įsikūrusi Viktorijos ir Antano Bielinių sodyba **9**. Užsukime į ją trumpam atsipūsti, o gal sugalvosime ir ilgėliau apsistoti. Atgavę jėgas grįžkime į Vilniaus g., kairėje kelio pusėje išvysime pušynais apaugusią kalvą. Tai Kartuvių kalnas **10**, pagarsėjęs

Aukštadvario panorama iš paukščio skrydžio

kaip sukilėlių ir baudžiauninkų mirties bausmių vieta. Į šį kalną veda laiptai, todėl įlipti gana nesunku. Nuo 21 m aukščio kalvos šlaitų atsiveria plati panorama į miestelį ir žemai telkšančius vandens telkinius.

Grįžkime Vilniaus g. truputį atgal ir sukime dešinėn į Technikumo g. Čia jau boluoja buvusios Šv. Dominikno bažnyčios ir vienuolyno komplekso 11 mūrai (nr. 2). Dabar pastatų ansamblyje veikia koplyčia. Technikumo g. (220 keliu) judėkime šiaurės kryptimi ir pagal nuorodą sukime į lauko kelią, vedantį Velnio duobės 12 link, už 3 km aptiksime vieną įdomiausių geologinių gamtos objektų Lietuvoje ir Europoje. Ją apžiūrėti galima einant specialiai įrengtu pažintiniu taku.

Grįžkime į Aukštadvarį ir iš čia galime patraukti namo arba pratęsti viešnagę Aukštadvario regioniniame parke 13, prie vieno iš gausybės ežerų. Apsistoti galime ir Gudašių sodyboje 14.

Vykime A16 magistrale, palei Negasčiaus ežero šiaurinę pakrantę. Pamatę rodyklę „Nikronys“, sukime į pietus. Pravažiuokime Nikronis, o visai netoli – ir Gudašių sodyba. Prie posūkio į Gudašių sodybą pamatysime vėliavą su gandru, ir sodyba jau čia pat. Čia ir baigsime kelionę besimėgaudami Gudašių sodybos ramybe ir grynu miško oru. ▪

Turėdami laiko, galite patraukti A16 keliu dar 10 km Trakų link ir apžiūrėti Strėvos įgriuvą. Tai – 20 m dubens formos dauba, Velnio duobės „sesuo“.

RŪDIŠKĖS

1 Rūdiškių Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia

XVIII a. Rūdiškėse stovėjo tik koplytėlė. Pirmoji bažnyčia čia iškilo 1910 m. Įdomių formų akmenų mūro Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia buvo statoma septynerius metus, iki 1932 metų. Šią istoristinę šventovę puošia neoromaniniai ir neogotikiniai elementai, o visame pastato fasade dominuoja iškilęs bokštas, raudonuojantis visame Rūdiškių miesto kraštovaizdyje. Šventovėje saugomas paveikslas „Šv. Andrius Bobola“ (aut. J. Janovičius). Bažnyčios šventoriuje stovi XIX a. koplytstulpis su dviem skulptūromis, jo viršuje įkomponuotas kryželis, o šonus puošia širdelių, žvaigždučių dekoras.

2 Rūdiškių geležinkelio stoties kompleksas

Rūdiškės pradėjo augti ir formuotis XIX a., kai čia buvo nutiestas geležinkelis Varšuva–Sankt Peterburgas ir pastatyta Rūdiškių geležinkelio stotis. Tuo metu tai buvo ketvirtosios klasės stotis, turėjusi 2–3 kelius ir specialią įrangą, kuri teikdavusi vandenį garvežiams. Eismas šia geležinkelio linija prasidėjo 1862 m. gruodžio 15 d. Geležinkelio stoties statinių kompleksas – kultūros paveldo objektas. Pastatų ansamblį sudaro geležinkelio stoties senasis pastatas, stoties arklidžių pastatas, vandens bokštas.

ONUŠKIS

3 Senoji miestelio dalis

Onuškio vietovė su dvaru buvo žinoma jau XV a. Savo architektūra žavintis Onuškio miestelis – urbanistikos paminklas. Iki šių dienų išlikęs gatvių tinklas, senoji aikštė ir miestelio užstatymo planas. Nors XVI a. Onuškio senoji dalis labai nukentėjo per didikų tarpusavio nesutarimus, tačiau sugebėta išsaugoti buvusią miesto aikštę su senaisiais pastatais.

Onuškio Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčia

4 Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčia

Pirmoji Onuškio bažnytėlė iškilo 1526 m. Nors priklausė evangelikams reformatams, tačiau vėliau buvo perduota katalikams. Dabartinė Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčia pastatyta 1823–1829 m., jai lėšų skyrė dvarininkai Kazimieras ir Teresė Šetkevičiai. Plytų ir akmenų mūro šventovė žavi savo didingumu, priekyje dominuojančiu šešių kolonų portiku, evangelistų skulptūromis. XX a. pradžioje bažnyčia garsėjo čia vargonais grojusiu Kipru Petrausku, klebonavusiu rašytoju Nikodemu Švogžliu-Milžinu. Šventovėje saugomi vertingi Šv. Roko ir Šv. Dvasios paveikslai. Bažnyčios šventoriuje palaidotas Nepriklausomybės Akto signataras Donatas Malinauskas, šalia stovi medinė varpinė.

AUKŠTADVARIS

5 Aukštadvario piliakalnis

Aukštadvario piliakalnis – kultūros paveldo objektas – stūkso prie Verknės upės ir Pilaitės ežero. Nuo 15 metrų siekiančių kalno šlaitų galima išvysti gražius apylinkių vaizdus, Aukštadvario miestelio stogus. 1381 m. ant šio piliakalnio stovėjo gynybinė pilis, sudeginta kryžiuočių puolimo metu. Pasak legendos, nuo piliakalnio po žeme vis dar eina paslaptingas tunelis, o prie Verknės upelio vis dar verkia pilies kunigaikštienė, slėpdama savo žuvusio vyro turtus.

6 Aukštadvario dvaro sodyba

Aukštadvario dvaras minimas nuo XVI a., kai šios valdos priklausė Žygimantui Senajam. XIX a. dvaro sodybos savininku tapo Antanas Malevskis, kuris čia pasistatė rūmus. Dvaras tapo kultūros židiniu: čia lankėsi Vilniaus universiteto studentai, filomatų draugijos nariai (Tomas Zanas, Adomas Mickevičius). Vienas dvaro parko ąžuolų pavadintas A. Mickevičiaus vardu – po juo poetas mėgdavęs sėdėti. Parko tvenkiniuose buvo veisiami upėtakiai. XX a. pabaigoje dvaro sodyba buvo grąžinta Malevskių palikuonims, dabar ją valdo Mongirdų giminė. Buvusi dvaro sodyba paskelbta kultūros paveldo objektu.

Aukštadvario dvaro rūmai

7 Aukštadvario senamiestis

Aukštadvario miestelio centre galima išvysti 0,7 ha ploto senąją turgaus aikštę. Ji buvo grįsta akmenimis, tačiau dabar užlieta asfaltu. Stačiakampio formos aikštėje stovi šulinys – vienintelis išlikęs statinys, menantis turgaus aikštėje virusį gyvenimą. Aikštę supa XX a. pr. statyti pastatai. Šiam miesteliui išsaugoti įkurtas urbanistinis draustinis, apimantis senąsias vertybes: senamiesčio gatvių tinklą, bažnyčią, dominikonų vienuolyną, koplyčią, dvaro sodybą, miestelio aikštę ir vandens telkinius.

8 Kristaus Atsimainymo bažnyčia

Pirmoji Aukštadvario bažnytėlė stovėjusi dar 1558 m. Dabartinė medinė Kristaus Atsimainymo bažnyčia pastatyta 1913 m. pagal Antano Filipovičiaus-Dubovikо projektą. Šventovė turi istorizmo stiliaus bruožų. Didingoji bažnyčia išsiskiria dviem aukštais, prie centrinio pastato fasado prigludusiais bokštais. Jų smailės raudonuoja Aukštadvario miestelio panoramoje. Bažnyčioje galima išvysti vertingų kūrinių: tai neogotikinis didysis altorius su Stanislovo Gobiatos tapytu paveikslu „Kristaus Atsimainymas", Šv. Jurgio paveikslas ir kt.

9 Viktorijos ir Antano Bielinių sodyba

Viktorijos ir Antano Bielinių sodyba įsikūrusi Aukštadvario miestelio pakraštyje, prie Navos ežero. Svečių poilsiui siūlomi rąstiniai pastatai su visais patogumais, kelios renginių salės, vaikų aikštelės, aktyvaus poilsio pramogos. Bielinių sodyba poilsiautojų laukia vasarą ir žiemą, dieną ir naktį!

ⓘ www.bieliniosodyba.lt

RD 2011/12-20/30

RD 2011/12-20/30

Viktorijos ir Antano Bielinių sodyba

10 Kartuvių kalnas

Kartuvių kalnas – pušimis apaugusi kalva, stūksanti Aukštadvario rytuose, prie kelio Aukštadvaris–Trakai. Pasakojama, kad šio kalno pavadinimas žinomas jau nuo senų laikų. Kalno viršūnėje dvaro ponai kardavo nusikaltusius baudžiauninkus, mirties bausmes Michailo Muravjovo budeliai čia įvykdė 1863 m. sukilėliams. Vieni pasakoja, kad sukilėlių našlės iš sielvarto priverkė ežerėlį, kiti – kad čia moterys pasiskandino, todėl dabar ežeras vadinamas Merčežeriu. Į aukštąjį Kartuvių kalną veda laiptai, o papėdėje įrengti suoleliai.

11 Šv. Domininko bažnyčia ir vienuolynas

Šv. Domininko bažnyčia su vienuolynu buvo pastatyti 1629–1635 m. Dominikonams skirtą ansamblį pastatė Jonas Alfonas Liackis ir jo žmona Joana, o pačią bažnyčią su koplyčia projektavo italų meistrai. Čia rinkosi 12 vienuolių konventas, kuris rūpinosi ir Liackių koplyčia. 1834 m. šventovė buvo pertvarkyta į cerkvę, o vienuolynas uždarytas ir paverstas kareivinėmis. Laikui bėgant bažnyčios ansamblis buvo pritaikytas skirtingiems reikalams: čia veikė sandėlis, vėliau restoranas; ansamblio pastatai pamažu apgriuvo. Šiuo metu bažnyčia atstatyta kaip koplyčia, vienuolyno pastate veikia Šv. Domininko pensionas.

12 Velnio duobė

Velnio duobė – gamtos paveldo objektas, kurio gylis siekia 40 metrų. Šios gilios, 210 m pločio duobės atsiradimas aiškinamas skirtingai. Vieni teigia, kad ją paliko nukritęs meteoritas, kiti – kad išlikę po žeme ledo luitai pamažu tirpo ir formavo gilią įdubą. O paslaptingos legendos pasakoja, kad tai velnias išmušęs šią duobę: gaidžiui pragydus, išmetęs sunkųjį akmenį – taip atsiradusi ši įduba. Tyrinėtojai nustatė, kad Velnio duobės amžius – apie 9 tūkst. metų. Įdomu tai, kad duobė susiformavo ant tektoninio lūžio, todėl viena jos pusė nuteikia maloniai, o kita, vakariniame šlaite, sakoma, tarytum slegia. Aplink Velnio duobę įrengtas 0,5 km pėsčiųjų takas „Paslapčių takais".

13 Aukštadvario regioninis parkas

Aukštadvario regioninis parkas yra pietrytinėje Lietuvos dalyje, nutolęs 40 km nuo Vilniaus. Parkas įkurtas 1992 m., jo teritorijoje saugomas Aukštadvario kalvynas su Verknės ir Strėvos aukštupiais, Strėvos įgriuva, Aukštadvario miestelio bažnyčios ir vienuolyno kompleksas, parkas su želdiniais ir pirmoji Lietuvoje upėtakių auginimo tvenkinių sistema, hidroelektrinė, Aukštadvario piliakalnis ir Kartuvių kalnas, Bagdanonių hidroelektrinė su protakomis, Lavariškių, Mošos, Pamiškės, Žuklijų ir Strėvos piliakalniai.

ⓘ www.arp.lt

GUDAŠIAI

14 Gudašių sodyba

Svajojate išsitiesti hamake ir pasiklausyti paukštelių giesmių? Tai ir yra Jums tikrasis poilsis? Vadinasi, mūsų požiūriai sutampa: gaivus miško oras, alsuojantis ramybe ežeras ir paslaugus personalas laukia Jūsų.

Tel. 8 620 26922

ⓘ www.5sezonas.lt

RD 201201/32

RD 201201/32

Gudašių sodyba

Šalčininkų kraštas

Rūdninkai-Jašiūnai-Paulava-Turgeliai-Tabariškės-Šalčininkai-Eišiškės

Šalčininkų rajono savivaldybės herbas

	124 km		4 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	17		✓		✓		✓

Šalčininkų apylinkėse plyti didžiulė senovinė Rūdninkų giria. Šiose giriose medžiojo kunigaikščiai, bajorai, o dabar giria – tai vienas vertingiausių saugomų kompleksų šio rajono teritorijoje. Pradėkime kelionę po Šalčininkų apylinkes nuo pasivaikščiojimo šioje girioje įrengtais turistiniais maršrutais. Apžiūrėję girios platybes, užsukime ir į Rūdninkų kaimelį 1, kuriame aplankykime Švč. Trejybės bažnyčią. Toliau kelionę tęskime sukdami į Jašiūnų miestelį.

Važiuokime 176 keliu rytų kryptimi ir už maždaug 10 km pasieksime Jašiūnus 2. Aplankykime vienai garsiausių Lietuvos didikų giminei Radviloms priklausiusį miestelį, kuris ir praeityje, ir dabar didžiuojasi Jašiūnų dvaro rūmais 3 bei Šv. Onos bažnyčia 4.

Iš Jašiūnų vykime šiaurės rytų kryptimi, kur už maždaug 9 km atvyksime į Vilkiškių dvarą 5. Pasigrožėkime retais Lietuvoje mediniais dvaro rūmais, drožiniais, pasivaikščiokime parke ir toliau vykime pietryčių link. Už maždaug 4 km privažiuosime didingus Paulavos dvarvietės 6 griuvėsius. Likusios sienos, pamatai byloja apie didžią praeitį, išskirtinę nepriklausomos vietovės – Paulavos Respublikos – istoriją. Ke-

1:250 000
0 2,5 5 km

Šalčininkų dvaro rūmai

lionę tęskime toliau į rytus, visai čia pat, už maždaug 2 km, – įspūdingiausios Šalčininkų apylinkių šventovės bokštai – Turgelių Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia 7. Už kelių šimtų metrų nuo bažnyčios, miestelio kapinėse, akį traukia apvali koplytėlė 8, apžiūrėkime ją iš arčiau.

Turgelių miestelio kraštovaizdžiu pasigrožėkime įkopę į netoliese esantį piliakalnį 9. Turgelių piliakalnis yra iš karto už miestelio, važiuojant Šalčininkų kryptimi, pervažiavus tiltą per Merkį.

Už 7 km į rytus nuo Turgelių įsikūrusios Tabariškės 10, kuriose apžiūrėkime beveik nepakitusį medinės XVII a. Šv. arkangelo Mykolo bažnyčios ir jos varpinės ansamblį. Iš Tabariškių sukime į maršruto pagrindinį tašką, Šalčininkų rajono savivaldybės centrą – Šalčininkų miestą 11. Pro miestą ėjo svarbūs prekybiniai keliai, kūrėsi įvairių tautų gyventojai, iškilo

Turgelių Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

RŪDNINKAI

1 Rūdninkai ir Rūdninkų giria

Rūdninkų kaimas, įsikūręs dešiniajame Merkio krante, Rūdninkų girioje. Dalį Šalčininkų krašto teritorijos užima Rūdninkų giria, kurios plotas siekia 26 tūkst. ha. XV–XVII a. giria buvo mėgstama Lietuvos didžiųjų kunigaikščių medžioklių vieta. 1470 m. didysis kunigaikštis Kazimieras Jogailaitis pastatė Rūdninkų girioje medžioklės dvarą. 1554 m. gegužės mėnesį viename iš šio dvaro kambarių didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas saugojo savo antrosios žmonos Barboros Radvilaitės palaikus, kol Vilniaus katedroje buvo įrengta vieta laidojimui. 1863 m. sukilimo dalyviai Rūdninkų girioje kovėsi su caro kariuomene. Antrojo pasaulinio karo metais čia buvo įsikūrę Armijos Krajovos daliniai.

JAŠIŪNAI

2 Jašiūnų miestelis

Jašiūnai žinomi nuo 1402 m., tuomet priklausė didikų Radvilų giminei. Miestelio istorija neatsiejama nuo Jašiūnų dvaro. XIX a. gyvenvietė tapo krašto šviesuolių traukos centru. 1920 m. ties Jašiūnais vyko mūšis tarp Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių. Žymiausi krašto šviesuoliai palaidoti šalia rūmų esančiose kapinaitėse. Svarbiausi miestelio statiniai – Jašiūnų bažnyčia ir puošnūs dvaro rūmai su išlikusiais pastatais bei angliškojo stiliaus parku. Per miestelį vingiuoja viena gražiausių Dzūkijos upių – Merkys.

Merkys ties Jašiūnais

3 Jašiūnų dvaras

Jašiūnai garsėja 1824–1828 m. pastatytais neoklasicistiniais dvaro rūmais, kurie prie pat Merkio upės buvo pastatyti Mykolo Balinskio ir jo žmonos Sofijos iniciatyva. Puošnius dvario rūmus su keturiomis kolonomis, trimis arkomis ir balkonu į peizažinį dvaro parką suprojektavo architektas Karolis Podčašinskis. XIX a. Jašiūnų dvaras tapo visuomenės kultūros židiniu. Čia buvo įrengta observatorija, biblioteka, o dvaro interjerą puošė veidrodinės lubos, skulptūros ir auksuotos apdailos detalės. Įspūdingieji dvaro rūmai kartu su išlikusiais dvaro pastatais (oficina, tarnų gyvenamuoju namu, kalve, svirnu, kumetynu) paskelbti kultūros paveldo objektu.

4 Šv. Onos bažnyčia

Jašiūnuose bažnytėlė stovėjo nuo 1515 m., kurį laiką priklausė evangelikams reformatams. XVII–XVIII a. šventovė labai nukentėjo – buvo apiplėšta Jonušo Radvilos karių, sudeginta Švedijos kariuomenės. Jos vietoje kurį laiką stovėjo koplytėlė, o dabartinė Jašiūnų Šv. Onos bažnyčia pastatyta 1929 m. Ją fundavo dvaro savininkė Marija Balinska. Bažnyčia statyta iš medžio ir mūro. Ją puošia vienas bokštelis, viduje – penki altoriai.

puošnūs dvaro rūmai. Pasivaikščiokime miesto centre, apžiūrėkime paminklą poetui Adomui Mickevičiui (skulpt. B. Vyšniauskas ir archit. R. Vyšniauskas), paminklą vienam iš 1863 m. sukilimo vadų Konstantinui Kalinauskui (skulpt. V. Januškevičius). Būtinai aplankykime Šalčininkų dvaro rūmus 12, kurie puošnūs ne tik išore, bet ir vidumi. Šv. apaštalo Petro bažnyčia 13 visada jaukiai priims lankytojus.

Toliau sukime atgal, Šalčininkų link, į už maždaug 34 km nutolusias Eišiškes. Likus iki Eišiškių gyvenvietės maždaug 4 km, užsukime į Gornostajiškių dvarą 14. Apžiūrėkime išlikusius dvaro pastatus, pasivaikščiokime senų medžių alėja, sustokime prie paminklo, skirto vienam iš lietuvių raštijos pradininkų, reformatų dvasininkui, Karaliaučiaus universiteto profesoriui Stanislovui Rapolioniui (apie 1485–1545), ir patraukime į vieną seniausių Lietuvos miestelių – Eišiškes. Eišiškių piliavietę 15 galime aplankyti visai čia pat, tuoj už Gornostajiškių dvaro, kairėje 126 kelio pusėje. Apžiūrėkime piliavietę ir traukime į Eišiškių miestelį 16. Nuo pat įkūrimo Eišiškės buvo išsidėsčiusios svarbiame kelyje, vedančiame iš Vilniaus į Krokuvą. Nepraleiskime progos pasivaikščioti šiame istoriniame miestelyje, apžiūrėti miestelio aikštės, didingos bažnyčios 17.

Lankyti šį kraštą bus įdomu, nes čia susipina dviejų tautų – lietuvių ir lenkų – istorija, gyvensena ir tradicijos. ▪

VILKIŠKĖS

5 Vilkiškių dvaras

Vilkiškių dvarvietė yra vaizdingame Merkio upės slėnyje. XIX a. priklausė Domochovskiams, už dalyvavimą 1863 m. sukilime caro valdžia dvarą konfiskavo ir perdavė generolui Maksimovui. Iki šių dienų tebestovi Domochovskių 1847 m. statytas medinis dvaro gyvenamasis namas. Akį traukia dvaro rūmų dekoratyvūs elementai, puošiantys prieangius, sienas bei langus, tai – vienas iš nedaugelio išlikusių medinių dvarelių Lietuvoje. Jį supa ir 3,3 ha ploto parkas. Vilkiškių dvaro sodyba paskelbta kultūros paveldo objektu.

MERKINĖ

6 Merkinės (Paulavos) dvarvietė

Vietovė įžymi savo istorine praeitimi: čia kilmingas kunigas Paulius Ksaveras Bžostovskis nusipirko dvarą ir įkūrė Paulavos Respubliką, kuri dėl panaikintos baudžiavos buvo žinoma visoje Europoje. Respublikoje veikė savi įstatymai, buvo išrinktas prezidentas, parlamentas, teismas, čia galiojo savi pinigai, antspaudai ir vėliava. Paulavos Respubliką saugojo ir 137 jaunų vyrų milicija. Valstybė valstybėje galiojo nuo 1769 iki 1797 metų. XVIII a. statytas Merkinės dvaras priminė tvirtovę. Architektas Karlas Spampanis suprojektavo dvaro rūmus, bokštą ir stilinguosius parko vartus. Po Antrojo pasaulinio karo dvare buvo įkurtas tarybinis ūkis, kurio vienas direktorių prasiskolino ir padegė dvaro rūmus. Šie savo didybės taip ir neatgavo – dabar buvusius rūmus mena tik stūksantys dvaro griuvėsiai.

Paulavos dvaro lobyno griuvėsiai

TURGELIAI

Turgelių Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios vidus

7 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Turgelių bažnyčia – miestelio puošmena – raudonų plytų šventovė, ryškiais bokštais traukianti kiekvieno praeivio žvilgsnį. Iš tolo matoma įspūdinga šventovė įdomių formų – istorizmo stiliaus, turi ir neobaroko bruožų. Pirmoji Turgelių bažnytėlė iškilo 1500 m., o dabartinė Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia statyta 1897–1909 m. (archit. A. Polozovas). Didingos šventovės viduje saugomos vertybės: XVIII a. Šv. Juozapo paveikslas, Paskutiniojo teismo paveikslo kopija, kurią nutapė Roberto Blujo, Paulavos Respublikos įkūrėjo kunigo Pauliaus Ksavero Bžostovskio (1739–1827) portretas. Taip pat galime pasigrožėti raižiniais išpuošta sakykla, 2004–2010 m. bažnyčios atnaujimo metu įrengtu nauju marmuriniu altoriumi. Altorių puošia angelų skulptūros, šoninėse kolonose – šventųjų skulptūros, šalia altoriaus įmontuotas diodinis apšvietimas. Šventovėje – labai gera akustika.Bažnyčios kapinėse ilsisi Vilniaus universiteto rektorius profesorius Simonas Malevskis.

8 Kapinių koplyčia

Greta Turgelių bažnyčios esančiose kapinėse stovi 1850 m. statyta Šv. Felikso de Valua koplyčia, priklausiusi Kobylinskių šeimynai (jų memorialinė kripta). Šis įspūdingas statinys žavi savo forma – tai apskritas pastatas su kupolu, ant kurio puikuojasi bokštas. Darnių formų klasicistinio stiliaus koplytėlė dekoruota raudona skalda ir balto tinko elementais. Tai kultūros paveldo objektas.

9 Turgelių piliakalnis

Kairiajame Merkio upės krante stūkso Turgelių piliakalnis – kultūros paveldo objektas. Jis datuojamas I–II tūkstantmečiais. Jo šlaitai – 10–15 m aukščio, viršūnėje įrengta plati aikštelė, pakraščiuose supiltas pylimas. Nuo piliakalnio atsiveria vaizdas į Merkio upės vingį ir Turgelių miestelio kraštovaizdį, kuriame matyti Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios ir koplyčios bokštai.

TABARIŠKĖS

10 Tabariškių Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia

Tabariškių miestelyje stovinti daili medinė bažnytėlė ir greta esanti varpinė su bokšteliu išsiskiria miestelio panoramoje. Medinė Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia buvo pastatyta 1770 m. kartu su vienuolynu basiesiems karmelitams. Prie bažnyčios veikė mokykla, ligoninė, vargšų prieglauda. 1832 m. caro įsakymu vienuolynas buvo uždarytas, o pats Tabariškių bažnyčios ansamblis, nors daug kartų remontuotas, išliko beveik nepakitęs. Bažnyčia – liaudies architektūros statinys – saugo tris baroko stiliaus altorius, puošniai dekoruotą sakyklą, „Ecco Homo" Kristaus paveikslą, drožinėtą vargonų prospektą, taip pat šventovės fundatoriaus Antano Važinskio portretą ir kriptoje besiilsinčius šio fundatoriaus šeimos palaikus.

Tabariškių Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia ir varpinė

ŠALČININKAI

11 Miesto centras

Šalčininkai pirmą kartą minimi 1311 m., pro šią vietovę ėjo svarbūs prekybiniai keliai. Miestelis buvo linijinio plano, o pagrindinė gatvė jungė visas svarbiausias gyvenvietės vietas. Naujam gyvenimui Šalčininkai prisikėlė čia atsikėlus dvarininkams Vagneriams – prasidėjo miestelio „aukso amžius". Buvo pastatytos gamyklos, fabrikai, lentpjūvė. Miesto statusą Šalčininkai įgijo 1956 m. Pro Šalčininkus eina geležinkelis Vilnius–Lyda, miestas tapęs lenkų kultūros centru. Miesto kraštovaizdį praturtina du tvenkiniai, užtvanka, Šalčios upė.

Šalčininkų dvaro rūmų freska

12 Šalčininkų dvaro rūmai

Šalčininkų dvaro rūmai – istorizmo stiliaus rezidencinė vila, žinoma nuo XIV a. Tai svarbiausias istorinis architektūros pastatas Šalčininkų mieste, paskelbtas kultūros paveldo objektu. Dvaras priklausė Hlebovičiams, Chodkevičiams, o 1835 m. šias valdas įsigijo dvarininkas Karolis Vagneris. 1880 m. jo iniciatyva dvaro sodyboje iškilo puošnūs neoklasicistiniai dvaro rūmai (archit. Hetšoldas). Bėgant laikui dvaro paskirtis nuolat keitėsi, dabar čia įsikūrusi S. Moniuškos menų mokykla. Šalia dvaro pastato tebestovi kumetynas, svirnas, sandėlis ir salyklinė.

Eišiškių piliavietė

13 Šv. apaštalo Petro bažnyčia

1410 m. Šalčininkuose jau stovėjo bažnyčia, ji priklausė katalikams. 1568 m. bažnyčia buvo pasisavinta evangelikų reformatų. Per visą savo gyvavimo amžių bažnytėlė ne kartą buvo niokota, XVII a. sudeginta Maskvos kariuomenės, jos vietoje vis kildavo naujos šventovės. 1944 m. pamaldos net laikytos grafų Vagnerių koplyčioje, kuri iki šių dienų neišliko, o naujoji Šv. apaštalo Petro bažnyčia buvo pastatyta tik 1991 m. Mūrinė Šalčininkų bažnyčia išsiskiria priekiniu fasadu, kuriame dominuoja du, tarsi bokštai iškilę mūrai. Šventovės didysis altorius kuklus – jame įkomponuotas paveikslas ir mensa. Šventoriuje stovi maža varpinė.

EIŠIŠKĖS

14 Gornostajiškių dvaras

Visai šalia Eišiškių gyvenvietės, prie kelio Šalčininkų link, stovi Gornostajiškių dvaras. Į dvarą veda senų medžių alėja. Manoma, kad XVI a. dvaras priklausė LDK iždininkui Jonui Hornostajui, vėliau – jo paveldėtojams. XVIII a. priklausė Marcinkevičiams Narbutams, iš kurių 1798 m. dvarą nupirko Sekliuckiai. XIX a. pirmojoje pusėje naujieji dvaro šeimininkai pasistatė klasicizmo stiliaus vienaukščius rūmus. Išliko 1812 m. įkurtas parkas (šalia rūmų yra akmuo su parko įkūrimo data), ūkinių pastatų: tvartas, grūdų sandėlis, kumetynas, vandens malūnas (atokiau nuo rūmų, prie upelio). Paskutinio dvaro valdytojo Juozo Sekliuckio likimas tragiškas – jis sovietų suimtas ir 1940 m. Lydoje sušaudytas.

15 Eišiškių piliavietė

Eišiškių piliavietė yra daugiau kaip už kilometro nuo miesto bažnyčios, prie plento į Šalčininkus. Eišiškių piliavietė – buvusi XIV–XV a. mūrinė Lietuvos pilis, gynusi nuo priešų rytines sienas. Piliavietėje yra išlikusių XIX a. pirmosios pusės Sankt Peterburgo–Varšuvos optinio telegrafo pastato liekanų.

16 Eišiškių miestelis

Eišiškių gyvenvietė buvo žinoma dar nuo XIII a., kai čia stovėjo gynybinė pilis. Nuo XIV a. Eišiškės garsėjo dvaru, buvo vienas žymiausių LDK miestų. Senoji Eišiškių miestelio dalis – urbanistikos paminklas. Čia autentiškumą išlaikiusi turgaus aikštė su gatvelių tinklu. Yra išlikusių ir XIX a. pab. – XX a. pr. statytų pastatų: žydų amatininkų ir prekeivių namelių, medinių sodybėlių.

17 Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia

Dabartinė akmeninė Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia pastatyta 1847–1852 m. pagal žinomo istoriko ir inžinieriaus Teodoro Narbuto projektą. Aukšta varpinė (40 m) su dvejais vartais iš šonų – reta architektūroje kompozicinė jungtis. Bažnyčioje – daug dailės kūrinių. Vertingiausi XVIII–XIX a. paveikslai – „Kristaus Žengimas į dangų“ ir „Švč. Mergelė Marija“. Šventoriuje pastatyta skulptūra „Palaiminimas“.

Eišiškių Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia

Dievenįškių istorinis regioninis parkas

Stakai-Poškonys-Rimašiai-Dieveniškės-Norviliškės

Šalčininkų rajono savivaldybės herbas

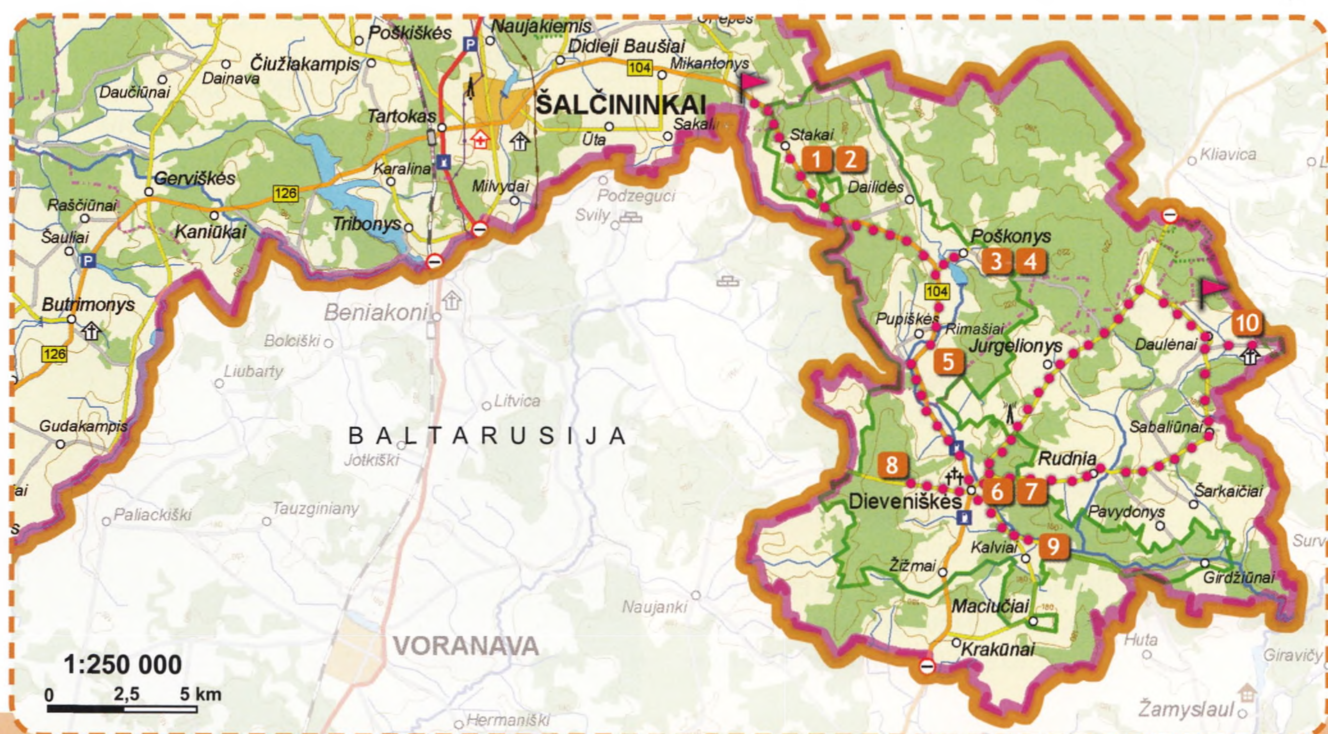
	74 km		4 km		✓		–
	5 val.		–		✓		✓
	10		–		✓		–

Šalčininkų rajono savivaldybei priklauso išskirtinė Lietuvos teritorija, dar vadinama „apendiksu“. Tai dalis Lietuvos teritorijos, kuri yra išsikišusi į Baltarusiją, taigi keliautojams būtina turėti pasus ar asmens tapatybės dokumentus. Siauriausioje vietoje įrengtas nuolatinis pasienio kontrolės punktas. Pasakojama, kad 1939 m. Kremliuje braižant Lietuvai „grąžinto“ Vilniaus krašto ribas, ant stalo gulėjusi Josifo Stalino pypkė. Niekas neišdrįsęs tos pypkės pajudinti, tai ir apibrėžę sienas taip, kaip galėjo, – apie pypkę. Iš tik rųjų, 1940 m. aktyvių Dieveniškių vietinių gyventojų prašymu jų kraštas buvo prijungtas prie Lietuvos.

Kelionę šioje išskirtinėje Lietuvos vietovėje pradėkime Stakuose. Stakų kaimas yra maždaug 12 km į rytus nutolęs nuo Šalčininkų. Čia apsilankius nuvykime prie šimtmečius menančio ąžuolo **1**, o Stakų miške, ant kalnelio, pamatysime du konglomerato luistus **2**. Apžiūrėję Stakų gamtos turtus, vykime toliau į šiaurinę „apendikso“ dalį – Poškonis. Vykdami iš Stakų į Poškonis, pusiaukelėje pasieksime Lietuvos ir Baltarusijos sieną, pravažiuodami žvilgtelėkime į Baltarusijos teritoriją. Poškonyse **3** pasijusime lyg persikėlę laiko mašina į praeitį. Kaimelio planas, gatvelės, sodybos, – viskas kaip mūsų senolių. Poškonyse aplankykime Dieveniškių istorinio regioninio parko centrą **4**, kurio būstinė verta dėmesio, nes tai – senas mokyklos pastatas. Šalia apžiūrėkime muziejaus ekspoziciją, skulptūrų parkelį.

Tik už 4 km nuo Poškonių nutolęs dar vienas etnografinis kaimelis – Rimašiai **5**. Rimašių kaimelis pratęsia kelionę į praeitį: išsaugotas autentiškas gatvių planas, XIX–XX a. pr. sodybos, papuoštos autentiškomis drožybos detalėmis, primins, kokie senovėje buvę namai. Traukime toliau į pietryčius, už 6 km privažiuosime Dieveniškes **6**.

Dieveniškės – išskirtinis spalvingas Lietuvos pasienio miestelis prie Gaujos upės. Čia gyvena ir ypatingi žmonės, puoselėjantys lietuvybę, darbštūs ir linksmi. Daugelis miestelio pastatų mediniai, tačiau gražiai sutvarkyti, nudažyti šviesiomis spalvomis, jaukūs. Ypatinga ir miestelio urbanistinė struktūra – į vieną centrinę aikštę veda net penkios gatvės su išilgai išsirikiavusiomis sodybomis, aikštės gale spindi bažnyčia **7**. Dieveniškių miestelis skaičiuoja garbų amžių. Kaip rodo prie miestelio esantis VI–XI a. pilkapynas, žmonių čia

Dieveniškių istorinio regioninio parko lankytojų centras

gyventa nuo seno. XIII a. Dieveniškės galėjo būti viena iš įtvirtintų gynybai skirtų vietovių. Mitologinis akmuo Mokas 8 stūkso 4 km į vakarus nuo miestelio.

Į pietūs nuo miestelio aplankykime Gaujos pažintinį taką 9. Juo vaikščiodami ne tik pabūsime gamtos apsuptyje, bet ir sužinosime daug įdomių dalykų.

Iš Dieveniškių traukime į Norviliškes, kurios nuo Dieveniškių nutolusios maždaug 13 km. Norviliškių rūmams-piliai abejingų neliks. Renesansinio stiliaus rūmai-pilis traukia lankytojus tiek išore, tiek vidumi. Dabar Norviliškių rūmai-pilis 10 yra įvairių švenčių, seminarų, renginių vieta. Pasivaikščiokime pilies takais, apžiūrėkime XVII a. statytą varpinę-įvažiuojamuosius vartus, o gal kur ir kokį vaiduoklį sutiksime.

Kelionę baigiame ten, kur ir pradėjome, sugrįžę prie „sąsmaukoje" esančio patikrinimo posto. ▪

Gyvenamasis namas Poškonių etnografiniame kaime

STAKAI

1 Stakų ąžuolas

Dieveniškių istoriniame regioniniame parke, Stakų kaimo pakraštyje, auga Stakų ąžuolas, kuriam apie 1 000 metų. Pamiškėje, atokiau nuo kitų augantis medis skleidėsi laisvai ir suformavo plačią ir tankią lapų lają, kuri išsikerojusi visai arti žemės. Šio ąžuolo kamieno apimtis – 490 cm, o aukštis – 24 m.

2 Konglomerato luistai

Dieveniškių istorinio regioninio parko teritorijoje, Stakų miške, vienas šalia kito stūkso du smėlio ir žvyro luistai, kurių ilgis – apie 17 m, o aukštis – 1,5 m. Manoma, kad šiuos luistus galėjęs atvilkti ledynas. Jie guli ant kalnelio, apaugusio medžiais. Nuo krašto kelio Šalčininkai–Dieveniškės–Krakūnai yra įrengtos kelio rodyklės, kurios nukreips prie gamtos paveldo objekto.

POŠKONYS

3 Poškonių etnografinis kaimas

Patys Poškonys architektūriniu požiūriu laikomi vertinga vietove, nes kaimelis išlaikęs senovinį gatvelių tinklą, o visos sodybėlės pastatytos pagal vienos pusės statybos tipą. Senosios Poškonių kaimo sodybėlės pastatytos XIX a. pabaigoje ir vis dar išlaikiusios autentišką švaizdą. Kaimo

nameliai išpuošti ornamentais, drožiniais, langai pasipuošę dekoruotomis langinėmis ir antlangėmis. Poškonių gatvinis rėžinis kaimas paskelbtas urbanistikos paminklu. Kultūros paveldo objektais paskelbtos ir trys Poškonių kaimo sodybos bei atskiri tų sodybų pastatai – kluonai, svirnai ir gyvenamieji namai.

4 Dieveniškių istorinio regioninio parko lankytojų centras

Dieveniškių istorinio regioninio parko centras kiekvieną pasitinka muziejaus ekspozicija, akmeninių skulptūrų parkeliu ir gražia senąja sodyba, kurioje ir yra įsikūręs. Šis senosios kaimo mokyklos pastatas paskelbtas kultūros paveldo objektu, nes, kaip ir kiti Poškonių kaimo nameliai, susiformavęs XIX a. pab. Centro kieme puikuojasi senovinis šulinys, o sodyba aptverta tradicine medine tvorele. Dieveniškių parke aplankysime Norviliškes, stūksančius piliakalnius, šimtamečius ąžuolus, senąsias sodybas. Dieveniškių parkas buvo įkurtas tam, kad saugotų istorinį ir etnokultūrinį miestelio bei krašto palikimą.

RIMAŠIAI

5 Rimašių kaimas

Rimašiai – 26 sodybų etnografinis kaimelis, išlaikęs gatvinį planą ir autentiškas sodybėles. Jis paskelbtas urbanistikos paminklu. Trys Rimašių gatvinio rėžinio kaimo sodybos paskelbtos kultūros paveldo objektais. Rimašių kaimas įsikūrė Valakų reformos metu XVI a. Tuo metu jis priklausė Antano Chliudzinskio valdomam Daubutiškių dvarui. O liaudies architektūros sodybos pastatytos XIX–XX a. pradžioje.

Rimašių etnografinio kaimo gatvelė

DIEVENIŠKĖS

6 Senoji miestelio dalis

Dieveniškių istorinis regioninis parkas saugo dar vieną vertybę – Dieveniškių miestelį, kuris minimas dar kryžiuočių kelių aprašymuose. Šiame miestelyje yra išsaugota Dieveniškių bažnytėlė, žydų prekybininkų ir amatininkų namai bei senoji miestelio aikštė, per kurią XIV–XVIII a. ėjo penki susikertantys keliai ir išilgai jų stovėjo sodybėlės. Ši keturkampė aikštė kartu su visa etnografine aplinka paskelbta urbanistikos paminklu.

ⓘ www.dirpd.am.lt

Dieveniškių Švč. Mergelės Marijos Rožančinės bažnyčia

7 Švč. Mergelės Marijos Rožančinės bažnyčia

Senosios Dieveniškių miestelio aikštės gale stovi 1907 m. statyta medinė Švč. Mergelės Marijos Rožančinės bažnyčia. Šventovę supa akmens mūro tvora ir ant 1903 m. iškilusi neogotikinė varpinė-vartai, kurioje saugomi 200 metų senumo varpai. Pirmoji Dieveniškių bažnytėlė buvo žinoma dar 1471 m., kai miestelis priklausė Martynui Goštautui. Manoma, kad šioje bažnytėlėje melsdavosi ir Barbora Radvilaitė su pirmuoju savo vyru Stanislovu Goštautu.

Norviliškių rūmai

8 Mokas

Dieveniškių draustinyje stūkso mitologinis akmuo – mokas, kurio kilmė siejama su Dieveniškių piliakalniu. Čia I tūkstantmetyje buvo sukrauti pirmieji pilkapiai. Pats akmuo aptinkamas prie trijų pilkapių. Stulpo formos riedulys siekia 1,6 m aukštį. Apie šį akmenį pasakojamos legendos – esą tai generolo Moko antkapio paminklas, slepiantis turtus, kurių senovėje ieškoję vietos žmonės.

9 Gaujos pažintinis takas

Gaujos pažintinis takas įrengtas 2003 m. Vaikštant šiuo taku galima susipažinti su Gaujos upės slėnio draustiniu, daugiau nei 400 skirtingomis augalų rūšimis, įvairiais paukščiais, gyvūnais, vabzdžiais ir kt. Tako ilgis – apie 1,7 km, jame įrengta pavėsinės, 18 stotelių su informaciniais stendais, suolai, apžvalgos bokštas, šalia tako yra stovėjimo aikštelė.

NORVILIŠKĖS

10 Norviliškių rūmai

Norviliškių rūmai-pilis laikomi vienais įspūdingiausių renesansinės architektūros pastatų Lietuvoje. Norviliškių dvaras, kurį valdė Prūsijos pirklys Vaitiekus Šorcas, minimas nuo 1586 m. Vėliau šeimininko žmona užrašė dvaro rūmus pranciškonų vienuoliams, kurie dvarą pavertė vienuolynu. Ne kartą nuo mūšių ir gaisrų nukentėjęs vienuolynas savo dabartinę išvaizdą įgavo XVIII a. jį atstatant. Šiuo metu lankytojus traukia ne tik 2005 m. restauruotos pilies išvaizda ar nuo 2007 m. vykęs „Be2together" muzikos festivalis. Pilis apipinta legendomis ir įdomiais pasakojimais – esą pilyje gyvena vaiduokliai, o kažkur galima surasti ir paslėptų lobių. Norviliškių rūmus garsina ir XVII a. statyta varpinė-įvažiuojamieji vartai. Vartų bokštas su pačia pilimi anksčiau sudarė tipišką gynybos sistemą. Įspūdingi pilies vartai paskelbti kultūros paveldo objektu.

ⓘ www.norviliskiu-pilis.lt

Švenčionių kraštas

Pabradė-Pavoverė-Naujas Strūnaitis-Senas Strūnaitis-Cirkliškis-Švenčionys-Šventa-Reškutėnai-Kretuonys-Kaltanėnai

Švenčionių rajono savivaldybės herbas

	96 km		6 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	19		✓		✓		✓

Aplankykime šiauriniu Lietuvos pasieniu su Baltarusija besidriekiantį Švenčionių kraštą, nusagstytą mėlynuojančių ežerų, kurių – beveik trys šimtai. O kur senųjų girių didybė! Čia ošia beveik pusę Švenčionių rajono savivaldybės užimantys miškai, iš kurių garsiausi – Pabradės, Labanoro girių masyvai.

Kelionę pradėkime nuo Pabradės miesto, įsikūrusio prie geležinkelio. Čia apžiūrėkime 2007 m. statytą modernių formų Švč. Mergelės Marijos, Šeimos Karalienės bažnyčią **1**, tarsi laivą didingai stūksančią miestelyje. Senąja dvaro dvasia alsuoja Pabradės smuklė **2**, pastatyta garsiųjų didikų Tyzenhauzų prie buvusio dvaro.

Iš Pabradės apie 7 km vykime rytų kryptimi į Pavoverės kaimą, įsikūrusį prie Voverės upelio. Čia stovi

Cirkliškio dvaro rūmai

medinė Šv. Kazimiero bažnyčia 3, ypatinga tuo, jog joje buvo pakrikštytas būsimasis Lenkijos prezidentas Juzefas Pilsudskis. Čia saugomos su Krikšto sakramentu susijusios relikvijos.

Pažintį su Švenčionių kraštu tęskime važiuodami 102 keliu Cirkliškio link. Pakeliui į miestelį, pasigrožėkime iš abiejų kelio pusių ošiančiais Zalavo, Trakų, Družulėnų miškais, telkšančiu Sarių ežeru.

3 km už Sarių pasukime iš 102 kelio į dešinę (neprivažiavus Cirkliškio kraštovaizdžio draustinio) ir pasieksime du kaimus – Naują Strūnaitį ir Seną Strūnaitį. Jie įsikūrę netoli vienas nuo kito – apie 2 km. Naujame Strūnaityje stūkso 14 pilkapių apimantis pilkapynas 4 ir senasis vandens malūnas 5. O Senas Strūnaitis 6 – etnografinis kaimelis su senomis sodybėlėmis, leis pasijusti tarsi atsidūrus praeityje.

Traukiame Švenčionių link ir Salomenoje sukame į Liepų alėją. Taip pasieksime Cirkliškį. Apžiūrėsime senąją dvaro sodybą, kurioje stovi Lauryno Stuokos-Gucevičiaus suprojektuoti dvaro rūmai 7. Pasivaikščioję dvaro parku, judėkime toliau į Švenčionių miesto centrą. Jis – tik už 2 km.

Švenčionys – seniausias krašto miestas 8, kurio istoriją galime išgirsti Laisvės a. 1 esančiame Nalšios mu-

PABRADĖ

1 Švč. Mergelės Marijos, Šeimos Karalienės bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Pabradėje iškilo 1927 m. Tikintiesiems šventovė tarnavo ilgą laiką, tačiau kuris Nepriklausomybę buvo nuspręsta pastatyti naują didesnę bažnyčią. Senosios bažnyčios pastatas buvo perduotas stačiatikių bendruomenei. Tik 2006 m. spalio 15 d. kardinolas Audrys Juozas Bačkis pašventino būsimosios bažnyčios pamatus. 2007 m. buvo pastatyta naujoji Švč. Mergelės Marijos, Šeimos Karalienės bažnyčia. Šiuolaikiškos architektūros statinį suprojektavo architektų komanda – Marius Šaliamoras, Juras Balkevičius, Artūras Burba. Netradicinės formos bažnyčia primena modernaus laivo formą. Iš tolo matoma bažnyčia yra didingas, bebokštis statinys, traukiantis kiekvieno pro šalį keliaujančio akį.

2 Pabradės smuklė

Pabradės smuklė – kultūros paveldo objektas, stovintis nuo XVIII a. Baroko laikotarpio pastatas – U raidės formos, su rūsiu ir pusiau uždaru kiemu, ku-

riame buvę užvažiuojamieji namai. Pastato išorė yra gana kukli, jis daugiau primena gyvenamąjį namą. Šią smuklę pastatydino dvaro valdytojai grafai Tyzenhauzai. Vėliau ji priklausė grafams Tiškevičiams.

PAVOVERĖ

Krikštykla Pavoverės Šv. Kazimiero bažnyčioje

3 Šv. Kazimiero bažnyčia

Pavoverės bažnyčia – liaudiško klasicizmo formų pastatas, stovintis senojoje Pavoverės kaimo dalyje. Pirmąją bažnytėlę fundavo Sorokų šeima. Dabartinė medinė Šv. Kazimiero šventovė pastatyta 1775 m., o 1851 m. atnaujinta. Jos vidų puošia XVIII a. Šv. Kazimiero paveikslas, XX a. Paskutinio teismo scenos kūrinys, vertinga vaza. Bažnyčios šventoriuje stovi medinė varpinė, kurioje saugomas vertingas varpas. Pavoverės bažnyčia garsėja tuo, kad čia 1867 m. buvo pakrikštytas būsimasis Lenkijos prezidentas Juzefas Pilsudskis, gimęs gretimoje Zalavo dvaro sodyboje, todėl šią šventovę dažnai lanko lenkų keliautojai. Krikštynų iškilmes įamžina memorialinė lenta, įrengta bažnyčioje, ir iki šių dienų išlikusi XIX a. krikštykla.

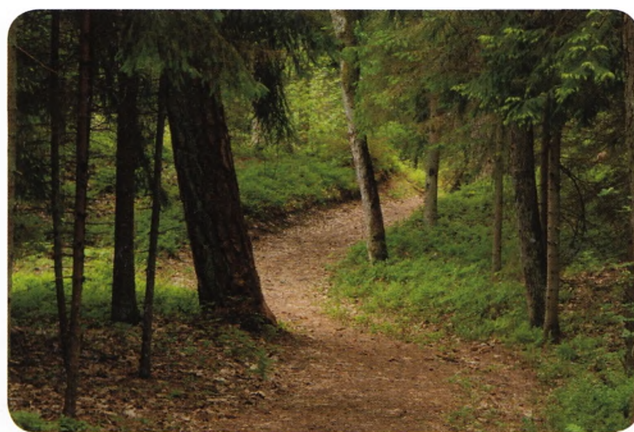
ziejuje. Švenčionių gyvenvietė ir pradėjo kurtis senojoje Nalšios žemėje, todėl pasakojama, kad šios žemės buvusios šventos. Pasivaikščiokime praeitį menančioje senojoje miesto dalyje ir aplankykime Adutiškio g. 23 stovinčią Švenčionių Zigmo Žemaičio gimnaziją 9. Ji buvo įkurta dar 1919 m. ir dabar yra vienas seniausių medinių pastatų Švenčionyse. O miesto kapinėse išvysime Lietuvos didvyrių, žuvusių už šalies laisvę, atminimui pastatytą paminklą 10 (aut. J. Jakštas, 1989).

Toliau keliaudami 102 keliu šiaurės kryptimi ir pasieksime Šventos kaimą 11, supamą to paties pavadinimo miško. Čia driekiasi Šventos pažintinis takas 12. Pasivaikščiokime juo ir išvysime Šventos dvaro sodybą, Aučynų piliakalnį, Saločio ežerą, o jei norėsime pakeliauti ilgėliau, pasieksime ir Gražulių kaimą.

Iš Šventos keliaukime apie 16 km į Reškutėnus 13. Iš 102 kelio reikės pasukti į 4403 kelią ir atvyksime į Kretuono ir Kretuonykščio ežerų supamą vietovę. Apžiūrėkime senąjį kaimelį, sodybėles, paminklą Vytautui Didžiajam 14, pastatytą prie per kaimelį tekančio Žaugėdos upelio. Gražų kraštovaizdį apžvelkime nuo Reškutėnų piliakalnio 15, stūksančio Kretuono ežero pakrantėje.

Tęskime kelionę 4403 keliu ir pasieksime 20 sodybų Kretuonių kaimą 16, kuriame puikuojasi senoliai ąžuolai, šlamantys ežero krante. O pavažiavę dar 8 km ir įsukę į 111 kelią, išvysime tyvuliuojantį Žeimenio ežerą. Jo pakrante judėkime iki Kaltanėnų miestelio 17, pro kurį vingiuoja ir Žeimenos upė. Vienas retesnių miestelio objektų – tai ežeru pasibaigianti aikštė, taip pat Kaltanėnų dvarą menantis svirnas 18, Švč. Mergelės Marijos Angeliškosios bažnyčia 19.

Su Švenčionių kraštu atsisveikinkime miškų, girių, upelių ir ežerų apsuptyje – Kaltanėnai ir apylinkės priklauso Aukštaitijos nacionaliniam parkui. ▪

Takas Aukštaitijos nacionaliniame parke

NAUJAS STRŪNAITIS

4 Pilkapynas

Naujo Strūnaičio kaime yra pilkapynas (kultūros paveldo objektas), kurio plotas – 2,75 ha. Pilkapis – tai senovės baltų laidojimo vieta. Šiame miškingame plote rasta net 14 pilkapių, išsidėsčiusių vienas nuo kito 10–50 m atstumu. Pagal išvaizdą pilkapiai datuojami IX–XII amžiais.

5 Vandens malūnas

Naujo Strūnaičio kaime stovi iki mūsų dienų išlikęs vandens malūnas. Šis riedulių mūro statinys mena Konstantino Maslovskio laikus, kai čia XIX a. stovėjęs Strūnaičio dvaras, o malūnas buvęs vienas iš ūkinių pastatų. 1847 m. statyto malūno autorius – Karolis Gregotavičius. Dviejų aukštų pastatą dar ir dabar puošia savitas langų dekoras. Malūnas su technologine įranga paskelbtas kultūros paveldo objektu. Buvusio dvaro malūnas priklauso kaimo bendruomenei.

SENAS STRŪNAITIS

6 Senas Strūnaitis - etnografinis kaimas

Greta Naujo Strūnaičio kaimo galima rasti ir Seną Strūnaitį – gatvinį kaimą. Kažkada šiame kaime puikavosi 44 sodybos, tačiau dabar kaimas labai sunykęs. Senas Strūnaitis – vos vieno kilometro ilgio. Kaimelyje stovintis senasis mokyklos pastatų kompleksas paskelbtas kultūros paveldo objektu. 1937 m. statytas mokyklos pastatų ansamblis sudarytas iš trijų – šiaurinio, pietinio ir bendrabučio – pastatų.

CIRKLIŠKIS

7 Cirkliškio dvaras

XVI a. Cirkliškio dvaras priklausė Goštautams, vienas iš jo savininkų – Stanislovas Goštautas – buvo Barboros Radvilaitės vyras. Vėliau dvaras atiteko Radviloms, Mostovskiams. Dabartiniai neoklasicistiniai rūmai suformuoti XIX a. Iki XX a. dvaras buvo tarsi kultūrinio gyvenimo centras, kuriame lankėsi žymiausi kultūros ir mokslo veikėjai: Joachimas Lelevelis, Jonas Rustemas ir kt. Paskutinės dvaro savininkės seserys Chaleckaitės šalia dvaro pastatė malūną, degtinės varyklą. Cirkliškio rūmų pastatas simetriškas, jo priekį puošia šešios dailios kolonos. Šalia rūmų stovi įdomios architektūros kalvė su arkiniu įėjimu ir ledainė – iš lauko akmenų sumūrytas apskritas pastatas, kuriam išskirtinumo suteikia šešiakampis medinis bokštelis.

Cirkliškio dvaro ledainė

ŠVENČIONYS

8 Senoji miesto dalis

Švenčionyse jau XIII a. buvo įsikūrusi gyvenvietė. Pasakojama, kad Švenčionių pilyje Daumantas su Treniota rezgė sąmokslą prieš Mindaugą. Daumantas nužudė Lietuvos karalių, tačiau Mindaugo sūnui užėmus sostą, pabėgo į Pskovą. Manoma, kad Švenčionių miestelis įkurtas dar 1486 m. trijų svarbių kelių kryžkelėje. Vytautui Didžiajam įkurdinus čia totorius, Švenčionys tapo viduramžių amatininkų centru. Švenčionių miesto rotušė mena tuos laikus, kai vietovė buvo vadinama Užneriu. Čia veikė mokykla, pašto stotis, buvo ir Napoleono namas (stovėjęs iki 1924 metų). Švenčionių krašto istoriją saugo Nalšios – istorinės žemės – muziejus.
ⓘ www.nalsia.lt

9 Švenčionių gimnazijos pastatas

Vienas seniausių Švenčionių miesto statinių – medinis gimnazijos pastatas, „Ryto" draugijos įkurtas 1919 m. Pirmasis lietuvių gimnazijos direktorius buvo Zigmas Žemaitis. Čia mokėsi gydytojas Povilas Čibiras, etnografė Pranė Dundulienė ir kiti krašto šviesuoliai. Gimnazija veikė iki 1937 m. – kol ją uždarė Vilniaus vaivados Liudviko Bociansko įsakymu. Švenčionims atsidūrus okupuotame Lenkijos krašte, visos kultūrinės organizacijos buvo uždarytos.

10 Paminklas lietuvių kariams

Švenčionių miesto kapinėse stovi paminklas lietuvių kariams. Jis skirtas Lietuvos didvyriams, kovojusiems už valstybės laisvę. 1941 m. lietuvių kariai buvo sušaudyti besitraukiančios sovietų armijos. Lietuvos karių kapą įamžina 1989 m. Juozo Jakšto sukurtas paminklas.

ŠVENTA

Šventos dvaro gyvenamasis namas

11 Šventos dvaras

Šventos dvaras buvo pastatytas XIX a. jo savininkų lenkų Civinskių šeimos iniciatyva. Civinskiai buvo labai turtinga ir aristokratiška didikų šeima Lietuvoje, valdžiusi daug dvarų ir žemių. Tuometinė Šventos dvaro sodybos teritorija buvo 6,1 ha ploto ir apėmė dvaro rūmus, ūkinius pastatus (svirną, tvartus), koplyčią bei juos supantį parką, kuris dar ir dabar yra išlaikęs buvusią struktūrą, vieną tvenkinį iš buvusių trijų. Manoma, kad išlikęs dvaro svirnas buvo skirtas baudžiauninkams (dabar jame įsikūrusi Sirvėtos regioninio parko direkcija). Šalia vandens telkinio stovi ir autentišką išvaizdą išlaikęs senovinis svirtinis šulinys. Sodyboje šlama 26 liepos, kurių aukštis – 33–34 m. Liepos, augančios ratu, sudaro liepų pavėsinę. Ypatinga medžių augimo forma – liepos augo specialiai lenkiant jas į šoną su sunkiais svarsčiais. Jos čia žaliuoja jau apie 120 metų.

ⓘ www.sirveta.lt

12 Šventos pažintinis takas

Keliaudami 3 km Šventos pažintiniu taku išvysime Šventos dvarą, ošiantį Šventos mišką, 30 rymančių pilkapių. Galėsime pasigėrėti Aučynų piliakalnio kraštovaizdžiu, pabuvosime Saločio telmologiniame draustinyje, kuris atskleis Saločio ežero grožį, tyvuliuojančių pelkių vaizdą. Keliaudami pažintiniu taku išvysime ir tris senojo Gražulių kaimo sodybėles, besidriekiančią Belionių dvaro klevų alėją.

REŠKUTĖNAI

13 Senovės gyvenvietės

Šiose Reškutėnų vietovėse žmonių gyventa dar neolito amžiuje, kai gyventojai augino raguočius ir vertėsi žvejyba. Ežerų apsuptas kaimelis, anot senolių, pavadinimą gavęs nuo čia gyvenusių 18 raišų kareivių. XIX a. – Reškutėnų kaimelio pradžia, kurioje buvo 18 trobų ir 143 gyventojai. Vienoje iš senųjų sodybų šiuo metu įsikūręs krašto muziejus, saugojantis ne tik senąsias krašto tradicijas, bet ir Napoleono patrankos ratą, nukritusio lėktuvo nuolaužas ir net meteoritą.

14 Paminklas Vytautui Didžiajam

Reškutėnų kaime 1930 m. atidengtas Vytauto Didžiojo paminklas. Prie Žaugėdos upelio iškilęs paminklas žymiajam Lietuvos valdovui pastatytas senojo kryžiaus vietoje. Darbo vadovas – Jonas Petkūnas, o paminklą statė kaimo jaunimas. 1988 m. šis akmenų ir plytų statinys buvo atnaujintas ir aptvertas.

15 Reškutėnų piliakalnis

Reškutėnų piliakalnis buvo aptiktas tik 1980 metais, iki tol vietinių gyventojų buvo vadinamas Galo kalnu. Tyrinėjimų metu kalne rasta brūkšniuotosios keramikos dirbinių. Šoniniai šlaitai yra gana statūs, iki 12 m aukščio, o pats piliakalnis stūkso Kretuono ežero krante. Antrojo pasaulinio karo metu piliakalnio papėdėje buvo iškasti apkasai, dabar čia auga pušys ir krūmai. Nuo šio kalno atsiveria Reškutėnų apylinkių panorama, galima pažvelgti į tyvuliuojantį ežerą, pušynus, apačioje įsikūrusias sodybėles.

KRETUONYS

16 Kretuonių kaimas

20 sodybų gatviniame Kretuonių kaime, Kretonio ežero pakrantėje, galime rasti augančius senuosius ąžuolus. Paežerės pievoje šlamančių trijų senolių kamieno skersmuo – apie 1,5 m, o aukštis – 21–22 m. Augantys Kretuonio kraštovaizdžio draustinyje šimtamečiai ąžuolai priskiriami krašto turizmo objektams.

KALTANĖNAI

17 Senoji miestelio dalis

Kaltanėnai – miestelis Aukštaitijos nacionaliniame parke, įsikūręs prie Žeimenio ežero, ties Žeimenos ištaka. Kaltanėnų vietovė minima nuo XV a. Šiuo metu Kaltanėnuose įkurtas urbanistinis draustinis, saugantis šios vietovės svarbiausias autentiškas vertybes. Viena jų – senoji miestelio aikštė, išlaikiusi buvusią savo struktūrą. Šiam linijinio plano miesteliui aikštė suteikia ypatingo savitumo – tai vienintelė aklagatvinė (pasibaigianti ežeru) aikštė Lietuvoje. Senoji miestelio dalis su aikšte yra paskelbta urbanistikos paminklu.

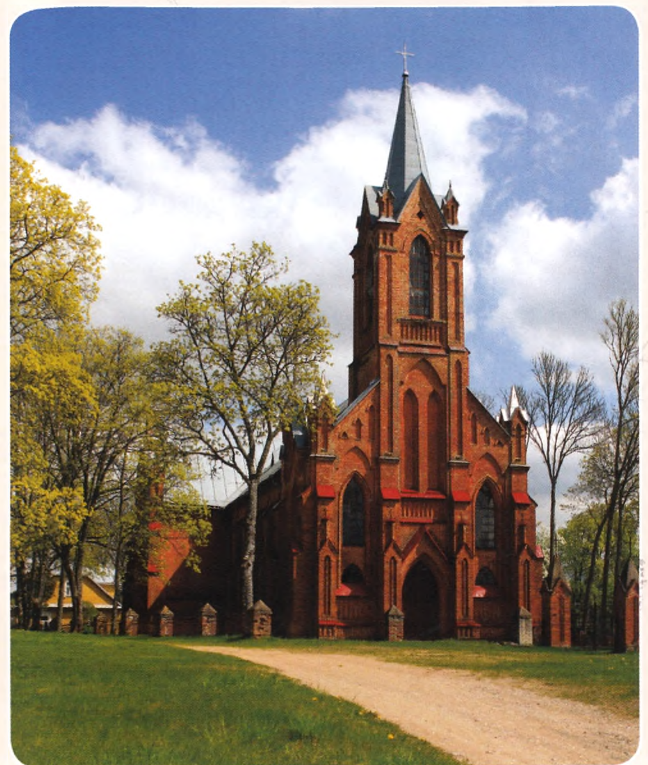
Kaltanėnų dvaro svirnas

18 Kaltanėnų dvaro svirnas

Iš kadaise stovėjusio Kaltanėnų dvaro yra išlikusi viena sodybos dalelė – medinis dviejų aukštų svirnas, kuriam – apie 150 metų. Šis liaudies architektūros statinys, turintis klasicizmo stiliaus bruožų, pastatytas apie 1838 m. Tuo metu Kaltanėnų dvaras priklausė 1831 m. sukilimo dalyviams Lapacinskams. Išlikęs dvaro svirnas – valstybės saugomas kultūros paveldo objektas, tebestovintis Kaltanėnų parko pakraštyje.

19 Švč. Mergelės Marijos Angeliškosios bažnyčia

Pirmoji Kaltanėnų bažnytėlė iškilo apie 1633 m. kartu su pranciškonų vienuolynu. 1820 m. pastatyta ir medinė koplytėlė kapinėse. Kaltanėnų šventovė ne kartą buvo perstatyta, o dabartinė Švč. Mergelės Marijos Angeliškosios bažnyčia pastatydinta 1909 m. pagal architekto Antono Filipovičiaus-Duboviko projektą. 1833 m. vienuolynas buvo uždarytas ir pritaikytas caro kariuomenės reikmėms. Kaltanėnų bažnyčia – darnių proporcijų neogotikinė šventovė, kurios raudonuojantis bokštas matyti visoje Kaltanėnų panoramoje. Iš senosios bažnyčios į šią perkeltas rokoko stiliaus altorius.

Kaltanėnų Švč. Mergelės Marijos Angeliškosios bažnyčia

Ukmergės apylinkės

Ukmergė-Vepriai-Deltuva-Siesikai-Užulėnis-Taujėnai

Ukmergės rajono savivaldybės herbas

	98 km		4 km		✓		✓
	7 val.		✓		✓		✓
	21		✓		✓		✓

Ukmergės kraštas – Aukštaitijos regiono dalis, plytinti beveik Lietuvos viduryje, todėl čia susikerta svarbiausi keliai. Kraštas garsėja ilga ir turtinga istorija, vaizdingais upių ir ežerų slėniais, stūksančiais piliakalniais, čia gyvenusiais žymiais Lietuvos žmonėmis. Vykime į legendinę Vilkmergę – Ukmergės miestą – vieną seniausių Lietuvos vietovių, kuri susiformavo aplink piliakalnį, dabar stūksantį pačiame miesto centre.

Urbanistikos paminklu paskelbtas Ukmergės senamiestis 1, apimantis Kęstučio aikštę bei Kauno, Gedimino, Vytauto ir Vilniaus gatves, pradėjo formuotis dar XV amžiuje. Pasivaikščiokime didžiųjų kunigaikščių ir didikų laikus menančiame senamiestyje ir centrinėje aikštėje, apžiūrėkime Nepriklausomybei skirtą paminklą „Lituania Restituta" 2. Aikštėje, Kęstučio a. 5, stovi Ukmergės kraštotyros muziejaus 3 pastatas, aplankykime jį. Čia išgirsime Ukmergės krašto istoriją, išvysime daug įvairių etnografinių reliktų. Pasinaudokime muziejaus siūloma pramoga ir užkopkime net į 18 m aukščio senosios gaisrinės bokštą 4, nuo kurio atsiveria viso miesto panorama. Matyti ir didingos Ukmergės Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios 5 bokštai, keliaukime ja pasigrožėti iš arčiau. Vytauto g. eikime į priekį ir pasukime į Bažnyčios gatvę, kurioje (nr. 10) stovi miesto šventovė. Apžiūrėję šią miesto puošmeną, vykime atgal į Vytauto g. ir sukime kairėn į Piliakalnio g. Jos pabai-

Siesikų dvaro rūmai-pilis

goje, sankirtoje su Paupio gatve, stūkso gana neaukštas Ukmergės piliakalnis 6, – užlipkime ant jo ir pasižvalgykime po apylinkes.

Toliau A6 magistrale keliaukime į Veprius, esančius už maždaug 17 km. Tai mineraliniais šaltiniais garsėjantis miestelis, įsikūręs Veprių ežero pakrantėje. Čia galima išvysti Švč. Mergelės Marijos Rožančinės bažnyčią 7 (Pergalės g. 4), Pliaterių dvaro sodybą 8. Eidami ežero pakrante išvysime užtvanką 9 su įrengtu tilteliu. Toliau keliaudami Ežero g., pasieksime Šventosios g., kurioje stovi Veprių muziejus 10, kur supažinsime su miestelio istorija. Grįžkime į Ežero g., kuri pereina į Pušyno g., ir pasieksime Veprių Kalvarijų stotis 11. Veprių Kalvarijų pradžią žymi prie kelio stovintis koplytstulpis.

Kelionę tęsiame 12 km į šiaurės rytus, Deltuvoje 12. Apžiūrėję evangelikų reformatų bažnyčios likučius ir 1812 m. mūšiui atminti skirtą obeliską, keliaukime toliau į Siesikus, nuo Deltuvos nutolusius apie 16 km. Juos pasieksime nuo Deltuvos važiuodami 145 plentu ir pasukdami į 4811 kelią. Siesikų miestelis garsėja išlikusiais dvaro rūmais, puošiančiais Siesikų ežero 13 krantą. Dvaro įkūrėjas kunigaikštis Gabrielius Daumantas Siesikas davė vardą ir pačiam miesteliui. Apžiūrėkime ir renesansinę Šv. apaštalo Baltramiejaus bažnyčią 14, išsiskiriančią baltuojančiu varpinės bokštu. Prie bažnyčios plytinčioje aikštėje išvysime Laisvės paminklą 15, prie kurio žaliuoja prezidento Antano Smetonos pasodintas ąžuolas.

Kita mūsų stotelė – už maždaug 16 km esantis Užulėnio kaimas, išauginęs būsimąjį Lietuvos prezidentą Antaną Smetoną. Užulėnis garsėja ir kaip prezidento gimtinė 16, ir kaip vieta, kurioje A. Smetona turėjo vasaros rezidenciją. Nors senoji sodyba neišlikusi, tačiau sukurtas pastatų maketas, leidžiantis įsivaizduoti,

UKMERGĖ

1 Ukmergės senamiestis

Ukmergės gyvenvietė buvo žinoma jau XIII a., tačiau buvo vadinama kitaip – Vilkmerge. Čia stovėjusi pilis, menanti Vytauto Didžiojo laikus, taip pat viena pirmųjų bažnyčių Lietuvoje. XV a. išryškėjo būsimos gyvenvietės branduolys, kurį sudarė aikštė ir apie ją išsidėstę pastatai – iki šiol miesto gatvės tinklas išsaugojęs pirminį planą, buvusią turgaus aikštę (dabartinė Kęstučio aikštė). Miestą ne kartą siaubė gaisrai, todėl dauguma dabartinių pastatų iškilo tik XIX amžiuje. Istorinę ir urbanistinę vertę turi: pašto stotis, Dumbrių namas, Antano Smetonos gimnazija. Tarpukariu Ukmergė buvo ketvirtas pagal dydį Lietuvos miestas.

Vienuolyno gatvė Ukmergėje

Ukmergės apylinkės

2 Paminklas Nepriklausomybei

Nepriklausomos Lietuvos laikus įamžino miesto centre stovėjęs betoninis obeliskas „Lituania Restituta". 1930 m. pastatyto paminklo autorius – Liudas Truikys. Lietuvos ir Ukmergės krašto laisvę simbolizavęs paminklas sovietmečiu buvo nugriautas, o atstatytas 1990 m. Ukmergės miesto aikštėje. Nepriklausomybės paminklo aukštis – 17 m (skulpt. E. Varnas).

3 Ukmergės kraštotyros muziejus

Ukmergės kraštotyros muziejus, įkurtas 1944 m., supažindina su krašto archeologijos ir gamtos radiniais bei išlikusiais etnografiniais eksponatais nuo pat XV amžiaus. Muziejus garsus ir dievdirbių sukurtomis skulptūromis, liaudies tekstilės dirbiniais, unikaliu Žemaitkiemio meteoritu. Čia eksponuojamos paukščių, gyvūnų iškamšos, drugelių kolekcijos. Taip pat supažindinama su XX a. Lietuvos politine santvarka, prezidento Antano Smetonos gyvenimu ir veikla. O jei norėsime sužinoti apie valstietišką ar bajorišką ukmergiškių gyventojų kasdienybę, apžiūrėsime autentiškai įrengtus kambarius, senovinius darbo įrankius. Muziejus organizuoja ekskursijas ir po Ukmergės miestą, taip supažindindamas su miesto įžymybėmis. O kaip Ukmergė atrodė XIX a., matysime muziejuje įrengtoje miesto fotografijų parodoje.

ⓘ www.ukminfo.lt/muziejai

4 Gaisrinės bokštas

Ukmergės kraštotyros muziejus siūlo įdomią pramogą – kopimą į miesto gaisrinės bokštą, nuo kurio aikštelės atsiveria visa Ukmergės panorama. Šio XIX a. iškilusio statinio aukštis – 18 m. Iš bokšto ugniagesiai budėtojai stebėdavo visą miestą, o lygiai 16 val. 4 kartus nuskambėdavo bokšto varpas, skelbęs tikslų Vidurio Europos laiką. Dabar užlipę į šį bokštą galėsime pasigrožėti senuoju miesto centru, Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia ar iš visų išsiskiriančia bizantiškos išvaizdos Švč. Trejybės bažnyčia.

5 Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia

Ukmergės miesto puošmena – Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia – apsupta šlamančių medžių alėjos. Ukmergės bažnyčia – viena pirmųjų šventovių po 1387 m. Lietuvos krikšto. Bažnyčiai kurti pats didysis kunigaikštis Jogaila davęs žemės. Šventovės pastatas ne kartą degė, buvo sugriautas, kur vaikystę praleido žymusis prezidentas. Užulėnyje veikė ir Antano Smetonos pradinė mokykla 17, prie kurios atnaujinimo prisidėjo prezidentas A. Smetona. Atsipūskime gražioje Lėno ežero pakrantėje ir nuo čia besidriekiančia parko alėja pasiekime buvusį A. Smetonos dvarą, jo paties vadintą Užugirio kiemu 18. Didingi dvaro rūmai dar mena čia besirinkdavusius aukštus valstybės pareigūnus.

Už maždaug 12 km į rytus įsikūręs Taujėnų miestelis, kurį pasieksime važiuodami 1204 keliu ir kirsdami A2 magistralę. Žymiausia Taujėnų vieta – Taujėnų dvaras 19, pasitinkantis sodybos vartais, parku ir įspūdingais baltuojančiais rūmais su kolonomis. Apsižvalgykime ir rūmų viduje, galbūt pajusime čia gyvenusių didikų Radvilų dvasią. Taujėnų bažnyčia 20 – taip pat išskirtinis miestelio statinys, įspūdingas klasicistinėmis kolonomis, ant stogo įrengtomis skulptūromis, šiek tiek primenantis ir Vilniaus katedrą.

Pailsėkime ir kelionės įspūdžius aptarkime Kurėnų užeigoje 21, kuri įsikūrusi 9 km nuo Taujėnų, Kurėnų kaime. Užeigą rasime lengvai – ji stovi prie A2 magistralės kelio, Kurėnų ežero pakrantėje. Paragaukime čia tiekiamų patiekalų, pasigrožėkime Kurėnų ežero vaizdu, visą nuovargį pamiršime besiirstydami valtele! ▪

Ukmergės gaisrinės bokštas su apžvalgos aikštele

Ukmergės piliakalnis

tik 1939 m. bažnyčia įgavo dabartinę įspūdingą savo išvaizdą (aut. V. Michnevičius), statybos darbais rūpinosi klebonas Leonas Špokevičius. Skulptūromis, kolonomis, puošniu dekoru ir įdomios spalvinės gamos sakralinis statinys – Ukmergės miesto pasididžiavimas. Unikalumo šiai bažnyčiai suteikia ant jos stogo užkelta Kristaus su kryžiumi skulptūra, dominuojanti fasade. Šalia bažnyčios stovi klasicistinio stiliaus varpinė.

Ukmergės Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia

6 Ukmergės piliakalnis

Ukmergės piliakalnis, stūksantis Ukmergės miesto centre, X–XV a. buvo naudojamas kaip gynybinės sistemos kompleksas, ant kurio 1225 m. buvo pastatyta pilis, davusi pradžią ir gyvenvietės kūrimuisi. Kunigaikštis Dausprungas šią tvirtovę pastatydino atremti kryžiuočių puolimams. Piliakalnio šlaitai statūs, apie 16 m aukščio, apaugę retais lapuočiais, į kalvos viršūnę veda laiptai. Apie šio piliakalnio atsiradimą pasakojamos legendos: čia buvęs palaidotas žymus švedų karininkas, o ant jo kapo kiekvienas karys turėjęs užpilti žemių – taip buvo supiltas šis piliakalnis. Šalia randamas ir Pilies kalnas – piliakalnio papilys, kuris dabar labai apiręs.

VEPRIAI

7 Švč. Mergelės Marijos Rožančinės bažnyčia

Veprių koplytėlė minima nuo 1553 m. Koplyčia ne kartą buvo perstatoma, o 1910 m. buvo pastatyta dabartinė Švč. Mergelės Marijos Rožančinės bažnyčia. Ją fundavo grafas M. Broel-Pliateris, vadovavo architektas Vladislovas Stipulkovskis. Neogotikinė plytų mūro bažnyčia žavi savo architektūra: iškilusiais pusbokščiais, pagrindiniu fasado bokštu ir rozete, arkiniais langais bei Kristaus nukryžiavimo scenomis tapytomis arkomis. Bažnyčia stebina savo dydžiu: 40 m ilgio ir 15 m aukščio. Šventovės viduje stovi iš senosios koplyčios at-

XVII–XVIII a. varpai Veprių bažnyčioje

keltas XVII a. Švč. Mergelės Marijos paveikslas, o šventoriuje puikuojasi 2010 m. pašventinta Marijos Rožinio Karalienės skulptūra. Tais pačiais metais sutvarkyti ir du senieji (XVII–XVIII a.) varpai, pašventintas naujas R. P. Šarlio funduotas varpas.

8 Veprių dvaro sodyba

Veprių dvaras žinomas nuo 1542 m., jo savininkai nuolat keitėsi: jį valdė Kęsgailos, Oginskiai, Šemetos, Tyzenhauzai. Manoma, kad tuometinis dvaras stovėjęs ant Veprių piliakalnio. XIX a. grafo Pliaterio valdytojas tyrinėdamas dvaro griuvėsius surado monetų lobį. Vėliau dvare šeimininkavo Kosakovskiai, nuo XIX a. – Broel-Pliateriai. Dvare buvo apsistojusi ir žymioji 1831 m. sukilimo dalyvė Emilija Pliaterytė su 300 sukilėlių. Veprių dvare buvo knygų, heraldikos, archeologijos rinkinių, paveikslų saugykla, besikaupianti valdant kiekvienam savininkui. Deja, vykę pasauliniai karai sunaikino šias vertybes. Veprių ežero pakrantėje stovėjusį dvarą dar ir dabar supa buvusio angliškojo tipo parko fragmentai: 30 m aukščio liepa, 20 m aukščio ąžuolas, kaštonai ir kiti medžiai. Dvaras paskelbtas kultūros paveldo objektu.

Veprių dvaro rūmai

9 Veprių užtvanka

Veprių ežero pakrantėje XIX a. buvo pastatytas triaukštis vandens malūnas su dideliu mediniu ratu ir tiltu per Riešės upelį. Po 1961 m. senasis Pliaterių statytas malūnas nugriautas, o jo vietoje iškilo užtvanka su siokliu ir pėsčiųjų tilteliu.

Veprių užtvanka

10 Veprių muziejus

Veprių muziejus, įkurtas kaip Ukmergės kraštotyros muziejaus dalis, veikia nuo 1967 m. Pirmoji kolekcija buvo iš šio muziejaus iniciatoriaus ir puoselėtojo Jono Žentelio asmeninių eksponatų, o pats muziejus buvo įsikūręs mokyklos bendrabutyje. 1991 m. muziejui pastatytas atskiras pastatas. Per 8 tūkst. eksponatų, rinkti vieno žmogaus, supažindins su įdomiu Veprių kraštu, jo istorija ir gyvavusiomis tradicijomis. Čia įamžinti tiek šviesiausių Veprių krašto žmonių darbai, tiek kasdienę veiklą atspindintys senieji įrankiai, kuriais dirbo Veprių krašto senoliai. Jau daugiau nei 40 metų šiam Veprių muziejui vadovauja jo įkūrėjas J. Žentelis.
ⓘ www.ukminfo.lt/muziejai

11 Veprių Kalvarijų stotys

1846 m. buvo įrengtos Kryžiaus kelio stotys – kuklios koplytėlės, kurios, laikui bėgant, buvo atnaujintos. Iki Antrojo pasaulinio karo šios Veprių Kalvarijų stotys buvo garsios, čia per Sekmines suplūsdavo daug tikinčiųjų. 1963 m. sovietų valdžia nugriovė Kalvarijas, tačiau maldininkai vis susirinkdavo čia melstis, palikdavo rankų darbo kryželių. Veprių Kalvarijos atgijo 1990 m. Greta jų įrengti ir „Marijos takeliai" – Dievo Motinos Sopulingosios stotys, besidriekiančios 2 km. Tai 12 Kryžiaus kelio stočių, kurios apeinamos priešinga kryptimi nei Kristaus kelias. Dabar Veprių Kalvarijas sudaro 35 Kryžiaus kelio koplyčios, o visas stočių ilgis yra 5 km.

Deltuvos evangelikų reformatų bažnyčios griuvėsiai

DELTUVA

12 Deltuvos miestelis

Deltuva – nuo 1560 m. miesteliu vadinama vietovė, garsėjanti medine Švč. Trejybės bažnyčia, vienos pirmųjų Lietuvoje evangelikų reformatų šventovės griuvėsiais, istorine Deltuvos mūšio vieta. Pirmoji bažnyčia Deltuvoje iškilo 1444 m. O nuo XVI a. iki 1627 m. ją buvo pasisavinę evangelikai reformatai. 1872 m. iškilo ir dabartinė Švč. Trejybės bažnyčia. Šalia jos stovi medinė varpinė ir 1930 m. pastatytas dviaukštis stogastulpis, paskelbtas kultūros paveldo objektu.

Buvusios evangelikų reformatų bažnyčios griuvėsiai liudija buvusią šios šventovės didybę. Tiksli bažnyčios pastatymo data nežinoma, tačiau, manoma, ji stovėjo dar prieš 1570 m. XIX a. bažnyčia buvo paversta sandėliu, o Antrojo pasaulinio karo metu susprogdinta vokiečių.

Tarp dabartinio Žalgirio kaimo ir Deltuvos kapinių 1812 m. įvyko didžiausias šiose apylinkėse mūšis tarp Prancūzijos ir Rusijos kariuomenių: prancūzai buvo sutriuškinti ir ėmė trauktis. Istoriniam mūšiui atminti 1998 m. miestelio pakraštyje buvo pastatytas akmeninis obeliskas (aut. G. Karvelis), nuo tada rengiamos ir įspūdingos šio mūšio inscenizacijos.

SIESIKAI

13 Siesikų dvaro rūmai

Siesikai garsėja įstabiais dvaro rūmais, stovinčiais prie pat Siesikų ežero pakrantės. Rūmai, statyti 1492–1517 m., – vieni geriausiai išsilaikiusių renesanso stiliaus rūmų. Šis dvaras buvo tiek reprezentacinio, tiek gynybinio pobūdžio, todėl pagrindinį dvaro pastatą sudarė rūmai-pilis. Dvaro įkūrėjas buvo Gabrielius Daumantas Siesikas, vėliau jį valdė Radvilos ir Daugėlos, pavertę dvarą tikrų vertybių – paveikslų, skulptūrų, ginklų, porceliano, knygų, ginklų, dievdirbių skulptūrų – saugykla. Sovietmečiu pilis buvo atiduota mokyklai, per visą savo gyvavimo laikotarpį ne kartą niokota, aštuonis kartus atstatinėta. Greta dvaro buvo įkurtas parkas su 40 augalų rūšių ir vandens telkiniais. 1991 m. rūmai buvo rekonstruoti.

14 Šv. apaštalo Baltramiejaus bažnyčia

Siesikuose pirmąją bažnyčią 1441 m. pastatęs pats didysis kunigaikštis Jogaila. Dabartinė Siesikų Šv. apaštalo Baltramiejaus šventovė pastatyta 1537 m. dvarininkų brolių Siesikų iniciatyva. XVII a. bažnyčia priklausė evangelikams reformatams, o 1680 m. jau tapo katalikų bažnyčia. Renesanso stiliaus pastatas žavi baltuojančiu

Siesikų dvaro parkas ir buvusi spirito varykla

varpinės bokštu, pro kurį apačioje ir įeiname į bažnyčią. Bokšte saugomi trys senieji žalvariniai varpai (1501 ir 1692 m.). Bažnyčios vidų puošia XVIII–XIX a. Vilniaus meno dailininkų paveikslai, vaizduojantys evangelistus, taip pat puošniai dekoruoti medžio suolai, Nukryžiuotojo statula, taurė. Čia pakabinta ir paminklinė lenta 1918 m. Siesikų savanoriams atminti. Siesikų šventovė paskelbta kultūros paveldo objektu.

15 Paminklas Nepriklausomybei

Šalia Siesikų bažnyčios esančioje aikštėje stovi Laisvės paminklas, pastatytas 1928 m. 1930 m. Antanas Smetona prie šio paminklo pasodino ąžuolą, skirtą Vytauto Didžiojo 500 metų jubiliejui. Garsusis ąžuolas žaliuoja iki šiol, prie jo dar ir dabar vyksta įvairūs paminėjimai. 1951 m. Laisvės skulptūra buvo nugriauta, šalia jos liekanų 1989 m. iškilo buvusio paminklo kopija (skulpt. V. Žentelis). Ant postamento stovinti sparnuota moters skulptūra vaizduoja angelą. 2010 m. šalia skulptūros ir augančio ąžuolo pastatytas ir Antano Smetonos paminklas (aut. A. Paškevičius, V. Martikonis ir V. Žentelis).

UŽULĖNIS

16 Antano Smetonos gimtinė

Užulėnio kaime 1874 m. rugpjūčio 10 d. gimė būsimasis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona. Buvusi Smetonų sodyba nėra išlikusi, ji sugriauta sovietmečiu. Iki šių dienų išlikęs buvusios sodybos šulinys, pirkios pamatai. Vietą žymi 1989 m. pastatytas paminklinis akmuo su iškaltu auksiniu prezidento bareljefu ir 1999 m. pagamintas buvusios sodybos maketas, vaizduojantis A. Smetonos gimtuosius namus, kuriuose prezidentas praleido savo vaikystės metus.

Antano Smetonos gimtosios sodybos maketas (archit. A. Steponavičius, skulpt. A. Stasiškis, 1999)

17 Užulėnio Antano Smetonos pradinė mokykla

XX a. pr. tuometinis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona Užulėnyje pastatė mokyklą. Tais laikais mokykla buvo moderni: turėjo centrinį šildymą, vandentiekį, elektrinius skambučius, kieme – sporto ir žaidimo aikšteles. Per 100 mokinių mokiusioje Užulėnio pradinėje mokykloje dirbo ir A. Smetonos sesuo Julija. Dabar čia įrengta krašto istorijos ekspozicija, supažindinanti su krašto tradicijomis, čia gyvenusiais šviesuoliais.

18 Užugirio dvaras

Užugirio kaime, Lėno ežero pakrantėje, prezidentui Antanai Smetonai 60-ies metų jubiliejaus proga jo bendražygiai ir partijos nariai nutarė padovanoti ūkį. Pats prezidentas šį pavyzdinį ūkį vadino Užugirio kiemu. Čia pagal Felikso Vizbaro projektą 1938 m. pastatyti reprezentaciniai rūmai. Juose A. Smetona gyvendavo vasaromis, galvojo čia įsteigti žemės ūkio mokyklą, tačiau 1940 m. dvaras buvo nacionalizuotas, o sovietmečiu perduotas ligoninei. Didingi dvaro rūmai Smetonos laikais pasitikdavo ne tik patį prezidentą, bet ir aukštus valstybės pareigūnus. Šalia dvaro sodybos puikavosi peizažinis parkas, dar ir dabar pasitinkantis karpotųjų beržų alėja. Šiuo metu tarpukario dvaro vaizdą išlaikę pastatai pritaikyti turizmo reikmėms.

Užugirio dvaro rūmai

TAUJĖNAI

19 Taujėnų dvaro sodyba

Taujėnų dvaras – įspūdingi, žaliuojančiame miškingame gamtovaizdyje baltuojantys rūmai, keliantys susižavėjimą savo didingumu, spindinčia ežero pakrante, gražiai sutvarkytu parku ir čiurlenančiu fontanu. Rūmai išsiskiria raudonuojančiu stogu, šešiomis kolonomis ir trikampiu frontonu priekyje. Medinis

Taujėnų dvaro rūmai

dvaro pastatas stovėjo nuo 1595 m. ir dvarą iki XVIII a. valdė Ploniauskai, Masalskiai, Pacai. Radvilų valdymo metais (XVIII–XIX a.) statyti rūmai garsėjo 48 kambariais, 11 marmurinių židinių, biblioteka, paveikslais, krištolo ir porceliano rinkiniais bei peizažiniu parku, kuriame jau tarpukariu žydėjo didžiausias Lietuvoje gėlynas. Dabar autentiškoje dvaro aplinkoje įkurtas viešbutis, restoranas, teikiamos maitinimo, nakvynės, patalpų nuomos paslaugos.

Tel. 8 616 58391

ⓘ www.taujenudvaras.lt

20 Šv. Kryžiaus Išaukštinimo bažnyčia

Apie pirmąją Taujėnų bažnytėlę duomenų yra mažai, žinoma, kad XVII–XVIII a. čia stovėjusi koplytėlė, statyta vengrų kilmės dvarininko Jono Eperješo lėšomis. Dabartinė bažnyčia vietoj sudegusios koplyčios iškilo 1858 m. Pradėtus grafo Benedikto Marikonio statybos darbus baigė kunigaikštis Karolis Radvila su žmona Jadvyga. Neoklasicistinė Šv. Kryžiaus Išaukštinimo šventovė puošni savo bolojančiomis keturiomis kolonomis, trikampiu frontonu, primenančiu Vilniaus katedrą, ir ant stogo iškilusiomis skulptūromis. Bažnyčios pašonėje glaudžiasi to paties stiliaus varpinė, o visą ansamblį juosia graži tvora su masyviais stulpeliais, saulutėmis ir ažūriniais vartais. Bažnyčios interjere išsiskiria kunigaikštytės Celestinos Radvilaitės įrengtas marmurinis altorius, Nukryžiuotojo skulptūros ir spalvotas vitražas „Kryžiaus Atradimas".

KURĖNAI

21 Kurėnų užeiga

Kurėnų ežero pakrantėje įsikūrusi Kurėnų užeiga dvelkia romantiška senąja dvasia, sukurianti jaukumo ir ramybės įspūdį. Spragsintis židinys, ant grotelių kepami kepsniai ir ežero gaiva dažnai užlaiko pro šalį magistrale Vilnius–Panevėžys keliaujančius kraštiečius. Norėdami daugiau pasidžiaugti ežerą supančiu gamtovaizdžiu galime Kurėnų ežere pasiirstyti valtele ar minti vandens dviratį.

Elektrėnų savivaldybė

Elektrėnai-Abromiškės-Vievis-Kazokiškės-Paneriai-Semeliškės

Elektrėnų savivaldybės herbas

Elektrėnų ledo rūmai

	115 km		4 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	22		✓		✓		✓

Elektrėnai įkurti 1960 m., čia pradėjus statyti šiluminę jėgainę, taigi ir miesto pavadinimas kilęs nuo žodžio „elektra". Elektrėnų kraštas vertinamas gamtos mylėtojų, nes gausus ežerų, miškų, kalvų.

Kelionę pradėkime nuo Elektrėnų miesto. Elektrėnų „Ąžuolyno" vidurinėje mokykloje (Rungos g. 24) įsikūręs Literatūros ir meno muziejus 1. Aplankome muziejų ir tęsiame kelionę Lietuvos elektrinės, lėmusios miesto istoriją, link. Iš Rungos g. eikime į vakarų pusę ir pateksime į Elektrinės g. Šioje gatvėje, 21 numeriu pažymėtame pastate, įsikūrusi Lietuvos elektrinė 2. Toliau vykstame Elektrinės gatve ir pasiekę žiedą keliaujame Rungos g. Šia gatve patenkame į Draugystės gatvę, kuria pasieksime Elektrėnų krantinę.

Šiek tiek atsipūtę prie Elektrėnų marių vykime toliau Draugystės g. Už maždaug 1,5 km pasieksime Atgimimo aikštę, kurioje mus pasitiks Švč. Mergelės Marijos, Kankinių Karalienės bažnyčios bokštai 3. Tai originalių architektūros formų šventovė. Šalia bažnyčios 2010 m. pastatytos akmeninės skulptūros (aut. D. Čepas), skirtos įamžinti svarbiausioms Lietuvos valstybingumo raidos datoms. Apžiūrėkime ir tarptautinio menininkų simpoziumo metu sukurtas skulptūras, kurios stovi Skulptūrų parke 4, miesto centre

Elektrėnų miestas iš paukščio skrydžio

(Draugystės g.). Šioje gatvėje iškilę ir Elektrėnų ledo rūmai 5 (Draugystės g. 24), kurie po rekonstrukcijos bus vienas svarbiausių miesto traukos vietų. Atgauti jėgas galime šalia esančiame baseine.

Vos už poros kilometrų nuo Elektrėnų, prie A1 magistralės, įsikūrusios Abromiškės. Užsukime apžiūrėti iki šių dienų išlikusių Abromiškių dvaro pastatų ir parko 6, kurie liudija buvusio dvaro didybę.

Kitas savivaldybės miestas – Vievis, kurį autostrada dalija perpus, taigi tikrai nepravažiuosime jo nepastebėję. Pirmiausia sukame į šiaurinę miesto pusę, Stoties g. apžiūrime senovinį geležinkelio stoties sandėlį 7. Tada vykstame į Taikos g. 2 įsikūrusį Geologijos muziejų 8, kuriame atskleisime žemės gelmių paslaptis, lauko riedulių istoriją. Aplankę muziejų, už poros šimtų metrų matysime Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų cerkvės 9 bokštus. Aplankykime šią išskirtine istorija pasižyminčią cerkvę. Kitapus autostrados, Kauno g. 14, įsikūręs Kelių muziejus 10. Giliau Vievyje, Ežero g. 9, stovi kita šventovė – Šv. Onos bažnyčia 11. Iš toli matomi jos bokštai kviečia lankytojus apžiūrėti neobarokinio stiliaus bažnyčios pastato, pasigrožėti interjere esančiais molbertinės tapybos paveikslais.

Nuo Vievio apie 6,5 km nutolusios Kazokiškės – Kazokiškių seniūnijos centras 12. Seniūnijoje teka Neries upė, sukurianti itin gražų kraštovaizdį. Verta aplankyti Kazokiškių Švč. Mergelės Marijos Nugalėtojos bažnyčią 13, nuvažiuoti į senuosius seniūnijos kaimus – Grabijolus 14, Zabariją, Mitkiškes.

Grįžę į autostradą, pravažiuosime Vievį ir apie 8 km važiuosime iki Panerių, įsikūrusių Neries regioniniame parke. Dviaukščiai Panerių dvaro rūmai 15 stovi vaizdingoje vietoje, ant Neries upės kranto. Pasi-

ELEKTRĖNAI

1 Literatūros ir meno muziejus

Muziejaus istorijos pradžia – 1975 m. įkurta Elektrėnų mokykla, kurios kiemas tapo literatūrinių švenčių ir literatų susitikimo vieta. Tuo rūpinosi Čiurlionių vaikaitė Dalia Palukaitienė. Pamažu muziejus plėtėsi – buvo atidarytas literatūros ir skulptūros kabinetas, čia pradėjo lankytis menininkai, tautodailininkai. Muziejuje sukaupta rašytojų bareljefų, mokslinės ir grožinės literatūros kolekcijos, etnografinio kabineto daiktai, kieme įrengtas „Eglės žalčių karalienės" pasakos motyvais papuoštas fontanas. Literatūrinis muziejaus kiemas jau 35 metus garsėja čia rengiamu „Poezijos pavasario" festivaliu, kiemą puošia stebuklinių pasakų personažų medinės skulptūros (aut. I. Užkurnis).

ⓘ www.elektrenumuziejus.lt

2 Lietuvos elektrinė

Lietuvos elektrinė – didžiausia šiluminė elektrinė Lietuvoje, pradėjusi veikti 1962 m. gruodžio 30 d. Elektrinė lėmė ir Elektrėnų miesto įsikūrimą – gyvenvietė iškilo specialiai darbuotojams, aptarnaujantiems šiluminę elektrinę. Iš tolo šviečia trys elektrinės kaminai, ženklinantys pusiaukelę tarp Vilniaus ir Kauno. Šiluminėje elektrinėje deginamas kuras: dujos, mazutas, taip gaminama šilumos ir elektros energija. Šiuo metu statomas naujas 455 MW energoblokas su dujų turbina.

Elektrinės užtvenkta Strėvos upė suformavo dirbtinį vandens telkinį – Elektrėnų marias. 1 387 ha ploto marios tyvuliuoja pietinėje miesto

dalyje. Tai mėgstama ne tik poilsiautojų, bet ir vandens sporto mėgėjų – burlentininkų – laisvalaikio bei poilsio vieta.

3 Švč. Mergelės Marijos, Kankinių Karalienės bažnyčia

Švč. Mergelės Marijos, Kankinių Karalienės bažnyčia pastatyta visai neseniai – 1996 m. Jos architektas Henrikas Šilgalis. Tais pačiais metais šventovė iškilmingai konsekruota dalyvaujant apaštaliniam nuncijui arkivyskupui Justui Mulor Garsijai. 1997 m. siautęs viesulas buvo sugrovęs du fasado stulpus. Šios bažnyčios vidų puošia monumentalūs žymių dailininkų kūriniai: Nijolės Vilutytės sgrafitai, Stanislovo Kuzmos Švč. Mergelės Marijos skulptūra. Šventovėje vyksta religiniai koncertai, kuriuose dalyvauja garsūs Lietuvos dainininkai. Elektrėnų bažnyčios pagrindiniame fasade iškilę septyni aukšti stulpai, simbolizuojantys septintąjį Lietuvos krikšto dešimtmetį.

4 Skulptūrų parkas

Parkas įkurtas 2001 m. miesto centre, skirtas įamžinti Elektrėnų marių užlietus ir išnykusius kaimus. Jo iniciatorė – Elektrėnų gyventoja, tautodailininkė Vanda Umbrasienė. Medžio skulptūras sukūrė Tarptautinio medžio drožėjų simpoziumo dalyviai: Aivars Students (Latvija), Romualdas Podelskas (Birštonas), Adolfas Teresius (Kaunas), Vanda Umbrasienė, Brunonas Margevičius ir Albertas Lunskis (Elektrėnai), Pranas Petronis (Anykščiai), Vytas Aputis (Kazlų Rūda) ir kt.

5 Ledo rūmai

Įspūdinguose Elektrėnų ledo rūmuose vyksta dailiojo čiuožimo, ledo ritulio treniruotės, skirtos laisvos valandos ir čiuožimo mėgėjams. Taip pat kasmet organizuojamos Lietuvos ir pasaulio ledo ritulio čempionatų varžybos. Ne sezono metu vyksta šventės, kitų sporto šakų renginiai. Čia lankosi ne tik Elektrėnų gyventojai, bet suvažiuoja čiuožėjai iš Vilniaus, Kauno bei artimesnių miestelių. Neturintys pačiūžų, jas gali išsinuomoti vietoje. Rūmuose ledo ritulio mokėsi visame pasaulyje žinomi sportininkai: Dainius Zubrus, Darius Kasparaitis, Egidijus ir Dainius Baubos, treniruojasi ledo ritulio komanda „Energija". 2010–2012 m. ledo rūmai rekonstruojami, siekiant juos paversti dar didesniu miesto traukos objektu.

ⓘ www.esportocentras.lt/ledorumai.htm

grožėkime buvusiu karališkuoju dvaru, apsilankykime ties Paneriais įrengtoje turistinėje trasoje 16, kurioje išvysime plačią Neries kraštovaizdžio panoramą. Atsigavę gamtos prieglobstyje grįžkime į A1 autostradą ir važiuokime į pietinę savivaldybės dalį.

Nuo autostrados pasukę į 221 kelią, juo važiuosime apie 28 km į Semeliškes. Šis nedidelis Lietuvos miestelis paskelbtas urbanistikos paminklu 17. Pasivaikščiokime senamiestyje, menančiame kunigaikščio Traidenio laikus, apžiūrėkime Šv. Lauryno bažnyčią 18, jos varpinę su trimis XVIII a. varpais. Miestelyje taip pat galima apžiūrėti Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvę, netoli jos esantį vandens malūną.

Aplankykime ir kitą seniūniją – Beižionių, esančią pietinėje savivaldybės dalyje. Nuvykime į Beižionių kaimą 19, kuriame stovi Šv. Kryžiaus Išaukštinimo bažnyčia, nepamirškime ir įdomių gamtos objektų. Grįžę į 221 kelią, už maždaug 8 km pasieksime Pastrėvio kaimą 20. Čia telkšo Pastrėvio HE tvenkinys, dalis Elektrėnų marių, atsiveria gražus kraštovaizdis.

Gėrėdamiesi gamtovaizdžiu keliaujame šiaurės kryptimi pro Elektrėnų marias aplankyti dar vienos seniūnijos – Kietaviškių 21. Naujųjų Kietaviškių kaime išvysime plytų mūro Švč. Trejybės bažnyčią, taip pat kraštotyros muziejų, veikiantį Kietaviškių pagrindinėje mokykloje. Seniūnijoje gimė Lietuvai nusipelniusių žmonių – knygnešys Motiejus Grybauskas, rašytojas Juozas Kralikauskas.

Paskutinis kelionės po Elektrėnų apylinkes taškas – šalia Elektrėnų įsikūrusi Gilučių seniūnija. Pagrindinė seniūnijos gyvenvietė – Gilučiai 22, esanti prie A1 autostrados. Pasidairykime apylinkėse ir neskubėkime palikti šio gamtos apsuptyje gyvuojančio krašto. ▪

Kietaviškių Švč. Trejybės bažnyčia

ABROMIŠKĖS

6 Abromiškių dvaras

Iki šių dienų yra išlikusių Abromiškių dvaro statinių, stovinčių parko apsuptyje, - rūmai, tvartas, sargo namas ir restauruotas svirnas. Dvaras pastatytas XVI a. Abrahamo Poniatovskio iniciatyva, vėliau jį valdė Bychovcų, grafų de Raesų giminės. Čia 1812 m. nakvojęs ir Napoleonas. XIX a. dvarą valdant Pliateriams, pastatai buvo rekonstruoti. 1937 m. dvaras atiteko Mykolui Žilinskui. Šalia dvaro buvo įkurtas parkas, kuriame puikavosi ir Abromiškių ežeras. Kažkada čia ošė liepų alėja, tujos, klevai ir tuopos, tačiau šiuo metu pastatai ir parkas yra apleisti. Abromiškių dvaras - saugomas kultūros paveldo objektas.

VIEVIS

7 Geležinkelio stoties sandėlis

Ne vieno Vievio lankytojo dėmesį atkreipia raudonų plytų mūro geležinkelio sandėlis, stovintis miesto šiaurinėje dalyje, Stoties g. 26. Šis geležinkelio sandėlis, pastatytas 1900 m., paskelbtas kultūros paveldo objektu.

8 Geologijos muziejus

Vievis žymus čia įsikūrusiu Lietuvos geologijos muziejumi, kuriame saugomos žemės gelmių uolienos, išgautos 1953 m. Čia eksponuojamas gręžinių kernas - cilindrinis uolienos stulpelis, iš žemės gelmių išgautas koloniniu gręžimu. Bendras šių stulpelių ilgis - daugiau nei 144 km. Muziejuje taip pat veikia įvairiausiose šalies vietose rastų lauko riedulių, kurie prieš 12–20 tūkst. metų ledynų buvo atvilkti iš Skandinavijos, ekspozicija (jų sukaupta 552). Kitoje - poliruotų riedulių ekspozicijoje - galima sužinoti apie riedulių sudėtį ir susidarymo Žemės plutoje sąlygas. Muziejuje taip pat veikia ir Lietuvos naudingųjų iškasenų ekspozicija, kurią sudaro svarbiausi šalies gelmių turtai. Muziejaus lankytojus turėtų sudominti ir profesoriaus, geologijos-mineralogijos mokslų daktaro Juozo Dalinkevičiaus (1893–1980) memorialinė ekspozicija, kurioje pateikiama jo darbo įrankių, nuotraukų, paties nubraižytų geologinių pjūvių, sudarytų žemėlapių pavyzdžių. Taip pat ne mažiau įdomios profesoriaus sukauptos belemnitų ir amonitų, fosilijų kolekcijos.

ⓘ www.lgm.lt

9 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų cerkvė

Nuo XIV a. iki 1810 m. Vievyje veikė stačiatikių vienuolynas, prie kurio buvo ir cerkvė. XVII a. pr. iš Vilniaus į Vievį buvo perkelta stačiatikių brolijos vienuolyno spaustuvė, leidusi ne tik bažnytines ir religines knygas, bet ir svarbią stačiatikių istorijai raštiją: čia buvo išspausdinta stačiatikių gramatika, tapusi slaviškų gramatikų pagrindu. 1812 m. karo su Napoleonu metu cerkvė sudegė. 1843 m. buvo pastatyta naujoji Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų cerkvė, tačiau vienuolynas nebeatkurtas. Per Pirmąjį pasaulinį karą smarkiai apgriauta, tačiau parapijos lėšomis atstatyta ir 1923 m. iškilmingai pašventinta. Šiuo metu cerkvėje saugomos šventųjų ikonos (paskelbtos kultūros paveldo objektais), vyksta sakralinės muzikos koncertai.

Kelių muziejaus Vievyje ekspozicija

10 Kelių muziejus

1995 m. minint magistralės Vilnius–Kaunas 25 metų sukaktį, buvo įkurtas įdomus Kelių muziejus. Jame sukaupta visa Lietuvos kelių istorija - nuo Romos laikų iki šių dienų. Išlikę kelių maketai, mašinos, vežimai, kelio ženklai ir kiti eksponatai. Jeigu norėsime išvysti, kaip atrodo akmenskaldžio apavas, karieta „karamaška“ ar prieškarinė ir pokarinė kelių tiesimo technika, šis muziejus patenkins mūsų smalsumą. Nuo arklinio plūgo iki moderniausio sniego valytuvo, - surinkta kolekcija sudomina ne tik lietuvius, bet ir užsienio svečius.

ⓘ www.muziejai.lt/elektrenai/keliu_muziejus.htm

11 Šv. Onos bažnyčia

Pirmoji Vievio bažnytėlė pastatyta iki 1550 m. XVII a. ji buvo perduota stačiatikiams, tačiau, mirus jos perdavėjui Bogdanui Oginskiui, cerkvė ir vienuolynas panaikinti. Nauja, jau katalikų bažnyčia pastatyta 1816–1821 m., tačiau ne kartą degusi buvo perstatyta. Žmonės pasakoja, kad bažnyčios klebonijoje nakvojęs pats Napoleonas. Dabartinė Šv. Onos šventovė, iškilusi po karo, 1931 m., buvo statoma daugiau nei 100 metų. Jos projektą rengė inžinierius Vaclovas Michnevičius. Neobarokinio stiliaus bažnyčią puošia du aukšti bokštai, interjere - molbertinės tapybos paveikslai ir Nukryžiuotojo skulptūra, į šventorių veda meniški vartai, kurti architekto M. Vaidakavičiaus.

KAZOKIŠKĖS

12 Kazokiškės

Į šiaurę nuo Vievio, netoli Neries upės, įsikūrusios Kazokiškės. Įsikūrimo metai skaičiuojami nuo 1609 m., kai dvarininkas Stanislovas Beinartas pastatė bažnytėlę. Seniūnijos teritorijoje galime pamatyti daug nuostabių kraštovaizdžių, priešistorinių ledynų veiklos pėdsakų (Sukros upės senvagė). Per šias žemes XIV a. į Vilnių ir Trakus žygiavo kryžiuočių riteriai, 1812 m. vyko didžiosios Napoleono armijos žygis į rytus ir kt. Savo įvairove atvykusius į Kazokiškių seniūniją stebina gamta - šiaurine riba tekanti Neris žavi aukštais pakrantės skardžiais, nuo kurių atsiveria puikūs vaizdai kitapus upės.

Kazokiškių seniūnijoje verta aplankyti 300 metų Grabijolų kaimą, taip pat XVIII a. vidurio Latvių kaimą, Zabarijos kaime esančius Kryželio–Zabarijos pilkapius, Zabarijos šaltinį ir Mitkiškių kaimą, kuris garsėja stebuklinguoju akmeniu su Marijos ir Kūdikėlio Jėzaus pėda.

13 Švč. Mergelės Marijos Nugalėtojos bažnyčia

Pirmoji bažnytėlė pastatyta 1609 m. Dabartinė, vienintelė Lietuvoje Švč. Mergelės Marijos Nugalėtojos titulo bažnyčia pastatyta 1782–1790 m. pagal architekto Augusto Kosakausko projektą. Architektūra - pereinamojo laikotarpio iš baroko į klasicizmą stiliaus. Bažnyčioje gausu vertingų sakralinio meno dailės kūrinių. Daugiausia - molbertinės tapybos darbų, kurie datuojami XVIII a., išskyrus bažnyčios fundatoriaus Stanislavo Beinarto portretą, kurio sunykusį originalą 1922 m. pakeitė kopija (dail. A. Samolevičius). Vieni vertingiausių paveikslų - Šv. Rožės Limietės drobė, Šv. Kazimiero paveikslas ir kt. Tačiau labiausiai tikintieji didžiuojasi Švč. Mergelės Marijos Nugalėtojos paveikslo, esančio Neapolyje, kopija, kurią 1680 m. į Kazokiškes atvežė dominikonas Liudvikas Skickis. Paveikslas apylinkėse garsėjo stebuklais: aklieji atgaudavo regėjimą, sunkiai sergantys - sveikatą. Daugiausia maldininkų bažnyčioje susirenka per Sekminių atlaidus.

GRABIJOLAI

Grabijolų kaimo gatvė

14 Grabijolų kaimas

Tipiškas rėžinis gatvinis kaimas, kuriame išlikę nemažai senosios puošybos medinės architektūros statinių. Senoji kaimo architektūra yra vertinga, gana gerai išlikęs senasis kaimo pastatų išdėstymas. Įdomu eiti kaimo gatvele, kurios pabaiga - paneryje, regėti senovines trobas puoštais langų rėmais ir su tradiciniais gėlių darželiais šalia.

PANERIAI

15 Panerių dvaras

Manoma, kad Panerių dvaras išaugo XVIII a. karališkojo dvaro tvarkytojo Simono Liudviko Gutakovskio iniciatyva. Vėliau dvaras priklausė Lietuvos ir Lenkijos karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio sekretoriui Stanislovui Puzinai. Jo dukrai ištekėjus už Radvilos, šie didikai dvarą valdė apie 100 metų. Vykdant žemės reformą, dvaras buvo išparceliuotas. Iki šių dienų dvaro rūmai stovi vaizdingoje vietoje ant Neries kranto. Greta jų tebestovi ūkiniai pastatai: oficina, tvartai, ledainė ir kumetynas. Dvarą supa parkas, kuriame ošia liepų alėja.

16 Neries regioninio parko trasa

Neries regioniniame parke vingiuoja viena gražiausių Lietuvos upių - Neris. Jos kraštovaizdis ypatingas - čia atsiveria neregėto grožio vaizdai, miškingi slėniai, stūksantys piliakalniai, šimtamečiai ąžuolai. Ties Pane-

riais įrengta 23 km ilgio kairiojo Neries kranto turizmo trasa dviratininkams. O Panerių miško apžvalgos bokštas atveria plačią Neries panoramą – matyti miškai, kalvos ir net už 14 km esančios Kernavės bažnyčios bokštai.

ⓘ www.neriesparkas.lt

SEMELIŠKĖS

17 Semeliškių senamiestis

Manoma, kad šioje vietoje gyvenvietė buvo įkurta apie 1276–1283 m., valdant Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Traideniui. Semeliškių kaimas rašytiniuose šaltiniuose imtas minėti 1375 m. XVI a. pradžioje Semeliškės iš kaimo formavosi į miestelį. Tuo metu gyvenvietės centre buvo įsikūrusi dvaro sodyba, todėl 1501–1502 m. bažnyčia pastatyta kitoje Strėvos pusėje. Tokiu būdu Semeliškės susidėjo iš dviejų didesnių dalių ir keleto mažesnių sodybų grupių abipus Strėvos upės. Semeliškių panorama nebūdinga daugumai Lietuvos miestelių, nes katalikų ir stačiatikų šventovės joje menkai išryškėja. Semeliškių centrui savitumo suteikia mediniai namai, pasižymintys Rytų Lietuvai būdinga architektūra bei Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvė. Semeliškės – urbanistikos paminklas. Senamiestyje išlaikytas senasis linijinis planas su beveik trikampe aikšte.

18 Šv. Lauryno bažnyčia

Vienas žymiausių Semeliškių statinių – medinė Šv. Lauryno bažnyčia. Manoma, kad pirmąją bažnytėlę pastatė Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras 1501 m. Dabartinė Šv. Lauryno bažnyčia – jau ketvirtoji, statyta 1783 m. Nuo 1900 m. bažnyčioje dirbę kunigai nemokėjo lietuvių kalbos, 1905 m. iš sakyklos buvo prabilta lietuviškai – kunigo Jono Masiulio dėka. Klebonaujant kun. Juozapui Būčiui, Semeliškių parapija labai atsigavo, buvo puoselėjama lietuvybė, sulenkėję tikintieji grįžo prie gimtosios kalbos. Semeliškių šventovė – viena seniausių Lietuvoje medinių bažnyčių ir vienas iš nedaugelio išlikusių XVIII a. pab. liaudiškos architektūros sakralinių pastatų Rytų Lietuvoje. Šalia Semeliškių bažnyčios stovinčioje varpinėje kabo du XVIII a. datuojami varpai ir trečiasis – vienas seniausių varpų Lietuvoje, nuliedintas 1442 m. ir dedikuotas Vytautui Didžiajam. Varpas – kultūros paveldo objektas. Jo aukštis – 53 cm, skersmuo – 55 cm, sveria 123 kg. Varpas vadinamas Taikos varpu, puoštas gotikiniu įrašu.

Varpas Semeliškių bažnyčios varpinėje (1442 m.)

BEIŽIONYS

19 Beižionių kaimas

1926 m. Beižionyse pastatyta Šv. Kryžiaus Išaukštinimo bažnyčia – tradicinis medinės sakralinės architektūros statinys. Taip pat galima pasigrožėti Beižionių (Birutės), Balandiškių piliakalniais, Beižionių pilkapiais, Alkakalniu ir Pajurgiškių akmeniu.

PASTRĖVYS

20 Pastrėvio kaimas

Seniūnijos herbe pavaizduotas malūno ratas, kuris simbolizuoja vandens malūną ant Strėvos upės, pastatytą XX a. pradžioje. Šiuo metu Pastrėvio seniūnija didžiuojasi gražiais gamtovaizdžiais, gamtos paveldo objektais: Pipiriškių piliakalniu – Juoduoju kalnu, Belezų kaimo akmeniu ir kt. Pipiriškių geomorfologiniame draustinyje įsikūręs golfo aikštynas.

KIETAVIŠKĖS

21 Kietaviškių kaimas

Istoriniuose šaltiniuose teigiama, kad 1504 m. Kietaviškėse jau stovėjo pirmoji bažnyčia. Dabartinė (trečioji) Švč. Trejybės bažnyčia yra eklektinės architektūros, statyta 1906–1915 m. Kietaviškių pagrindinė mokykla yra pasirinkusi etninės kultūros kryptį, čia įsteigtas kraštotyros muziejus, kuriame sukaupta daug vertingos medžiagos.

GILUČIAI

22 Kalninių Mijaugonių piliakalnis

Gilučių seniūnija – mažiausia pagal užimamą teritoriją seniūnija, esanti šalia Elektrėnų. Šalia Gilučių kaimo stūkso Kalninių Mijaugonių, dar Pilimi vadinamas piliakalnis. Jis pasiekiamas iš 143 kelio (Žaslių link) lauko keliuku pavažiavus apie 500 metrų. Piliakalnis datuojamas I tūkst. viduriu – II tūkst. pradžia. Šalia šio gana stačių šlaitų kalno yra senovės gyvenvietė. Piliakalnio ir gyvenvietės kompleksas paskelbtas kultūros paveldo objektu. 150 m į pietus nuo piliakalnio yra IV–VII a. pilkapynas, kuriame yra apie 15 pilkapių.

Nuo Kernavės iki Guronių

Kernavė-Musninkai-Čiobiškis-Žasliai-Guronys

Širvintų rajono savivaldybės herbas

Kaišiadorių rajono savivaldybės herbas

	49 km		3 km		✓		✓
	5 val.		–		✓		✓
	17		✓		✓		✓

Širvintų kraštas kviečia pasisvečiuoti viename mažiausių Lietuvos rajonų, tačiau išlaikiusiame unikalius istorijos ir kultūros turtus. Šis kraštas laikomas šalies valstybingumo lopšiu, kerinčiu legendomis apipintais piliakalniais, miškais, ežeringomis vietovėmis ir vaizdingomis Neries pakrantėmis. Vykime į seniausią Lietuvos sostinę - legendinę Kernavę, vis dar alsuojančią didinga praeities dvasia.

Kernavė - tai Lietuvos didžiųjų kunigaikščių laikus menanti vieta - Lietuviškoji Troja. Ji garsėja į UNESCO paveldo sąrašą įrašytu Valstybiniu Kernavės kultūriniu rezervatu. Čia didingai stūkso gynybinis penkių piliakalnių kompleksas 1, apglėbtas gražaus Pajautos slėnio kraštovaizdžio. Pasigrožėkime nuo piliakalnių atsiveriančia panorama ir išgirskime istorijų apie Lietuvos praeitį, kilminguosius kunigaikščius ir kadaise čia ėjusius legendinius požemius. O jei norime išvysti, kokius gyvavimo pėdsakus Lietuvoje paliko akmens, žalvario ar geležies amžius, kaip kadaise gyveno krašto senoliai, tuomet užeikime į Kernavės archeologinės vietovės muziejų 2. Jus nustebins per 20 tūkst. eksponatų. Jis stovi Kerniaus g. 4A, greta žymiųjų piliakalnių. Čia pat apžiūrėkime ir sostinės Vilniaus įkūrimo simboliu laikomą staugiančio geležinio vilko skulptūrą 3. Greta muziejaus išvysime ir Kernavės Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčią 4 (Kerniaus g. 6). Apžiūrėkime bažnyčios menines vertybes ir stabtelėkime ties klebonija. Čia išvysime unikalų Lietuvos kontūro baseinėlį 5. Už klebonijos pamatysime XVIII a. išlikusius Kernavės bažnyčios pamatus 6. Prie senosios bažnyčios pamatų stovi medinė koplytėlė 7, kuri unikali tuo, kad buvo pastatyta nenaudojant metalinių vinių.

Aplankę legendinę Lietuvos sostinę, keliaukime apie 8 km į Musninkus, kurie garsėja Švč. Trejybės bažnyčia ir senąja dvarviete. Pasigrožėkime didikų Radvilų dėka iškilusia Musninkų bažnyčia 8, stovinčia miestelio centre, prie kelio į Kernavę. Apžiūrėkime išlikusius dvaro pastatus, iš kurių išsiskiria Barboros Radvilaitės koplytėlė 9, kaip manoma, ir pastatydinta kunigaikščio Žygimanto Augusto žmonos iniciatyva. Pabuvę Musninkuose, išvažiuokime į Čiobiškio g., kuriai pasibaigus bus pagrindinis kelias Čiobiškio link. Ten ir keliaukime.

Už maždaug 13 km mus pasitiks baltas arkinis tiltas 10 per Musės upę. Tai Čiobiškio miestelio simbolis,

Kernavės piliakalniai iš oro

tarpukariu gavęs lakūnų didvyrių S. Dariaus ir S. Girėno vardą. Pasukime į kairę ir judėkime Musės upės pakrante. Neries ir Musės santakoje išvysime Pilsudskių dvarą 11, kurį suprojektavo žymus lietuvių architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius. Grįžkime per tiltą į kelią Musninkų link ir už 1 km Neries pakrantėje išvysime Čiobiškio keltą 12. Šis įrenginys – ne tik miestelio gyventojų pramoga, bet ir būtinybė. Keltu per Nerį vasarą persikeliama į Padalių kaimą – tai trumpiausias kelias

Čiobiškio keltas

KERNAVĖ

1 Kernavės piliakalniai

Kernavė – seniausiai žinoma Lietuvos sostinė, kur kiekviena kalva gali papasakoti savą praeities istoriją apie Lietuvos valdovus, mūšius su kryžiuočiais ir čia stovėjusias galingas tvirtoves. Iš Pajautos slėnio apžvalgos aikštelės atsiveria didingas buvusio viduramžių miesto vaizdas: štai ir Mindaugo sostas, Aukuro piliakalnis, Lizdeikos kalnas, Kriveikiškio piliakalnis ir didžiausias – Pilies kalnas. Seniausias iš jų – Aukuro kalnas – datuojamas I tūkst. pr. Kr. Visi šie Kernavės piliakalniai XIII–XIV a. buvo gynybinės tvirtovės, sudariusios vieningą kompleksą, dalys. Visi piliakalniai apipinti legendomis apie čia ėjusius požeminius kelius su aukso vartais, ugnį kurščiusį žynį Lizdeiką, gražiausią vaidilutę Pajautą. Piliakalniai ir jų papėdėje esančios senosios gyvenvietės bei XIII–XIV a. miestas įtraukti į UNESCO kultūros vertybių sąrašą. Kernavės rezervate rengiamos ir Gyvosios archeologijos dienos, kurių metu piliakalnio teritorijoje atgimsta senieji amatai, o Kernavė tampa viduramžių miestu.

2 Kernavės archeologinės vietovės muziejus

Kernavės archeologinės vietovės muziejaus istorija prasidėjo 1930 m., kai Kernavėje buvo įsteigtas kraštotyros muziejus. 1989 m. buvo įkurtas ir valstybinis Kernavės archeologijos ir istorijos muziejus-rezervatas, saugantis archeologijos, istorijos ir kultūros objektus, tarp jų – ir penkių piliakalnių kompleksą. 2004 m. archeologinė Kernavės vietovė buvo įtraukta į UNESCO paveldo sąrašą. Kasmet Kernavėje vyksta archeologiniai tyrinėjimai. Muziejuje saugoma per 20 tūkst. eksponatų, Kernavės krašto etnografijos ir istorijos rinkiniai, apie 500 senosios raštijos eksponatų. 2012 m. muziejus baigtas rekonstruoti.

ⓘ www.kernave.org

Geležinio Vilko paminklas Kernavėje

3 Geležinio Vilko paminklas

Kernavėje, prie Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios, stovi įspūdinga staugiančio geležinio vilko skulptūra, pastatyta dar prieškariu. Nugriautas paminklas ilgą laiką nebuvo atstatytas. Jo atkūrimo darbams vadovavo bažnyčios klebonas Česlovas Krivaitis. Išdidžiai staugiantis šarvuotas vilkas – miesto simbolis, bylojantis apie legendinio Vilniaus miesto įkūrimą.

į Kaišiadoris. Persikelkime upės srovės varomu keltu į kitą krantą – tai unikali pramoga.

Atvykstame į Padalius, nuo kurių judėkime 1802 keliu. Pravažiavę Mikalaučiškes ir Stabintiškes, įvažiuojame į 143 kelią, kuris driekiasi nuo Jonavos miesto iki A1 magistralės. Važiuokime šiuo keliu apie 8 km ir privažiuosime Žaslius – miestelį, įsikūrusį ežero pakrantėje. Žaslių ežero 13 kranto ilgis – per 7,2 km, nemaža pakrantės juosta skalauja miestelio gyventojų valdas. Atsipūtę gamtos prieglobstyje, nepamirškime pasivaikščioti Žaslių senamiestyje 14. Išvysime senuosius žydų prekybos pastatus, medinius ir vadinamojo plytų stiliaus namus, miestelio aikštę. Svarbiausias miestelio akcentas – ant kalvelės prie Žaslių ežero stovinti raudonų plytų Šv. Jurgio bažnyčia 15, stebinanti didingumu ir dviem įspūdingais, tarsi dangų remiančiais bokštais. Prie pagrindinės Vytauto gatvės, apie 300 metrų nuo Žaslių ežero, guli Naujažerio akmuo su iškaltu krikščionybės simboliu – kryžiumi 16.

Iš Žaslių išvažiuokime 143 keliu, nutiestu ežero pakrante, Žaslių geležinkelio stoties link. Už 3,5 km pasieksime Guronių kaimą. Jis garsėja 2002 m. pradėtu kurti Rožinio slėpinių parku 17, apimančiu slėpinių kelią, koplytėlę, rekolekcijų namus. Parkas pasiekiamas nuo geležinkelio pervažos pasukus į dešinę, už 800 metrų. ▪

XVIII a. koplytėlė Kernavėje

4 Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia

Dabartinė neogotikinė Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia pastatyta 1910–1920 m. Šioje šventovėje klebonavo rašytojas Nikodemas Švogžlys-Milžinas, kuris ir palaidotas bažnyčios šventoriuje. Jame stovi dar 1987 m. slapta nuo valdžios Jadvygos Grišiūtės sudėliotos lauko akmenėlių mozaikos – Kryžiaus kelio stotys, skirtos Lietuvos krikšto 600 metų jubiliejui. Bažnyčios fasade dominuoja iškilęs aukštas bokštas, o pastato priekyje puikuojasi meniški smailiaarkiai vartai. Kernavės bažnyčia – įspūdingas sakralinis pastatas skliautuotu vidumi ir dviem koplyčiomis. Medinė koplytėlė skirta eksponuoti bažnytiniams reliktams. Mūrinė koplyčia, statyta 1856 m., – tai mauzoliejus, kuriame ilsisi Rėmerių–Puzinų giminės palikuonys. Klasicistinio stiliaus aštuonkampio plano pastate įrengtas altorius, apačioje – laidojimo rūsys.

5 Lietuvos kontūro baseinas

Šalia Kernavės bažnyčios puikuojasi graži klebonija su unikaliu vandens telkinėliu – Lietuvos valstybės formos baseinu. Jis apsodintas gėlėmis ir retais augalais. Baseinas – Kernavės klebono Česlovo Krivaičio palikimas. Šis Lietuvos „žemėlapis" geriausiai matyti iš paukščio skrydžio ar nuo klebonijos stogo.

6 Senosios bažnyčios vieta

Kernavėje galime aptikti išlikusių senosios bažnytėlės pamatų: manoma, kad čia XV a. stovėjusi senoji Kernavės šventovė. Buvusioje altoriaus vietoje dabar stovi kryžius. Spėjama, kad senąją bažnyčią įkūręs pats Vytautas Didysis. Tai tarsi patvirtina ir čia jam pastatytas paminklas. 1933 m. medinė bažnytėlė buvo nugriauta, o šalia senosios šventovės 1910–1920 m. pastatyta Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia.

7 Kernavės koplyčia

Šalia Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios ir senosios bažnytėlės pamatų stovi medinė aštuonkampė koplyčia. Nėra tiksliai aišku, kada ji pastatyta: vieni teigia, kad apie 1820–1822 m., kiti – kad XVIII a. pab. Įdomu tai, kad liaudies architektūros šventovė buvo pastatyta nenaudojant vinių – rąstinės sienos buvo suleistos į sąsparas.

MUSNINKAI

8 Švč. Trejybės bažnyčia

Pirmoji Musninkų bažnytėlė statyta 1522 m., nuo XVI a. pab. priklausė evangelikams reformatams. Antrąją Musninkų šventovę pastatė valdų šeimininkas Stanislovas Kiška. Dabartinė neogotikinė Švč. Trejybės bažnyčia iškilo 1865 m. dvarininko Mykolo Podbereskio iniciatyva. Per Pirmąjį pasaulinį karą bažnyčia buvo stipriai nuniokota, tarpukario metais ją atstatė parapijiečiai ir klebonai Leonas Markuckis ir Kazimieras Pielutis. Šventovės akcentas – didingas aštuonkampis bokštas. Bažnyčios šventoriaus tvorą puošia 14 Kryžiaus kelio stočių koplytėlių. Šalia bažnyčios stovinčioje varpinėje (po ja) įrengta dvarininkų Podbereskių kripta, o šventoriuje ilsisi Nepriklausomybės signataro kun. Alfonso Petrulio palaikai.

Musninkų Šv. Barboros koplytėlė

9 Musninkų dvarvietė

Iki šių dienų išlikę Musninkų dvaro fragmentai, menantys XV a. čia stovėjusį dvarą, kurį valdė Astikų giminė – žymūs Lietuvos bajorai. Po šių bajorų dvaras buvo Radvilų nuosavybė, čia atvykdavusi ir pati Barbora Radvilaitė. Vėliau dvaras priklausė didikams Kiškoms, Podbereskiams, o tarpukariu čia šeimininkavo Kačinskai. Šiuo metu dvaro sodyba apleista – rūmai iki šių dienų neišlikę, dvarvietėje stovi apgriuvę malūnas, tvartas, svirnas, išlikusi koplyčia. Senoji koplytėlė buvo dviejų aukštų, pirmajame stovėjo Išganytojo skulptūra, o antrajame medinės Šv. Barboros statulos. XVIII a. pastatyta mūrinė, dar ir šiomis dienomis stovinti koplyčia, – vienintelis Musninkų dvaro pastatas, paskelbtas kultūros paveldo objektu. Pasak legendos, Barborai Radvilaitei važiuojant per Musės upę, srovė įtraukusi ją ir mergina pradėjusi skęsti. Ėmusi karštai melstis šv. Barborai, bajoraitė buvo išgelbėta. Atsidėkodama aukštoje terasoje prie upės pastačiusi koplytėlę.

ČIOBIŠKIS

10 Tiltas per Musę

Čiobiškio tiltas per Musės upelį – tikra miestelio įžymybė. Šis baltas tiltas puoštas gražia arka, pastatytas 1934 m. ir gavęs S. Dariaus ir S. Girėno vardą. Tiltas – tai legendinių transatlantinių lakūnų atminimas. Šalia šio 28,2 m ilgio kultūros paveldo objekto stovi XX a. pr. vandens malūnas.

Čiobiškio dvaro rūmai

11 Čiobiškio dvaro sodyba

Čiobiškį puošia neoklasicistiniai XVIII a. Švikovskių dvaro rūmai, stovintys vaizdingoje Neries ir Musės upių santakoje. Juos suprojektavo garsus architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius. Vėliau dvaro savininku buvo Jonas Krizostomas Pilsudskis, kuris giminės dvare pasistatė malūną su užtvanka, nutiesė naujus kelius. XX a. dvaras prarado tiesioginę savo paskirtį – čia buvo įkurta vaikų prieglauda, vėliau specialioji internatinė mokykla, veikė partizanų štabas. Šiuo metu – vaikų socializacijos centras, dvaro lankymas ribotas.

Čiobiškio dvaro rūmai – simetriškas vienaaukštis pastatas su 4 puskolonėmis, dominuojančiomis pagrindiniame portike. Šalia dvaro rūmų dar ir dabar tebestovi kumetynas, ledainė bei arklidės, apsupti erdvaus sodo ir gėlyno. Tai kultūros paveldo objektas.

12 Čiobiškio keltas

Čiobiškio keltas – vienintelis toks keltas Lietuvoje, veikiantis be variklio, – į kitą krantą jį perneša upės srovė. Per Nerį į Kaišiadoris plukdantis keltas įrengtas Padalių kaime (kitoje Neries pusėje). 1935 m. Jurgio Zeventausko ir Andriaus Rudeliūno iniciatyva buvo užsakytas pirmojo kelto rengimas. Jis buvo naudojamas ir po Antrojo pasaulinio karo. O šiuo metu veikiantis tiltas, leidžiantis į Kaišiadoris nukeliauti trumpiausiu keliu, atsigabentas 1978 m. iš Birštono arba Druskininkų. Įrenginį prižiūri Jurgio Zeventausko sūnus Valentinas. Keltas kelia ir keliautojus su automobiliais (vienu kartu gali perkelti du automobilius). Čiobiškio keltas veikia šiltuoju metų laiku: dažniausiai gegužės–spalio mėnesiais (nuo lapkričio uždaromas iki pavasario).

ⓘ www.ciobiskiokeltas.lt

ŽASLIAI

13 Žaslių ežeras

Žaslių ežero pavadinimas toks pat kaip ir miestelio, įsikūrusio Kaišiadorių rajono rytuose. Ežeras tyvuliuoja pietinėje miestelio pusėje. Kranto linijos ilgis – 7,2 km. Giliausia ežero vieta siekia 9,5 m. Pietinė jo dalis daug siauresnė už šiaurinę. Tai ne itin didelis, tačiau gana įdomios formos ir vingiuotos linijos vandens telkinys, šiltuoju metų laiku pritraukiantis nemažai poilsiautojų. Bene gražiausias vaizdas atsiveria žvelgiant nuo kalno, stūksančio šalia ežero kranto (Žaslių miestelyje). Šalia šio ežerėlio, be Žaslių, įsikūrusios ir Guronių, Rasavos, Naujažerio gyvenvietės. Žaslių ežeras garsus ir tuo, kad kasmet rengiamos bėgimo aplink jį varžybos, jau tapusios tradicinėmis.

Žaslių senamiestis

14 Žaslių senamiestis

Verta apsilankyti ir šio mažo, bet jaukaus miestelio aikštėje. Žaslių aikštė 1931 m. buvo išgrįsta akmenimis. Kiekvieną antradienį ji tarsi atgimdavo – čia sugužėdavo daug ūkininkų iš aplinkinių kaimų prekiauti daržovėmis, vaisiais bei įvairiais produktais ir dar didesnis būrys pirkėjų. Iki šiol išlikę akmeninio aikštės grindinio fragmentų. Taip pat išsirikiavę pastatai plačiomis durimis ir laiptais į gatvės pusę, primenantys, kad anksčiau čia buvusios parduotuvės (jų čia prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo daugiau nei 50).

Žaslių ežeras

15 Šv. Jurgio bažnyčia

Žasliai lankytojus žavi ne tik puikiu gamtovaizdžiu, bet ir ant kalvos stovinčia Žaslių Šv. Jurgio bažnyčia. Ant šio kalno, pasak legendos, kažkada galėjusi stovėti pilis. Bažnyčios istorija gana sena: pirmąkart jos pavadinimas paminėtas 1513 m. Jai sugriuvus, 1674 m. buvo pastatyta nauja medinė bažnyčia. Po poros šimtų metų ji buvo perstatyta. Dabartinė mūrinė, dviem didingais bokštais, neogotikinio stiliaus, lotyniško kryžiaus plano bažnyčia buvo suprojektuota lenkų architekto Mečislovo Titenbruko ir statyta 1897–1902 m. Šv. Jurgio bažnyčia žavi ne tik gražia senovinių formų architektūra, bet ir atnaujintu, erdviu, šviesiu vidumi. Joje įrengta Kristaus kančios koplyčia. Bažnyčios šventorius – kunigų ir apylinkės didikų amžinojo poilsio vieta. Šioje bažnyčioje pirmąsias savo šv. Mišias laikė vėliau kardinolu tapęs Vincentas Sladkevičius.

16 Naujažerio akmuo

Žaslių miestelio lankytojus galėtų sudominti ir Naujažerio akmuo su ženklais – kultūros paveldo objektas. Tikslesnė šio akmens buvimo vieta – Vilniaus g., dešinėje kelio Žasliai–Kaišiadorys pusėje. Jis yra maždaug 1,5 m ilgio, 0,4–0,6 m pločio ir 0,25 m aukščio. Akmuo ypatingas tuo, kad jame iškaltas krikščionybės simbolis – kryžius, kurio galai baigiasi mažais kryželiais. Kitas akmenyje iškaltas ženklas – su apskritimu sujungtas keturkampis. Manoma, kad šis akmuo – pirmųjų krikščionių antkapis. Pasakojama, kad vanduo, kuriuo nuplaunamas akmuo, esąs stebuklingas ir gydąs ligonius.

GURONYS

17 Rožinio slėpinių parkas

Rožinio slėpinių parkas buvo pradėtas formuoti nuo 2002 m., popiežiui Jonui Pauliui II į rožinio maldą įtraukus Šviesos slėpinių dalį. Kardinolo Vincento Sladkevičiaus tėviškėje, Guronyse, Kaišiadorių vyskupija pradėjo kurti Rožinio slėpinių kelią. Buvo pastatytos penkios koplytėlės, Švč. Mergelės Marijos statula, pasitinkanti kiekvieną įeinantįjį. 2007 m. įkurti rekolekcijų namai, 2010 m. – Šv. Juozapo koplyčia. Visa tai sudaro vieną, 10 ha ploto kompleksą – parką, atidarytą 2006 m. Parke esančių sakralinių statinių autoriai – profesorius Antanas Kmieliauskas ir architektas Stasys Petrauskas.

Rožinio slėpinių parkas Guronyse

Po Kauną pėsčiomis

Kauno senamiestis ir naujamiestis

Kauno miesto savivaldybės herbas

	–		8 km		✓		–
	6 val.		✓		–		✓
	45		✓		–		✓

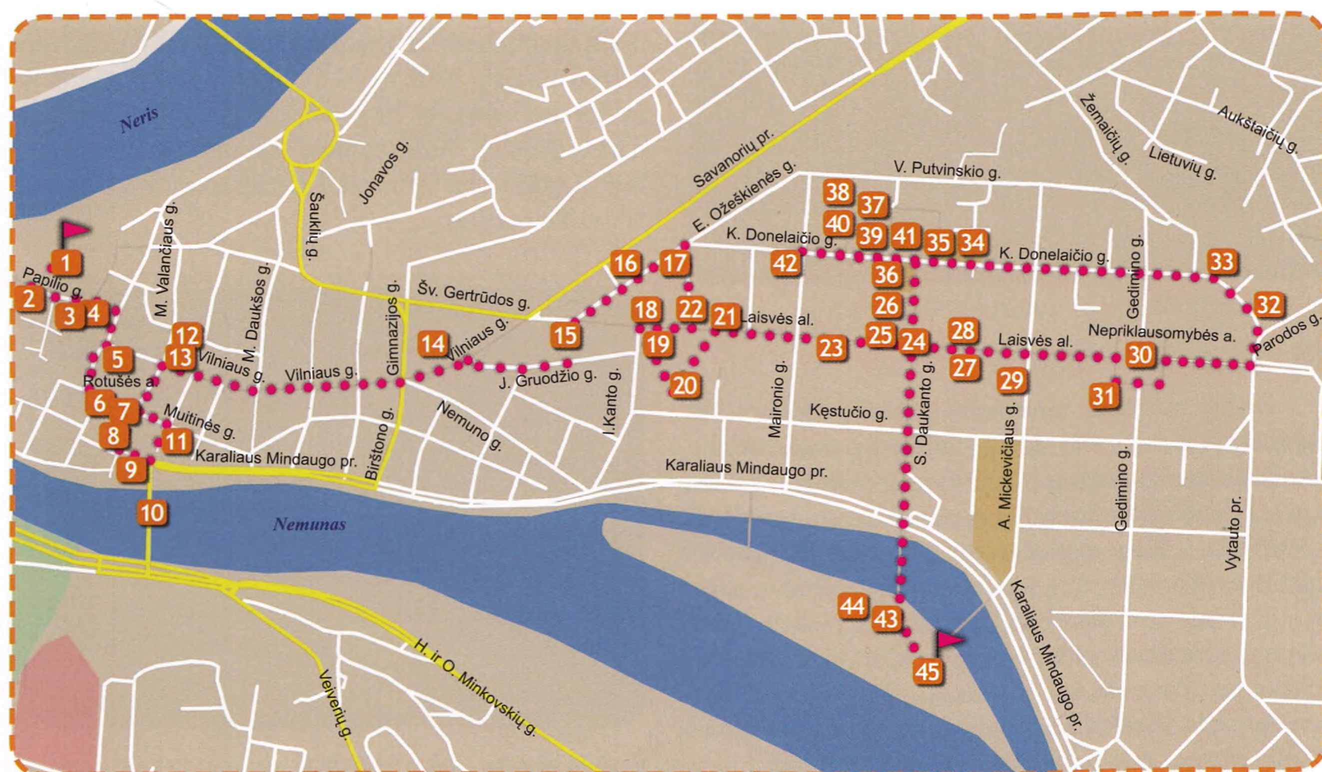
Kaunas – didžiųjų Lietuvos upių, Nemuno ir Neries, santakoje įsikūręs miestas, garsus senąja Kauno pilimi, baltuojančia rotuše, akmenimis grįstomis senamiesčio gatvelėmis, didingomis bažnyčiomis. Miesto centre driekiasi XIX a. susiformavusi 1,7 km ilgio Laisvės alėja – vienas iš miesto simbolių. Meilė krepšiniui, muzikos festivaliai ir kasmetinės mugės garsina Laikinąją sostinę visoje šalyje.

Pirmoji mūsų kelionė – po senamiestį – prasideda prie raudonų plytų mūru spindinčios Kauno pilies 1, vienos seniausių pilių Lietuvoje (žinoma nuo 1361 m.). Naujai sutvarkyta buvusi gynybinė tvirtovė, stovinti gražiojoje Nemuno ir Neries santakoje, kviečia lankytojus pabuvoti pilies bokšte, požemiuose, dalyvauti greta pilies vykstančiuose renginiuose.

Prie legendinės Kauno pilies, Papilio g. 7, stovi įspūdingo dydžio raudonų plytų šventovė. Tai Šv. Jurgio (pranciškonų) bažnyčia 2, istorikų teigimu, vienas vertingiausių Kauno architektūros paminklų, dabar restauruojama.

Apžiūrėję šiuos objektus, eikime į Rotušės aikštę, čia pamatysime kunigų seminarijos ir Kauno arkivyskupijos kurijos pastatus 3. Seminarijoje 4 XIX–XX a. pr. dirbo žymūs Lietuvos šviesuoliai: Jonas Mačiulis-Maironis, Jonas Tumas-Vaižgantas, Antanas Baranauskas, kartu su kitais žadinę tautos atgimimo dvasią.

Atvykę į Rotušės aikštę, esančią Kauno senamiestyje, pirmiausia išvysime miesto pasididžiavimą – baltąja gulbe vadinamą Kauno rotušę 5. Dar 1542 m. pradėta statyti rotušė dabar yra tapusi vienu svarbiausių miesto simbolių: aikštėje vyksta miesto šventės, o rotušėje įsikūrusiuose Santuokos rūmuose amžiną meilę vienas kitam prisiekia jaunavedžiai. Aikštėje, kairėje rotušės pusėje, stovi ir nuo XVII a. žinomas pastatas – restoranas „Medžiotojų užeiga“ 6. Pagrindinėje miesto aikštėje didingai stūkso pastatas su dviem baltais bokštais – tai Šv. Pranciškaus Ksavero, geriausiai žinoma kaip jėzuitų, bažnyčia 7.

Nemuno ir Neries santaka, Kauno senamiestis

Netoli baltuojančios dvibokštės šventovės stovi ne tik vienuolynas ir Jėzuitų gimnazija, bet ir įspūdingas raudonų plytų pastatas (Aleksoto g. 6). Tai Perkūno namas 8 – vienas įdomiausių gotikos pavyzdžių Lietuvoje, senoji Hanzos pirklių būstinė. Į kairę nuo šio įdomaus namo stovi ir Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų (Vytauto Didžiojo) bažnyčia 9, kurios pirmtakę apie 1400 m. pastatė legendinis Lietuvos valdovas – Vytautas Didysis. Jaukumu žavinti šventovė įsikūrusi vienoje gražiausių vietų – Nemuno krantinėje. Nuo Vytauto bažnyčios atsiveria gražus vaizdas į kitapus Nemuno esantį Aleksoto kalną, riedantį funikulierių ir per upę nutiestą Vytauto Didžiojo tiltą 10, jungiantį senamiestį su Aleksotu.

Visai čia pat, Muitinės g., stovi vieni seniausių namų mieste – XVI a. statyti dabartiniai Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto pastatai 11 (Muitinės g. 8). Apžiūrėję juos iš arčiau grįžkime į Rotušės a. ir patraukime vieno įspūdingiausių senamiesčio pastatų – didingos gotikos ir baroko stilių Šv. apaštalų Petro ir Povilo arkikatedros bazilikos 13 link. Šalia arkikatedros sukime į M. Valančiaus gatvę 12. Mažuoju Kauno Monmartu vadinamoje gatvėje įsikūrusios menininkų dirbtuvės, suvenyrų krautuvėlės ir jaukios kavinukės žavi ne vieną senamiestyje vaikštinėjantį kaunietį ar miesto svečią.

1 Kauno pilis

Viena lankomiausių Kauno vietų – įspūdingos pilies likučiai, stūksantys gražioje gamtos vietoje – Nemuno ir Neries santakoje. Architektūros istorikų ji laikoma seniausia mūrine pilimi Lietuvoje. Pirmąkart Kauno pilis rašytiniuose šaltiniuose paminėta 1361 m. Kovų su kryžiuočiais laikais ji turėjo gynybinę paskirtį – neleido kryžiuočiams veržtis į Lietuvos gilumą. Šaltiniuose pasakojama, kaip

Kauno pilis

šią pilį gynė didžiojo kunigaikščio Kęstučio sūnus Vaidotas, kurio kariauna prieš kryžiuočius atsilaikė beveik mėnesį. 1362 m. vieno antpuolio metu priešai pilį sugriovė. Pastatyta antroji pilis, o vėliau ir sustiprinta. Joje apsistodavo šalies valdovas Vytautas Didysis, svečiai, vėliau buvo įrengti sandėliai, kalėjimas. Tačiau dalis jos statinių XVII a. buvo nugriauti Neries upės; pilis buvo nuniokota ir Napoleono žygio į Rusiją metu. Daug metų joje vykdyti archeologiniai tyrimai leido nemažai sužinoti apie pilies istoriją, lietuvių kovas su kryžiuočiais. Dabar šioje senovės tvirtovėje įsikūręs Kauno regiono turizmo informacijos centras, nuolat veikia parodos; leidžiama apžiūrėti pilies bokštą, požemius. Prie pilies dažnai rengiami įvairūs miesto kultūriniai renginiai, festivaliai.

Šv. Jurgio (pranciškonų) bažnyčia

2 Šv. Jurgio (pranciškonų) bažnyčia

Šv. Jurgio bažnyčią šalia Kauno pilies nuspręsta statyti dar XV a. kartu su bernardinų (pranciškonų observantų) vienuolynu. Tačiau vienuolyno pastatai ir bažnyčia iškilo tik XVI a. pirmaisiais metais. XVI a. pab. šią bažnyčią nuniokojo gaisras, tačiau 1598 m., vadovaujant Mikalojui Jurgevičiui, ji buvo atstatyta. XVII a. šventovę prireikė dar ne kartą atstatyti: 1603 m. ir 1620 m. bažnyčią naikino gaisrai, 1656–1659 m. – Maskvos kariuomenė (Maskvos karo metu). Sovietiniais laikais ji tapo vaistų sandėliu. 1993 m. ši bažnyčia buvo grąžinta Mažesniųjų brolių ordinui. Pradėti ilgi jos rekonstrukcijos darbai. Šventovė per ilgą savo gyvavimo laikotarpį buvo ne kartą perstatyta, tačiau jos išorė vis dėlto išliko gotikos stiliaus. Bažnyčia – raudonų plytų mūro, stačiakampio plano, halinė, trinavė. Viduje išliko barokinės įrangos elementų, pavyzdžiui, dalis medinių baroko stiliaus altorių, vargonų tribūna. Prie šios bažnyčios (pietinėje pusėje) šliejasi vienuolyno pastatas.

Pasivaikščioję M. Valančiaus gatve, užsukę į vieną kitą krautuvėlę, grįžkime ja iki arkikatedros bazilikos ir toliau traukime senamiesčio pagrindine – Vilniaus gatve. Praėję požeminę perėją kairėje pusėje išvysime gražiame sodelyje stovintį baltą pastatą – istorinę prezidentūrą 14, kviečiančią užsukti ir patiems pamatyti Nepriklausomos Lietuvos laikais čia įsikūrusių prezidentų gyvenamąją aplinką. Praėję pro prezidentūrą ir pasiekę Vilniaus gatvės bei senamiesčio pabaigą, atsidursime Laisvės alėjoje, kurios kiemelyje (Laisvės al. 101A) galime išvysti ir kitą įdomų gotikinį pastatą – senąją Šv. Gertrūdos (marijonų) bažnyčią 15, pastatytą dar XV a. pabaigoje.

Nuo čia toliau keliaukime į E. Ožeškienės gatvę, kur, šalia Jeruzalės skvero, stovi Kauno choralinė sinagoga 16 (nr. 13) – vienintelė judėjų šventovė Kaune. Gretimais, L. Sapiegos g. 5, užsukime į Kauno filharmoniją 17. Įstaiga įsikūrusi įdomios architektūros, anksčiau veikusiuose Teisingumo ir Seimo rūmuose. Nuo filharmonijos L. Sapiegos gatve pasiekime Laisvės alėją.

Garsioji Laisvės alėja – pagrindinė pėsčiųjų gatvė Kauno mieste (ilgis 1,7 km) ir svarbiausia susibūrimų vieta. Laisvės al. 102 įsikūręs Kauno centrinis paštas 18 – penkių aukštų tarpukariu statytas pastatas, kuriame galima ne tik išsiųsti laiškus ar siuntinius, bet ir pasigėrėti vertingu interjeru.

Dešinėje Laisvės alėjos pusėje išvysime žaliuojantį sodelį su žaidimų aikštele vaikams, suoleliais, fontanais ir skulptūromis žymiems lietuvių kompozitoriams. Čia įrengtas ir paminklas Romui Kalantai 19, kuris 1972 m. šioje vietoje susidegino protestuodamas prieš sovietinę santvarką.

Sodelio puošmena – baltuojantys Kauno valstybinio muzikinio teatro rūmai 20, duris atvėrę 1892 m. Priešais Kauno valstybinį muzikinį teatrą išvysime

Fontanas Laisvės alėjoje

Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčia

vieną svarbiausių administracinių miesto statinių – Kauno miesto savivaldybės pastatą 21, vasarą supamą ryškiažiedžių gėlynų, statytą 1936 m. Šalia išdidžiai stovi paminklas Vytautui Didžiajam 22, atkurtas 1990 m.

Paėję truputį toliau, dešinėje pusėje išvysime Kauno valstybinį dramos teatrą 23 (Laisvės al. 71). Praėję šį tarpukariu statytą pastatą, keliaujame iki Laisvės alėjos vidurį žyminčio miesto simbolio – fontano 24, kuris trykštančiu vandeniu pradžiugina kiekvieną, einantį pro šalį. Šalia 1982 m. įrengto fontano, priešais buvusį „Metropolio" restoraną, nuo 2007 m. stovi paminklas estrados artistui Danieliui Dolskiui 25. Savo dainomis „Palangos jūroj", „Onyte, einam su manim pašokti" ir kt. linksminęs tarpukario publiką, D. Dolskis yra įamžintas prieš vieną mėgstamiausių savo pasirodymų vietų. „Metropolis" 26 – vienas seniausių viešbučių, įkurtas 1899 m. Tarpukario laikais moderniausiu vadinamas viešbutis sėkmingai gyvuoja iki šiol. Viena svarbiausių bohemos gyvenimo vietų tarpukariu buvo „Konrado kavinė" 27 (dab. Laisvės al. 49) iki sovietmečio po savo stogu suburdavusi žymiausius krašto menininkus, teatralus, literatus. Keliaudami toliau Laisvės alėja Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčios link, pamatysime seniausią kino teatrą „Romuva" 28 (Laisvės al. 54). Su Laisvės alėja besikertančioje A. Mickevičiaus gatvėje (nr. 19) stovi Kauno įgulos karininkų ramovė 29, kurioje įsikūrusi Lietuvos karininkija. Besibaigiant Laisvės alėjai prieiname Nepriklausomybės aikštę, kurioje stovi didingoji Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčia 30,

3 Kauno arkivyskupijos kurija

Viename iš šalia rotušės esančių pastatų įsikūrusi Kauno arkivyskupijos kurija. Ji buvo įkurta 1926 m., kai popiežius Pijus XI Kauno katedrai bazilikai suteikė arkikatedros titulą su arkivyskupo metropolito sostu. Arkivyskupijos rūmai buvo pastatyti 1935–1939 m. pagal architekto Karolio Reisono projektą. Pagrindinis rūmų fasadas – neoklasicistinio stiliaus. Centrinėje dalyje išsiskiria balkonas su dorėninių kolonų portiku, frontonu ir atiku, kurie dekoruoti arkivyskupo metropolito insignijomis. Pastatos stogą juosia tvorelė, puošta dekoratyvinėmis vazomis.

Sovietiniais metais bažnytinė veikla buvo ribojama, buvo uždarinėjamos bažnyčios, vienuolynai. Tačiau dvasininkai slapta veikė prieš draudimus, kovojo už tikėjimo laisvę ir gaivino tautinę savimonę. Atkūrus nepriklausomybę, bažnytinis gyvenimas atgimė, ėmė kurtis naujos organizacijos ir bendrijos, besirūpinančios žmonių sielovada. Nuo 1996 m. Kauno arkivyskupijai vadovauja arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius.

4 Kunigų seminarija

Rotušės aikštės šiaurės vakarinėje dalyje įsikūrusi Kauno kunigų seminarija. Jos istorija prasidėjo tada, kai po 1863 m. sukilimo caro valdžia Varnių kunigų seminariją ir vyskupą Motiejų Valančių perkėlė į Kauną. Seminarija buvo įkurta buvusiuose bernardinų vienuolyno rūmuose. Kauno seminarijoje, be Motiejaus Valančiaus, dirbo ir šie žymūs Lietuvos kultūros veikėjai, tautinės dvasios žadintojai: poetai Antanas Baranauskas, Jonas Mačiulis-Maironis, rašytojas Juozas Tumas-Vaižgantas. Dalis seminarijos klierikų buvo įsitraukę į cariniu laikotarpiu draudžiamą veiklą: platino lietuvišką spaudą, įkūrė slaptą klierikų organizaciją – Lietuvos mylėtojų draugiją. Pirmojo pasaulinio karo metais seminarijos pastatas buvo paverstas vokiečių karo ligonine, tačiau 1918 m. čia vėl įsikūrė būsimieji dvasininkai. 1922 m. ji buvo sujungta su Lietuvos universiteto (dabar Vytauto Didžiojo universitetas) Teologijos-filosofijos fakultetu, ir tai truko iki 1940 m. Sovietinės okupacijos metais valdžia visaip trikdė seminarijos veiklą: ribojo stojančių klierikų skaičių, atėmė sukauptą gausią biblioteką, Šv. Jurgio ir Švč. Trejybės bažnyčias pavertė sandėliais, atėmė rektorato pastatą. Atkūrus Nepriklausomybę, seminarija atgavo atimtus pastatus, jie buvo remontuojami. Kauno kunigų seminarijos centriniai rūmai yra vėlyvojo renesanso stiliaus, tačiau turi ir baroko bruožų.

Kauno rotušė

5 Kauno rotušė

Vienas žymiausių ir gražiausių Kauno senamiesčio statinių – rotušė. Ji pradėta statyti 1542 m. Kol pasiekė dabarties laikus, ji nemažai pasikeitė. Iš pradžių tai buvo vieno aukšto, netinkuoto mūro, gotikinio stiliaus pastatas. XVI a. antrojoje pusėje buvo pristatytas antras aukštas ir aštuonių aukštų bokštas. Po XVII a. rekonstrukcijos rotušė įgavo renesanso stiliaus bruožų. Tačiau dabartinė jos išorė, kuriai būdingas baroko ir klasicizmo bruožų derinys, susiformavo tik 1771–1780 m. pagal architekto Jono Matekerio projektą vykdytos rekonstrukcijos metu. Vėliau dar kartą rotušės pastatas buvo atnaujinamas 1968–1973 m. pagal architekto Žibarto Simanavičiaus projektą. Per ilgą savo gyvavimo laikotarpį rotušė turėjo daugybę paskirčių: jos patalpose vyko prekyba ir buvo kalėjimas (jis buvo įrengtas bokšto rūsiuose), ji buvo paversta ir stačiatikių cerkve, ir šaudmenų saugykla. Kadaise rotušėje buvo Kauno miesto klubas, vėliau rusų klubas, ugniagesių būstinė. 1869 m. čia įsikūrė Kauno miesto savivaldybė, nuo 1944 m. – archyvas, o 1951 m. – Kauno politechnikos instituto fakultetas. Po rekonstrukcijos 1973 m. rotušėje įkurti Santuokų rūmai. Jos rūsiuose įsikūrė Keramikos muziejus. Dabar rotušė – ne tik santuokų, bet ir svarbių miesto svečių priėmimo, reprezentacinių renginių vieta.

ypatinga tuo, kad 1891 m. pastatyta kaip cerkvė. Bazilikinės formos penkių kupolų šventovė – tai pagrindinis Laisvės alėjos akcentas. Dešinėje pusėje išvysime įspūdingo dydžio pastatą su daugybe į viršų kylančių laiptų ir nuogo žmogaus skulptūra – tai Mykolo Žilinsko dailės galerija 31. Joje saugoma M. Žilinsko sukaupta XVII–XX a. Europos meno kolekcija.

Praėję M. Žilinsko dailės galeriją, keliaujame Laisvės al. atkarpa, kurią pertraukia Vytauto prospektas. Pasukę į kairę, einame šiuo prospektu iki K. Donelaičio gatvės, kur trijų gatvių susikirtime (Vytauto pr., K. Donelaičio ir Parodos g.) stūkso Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai 32, vieni įspūdingiausių Nepriklausomos Lietuvos pastatų. Už keliasdešimt metrų, Žemės ūkio rūmų pusėje, įsikūrusi ir Kauno paveikslų galerija 33 (K. Donelaičio g. 16) – vienas lankomiausių muziejų mieste, kviečiantis išvysti pasaulio lietuvių dailės, skulptūros, keramikos, tekstilės kūrinius. Toliau, K. Donelaičio g. 58, stovi VDU rektorato pastatas 34 – tarpukariu buvęs Ministrų kabineto rūmais. Galima aplankyti autentišką buvusį Lietuvos užsienių reikalų ministro Stasio Lozoraičio vyresniojo darbo kabinetą. O šalia rektorato pastato – Stasiui Lozoraičiui jaunesniajam, kuris buvo vadinamas Lietuvos Vilties ir Garbės Prezidentu, skirtą paminklą 35. Kitoje gatvės pusėje (nr. 73) didingai stovi ir kito universiteto – KTU – centriniai rūmai 36, iškilę tarpukario laikais. Priešais juos – Karo muziejaus sodelio erdvė, Vienybės aikštė, kurią puošia paminklas Laisvei ir vienas žymiausių miesto muziejų – Vytauto Didžiojo karo muziejus 37. Iš kitos pusės įsikūręs ir M. K. Čiurlionio dailės muziejus 38, pasiekiamas iš V. Putvinskio g. (nr. 55). Tai didžiausias dailės muziejus mūsų šalyje, supažindinantis su visa Lietuvos dailės raida bei M. K. Čiurlionio kūryba.

Grįžtame į Karo muziejaus sodelį 39. Vienoje erdvėje įkomponuotos skulptūros iškiliausioms Lietuvos asmenybėms, du muziejų saugantys liūtai, patrankos ir didingas karilionas 40, varpų muzika džiuginantis miestiečius. Šalia rusena amžinosios ugnies aukuras, aukštai iškilusi Laisvės statula 41. Perėję į kitą K. Donelaičio gatvės pusę ir pasiekę K. Donelaičio bei Maironio gatvių kampą (nr. 25), išvysime išdidžiai stovinčius Lietuvos banko rūmus 42 – kultūros paveldo objektą, kurių tiek išorė, tiek puošnus interjeras palieka didelį įspūdį.

Karaliaus Mindaugo prospektą bei Nemuno upėje esančią salą 43 patogiausia pasiekti grįžtant K. Donelaičio gatve iki S. Daukanto gatvės, kuria ir keliaukime iki pat pabaigos. O čia – Karaliaus Mindaugo prospektas ir neseniai atnaujintas pėsčiųjų tiltas į Nemuno

Panorama nuo Kauno Prisikėlimo bažnyčios

salą 44. Tilto kairėje pusėje iš tolo švyti „Akropolio" prekybos ir pramogų centras. Priešais „Akropolį" puikuojasi ir 2011 m. vasarą duris atvėrusi naujoji „Žalgirio" arena 45, stūksanti Nemuno saloje. Šiuos sporto ir pramogų rūmus galima pasiekti šalia „Akropolio" nutiestais dviem tiltais (nuo A. Mickevičiaus ir Kaunakiemio gatvių). Nuo Karaliaus Mindaugo prospekto lengvai pasiekiamas ir kitas Kauno maršrutas automobiliu, prasidedantis nuo Aleksoto (žr. 128 p.). ▪

Kauno mieste veikia per 30 muziejų. Turėdami daugiau laiko, aplankykite bent keletą: Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejų (Rotušės a. 28, Kaunas); Ryšių istorijos muziejų (Rotušės a. 19, Kaunas); Kauno T. Ivanausko zoologijos muziejų (Laisvės al. 106, Kaunas); Velnių muziejų (V. Putvinskio g. 64, Kaunas).

6 „Medžiotojų užeigos" restoranas

„Medžiotojų užeiga" – taip pavadintas miesto Rotušės aikštėje įsikūręs restoranas. Pastatas, kuriame yra „Medžiotojų užeiga", mena ilgą savo istoriją. Jis čia stovi jau keletą amžių. Per tą laiką namo išorė kito: vykdant rekonstrukcijas, buvo įgavęs ir gotikos, ir renesanso, ir klasicizmo stiliaus bruožų. Žinoma, kad XVII–XVIII a. jis priklausė turtingiems Kauno gyventojams Zabieloms. XIX a. pirmojoje pusėje šiame name dažnai svečiuodavosi poetas Adomas Mickevičius, o XIX a. pabaigoje čia buvo įsikūręs lietuvių literatūros klasikas Antanas Baranauskas. Restoranas „Medžiotojų užeiga" šiame pastate buvo įkurtas 1965 m.

7 Šv. Pranciškaus Ksavero (jėzuitų) bažnyčia

Ilgą ir įdomią gyvavimo istoriją mena Kauno senamiestyje, šalia rotušės, įsikūrusi Šv. Pranciškaus Ksavero (jėzuitų) bažnyčia. XVII a. pirmojoje pusėje Kaune įsikūrę jėzuitai dabar vadinamuosiuose Perkūno namuose įrengė Šv. Stanislovo Kostkos koplyčią. Dabartinę bažnyčią pradėjo statyti 1666 m., tačiau jos statybas nutraukė įvykęs gaisras. Atstatyta buvo tik 1725 m., tačiau vos po aštuonerių metų gyvavimo naujoji bažnyčia vėl apdegė mieste kilusio gaisro metu. Atstatyta šventovė

XVIII a. antrojoje pusėje buvo perduota pranciškonams, o 1825 m. – stačiatikiams. 1923 m. jėzuitai vėl į ją sugrįžo, tačiau neilgam: po Antrojo pasaulinio karo bažnyčia buvo nacionalizuota ir paversta sandėliu. Vis dėlto nuo 1990 m. šiais maldos namais vėl rūpinasi jėzuitai. Šv. Pranciškaus Ksavero (jėzuitų) bažnyčia – barokinė, stačiakampio plano, dvibokštė, trinavė. Prie jos šonų tebesiglaudžia XVIII a. atstatytas vienuolynas (įsteigtas XVII a., tačiau sudegęs) ir Jėzuitų gimnazija, kurios pastatuose dar XVII a. veikė mokykla, vėliau vadinta kolegija. Žinoma, kad šioje kolegijoje keletą metų dėstė žymus poetas Adomas Mickevičius.

Perkūno namas

8 Perkūno namas

Šalia Šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčios stūkso įdomios išvaizdos raudonų plytų namas, vadinamas Perkūno namu. Tai – seniausias gyvenamasis pastatas Kaune. Jau vien intriguojantis pavadinimas leidžia nujausti, kad šis gotikinio stiliaus pastatas slepia įdomią istoriją. Ne veltui jis tapęs vienu iš Kauno simbolių. Šis namas pastatytas XV a. Žinoma, nuo to laiko jo išorė kito: jis buvo keletą kartų rekonstruotas. Pasakojama, kad ant šio namo stogo stovėjusi pagoniškojo dievo Perkūno statula, o rūsyje buvęs aukuras. Manyta, kad pastato vietoje anksčiau buvusi šventykla, skirta dievui Perkūnui. Galbūt tai ir paskatinę suteikti namui tokį vardą. Tačiau kai kurių šio pastato tyrinėtojų manymu, namas buvo Hanzos pirklių būstinė, o kitų tyrėjų nuomone, – tai buvęs tiesiog gyvenamasis namas. Žinoma, kad XVII a. savininkai šį namą pardavė jėzuitams, kurie čia įsirengė koplyčią. Vėliau buvo įkurdinti stačiatikiai, dar vėliau – namas virto sandėliu. 1991 m. Perkūno namas, kaip ir šalia stovinti bažnyčia, vienuolynas ir mokykla, buvo grąžintas jėzuitams. 1996 m. jis įtrauktas į LR kultūros vertybių registrą. Šiuo metu Perkūno namuose veikia Jėzuitų gimnazijos biblioteka ir skaitykla, yra įrengta poeto Adomo Mickevičiaus gyvenimo ir kūrybos ekspozicija, vyksta teatralizuotos ekskursijos.
ⓘ www.perkunonamas.lt

9 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų (Vytauto Didžiojo) bažnyčia

Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų (Vytauto Didžiojo) bažnyčia įsikūrusi labai gražioje vietoje – dešiniajame Nemuno krante. Manoma, kad 1400 m. Vytautas Didysis čia pastatė pirmąją medinę bažnyčią, o tik vėliau jos vietoje buvo pastatyta dabartinė – mūrinė. Tačiau tradiciškai ji vis dar vadinama Vytauto Didžiojo vardu. Ši šventovė buvo ne kartą suniokota: ją siaubė XVII a. vykę miesto gaisrai, vėliau – rusų ir prancūzų kariuomenės, tačiau vienuolių ir tikinčiųjų pastangomis bažnyčia būdavo atstatoma. Žalos bažnyčiai darydavo ir pavasariais patvindavęs Nemunas. 1877 m. šalia bažnyčios, prie granito sienos buvo įrengta vandens matuoklė. XIX a. šventovė buvo pertvarkyta į stačiatikių cerkvę, o Pirmojo pasaulinio karo metu – vokiečių naudojama kaip sandėlis. 1919 m. šventovė grąžinta katalikams. Nuo to laiko prasidėjo jos restauracijos darbai, trukę nemažai metų. Vienas iš restauracijos darbams paskirtų rektorių buvo kan. Juozas Tumas-Vaižgantas. Bažnyčios atnaujinimo ir tvarkymo darbai vėl buvo vykdomi 1979–1989 m. Po daugelio specialistų pastangų ir darbo dabar upės krantą puošia kiek atnaujintas seniausias Kaune ankstyvosios gotikos sakralinis pastatas.

Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų (Vytauto Didžiojo) bažnyčios centrinis altorius

Vytauto Didžiojo (Aleksoto) tiltas, antrame plane XVI a. pastatai Muitinės g. ir Kauno arkikatedra bazilika

10 Vytauto Didžiojo tiltas

Aleksoto tiltas per Nemuną, dar vadinamas Vytauto Didžiojo vardu, jungia senamiestį ir Aleksotą. Šias miesto dalis pirmąkart sujungė 1812 m. pastatytas medinis tiltas. Tačiau nuolatinis tiltas per Nemuną čia buvo įrengtas tik 1914 m., prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui. Kitais metais sudegintas pačių jo statytojų – rusų. Tada naują medinį tiltą čia pasistatė vokiečiai. Jis veikė iki 1930 m., kai pagal danų firmos projektą buvo pastatytas naujas plieninis arkinis tiltas. Anksčiau vadintas Vytauto Didžiojo vardu, 1940 m. jis pervadintas Aleksoto tiltu (2008 m. jam oficialiai grąžintas senasis vardas). Juo naudotasi neilgai: per Antrąjį pasaulinį karą šis statinys ir vėl buvo susprogdintas. Dabartinis tiltas per Nemuną iškilo 1948 m., o 2005 m. – suremontuotas. Atnaujinimas lėmė, kad dabar tiltas turi ne tik didelę praktinę reikšmę, bet dėl savo ryškių spalvų kartu yra ir Kauno puošmena. Itin gražiai tiltas atrodo sutemus, kai būna įžiebti jo mėlyni šviestuvai.

11 XVI a. pastatai

Kauno senamiestyje įdomu pasivaikščioti akmenimis grįstomis gatvelėmis apžiūrinėjant seniausius Kauno pastatus, kurių dalis mena netgi XVI a. laikus. Vieni seniausių Kaune – dabartinio Vilniaus universiteto Kauno humanitariniam fakultetui (VU KHF) priklausantys pastatai. Šis pastatų kompleksas Nemuno krantinėje susiformavo XVI–XVII a. pr.: tuo metu vakariniame kvartale veikė Senoji Kauno muitinė, o šalia jos pradėjo kurtis vokiečių pirkliai. Vėliau čia pastatyti gyvenamieji ir ūkiniai pastatai buvo supirkti ir perduoti liuteronams. Šie 1683 m. įkūrė Švč. Trejybės bažnyčią. Dabar buvusiose bažnyčios administracijos patalpose įsikūrusi fakulteto vadovybė. VU KHF pastatų kompleksui priklauso ir vadinamasis Napoleono namas. Taip pavadintas, nes, manoma, jog XIX a. nakčiai jame buvo apsistojęs pats garsusis prancūzų armijos generolas. Restauruojant šiuos pastatus stengtasi išsaugoti jų renesansinius bruožus.

12 M. Valančiaus gatvė

Apsukę ratą aplink Kauno pilį, į Rotušės aikštę sugrįžti galime M. Valančiaus gatve. Gatvei toks pavadinimas buvo suteiktas 1919 m. XIX a. Žemaičių vyskupo, švietėjo, rašytojo garbei. Gatvės pradžioje, ant namo, kuriame vyskupas ir gyveno, o dabar yra įsikūręs Kauno miesto muziejus, 2011 m. buvo atidengta atminimo lenta. Motiejus Valančius (1801–1875) Kauno gyventoju tapo 1864 m., kai caro valdžia jo vadovaujamą Žemaičių vyskupijos centrą po 1863 m. sukilimo perkėlė į Kauno seminariją, kad galėtų akyliau stebėti vyskupo veiklą. Šis žmogus, nors ir ribojamas griežtos caro valdžios, nuveikė itin daug tautos labui: buvo vienas iš blaivybės sąjūdžio iniciatorių, skatino lietuvius priešintis rusinimui, organizavo lietuviškų knygų spausdinimą Tilžėje, pats parašė nemažai tiek religinio pobūdžio, tiek grožinės literatūros lietuviškų veikalų. Nors vyskupas buvo ne kartą baustas už savo darbus, tai nesustabdė jo pasiryžimo kovoti už lietuvybės išsaugojimą.

13 Šv. apaštalų Petro ir Povilo arkikatedra bazilika

Rotušės aikštės šiaurės rytiniame kampe stūkso vienas gražiausių senamiesčio sakralinių pastatų – Šv. apaštalų Petro ir Povilo arkikatedra bazilika. Pirmoji čia stovėjusi parapinė bažnyčia raštuose buvo paminėta 1413 m. XVII a. prie jos pristatyta trinavė dalis, o XVIII a. antrojoje pusėje bažnyčios statybos buvo baigtos. Tuo laikotarpiu įrengtas ir iki šių dienų išlikęs altorius. XIX a., po įvykusio gaisro, bažnyčią prireikė

Šv. apaštalų Petro ir Povilo arkikatedros bazilikos vidus

atstatyti. Nuo tada ji buvo dar keletą kartų rekonstruota. XIX a. pab. – XX a. pr. praplėsta zakristija ir pristatyta neogotikinė Švč. Sakramento koplyčia (archit. J. Verneris). 1895 m. bažnyčiai suteiktas katedros titulas, o 1921 m. ji buvo paskelbta bazilika. 1926 m. popiežius Benediktas XV katedrai suteikė arkikatedros titulą. Prie arkikatedros įrengtoje kriptoje, taip pat šventoriuje palaidoti žymūs dvasininkai: Motiejus Valančius, Mečislovas Leonardas Paliulionis, arkivysk. Pranciškus Karevičius, Jonas Mačiulis-Maironis ir kt. Švč. Sakramento koplyčioje – kardinolo Vincento Sladkevičiaus kapas. Didingos bažnyčios architektūrai būdingas gotikos, renesanso ir neogotikos bruožų derinys, o jos viduje susipina baroko, gotikos, neogotikos, neorenesanso ir neobaroko stiliai.

14 Istorinė Lietuvos Respublikos prezidentūra

Viena iš unikaliausių lankytinų Kauno senamiesčio vietų – istorinė Lietuvos Respublikos prezidentūra. Jos istorija prasideda nuo tada, kai XIX a. pastatytame gyvenamajame name vėliau buvo įkurta Kauno gubernijos gubernatoriaus kanceliarija. Nepriklausomoje Lietuvoje šis pastatas tapo šalies prezidento būstine, sovietiniais laikais – Pionierių rūmais, vėliau – Mokytojų namais. 1989 m. buvo perduotas Vytauto Didžiojo karo muziejui, o po atnaujinimo 2005 m. atiteko Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui. Dabar buvusi prezidentūra yra šio muziejaus padalinys. Jo lankytojai gali apžiūrėti to meto šalies vadovų gyvenamąją aplinką. Čia įrengtą ekspoziciją „Sugrįžtančios relikvijos“ sudaro prezidentūros rūmų vidų puošę portretai ir kiti meno kūriniai, dovanos prezidentams, tiek asmeninės, tiek prezidentų veiklą atspindinčios nuotraukos, prezidentūros svečių knygos, autentiški baldai ir kiti įdomūs eksponatai, leidžiantys daugiau sužinoti ne tik apie prezidentų darbo aplinką, bet ir apie jų asmenybes. Istorinės prezidentūros kiemelį puošia tarpukario Lietuvos Respublikos Prezidentų skulptūros: A. Smetonos (skulpt. A. Vaura), A. Stulginskio (skulpt. V. Narutis) ir K. Griniaus (skulpt. S. Žirgulis).

Istorinė Lietuvos Respublikos prezidentūra

15 Kauno Šv. Gertrūdos (marijonų) bažnyčia

Kauno senamiestyje įsikūrusi viena seniausių gotikinių bažnyčių Lietuvoje – Kauno Šv. Gertrūdos bažnyčia. Ji statyta XV a. antrojoje pusėje kaip neparapinė kapinių koplyčia. XVI a. pristatytas bokštas. XVII a. antrojoje pusėje ji buvo apgriauta ir vėl atstatyta. XVIII a. bažnytėlė buvo patikėta Gailestingųjų brolių rokitų brolijai, kuri rūpinosi vargšais ir ligoniais. Nuo XIX a. pirmosios pusės bažnyčia rūpinosi ir labdaringą veiklą tęsė gailestingosios seserys, Kaune vadintos „šaritėmis“.

Šv. Gertrūdos (marijonų) bažnyčia

XIX a. pab. bažnyčia tapo Kauno parapijos padaliniu, o XX a. pr. perduota Nekaltojo Prasidėjimo marijonų vienuoliams, kurie šalia pasistatė mūrinį vienuolyną. Sovietiniais laikais ši bažnyčia buvo uždaryta, o vėliau paversta medicinos technikos parduotuve. 1988 m. ketinta bažnyčią nugriauti, tačiau, tikintiesiems pasipriešinus, šios minties atsisakyta. Bažnyčia restauruota ir grąžinta marijonų vienuoliams. Nuo 1991 m. joje vėl vyksta pamaldos. Vienas įdomesnių bažnyčios vidų puošiančių sakralinio meno kūrinių – nuo jos įkūrimo laikų išlikęs, malonėmis tikintiesiems garsėjantis kryžius su Nukryžiuotojo skulptūra.

16 Kauno choralinė sinagoga

Netoli Laisvės alėjos stūkso Kauno choralinė sinagoga – vienintelė šiame mieste veikianti judėjų šventovė. Ją 1872 m. pastatė Levinas Minkovskis. 1893 m. sinagoga buvo apjuosta mūrine tvora su vartais. Šventovė – stačiakampio plano, su trisiene apside, barokiniu frontonu, virš kurio iškyla bokštas su kupolu. Sinagogos išorė puošnesnė nei būdinga tradicinėms judėjų šventovėms ir netgi primena neobarokinę bažnyčią. Tokio tipo judėjų šventovės paplito nuo XIX a. pabaigos.

Sinagogos vidų puošia gyvūnų ir gamtos motyvai. Ji buvo apgriauta per Antrąjį pasaulinį karą. 1999 m. atnaujinta šiuos maldos namus juosianti tvora, o 2001 m. – atstatytas kupolas.

17 Kauno valstybinė filharmonija

Kauno valstybinė filharmonija įsikūrusi E. Ožeškienės ir L. Sapiegos gatvių sandūroje, viename iš didingumu žavinčių Kauno centro pastatų. Anksčiau čia buvo Teisingumo ir Seimo rūmai. Pastatą suprojektavo nemažai tarpukariu statytų svarbių Kauno visuomeninių ir gyvenamųjų namų projektų autorius Edmundas Frykas. 1925 m. pradėti statybos darbai užtruko maždaug trejus metus – 1928 m. miestas pasipuošė naujais neoklasicizmo stiliaus rūmais. 1936 m. atliktas pastato pagrindinio korpuso remontas. 1944 m. įsikūręs LSSR valstybinės filharmonijos Kauno filialas beveik du dešimtmečius neturėjo salės, koncertuodavo įvairiuose šalies regionuose ir Kauno salėse. 1961 m. Kauno filialui leista įsikurti Teisingumo ir Seimo rūmų dalyje ir užimti didžiąją salę. 2006 m. Lietuvos nacionalinės filharmonijos Kauno filialas buvo paskelbta savarankiška koncertine įstaiga – Kauno valstybine filharmonija. Nuo 2008 m. po maždaug trejus metus trukusios rekonstrukcijos filharmonija džiugina lankytojus koncertais jau gražiai atnaujinto pastato patalpose.

ⓘ www.kaunofilharmonija.lt

Kauno valstybinė filharmonija

18 Kauno centrinis paštas

Laisvės alėjoje neabejotinai dėmesį atkreipia Kauno centrinio pašto rūmai, pastatyti 1932 m. Tarpukariu šie rūmai buvo vienas iš Kauno reprezentacinių pastatų. Jų projektą sukūrė architektas Feliksas Vizbaras. Šis statinys žavėjo ne tik savo architektūra, kurioje derėjo šiuolaikiškumas ir tautiniai elementai, bet ir ištaigingai įrengtu vidumi (rūmai laikomi vienu iš Lietuvos funkcionalizmo pirmtakų). Interjeras buvo papuoštas žymių tų laikų dailininkų darbais, pvz., Kazio Šimonio tautiškus motyvus vaizduojančiais paveikslais, Petro Kalpoko pieštais Lietuvos pašto ženklais ir kt. Penkių aukštų pastate buvo įrengta erdvi operacijų salė, veikė modernūs liftai. Dabar pastate veikia AB „Lietuvos paštas“ (Kauno skyrius).

Kauno centrinis paštas

19 Paminklas Romui Kalantai

Tarp Laisvės alėjos ir Kauno valstybinio muzikinio teatro galima pamatyti paminklą „Aukos laukas“ ir įrašą grindinyje: „Romas Kalanta 1972“. Taip pažymėta lietuvių disidento Romo Kalantos susideginimo protestuojant prieš sovietinį režimą vieta ir data. Prieš beveik keturiasdešimt metų jis šioje Kauno vietoje prieš susidegindamas spėjo sušukti: „Laisvę Lietuvai!“ Tokį žingsnį žengusiam jaunuoliui tuo metu tebuvo devyniolika metų. Šis įvykis pagarsėjo visoje šalyje ir už jos ribų. Jaunuolio poelgis paskatino masines demonstracijas ir, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, buvo atitinkamai pagerbtas: 2000 m. Romas Kalanta apdovanotas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinu. Taip pat 2002 m. jo susideginimo vietoje atidengtas paminklas, kurio autoriai – skulptorius Robertas Antinis jaunesnysis ir architektas Saulius Juškys.

RD 201202/39/1

Kauno valstybinis muzikinis teatras

20 Kauno valstybinis muzikinis teatras

Jau daugiau nei šimtą metų veikia viena iš laikinosios sostinės kultūros įstaigų – Kauno valstybinis muzikinis teatras. Tai antras pagal dydį teatras Lietuvoje. Teatro rūmai pastatyti 1891 m. pagal architekto Ustino Golinevičiaus projektą, o atverti lankytojams – 1892 m. Dramos, operos spektaklius čia rodydavo gastroliuojančios trupės. Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę ir Kaunui tapus laikinąja sostine, 1920 m. čia dirbo Steigiamasis Seimas, buvo įkurtos Dramos ir Operos vaidyklos. Nuo 1925 m. įkurtas Valstybės teatras, kuriame rodyti dramos, operos ir baleto spektakliai. Rūmuose vykdavo ir svarbiausi valstybės renginiai. Pastatas buvo ne kartą rekonstruotas, atnaujintas.

1948 m. operos ir baleto teatrui išsikėlus į Vilnių, čia įsikūrė Kauno valstybinis muzikinis teatras, savo veiklą pradėjęs nuo operečių. Dabar teatre rodomi įvairių žanrų muzikiniai spektakliai: operos, operetės, miuziklai, baleto, modernaus šokio spektakliai, spektakliai vaikams. Per vieną kūrybinį sezoną teatre parodomi apie 175 vaidinimai.

ⓘ www.muzikinisteatras.lt

RD 201202/39/1

Kauno valstybinio muzikinio teatro salė

RD 201202/39/1

21 Kauno miesto savivaldybės pastatas

Kauno miesto savivaldybės pastatas (archit. A. Funkas, A. Lukošaitis ir B. Esbergas, 1936), kaip ir Kauno centrinio pašto rūmai – vienas iškiliausių tarpukario statinių. Aplinką gyvina ir puošia šalia rūmų pasodinti ryškiaspalviai gėlynai. Šalia savivaldybės pastato galima išvysti stendą su miestų pavadinimais ir herbais. Jis įrengtas 2009 m. Stende pateikti herbai žymi daugiau nei dvidešimt įvairių šalių miestų, su kuriais Kauno miesto savivaldybė yra užmezgusi partnerystės ryšius.

22 Vytauto Didžiojo paminklas

Minint Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto Didžiojo 500-ąsias mirties metines, Kaune buvo pastatytas paminklas. Jis sukurtas skulptoriaus Vinco Grybo ir 1932 m. pastatytas Aukštojoje Panemunėje. Sovietiniais laikais, 1952 m., šis paminklas, vaizdavęs didingą kunigaikštį, iškilusį virš ruso, lenko, totoriaus ir vokiečių kryžiuočio, buvo nugriautas ir sunaikintas. Tačiau prie Kauno miesto savivaldybės pastato dabar galima išvysti pilietinio judėjimo klubo „Aukuras" iniciatyva 1990 m., minint Žalgirio mūšio 580-ąsias ir Vytauto Didžiojo mirties 560-ąsias metines, atstatytą šią didingą Vytauto Didžiojo skulptūrą. Ji atkurta pagal architekto Jurgio Bučo projektą.

Vytauto Didžiojo paminklas

Kauno valstybinis dramos teatras

23 Kauno valstybinis dramos teatras

Kauno valstybinio dramos teatro pradžia siejama su Lietuvos meno kūrėjų draugijos 1920 m. įkurtos Dramos ir Operos vaidyklos. Tai buvo ir profesonaliojo Lietuvos dramos teatro pradžia. Iš pradžių Dramos vaidykla buvo įsikūrusi dabartiniame Kauno valstybinio muzikinio teatro pastate kartu su operos, o vėliau ir baleto trupėmis, o šiam trejopos veiklos kolektyvui 1925 m. buvo suteiktas Valstybės teatro vardas. Tarpukariu čia aktoriaus kelią pradėjo daugybė jaunų talentingų žmonių, kurių dauguma rusų ir vokiečių okupacijų metais išsisklaidė po kitus tuo metu besikuriančius teatrus. Tuo laikotarpiu dramos spektakliai prarado savo ankstesnį populiarumą, nes valdžia teatro meną mėgino paversti propagandos priemone. 1959 m. Kauno dramos teatras buvo sujungtas su Kauno Jaunojo žiūrovo teatru ir perkeltas į dabartines patalpas Laisvės alėjoje – į architekto Vladimiro Dubeneckio projektuotą ir 1928 m. pastatytą pastatą, kuriame iš pradžių veikė kino teatras „Metropolitain". 1990 m. buvo suteiktas Kauno valstybinio akademinio dramos teatro vardas.

ⓘ www.dramosteatras.lt

24 Laisvės alėjos fontanas

Pačiame Kauno centre galima išvysti Kauno simboliu tituluotą Laisvės alėjos fontaną, nustelbusį juo pretendavusius tapti paminklus Laisvei ir Vytautui Didžiajam. Vos labiau pakaitinus pavasario saulei, kasmet įjungiamas fontanas tarsi pagyvina per žiemą kiek apsnūdusį miesto centrą, pritraukdamas arčiau linksmai krykštaujančius vaikus ir Laisvės alėja vaikštinėjančius miestiečius. Fontanas buvo įrengtas 1982 m. pagal architektės Vandos Peleckienės projektą. Tais metais buvo rekonstruota ir pati Laisvės alėja. Fontanas turėjo tapti vienu pagrindinių jos akcentų, tačiau turbūt tada dar nenumanyta, kad vėliau jis taps ir miesto simboliu.

25 Paminklas estrados artistui Danieliui Dolskiui

Vaikštinėjant Laisvės alėja, netoli žymiojo fontano, dėmesį turėtų patraukti medžių pavėsyje įkurdinta žmogaus ūgio skulptūra. Tai paminklas pirmajam Lietuvos estrados artistui Danieliui Dolskiui (1891–1931). Paminklas sukurtas skulptoriaus Romualdo Kvinto ir atidengtas 2007 m. rudenį žymaus Lietuvos muzikos atlikėjo Vytauto Kernagio. Jis pastatytas priešais „Metropolio" restoraną ne veltui – Danielius Dolskis čia dažnai savo pasirodymais linksmindavo tarpukario publiką. Prieš sugrįždamas į Lietuvą, jis nemažai metų koncertavo užsienio šalyse. Į Kauną atvyko tik 1929 m., tačiau labai greit išmokęs lietuvių kalbą, pradėjo kurti lietuviškus tekstus pagal užsienio estradines dainas. To meto žmones žavėjo ir jo šmaikštūs monologai, taiklios parodijos. Šio talentingo artisto dainos „Palangos jūroj", „Aš myliu vasaros rugiagėlę", „Onyte, einam su manim pašokti", „Lietuvaitė" ir daugelis kitų, tapusių estrados klasika, nepraranda populiarumo iki šiol, yra žinomos ne tik vyresniajai, bet ir jaunajai kartai.

26 Viešbutis „Metropolis"

Šalia Laisvės alėjos įsikūręs vienas garsiausių viešbučių Lietuvoje – „Metropolis". Specialiai viešbučiui ir restoranui įkurti buvo skirtas pačiame Kauno centre 1899 m. pastatytas pastatas. Jį suprojektavo inžinierius Nikolajus Andrejevas. Pastato pirmajame aukšte veikė restoranas, keletas parduotuvėlių; antrajame aukšte buvo įrengti 27 kambariai, o pusrūsyje – virtuvė ir maisto bei vyno sandėliai. 1922 m. pastatą įsigijo Užsienio reikalų ministerija ir pavadino AB „Lietuvos viešbutis". 1925 m. prie jo pristatytas trijų aukštų korpusas, kurio architektūroje derėjo modernumo ir tautiškumo elementai (archit. V. Dubeneckis). Tarpukariu „Metropolis" pelnė puikų vardą ir populiarumą, buvo laikomas prestižiškiausiu viešbučiu Kaune. Jame rinkdavosi garsūs to meto žmonės. Jau senokai perkopęs šimto metų sukaktį, „Metropolis" vis dar gyvuoja. Dabar viešbučio pastate yra įrengti 74 kambariai, 2 konferencijų salės.

27 Konrado kavinė

Laisvės alėją kadaise garsino Konrado kavinė, priklausiusi Maksui Konradui. Kavinę jis įkūrė išsinuomotame XIX a. vid. statytame name. XX a. trečiajame dešimtmetyje kavinėje buvo tik dvi patalpos ir atskiras kambarys patefonui. Ketvirtajame dešimtmetyje buvo atlikta rekonstrukcija, kurios metu praplėstos kavinės patalpos. Konrado kavinė buvo įsikūrusi itin geroje vietoje – pačiame Kauno centre, todėl lankytojų joje netrūko. Nepriklausomoje Lietuvoje ji buvo tapusi literatų, universiteto profesorių, dailininkų, teatralų sambūrio ir bohemos vieta. Čia mėgdavo apsilankyti profesoriai Juozapas Albinas Herbačiauskas, Vaclovas Biržiška, literatai Liudas Gira, Kazys Binkis ir daug kitų to meto šviesuomenės narių. Susibūrę skirtingų krypčių ir kartų, įvairių pažiūrų menininkai čia dalydavosi naujienomis, mėgdavo drąsiai išsakyti savo nuomonę ar kritiką rūpimomis temomis, diskutuoti. Taigi tarpukariu kavinė buvo tapusi meno ir kultūros atstovų neoficialaus bendravimo centru. Ši vieta atgyja ne vieno to meto rašytojo memuaruose. Sovietiniais laikais kavinė buvo pervadinta „Tulpe" ir neteko savo ankstesnės reikšmės.

28 „Romuvos" kino teatras

Keliaujant Laisvės alėja Šv. arkangelo Mylolo (Įgulos) bažnyčios link, galima išvysti didžiulį „Romuvos" kino teatro pastatą. Lankytojams duris jis pirmąkart atvėrė 1940 m. Šis teatras išskirtinis tuo, jog yra seniausias išlikęs kino teatras Kaune. Tad jis neabejotinai turi ne tik kultūrinę, bet ir istorinę vertę. 1970 m. buvo atlikti kino teatro rekonstrukcijos darbai. Tačiau 2007 m. „Romuvos" veikla nutrūko. Dėl šio pastato likimo buvo svarstoma paskutiniuosius keletą metų. Mėginta jį paversti nekomercinio kino ir kultūros centru. Šiuo metu šioje kauniečiams reikšmingoje kultūrinėje erdvėje įsikūrusi Kauno kino studija.

„Romuvos" kino teatras

Įėjimas į Kauno įgulos karininkų ramovę

29 Kauno įgulos karininkų ramovė

Kauno centre, netoli Laivės alėjos, tarpukariu iškilusiame pastate įsikūrusi Kauno įgulos karininkų ramovė. Jos pradžia galima laikyti 1919 m., kada buvo įsteigtas Kauno įgulos karių klubas, kuris 1924 m. gavo Lietuvos karininkų ramovės vardą. Toks pavadinimas turėjo atspindėti taikų lietuvių tautos būdą. Ramovės rūmų statybos užtruko beveik dvejus metus: 1935–1937 m. Keturių aukščių pastato projekto architektas – dr. Stasys Kudokas. Rūsyje buvo įrengta sporto salė ir šaudykla. Nors ramovė buvo skirta kariškiams, tačiau Nepriklausomoje Lietuvoje ji tapo vienu iš kultūrinio ir visuomeninio gyvenimo centrų: čia vykdavo įvairūs valstybinės reikšmės renginiai, veikė karinės organizacijos. Pirmosios rusų okupacijos metu ramovė iš karininkų buvo atimta, o antrosios okupacijos metais – paversta karo ligonine. Jos patalpos buvo išgrobstytos, pertvarkytos. Ši vieta atgijo 1992 m., kai ją atgavo Lietuvos kariškiai. Pastatas buvo pradėtas restauruoti siekiant grąžinti jo paskirtį.

30 Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčia

Laisvės alėjos rytiniame gale, Neprikalusomybės aikštės viduryje, stūkso savo didingumu visus aplinkinius pastatus pranokstanti Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčia, dažnai dar vadinama Kauno soboru. Tai – buvusi carinės armijos karinės miesto įgulos cerkvė. 1891 m. caro valdžios pradėta statyti cerkvė turėjo atlikti reprezentacinę paskirtį, todėl stengtasi ją pastatyti kuo ištaigingesnę. 1895 m. jos statybos baigtos. Vidus taip pat atrodė ne mažiau įspūdingai nei pastato išorė: buvo gausiai išpuoštas sakralinio meno kūriniais. Tarpukariu šventovė tituluota dabartiniu vardu ir perduota Kauno karinei įgulai. Sovietiniais metais ji tapo Dailės muziejaus padaliniu. 1991 m. Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčia grąžinta Kauno arkivyskupijos kurijai, o 1996 m. paskirta Lietuvos kariuomenės Kauno įgulai. Didinga tinkuoto mūro, bazilikinės formos bažnyčia su penkiais kupolais matoma iš tolo, nuo pat vakarinio Laisvės alėjos galo.

31 Mykolo Žilinsko dailės galerija

Mykolo Žilinsko dailės galerija pastatyta 1989 m. Jos projekto autoriai – architektai Eugenijus Miliūnas, Saulius Juškys, Kęstutis Kisielius. Galerijos istorija prasidėjo tada, kai dailės kolekcininkas Mykolas Žilinskas (1904–1992), per Antrąjį pasaulinį karą pasitraukęs iš Lietuvos ir apsigyvenęs Berlyne, nusprendė padovanoti Lietuvai savo surinktą paveikslų kolekciją. Tačiau pageidavo, kad ji būtų įkurdinta tam pastatytoje galerijoje. Visi šie kūriniai į Lietuvą per Vokietijos sieną buvo pervežti slapta. O Kaune buvo pastatyti galerijos, pavadintos kolekcininko vardu, rūmai. Dabar galerijoje veikia keletas ekspozicijų, kuriose lankytojai gali susipažinti su M. Žilinsko surinktais XVII–XX a. Europos menininkų taikomosios dailės darbais, XVI–XIX a. italų, olandų, flamandų ir vokiečių tapyba, senąja Egipto daile, taip pat XIX a. antrosios pusės – XX a. Vakarų Europos daile, XX a. pirmosios pusės Baltijos šalių tapyba ir skulptūra, senaisiais gobelenais, porceliano kūriniais. Galerijoje taip pat veikia vaikų dailės studija, rengiamos edukacinės programos.

ⓘ www.muziejai.lt/kaunas/MZilinsk_galerija.htm

32 Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai

Kauno centre įsikūrę Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai. Stengiantis Lietuvos ūkį atgaivinti po karo, 1925 m. buvo patvirtintas Žemės ūkio rūmų, kurie turėjo atstovauti šalies ūkininkams, įstatymo projektas. Rūmai pradėjo veikti 1926 m., kai įvyko pirmasis Rūmų tarybos suvažiavimas. Organizacija dalijosi veikla su Žemės ūkio ministerija, rūpinosi žemės ūkio kultūros kėlimu ir gamybos skatinimu. Rūmai veikė iki pirmosios sovietų okupacijos. Nuo tada jos funkcijas perėmė naujai sudarytas Žemės ūkio liaudies komisariatas. Vokiečių okupacijos metais organizacijos veikla buvo trumpam atnaujinta, tačiau 1942 m. ir vėl sustabdyta. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, 1991 m. Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai atgimė.

33 Kauno paveikslų galerija

Kauno paveikslų galerija (K. Donelaičio g. 16) – vienas dailės meno mėgėjų lankomiausių muziejų. Vienoje iš ekspozicijų lankytojai gali apžiūrėti iškiliausių XX a. septintojo ir aštuntojo dešimtmečių lietuvių dailininkų darbus. Tai A. Gudaičio, L. Surgailio, A. Švėgždos, V. Karatajaus, L. Tuleikio, J. Švažo, A. Stasiulevičiaus ir kitų šio laikotarpio žymių menininkų paveikslai. Kitoje, nuolat atnaujinamoje ekspozicijoje, pristatomi pasaulio lietuvių tapybos, skulptūros, keramikos, tekstilės darbai. Galerija lankytojus domina ir čia eksponuojamais Jurgio Mačiūno bei kitų „Fluxus" judėjimo dalyvių išradingumu žavinčiais kūriniais, taip pat Algimanto Miškinio Kauno miestui dovanotomis Lietuvos dailės ir Rytų meno kolekcijomis.

ⓘ www.muziejai.lt/kaunas/paveikslu_galerija.htm

Vytauto Didžiojo universiteto rektorato rūmai

34 VDU rektoratas

Kauno lankytojų dėmesį atkreipia ir K. Donelaičio g. 58 stūksantys Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) rektorato rūmai. Juos atpažinti padeda virš įėjimo pritvirtintas didžiulis kunigaikštį vaizduojantis ženklas su universiteto pavadinimu. Nepriklausomoje Lietuvoje šis pastatas buvo LR Ministrų kabineto rūmai. Buvusiame Lietuvos užsienio reikalų ministro Stasio Lozoraičio vyresniojo (1898–1983) darbo kabinete dabar įrengtas S. ir S. Lozoraičių muziejus. Aukštosios mokyklos istorija prasideda nuo 1922 m., kai, pertvarkius iki tol Kaune veikusius Aukštuosius kursus, buvo įkurtas Lietuvos universitetas. Tarpukariu jis buvo vienintelė lietuviška aukštoji mokykla. 1930 m. universitetui suteiktas Vytauto Didžiojo vardas. Universitete dėstė ir jį baigė nemažai žymių kultūros ir visuomenės veikėjų. 1950 m. sovietinė valdžia aukštąją mokyklą uždarė. 1989 m. VDU buvo atkurtas ir nuo tada sėkmingai tęsia jaunosios kartos ugdymą, daug dėmesio skirdamas bendradarbiavimui su užsienio universitetais.

35 Paminklas Stasiui Lozoraičiui

Prie VDU rektorato stovi skulptoriaus Juozo Šlivinsko sukurtas ir 1996 m. atidengtas paminklas Stasiui Lozoraičiui (1924–1994). S. Lozoraitis – žymus visuomenės veikėjas, diplomatas. Dirbo Lietuvos ambasadoje JAV, o paskutiniaisiais gyvenimo metais buvo Lietuvos ambasadorius Italijoje. 1993 m. kandidatavo į Lietuvos Respublikos Prezidento postą, buvo vadinamas Lietuvos Vilties ir Garbės Prezidentu. 1991 m. jam buvo suteiktas VDU garbės daktaro, o 1994 m., jau po jo mirties, – Kauno miesto Garbės piliečio vardas. Šis žmogus buvo aktyvus Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo siekėjas. Už nuopelnus Lietuvai 1999 m. apdovanotas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinu. Paminėtina, kad jo tėvas, taip pat Stasys Lozoraitis (1898–1983), Lietuvai ne mažiau nusipelnė nei sūnus. Todėl, galima manyti, šis paminklas skirtas pagerbti abiem Lozoraičių šeimos vyrams.

36 KTU centriniai rūmai

K. Donelaičio gatvėje, netoli Vytauto Didžiojo universiteto rektorato rūmų, stūksantis tarpukariu statytas pastatas, puikiai įsiliejantis į kitų jį supančių architektūros vertybių visumą, – Kauno technologijos universiteto (KTU) centriniai rūmai. KTU istorija prasideda nuo 1922 m., kai buvo įkurtas Lietuvos universitetas, vėliau pavadintas Vytauto Didžiojo vardu, o dar vėliau – Kauno valstybiniu universitetu, kuriame veikė ir Technologijos fakultetas. 1951 m. pertvarkius Kauno valstybinį universitetą, iš kelių techniškųjų fakultetų buvo įkurtas Kauno politechnikos institutas. 1990 m. jis buvo pavadintas Kauno technologijos universitetu. Universiteto centriniuose rūmuose įrengtas KTU muziejus. Dviejose ekspozicijose galima susipažinti su KTU istorija.

Kauno technologijos universiteto centriniai rūmai

Vytauto Didžiojo karo muziejus

37 Vytauto Didžiojo karo muziejus

Visiems, norintiems daugiau sužinoti ne tik apie Lietuvos, bet ir kitų šalių karybos istoriją, pravartu apsilankyti šalia Vienybės aikštės įsikūrusiame Vytauto Didžiojo karo muziejuje. Jį nuspręsta įkurti siekiant išsaugoti Lietuvos kovų dėl laisvės ir nepriklausomybės atminimą būsimosioms kartoms. Muziejus duris atvėrė 1921 m., minint Lietuvos nepriklausomybės dieną. Jo pradininku laikomas pirmąją ekspoziciją įrengęs gen. ltn. Vladas Nagevičius. Vytauto Didžiojo vardu muziejus pavadintas 1930 m., o į dabartines patalpas buvo perkeltas 1936 m. Sovietinės okupacijos laikotarpiu muziejaus pavadinimas buvo pakeistas, jis neteko nemažai vertingų eksponatų, kuriuos pakeitė sovietinę ideologiją atspindintys daiktai. 1990 m. muziejus atgavo savo vardą ir dalį prarastų eksponatų, taip pat pasipildė naujais žmonių surinktais ir dovanotais daiktais. Čia kaupiami ir saugojami paminklai, archeologiniai radiniai, ginklai ir amunicijos rinkiniai atskleidžia daug įdomių tautos istorijos faktų, atspindi karinės atributikos ir karybos meno raidą nuo seniausių laikų iki šių dienų. Muziejuje, S. Dariaus ir S. Girėno skyriuje, saugoma ir „Lituanicos“ nuolaužos, skrydžio per Atlantą daiktai, dokumentai, nuotraukos. Mokslinėje bibliotekoje sukaupta daugybė dokumentų ir knygų istorine, karine tematika. Įrengta žuvusiųjų už Lietuvos laisvę kripta. Be nuolatinių ekspozicijų, čia rengiamos archeologijos, Lietuvos karybos istorijos, Lietuvos diplomatijos ir kitos parodos, vykdomos edukacinės programos.

ⓘ www.muziejai.lt/Kaunas/karo_muziejus.htm

„Lituanicos“ nuolaužos Vytauto Didžiojo karo muziejuje

38 Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus

Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus garsėja kaip seniausias ir didžiausias dailės muziejus Lietuvoje. Jame sukaupta daugiau nei 300 tūkst. eksponatų. Muziejaus pradžia – 1921 m. Į dabartinius rūmus, kuriuos projektavo architektai Vladimiras Dubeneckis, Karolis Reisonas ir Kazys Kriščiukaitis, muziejus buvo perkeltas 1936 m., o M. K. Čiurlionio vardu pavadintas 1944 m. Nuo septintojo dešimtmečio pabaigos centrinių muziejaus rūmų priestate pradėjo veikti M. K. Čiurlionio kūrinių galerija. 1997 m. jis gavo nacionalinio muziejaus statusą. Šią kultūros įstaigą sudaro trys skyriai: M. K. Čiurlionio, Vaizduojamosios dailės ir Numizmatikos. Pirmajame skyriuje pateikiamas vieno žymiausių Lietuvos dailininkų ir kompozitorių – M. K. Čiurlionio – kūrybinis palikimas. Antrojo skyriaus ekspozicijos supažindina ne tik su Lietuvos, bet ir su Europos dailės raida. Čia pateikiama daugiau nei aštuoni tūkstančiai tapybos ir skulptūros kūrinių. Numizmatikos skyriuje saugomi monetų, medalių, taip pat banknotų, pirmykščių tautų pinigų rinkiniai.

ⓘ www.muziejai.lt/kaunas/ciurlionio_muziejus.htm

39 Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelis

Prie Vytauto Didžiojo karo muziejaus esantis medžiais apsodintas ir gražiai sutvarkytas žemės plotelis – Karo muziejaus sodelis. Iki Nepriklausomybės paskelbimo čia buvusi prekybos vieta, kuri vėliau buvo panaikinta. Tarpukariu sodelyje iškilo nemažai skulptūrų, skirtų įvairiems lietuvių tautai nusipelniusiems didvyriams ir šviesuoliams: paminklas „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“, Juozo Zikaro ir Broniaus Pundziaus sukurti visuomenės veikėjų dr. Jono Basanavičiaus, Simono Daukanto, Vinco Kudirkos, poeto Maironio, švietėjo Vlado Putvinskio, karininko Antano Juozapavičiaus, kareivių Povilo Lukšio, Stasio Žukausko ir kitų žymių Lietuvos asmenybių biustai, J. Zikaro statula „Knygnešys“, Bernardo Bučo statula „Sėjėjas“ ir

paminklinė lenta Lietuvos knygnešiams. Čia vykdavo žuvusiųjų kovose dėl laisvės minėjimai, valstybinės šventės. Dalis šių skulptūrų sovietiniais metais buvo iš sodelio iškeldintos. Jas keitė sovietinės. 1988–1991 m. sodelis su čia tarpukariu stovėjusiomis skulptūromis vėl buvo atkurtas. Vienas iš įdomesnių šios vietos akcentų – šalia nežinomo kario kapo amžinąja ugnimi degantis aukuras, skirtas pagerbti kovose už Lietuvos laisvę žuvusiems kariams.

40 Karilionas

Vienybės aikštėje stūksantis aukštas bokštas – Kauno karilionas (muzikos instrumentas, susidedantis iš tarpusavyje suderintų įvairaus dydžio varpų, tvirtinamų prie eilėmis išdėstytų sijų). Varpais skambinama naudojantis klavišais ir pedalais. Kauno karilionas buvo išlietas Belgijoje ir 1937 m. įrengtas Vytauto Didžiojo karo muziejaus bokšte. Iš pradžių jį sudarė 35 varpai, tačiau 2006 m. karilionas buvo atnaujintas, ir šiuo metu jo komplekte yra 49 varpai. Didžiausias varpas sveria maždaug toną. Paminėtina, kad karilionas čia buvo įrengtas Vytauto Didžiojo karo muziejaus įkūrėjo gen. Vlado Nagevičiaus ir kompozitoriaus Juozo Tallat-Kelpšos iniciatyva. Pirmieji muzikos šiuo instrumentu atlikėjai buvo Viktoras ir Giedrius Kuprevičiai. Šiuo metu tai vienas iš dviejų karilionų Lietuvoje (kitas yra Klaipėdoje, tačiau norima šį instrumentą įrengti ir Vilniuje). Pasaulyje jų – daugiau nei 600 šimtai. Tad dar negirdėjusiems varpų muzikos Kauno lankytojams – tai puiki proga išgirsti įvairiausias melodijas skambinančius varpus.

Laisvės statula (aut. J. Zikaras)

41 Paminklas Laisvei

Vienas labiausiai žvilgsnį traukiančių Vienybės aikštėje stovinčių paminklų – Laisvės statula. Šis žymaus lietuvių menininko Juozo Zikaro sukurtas žalvarinis paminklas Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje buvo pastatytas 1928 m. Sovietiniais metais jis buvo nugriautas, kaip ir dauguma nepriklausomybės laikotarpiu čia įrengtų paminklų. 1973 m. šio paminklo vietoje atsidūrė Vinco Mickevičiaus-Kapsuko skulptūra. Tačiau 1989 m. Laisvės statula buvo atkurta ir grąžinta į jai skirtą vietą. Skulptūra vaizduoja angelą, tapusį laisvės simboliu.

Lietuvos banko rūmų interjeras

42 Lietuvos banko rūmai

Dar vienas iš Nepriklausomos Lietuvos Kauno miestą papildžiusių žavių statinių – Lietuvos banko rūmai, esantys Maironio ir K. Donelaičio gatvių sankirtoje. Jie statyti 1925–1928 m. Rūmus projektavo architektas Mykolas Songaila, nors projekto konkursą laimėjo prancūzų architektai. Pastatui būdingos neoklasicizmo formos. Įspūdingai atrodo ne tik jo išorė, bet ir ištaigingai įrengtas vidus: prie vestibiulio stūksančios juodo marmuro kolonos, erdvi operacijų salė, baldai, kurių dalis atvežti iš įvairių Vakarų šalių, puošnūs šviestuvai, marmurinė apdaila, dailininkų Petro Kalpoko, Vlado Didžioko, Olgos Dubeneckienės-Kalpokienės tapyba, vienoje patalpoje mitologiniais, kitoje – rytų motyvais puoštos lubos ir kt. Kiekviena detalė atspindi prabangą. Tai tikras meno kūrinys, paskelbtas kultūros paveldo objektu. Nors šiuo metu Lietuvos Respublikos centrinio banko būstinė Vilniuje, Lietuvos banko rūmai, įsikūrę 1922 m. Kaune, – Lietuvos centrinės bankininkystės pradžia. Dabar juose veikia Lietuvos banko Kauno skyrius. Taip pat šiuose rūmuose rengiamos parodos.

43 Nemuno sala

Nemuno sala plyti Nemuno dešiniajame krante ir nuo Karaliaus Mindaugo prospekto yra atskirta kanalo. Į šią vietovę galima patekti per kanalą nutiestais dviem pėsčiųjų tiltais (neseniai nutiesti ir du transporto eismui skirti, salą su prospektu sujungiantys tiltai). 1917 m. vokiečiai čia įkūrė Žiemos uostą. Tarpukariu jis buvo plečiamas, o pietinėje salos dalyje buvo įrengta poilsio ir sporto zona. Čia buvo įkurta Lietuvos jachtklubas, plaukimo sporto centras, tačiau XX a. aštuntajame dešimtmetyje uostas iškeldintas. Buvo numatyta šią vietą paversti pramogų centru, tačiau tai taip ir liko neįgyvendinta. Dabar kauniečiai gali džiaugtis čia įsikūrusiu miesto poilsio parku. Nemuno sala - Kauno gyventojų mėgstama pasivaikščioti ar romantiškai ir ramiai gamtoje praleisti laiką vieta. Tai ir vienas gražiausių gamtos kampelių šalia Kauno centro.

44 Jurgio Kairio tiltas

Puikiu kraštovaizdžiu, kuriame susilieja vandens, augmenijos plotai ir dalis senamiesčio, galima pasigrožėti nuo pėsčiųjų tilto, kuris nutiestas per kanalą ir jungia salą su S. Daukanto gatve. Tiltas garsus tuo, jog 1996 m. po juo praskrido žymus lakūnas ir akrobatinio skraidymo meistras Jurgis Kairys, o 2000 m. jis pakartojo skrydį dar įspūdingiau - aukštyn ratais. Todėl nereikėtų nustebti, kad šis tiltas gavo Jurgio Kairio vardą. Nuo pėsčiųjų tilto matyti Mindaugo prospekte esantys gyvenamieji namai, pietvakarių pusėje boluojantys aukščiausių senamiesčio statinių bokštai ir stogai.

45 „Žalgirio“ arena

Kauno „Akropoliui“ savo didybe nenusileidžia dar vienas netoliese, Nemuno saloje, įsikūręs modernus pastatas - „Žalgirio“ arena. Ji atidaryta 2011 m. vasarą, laukiant Europos krepšinio čempionato, kuris vyko rugpjūčio 31 - rugsėjo 18 d. Lietuvoje. Būtent šioje arenoje ir vyko krepšinio čempionato superfinalai. Pirmasis krepšinio čempionatas Lietuvoje vyko 1939 m., ir Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė tapo Europos čempione. Naujosios „Žalgirio“ arenos statybos užtruko beveik trejus metus, tačiau po šio ilgo ir brangiai kainavusio projekto Nemuno krantas pasipuošė didžiausia arena Baltijos šalyse. Ji skirta ne tik sporto varžyboms, bet ir koncertams, kino festivaliams, parodoms, spektakliams, kitiems renginiams. Moderniausių technologijų arenoje renginių metu gali tilpti iki 15,3 tūkst. žiūrovų. Iškilmingo atidarymo metu „Žalgirio“ arena buvo pašventinta arkivyskupo Sigito Tamkevičiaus. Šio pastato pavadinimas asocijuojasi ne tik su svarbiu Lietuvos istorijoje mūšiu, bet ir su dabartiniais šios arenos sporto aikštelės šeimininkais - Kauno krepšinio klubu „Žalgiris“, todėl arena dar vadinama šios legendinės krepšinio komandos namais.

ⓘ http://zalgirioarena.lt

„Žalgirio“ arena Nemuno saloje

Kauno panoramos ir miesto parkai

Aleksotas-Pažaislis-Žaliakalnis

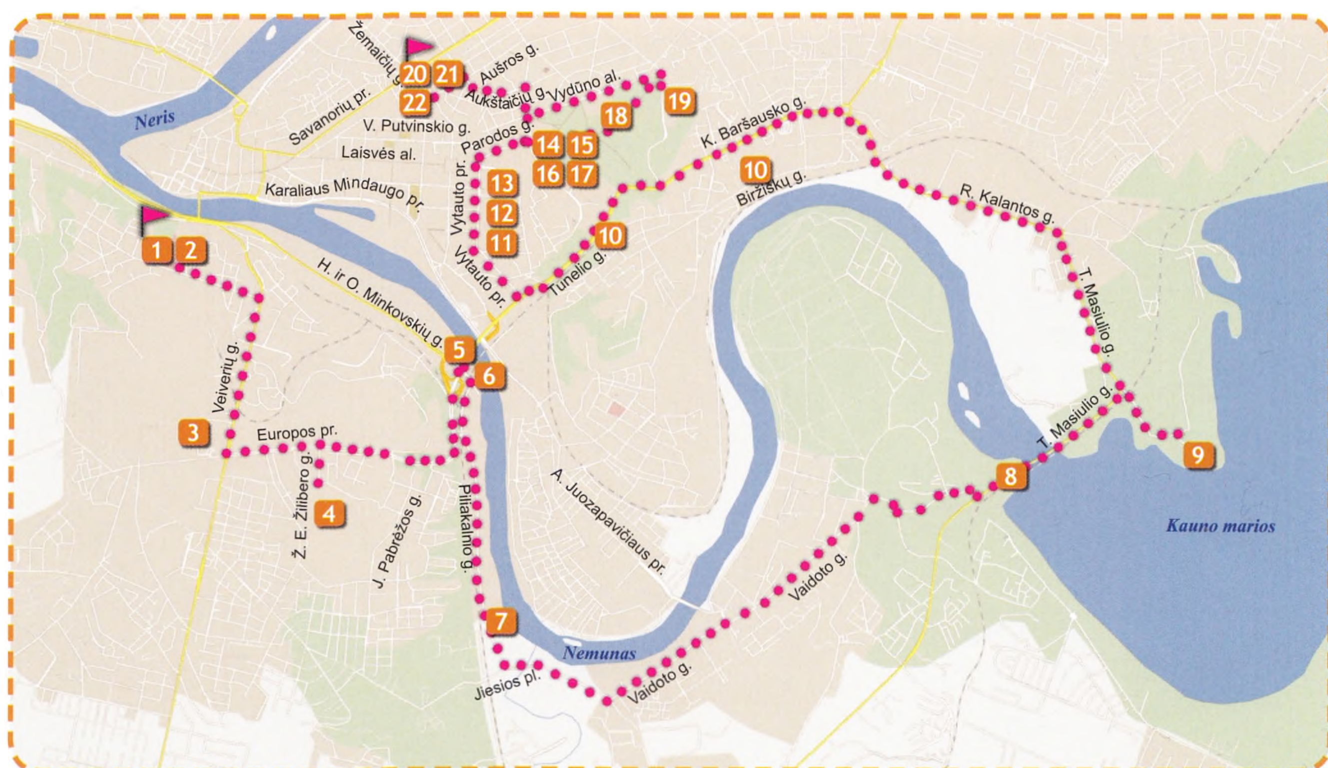
Kauno miesto savivaldybės herbas

	36 km		6 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	22		✓		–		✓

Pažintinę kelionę po Kauno miestą pratęskime žvelgdami į senamiesčio panoramą, kuri visu grožiu atsiveria nuo apžvalgos aikštelės, esančios Aleksoto kalne, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Kauno fakulteto kieme (V. Čepinskio g. 5). Šią aikštelę galima pasiekti senoviniu, tarsi iš tarpukario laikų išnyrančiu funikulieriumi 1, kuris nuo Aleksoto tilto pakels į viršuje esančią akademijos aikštelę 2. Pasak legendų, ant Aleksoto kalno vaidilutės saugojo šventąją ugnį, tarp jų buvo ir kunigaikščio Dangeručio dukra Milda. Pasigrožėję senamiesčio panorama toliau keliaukime per Aleksotą į Aleksoto aerodromą. Aplankykime Lietuvos aviacijos istoriją pasakojantį muziejų 3, įsikūrusį Veiverių g. 132. Muziejus lankytojus stebina gausia ekspozicija ir įdomiais eksponatais.

Kaimyniniame Aukštosios Fredos mikrorajone daug lankytojų pritraukia Vytauto Didžiojo universiteto Kauno botanikos sodas 4 (Ž. E. Žilibero g. 6). Buvusį dvarą, dabartinį Botanikos sodą, lanko ir profesionalūs specialistai, ir gamtos mylėtojai. Įvairiausios vietinės ir tolimųjų kraštų augalų rūšys visu grožiu atsiskleidžia skirtingais metų laikais, kai kurių rūšių net galima įsigyti. Pasivaikščioję Botanikos sodo takeliais vykime Europos pr. iki Mikalojaus Konstantino Čiurlionio tilto 5 per Nemuną. Atkreipkime dėmesį, kad šalia nutiestas Žaliasis geležinkelio tiltas 6. Nesikelkime per tiltą, o sukime į šalia esančią Piliakalnio g. Šios gatvės pabaigoje stūkso 62 m aukščio Jiesios piliakalnis 7. Kalbama, kad 1812 m. nuo šio kalno Napoleonas stebėjęs Prancūzijos armijos persikėlimą per Nemuną. Nuo piliakalnio galima apžvelgti Nemuno upės ir Žemųjų Šančių panoramą. Pasigrožėję miesto vaizdu, vykime toliau Piliakalnio g., jai pasibaigus pateksime į Jiesios plento atkarpą, o tada – į Vaidoto gatvę. Važiuokime Vaidoto g. iki pabaigos ir tada sukime į Raudonojo Kryžiaus gatvę. Jai pasibaigus sukime į T. Masiulio gatvę, pervažiuosime per tiltą, kurio pabaigoje matysime Kauno hidroelektrinę 8 ir užtvenktas Kauno

Senamiesčio panorama

marias. Tai itin mėgstama kauniečių laisvalaikio vieta: prie Kauno marių yra paplūdimių, kavinių. Išvysime už marių, miško apsuptyje kylančius Pažaislio vienuolyno ansamblio 9 bokštus. Pažaislio ansamblis - baroko perlas - garsėja ne tik architektūra, istorija, legendomis, bet ir freskomis, meno dirbiniais, stebuklingu Gražiosios Meilės Motinos su Kūdikiu atvaizdu, vadinamu Kamaldulių Dievo Motina. 1661 m. popiežius Aleksandras VII padovanojo paveikslą bažnyčios fundatoriui Kristupui Zigmuntui Pacui. Kelionės metu išalkus, visai šalia Kauno marių, pakeliui į Petrašiūnus, kviečia pailsėti restoranas „Svarstyklės" (T. Masiulio g. 18E), kuriame galima apžiūrėti senovinių svarstyklių kolekciją.

Per Petrašiūnus grįžkime į centrą. Šalia Tunelio gatvės prasideda vienas pirmųjų Europoje geležinkelio tunelių 10. Jo kasybos darbai buvo vykdomi 1859–1862 m. Už keleto šimtų metrų, ties Vytauto pr., rasime to paties laikotarpio buvusių kapinių vietą - dabartinį Ramybės parką 11. Čia gausu įvairiatautę Kauno istoriją atspindinčių paminklų, statinių. Nepraleiskime progos

ALEKSOTAS

1 Aleksoto funikulierius

Kauno mieste veikia vieninteliai šalyje tarpukario laikų funikulieriai - keltuvai, kurie lynu tempiami į statų šlaitą ar kalną. Tokiais dviem funikulieriais galima pasivėžinti kylant į Žaliakalnio kalną prie Prisikėlimo bažnyčios bei į Aleksoto kalną, nuo kurio atsiveria plati senamiesčio panorama. 1935 m. pastatytas funikulierius kartu su nuo 1931 m. veikiančiu Žaliakalnio funikulieriumi yra tapę Kauno miesto simboliu. Tarpukariu 133 metrus į Aleksoto kalną keldavęs funikulierius, 2011 m. kapitaliai remontuotas, iki šių dienų veikia nepriekaištingai. Lietuvos prezidento Antano Smetonos iniciatyva pastatytas keltuvas yra išsaugojęs Nepriklausomos Lietuvos laikų išvaizdą, todėl yra ne tik smagi pramoga, bet ir vertinga praeities dalis. Du mediniai vagonėliai talpina po 25 keleivius, bėgių nuolydis - 18 laipsnių.

Kauno panoramos ir miesto parkai

2 Senamiesčio panorama nuo Aleksoto kalno

Aleksotas įsikūręs pietiniame Kauno pakraštyje, kairiajame Nemuno krante. Su senamiesčiu šį mikrorajoną jungia Vytauto Didžiojo tiltas (Aleksoto tiltas), kuris matomas nuo Aleksoto kalno. Nuo šio kalno atsiveria ne tik nuostabus Nemuno, bet ir kitame jo krante įsikūrusio senamiesčio vaizdas. Todėl kiekvienas Kauno svečias turėtų būtinai užsukti į šio kalno aikštelę.

Žvilgsnį traukia ir kitoje Nemuno pusėje įsikūrusio Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto pastatai, kurių viename įkomponuotas saulės laikrodis, ir ne vieną amžių menanti Kauno Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų (Vytauto Didžiojo) bažnyčia. Matyti ne tik iškilę Šv. apaštalų Petro ir Povilo arkikatedros bazilikos, rotušės fragmentai, gyvenamųjų namų masyvas, bet ir gana didelė Kauno miesto dalis. Nepamirštamą įspūdį senamiesčio vaizdas palieka vakare, kai žibintai apšviečia senamiesčio pastatus ir Aleksoto tiltą.

3 Lietuvos aviacijos muziejus

Lietuvos aviacijos muziejus, įsikūręs Aleksote, – viena įdomiausių ir unikaliausių Kauno lankytinų vietų. Iki 1983 m. dvylika metų čia veikė Sportinės aviacijos muziejus. 1990 m. S. Dariaus ir S. Girėno aerodromo teritorijoje muziejaus pagrindu įsteigtas dabartinis Lietuvos aviacijos muziejus, iki 1995 m. vadinęsis Lietuvos technikos muziejumi. Jame saugoma apie 20 tūkst. eksponatų, o pati ekspozicija užima maždaug 4 700 kv. m plotą.

Didesni eksponatai, pavyzdžiui, skraidymo technika, eksponuojami lauko aikštelėje – 2 ha ploto teritorijoje. Muziejuje įrengta ir specializuota biblioteka, kurioje laikoma beveik 19 tūkst. leidinių. Lietuvos aviacijos muziejuje galima pamatyti natūralaus dydžio „Lituanicos“ kopiją, sukonstruotą aviatoriaus Vlado Kensgailos 1982 m., taip pat išvysti Lietuvoje naudotų sklandytuvų, karinių oro pajėgų ir sportinių lėktuvų, sraigtasparnių ir daugybę kitų su aviacija susijusių eskponatų.

Muziejus traukia lankytojus ne tik gausiomis ekspozicijomis, bet ir čia rengiamais aviatorių minėjimais, susitikimais su jais, edukacinėmis programomis, galimybe pažiūrėti filmų aviacine tematika ir kt.

ⓘ www.lam.lt

apžiūrėti parke esančių Kristaus Prisikėlimo cerkvės 12 ir totorių mečetės 13.

Parodos kalnu 14 pakilkime į vieną iš seniausių Kauno mikrorajonų – Žaliakalnį. Vos užkilus ant kalno, miestas pažeria galybę įdomių objektų: dešinėje pusėje išvysime Kauno vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmus 15, Vytauto parko atrakcionus, už kelių šimtų metrų – Kauno sporto halę 16, o priešais Parodos gatvę – paminklą S. Dariui ir S. Girėnui 17, už jo matysime žaliuojantį Ąžuolyno parką 18. Perėję Ąžuolyno parką pasieksime Lietuvos zoologijos sodą 19. Automobiliu į jį nuvažiuosime Vydūno alėja.

Po poilsio gamtoje kelionę kviečiame užbaigti aplankant dar du objektus: Kristaus Prisikėlimo bažnyčią 20 ir Žaliakalnio funikulierių. Šalia Aušros ir Žemaičių g. sankirtos matysime baltutėlę Kristaus Prisikėlimo bažnyčią. Pakilkime ant bažnyčios terasos ir pasigrožėkime miesto panorama 21. Už kelių šimtų metrų nuo bažnyčios įrengtu funikulieriumi 22 pasieksime miesto centrą. Šis keltuvas – vienas seniausių veikiančių funikulierių Europoje ir dabar mielai naudojamas miestiečių ir Kauno svečių. ▪

Lietuvos aviacijos muziejaus ekspozicija

Lietuvos aviacijos muziejaus lauko ekspozicija

Kauno botanikos sodas

FREDA

4 Vytauto Didžiojo universiteto Kauno botanikos sodas

Botanikos sodas Kaune įkurtas 1923 metais prie Lietuvos (vėliau Vytauto Didžiojo) universiteto kaip botanikos mokslų centras. Organizuoti botanikos sodo įsteigimą ir jam vadovauti iš Tartu universiteto buvo pakviestas profesorius Konstantinas Regelis. Renkant botanikos sodui tinkamą vietą šalia Kauno, buvo pasirinktas Juozapo Godlevskio dvaras Aukštojoje Fredoje, kuris buvo įkurtas XVIII a. pab. su retų medžių parku ir originalia tvenkinių sistema. Unikalūs J ir G raidžių formos tvenkiniai atitinka Juozapo Godlevskio inicialus.

VDU Kauno botanikos sode sukauptos didelės augalų kolekcijos, kuriose eksponuojama apie 8 tūkst. pavadinimų augalų. Kauno botanikos sodo oranžerija nė karto nebuvo sugriauta. Oranžerija – Botanikos sodo širdis, kurioje auginami atogrąžų ir paatogrąžių augalai. Tarp jų – augalai iš kai kurių Pietų Amerikos ir Malaizijos drėgnųjų atogrąžų miškų, Pietryčių Azijos musoninių miškų, sausų Afrikos savanų ir Meksikos dykumų. Kauno botanikos sode lankytojai visada laukiami, čia vyksta įvairūs edukaciniai ir kultūriniai projektai.

ⓘ http://botanika.vdu.lt

5 Mikalojaus Konstantino Čiurlionio tiltas per Nemuną

Šalia Žaliojo tilto 1991 m. buvo pradėtas statyti gelžbetoninis M. K. Čiurlionio tiltas per Nemuną (kaip M. K. Čiurlionio gatvės tęsinys). Statybos baigtos 2002 m., nors pagal pirminį planą tiltas turėjo būti pastatytas dar 1996 m. Jo ilgis – 475 m, o plotis – 29,4 m. Transporto priemonėms skirtos šešios eismo juostos. Vėliau, gerinant transporto infrastruktūrą, buvo atidaryta M. K. Čiurlionio tiltą su Europos prospektu jungianti estakada. Šis statinys jungia Fredą ir Aleksotą su Kauno centru.

6 Žaliasis tiltas per Nemuną

Kauno geležinkelio (Žaliasis) tiltas, jungiantis Kauno centrą su Žemutine Freda, buvo antrasis tiltas per Nemuną šiame mieste. Nuo 1996 m. jis paskelbtas kultūros paveldo objektu Tai sijinis tiltas, statytas tiesiant Sankt Peterburgo–Varšuvos geležinkelio atšaką nuo Lentvario iki Virbalio. Tilto statybos, patikėtos prancūzų įmonei, truko beveik trejus metus (1859–1862). Jam pastatyti prireikė šiek tiek daugiau nei 2 tūkst. tonų plieno ir panašaus kiekio ketaus. 1862 m. vasario 27 d. šiuo tiltu pravažiavo pirmasis traukinys.

Kauno panoramos ir miesto parkai

Kauno hidroelektrinė

Tilto ilgis buvo 327 m, aukštis – 6,75 m, o plotis – 8 m. Per Pirmąjį pasaulinį karą tiltas apgriautas. Jį rekonstruojant statinys nudažytas žaliai, tarp dviejų tilto kelių, skirtų traukiniams, buvo įrengtas net trečiasis – plento kelias, skirtas dviratėms ir keturratėms transporto priemonėms, išskyrus sunkvežimius ir autobusus. Antrojo pasaulinio karo metais tiltas buvo du kartus nugriautas. Paskutinį kartą atstatytas 1948 m.

7 Jiesios piliakalnis

Jiesios piliakalnis – vienas iš gamtos paveldo objektų, esantis Kaune, kairiajame Nemuno krante, prie Piliakalnio gatvės, ir priklausantis Jiesios kraštovaizdžio draustiniui. Piliakalnis dar vadinamas Napoleono kalnu, nes, pasak liudijimų, 1812 m. nuo šio kalno jis stebėjęs savo kariuomenės persikėlimą per Nemuną. Jiesios piliakalnis yra natūralios kilmės, gynybinės paskirties. Datuojamas I tūkstantmečiu. Manoma, kad jo papėdėje buvo įsikūrusi gyvenvietė; joje archeologinių tyrimų metu rasta XI–XIII a. laikotarpiui būdingų žalvarinių papuošalų, monetų, ietigalių, molio puodų šukių. Piliakalnio šlaitai yra statūs, 32–37 m aukščio. Nuo kalno atsiveria plati Nemuno ir Žemųjų Šančių panorama. Į pietryčius nuo piliakalnio – Nemuno ir Jiesios upių santaka.

PAŽAISLIS

8 Kauno hidroelektrinė

Kauno hidroelektrinė (HE) – viena didžiausių Lietuvoje elektros energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių gaminanti elektrinė. Elektros energija gaunama naudojant mechaninę krintančio vandens energiją. Hidroelektrinės galia – 100,8 MW. Joje kasmet pagaminama apie 2–3 proc. visos šalyje sunaudojamos elektros energijos. Kauno HE statybos prasidėjo 1955 m. 1959 m. ties Pažaisliu užtvenkus Nemuną, susidarė Kauno marios. Tais pačiais metais buvo paleisti pirmieji du agregatai, o kitąmet – ir dar du. Prie hidroelektrinės projekto dirbo daugybė įvairių specialistų: hidrologų, geologų, topografų, inžinierių ir kt. Teigiama, kad hidroelektrinė naudinga ne vien tuo, kad čia gaminama elektra pigesnė, o jos gaminimo būdas ekologiškesnis. Svarbu ir tai, jog ji apsaugo Kauną nuo Nemuno potvynių. Be to, kauniečiai ir poilsiautojai iš kitų Lietuvos vietų gali džiaugtis po hidroelektrinės statybų užtvenktomis 63,5 kv. km ploto Kauno mariomis, Pažaislio paplūdimiu.

9 Pažaislio bažnyčios ir vienuolyno ansamblis

Pažaislis – viena daugiausia lankytojų dėmesio sulaukiančių ir labiausiai įsimenamų Kauno vietų. Tai teritorija Kauno miesto pakraštyje, priklausanti Kauno

Freska Pažaislio vienuolyno ansamblyje

marių regioniniam parkui. Didžiojoje šios teritorijos dalyje plyti miškai.

Labiausiai šią vietą garsina Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo pas Elžbietą (Pažaislio) bažnyčia su kamaldulių vienuolynu. Dėl ilgos gyvavimo istorijos, apie jį pasakojamų įvairių legendų ir įspūdingos brandžiojo baroko architektūros šis kultūros paveldo objektas pritraukia gausybę lankytojų. Pažaislio vienuolyno statybas XVII a. rėmė LDK kancleris Kristupas Zigmantas Pacas. Šio vienuolyno pastatai buvo suprojektuoti italų architekto Džiovanio Batistos Fredianio pagal naujausias to meto meno madas. Prie bažnyčios statybų ir puošybos prisidėjo nemažai kitų žymių užsienio meistrų: skulptoriai Džovanis Merlis ir Mikalojus Volšeidas, tapytojas Džiuzepė Rosis ir kt. Buvo derinama tapyba, skulptūra, stiuko lipdyba. Ansamblio pastatuose galima išvysti maždaug 140 išlikusių freskų, daugybę paveikslų ir kitokių meno vertybių. Dabar vienuolyną prižiūri Šv. Kazimiero kongregacijos seserys. Šią šventovę garsina ir kasmet čia rengiamas Pažaislio muzikos festivalis.

ⓘ www.pazaislis.lt

NAUJAMIESTIS

10 Kauno geležinkelio tunelis

Kauno geležinkelio tunelis 1996 m. buvo įtrauktas į kultūros paveldo registrą. Jis įrengtas po Aukštaisiais Šančiais, virš jo – Kaišiadorių gatvė. Šis tunelis buvo kasamas 1859–1862 m., tiesiant geležinkelio Varšuva–Sankt Peterburgas liniją Vilnius–Virbalis. Jį suprojektavo inžinierius Stanislovas Kerbedis. Tai buvo vienas pirmųjų Europoje statytų geležinkelio tunelių. Ir šiuo metu jis yra vienas iš dviejų Baltijos šalyse veikiančių geležinkelio tunelių. Jo pamatai ir sienos buvo akmens mūro. Per Antrąjį pasaulinį karą tunelį apgriovė vokiečiai. Net ir atstačius jį, vėliau dar ne kartą teko remontuoti: tunelis, veikiamas besisunkiančio vandens, ėmė deformuotis. Nors iš pradžių tunelis buvo įrengtas dviem geležinkelio linijoms, tačiau po 1963 m. čia įvykusios traukinių avarijos, buvo palikta tik viena. 1975 m. tunelis elektrifikuotas. Nuo 2007 m. jis vėl buvo tvarkomas ir 2009 m. atidarytas. Atkurta istorinė tunelio išorė, sutvirtintos rekonstrukcijos. Tunelio ilgis – 1 284 m, aukštis – 6,6 m, plotis – 8,8 m.

Kauno geležinkelio tunelis

Pažaislio bažnyčios ir vienuolyno ansamblis

Kauno panoramos ir miesto parkai

11 Ramybės parkas

Ramybės parkas, esantis Kauno centre, dar vadinamas Kauno senosiomis arba karmelitų kapinėmis, nes čia 1847–1959 m. buvo kapinės. Stačiakampio formos kapinės buvo suskirstytos į tris dalis: evangelikų liuteronų (šiaurinė; nuo jos dalis buvo skirta ir musulmonams), katalikų (vidurinė) ir stačiatikių (pietinė). Stačiatikių dalyje 1862 m. buvo pastatyta Kristaus Prisikėlimo cerkvė. Musulmonų dalyje įsikūrė mečetė, evangelikų - pradžios mokykla, o katalikų teritorijoje - pastatyta koplyčia ir kapinių administracijos namelis (dabar jame veikia Rezistencijos ir tremties muziejus). Sovietinė valdžia po kelerius metus čia vykusių lietuvių demonstracijų 1959 m. dalį palaikų perkėlė į kitas Kauno kapines, o šias kapinaites pavertė poilsio parku. Dabar čia galima pamatyti paminklą „Žuvome už Tėvynę“ laisvės kovų didvyriams, atkurtą po sunaikinimo sovietiniais metais. Šioje vietoje pastatytas simbolinis paminklas „Kryžius-medis“ 1941 m. sukilimui prieš bolševizmą atminti (skulpt. R. Antinis), taip pat antkapinis paminklas su karo, Nepriklausomybės kovų metu žuvusių ir čia palaidotų žmonių pavardėmis. 2010 m. rugpjūčio 22 d. atidengtas paminklas „Kovotojų už Lietuvos laisvę Motinai“ (skulpt. V. Gylikis, archit. J. Anuškevičius ir V. Izokaitis). 2011 m. šioje teritorijoje atidaryta Partizanų alėja.

12 Kristaus Prisikėlimo cerkvė

Kauno Kristaus Prisikėlimo cerkvė stovi Ramybės parko pietinėje dalyje, šalia autobusų stoties. Ji buvo suprojektuota 1858 m. (Sankt Peterburge), o pastatyta 1862 m. Gana nedidelė, mūrinė, graikiško kryžiaus plano, su trimis bokšteliais šventovė kurį laiką buvo stačiatikių soboras. Kai 1935 m. buvo pastatytas Apreiškimo Švč. Dievo Motinai soboras, ši cerkvė prarado savo reikšmę ir tapo soboro padaliniu. 1962 m. ši stačiatikių šventovė buvo uždaryta, virto archyvu. Tačiau nuo 2000 m., pasibaigus remonto darbams, Kristaus Prisikėlimo cerkvėje vėl vyksta pamaldos.

Kauno Kristaus Prisikėlimo cerkvė

Totorių mečetė Ramybės parke

13 Kauno totorių mečetė

Pirmoji totorių mečetė Kauno Ramybės parke, musulmonams skirtoje 0,86 ha ploto teritorijoje, buvo pastatyta apie 1860 m. Šalia jos tais pačiais metais pastatyti ir du mediniai namai, kurių viename gyveno totorių bendruomenės vyresnysis, o kitame buvo įrengta prieglauda. 1930 m. minint Vytauto Didžiojo mirties 500-ąsias metines Kauno totorių draugijos rūpesčiu šių dviejų namų vietoje iškilo nauja (dabartinė) mūrinė mečetė (archit. V. Michnevičius ir A. Netyksa). Ji veikė iki Antrojo pasaulinio karo. Sovietiniais metais joje buvo įsikūręs Valentino Dikulio cirkas, o vėliau - biblioteka, skaitykla ir M. K. Čiurlionio dailės muziejaus sandėlis. 1972–1973 m. mečetės pastatas buvo atnaujintas pagal Z. Dargio projektą, o 1989 m. grąžintas tikintiesiems. Po poros metų čia vėl pradėjo vykti pamaldos. 1996 m. totorių maldos namai įtraukti LR kultūros paveldo objektų sąrašą, 2007–2008 m. gražiai suremontuoti. Mečetėje yra Lietuvos musulmonų jaunimo bendruomenės centras, veikia totorių sekmadieninė mokykla, kurioje dėstoma islamo istorija, arabų, lietuvių ir anglų kalbos.

ŽALIAKALNIS

14 Parodos kalnas

Parodos kalnas, esantis Kauno Žaliakalnyje, – vienas iš didelę teritoriją užimančio Kauno Ąžuolyno objektų. Į Parodos kalną kylanti vingiuota gatvė dalija jį į šiaurinę ir pietinę dalis. Pietinėje kalno dalyje yra įkurtas Vytauto parkui priklausantis pramogų aikštynas. Jame vis dar veikia dalis senųjų karuselių ir kitokių atrakcionų, kuriuos mėgsta išbandyti ne tik vaikai, bet ir suaugusieji. Šiaurinėje Parodos kalno dalyje nuo 1987 m. įsikūrusi Kauno apskrities viešoji biblioteka. Užkilti į šį gana aukštą kalną galima keliais būdais – savo ar viešuoju transportu, lipant keliose kalno vietose įrengtais laiptais ar keliantis Žaliakalnio keltuvu. O užkilti tikrai verta – nuo jo atsiveria plati naujamiesčio ir dar tolimesnių erdvių panorama.

15 Kauno vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmai

Kauno vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmai – tai laisvalaikio ir kūrybos centras, atviras visuomenei. Šis kultūros židinys telkia įvairius vaikų meno kolektyvus, organizuoja miesto, respublikinius ir tarptautinius renginius, rūpinasi vaikų užimtumu. Šalia Vytauto parko stovintys rūmai įsteigti 1928 m. Tautinės Lietuvos studentų korporacijos „Neo-Lithuania“ lėšomis. Moksleivių rūmus per organizuojamas šventes savo pasirodymu ne kartą pagerbė ir šalies pareigūnai, ministrai, karininkai, kultūros veikėjai. 1940 m. rūmai buvo nacionalizuoti, o 1944 m. tapo Kauno miesto pionierių ir moksleivių rūmais, 1961 m. jiems suteiktas Jurijaus Gagarino vardas. Nuo 1988 m. įstaiga veikia kaip vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmai.

ⓘ www.vmlr.lt

Kauno vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmai

Kauno sporto halė

16 Kauno sporto halė

Kauno sporto halė – pirmoji Europoje pastatyta arena, skirta būtent krepšinio rungtynėms. Krepšinio istorija Lietuvoje prasidėjo 1937 m., kai Lietuvos rinktinė, padedant Amerikos lietuvių sportininkams, tapo Europos čempionais. Kauno sporto halės projektas buvo rengtas ilgai ir kruopščiai, atidarymas įvyko 1939 m. gegužės 21 d. 3,5 tūkst. sėdimų vietų salės ilgis – 62,8 m, plotis – 61 m. Lietuvos krepšinio rinktinė šioje halėje 1939 m. antrą kartą tapo Europos čempione. Rungtynėms ir čempionatams skirta halė buvo ne kartą rekonstruota, 2007 m. įtraukta į kultūros vertybių sąrašą, kartu su S. Dariaus ir S. Girėno stadionu sudaro vieną sporto kompleksą. 2011 m. gegužės 19 d. sporto halėje Kauno „Žalgirio“ klubas tryliktą kartą iškovojo LKL aukso žiedus – taip simboliškai buvo atsisveikinta su Kauno sporto hale. Nuo šiol svarbiausios krepšinio rungtynės vyksta naujojoje „Žalgirio“ arenoje.

ⓘ www.sportohale.lt

17 Paminklas S. Dariui ir S. Girėnui

Steponas Darius ir Stasys Girėnas – transatlantiniai lakūnai, 1933 m. skridę iš Niujorko į Lietuvą lėktuvu „Lituanica“, tačiau gimtosios šalies taip ir nepasiekė – jų lėktuvas liepos 17-sios naktį sudužo ties Soldinu. Šiems tragiškai žuvusiems didvyriams pagerbti 1933 m. buvo įsteigtas Amerikos lietuvių komitetas, rūpinęsis įamžinti S. Dariaus ir S. Girėno atminimą: po mirties lakūnai buvo apdovanoti Vyčio Kryžiaus V laipsnio ordinais, išleista pašto ženklų serija, daugelyje Lietu-

vos ir užsienio miestų pastatyti paminklai. 1943 m. jų bareljefas iškaltas ir Puntuko akmenyje prie Anykščių. 1993 m. skulptorius Juozas Šilvinskas ir architektas Algimantas Nasvytis sukūrė paminklą, kuris dabar stovi šalia Kauno sporto halės ir ąžuolyno. 2008 m., 75-ųjų lakūnų žūties metinių proga, buvo planuota restauruoti šį paminklą ir sutvarkyti visą aikštę aplink jį, tačiau šis projektas liko neįgyvendintas iki šiol.

Ąžuolyno parkas

18 Ąžuolyno parkas

Ąžuolyno parkas – Kauno miesto pasididžiavimas, traukiantis ąžuolų didybe, pasivaikščiojimui įrengtais takeliais ir girių galiūnu – bronziniu stumbru, stovinčiu parko krašte. Ąžuolynas – didžiausias Europoje mieste esantis ąžuolų parkas (84,42 ha). Jame augantys ąžuolai – tai kadaise Nemuno ir Neries santakoje žaliavusio ąžuolyno likučiai. Tarpukariu Žaliakalnis buvo prestižinis, jame gyveno krašto šviesuoliai: Vincas Mykolaitis-Putinas, Salomėja Nėris, Petras Klimas ir kt. 1955 m. architektas Vladimiras Zubovas parengė ąžuolyno projektą, buvo pastatyta estrada dainų šventėms, Vytauto parke įrengtos žaidimų aikštelės, 1979 m. parką papuošė Dalios Matulaitės sukurta Stumbro skulptūra, 2004 m. pastatytas sporto kompleksas. 2009 m. Ąžuolyno parkas paskelbtas saugomu gamtos objektu. Jame auga 100–320 metų senumo ąžuolai, be šių galiūnų, parke žaliuoja liepos, beržai, alksniai, klevai, eglės, pušys ir kiti medžiai.

19 Lietuvos zoologijos sodas

Zoologijos sodas – dar vienas Kauno miesto simbolis, įsikūręs šalia žaliuojančio Ąžuolyno parko. Zoologijos sodas duris atvėrė 1938 m. liepos 1 d., tačiau tuo metu sode tebuvo 40 eksponatų – profesoriaus Tado Ivanausko atsivežti gyvūnai. Šiuo metu zoologijos sodas apima 15,9 ha plotą, kuriame ne tik ošia šimtamečiai ąžuolai, bet ir gyvena šešių klasių gyvūnai. Lietuvos zoologijos sode galime susipažinti su 17 rūšių vabzdžiais, 58 rūšimis žuvų, 4 rūšimis varliagyvių, aplankyti 73 rūšis paukščių ir 85 rūšis gyvūnų. Iš viso Zoologijos sode gyvena apie 2 900 gyvūnų, tačiau kasmet šis skaičius kinta – vieni narvai ištuštėja, kiti – tampa vis pilnesni.

ⓘ www.zoosodas.lt

20 Kristaus Prisikėlimo bažnyčia

Bazilikinė Kauno Kristaus Prisikėlimo bažnyčia buvo sumanyta kaip Lietuvos nepriklausomybės atgavimo 1918 m. paminklas. 1933 m. patvirtintas galutinis bažnyčios projektas ir pradėti statybų darbai, tačiau 1940 m. juos nutraukė prasidėjusi sovietinė okupacija. Vėliau, vokiečių okupacijos metais, bažnyčia tapo popieriaus sandėliu, o Lietuvą vėl okupavus rusams, šventovė buvo rekonstruota ir paversta radijo imtuvų gamykla „Banga". Prasidėjus Atgimimo sąjūdžiui, 1988 m. imta kovoti už bažnyčios grąžinimą tikintiesiems. 1997 m. dar nevisiškai įrengta bažnyčia buvo pašventinta ir čia vyko pirmosios pamaldos. 2004 m. pasibaigus šios šventovės statybos darbams, jai buvo suteiktas Kristaus Prisikėlimo titulas. Dabar Kauno gyventojai gali didžiuotis didžiausia bazilikine bažnyčia Baltijos šalyse, kurios bokštas stiebiasi į viršų 70 m. Dabartinė šventovė gausiai ją lankančius tikinčiuosius žavi savo šviesiu, net ir sutemus šviesoje skendinčiu vidumi, nepaprastu erdvumu, iškilmingumu. Presbiterijos centre stovi rusvo ir balto marmuro altorius. Jos šonuose įrengtos dvi koplyčios: pietinėje – Švč. Sakramento, šiaurinėje – Šv. Šeimos koplyčia, skirta krikštyklai. Šios šventovės vidų puošia daugybė paveikslų. Bažnyčioje įrengtas kolumbariumas, rūsyje – konferencijų ir parodų salės. Lankytojai gali laiptais arba keltuvu pasikelti ant bažnyčios stogo: čia įrengta 45 m ilgio ir 13 m pločio terasa, o jos gale pastatyta Šiluvos Švč. Mergelės Marijos koplyčia (archit. A. Sprindys). Joje teikiami Santuokos ir Krikšto sakramentai.

Kauno Kristaus Prisikėlimo bažnyčia miesto panoramoje

21 Panorama nuo Kristaus Prisikėlimo bažnyčios

Lankantis Kauno Kristaus Prisikėlimo bažnyčioje, vertėtų užkilti į terasą, įrengtą ant šios šventovės stogo. Nuo čia atsiveria nuostabi Kauno ir jo apylinkių panorama. Iš apžvalgos aikštelės galima apžiūrėti miestą: žvelgiant į pietų pusę, matyti netolimi Kauno naujamiesčio pastatai, tankiai išsirikiavę abiejose Laisvės alėjos pusėse, taip pat didingai stūksanti Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčia, Vytauto Didžiojo karo muziejus ir kiti statiniai. Toliau matyti puikus Nemuno vaizdas. Vakaruose atsiveria Kauno senamiestis su nuostabiais architektūros paminklais, ant kalno įsikūrusia Aleksoto dalimi. Architektūros ir gamtos objektai, susiliejantys į vientisą panoramą, nepalieka abejingo nė vieno stebėtojo.

22 Žaliakalnio funikulierius

Žaliakalnio funikulierius – kultūros paveldo objektas – pradėjo veikti 1931 m. ir iki šių dienų visus norinčius kelia į Žaliakalnio kalną ir atgal. Funikulieriaus kelio ilgis – 142 m, kelionė trunka 1 min 38 s. Keltuvo stotelės įrengtos V. Putvinskio gatvėje ir kalno viršuje – Aušros ir Žemaičių gatvių sankryžoje. Tarpukariu funikulierius buvo svarbi visuomeninio transporto priemonė, iki šių dienų išlaikiusi to meto laikų dvasią. 2003 m. įmonei UAB „Kauno liftai“ įsigijus funikulierių, šis buvo rekonstruotas. Dabar prie žemutinės stotelės keleivius pasitinka tiksintis laikrodis, autentiškomis tarpukario laikų uniformomis dėvintis personalas ir geltoniu spindintys du keltuvo vagonai. Taip pat čia įrengtas jaukus skverelis su B. Zalenso kurta skulptūra „Mergaitė su dūdele“, mėgstama miestiečių ir Kaune besilankančių svečių poilsio vieta.

Įėjimas į Žaliakalnio funikulierių

Kauno apylinkės: abipus Nemuno

Raudondvaris-Kulautuva-Vilkija-Vilkijos keltas-Zapyškis-Kačerginė-IX fortas

Kauno rajono savivaldybės herbas

	75 km		3 km		✓		✓
	7 val.		✓		✓		✓
	15		✓		✓		✓

Didžiųjų Lietuvos upių glėbyje žėrintis žaliasis Lietuvos smaragdas – tai Kauno kraštas. Kurortinių gyvenviečių ramybė, pušynai, Nemuno slėnio gamta, didingas Raudondvario dvaras, muziejai ir jaukios bažnyčios kasmet pasitinka būrius keliautojų. Čia susikerta pagrindiniai Lietuvos keliai ir magistralės į Rytų Europos šalis, nutiestas geležinkelis, kyla ir leidžiasi lėktuvai, pasiekti Kauno apylinkes ir tolimesnes vietoves galima netgi vandens keliu! Kelionę automobiliu pradėkime nuo Nevėžio žiočių.

Kauno rajono savivaldybėje vingiuojanti Nevėžio upė savo vandenimis apglėbia Raudondvarį, garsėjantį Raudondvario pilimi-rūmais **1**. Tai vietos įžymybė, čia esančio dvaro svarbiausias akcentas. Nuo šios raudonų plytų pilies-rūmų kilo ir vietovės pavadinimas. Pasivaikščiokime dvaro parke, pasigrožėkime vienu ryškiausių renensanso ir romantizmo stiliaus dvaro ansamblių Lietuvoje. Dvaro sodybos šiaurinėje dalyje, Instituto g. 22, veikia Lietuvos kompozitoriaus Juozo Naujalio memorialinis muziejus. Ne tik artimiau susipažinsime su kompozitoriaus darbais, bet ir sužinosime miestelio bei dvaro istoriją. M. Valančiaus g. 24 stūkso vietos dominantė – Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės bažnyčia **2**.

Važiuodami Nemuno pakrante, 141 keliu, už maždaug 9 km pasieksime gražiomis vilomis, pušyne vykstančiu bardų festivaliu „Akacijų alėja" garsėjantį Kulautuvos miestelį **3**. Kulautuvą galime pasiekti ir plaukdami turistiniu laivu iš Aleksoto prieplaukos, pakeliui gėrėdamiesi Nemuno upės kraštovaizdžiu. Jaukiame pušyne stovi Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčia, traukianti akį gražiu fasadu. Miestelį puošiančios vilos, išsidėsčiusios pušyne (Akacijų alėjoje, Poilsio g. ir kt.), mena tarpukario laikus, kai Kulautuva buvo pasiekusi „aukso amžių". Čia vasaroti atvykdavo ir žymūs Lietuvos žmonės, ir turistai iš Vokietijos, Brazilijos, Argentinos.

Pabuvoję gamtos prieglobstyje, judėkime Vilkijos miesto link. Vykdami Kaunas–Jurbarkas keliu (141) Nemuno pakrantėje pravažiuosime draustinių teritorijas ir miškų masyvus. Prieš atvykdami į Vilkiją, sustokime atsipūsti ir papietauti UAB „Vilkijos duona" kavinėje „Pasagėlė" **4**, kuri stovi prie Kaunas–Jurbarkas kelio. Pailsėję ir pasistiprinę vykime apžiūrėti Vilkijos miesto įžymybių. Kiekvienam, besilankančiam Vilkijoje, kuri istoriniuose raštuose buvo minima jau nuo XIV a., būtina išvysti ir šio miesto senamiestį – urbanistikos paminklą. Čia driekiasi Vydūno alėja, Kau-

Raudondvario dvaro ansamblis

no, Vytauto, Pirties, Bažnyčios, Sodų, Kalnų gatvės ir Bažnyčios mažoji gatvelė. Kauno ir Bažnyčios g. sankirtoje galime pamatyti skulptūrą šv. Florijonui, kuris, nuo seno buvo tikima, saugodavęs nuo gaisrų. Kauno Mažojoje g. 2, buvusioje klebonijoje, įsikūręs lietuvių kalbininkų Antano ir Jono Juškų etninės kultūros muziejus 5. Muziejaus darbuotojai papasakos Juškų gyvenimo istoriją, supažindins su jų darbais, artimiau susipažinsime ir su Vilkijos kraštu. Miestelio centre kyla raudonų plytų Vilkijos Šv. Jurgio bažnyčios 6 bokštai. Ant kalvos stovinti bažnyčia matyti visoje miesto panoramoje, taip pat ir kitame Nemuno krante.

Galbūt ne visiems žinoma, kad Vilkijoje veikia keltas per Nemuną – bene vienintelis toks Lietuvoje, keliantis per šią upę. Keliantis į kitą Nemuno pusę – Pavilkijį – akimis palydima gausiai medžiais apaugusi ir kalvota Vilkijos vietovė. Štai mes ir Pavilkijo kaime (Šakių rajono savivaldybė), garsėjančiame automobilių kroso trasa 7, įrengta Nemuno pakrantėje. Kauno kryptimi Nemuno pakrante važiuokime į Zapyškio miestelį. Keliaujant apie 13 km lydės gražūs Nemuno slėnio vaizdai, o iš kitos pusės sups pušynai. Atvykę kairėje kelio pusėje, Nemuno krante, išvysime senąją Zapyškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčią 8. Tai vienas seniausių sakralinių pastatų Lietuvoje, gotikos architektūros pavyzdys. Miestelio kapinėse išvysime ir kitą kultūros paveldo objektą – kapinių koplyčią 9, pastatytą XVIII a. viduryje.

RAUDONDVARIS

1 Raudondvario pilis

Raudondvario pilis – Nevėžio krante stovinčio dvaro svarbiausioji dalis. Raudondvario rūmų paskirtis buvo daugiau reprezentacinė. Raudondvario dvaras nuo pastatymo laikų turėjo daug savininkų ir kiekvienas jų jį pertvarkydavo savaip. Pirmasis dvaro savininkas buvo Kauno apskrities pareigūnas Vaitiekus Dzievaltauskas, įsikūręs čia XVI a., o XVI a. pab. dvaras buvo perduotas Radviloms, kurie čia pasistatė medinius rūmus. Dabartinė pilis-rūmai statyta 1653–1664 m. Vėliau šis dvaras su pilimi priklausė Vorlovskiams, Zabieloms, Tiškevičiams. Iki šių dienų išlikęs pastatas ne kartą perstatytas. Raudondvario rūmai dabar yra ne tik svarbus kultūros paveldo objektas, bet ir kultūrinių renginių vieta: čia vyksta Pilies diena, Sidabrinių gervių naktis, Derliaus šventė ir kt.

Raudondvaryje gimė Juozas Naujalis (1869–1934) – vienas žymiausių Lietuvos kompozitorių. Už savo kūrybą 1930 m. apdovanotas LDK Gedimino 3-iojo laipsnio ordinu, pripažintas vienu iš šimto per tūkstantmetį Lietuvai labiausiai nusipelniusių žmonių. Šio kompozitoriaus, profesionaliosios lietuvių muzikos pradininko memorialinis muziejus įkurtas 2002 m. Raudondvario dvaro pilyje.

ⓘ www.naujaliomuziejus.lt

2 Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės bažnyčia

Raudondvaryje aukštai į dangų du bokštus kelia Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės bažnyčia. XIX a. pr. jos vietoje stovėjo medinė koplyčia, o 1856 m. iškilo grafo Benedikto Tiškevičiaus funduota mūrinė bažnyčia, tačiau 1915 m. ji buvo susprogdinta. 1930–1938 m. ant sunaikintos bažnyčios pamatų kūrėsi dabartinė dvibokštė, stačiakampio plano, neorenesanso ir neobaroko bruožų turinti bažnyčia (archit. V. Michnevičius). Per Antrąjį pasaulinį karą buvo apgriauta, tačiau 1957 m. atstatyta. Viename iš jos bokštų įrengta apžvalgos aikštelė. Bažnyčioje yra saugoma keletas su grafais Tiškevičiais (Raudondvario dvaro savininkais ir bažnyčios fundatoriais) susijusių daiktų.

Grafienės Vandos Vankavičiūtės-Tiškevičienės antkapinis paminklas Raudondvario bažnyčioje

KULAUTUVA

3 Kulautuvos miestelis

Rašytiniuose šaltiniuose Kulautuva pirmą kartą paminėta 1364 m. Tačiau išaugo tik XX a. 1933 m. Kulautuvai buvo suteiktas kurorto statusas. Nuo tada viena po kitos ėmė kilti vilos, vasarnamiai, kuriamas paplūdimys, veisiami parkai. Ir dabar Kulautuvos lankytojai gali išvysti dalį garsiųjų vilų: tarpukariu žymaus Kauno advokato V. Šmulkščio, buvusių seserų vienuolių, Kulautuvos seniūno A. Vaitkevičiaus, žymiąsias „Vitos“, „Vaidilutės“ (Akacijų al. 34) vilas.

Kulautuvos Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčia pastatyta 1932 m. Jos istorija prasidėjo nuo 1931 m., kai Kulautuvos miestelyje įsikūrusios vienuolės Darbo seserys pasistatė čia koplyčią. Po metų ši koplyčia buvo perkelta į kitą vietą ir pavadinta Kulautuvos Šv. Petro Išvadavimo bažnyčia, 1940 m. pervadinta dabartiniu vardu.

Pasigrožėję nuostabiais Nemuno upės vaizdais 10 ir skardžiais, toliau 140 keliu vykime į Kačerginę 11. Tai vienas jauniausių miestelių Lietuvoje (miestelio statusas suteiktas 1997 m.), turintis seniūnijos statusą. Jo administracija įsikūrusi J. Janonio g. 40. Aplankykime ir V. Mykolaičio-Putino g. 34A stovintį Vinco Mykolaičio-Putino namą. Nuo 1961 m. rašytojas čia leisdavo vasaras ne tik ilsėdamasis, bet ir kurdamas (čia parašyta ketvirtoji žymiojo romano „Altorių šešėly“ dalis). Pasigrožėkime miestelio centre pastatyta Šv. Onos koplyčia. Vienas iš objektų, kuriais garsėja Kačerginės miestelis, yra ir automobilių trasa „Nemuno žiedas“ 12. Tai vieta, kuri pritraukia nemažai greičio ir ekstremalių pojūčių mėgėjų.

Iš Kačerginės vykime Kauno link. Pravažiavę Akademijos miestelį ir tiltą per Nemuną, už maždaug 2 km pasieksime Vakarinio aplinkkelio mazgą. Iš čia jau matysime kairėje kelio pusėje stūksantis Kauno IX forto memorialą ir forto įtvirtinimų kompleksą 13. Tai Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse pastatyti gynybiniai įtvirtinimai, tarpukariu virtę kalėjimu. IX forte įkurtas respublikinės reikšmės muziejus, kur galime pasivaikščioti forto požemiais, tuneliais, pabuvoti celėse ir pažinti skaudžios Lietuvos istorijos etapą.

Nuo IX forto matysime prekybos ir laisvalaikio centrą „Mega“, stovintį kitoje A1 magistralės (Kaunas–Klaipėda) pusėje (Islandijos pl. 32). Čia įsikūrę ne tik prekybos centras, daug parduotuvių, restoranų ir pramogų vietų, bet ir aukščiausias Baltijos šalyse jūrinis akvariumas 14.

Pakeliavę Kauno rajono savivaldybėje besidriekiančia Nemuno pakrante, aplankę gražias krašto vietoves atsipūskime ir įspūdžiais pasidalykime „Via Baltica“ restorane 15. Jis įsikūręs čia pat – patogioje vietoje, prie A1 greitkelio Kaunas–Klaipėda. Trijų aukštų restorane su terasa galima paragauti tiek lietuviškų, tiek europietiškų patiekalų, po kelionės pailsėti viešbučio kambariuose. Pailsėkime ir keliaukime toliau pažinti gražaus Kauno krašto! ▪

Kauno IX forto muziejus

VILKIJA

4 Kavinė „Pasagėlė“

UAB „Vilkijos duona“ kavinė „Pasagėlė“ įsikūrusi prie pat turistų pamėgto vieno gražiausių Lietuvoje Kauno–Jurbarko kelio. Čia svečiai vaišinami ypač geros kokybės ir skonio maistu už prieinamą kainą. 40 vietų kavinėje yra baras ir picerija, vasarą čia gali tilpti gerokai daugiau žmonių – yra ir lauko terasa. Čia, jaukioje aplinkoje, laukiami ne tik pavieniai svečiai, bet rengiami ir banketai, gedulingi pietūs, kiti renginiai.

RE 2011-09/01

RE 2011-09/01

UAB „Vilkijos duona“ kavinė „Pasagėlė“

5 Antano ir Jono Juškų etninės kultūros muziejus

Vilkijos mieste 1990 m. įkurtas XIX a. lietuvių tautosakos rinkėjų ir leidėjų Antano (leksikografas, kunigas) ir Jono (lietuvių kalbininkas) Juškų etninės kultūros muziejus. Čia keletą metų yra gyvenęs Antanas Juška. Muziejuje galima pamatyti dvi ekspozicijas: „A. ir J. Juškų gyvenimas ir darbai“ ir „Vilkijos krašto žmonės ir jų buitis“. Saugomas A. ir J. Juškų archyvas. Lankytojai gali pamatyti apylinkių liaudies buities ir meno eksponatų, senosios Vilkijos miesto ir gyventojų fotografijų. Čia saugoma ir nedidelė archeologijos kolekcija, organizuojamos menininkų darbų parodos, vakaronės, folkloriniai koncertai, rengiamos edukacinės programos.

ⓘ www.muziejai.lt/kaunas/Jusku_muziejus.htm

6 Šv. Jurgio bažnyčia

Pirmoji Vilkijos bažnyčia stovėjo dar XVI a., o jai sudegus čia iškilo nauja šventovė. Naujoje bažnyčioje XIX a. antrojoje pusėje vikaru dirbo Antanas Juška. Sudegus ir antriesiems maldos namams, juos pakeitė dabartinė bažnyčia. Didinga Vilkijos Šv. Jurgio bažnyčia statyta 1901–1908 m. Ši neogotikinė, skliautuota, lotyniško kryžiaus plano, gotiškų formų langais bažnyčia yra vienas gražiausių miesto objektų. Bažnyčia stūkso ant Vilkijos kalnagūbrio, todėl jau iš tolo galima pamatyti raudonų plytų bažnyčios bokštus, kurių aukštis siekia 35 metrus. Jos šventorių puošia tautodailininko Pranciškaus Mikutaičio sukurtas medinis koplytstulpis. Šventoriuje yra įrengta pakyla, nuo kurios atsiveria Nemuno panorama.

PAVILKIJYS

7 Pavilkijo automobilių kroso trasa

Pavilkijo kaimas (Šakių r. sav.), įsikūręs kairiajame Nemuno krante ir šios upės skiriamas nuo Vilkijos, turbūt geriausiai žinomas automobilių sporto mėgėjams dėl jame įrengtos trasos. Čia kasmet rengiamas Lietuvos automobilių kroso čempionatas, sulaukiantis nemažai dalyvių ne tik iš Lietuvos, bet ir iš kaimyninių šalių. Naujai įrengtoje trasoje pirmąkart vienas Lietuvos automobilių kroso čempionato etapas buvo surengtas 2000 m. Trasos ilgis yra 850 m, plotis – 12–20 metrų. 2007 m. buvo pasiektas trasos rekordas – Šarūnas Glikas vieną ratą įveikė per 33,02 sekundes.

ZAPYŠKIS

8 Senoji Zapyškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Pirmą kartą Zapyškis minimas XV a. pabaigoje. Iš pradžių Panemuniais vadinta gyvenvietė kūrėsi ant Nemuno kranto, čia XVI a. pastatyta Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia. Nuolatinių Nemuno potvynių varginami žmonės miestelį perkėlė aukščiau. Čia pasistatė ir naująją bažnyčią, o senoji 1901 m. oficialiai buvo uždaryta.

Remiantis istoriniais šaltiniais, manoma, kad šventovės statybas rėmė Naugarduko vaivada Povilas Sapiega. Bažnyčia – nedidelė, mūryta iš trijų rūšių ply-

Senoji Zapyškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

tų, bebokštė, gotikinio stiliaus, aukštu dvišlaičiu stogu, smailėjančių arkų formos nišomis, viduje ištapytomis sienomis. Ji ne kartą remontuota, buvo pristatyta zakristija ir įrengtas altorius. Ši bažnyčia buvo apgriauta Napoleono kariuomenės (1812 m.), o 1946 m. pažeista Nemuno potvynio. XX a. pab. bažnyčios pastatas buvo atstatytas (archit. A. Umbrasas), tačiau pamaldos joje nebelaikomos. Paskelbta kultūros paveldo objektu.

9 Zapyškio kapinių koplyčia

Zapyškio kapinių koplyčia, stovinti senosiose šio miestelio kapinėse, yra kultūros paveldo objektas. Ji pastatyta XVIII a. viduryje. Koplytėlės architektūrai būdingi klasicizmo bruožai. Ji yra mūrinė, stačiakampio formos, su trijų sienų apside, aukštu trikampiu frontonu virš pagrindinio fasado, arkiniais langais. Koplyčioje būdavo laidojami dvasininkai. Vienas iš palaidotųjų – Zapyškio klebonas, lietuvių tautinio sąjūdžio veikėjo Vinco Kudirkos globėjas Jurgis Kolyta.

10 Zapyškio panorama

Zapyškio miestelis žavi savo kraštovaizdžiu. Tai, kad jis įsikūręs šalia Lietuvos upių tėvo Nemuno ir išsidėstęs tarsi dviem aukštais (gyvenvietė pradėjo kurtis kairiajame upės krante ir plėtėsi kildama kalno šlaitu), atveria miestelio gyventojams ir svečiams nuostabų panoraminį vaizdą. Žvelgiant nuo aukštutinės terasos, atsiveria žemiau įsikūrusio miestelio dalis, kurioje dominuoja žemutinėje dalyje įkurta senoji raudonų plytų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia. Šalia vingiuodamas teka Nemunas, o kitapus matyti Kulautuvos miestelis.

KAČERGINĖ

11 Kačerginės miestelis

Pirmieji gyventojai dėl netinkamos žemdirbystei žemės į Kačerginės vietovę atsikėlė gana vėlai – tik XIX a. antrojoje pusėje. Nuo XX a. pr. gražia aplinka, pušynais Kačerginė ėmė traukti vis daugiau vasarotojų, o 1933 m. gavo oficialų vasarvietės statusą ir ėmė sparčiai plėstis. Čia atvykdavo ilsėtis daug žymių Lietuvos žmonių (archit. V. Landsbergis-Žemkalnis, prof. S. Šalkauskis, Seimo pirmininkas K. Šakenis, Lietuvos prezidentas K. Grinius, kompozitoriai S. Šimkus ir J. Naujalis ir kt.).

Kačerginės koplyčia buvo pradėta statyti pagal tarpukariu parengtą Vytauto Landsbergio-Žemkalnio projektą, statyboms vadovavo architektai Gediminas Jurevičius ir Feliksas Jackevičius. 1998 m. miestelio centre, pušingoje vietoje, buvo pastatyta naujoji koplyčia. Tai medinė, stačiakampio plano su zakristija vakariniame šone, aukštu ir stačiu stogu neogotikinio stiliaus šventovė.

Viena lankytinų Kačerginės miestelio vietų – žymaus XX a. lietuvių rašytojo, palikusio didžiulį grožinės literatūros kūrinių, publicistikos, literatūrologijos, kritikos darbų ir vertimų palikimą, Vinco Mykolaičio-Putino (1893–1967) namas. Čia rašytojas praleido ir paskutiniąsias gyvenimo dienas. Mokyklos gatvė, kuriame buvo įsikūręs žymiojo rašytojo namas, 1989 m. buvo pervadinta jo vardu.

12 „Nemuno žiedo“ trasa

„Nemuno žiedu“ vadinama Kačerginėje įrengta automobilių ir motociklų žiedinių lenktynių trasa, kurioje paprastai vyksta Lietuvos ir Baltijos šalių žiedinių lenktynių čempionatų etapai. Šios trasos ilgis – 3,35 km. Jos istorija tęsiasi jau daugiau nei 50 metų: 1960 m. čia surengtos pirmosios SSRS automobilių ralio čempionato vieno iš etapų varžybos. Po ketverių metų trasą pirmąkart įveikė ir motociklininkai. Čia ne tik vyksta čempionatų lenktynių etapai, bet rengiamos ir mokymo programos. Taip pat visi kviečiami treniruotis arba tiesiog išmėginti jėgas keliose „Nemuno žiedo“ trasose: žiedinėje, slalomo, kroso, treko, šonaslydžio („drifto“).

ⓘ www.nemunoziedas.lt

IX FORTAS

13 Kauno IX forto muziejus

Kauno IX fortas buvo statomas 1902–1913 m. Iš pradžių tai buvo gynybinis objektas, 1924 m. virtęs sunkiųjų darbų kalėjimu, kuriame dirbo politiniai kaliniai. Lietuvą okupavus vokiečiams, IX fortas virto masinių žudynių vieta, kurioje buvo nužudyta daugiau nei 50 tūkst. žmonių (iš jų 30 tūkst. žydų). 1958 m. Kauno IX forte buvo įkurtas muziejus, 1983 m. žudynių aukoms atminti iškilo 32 m aukščio skulptoriaus Alfonso Ambraziūno sukurtas monumentas.

IX forto muziejaus ekspozicijos pasakoja Kauno tvirtovės istoriją, apie Pirmąjį ir Antrąjį pasaulinius karus, 1941–1944 m. vykdytą masinį holokaustą, nacistinę ir sovietinę okupaciją. Lankytojai gali išvysti autentiškas buvusio kalėjimo kameras su gultais, buities daiktais, kalinių drabužiais, kitais asmeniniais daiktais. Muziejus suteikia galimybę kartu su gidu aplankyti IX forto požemius, gynybinę sieną, tunelius, pabūklų slėptuves, patrankas, amuniciją. Muziejuje nuolat vyksta įvairios parodos, minėjimai, susitikimai su buvusiais kaliniais ir tremtiniais, gyvosios istorijos pamokos.

ⓘ www.9fortomuziejus.lt

14 Aukščiausias jūrinis akvariumas Baltijos šalyse

Prekybos ir laisvalaikio centro „Mega" jūrinis akvariumas yra aukščiausias akvariumas Baltijos šalyse bei patenka į aukščiausių akvariumų pasaulyje dešimtuką. Tai vienas įspūdingiausių reginių Lietuvoje. Akvariumas yra 10 m aukščio ir 4 m pločio, jo ilgis – 11 m. Jame gyvena daugiau nei 800 tropikinių žuvų bei šeši Karibų jūros rykliai, užaugantys iki 2 m ilgio.

ⓘ www.mega.lt

RE 2011-09/08

RE 2011-09/08

Prekybos ir laisvalaikio centras „Mega"

RE 2011-09/08

Aukščiausias jūrinis akvariumas Baltijos šalyse

15 Restoranas-viešbutis „Via Baltica"

Jaukiame „Via Baltica" restorane-viešbutyje, puikioje ir šiltoje aplinkoje, paragausime nuostabaus skonio patiekalų, pasiklausysime geros muzikos. Čia rasime jaukius kambarius už mažą kainą. Konferencijų salėse telpa apie 200 asmenų, yra techninė įranga, siūlomos kavos pertraukėlės, pietūs, vakarienė. Svečiams siūloma pirtis, baseinas.

RE 2011-10/12

Restorano „Via Baltica" interjeras →

RE 2011-10/12

Restoranas-viešbutis „Via Baltica"

RE 2011-10/12

Nuo Kauno iki Jonavos

Saliai-Lapės-Babtai-Panevėžiukas-Vandžiogala-Žeimiai-Jonava-Skaruliai-Šveicarija

Kauno rajono savivaldybės herbas

Jonavos rajono savivaldybės herbas

	138 km		5 km		✓		–
	7 val.		✓		✓		✓
	25		✓		✓		✓

Su Kauno apylinkių įdomybėmis susipažinkime keliaudami vakarine rajono savivaldybės dalimi. Paskui vykime rytų kryptimi - bene į patį šalies centrą - Jonavos kraštą.

Kelionę pradėkime nedaug nutolę nuo Kauno miesto - Saliuose. Juos lengvai pasieksime iš A1 magistralės pasukę Lapių link. Važiuosime Neries pakrante prieš srovę. Neris - antroji pagal dydį Lietuvos upė, vingiuojanti per didžiuosius šalies miestus ir Kauno santakoje įtekanti į Nemuną. Upės ištakos yra Baltarusijoje, o visas jos ilgis siekia 510 km. Saliuose, buvusioje pogrindžio spaustuvėje **1**, įrengtas muziejus, kuriame galime susipažinti su rankiniu teksto rinkimu bei spausdinimo įranga, pasklaidyti išleistus lietuviškus leidinius, pajusti ankštoje erdvėje atliktų žygdarbių vertę. Buvusi spaustuvė 2008 m. buvo įtraukta į tarptautinį istoriškai svarbių šaltojo karo vietovių sąrašą.

Neries pakrante keliaukime į už kelių kilometrų esantį Lapių miestelį. Lapėse, dešiniajame Neries krante, natūraliai susiformavusiame slėnyje, apie IV–V a. žmonės kūrė gyvenvietes. Šiose apylinkėse atsiveria Drąseikių (31 m) bei Andriuškonių (33 m) atodangos, iškyla piliakalniai, glūdi upės graužiama Raudonės rėva, netoliese yra molio telkinys bei buvusi akmens skaldykla.

Aplankykime kultūros paveldo objektu paskelbtą buvusią Lapių dvaro sodybą **2**, kurioje anksčiau stovėjusi pilis. Pasakojama, kad po Neries upe buvęs paslaptingas tunelis, jungęs Lapių ir Karmėlavos pilis. XX a. pagrindinis dvaro pastatas sudegė, o vietoj jo buvo pastatytas naujas modernus, kuriame 1995 m. įsikūrė LNK

1:250 000
0 2,5 5 km

Žeimių dvaro rūmai

televizija. Lapės didžiuojasi ir senąja Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia 3, pastatyta XVII a. Apie 4 km nuo Lapių nutolęs Didžiųjų Lapių kaimas, kuriame nuo 2000 m. veikia pirmasis golfo aikštynas 4, iki 2006 m. buvęs vienintelis Lietuvoje.

Iš Lapių grįžkime į A1 greitkelį ir judėkime šiaurės kryptimi, į Babtus. Babtų miestelis, įsikūręs Nevėžio upės krante, kaip vietovė buvo žinoma nuo XIV a., o išaugo dar po keleto šimtmečių – kai miesteliui buvo suteikta turgaus privilegija. Nevėžio g. stovi medinė Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia 5, 3 numeriu pažymėtame pastate įsikūręs Babtų kraštotyros muziejus 6, veikiantis nuo 1958 m. Ant Stabaunyčios kalvos pastatytas legendinius Lietuvos lakūnus S. Darių ir S. Girėną įamžinantis paminklas 7. Kauno g. 30 įsikūręs sodininkystės ir daržininkystės institutas, garsėjantis gyvuojančiu medelynu 8 (prie greitkelio). Jame galima įsigyti įvairių rūšių vaismedžių ir vaiskrūmių.

Toli nuo Babtų nenuklyskime – vyksime į už 2 km esantį Žemaitkiemį, kuriame baltuoja Žemaitkiemio dvaras (Babtynas). Pakeliui, Piepalių kaime, Nevėžio pakrantėje, išvysime stūksantį Babtyno piliakalnį 9. O apsilankę kultūros paveldo objektu paskelbtame Žemaitkiemio dvare 10 sužinosime, kad čia vyksta Pažaislio muzikos festivalio koncertai, dailininkų parodos, plenerai, poezijos skaitymai. Pasižvalgykime ir po senųjų transporto priemonių kolekciją, saugomą dvare.

Gįžkime A1 greitkelio link ir pravažiavę viaduką, už 5 km pasieksime Panevėžiuką. Jis garsėja baltuojančia Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia 11, kuri kartu su medine Žemaitijos Degučių bažnyčia išsiskiria iš kitų Lietuvos bažnyčių trikampe forma. Šalia stovi ir atvira varpinė su 1639 m. varpu. Kultūros paveldo objektu paskelbta ir Panevėžiuko dvaro sodyba 12 su jai priklausančiais statiniais: kumetynu, ledaine, šuliniu.

SALIAI

1 „AB“ pogrindžio spaustuvė-muziejus

1979 m. spausdinto žodžio galia tikėjęs spaustuvininkas Vytautas Andziulis nusprendė įrengti požemines patalpas po savo gyvenamuoju namu ir slapčia kartu su bendražygiu Juozu Bacevičiumi leisti patriotinę ir politinę literatūrą. Spaustuvės pavadinimas – tai iniciatorių pavardžių pirmosios raidės. Šios pogrindinės spaustuvės KGB nesugebėjo susekti ištisą dešimtmetį, ji veikė 1980–1990 m. Bendras visų leidinių tiražas siekia 138 tūkst. egzempliorių. Nuo 1997 m. senoji spaustuvė-muziejus tapo Vytauto Didžiojo karo muziejaus dalimi. Dabar čia galime pamatyti iškiliosios spaudos įrangą, antinacinės ir antisovietinės kovos dokumentų kopijas, pogrindinės spaudos leidinius, rezistencinės kovos dalyvių nuotraukas.

Spaudos mašina pogrindžio spaustuvėje-muziejuje

LAPĖS

2 Lapių dvarvietė

Tikslių duomenų, kas pastatė Lapių pilį, nėra, tačiau žinoma, kad 1591 m. Lapių dvaro rūmus valdė Krokuvos kaštelionas Severinas Bonaras, kuris, tikėtina, Lapėse pastatęs evangelikų reformatų bažnyčią. Vėliau dvarą valdė broliai Valadkevičiai, Vitebsko pilininkas bei buvęs Daugpilio seniūnijos vadovas Jonas Alfonsas Lackis su žmona Joana. Manoma, jog pilies rūmus ši šeima pastatė apie 1643–1646 m. Vėliau Lapių dvaras priklausė grafams Tiškevičiams, kurie dvarą įkeitė trejiems metams T. Tanskiui, karininkui iš Trakų vaivadijos, ir pasiskolino daugiau nei 40 tūkstančių Lenkijos auksinių. Manoma, jog pilies rūsiai buvo naudojami ir jai sugriuvus XVIII amžiuje. Lapių dvarvietė paskelbta kultūros paveldo objektu.

Lapių Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

3 Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Nėra tiksliai žinoma, kas ir kada pastatė Šv. Jono Krikštytojo bažnyčią Lapėse. Vienų manoma, jog XVI a. Krokuvos kaštelionas Severinas Bonaras, paveldėjęs nemažai savo tėvo turtų, čia pastatė reformatų bažnyčią. Kiti dokumentai teigia, kad Lapių bažnyčią 1639 m. pastatęs Žemaičių kaštelionas Alfonsas Lackis, kurį savo turto dalybų dokumente mini broliai Valatkevičiai. 1782 m. begriūvanti bažnyčia restauruota grafo Dominyko Tiškevičiaus lėšomis. 1899 m. bažnyčia buvo atnaujinta ir padidinta, jos vidų papuošė įspūdingi Šv. Kazimiero ir Šv. Juozapo vitražai, kuriuos su-

Grįžkime į A1 automagistralę, už 8 km pasieksime kelių sankryžą. Sukime kairėn į A8 magistralę „Via Baltica" (Panevėžio link) ir už 13 km mus pasitiks Vandžiogalos miestelis. Kauno g. 92 stovi įspūdinga geltoniu spindinti Švč. Trejybės bažnyčia 13, sauganti daug vertingų meno kūrinių, taip pat XVIII a. varpą. Vandžiogala didžiuojasi ir Nepriklausomybės paminklu 14, stovinčiu miestelio centre.

Išvažiavę iš Vandžiogalos važiuokime 1915 keliu rytų kryptimi į Jonavos kraštą. Sankryžoje su 232 keliu išvysime baltuojantį obeliską, stovintį ant aukštos kalvos. Tai paminklas vienai garsiausių XVI a. asmenybių – Abraomui Kulviečiui 15. Keliaudami 232 keliu pravažiuosime Kulvą, šio kultūros veikėjo gimtinę, ir už 8 km pasieksime Žeimius. Pačiame miestelyje, prie pagrindinio kelio, stūkso Žeimių piliakalnis, paskelbtas kultūros paveldo objektu. Kauno g. 45 stovi miestelio puošmena – neogotikinė Žeimių Švč. Marijos Mergelės Gimimo bažnyčia 16. Jai įspūdingumo suteikia raudonų plytų mūras, du bokštai, siaurėjantys langai ir nišos. Ne mažiau įdomios ir šventorių puošiančios koplyčios, kurių viena – dvarininkų Kosakovskių mauzoliejus. Apžiūrėkime ir patį dvarą 17, esantį Draugystės g. 28. Tai vienas raiškiausių vėlyvojo klasicizmo stiliaus dvaro ansamblių Lietuvoje. Išlikę ne tik dvaro rūmai, bet ir daug pastatų, kurių vienas įdomiausių – prie gatvės, ties įvažiavimu į dvarą, baltuojanti koplyčia, primenanti bokštą (dabar esanti Žeimių gyventojo sodelyje).

Beveik pačiame Lietuvos viduryje, daugybės kelių, geležinkelio bėgių ir tekančios Neries išraižyta, gyvuoja Jonava 18. Miesto istorija susijusi su Skarulių dvaru, į kurį XVIII a. persikėlė bajorų Kosakovskių šeima. Jau tada dešiniajame Neries krante, prie Varnutės upelio, dabartinėse Sodų ir Kauno gatvėse, kūrėsi gyvenvietė. Marija Kosakovskienė 1750 m. gavo privilegiją įkurti miestelį. Šie metai laikomi Jonavos įkūrimo data.

Į Jonavą įvažiuojame Žeimių gatve. Prieš pasiekdami eismo žiedą, apžiūrėkime Santarvės aikštę, Ramybės skverą, juose stovinčius paminklus, greta – naujamiesčio pastatus. Pasiekę miesto žiedą, sukime į J. Basanavi-

Jonavos panorama su Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

Jonavos senamiesčio pastatai Kauno gatvėje

čiaus g., kur 3 numeriu pažymėta buvusi Jonavos pašto stotis 19. Joje galime apsilankyti – čia įsikūręs Jonavos krašto muziejus. Nuo krašto muziejaus grįžkime į žiedą, iš jo sukime į J. Ralio gatvę, o tada į Kauno g. Netrukus – mes jau senamiestyje. Jonavos senamiestis paskelbtas urbanistikos paminklu. Čia pat vingiuoja Neries upė, jos pakrantėje puikuojasi Jonavos Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia 20. Prie baltuojančios šventovės glaudžiasi vienuolyno namas. Jonavos bažnyčios viduje yra daug meno vertybių – šventųjų paveikslų, skulptūrų, bažnyčios fundatoriaus Juozapo Kazimiero Kosakovskio ir jo šeimos memorialinė lenta, bažnyčios bokšte skamba du varpai.

Keliamės į kitą Neries krantą ir judame į Jonavos priemiestį. Tai ypatinga kelio atkarpa – senasis kryžiuočių kelias. Skarulių g. 53 išvysime ne tik raudonų plytų Skarulių Šv. Onos bažnyčią 21, bet ir įspūdingą varpinę. Nuo Ruklos gatvės jau matyti aukštai iškilę vienos svarbiausių Lietuvos įmonių – pramonės giganto AB „Achema“ 22 – kaminai. Tai didžiausia Baltijos šalyse azoto trąšų ir pramoninių chemijos produktų gamykla.

Nenustebkime, jei važiuodami Jonavos krašto keliais išvysime rodykles, kviečiančias užsukti į Šveicariją, Veneciją, Londoną ar Paryžių. Ir mums visai neteks kirsti Lietuvos valstybės ribų! Tai jaukūs Jonavos krašto kaimai, pavadinimus gavę nuo Europos miestų.

Važiuodami keliu Jonava–Kaunas, už 6 km nuo Jonavos, pasieksime Šveicariją, kurioje įsikūręs Tautodailės ir amatų centras 23, supažindinantis su įdomiomis krašto tradicijomis ir papročiais. Pasukime į Paryžiaus kaimą 24, esantį kitoje A6 greitkelio pusėje. Paskutinė šios ekskursijos vietovė – miškų ir Neries apsuptyje gyvuojantis Londono kaimas 25. Skamba neįprastai, tačiau esame pačiame Lietuvos viduryje, todėl galime traukti į bet kurią kitą Lietuvos vietovę. ▪

kūrė Vladislovas Pšibitnevskis, taip pat Šv. Onos altorius. Ši Lapių bažnytėlė turi renesanso bruožų. Bažnyčia statyta naudojant tiek lauko akmenis, tiek mūrą, medį, o stogas dengtas skarda. Į viršų kyla vienas šventovės bokštas, kurį apačioje juosia kryžminiai skliautai. 1999 m. priešais bažnyčią pastatytas Vinco Kankalio sukurtas ąžuolinis paminklas, skirtas negimusiems vaikams, taip pat stovi 2007 m. atstatytas Misijų kryžius.

4 Golfo klubas „Elnias“ ir elnynas

2000 m. Lietuvoje atidarytas pirmasis golfo aikštynas „Elnias“. Vienas įspūdingiausių šio klubo akcentų yra tai, kad aikštyno įkūrėjas Vytautas Motiejūnas 40 ha miško plote augina ir prižiūri kelis šimtus elnių. Todėl golfo mėgėjai gali paragauti ir gurmaniškų patiekalų – elnienos – arba pagurkšnoti elnio ragų užpilo. Medžioklės mėgėjams taip pat netenka nuobodžiauti, nes „Elnias“ organizuoja komercines medžiokles.

BABTAI

5 Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia

Pirmąją bažnyčią, parapijos filiją, savo lėšomis pastatė Babtų seniūnas Viktoras Konstantinas Mlečka 1672 m., 1715 m. bažnyčia buvo perstatyta, 1744 m. įsteigta parapija. Bažnyčia atnaujinta 1781 m. seniūno Juozapo Prozoro lėšomis, per 1830 m. miestelyje siautusį gaisrą ji sudegė. Tais pačiais metais buvo suręsta laikina, o 1853 metais pastatyta medinė bažnyčia, kuri veikia iki šiol. Pastato planas pailgas, turi dvišlaitį stogą ir vienintelį mažą bokštelį ant kraigo priekio. Virš didžiųjų durų iš lau-

ko pusės matyti didelis krucifiksas, o bažnyčios viduje yra eklektikos stiliaus vargonai, nežinomų autorių XIX a. meno kūriniai „Švč. Mergelė Marija su Kūdikiu", „Trys karaliai" bei XVIII a. angelų skulptūros, lubos paremtos išpieštomis kolonomis. Šioje bažnyčioje nuo 1982 m. iki 1989 m. klebonavo kunigas Ričardas Mikutavičius, rūpinęsis bažnyčios atnaujinimo darbais. Šventoriuje stovi medinė varpinė su trimis varpais, 1994 m. pastatyta skulptūra „Laiminantis Kristus" (skulpt. A. Sakalauskas).

6 Babtų kraštotyros muziejus

Babtų apylinkės Kryžiuočių kronikose buvo paminėtos XIV a., todėl apylinkėse randama bene daugiausia archeologinių radinių visame dešiniajame Nevėžio krante. Kraštotyros muziejuje eksponuojami įvairiausi akmens amžiaus gyventojų įrankiai. Kitos ekspozicijos lankytojus nukelia į grafų laikotarpį: eksponuojami tiek Babtų dvaro puošnūs porcelianiniai indai, prabangūs daiktai, tiek paprasti valstiečių buities įrankiai. Taip pat čia sukaupti 1863 metų sukilimo eksponatai, galima pamatyti ir antrą pagal dydį Lietuvoje rastą tauro ragą.

7 Paminklas S. Dariui ir S. Girėnui

Senas ir apgriuvęs kryžius, stūksojęs ant Stabaunyčios kalvos, buvo restauruotas ir 1933 m. spalio 1 d. oficialiai dedikuotas S. Dariaus ir S. Girėno atminimui. Paminklas nugriautas 1965 metais, atstatytas 1989 m. liepos 16 d. (archit. E. Kondrotas).

8 Babtų medelynas

Babtų gyventojai garsėja sodininkyste – visos sodybos apsodintos obelimis ir įvairiais kitais vaismedžiais. Vietos gyventojai augina pačius įvairiausius medelius ir juos parduoda, rengia parodas. 1961 m. iš Dotnuvos į Babtus buvo perkeltas Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės institutas. Šiandien institutas turi tris mokslinius skyrius, tris laboratorijas, kuriose yra atliekami ne tik kryžminimo tyrimai, bet ir vaisių, uogų užšaldymo biocheminių pokyčių stebėjimai. Įvairūs vaismedžių bandymai yra atliekami specialiuose šiltnamiuose, eksperimentams pritaikytuose soduose bei daržuose, yra didelis medelynas. Institute išvesta daugiau kaip 100 skirtingų vaismedžių veislių. Babtų medelyne galime įsigyti pačių įvairiausių vaismedžių.

ŽEMAITKIEMIS

9 Babtyno piliakalnis

Piepalių, dar vadinamo Babtyno, Žemaitkiemio, piliakalnio aikštelėje atsiveria Nevėžio slėnių panorama. Piliakalnio šlaitai siekia apie 10 m aukštį. Trikampėje, iki 15 m pločio ir 20 m ilgio, aikštelėje rasta nemažai apkasų, daug apdegusio molio. Šis I tūkstantmečio archeologinis objektas apjuostas Asiūklio upelio ir Nevėžio slėnių. Apie Babtyno piliakalnį pasakojama legenda: čia dviem broliams radus lobį, buvo sunku nutarti, kuriam reikės arklius parsivaryti, kad lobį į namus parsigabentų. Netekęs kantrybės vienas brolių nusikeikęs: „Kad abu skradžiai žemę prasmegtume." Vos tai ištarus ir lobis, ir broliai nugarmėjo skradžiai į Nevėžį.

10 Žemaitkiemio (Babtyno) dvaras

Šį nedidelį, klasicizmo bruožais ir griežtomis linijomis pasižymintį dvarą XVI a. Nevėžio krante pasistatė bajoras Jonas Stanislovas Šiukšta. Prozorų šeimos valdomas dvaras klestėjo net visą amžių, tačiau vėliau sumenko valdant kunigaikščiams Giedraičiams. Dvaras atgijo ir išgražėjo jį įsigijus grafui Benediktui Tiškevičiui, valdžiusiam ir Raudondvario dvarą bei daugelį kitų aplinkinių valdų. Po Pirmojo pasaulinio karo ir 1922 m. žemės reformos dvaras buvo išparceliuotas. Babtyno žemės buvo išdalytos Lietuvos kariuomenės savanoriams, dvaro sodyba ir dalis žemės atiteko Lietuvos kariuomenės generolui Vladui Nagevičiui, kuris iki 1944 m. čia puoselėjo pavyzdinį ūkį, dvaras buvo tapęs Kauno šviesuomenės, kilmingųjų ir aukštų valdininkų susibūrimų vieta. Sovietmečiu dvaras tapo kolūkio centru, labiausiai sunyko Lietuvai atkūrus nepriklausomybę. Šiandien dvaras priklauso verslininkui Mindaugui Šventoraičiui, kuris atgaivino sovietmečiu prarastą aristokratišką atmosferą ir dvare sukaupė automobilių, motociklų bei riterių šalmų kolekciją.

Žemaitkiemio (Babtyno) dvaro rūmai

PANEVĖŽIUKAS

11 Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia

Panevėžiuko Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia pastatyta 1747 m. Vitebsko pilininko Simono Siručio lėšomis. Vėliau keletą kartų rekonstruota. Tinkuoto mūro, vėlyvojo baroko, turinti klasicizmo bruožų bažnyčia yra unikali tuo, kad tai mūrinė trikampė šventovė. Jau-

Panevėžiuko Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia

ki, iš tolo matoma šventovė saugo meno palikimą: čia yra vertinga medinė XIX a. skulptūra „Trimituojantis angelas", XVIII a. aliejais tapytas paveikslas „Šventoji šeima" bei XVIII–XIX a. geležinis ornamentais pagražintas kryžius. Parapijiečių pasididžiavimas – šventoriuje, atviroje varpinėje, kabantis žalvarinis varpas, senesnis už pačią bažnyčią. Šv. Antano varpo išliejimo metai – 1639 m. Bažnyčios kapinaitėse palaidotas rašytojas Kazys Aleksandras Puida (1883–1945), dar žinomas Žegotos slapyvardžiu, taip pat čia klebonavęs kun. Antanas Norvaiša, dalyvavęs 1863 m. sukilime.

12 Panevėžiuko dvaro sodyba

Nuo pat XVI a. kelis šimtmečius nuolat besikeičiant Panevėžiuko dvaro savininkams, dvaras klestėjo ir plėtėsi. Mediniai XVIII a. dvaro rūmai – Siručių nuopelnas, o iš šonų prijungtus mūrinius pastatus pristatė Korevų šeima XIX a. Sovietmečiu dvaras atliko kultūros centro ir mokyklos funkcijas, buvo labai apleistas. Nors dvaras šiuo metu šiek tiek apnykęs, įspūdį kelia rūmų dydis, raudonų čerpių stogas. Iš Panevėžiuko dvaro plytinės plytų yra pastatytas ne mažiau įspūdingas Zyplių dvaras (Šakių rajono savivaldybė).

VANDŽIOGALA

13 Švč. Trejybės bažnyčia

Švč. Trejybės bažnyčios fundatoriai 1664 m. buvo Jonas ir Marija Rostvorovskiai. Minima, jog čia veikė parapinė mokykla. 1817 m. medinė bažnyčia sudegė, tačiau kun. Mikas Kazlauskas su kitais parapijiečiais ją atstatė 1830 m. Ši šventovė išlikusi iki šių dienų. Bažnyčios šventoriaus medinės varpinės varpas išlietas iš žalvario 1721 m. Karaliaučiuje, o į Vandžiogalą atkeliavęs 1880 m. Bažnyčios pastatas yra stačiakampio plano, vyrauja liaudies architektūros motyvai, o ant kraigo priekio iškilęs aukštas bokštelis. Bažnyčios kapinaitėse yra palaidoti rašytojo Česlovo Milošo seneliai bei 1863 m. sukilimo dalyviai.

14 Paminklas Nepriklausomybei

1933 m. birželio 18 d. Lietuvos nepriklausomybės 15-osioms metinėms atminti Šiaulių kuopa pastatė paminklą. Sovietų valdžia jį nugriovė, paminklas atkurtas tik 1998-ųjų rudenį, Lietuvos valstybės atkūrimo 80-ųjų metinių proga (aut. A. Fokas). Gėlėmis apsodintas, tvirtas, dviejų dalių paminklas papuoštas Lietuvos Respublikos herbu – Vyčiu.

KULVA

15 Abraomo Kulviečio paminklas

Netoli Kulvos kaimo, prie kelio į Kauną, ant aukštos kalvos, stovi paminklas Abraomui Kulviečiui (apie 1500–1545) – Lietuvos raštijos pradininkui, Karaliaučiaus universiteto profesoriui. Obeliskas ir paminklinė lenta pastatyti apie 1978 m. (aut. K. Gibavičius). Manoma, kad paminklas stovi ant A. Kulviečio kapo.

ŽEIMIAI

16 Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia

Dabartinė Žeimių Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia pastatyta 1906 m. Tačiau pirmoji bažnyčia čia buvo pastatyta apie 1522 m. A. Zavišos. 1565 m. bažnyčia atiteko reformatams ir jiems priklausė iki 1631 m. 1720 m. bažnyčia buvo padidinta, 1893 m. ji sudegė. Dabartinės raudonų plytų, dvibokštės, stačiakampio plano, neogotikinio stiliaus, smailiaarkės šventovės projektą sukūrė architektas Vaclovas Michnevičius (palaidotas

Žeimių Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčios vidus

bažnyčios šventoriuje). Vitražų autorius - Vladislovas Pšibitnevskis. 1915 m. rusų kareiviai bažnyčią apgriovė, tačiau po karo ji atstatyta. Šventoriuje stūkso varpinė, dvi koplytėlės. Viena - klasicizmo stiliaus Kosakovskių mauzoliejus, statytas 1843 m. Žeimių dvaro savininko Simono Martyno Kosakovskio. Čia palaidotas jo tėvas Mykolas ir brolis Juozas. Antroji koplyčia stovi bažnyčios dešinėje pusėje. Manoma, kad ji čia pastatyta XX a. pr., kai buvo užbaigtos bažnyčios statybos. Netoli bažnyčios, miestelio centre, 1997 m. atidengtas paminklas žuvusiems už Nepriklausomybę (skulpt. K. Bogdanas).

17 Žeimių dvaro sodyba

Žeimių miestelis garsėja čia išlikusia Žeimių dvaro sodyba - kultūros paveldo objektu. Istoriniuose šaltiniuose dvaro vardas buvo paminėtas dar XV a. pab. Medekšų valdymo metu dvaras suklestėjo. XVIII a. pab. dvaro sodyba atiteko Kosakovskiams, kurių giminė jį valdė iki Antrojo pasaulinio karo. Šie dvarą pertvarkė - toks jis išliko iki šių dienų. 1787 m. Kosakovskiai pasistatė klasicizmo stiliaus dviejų aukštų rūmus. Dvaras 1940 m. buvo nacionalizuotas, o 2000 m. įsigytas siekiant jį restauruoti ir sutvarkyti. Šioje sodyboje galime pamatyti išlikusius dvaro rūmus, svirną, ledainę, arklidę, kumetyną, dvaro vartus ir parką. Dvaro ansambliui priklauso ir Šv. Jono koplyčia, pastatyta 1768 m., šalia liepų alėjos, vedančios į sodybą. Šią koplytėlę pastatė dvarą valdęs T. Medekša savo sūnaus atminimui: jis buvo aktyvaus nacionalinio pasipriešinimo dalyvis, priklausė Baro konfederacijai ir žuvo mūšyje su rusais.

JONAVA

18 Jonavos centras ir senamiestis

Jonavos miesto centre, priešais Jonavos rajono savivaldybės pastatą, plyti Santarvės aikštė. Šalia jos įsikūręs Jonavos kultūros centras, veikia meno mokykla, paštas, Jonavos rajono viešoji biblioteka. Santarvės a. galima pamatyti 2009 m. atidengtą paminklą lietuviškos raštijos kūrėjui Abraomui Kulviečiui (aut. K. Bogdanas ir M. Šnipas). Priešais Santarvės a. įkurtas Ramybės skveras. XX a. pr. čia buvusios miesto kapinės. Dabar jose išlikęs vienintelis - gydytojo, prozininko, Jonavos Garbės piliečiu pripažinto Jeronimo Ralio - kapas ir paminklas. Skvere pamatysime ir ąžuolinį paminklą Abraomui Kulviečiui (aut. V. Cikana), taip pat medinį kryžių (aut. A. Kazlauskas), akmeninį paminklą rašytojui Petrui Vaičiūnui (aut. V. Vildžiūnas).

Senamiestis, išsaugojęs vertingą užstatymo planą (namai pastatyti išilgai ir galu į gatvę) Kauno, Vilniaus ir Sodų gatvėse, paskelbtas urbanistikos paminklu.

19 Pašto stotis

Vienas iš Jonavos lankytinų objektų - kadaise miesto centre veikusi arklių pašto stotis, kurios patalpose dabar įsikūręs Jonavos krašto muziejus. Pašto pastatų ansamblis statytas 1833–1835 m. Architektūroje vyravo klasicizmo bruožai. 1905 m., per gaisrą, pašto stoties pastatai buvo suniokoti, tačiau vėl atstatyti. Tarpukariu viename iš pastatų veikė pašto, telefono-telegrafo įstaigos, kitame pastate gyveno pašto įstaigos viršininkas, trečiajame - sargas, o dar kitame buvo laikomi arkliai. Pokariu šiose patalpose veikė biblioteka. Nuo 1990 m. čia įsikūręs Jonavos krašto muziejus. Jame galime susipažinti su čia saugomais archeologinių radinių, dailės kūrinių, fotografijų, filmų, istorinių eksponatų ir kitais rinkiniais.

Jonavos pašto stotis

20 Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

Jonavos Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia ir buvęs marijonų vienuolynas- seniausi Jonavos pastatai. Pirmąją bažnyčią apie 1750 m. fundavo Skarulių dvarininkė Marija Zabielaitė Kosakovskienė. XVIII a. aštuntajame dešimtmetyje Livonijos vyskupas Juozapas Kazimieras Kosakovskis į Jonavą pasikvietė vienuolius marijonus ir 1791–1793 m. jiems pastatė bažnčią su vienuolynu. Tais pačiais metais šventovė konsekruota paties bažnyčios fundatoriaus. Manoma, kad pastato projekto autorius - architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius. Tai mūrinė, stačiakampio plano, klasicizmo stiliaus, trijų navų bažnyčia, pastatyta vietoje sudegusios pirmtakės.

1934–1935 m. vykdant pastato atnaujinimo darbus, klasicizmo stiliaus bažnyčią papuošė pristatyti du aukšti dviejų tarpsnių bokštai, šiek tiek pakeitę jos senąją architektūrą. Šventovės rūsyje palaidoti bažnyčios įkūrėjo vyskupo J. K. Kosakovskio ir keleto kitų jo giminės atstovų palaikai.

Kosakovskių giminės mauzoliejus Jonavos bažnyčios rūsyje

SKARULIAI

21 Šv. Onos bažnyčia

Tai viena vertingiausių ir įdomiausių krašto bažnyčių. Pirmąją bažnyčią vietovėje, kuri tuomet vadinosi Lipnikais, fundavo Mikalojus ir Magdalena Stankovičiai. XVI a. pab. vietovė atiteko Skarulskiams, nuo kurių vietovė vėliau imta vadinti Skaruliais. Dabartinė Šv. Onos bažnyčia statyta 1620–1622 m. Jos statybas paskatino ir rėmė didikas Andriejus Skarulskis. Po piligriminės kelionės į Palestiną A. Skarulskiui buvo suteiktas Šv. Kapo riterio titulas, kurio ženklas yra Jeruzalės kryžius. Būtent tokį kryžių dabar galime pamatyti šventovės fasade. Bažnyčia ne kartą buvo nuniokota, tačiau vieniša liko tuomet, kai statant Jonavos azotinių trąšų gamyklą buvo iškeldinti Skarulių kaimo gyventojai, 2003 m. panaikinta ir parapija. Sakralinio pastato architektūroje dera renesanso ir gotikos stilių bruožai, o vidų puošia barokinės skulptūros ir XVIII a. medžio drožiniai. Bažnyčia – raudonų plytų, bebokštė, stačiakampio plano. Šalia jos stūkso 1789 m. pastatyta aukšta, mūrinė, neogotikinio stiliaus varpinė.

Skarulių Šv. Onos bažnyčia

22 Pramonės įmonė AB „Achema“

Jonavoje, šalia Neries ir Šventosios upių santakos, įsikūrusi viena didžiausių Lietuvos pramonės įmonių AB „Achema“. Gamykla čia buvo įrengta dėl patogios geografinės padėties. Jos veikla – azoto trąšų ir kitų pramoninių chemijos produktų gamyba ir prekyba. Per metus įmonėje pagaminama maždaug 2 mln. tonų trąšų. Jonavos azotinių trąšų gamykla pradėta statyti 1962 m., o 1965 m. joje prasidėjo gamyba. Šie metai laikomi įmonės įkūrimo data. Čia pagaminta produkcija būdavo siunčiama į kitas sovietines šalis. 1994 m. įmonė pakeitė savo teisinį statusą ir pavadinimą (VĮ „Azotas“ privatizuota ir įsteigta AB „Achema“), sėkmingai tęsia veiklą ir yra viena didžiausių Lietuvos gamyklų.

ŠVEICARIJA

23 Tautodailės ir amatų centras

Šveicarija – Europos vietovardis išradingame Jonavos krašte. Čia 2002 m. įkurtas vienas iš Jonavos kraštotyros muziejaus padalinių – Tautodailės ir amatų centras. Šio krašto tautodailininkų centrui padovanoti eksponatai užima net keturiolika kambarių. Lankytojai gali apžiūrėti daugybę senųjų krašto amatų dirbinių: drožybos, tapybos, keramikos, audimo ir kt., taip pat pamatyti, kaip atrodė medžioklės ir žvejybos, lino, audimo, bitininko, žolininkės kambariai, staliaus dirbtuvės.

PARYŽIUS

24 Paryžiaus kaimas

Paryžiaus kaimo pavadinimas, gyventojų teigimu, šiai vietai prigijęs po to, kai čia buvo apsistojęs Napoleonas. 2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, Paryžiaus kaime gyveno tik septyni žmonės. Visgi ši vieta sulaukia nemažai keliautojų dėmesio. Anksčiau jų susidomėjimą itin traukė miškingoje Paryžiaus teritorijoje stovėjęs 36 metrų aukščio miškininkų bokštas, vėliau perkeltas kitur. Prie Kaunas–Jonava plento įsikūrusi Paryžiaus kaimo užeiga, kurioje lankytojams siūloma ne tik lietuviškų valgių, bet ir prancūziškų patiekalų bei vyno, taip pateisinant šios vietovės pavadinimą.

LONDONAS

25 Londono kaimas

Londonas – Jonavos krašto kaimas, įsikūręs tarp miškų, netoli magistralės Kaunas–Zarasai–Daugpilis. Tokį pavadinimą, spėjama, kaimui galėjo suteikti gyvenvietę valdę vietiniai dvarininkai, daug keliavę po pasaulį. 2002 m. Londonas susilaukė itin garbingų svečių: jame lankėsi Didžiosios Britanijos ambasadorius Lietuvoje Džeremis Hilas. Jis buvo pakviestas atidengti medinį kelrodį į šią vietovę. Jo autorius – tautodailininkas Aleksandras Fomkinas. Ant lentelės parašyti atstumai iki Jonavos ir iki Londono – 4 ir 1 920 kilometrų.

Rumšiškės

Rumšiškės-Lietuvos liaudies buities muziejus

Rumšiškių herbas

	3 km		9 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	11		✓		✓		✓

Prieš užtvenkiant Nemuną Rumšiškių miestelis buvo išsidėstęs už trijų kilometrų nuo dabartinio miestelio, dešiniajame Nemuno krante. Pastačius Kauno hidroelektrinę Rumšiškės atsidūrė užliejamoje teritorijoje. Miestelis turėjo pakeisti geografinę padėtį – dabar jis įsikūręs ant aukšto Kauno marių šlaito.

Pažintį su Rumšiškėmis pradėkime nuo rašytojo Jono Aisčio muziejaus **1** (J. Aisčio g. 1), kuriame lankytojai gali susipažinti su rašytojo gyvenimo detalėmis, jo kūryba. Toliau traukime prie senąjį Rumšiškių miestelį menančios Šv. arkangelo Mykolo bažnyčios **2** (Marių g. 68), stovinčios ant Kauno marių kranto, kuri kartu su varpine buvo perkelta iš ankstesnės miestelio vietos. Apžiūrėkime bažnyčią iš išorės, užsukime ir į vidų. Vykime į labiausiai turistų pamėgtą objektą – muziejų.

Lietuvos liaudies buities muziejus – vienas didžiausių etnografinių muziejų Europoje, po atviru dangumi eksponuojantis visų Lietuvos regionų XVIII a. pab. – XX a. pr. jaukias sodybėles, trobeles, ūkinius pastatus, darbo bei buities įrankius, puoselėtas tradicijas ir papročius. Visas muziejus suskirstytas regionais, kurių kiekvienas reprezentuoja senuosius kaimus ir jų tradicijas.

Įėję pro pagrindinį muziejaus įėjimą, nusileiskime į Pravienos slėnį, pereikime per tiltą – ir mes jau Dzūkijoje **3**. Susipažinkime su dzūkų gyvenimo aplinka, pirkiomis.

Tarp Dzūkijos ir Aukštaitijos yra Tremties ir pasipriešinimo sektorius **4**. Pakeliui į Aukštaitiją užsu-

Rumšiškių Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia ir varpinė

Lietuvos liaudies buities muziejus Rumšiškėse

kime į jį – tai išskirtinė muziejaus dalis, atspindinti skaudų Lietuvos istorijos trėmimų tarpsnį. Čia galėsime apžiūrėti jurtą, gyvulinį vagoną, kuriuo žmonės buvo vežami į tremtį, bunkerį. Toliau traukime į Aukštaitiją 5. Lankydamiesi didžiausiame Lietuvos etnografiniame regione ne tik apžiūrėsime sodybas iš išorės, bet užeisime ir į trobų vidų. Būtinai aplankykime ir čia esantį klojimą.

Už Aukštaitijos, muziejaus teritorijos pakraštyje, stovi restauruoti mediniai Aristavėlės dvaro rūmai 6. Jie pastatyti senuoju XX a. statybos būdu. Apžiūrėję unikalią dvarvietę, vykime vakarų kryptimi į Suvalkiją 7. Čia apžiūrėkime unikalias sodybas, malūną. Šalia Suvalkijos – ir Žemaitija 8. Aplankykime etnografines žemaičių sodybas, amatininkų dirbtuves, regiono pakraštyje pasigrožėkime žemaitukais. Vasarą pasistiprinti galima muziejaus smuklėje.

Iš Žemaitijos traukime pietryčių link, į stilizuotą miestelį 9. Mus pasitiks prekybininkų parduotuvėlės, amatininkų dirbtuvės, pradžios mokykla, arbatinė, bažnyčia 10. Kelionę galime užbaigti Rumšiškių prieplaukoje 11. Čia įkurta poilsiavietė. ▪

Kauno marių atodanga ties Rumšiškėmis

RUMŠIŠKĖS

1 Jono Aisčio muziejus Rumšiškėse

Jono Aisčio muziejus įsikūręs Rumšiškių miestelyje, šio poeto vardu pavadintoje gatvėje. Muziejus lankytojams duris atvėrė 1997 m. V. A. Markevičiaus iniciatyva. J. Aistis – žymus XX a. lietuvių poetas, eseistas. Visi besidomintys šio rašytojo asmenybe, gyvenimu ir darbais, gali apsilankyti ekspozicijoje, suteikiančioje žinių apie svarbiausius ir įdomiausius J. Aisčio gyvenimo etapus. Čia galime susipažinti ir su gana gausia rašytojo kūryba. Muziejuje pateikiama ne tik daiktinė, pasakojamoji ir vaizdinė medžiaga apie patį J. Aistį, bet ir apie poeto šeimą, draugus, Rumšiškių miestelį. Čia vyksta ir literatūros, liaudies meno, dailės, kraštotyros parodos. Poetas palaidotas Rumšiškių kapinėse.

ⓘ www.kaisiadoriumuziejus.lt

2 Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia

Pirmoji Rumšiškių bažnytėlė pastatyta dar XIV–XV a. XVIII a. pastatyta šventovė buvo atnaujinta 1859–1860 m. Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse buvo planuota statyti naują mūrinę bažnyčią, tačiau paruoštos plytos buvo išvogtos, o šventovės statyba taip ir nebuvo pradėta. 1958–1959 m. kartu su varpine bažnyčia perkelta į dabartinę vietą – iš Nemuno pakrantės į upės terasą, nes buvusią vietą apsėmė Kauno hidroelektrinės patvenkti vandenys. Medinė Rumšiškių bažnyčia – liaudies architektūros stiliaus. Šalia glaudžiasi triaukštė varpinė ir Šv. Onos koplyčia, stovi paminklas poetui Antanui Baranauskui (skulpt. V. Žukas, 1967).

LIETUVOS LIAUDIES BUITIES MUZIEJUS

ⓘ www.llbm.lt

3 Dzūkija

Dzūkija – pats gražiausias regionas visoje Lietuvoje. Liaudies buities muziejus supažindina su miškingu, grybų nusėtu kraštu ir dainingais žmonėmis. Dzūkijos sektoriuje pristatoma vienkieminė sodyba, kurioje – stuba (gyvenamasis namas), svirnas, tvartas ir klojimas – juos galime apžiūrėti iš išorės. Viena pirkia kadaise stovėjusi Musteikos kaime, joje jaunystėje apsistodavęs gamtininkas Tadas Ivanauskas. Dabar šioje pirkioje veikia dvi ekspozicijos: viena – primena profesoriaus gyvenimą, kita – skirta mirusiesiems (Dziedams) paminėti. Dzūkijoje galima apžiūrėti dzūkų bendrę – sodybas, kuriose įprastas ūkininkavimo būdas buvo toks: ūkiui vadovaudavo tėvas, o šiam mirus – vyriausias sūnus.

Dzūkijos stubos (gyvenamojo namo) vidus

4 Tremties ir pasipriešinimo sektorius

Tremties ir pasipriešinimo sektorius skirtas 1941–1953 m. trėmimų iš Lietuvos laikotarpiui. Jis įrengtas atokiau nuo kitų lankytinų muziejaus objektų, miškelyje. Šiame sektoriuje atkurti autentiški eksponatai: tremtinių vagonas, jurta ir bunkeris. Jakutijoje tremtiniai gyvendavo jurtose, kurias patys ir pastatydavo. Tokios jurtos, dengtos gruntu, pavyzdys stovi Lietuvos liaudies buities muziejuje. Vienas įdomesnių Liaudies muziejaus eksponatų – tremties vagonas. Šiuo gyvuliniu vagonu, apraizgytu spygliuota viela, su mažais langeliais buvo tremiami Lietuvos gyventojai. Toléliau, Pravienos upelio šlaite, – partizanų bunkeris. Šiltuoju metų laiku šiame sektoriuje galime sutikti buvusią tremtinę Ireną Saulutę Valaitytę-Špakauskienę, kuri mielai mums papasakos Lietuvos trėmimų istoriją.

5 Aukštaitija

Aukštaitija – didžiausias etnografinis regionas, jame eksponuojamas gatvinis rėžinis kaimas su sodybomis, tvartai, o užsukę į namo gryčią susipažinsime su buities rakandais. Aukštaitijos regione taip pat galime apžiūrėti pėdinį klojimą. Jaujoje susipažinsime su linų apdorojimo procesu. Šis nedidelis kaimo architektūros paveldas primena vestuvių, Velykų ir kitas liaudies tradicijas, dainuotas sutartines, alaus bei rėčių ir pintinių gamybą, kitas kasdienio gyvenimo dalis.

6 Aristavėlės dvaro sodyba

Liaudies buities muziejaus teritorijos pakraštyje stovi neseniai restauruota vertingos architektūros buvusi Aristavėlės dvaro sodyba. Mediniai dvaro rūmai vertingi dėl savo tradicinės statybos, kuria buvo statoma iki XX amžiaus. Šis paveldo objektas dar iki galo nėra įrengtas, tačiau buvusius dvaro rūmus jau galima apžiūrėti iš išorės. Pradėjus muziejui kurtis buvo atlikti pirmieji tyrinėjimai, o bėgant metams dvaro rūmai restauracijai buvo perkelti į Liaudies buities muziejų. Tyrinėtojų nuomone, Aristavėlės dvaras stovėjęs XVI–XVII a., jo savininkai buvo Šiukštų giminė. Vėliau dvaras perėjo Zabieloms, XVIII a. – Medekšoms. 1940 m. iš paskutinių savininkų dvaro rūmai buvo konfiskuoti, vėliau perduoti kolūkiui.

Aristavėlės dvaro sodybos gyvenamasis namas

7 Suvalkija

Suvalkijoje anksčiausiai buvo panaikinta baudžiava (1807 m.), o XIX a. čia gyveno turtingiausi šalies ūkininkai. Suvalkijos regiono ekspozicijoje stengiamasi kiekvienam lankytojui papasakoti apie taupų, sumanų ir racionalų suvalkietį, kuris gyveno gausiai medžiais apsodintoje sodyboje. Muziejuje po atviru dangumi eksponuojamas ir stiebinis malūnas. Įdomu tai, kad krosnies pakura suvalkiečio namuose visada būdavo virtuvėje – ten, kur nemiega gyventojai. Taip pat būdavo taupomos malkos: mėsos rūkykla įrengta virš krosnies. Įdomi ir šuns būda – ji su durelėmis, kad augintiniui būtų šilčiau.

Troba Žemaitijoje

8 Žemaitija

Žemaitiją įamžina čia įrengtos šešios autentiškos sodybos: viena priklausiusi turtingajam, antra – vidutiniam didžiažemiui ir trečia – mažažemiui, ketvirta ir penkta sodybos skirtos edukaciniams užsiėmimams, o šeštoji reprezentuoja žemaitišką namo tipą – numą. Žemaitijoje taip pat galima apžiūrėti puodžiaus ir klumpiaus dirbtuvėlę, pakelės smuklę, unikalų namą su atviru ugniakuru, kuriame buvo gyvenama. Regiono pakraštyje galima aplankyti ir arklius – žemaitukus, kurie XIX a. buvo gerai vertinami užsienio ir Lietuvos žemės ūkio parodose.

9 Senasis etnografinis miestelis

Senasis etnografinis miestelis – tai XVIII–XX a. gyvenvietės pavyzdys su tipine miestelio aikšte, aplink ją išsirikiavusiomis krautuvėlėmis, pakelės karčemomis. Lankytojus traukia puodžių, pynėjų dirbtuvės, kuriose galime išbandyti jų amatą. Taip pat galima apžiūrėti valsčiui skirtą ekspoziciją, pradžios mokyklą, bričkas karčemos ratinėje. Turgaus aikštėje stovi Šv. Florijono koplytstulpis, tikima, saugodavęs miestelį nuo gaisrų.

10 Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia

Liaudies buities muziejaus miestelyje stovi atkurta Sasnavos bažnytėlė. Tai senovinė medinė bažnyčia, Sasnavoje statyta 1817 m. Bažnyčios atkūrimo darbai Rumšiškėse vyko gana lėtai – buvo stengiamasi ją atstatyti pagal senąsias medinių šventovių statybos tradicijas. Atkurta buvusi aštuonkampė bažnyčios forma. Bažnyčioje esantys daiktai surinkti iš įvairių senųjų Lietuvos bažnyčių. Du altoriai, klausyklos ir zakristijos baldai yra iš senosios Sasnavos bažnyčios. Šalia stovi ir medinė varpinė, karstinė, šventorius aptvertas žemaitiško stiliaus tvora.

11 Rumšiškių prieplauka

Nusileidus prie Kauno marių, atsiveria įspūdingos atodangos, išplatėjusio Nemuno vingiai, marių vandenų užlieti užutėkiai. Tolumoje matyti Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės įrenginiai – generatorių blokas ir aštuoni dideli vamzdžiai.

Atkurta Sasnavos bažnytėlė ir medinė varpinė

Kaišiadorių apylinkės

Dovainonys-Kruonis-Darsūniškis-Kalviai-Žiežmariai-Kaišiadorys

Kaišiadorių rajono savivaldybės herbas

	94 km		4 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	17		✓		✓		✓

Tarp keturių istorinių Lietuvos sostinių išsidėstęs Kaišiadorių kraštas išraižytas Nemuno ir Neries upių vingių, susikertančių kelių į daugelį Lietuvos miestų, geležinkelio linijų. Kaišiadorių apylinkėse išsibarstę didesnės ar mažesnės dvarų sodybos, kurių daugelis mena didikų Oginskių, Tiškevičių, Rėmerių valdymo laikus. Kraštas išaugino ir daug šviesių Lietuvos žmonių – iš čia kilęs kardinolas Vincentas Sladkevičius, poetas Jonas Aistis, prezidentas Algirdas Brazauskas ir kt. Aplankykime vakarinėje rajono savivaldybės dalyje išsidėsčiusius miestelius bei jos centrą – Kaišiadorių miestą.

Pabuvoję Rumšiškėse ir ten įkurtame Lietuvos liaudies buities muziejuje, nuo Rumšiškių miestelio lengvai pasieksime Dovainonis – kaimą dešiniajame Kauno marių krante. Įvažiavę į Dovainonis ir ties posūkiu pasukę į dešinę, galime apžiūrėti senojo kelio ruožą. Jis tęsiasi apie kilometrą ir baigiasi ties Kauno mariomis.

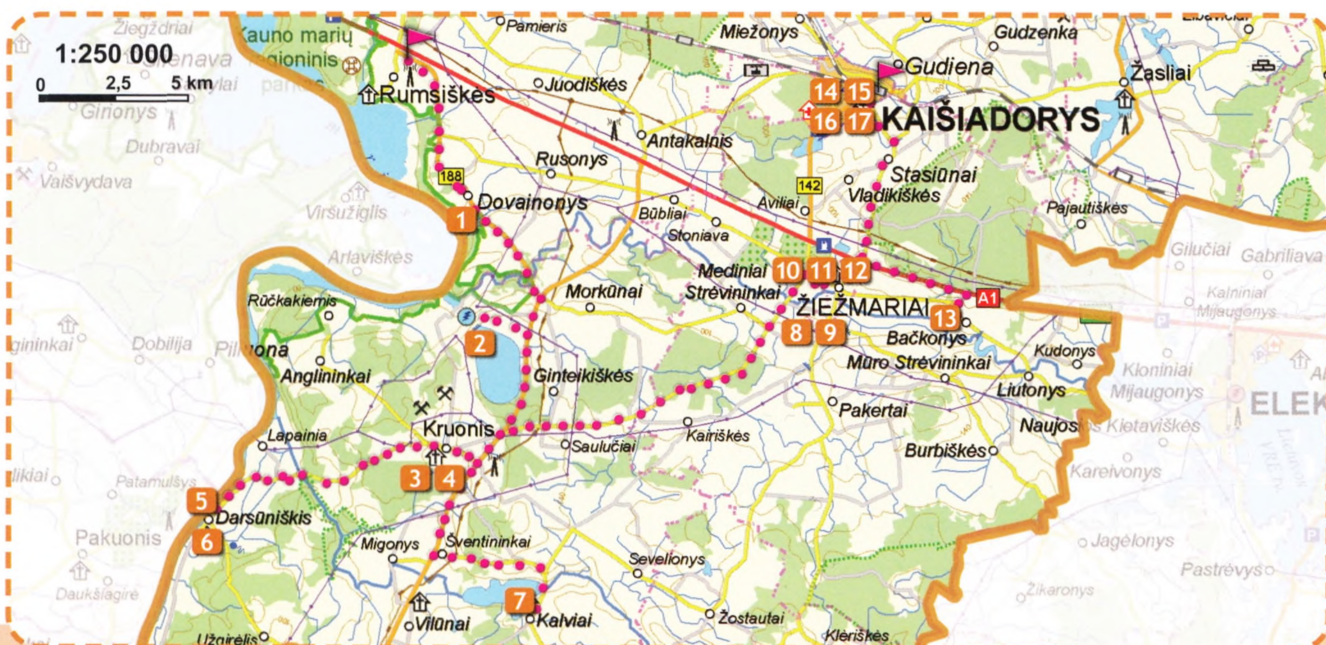
Dovainonių kaimas – poeto J. Aisčio tėviškė. Dovainonių miškelyje, prie Kauno marių, išlikę penki pilkapynai 1 – žemių sampilai, kuriuose buvo laidojami deginti palaikai. Maždaug kilometro atstumu, prie Kauno marių, 3 km už gyvenvietės, stūkso Dovainonių piliakalnis.

Apie 11 km vykime į Kruonį 188, paskui – 129 keliu. Pravažiavę sraunią Strėvos upę, pamatysime didžiulį Kruonio HAE tvenkinį 2, prie jo stovinti Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė – vienintelė tokia Lietuvoje. Iš anksto susitarę, ją galime apžiūrėti ekskursijų metu.

Vykime į Kruonio miestelį. Istorinis Kruonio centras, apimantis gatvių tinklą, aikštės planą, paskelbtas urbanistikos paminklu. Čia, Paupio g. 27, stovi seniausia šventovė Kaišiadorių krašte – Kruonio Švč. Mergelės Marijos, Angelų Karalienės bažnyčia 3. Darsūniškio g., prie Kruonio gimnazijos, išlikę mūro liekanų. Tai buvusio Oginskių dvaro fragmentai 4.

Nuo Kruonio vykime vakarų kryptimi, kur už maždaug 8 km Nemuno upės krante įsikūręs Darsūniškis. Apie XVI a. Darsūniškyje buvo prieplauka, kurioje sustodavo prekybos laivai – tuo metu iš apylinkių miškų Nemunu būdavo plukdoma mediena. Tai ir lėmė Darsūniškio suklestėjimą. Kaimą „saugo" treji statyti vartai-koplytėlės 5, statyti XVIII a. pab. ir XX a. pr. Vienerius išvysime atvažiuodami iš Kruonio. Kiti stovi kelyje į Užgirėlį ir Sekionis. Taip pat aplankykime Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią 6. Pasak legendų, Darsūniškio bažnyčia pastatyta apylinkėse atradus lobį.

Grįžkime atgal į Kruonį ir vykime pietų kryptimi (129 keliu) į Kalvius. Pravažiavę Šventininkų mišką, sukime į kairę ir išvysime didžiausią ežerą Kaišiado-

Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės tvenkinys

rių apylinkėse. Tai beveik 180 ha ploto Kalvių ežeras – vietinių gyventojų mėgstama poilsio vieta. Į jį įteka net devyni upeliai. Apžiūrėkime ir rotondinio plano Šv. Antano Paduviečio bažnyčią 7.

Grįžkime į 129 kelią ir patraukime į Žiežmarių miestelį. Važiuojant 1806 keliu lydės abipus kelio ošiantys miškai. Žiežmariai 8 – itin senas miestelis, žinomas nuo XV a. Ypač vertinga miestelio centrinė dalis, išsaugojusi senąjį gatvelių tinklą, turgaus aikštę, buvusius amatininkų ir pirklių namus. Vytauto ir Kertaus g. sankirtoje stovi išlikę Žiežmarių dvaro rūmai 9. Paėję Vytauto g. toliau, kitoje Strėvos upės pusėje, Vilniaus ir Žalgirio g. sankirtoje, išvysime buvusią miestelio austeriją (karčemą su nakvynės namais), o netoli jos – sinagogą. XIX a. vid. statyta medinė stačiakampio plano sinagoga 10 arkiniais langais – viena iš nedaugelio Lietuvoje išlikusių medinių sinagogų. Vilniaus ir A. Ažubalio gatvių sankirtoje stovi raudonų plytų Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia 11, Nepriklausomybės paminklas. Paėjus toliau Vytauto g., 13 numeriu pažymėtas „plytų stiliaus“ pastatas – Žiežmarių kultūros centras 12. Pastate anksčiau veikė valsčiaus administracija, vėlesniais metais įkurta ligoninė. Galime nueiti ir iki šalia tekančios Strėvos.

Iš Žiežmarių sukime į A1 magistralę ir vykime Vilniaus link, nuo Žiežmarių už maždaug 5 km sukime į dešinę ir dar pavažiavę apie 1 kilometrą būsime „Bač-

DOVAINONYS

1 Dovainonių (Kapitoniškių) pilkapynai

Dovainonių (Kapitoniškių) pilkapynai tyrinėtojų datuojami I–V a. Aukštame Nemuno krante yra penkios pilkapių grupės, greičiausiai vieno didesnio pilkapyno liekanos. Pilkapyje rasta dveji degintiniai žmonių kapai, simboliniai žirgų kapai, to laikotarpio pjautuvai. Dalis radinių šiuo metu saugoma Vytauto Didžiojo karo muziejuje, dalis – Lietuvos istorijos institute ir Varšuvos archeologijos muziejuje. Pilkapynas paskelbtas kultūros paveldo objektu.

KRUONIS

2 Kruonio HAE

Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė – sudėtingas inžinerinis hidrotechninis kompleksas. Tai vienintelė Baltijos šalyse tokio tipo elektrinė, kurios veiklai naudojamas Kauno marių vanduo. Esant elektros energijos pertekliui (pavyzdžiui, naktį), ji naudojama vandeniui iš žemutinio baseino (Kauno marių) į aukštutinį baseiną pumpuoti (vandens rezervuarą). Prireikus elektros energijos, vanduo iš aukštutinio baseino paleidžiamas atgal į Kauno marias ir sukdamas turbinas gamina papildomą

Kruonio Švč. Mergelės Marijos, Angelų Karalienės bažnyčia

elektros energiją. Hidroakumuliacinės elektrinės statybų darbai pradėti 1978 m., nors statyti elektrinę buvo nutarta jau 1967 m. Pirmasis jos agregatas buvo paleistas 1992 m., o galutinai statybos baigtos tik 2000 m. įrengus viršutinį baseiną. Vandens lygis svyruoja 13,5 m.

3 Švč. Mergelės Marijos, Angelų Karalienės bažnyčia

Kruonio Švč. Mergelės Marijos, Angelų Karalienės dabartinė bažnyčia kaip cerkvė, manoma, pastatyta 1624 m. Statybas inicijavo stačiatikis Bogdanas Oginskis. Katalikų parapija Kruonyje įsikūrė tik 1907 m., o 1919 m. šventovė atiduoda katalikams. Čia darniai tarpusavyje dera nedidelių tradicinių cerkvių ir XVII a. Lietuvos renesansinių bažnyčių architektūrinės formos. Mūrinė, dviejų bokštų, stačiakampio plano bažnyčia žavi ne tik savo architektūra, bet ir interjero detalėmis: paveikslais, skulptūromis. Zakristijoje galime pamatyti Bogdano ir Samuelio Oginskių antkapines plokštes.

4 Kruonio dvarvietė

Nuo XVI a. Kruonis priklausė Oginskių giminei, turėjusiai čia dvarą. Dvaras pradėjo nykti po to, kai jo pastatai buvo apgriauti 1812 m. Napoleono žygio į Maskvą metu, o 1831 m. atiteko valstybės iždui. Iš XVII a. Oginskių pasistatytų puošnių, mūrinių, dviejų aukštų renesanso stiliaus, erdviomis salėmis ir kambariais rūmų liko tik sienų fragmentai. Be gyvenamųjų namų, dvare buvo ir ūkinių pastatų: tvartas, vežiminė, svirnas, vandens malūnas, kepykla, alaus darykla, ledainė. Tyrinėjimų metu iki šiol randama senovinių radinių: koklių su įvairiausiais ornamentais, Oginskių herbais, lėkščių, puodynių, ąsočių fragmentų ir kt.

konių" 13 teritorijoje. Parkas, tvenkinys taip ir kviečia pasivaikščioti, o jaukus restoranas – prisėsti ir atsipūsti po ilgos kelionės. Pabuvę ramybės oazėje vykime į Kaišiadorių miestą.

Iš „Bačkonių" grįžkime į A1 magistralę ir pasirinkime Kauno kryptį. Pavažiavę apie 5 km išsukime į 142 kelią. Juo važiuodami apie 7 km pasieksime Kaišiadorių miestą, kurio kilmės istorija siejama su arabiškomis šalimis. Kaišiadorių vardas kilęs nuo kilmingo totoriaus Chašaidaro, kuris šiose apylinkėse gyveno dar XVI a. Daugeliui Kaišiadorys – čia subėgančių geležinkelio linijų miestas. XIX a. vietovė ir suklestėjo čia nutiesus geležinkelio atkarpą į Liepoją.

Pirmoji lankytina vieta mieste – Kristaus Atsimainymo katedra 14 (Brazio g. 6). Prie raudonų plytų šventovės pastatyta 2,3 m aukščio bronzinė skulptūra arkivyskupui Teofiliui Matulioniui (aut. V. Žuklys, 1999) ir paminklas kardinolui Vincentui Sladkevičiui 15 (aut. A. Sakalauskas, 2007). Šalia esančioje Kęstučio g. galima aplankyti buvusį V. Sladkevičiaus namą (nr. 31), kuriame jis gyveno būdamas Kaišiadorių vyskupu. O pačiame gatvės gale (nr. 44) stovi vienas stilingiausių miesto pastatų – istorizmo stiliaus vyskupijos kurijos rūmai. Kaišiadorių muziejus kviečia užsukti į Brazauskų namus-muziejų 16 (J. Biliūno g. 26).

Gedimino gatve kirsime miesto geležinkelio liniją. Pasukę kairėn į Vytauto Didžiojo g., o paskui į greta esančią Vilniaus g., pasieksime Kaišiadorių geležinkelio stotį 17 (J. Misiūno a. 2). XIX a. iškilęs stoties pastatas, vandens bokštas, už miesto (geležinkelio Vilnius–Kaunas atkarpoje, kelyje Gudiena–Kiemeliai) įrengtas viadukas – tai Kaišiadorių istorijos dalis. Pirmasis traukinys per Kaišiadoris prariedėjo 1862 m. Miesto herbe pavaizduoti alegoriniai traukiniai – plieniniai žirgai. ▪

Vyskupų rūmai Kaišiadoryse

DARSŪNIŠKIS

Darsūniškio vartai

5 Darsūniškio vartai-koplytėlės

Vienas iš Darsūniškio kaimą garsinančių objektų – treji vartai. Šv. Agotos ir Šv. Kazimiero vartai pastatyti 1791–1794 m., kai vietovė keletą metų naudojosi savivaldos teisėmis, vartai-koplytėlės žymėjo laisvojo miesto (besinaudojusio Magdeburgo teise) ribas. Šv. Agotos vartai pastatyti kelyje iš Kruonio, Šv. Kazimiero – kelyje iš Sekionių. O Šv. Jurgio vartai-koplytėlė pastatyti 1910 m. Užgirėlio link vedusios naujos gatvės pabaigoje. 1963 m. šie vartai buvo nugriauti, o 1990 m. – vėl atstatyti.

6 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia, stovinti nedideliame Kauno marių rytinėje pakrantėje esančiame Darsūniškio kaime (anksčiau vadintame miesteliu), statyta 1848–1855 m. Tačiau pirmoji bažnyčia čia buvo įsikūrusi kur kas anksčiau – apie 1418 m. Dabartinės šventovės architektūra klasicistinė, tačiau turi ir baroko bruožų. Bažnyčios pastatas buvo apgadintas Antrojo pasaulinio karo metu, tačiau klebono Juozo Kanaverskio ir vietinių žmonių dėka atstatyta bažnyčia 1950 m. buvo pašventinta. Šalia bažnyčios stovi varpinė, kurioje kabo 1930 m. išlietas Šv. Juozapo varpas.

KALVIAI

7 Šv. Antano Paduviečio bažnyčia

Kalvių Šv. Antano Paduviečio bažnyčia – išskirtinis sakralinis pastatas, iškilęs 1800–1806 m. (1753 m. čia pastatyta pirmoji bažnyčia sudegė). Jos statybų iniciatoriai – šiose apylinkėse gyvenę dvarininkai Tomas ir Juzefa Vavžeckiai. Kalvių bažnyčia – klasicizmo stiliaus, retos rotondos formos, išorėje raudonų akmenukų skalda nuklotomis sienomis, su kupolu ir cilindriniu žibintu. Tai viena iš dviejų tokio tipo bažnyčių Lietuvoje (kita – Sudervės Švč. Trejybės bažnyčia, Vilniaus r. sav.). Neįprasta ir tai, jog šių maldos namų sienose nėra langų. Bažnyčia sujungta su zakristija; viduje įrengti trys altoriai. Kalvių šventovė su greta stovinčia varpine paskelbta kultūros paveldo objektu.

ŽIEŽMARIAI

8 Žiežmarių senoji dalis

Žiežmarių miestelis kaip gyvenvietė žinomas jau labai seniai – nuo XIV a. Miestelis sparčiau plėstis pradėjęs nuo XVI a. Senoji miestelio dalis yra paskelbta urbanistikos paminklu, nes yra išlaikiusi XVI a. gatvių struktūrą ir XIX a. pab. – XX a. pr. tankiai statytų namų planą. Senojoje turgaus aikštėje stovi Laisvės paminklas (skulpt. A. Jakševičius, 1932), atstatytas 1991 m. (archit. A. Sprindys, skulpt. V. Venskūnienė). Priešais jį – raudonų plytų mūro neogotikinė Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia (Vilniaus g. 1). Vilniaus g. stovi ir XX a. pr. senasis aludininko namas bei XIX a. statyta austerija (karčema su nakvynės namais), priklausiusi dvarininkams Tiškevičiams.

9 Žiežmarių dvaras

Žiežmariai garsėja ir grafui Benediktui Tiškevičiui priklausiusia dvaro sodyba, kuri paskelbta kultūros paveldo objektu. B. Tiškevičius dvarą pradėjo valdyti XIX a., tai lėmė ir miestelio augimą bei suklestėjimą. 1858 m. statyti rūmai buvo suprojektuoti italų architekto Cezario Anichinio. Be dvaro rūmų, čia taip pat stovėjo malūnas, buvo iškastas vandens kanalas, įrengti tvenkiniai ir kūdros, pasodintas parkas (pagal to paties architekto projektus) ir kt. Iki šių dienų išlikę klasicizmo ir gotikos formų mūriniai vienaaukščiai rūmai su keturių kolonų portiku bei buvusio dvaro parkas. Šiuo metu rūmai tvarkomi.

Žiežmarių dvaro rūmai

10 Žiežmarių sinagoga

Medinė sinagoga Žiežmariuose iškilo XIX a. 1920 m. kilęs gaisras ją suniokojo, tačiau pastatas buvo atstatytas. Sinagoga žydams buvo labai svarbi vieta – ne tik jų maldos namai, bet ir žydų bendruomenės gyvenimo centras, susirinkimų ir mokymosi vieta. Po Antrojo pasaulinio karo sinagoga buvo naudojama kaip sandėlis. Dabar šis pastatas įtrauktas į Europos Tarybos inicijuotą programą „Žydų kultūros paveldo kelias Europoje“. Sinagogos viduje yra išlikusi medinė rozetė, centrinių kolonų kapiteliai, matoma keletas tapybos ant tinkuotų sienų fragmentų.

Žiežmarių Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

11 Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

1914 m. pagal Vaclovo Michnevičiaus projektą (patvirtintą 1909 m.) pradėta statyti dabartinė neogotikinio stiliaus Žiežmarių bažnyčia. Pirmasis pasaulinis karas sustabdė darbus. Bažnyčios statyba buvo tęsiama 1922–1924 m., o 1924 m., nors bažnyčiai dar trūko bokštų, buvo neįrengtas vidus, – ji buvo pašventinta. 1929 m. atnaujinta bažnyčios statyba, išmūrytas vienas bažnyčios bokštas, o antrasis dėl lėšų stokos liko nepastatytas.

12 Žiežmarių kultūros centras

Raudonų plytų pastate, kurio pagrindinį įėjimą puošia baltos kolonos, įsikūręs Žiežmarių kultūros ir meno centras. 1945–1951 m. čia buvo Žiežmarių valsčiaus NKVD-MGB (Vidaus reikalų liaudies komisariato Valstybės saugumo ministerijos) poskyris. Tai buvo vienas iš sovietų represinių struktūrų pastatų. Saugu-

Žiežmarių miestelio salės pastatas ant Strėvos kranto

mo tarnybų užduotis buvo slopinti rezistencinį lietuvių judėjimą. Pastato rūsyje buvo įrengta areštinė, kurioje kalėjo ir buvo tardomi suimtieji.

Apie 1960 m. buvusiame valsčiaus pastate įkurtas 25 lovų vidaus ligų skyrius, veikęs iki 1976 m., kol buvo atidaryta Kaišiadorių ligoninė.

ⓘ www.ziezmariukc.lt

BAČKONYS

13 Restoranas ir konferencijų centras „Bačkonys“

„Bačkonys“ – jaukiame gamtos prieglobstyje, buvusiame dvare įsikūręs restoranas ir konferencijų centras kviečia lankytojus paragauti įvairiausių vynų, patiekalų, o prireikus ir pernakvoti.

Teritorijoje yra išlikęs dvaro parkas, įkurtas 1867 m. Jo kūrimo darbams vadovavo italų sodininkas, sukūręs ir kitą panašų parką Abromiškėse (Elektrėnų sav.). Parkas – peizažinis, įsikūręs kalvotoje vietovėje, išsidėstęs trijose terasose. XX a. 7–8 dešimtmečiais jis praplėstas, tačiau išsaugojęs buvusį vaizdą.

ⓘ www.backonys.lt

Restoranas „Bačkonys“

RE 2011-1020/15

KAIŠIADORYS

14 Kristaus Atsimainymo katedra

Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo katedra – neogotikinė, santūrių formų, raudonų plytų bažnyčia, su aukštu centriniu bokštu ir dviem bokšteliais priekinio fasado kampuose. Katedros statybos darbai dėl karo, o vėliau siekiant tobulinti pradinį bažnyčios projektą užbaigti 1932 m. Katedra konsekruota 1936 m. Jos kriptoje ilsisi pirmasis Kaišiadorių vyskupas Juozapas Kukta (1873–1942). Čia taip pat palaidotas ir arkivyskupas Teofilius Matulionis (1873–1962). 1990 m. jam suteiktas Dievo tarno titulas.

Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo katedra

15 Vincento Sladkevičiaus paminklas

Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo katedros šventoriuje galime pamatyti 2007 m. skulptoriaus Arūno Sakalausko pastatytą paminklą antrajam kardinolui Lietuvos katalikų bažnyčios istorijoje – Vincentui Sladkevičiui (1920–2000). 1988 m. V. Sladkevičius popiežiaus Jono Pauliaus II paskirtas Šventosios Romos Bažnyčios kardinolu, taip pelnydamas garbę ne tik sau, bet ir Kaišiadorių vyskupijai. 1989 m. paskirtas Kauno arkivyskupu. Palaidotas Kauno arkikatedroje bazilikoje.

Brazauskų namai-muziejus

16 Brazauskų namai-muziejus

Kaišiadoryse stovi prezidento Algirdo Mykolo Brazausko (1932–2010) tėvų namai. Šį namą suprojektavo A. M. Brazauskas, tai buvo pirmasis jo projektuotas ir statytas objektas. Prezidentas gimė Rokiškyje, vėliau su šeima persikėlė į Kaišiadoris, 1951 m. baigė Kaišiadorių mokyklą. Šiame name iki mirties gyveno prezidento tėvai. 2011 m. atidarytame muziejuje galime pamatyti Brazauskų šeimos daiktų: baldų, nuotraukų, rankraščių, knygų.

ⓘ www.muziejai.lt/Kaisiadorys/brazausku_muziejus.htm

17 Kaišiadorių geležinkelio stotis

Kaišiadorių miesto istorija glaudžiai susijusi su dviejų geležinkelių tiesimu. 1859–1861 m. per būsimo miesto apylinkes buvo nutiesta geležinkelio Peterburgas–Varšuva atšaka nuo Lentvario į Virbalį. Tiesiant šį geležinkelį, 1860 m. netoli Kaišiadorių dvaro buvo pastatytas viadukas po geležinkeliu. 1871 m. Kaišiadorių dvaro apylinkėse nutiesta savarankiška atšaka į Liepojos uostą. Šis atsišakojimas nuo jau veikiančios linijos pavertė tą vietą geležinkelių mazgu, kuriame XIX a. pabaigoje buvo pastatyta stotis su vandentiekio bokštu ir vėliau išaugo miestas. Geležinkelio viadukas ir vandens bokštas paskelbti kultūros paveldo objektais.

Kaišiadorių geležinkelio stotis

Po Kėdainius pėsčiomis

Kėdainių rajono savivaldybės herbas

Kėdainių rotušė

	–		7 km		✓		✓
	3 val.		✓		✓		✓
	13		✓		–		✓

Nevėžio ir jo intakų Dotnuvėlės, Smilgos, Obelies santakoje įsikūrę Kėdainiai – vienintelis provincijos miestas, turintis mūrinį senamiestį. Kartu tai ir vienas pirmųjų ir didžiausių reformacijos centrų Lietuvoje.

Pažintį su Kėdainių miestu pradėkime nuo seniausio Kėdainių miesto pastato – Šv. Jurgio bažnyčios **1** (Šėtos g. 10). Gotikinė bažnyčia kviečia lankytojus užsukti į vidų ir pasigrožėti jos skliautais, altoriais, šventųjų skulptūromis ir paveikslais. Išėję iš Šv. Jurgio bažnyčios eikime pėsčiųjų tiltu per Nevėžio upę. Už kelių metrų bus Didžiosios Rinkos aikštė **2**, kurioje stovi didingas skulptoriaus Algirdo Boso paminklas, skirtas Jonušui Radvilai. Apsidairykime šioje aikštėje, nes esame apsupti istorinių pastatų **3**, miesto rotušės **4**, XVII–XIX a. namų. Senoji g. 12 apžiūrėkime instaliaciją „Pirklio Keidangeno užvažiuojamieji namai“ **5**. Už kelių metrų, Senojoje g. 1, – evangelikų reformatų bažnyčia **6**. Aplankykime bažnyčią, kurios kriptoje ilsisi Kėdainių valdytojų kunigaikščių Radvilų palaikai.

Kelionę tęskime Radvilų gatve. Šioje gatvėje kūrėsi Kristupo Radvilos pakviesti škotai. Radvilų g. 5 stovi burmistro Jurgio Andersono namas, o 21 numeriu pažymėtas Arnetų (arba Senjorų) namas. Radvilų gatvės gale matysime Šv. Juozapo bažnyčios **7** bokštus. Vertingi šiose bažnyčiose vėlyvojo baroko altoriai, pagrindinio altoriaus Šv. Juozapo paveikslas.

Apžiūrėję Šv. Juozapo bažnyčią susipažinkime ir su žydų, kadaise sudariusių nemažą gyventojų dalį, maldos namais. Sukime į Smilgos gatvę, o atvykę iki sankirtos su Senosios Rinkos aikšte čia pamatysime dviejų sinagogų kompleksą **8**. Apžiūrėkime maldos namus ir traukime į Kėdainių krašto muziejų, kuriame galime susipažinti su įvairiaspalve Kėdainių istorija.

Buvusiame XVIII–XIX a. karmelitų vienuolyne įsikūręs Kėdainių krašto muziejus **9**. Muziejuje susipažinsime su Kėdainių kraštu, jo dvarais, įvairių laikotarpių istorinėmis ekspozicijomis, verta pasidomėti ir įvairiomis muziejaus programomis, renginiais. Visai šalia muziejaus stovi Kėdainių magistrato vaito teismo nario, suolininko škoto Jokūbo Grėjaus namas **10**. Šiuo metu čia įsikūręs viešbutis-restoranas.

Didžiosios gatvės gale, 62 numeriu pažymėtame pastate, įsikūrusi „Šviesioji“ gimnazija **11**. Joje mokėsi įvairių tautybių vaikai, Vakarų Europos universitetų auklėtiniai, būsimi reformatų kunigai, dėstė žymūs to meto mokslininkai (filosofas Adomas Rasijus, gydyto-

Namai Didžiosios Rinkos aikštėje

jas Adomas Freitagas), buvo taikomos pažangiausios mokymo programos.

Toliau vykime Didžiąja gatve, jos gale suboluos kita šventovė – Kristaus Atsimainymo cerkvė 12. Užsukime į cerkvę pasigrožėti garsaus meistro iš Sankt Peterburgo tapytomis sienomis ir lubomis.

Eikime paskutinio kelionės taško link – lietuvių išeivės menininkės Janinos Monkutės-Marks muziejaus 13, kuris įsikūręs J. Basanavičiaus g. 45. Menininkės tapybos ir dailės kūriniuose persipina lietuviškos ir amerikietiškos kultūros bruožai. ▪

Šv. Jurgio bažnyčia

1 Šv. Jurgio bažnyčia

Seniausias Kėdainių miesto pastatas – Šv. Jurgio bažnyčia, iškilusi ant vaizdingos Varlupio kalvos. Spėjama, kad pirmoji bažnytėlė statyta apie 1445–1460 m. 1549 m. Onai Radvilaitei, Kėdainių valdytojai, perėjus į reformatų tikėjimą, bažnyčia buvo atiduota evangelikams reformatams. Ir tik 1627 m. ji vėl grąžinta katalikams. Per XVII–XIX a. bažnyčia ne kartą buvo remontuojama, atnaujinama, o iš pagrindų suremontuota 1840 m. Mūrinė Šv. Jurgio šventovė – gotikos stiliaus, su pristatytu renesanso stiliaus žemu bokštu – varpine, statyta iš torūnietiškų plytų. Bažnyčia buvusi gynybinio pobūdžio, todėl jos išvaizda primena tvirtovę. Viduje grojama XVIII a. vargonais, kuriuos 1978 m. atnaujino Vilniaus vargonų dirbtuvė, išliko tik nedidelė autentiška instrumentų dalis.

2 Didžiosios Rinkos aikštė

Kėdainių miestas išsiskiria savo mūriniu senamiesčiu. Išskirtinė ir Didžiosios Rinkos aikštė, senoji turgavietė (rinka), kurioje stovi viena iš trijų išlikusių miesto rotušių Lietuvoje. Miesto aikštę su rotuše supa XVII–XIX a. statyti burmistro, mokyklos profesorių (rektorių), amatininkų, stiklių, pirklių namai. Rotušės aikštėje stovi ir Algirdo Boso sukurtas paminklas kunigaikščiams Radviloms, kurių dėka Kėdainiuose iškilo vaistinė, spaustuvė, licėjus. Monumentas – iš bronzos ir granito, jame vaizduojamas LDK didysis etmonas ir Vilniaus vaivada Jonušas Radvila, jo kariai, herbai, istoriniai simboliai, Kėdainių krašto panoramos fragmentas ir didelė LDK iždo skrynia.

3 Škotų namai

Kėdainių miesto istoriniai pastatai - škotų namai (Radvilų g. 5, Radvilų g. 21), kuriuose XVII–XVIII a. kūrėsi škotų bendruomenė. Kristupui Radvilai išleidus privilegiją visiems norintiems laisvai atvykti į miestą, dalis škotų apsistojo Kėdainiuose, įsirengė namus ir atidarė krautuvėles. Škotai dirbo ir bažnyčioje, dvare, taip pat burmistrais, magistrato nariais, dėstytojais gimnazijoje. Šios tautybės gyventojai daug prisidėjo prie XVII a. Kėdainių miesto klestėjimo.

Dar iki šių dienų Kėdainių mieste puikuojasi škotų namai: buvęs burmistro Jurgio Andersono namas (Radvilų g. 5), Arnetų (Senjorų) namas (Radvilų g. 21), išmūrytas škotų pirklio 1624–1661 m. - tai vienas autentiškiausių senamiesčio pastatų Kėdainiuose.

4 Kėdainių rotušė

Kėdainiuose stovi viena iš trijų Lietuvoje išlikusių rotušių (rotušės išliko Vilniuje ir Kaune). Renesanso stiliaus rotušė 1653–1654 m. perstatyta iš dviaukščio mūrinio pastato. Anksčiau rotušės rūsyje buvo kalėjimas ir archyvai; pirmame aukšte - parduotuvės; antrame aukšte - magistrato darbo patalpos ir teismo salė. Šiuo metu rotušėje įsikūręs Civilinės metrikacijos skyrius ir dailės galerija.

5 Instaliacija „Pirklio Keidangeno užvažiuojamieji namai"

Kėdainių miesto vardas yra asmenvardinės kilmės. Viena iš miesto kilmės legendų byloja, kad gyvenvietės pavadinimas kilęs nuo turtingo pirklio Keidangeno vardo. Pirklys, atvykęs iš Kuršo, atrado gražią vietą Nevėžio lygumoje tarp keturių upių ir įkūrė čia nedidelį kaimą.

2010 m. švenčiant miesto 638-ąjį gimtadienį ir 420 metų jubiliejų, kai Kėdainiams suteiktos Magdeburgo teisės, namo (Senoji g. 12) nišoje sukurta režisieriaus Felikso Paulausko instaliacija po atviru dangumi „Pirklio Keidangeno užvažiuojamieji namai".

6 Evangelikų reformatų bažnyčia

Netoli Kėdainių miesto rotušės stovi evangelikų reformatų bažnyčia, statyta 1631-1653 m. Ją fundavo Kėdainių valdytojai Kristupas ir Ona Radvilos, o pabaigė jų sūnus Jonušas. Šventovė perstatyta 1757 m. Didingas pastatas dominuoja Kėdainių miesto panoramoje įspūdingais tvirtovės bruožais, keturiais bokštais bei išorinėmis sienų mentėmis. Šios šventovės vidų puošia manierizmo formų sakykla, drožta iš ąžuolo ir dekoruota puošniais drožiniais, taip pat nišų ąžuolo plokštės. Bažnyčios rūsyje įrengtame mauzoliejuje, XVII a. metaliniuose sarkofaguose, ilsisi didikų Radvilų palaikai. Du karstai - Vilniaus vaivadų Kristupo Radvilos Perkūno ir Jonušo Radvilos - išsiskiria savo puošnumu. Jonušo Radvilos sarkofagas pagamintas Torunės auksakalio J. C. Bierpfago dirbtuvėse. Tai viena iš nedaugelio taip profesionaliai įrengtų kriptų Lietuvoje. Maldos namuose vyksta evangelikų reformatų pamaldos, dėl geros akustikos rengiami koncertai.

Šv. Juozapo bažnyčia

7 Šv. Juozapo bažnyčia

Kėdainių miestą puošia medinė Šv. Juozapo bažnyčia su dviem didingais bokštais ir medine varpine. Šią šventovę 1766 m. pastatė senosios regulos karmelitų vienuoliai, šalia įsteigę ir savo vienuolyną. Po 1963 m. bažnyčia buvo uždaryta sovietinės valdžios, joje įkurtas elektros aparatūros gamyklos sandėlis. 1991 m. Dainius Juozėnas parengė bažnyčios restauracijos projektą ir Kėdainių bažnytėlė atgimė iš naujo. Liaudies baroko stiliaus šventovėje saugomi XVIII a. altoriaus fragmentai, Šv. Juozapo ir Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu paveikslai, puošti aptaisais.

8 Kėdainių sinagogos

Kėdainių Senosios Rinkos aikštėje iki šių dienų išliko dvi sinagogos - vasarinė (XVIII a.) ir žieminė (1837 m.). Vasarinė sinagoga perstatyta 1784–1807 m., joje galima įžvelgti ir reformatų tikėjimo bažnyčios bruožų. Žieminė sinagoga buvo šildoma, todėl joje melsdavosi ir šaltuoju metų laiku, pagrindinė erdvė buvo skirta vyrams, o moterims - atskiros patalpos. Sinagogos buvo tiek maldos namais, tiek susirinkimų ir mokymo vieta. Pastatų komplekso architektūroje susipina baroko, klasicizmo ir Artimųjų Rytų stiliaus bruožai bei puošybos elementai. Abi šventovės restauruotos, žieminėje sinagogoje dabar įsikūręs Kėdainių krašto muziejaus Daugiakultūris centras, vyksta koncertai, veikia Kėdainių žydų bendruomenei skirta ekspozicija.

9 Kėdainių krašto muziejus

Kėdainių krašto muziejus, įkurtas 1922 m., laikomas vienu seniausių muziejų Lietuvoje. Pirmasis direktorius buvo jo įkūrėjas Vladas Rybelis, pats atidavęs nemažą eksponatų kolekciją. Buvo renkami, kaupiami ir saugomi su krašto istorija susiję archeologijos, etnografijos, karybos eksponatai. Antrasis pasaulinis karas sunaikino daugumą buvusių kolekcijų, liko tik maža jų dalis. Sovietmečiu valdžia muziejų naudojo savo ideologijai skleisti, vėliau jis ne kartą pertvarkytas. 1991 m. jis tapo Kėdainių krašto muziejumi, buvo prijungti kiti padaliniai. Nuo 2000 metų muziejus veikia buvusiame karmelitų vienuolyne. Be išlikusių eksponatų, čia galima pamatyti Vinco Svirskio kryžių, Apytalaukio dvaro baldų.

ⓘ www.kedainiumuziejus.lt

10 Grėjaus namas

Didžiojoje g. 36 stovi Jokūbo Grėjaus, magistrato vaito teismo, aktyvaus visuomenės nario, namas. Jokūbas Grėjus kartu su dar aštuoniais Kėdainių magistrato nariais škotais įkūrė „Societatis Commerciorum" – Komercijos draugiją. Viešbutis-restoranas „Grėjaus namas***" įsikūręs pačioje senamiesčio širdyje, XVIII a. statytame autentiškame J. Grėjaus pastate. Šiandieninis „Grėjaus namas" yra išsaugojęs unikalius XVIII a. rūsius, kurie vertinami dėl savo autentiškumo, taip pat skliautus, kuriuos atidarant restoraną škotiškais simboliais ištapė kėdainietis dailininkas Bronius Rutkauskas. Viešbutis siūlo 28 jaukius ir modernius kambarius bei kelias konferencijų sales. Aukštos kokybės paslaugas teikiantis viešbutis-restoranas „Grėjaus namas" lankytojų pamėgtas ir kaip istorinis objektas.

ⓘ www.grejausnamas.lt

Viešbutis-restoranas „Grėjaus namas"

11 Kėdainių „Šviesioji" gimnazija

Kėdainių „Šviesiosios" gimnazijos istorija susijusi su didikais Radvilomis, kurie 1625 m. Kėdainiuose įkūrė evangelikų reformatų parapinę mokyklą. 1640 m. mokymo įstaiga tapo svarbiausia reformatų mokykla visoje Lietuvoje. Kunigaikščio Jonušo Radvilos pervadinta į gimnaziją, tapo lotyniškojo tipo humanitarine gimnazija. Bėgant metams, mokykloje ėmė daugėti katalikų, stiprėjo lenkų kultūros įtaka. 1651–1655 m. gimnazijoje veikė Joachimo Rheto spaustuvė, kurioje 1653 m. išspausdintas svarbus reformatų leidinys lietuvių kalba „Knyga nobažnystės krikščioniškos". XIX a. Kėdainių gimnazija priklausė Vilniaus universitetui, caro valdžios buvo du kartus uždaryta: 1824 m. dėl gimnazijos mokinių ryšių su Vilniaus universiteto filomatais ir filaretais; 1864 m. dėl mokytojų ir mokinių dalyvavimo 1863 m. sukilime.

2002 m. gimnazija perkelta į restauruotą pastatą Didžiojoje g. 62, pavadinta istoriniu „Šviesiosios" gimnazijos vardu.

12 Kristaus Atsimainymo cerkvė

Pirmoji cerkvė Kėdainiuose kartu su vyrų vienuolynu buvo pastatyta Jonušo Radvilos žmonos Marijos garbei XVII a. 1798 m. vyrų vienuolynas buvo uždarytas, o 1820 m. – ir cerkvė. Tačiau 1846 m. caro Nikolajaus I įsakymu maldos namai buvo atkurti. 1854 m. grafas Marijonas Čapskis paskyrė stačiatikiams naują mūrinį pastatą, kuris architekto S. Ikonikovo dėka buvo paverstas į cerkvę. 1893 m. rekonstruota bažnyčia įgavo dabartinę bizantiškąją išvaizdą. Kristaus Atsimainymo cerkvės vidų puošia Sankt Peterburgo meistro tapytos sienos ir lubos (XX a. pradžios), vertingos ikonos.

13 Janinos Monkutės-Marks muziejus

Kėdainių muziejuje-galerijoje eksponuojami Janinos Monkutės-Marks, lietuvių išeivės menininkės, darbai. 1944 m. iš Lietuvos pasitraukusi, į Ameriką emigravusi J. Monkutė-Marks padovanojo Kėdainiams savo kūrybos kolekcijas, o pats muziejus pradėjo veikti 2001 metais buvusioje Juozapavos sodyboje. Čia eksponuojami menininkės kurti originalūs gobelenai, kilimai, kuriuos menininkė kūrė mokydamasi Freiburgo menų ir amatų mokykloje, saviti paveikslai, tapyti ryškiais pramoniniais dažais norint išreikšti amerikietiškąjį popmeną. Taip pat liaudies meno tematika tapyti paveikslai, grafikos darbai. Šioje galerijoje rengiamos ir kitų dailininkų parodos.

ⓘ www.jmm-muziejus.com

Kėdainių apylinkės: Lietuvos centras

Kėdainiai-Lietuvos centras-Dotnuva-Akademija-Krakės-Gudžiūnai-Terespolis-Paberžė-Surviliškis

Kėdainių rajono savivaldybės herbas

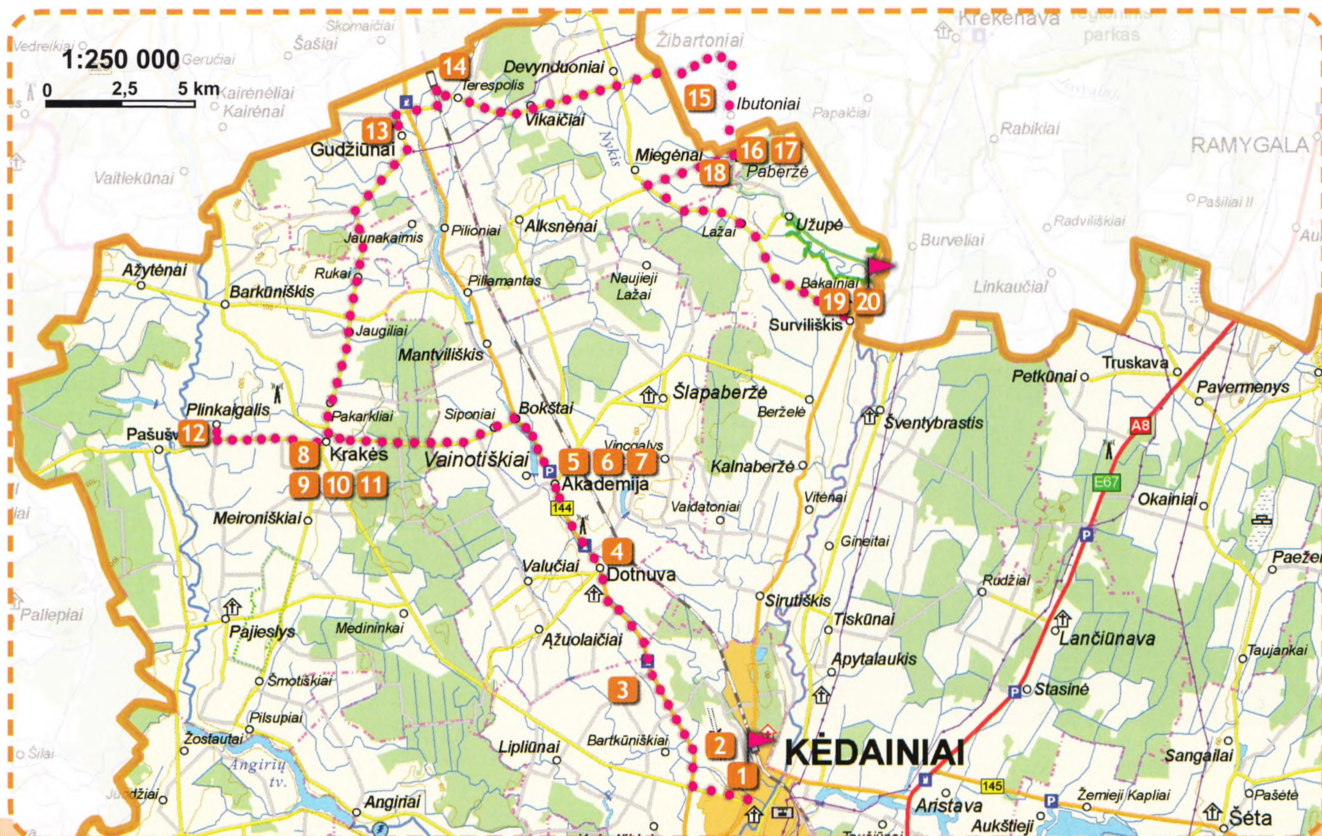
	84 km		3 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	20		✓		✓		✓

Kėdainių miesto senosios dalies tyrinėjimai rodo, kad XIV–XV a. čia būta gyvenvietės. Pirmą kartą Kėdainių apylinkės minimos Hermano Vartbergės Livonijos kronikoje 1372 m. Taigi šiose apylinkėse žmonių gyventa nuo seno. Pradėkime kelionę nuo istorinio Kėdainių taško – buvusios Kėdainių dvarvietės 1. Ją galime pamatyti visai netoli Kėdainių geležinkelio stoties (S. Dariaus ir S. Girėno g. 5), čia patogu palikti automobilį ir pasivaikščioti buvusioje dvarvietėje. Kėdainių dvaras buvo vienas seniausių ir turtingiausių dvarų savo regione. Pasivaikščioję dvaro parko takeliais, pasigrožėję minaretu, mažąja parko architektūra, užsukime į buvusį karinį aerodromą 2, įsikūrusį netoli Daukšių kaimo.

Kėdainių apylinkių Ruoščių kaimas, esantis 1 km į kairę nuo Kėdainių–Šeduvos kelio, – išskirtinė vieta – geografinis Lietuvos vidurys. Atsistoję šalia trijų didelių akmenų būsime pačiame Lietuvos centre 3. Iš čia grįžkime į 144 kelią ir toliau traukime šiaurės vakarų kryptimi į Dotnuvą.

Dotnuva nuo Ruoščių nutolusi maždaug 6 km. Gyvenvietę puošia Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia ir vienuolynas 4. Įspūdingas ansamblis atskleidžia Lietuvos didikų, bernardinų, kapucinų vienuolių istoriją.

Iš Dotnuvos 144 keliu patraukime Akademijos miestelio 5 link, kuris įsikūręs už maždaug 4 km. Čia apžiūrėkime išlikusius dvaro rūmus 6, parką 7, aplankykime vieno iš dvaro savininkų kapą. Būtent aplink dvarą ir pradėjo kurtis Akademijos gyvenvietė, kuri gražiai įsiliejo į dvaro teritoriją. Miestelio teritorijoje persipina įvairaus laikmečio statiniai, atskleidžiantys įvairiapusę dvaro ir miestelio istoriją. Nuo Akademijos kelionę tęskime 144 keliu iki Bokštų, pasukime į kairę per Dotnuvėlės tvenkinį nutiestu tiltu ir tada už beveik 7 km atvyksime į Krakių miestelį 8. Senovėje garsėjusios augintais karosais, aktyviai veikusiais knygnešiais, dabar Krakės didžiuojasi vieninteliu Lietuvoje išlikusiu kotryniečių vienuolynu, įspūdinga Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia 9, paminklu

Paberžės dvaro rūmai

Mikalojui Daukšai 10, žirgų 11 lenktynėmis ir džiuginančiu akį kraštovaizdžiu.

Vidury kelionės atsipūskime ir naujų jėgų pasisemkime užsukę į kaimo turizmo sodybą „Šušvė" 12. Nuo Krakių vykime vakarų kryptimi, už maždaug 5 km privažiuosime Plinkaigalio kaimą, prie kurio ji ir įsikūrusi. Stabtelėkime sodyboje, susipažinkime su medaus ir midaus gamybos paslaptimis. Atgavę jėgas traukime toliau. Grįžkime iki Krakių, o tada sukime šiaurės link, tiesiai į Gudžiūnus, kur aplankykime šimtametę Gudžiūnų Švč. Jėzaus Širdies bažnyčią 13.

Vos už 3 km nuo Gudžiūnų nutolęs Terespolis 14. Išskirtinių modernių formų dvaro rūmai verčia susimąstyti, ar tai tik ne šių laikų pastatas. Rūmai, statyti XIX a. pab. – XX a. pr., pasakoja lankytojams spalvingą didikų Chrapovickių giminės istoriją.

Apžiūrėję dvarą patraukime į rytus, žymiąją Paberžę, kuri įsikūrusi prie Liaudės upės, o pakeliui sustokime Ibutonių gyvenvietėje apžiūrėti garsaus dievdirbio Vinco Svirskio koplytstulpio ir kryžiaus 15.

Paberžę išgarsino kapucinų vienuolis Tėvas Stanislovas. Čia galima aplankyti liturginių rūbų ir reikmenų muziejų 16, kurio kolekciją rinko būtent šis šviesus žmogus. Jis daugiau nei tris dešimtmečius klebonavo Paberžės Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčioje. Paberžės dvare įkurtas 1863 metų sukilimo muziejus 17. Autentiška muziejaus aplinka, unikalūs eksponatai leidžia pajausti to meto dvasią. Paberžės apylinkės didžiuojasi ir gamtos turtais. Prie Nykio upelio auganti aukštaūgė vinkšna 18 traukia keliautojus ja pasigrožėti visais metų laikais. Pasidžiaugę Paberžės lobiais keliaukime į apie 20 km nutolusį Surviliškį. Čia apžiūrėkime medinę Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčią 19, kurią puošia baroko ir klasicizmo stilių elementai. Kelionę galime baigti Surviliškyje prie garsaus dievdirbio Vinco Svirskio kryžiaus 20. ▪

KĖDAINIAI

1 Kėdainių kultūros ir poilsio parkas

Atvykę į Kėdainius, apsilankykime buvusioje Kėdainių dvaro sodyboje, kadaise įsikūrusioje prie Dotnuvės upelio. Kultūros paveldo objektu laikoma Kėdainių dvarvietė užima 37,26 ha plotą. Čia XIX a. pirmojoje pusėje dvaro sodybą įkūrė bajoras Marijonas Čapskis. Pasistatė rūmus, įrengė tvenkinius, įveisė parką, kuris gyvuoja ir puošia Kėdainių miestą iki šių dienų. Tačiau už dalyvavimą 1863 m. sukilime rusų valdžia dvaro šeimininką ištrėmė ir dvarą nusavino. Dvaro sodyba 1866 m. buvo perduota rusų armijos generolui Eduardui Totlebenui, kurio giminei ji priklausė iki Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo. Tarpukariu rūmai buvo tapę ir mokytojų seminarija, ir melioratorių mokykla. Tačiau dabarties laikų šie dvaro rūmai nepasiekė: per Antrąjį pasaulinį karą buvo sunaikinti. Be parko, iki šiol dvarvietėje yra išlikę senieji įvažiavimo į sodybą vartai, du rūsiai, medžių alėjos. Dvarvietę puošia 28 metrų aukščio minaretas, vienas iš nedaugelio išlikusių Lietuvoje. Šis originalus statinys – rusų generolo Eduardo Totlebeno kūrinys, kurį jis pastatė 1880 m.

Minaretas Kėdainių parke

2 Karinis aerodromas

Buvusį Kėdainių, dar vadinamą Daukšių, aerodromą galima rasti prie Kėdainių miesto vakarinės ribos, šalia Daukšių kaimo. Šis aerodromas kartu su kareivinėmis, angaru ir kitais pastatais įkurtas sovietiniais laikais karinėms reikmėms. Aerodrome laikyta karinė amunicija iš čia išgabenta tik 1993 m. Nuo tada keletą metų nenaudotas aerodromas vėl atnaujintas ir naudotas nekarinės aviacijos reikmėms. Pakilimo tako ilgis – 2,5 km, o plotis – 60 m. Aerodromas užima maždaug 172 ha ploto teritoriją. Aviacinė veikla buvusiame aerodrome nebevykdoma. Jame kuriamas logistikos-komercijos ir pramogų centras.

RUOŠČIAI

Geografinis Lietuvos vidurys

3 Geografinis Lietuvos vidurys

Kėdainių rajono savivaldybėje, Ruoščių kaime, vidury laukų, kaip 1995 m. nustatė Lietuvos žemėtvarkos instituto specialistai, yra Lietuvos geografinis vidurys. Jo koordinatės – 55° 19‘ š. pl. ir 23° 54‘ r. ilg. Šiai vietai pažymėti buvo pastatytas didelis akmuo. Vėliau pagal architekto Vytauto Kundroto projektą čia įkurdinti dar du didžiuliai akmenys, kurie simbolizuoja du stambius Lietuvos etnokultūrinius regionus – Aukštaitiją ir Žemaitiją. Ant vieno iš akmenų stovi ir granito piramidė, žyminti Lietuvos geografinį vidurį. Ant jo nurodytos pasaulio šalys ir įamžinti Kėdainių bei Ruoščių pavadinimai.

DOTNUVA

4 Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia ir vienuolynas

Dotnuvos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčios, stovinčias Dotnuvos miestelyje, Dotnuvėlės upės dešiniajame krante, statybos truko ilgai – 1773–1810 m. Ją įkūrė bernardinai, kuriems 1701 m. žemės suteikė miestelio savininkai Jonas Vladas Bžostovskis ir jo žmona Konstancija Mlečkaitė. Vienuoliai šiose žemėse 1768 m. pasistatė dabartinį mūrinį vienuolyną. Prie jo veikė pradžios mokykla, kuri XIX a. pr. išaugo į gimnaziją. XIX a. pirmojoje pusėje čia veikė ir gramatikos mokykla, skirta būsimiems vienuoliams lavinti. Vienuoliams įsitraukus į politinius judėjimus, 1864 m. vienuolyną buvo įsakyta uždaryti. 1990 m. čia įsikūrė vienuoliai kapucinai. Dotnuvos bažnyčią 1911 m. nuniokojo gaisras, tačiau vėliau ji buvo suremontuota. Didingos dvibokštės bažnyčios ir vienuolyno ansamblis – vėlyvojo baroko stiliaus ir klasicizmo bruožų turintis sakralinis kompleksas.

AKADEMIJA

5 Akademijos miestelis

Akademijos istorija neatsiejama nuo Dotnuvos dvaro istorijos. Tada, kai 1924 m. dvaro sodyboje buvo įkurta Žemės ūkio akademija ir čia ėmėsi telktis vis daugiau žmonių, prireikė statyti ir daugiau pastatų, todėl pati gyvenvietė ėmė plėstis. Akademijos pavadinimas išliko iki šiol, nors Žemės ūkio akademija buvo iškelta dar 1945 m. Tiesa, jos pastatuose 1956 m. įsikūrė Lietuvos žemdirbystės institutas. Akademijos vietovėje galime išvysti ligoninę, malūną, tiltelį per tvenkinį, įvairių ūkinių ir gyvenamųjų pastatų. Galime apsilankyti Lietuvos žemdirbystės istorijos ir Dionizo Rudzinsko (agronomo, mokslininko, vieno iš selekcijos pradininkų Lietuvoje) muziejuose.

6 Dotnuvos (Akademijos) dvaras

Akademijos dvaras, esantis Dotnuvos seniūnijoje, dar vadinamas Dotnuvos vardu. Manoma, kad jis čia buvo įkurtas dar XVI a. Šis dvaras per ilgą savo gyvavimo laikotarpį turėjo daug šeimininkų: jis priklausė Izakovskiams, Mlečkams, Bžostovskiams ir kt. 1911 m. rusų valdžia šiame dvare įkūrė Žemės ūkio mokyklą,

Senieji Dotnuvos (Akademijos) dvaro rūmai

o tarpukariu dvarą įsigijęs Viktoras Ruokis jame įkūrė Žemės ūkio ir miškų mokyklą, vėliau pavadintą Žemės ūkio technikumu. Nuo 1924 m., kai buvo įsteigta Žemės ūkio akademija, dvaras ėmė plėstis ir netrukus virto tarsi atskiru miesteliu (buvo apgyvendinami dėstytojai, studentai, kūrėsi akademijos rūmai, parduotuvė, valgykla ir pan.). Netrukus ši vietovė imta vadinti Akademija ir pats dvaras gavo tokį vardą.

1947 m. Dotnuvoje įkurtas pirmasis Lietuvoje kolūkis. Bene svarbiausi buvusio dvaro, virtusio miesteliu, akcentai – išlikę XIX a. antrojoje pusėje statyti dvaro rūmai ir juos supantis parkas.

Krakių miestelis

Akademijos parkas

7 Akademijos parkas

Akademiją puošia XIX a. įveistas parkas. Jis buvo pasodintas maždaug 14 ha teritorijoje. Šis parkas – vienas iš Dotnuvos dvaro sodybą sudariusių dalių. Jame palaidotas vienas iš buvusių šios sodybos savininkų – pracūzų kilmės grafas Genrikas Kreicas (1817–1891). Kapo vietoje pastatytas antkapinis paminklas – kryžius ant stačiakampio juodo marmuro postamento, kurio priekinėje dalyje yra įrašas senąja rusų kalba. XX a. septintajame dešimtmetyje šio paminklo nebeliko: kryžius buvo nugriautas, o paminklo liekanos atsidūrė kapavietėje. 1989 m. paminklo fragmentai buvo atkasti ir postamentas atkurtas. Sunaikinto kryžiaus atkurti nepavyko, todėl jį pakeitė naujas.

KRAKĖS

8 Krakių miestelis

Krakės – Kėdainių krašto miestelis, įsikūręs prie Smilgaitės upelio. Manoma, kad vietovės pavadinimas kilo nuo seniau vandens tvenkiniuose augintų labai didelių karosų, kurie buvo vadinami krakėmis. Krakės, kaip gyvenvietė, žinomos jau seniai – nuo XIV amžiaus. XV a. jos priklausė Motiejui Trakiškiui. Lietuviškos spaudos draudimo laikais čia itin aktyviai veikė knygnešiai. Ne vieną kartą vietovę niokojo gaisrai. Krakės sparčiai augti pradėjo tarpukariu: buvo grindžiamos centrinės gatvės, įrengtas apšvietimas; veikė sveikatos ir veterinarijos punktas, dvi bibliotekos, policijos nuovada, paštas, girininkija, saldainių fabrikas, net 64 parduotuvėlės ir kitos įstaigos. Dabar miestelis garsėja vieninteliu išlikusiu Lietuvoje kotryniečių vienuolynu, didinga Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia. Keturkampėje miestelio Laisvės aikštėje, ties kuria susikerta pagrindinės gatvės, nuo 1993 m. stovi medinis, ornamentais puoštas kryžius visiems Krakių žmonėms, išdrožtas Vytauto Ulevičiaus ir pavadintas „Kenčiantiesiems". Senosiose miestelio kapinėse 1989 m. atidengtas Juozo Meškuočio sukurtas paminklas represijų aukoms, o S. Dariaus ir S. Girėno gatvėje to paties autoriaus pastatytas paminklas žuvusiems už Lietuvos laisvę.

9 Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia

Remiantis istoriniais šaltiniais, Krakių miestelyje jau XV a. antrojoje pusėje stovėjusi bažnyčia. Čia XVI a. klebonu keletą metų dirbo vienas lietuviškos raštijos kūrėjų – Mikalojus Daukša. Tuo metu veikusi ir parapinė mokykla. Dabartinė Krakių bažnyčia buvo pastatyta 1897–1908 m. ir pašventinta Šv. apaštalo evangelisto Mato titulu. 1931 m. kun. Kazimieras Marma pasirūpino bažnyčios vidaus dekoru. 1995 m. šventovė buvo atnaujinta. Ši vienabokštė, kryžminio plano, raudonų plytų bažnyčia turi tiek neogotikos, tiek neobaroko bruožų (šie labiau būdingi vidaus architektūrai). Bažnyčios viduje galime pamatyti nemažai vertingų sakralinio meno kūrinių. Didysis altorius atrodo itin dailiai – jį puošia daugybė lipdytų ir tapytų ornamentų, statulų.

Kėdainių apylinkės: Lietuvos centras

10 Koplytstulpis Mikalojui Daukšai

Krakių miestelyje 1999 m. pastatytas koplytstulpis keletą metų Krakių bažnyčioje dirbusio XVI a. Lietuvos šviesuolio Mikalojaus Daukšos kūrinio „Postilė“ 400 metų jubiliejui (paminklo kūrėjas – žinomas tautodailininkas, daugelio medžio skulptūrų autorius Vytautas Ulevičius). M. Daukša – žymus lietuvių kultūros veikėjas, vienas iš lietuviškos raštijos pradininkų. Jo pamokslų rinkinys „Postilė“ yra svarbi senosios lietuviškos raštijos dalis.

11 Krakių žirgynas

Žirgynas priklauso Krakių žemės ūkio bendrovei, užsiimančiai augalininkyste ir gyvulininkyste. Sumanymas čia įkurti žirgyną kilo tada, kai privatizavus pastatus, Jonavos sporto klubas „Pasaga“ turėjo ieškotis kitų patalpų žirgams. Bendrovės savininkas nusprendė nusipirkti iš šio klubo septynis žirgus ir kumeliuką. Tačiau tai tebuvo tik pradžia – dabar šių ristūnų čia auginama daug (daugiau nei 100 Lietuvos sunkiųjų arklių, keletas sportinių žirgų ir ponių). Tai viena iš kelių bendrovių Lietuvoje, užsiimančių Lietuvos sunkiųjų veislės arklių veisimu. Krakės garsėja rudenį vykstančiomis žirgų lenktynėmis, kuriose dėl prizų varžosi įvairių miestų žirgynų meistrai ir jų žirgai.

12 Kaimo turizmo sodyba „Šušvė“

Kaimo turizmo sodyba „Šušvė“ įsikūrusi Plinkaigalio kaime, prie Šušvės upės ir piliakalnio. Čia puiku smagiai švęsti ir ramiai pailsėti. Organizuojami žygiai baidarėmis. Sodybos šeimininkas yra bitininkas, todėl galėsime įsigyti įvairių bičių produktų, vaško žvakių. Mumis pageidaujant – medaus ir midaus degustacijos.

ⓘ www.atostogoskaime.lt/sodyba-susve

RD 2011/1924

RD 2011/1924

Kaimo turizmo sodyba „Šušvė“

GUDŽIŪNAI

13 Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia

Gudžiūnai – nedidelis miestelis Kėdainių rajono savivaldybės šiaurės vakaruose. Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia – vienas svarbiausių ir lankomiausių Gudžiūnų objektų. Nedidelė, medinė, gotikinio stiliaus, kryžminio plano, šalia kelio stovinti bažnyčia iš toli patraukia miestelio lankytojų akį savo geltona spalva ir bokštais. Šie maldos namai yra gana santūrių architektūrinių formų. XIX a. pr. šioje vietoje buvo pastatyta koplyčia, kuri 1910–1911 m. pagal architekto Stanislovo Kačkovskio projektą buvo perstatyta į dabartinę Švč. Jėzaus Širdies bažnyčią. Tikinčiuosius pasitinka virš įėjimo kabantis Jėzaus paveikslas. Šventorių juosia nedidelė metalinė tvora ir aukštaūgiai medžiai.

TERESPOLIS

Terespolio dvaro rūmai

14 Terespolio dvaras

Lankantis Terespolio kaime dėmesį atkreipia iš aplinkinių pastatų savo architektūra išsiskiriantys buvę modernaus stiliaus Terespolio dvaro rūmai. Rūmai statyti XIX a. pab. – XX a. pr. Šis dvaras priklausė Chrapovickiams. Taip pat tebėra išlikę ir dvaro pastatų: sandėlis, tvartas, daržinė, svirnas.

XIX a. įveistas parkas. Jį projektavo sodininkas Georgas Kuphaltas iš Rygos. Šį peizažinio tipo parką sudaro tvenkiniai, vaismedžių sodas, medžių alėjos, takeliai. Dvaras sumenko, kai XX a. trečiajame dešimtmetyje buvo padalytas į kelis kaimus.

PABERŽĖ

15 Vinco Svirskio kryžius ir koplytstulpis

Ibutonių gyvenvietėje galime išvysti čia rymančius Vinco Svirskio (1835–1916) sukurtus meno kūrinius – koplytstulpį (pastatytas 1863 m.) ir kryžių (pastatytas

1890 m.). Ilgą jų gyvavimą atskleidžia ir dabartinė jų išvaizda. Tai svarbūs kultūriniai šio kaimelio objektai, menantys liaudies menininko, vieno žymiausių XIX a. pab. – XX a. pr. kryždirbių asmenybę.

V. Svirskis gimė Krekenavos valsčiaus Glitėnų kaime, daugiavaikėje valstiečių šeimoje. Dalis artimųjų žuvo 1863 m. sukilimo metu, dalis buvo ištremti. Nuo tada Vincas ėmėsi medžio drožėjo amato. Neturėjo pastovių namų, daug metų pragyveno keliaudamas po kaimus ir kurdamas savo originalius kryžius, nors po sukilimo juos statyti buvo uždrausta. Per savo gyvenimą liaudies menininkas sukūrė daugiau nei du šimtus kryžių, o iki šių laikų išliko tik apie pusšimtis. V. Svirskio darbais vėliau sekė ne vienas lietuvių menininkas.

16 Tėvo Stanislovo liturginių rūbų ir reikmenų muziejus

Paberžės lankytojus gali sudominti ir čia esantis liturginių rūbų ir reikmenų muziejus. Jis įkurtas šalia Paberžės Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčios esančiuose pastatuose ir jos zakristijoje. Čia eksponuojamos kunigo vienuolio kapucino Tėvo Stanislovo (Algirdo Mykolo Dobrovolskio, 1918–2005) surinktos liturginių rūbų ir reikmenų kolekcijos, taip pat metaliniai kryžiai, senoviniai variniai indai, varpeliai, spynos, raktai. Galima pamatyti ir senosios liaudies skulptūros kūrinių (keletas jų – Paberžės apylinkes garsinusio dievdirbio Vinco Svirskio kryžiai), pagoniško tikėjimo reliktų ir daug kitokių įdomių per keletą dešimtmečių dvasininko surinktų daiktų.

ⓘ www.muziejai.lt/Kedainiai/tevo_stanislovo.htm

Liturginių rūbų ir reikmenų muziejaus Paberžėje eksponatai

17 1863 metų sukilimo muziejus

Paberžės gyvenvietėje, kuri įsikūrusi prie Liaudės upės, veikia įdomus 1863 metų sukilimo muziejus. Jis įrengtas 1993 m. buvusiame baronų Šilingų dvare, kuris pastatytas 1793 m. 2009 m. pradėti šio seno pastato atnaujinimo darbai. Muziejaus pastatas išlaikęs autentišką išvaizdą, viduje surasime senovinių baldų. Muziejaus lankytojai čia gali daugiau sužinoti apie Lietuvos praeitį nuo 1812 m., apie lietuvių kovas už laisvę, ypač apie 1863 metų sukilimą: jo vadus, eigą ir pan. Čia eksponuojami 1863 m. sukilėlių daiktai, įvairių lietuvių menininkų darbai, skirti sukilimui ir Paberžės kaimeliui, taip pat čia saugomi išlikę dvaro daiktai. Atskira ekspozicija skirta kunigui ir sukilimo vadui Antanui Mackevičiui.

ⓘ www.muziejai.lt/Kedainiai/Sukilimo_muz.htm

18 Nykio vinkšna

Verta pamatyti ir dar vieną Gudžiūnų seniūnijoje esantį gamtos objektą – Nykio vinkšną, tokį pavadinimą gavusią dėl šalia tekančio Nykio upelio. Tai aukštas ir nepaprastai gražus medis plačia laja ir svyrančiomis šakomis. Jos kamieno apimtis – 5,6 m. Šį įspūdingą gamtos turtą surasti padės nuoroda prie kelio, vedančio į vakarus nuo Paberžės kaimo, jau pakeliui į Survilišką. Nykio vinkšna paskelbta gamtos paveldo objektu.

SURVILIŠKIS

19 Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia

Nevėžio dešiniajame krante, prie Kėdainiai–Krekenava kelio, stovi santūrių formų graži Surviliškio Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia, pastatyta 1791 m. 1892 m. ji buvo suremontuota ir iki šiol tebėra šio kaimelio tikinčiųjų susibūrimo vieta. 1908–1914 m. joje veikė Lietuvos katalikų blaivybės draugijos skyrius. Pirmoji bažnyčia Surviliškyje buvo įkurta gerokai anksčiau – XVI a. pabaigoje. Dabartinė bažnyčia – medinė, kryžminio plano, dažyta geltonai, su bokšteliais. Šventorių juosia neaukšta, mūro ir medžio tvora. Dešinėje šventovės pusėje stovi medinė, geltonai dažyta varpinė ir koplytstulpis. Bažnytėlės architektūroje dera baroko ir klasicizmo bruožai.

20 Vinco Svirskio kryžius

Vinco Svirskio (1835–1916) – žymaus XIX–XX a. pirmosios pusės liaudies menininko – darbų jau buvo galime išvysti lankydamiesi Ibutonyse. Tačiau šio dievdirbio medinių paminklų yra ir Surviliškyje. Vienas tokių – jo darbo kryžius, stūksantis prie V. Svirskio pagrindinės mokyklos. 1996 m. jis čia buvo perkeltas iš K. Urbelio sodybos.

Raseinių kraštas

Gėluva-Ariogala-Ugioniai-Betygala-Bernotai-Šiluva-Lyduvėnai-Raseiniai

Raseinių rajono savivaldybės herbas

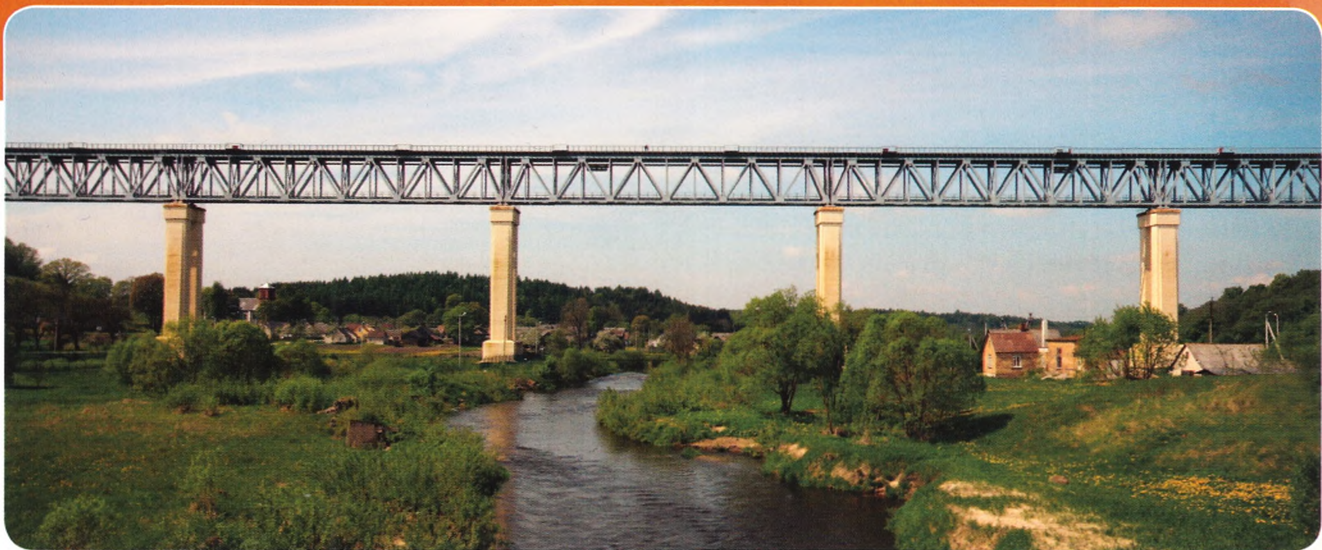

	82 km		7 km		✓		✓
	7 val.		✓		✓		✓
	23		✓		✓		✓

Vykdami prie jūros automagistrale Vilnius–Klaipėda arba grįždami, neaplenkime Raseinių krašto. Tam yra daugybė priežasčių. Raseinių krašte yra aukščiausias Lietuvoje bei vienas aukščiausių Europoje geležinkelio tiltas (Lyduvėnuose), lietuvių poeto Maironio tėviškė (Bernotuose) ir Šiluva – vieta, kurią turėtų aplankyti kiekvienas Lietuvos katalikas.

Pažintį su Raseinių kraštu pradėkime stabtelėdami prie Gėluvos dvarvietės 1. Iš jos vykime į Ariogalą, kuri nutolusi apie 3,5 km nuo Gėluvos. Apžiūrėkime Ariogalos Šv. arkangelo Mykolo bažnyčią 2, senosiose Ariogalos kapinėse aplankykime dvarininkų Daugirdų koplyčią ir Tado Daugirdo kapą 3. Nuvykime iki Gedimino stulpų 4, esančių miestelio pakraštyje, į Raseinių pusę, prie senojo Žemaičių plento. Toliau važiuodami šiaurės vakarų kryptimi Betygalos link, užsukime į Ugionis. Vienas iš lankytinų objektų – Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia 5 – akmens mūro, liaudies klasicizmo stiliaus. Bažnyčios šventoriuje stovinčioje varpinėje palieskime varpą ir būsime nustebinti – jis gaus net keletą minučių. Sustokime atsigerti iš Ugionių šaltinėlio 6, kuriam vietos žmonės priskiria gydomąsias galias. Apžiūrėję Ugionių įžymybes važiuojame apie 7 km į Betygalą 7.

Betygala – įdomus ir atviras Raseinių krašto kampelis. Norėdami geriau pažinti miestelį apsilankykime

Lyduvėnų tiltas

Betygalos muziejuje, kuriame eksponuojamos grafiko Jono Kuzminskio (1906–1985) geologijos ir Betygalos krašto istoriją atspindinčios kolekcijos. Pasivaikščiokime miestelio senosiomis gatvėmis, apžiūrėkime paminklą Vytautui Didžiajam 8, užsukime į Šv. Mikalojaus bažnyčią 9. Tęsdami kelionę traukime šiaurės link, kur už maždaug 10 km yra įsikūrę Bernotai.

Pirmiausia aplankykime Maironio tėviškę Bernotuose 10, vėliau pėsčiomis Maironio ąžuolų taku 11 nukeliausime iki poeto gimtinės – Pasandravio dvaro 12 (apie 1 km). Gražios vietos, puikiai tvarkoma aplinka – verta čia pabuvoti.

Kitas labai svarbus objektas, kurį būtina aplankyti viešint Raseinių krašte, – Lietuvos katalikų piligrimystės centras – Šiluva 13. Lankytini objektai: Jono Pauliaus II kryžius, Jono Pauliaus II namai, Piligrimų informacinis centras, kuriame įsikūręs liturginis muziejus, Šiluvos bazilika 14, Švč. Dievo Motinos Apsireiškimo koplyčia 15 (kurios eksterjerą puošia skulptorių tėvo ir sūnaus Antinių sukurtos angelų skulptūros), Marijos aikštė, senoji miestelio dalis, knygnešio Kazimiero Roseno gyvenamasis namas.

Neskubėkime į Raseinius – dar laukia Lyduvėnai. Pakeliui apžiūrėkime Žalpių akmenį 16, jis guli šalia kelio vingio, 3 km iki Lyduvėnų. Miestelis įsikūręs vaizdingoje vietoje, Dubysos regioninio parko teritorijoje. Čia nutiestas išskirtinis technikos paveldo paminklas – Lyduvėnų geležinkelio tiltas 17, ilgiausias ir aukščiausias Lietuvoje, vienas aukščiausių Europoje. Šalia tilto išsidėstę trys gynybiniai įrenginiai (1937 m. statybos, naudoti kaip slėptuvės). Du iš jų, kartu su tiltu aptverti ir saugomi, o trečiasis prieinamas lankytojams. Aplankykime Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčią 18, senąją kleboniją, Lyduvėnų I, II, III piliakalnius 19.

Kelionę baikime Raseinių krašto širdyje – Raseiniuose. Išskirtinė miesto centrinė aikštė su miesto simboliu – „Žemaičio" skulptūra 20 (aut. V. Grybas, 1934).

GĖLUVA

1 Gėluvos dvarvietė

Čia stovėjęs dvaras rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo 1578 m. Iš jų sužinoma, kad valda tada priklausiusi Kenstartų šeimai. XVII a. dvaro savininkais tapo Chlevinskių giminė. XVIII a. pab. čia viešėdavo vienas iš 1794 m. (Tado Kosčiuskos) sukilimo vadų Antanas Chlevinskis. Paskutinei giminės dvaro savininkei Teodorai Chlevinskaitei (minima nuo 1866 m.) ištekėjus už bajoro Kleopo Burbos, dvaro sodyba atiteko Burbų giminei. 1924 m. dalis dvaro žemių išdalyta valstiečiams. 1925 m. dvaro sodybą su 80 ha žemės nusipirko Elena Teišerskytė-Baltrušaitienė, vėliau dvaras atiteko jos paveldėtojams. 1940 m. dvaras nacionalizuotas. Dvaro rūmuose įsikūrė Ariogalos sodininkystės tarybinio ūkio administracija. Iki šiol išlikę dvaro sodybos ansambliui priklausę rūmai, kumetynas, darbininkų namas, tvartas, ūkinis pastatas. Dvaro teritorijoje yra ir vėlesnių laikotarpių pastatų. Tebežaliuoja parkas, kuris anksčiau garsėjęs savo grožiu. Gėluvos dvaro pastatai ir parkas yra valstybės saugoma kultūros paveldo objektas, dabar privati nuosavybė.

ARIOGALA

2 Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia

Dabartinė Ariogalos Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia pastatyta 1939 m. Tačiau šios bažnyčios priešistorė labai ilga – kaip ir paties miestelio istorija (vietovė pirmąkart paminėta 1253 m.). Pirmoji bažnyčia Ariogaloje buvo pastatyta apie 1416 m. Ne kartą atstatyta bažnyčia sudegė per Pirmąjį pasaulinį karą. 1926 m. imtasi dabartinės bažnyčios statybos darbų. Po daugiau nei dešimtmečio pagal šveicarų architekto Eduardo Pejerio projektą ant per

karą sudegusios bažnyčios pamatų buvo pastatyta mūrinė, stačiakampio plano, bazilikinė, dvibokštė, trinavė šventovė - Ariogalos miestelio puošmena. Viduje - puošnūs barokiniai altoriai.

3 Tado Daugirdo kapas

Senosiose Ariogalos kapinėse, įrengtose ant Dubysos skardžio, galima pamatyti dvarininkų Daugirdų kapų koplyčią. Ją 1850 m. pastatė Plemborgo dvaro savininkas Stasys Daugirdas. Žymus Daugirdų giminės narys - Tadas Daugirdas (1852-1919) palaidotas giminės mauzoliejuje. Šis žmogus žinomas kaip archeologas, dailininkas, kraštotyrininkas, aktyvus Lietuvos kultūros veikėjas. Pradines žinias įgijo Ariogalos krašte, vėliau mokėsi Rygoje, Vilniuje. Turėdamas polinkį į meną, studijavo Sankt Peterburgo, Miuncheno meno akademijose. 1909 m. tapo Kauno muziejaus direktoriumi. 1923 m. jo vardu ir pavarde pavadinta viena iš Kauno senamiesčio gatvių.

Daugirdų šeimos koplyčia senosiose Ariogalos kapinėse

4 Gedimino stulpai

Įdomi Gedimino stulpų, stūksančių netoli senojo Žemaičių plento, istorija. Gedimino stulpus, kaip vieną Lietuvos valstybingumo simbolių, naudojo Gediminaičių ir Jogailaičių giminės valdovai nuo XIV a. pabaigos. Pirmiausia buvo panaudoti 1397 m. Vytauto antspaude ir puošė jo pulkų vėliavas žygiuojant į Žalgirio mūšį. Šis simbolis buvo

Šio paminklo atidengimo ceremonijoje dalyvavo prezidentas Antanas Smetona. Greta paminklo auga istorinis medis - prezidento sodintas ąžuolas. Keliaudami Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios 21 (Bažnyčios g. 2) ir dominikonų vienuolyno link aplankykime senojo pašto pastatą (esantį V. Kudirkos g.), kurį puošia skulptoriaus Juozo Zikaro bareljefai, vaizduojantys paštininko kelią.

Pakeliui į Raseinių krašto istorijos muziejų 22 (Muziejaus g. 3) galime aplankyti Švč. Trejybės cerkvę, esančią miesto parke, ir legendomis apipintą Magdės šulinį.

Buvusių Raseinių arešto namų istorinį-architektūrinį kompleksą sudaro du pastatai. Viename iš jų įsikūręs muziejus (Muziejaus g. 3), kitame - Raseinių turizmo ir verslo informacijos centras (Muziejaus g. 5). 2010 m. baigus vykdyti ES projektą sutvarkyta ne tik teritorijos infrastruktūra, bet ir atstatyti kai kurie istoriniai elementai: atkurti trys sargybiniai bokšteliai, kalėjimo sienos fragmentas bei senųjų arešto namų korpusų vidinis kiemas. Sargybiniai bokšteliai atstatyti remiantis išlikusiomis nuotraukomis.

Vidiniame senųjų arešto namų korpusų kieme, vadovaujantis senuoju kalėjimo teritorijos projektu, atkurtas septinkampės žvaigždės piešinys, kuris išdėliotas kiemo teritorijoje skirtingų rūšių dangomis. ▪

Žalpio akmuo

Gedimino stulpai Ariogaloje

vaizduojamas ir senosiose Lietuvos monetose. Betoniniai stulpai, stūksantys Ariogalos krašte, nulieti tada, kai buvo tiesiamas ir Žemaičių plentas - 1937 m. Stulpų aukštis - 5 m. Lietuvos valstybingumo simbolį rusų okupacijos laikotarpiu stengtasi slėpti: jie buvo užpilti žemėmis, tačiau ilgainiui kontūrai išryškėdavo. Tada sumanyta šį valstybingumo simbolį paslėpti kitaip - vietą apsodinti medžiais. 1988–1989 m. stulpai atkasti, atstatyti ir džiugina pro šalį važiuojančius keliautojus.

UGIONIAI

5 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Viena iš Ugionių kaimo lankytinų vietų - Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia. Ji priklauso Betygalos parapijai. Pirmoji Ugionių bažnyčia buvo įkurta evangelikų reformatų 1611 m., o katalikų bažnyčia pastatyta apie 1650 m. Nauja katalikų šventovė iškilo 1784 m. Dabartinė pastatyta 1836 m. Bažnyčia - liaudies klasicizmo stiliaus, nedidelė, mūryta iš akmenų, stačiakampio plano, su portiku, keturiomis kolonomis ir bokšteliu.

Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios šventoriaus pradžioje, prie įėjimo vartų, stovi nedidelė varpinė. Joje saugomas varpas, kuris paliestas gaudžia net keletą minučių. Šis itin skambus varpas buvo nulietas 1937 m. Įdomu tai, kad visiems, atvykusiems į šią bažnyčią pirmą kartą, klebonui atrakinus varpinę, leidžiama paskambinti bažnyčios varpu. Dėl lankymo būtina susitarti iš anksto.

6 Ugionių šaltinėlis

Vietos žmonės pasakoja, kad šaltinis, trykštantis Dubysos kairiojoje pakrantėje, turi gydomųjų galių. Virš jo dabar stovi 1883 m. perstatyta medinė koplytėlė (statyta prieš 1840 m.). Pasakojama, kad 1657 m. šiame šaltinyje buvo rastas Dievo Motinos paveikslas. Per Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų (Žolinės) atlaidus iš šio stebuklingo šaltinio semiamas vanduo ir Dievo Motinai giedamos padėkos giesmės.

Ugionių šaltinėlis

BETYGALA

7 Senoji miestelio dalis

Betygala - išties įdomus tiek savo istorija, tiek architektūra miestelis. Ši gyvenvietė Dubysos slėnio kairiajame krante, netoli Vieviržės upelio, pradėjo kurtis labai seniai: rašytiniuose šaltiniuose ji minima nuo 1253 m. Manoma, kad XV a. pr. pirmosios bažnyčios steigimą rėmė kunigaikštis Vytautas Didysis. Ji tapo miestelio gyvenimo centru. 1516 m. miesteliui suteikta turgaus privilegija, leista pastatyti penkias karčemas. Betygalos parapija XVI a. tapo viena turtingiausių Žemaitijoje, čia jau veikė parapinė mokykla. Lietuviškos spaudos draudimo metais miestelio gyventojai padėjo knygnešiams platinti draudžiamus raštus, nemažai iš čia kilusių žmonių dirbo švietėjišką darbą. Betygalos miestelio dalis, kurioje stovi Šv. Mikalojaus bažnyčia, paskelbta urbanistikos paminklu.

8 Paminklas Vytautui Didžiajam

Betygalos centre, kelių sankryžoje, stūkso didinga Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto skulptūra, pastatyta 1930 m., minint šio Lietuvos valdovo mirties 500-ąsias metines. Ant aukšto postamento užkelta skulptūra vaizduoja tvirto stoto kunigaikštį, rankose laikantį žemyn nuleistą kalaviją. Paminklo autorius - skulptorius Petras Aleksandravičius.

9 Šv. Mikalojaus bažnyčia

Betygaloje, viename seniausių Žemaitijos miestelių, galime aplankyti Šv. Mikalojaus bažnyčią, pastatytą 1925–1930 m. Prieš tai, 1857–1858 m., statyta bažnyčia per Pirmąjį pasaulinį karą sudegė. Paminėtina, kad pirmieji katalikų maldos namai buvo įkurti dar XV a. pradžioje. XVI a. pab. - XVII a. pr. Betygaloje klebonu dirbo Mikalojus Daukša. Dabartinė Šv. Mikalojaus bažnyčia neobarokinė, turi ir neoklasicizmo bruožų. Jos projekto autorius - architektas Vladimiras Dubeneckis. Bažnyčios vidus padalytas į tris navas, kiekvienoje jų įrengti altoriai. Pagrindinis altorius - neobaroko stiliaus, sukurtas skulptoriaus Broniaus Pundziaus. Bažnyčioje galime išvysti nemažai vertingų sakralinio meno kūrinių. Greta bažnyčios stovi jai aukščiu nenusileidžianti varpinė, su bažnyčia sujungta galerija.

PASANDRAVIO MEMORIALINIS DRAUSTINIS

10 Bernotų sodyba-muziejus

Raseinių rajono savivaldybės Bernotų viensėdyje prabėgo kunigo, profesoriaus, žymaus XIX a. pab. - XX a. pr. lietuvių poeto Jono Mačiulio-Maironio (1862–1932) vaikystė. O ir suaugęs jis mėgdavo apsilankyti tėvų sodyboje. Dabar čia galime pamatyti dalį išlikusių sodybos pastatų (ledainę, tvartą, klėtį), apsilankyti Maironio sesers name įrengtoje etnografinėje ekspozicijoje (šį namą statyti seseriai padėjęs pats Maironis). Joje galima susipažinti su valstietiškos gyvenamosios aplinkos daiktais. Buvusi sodyba yra vienas iš Pasandravio istoriniam draustiniui priklausančių objektų.

Bernotų sodyba-muziejus

11 Pažintinis takas

Kelionė iš Bernotų į Pasandravį taku, jungiančiu šias abi sodybas, gali būti ne mažiau įdomi nei apsilankymas gimtojoje rašytojo sodyboje. Šis pažintinis pėsčiųjų takas buvo įrengtas 1987 m., minint poeto gimimo 125-ąsias metines. Vadinamasis Maironio ąžuolų takas tęsiasi truputį daugiau nei 1 km. Abiejose tako pusėse Maironio garbei jo giminaičių, žinomų Lietuvos kultūros, mokslo veikėjų buvo pasodinti 125 ąžuolai. Dabar čia viršūnes kelia jau 135 ąžuolai. Šalia čiurlena Luknės ir Sandravos upeliai. Taką puošia 1991 m. Lietuvos tautodailininkų kūrybinės stovyklos metu sukurti koplytstulpiai ir kryžiai.

Pasandravys

12 Pasandravys

Pasandravys, esantis šalia Bernotų ir priklausantis Pasandravio istoriniam draustiniui, - Maironio gimtinė. Apie 1860 m. Mačiulių šeima iš Bernotų persikėlė į Pasandravio dvarą, kuris už dvaro savininkų skolas

Šiluvos aikštė su Švč. Mergelės Marijos Gimimo bazilika

Mačiuliams buvo perleistas keleriems metams. 1864 m. Mačiulių šeima grįžo gyventi į Bernotus. Išlikę Maironio gimtosios sodybos reliktai – dvaro pamatai, mūrinė ratinė ir akmeninis šulinys.

ⓘ www.raseiniumuziejus.lt

ŠILUVA

13 Šiluvos miestelis

Šiluvos miestelis pirmą kartą paminėtas 1517 m. Miestelio herbe atsispindi daug reikšmės visai katalikų bendruomenei turintis įvykis: jame vaizduojama ant akmens stovinti Švč. Mergelė Marija su Kūdikiu rankose (dail. A. Každailis). Ruošiantis Švč. Mergelės Marijos apsireiškimo 400 metų jubiliejui, 2008 m. Šiluvoje įrengta aikštė, atidengtas paminklas popiežiui Jonui Pauliui II (aut. prof. Česlavas Dzvigajus) – jo viešnagei Lietuvoje atminti. Senoji miestelio dalis paskelbta urbanistikos paminklu.

14 Švč. Mergelės Marijos Gimimo bazilika

Nepaprasto grožio Šiluvos bažnyčia – Švč. Mergelės Marijos Gimimo bazilika – viena lankomiausių vietų šiame krašte, tikinčiuosius traukianti dėl Švč. Mergelės Marijos apsireiškimo. Rašytiniai šaltiniai atskleidžia, kad 1457 m. Šiluvoje buvo pastatyta pirmoji bažnyčia. Laikui bėgant jos vietoje kilo naujos šventovės. Dabartinė Šiluvos bažnyčia statyta 1760–1775 m. 1976 m. jai buvo suteiktas mažosios bazilikos titulas. Ši raudonų plytų dvibokštė trinavė bazilika yra vėlyvojo baroko stiliaus sakralinės architektūros statinys. Jos vidų puošia žymaus menininko Tomo Podgaiskio dekoruotų septynių altorių, sakyklos, krikštyklos ir vargonų tribūnos ansamblis. Centriniame altoriuje galima išvysti Švč. Mergelės Marijos (Šiluvos Madonos) paveikslą, kuris, pasakojama, dvarininko Petro Gedgaudo buvo parsivežtas iš Romos XV a. ir turi ilgą ir įdomią istoriją. Tiesa, neretai šis paveikslas bažnyčioje būna dengiamas kitu – vaizduojančiu Švč. Mergelės Marijos apsireiškimą (aut. J. Rutkovskis). Tai tik keletas iš šią baziliką puošiančių sakralinio meno kūrinių. Bažnyčioje kasmet rugsėjo pradžioje aštuonias dienas vyksta atlaidai, vadinami Šilinėmis.

15 Švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo koplyčia

Ne rečiau nei Švč. Mergelės Marijos Gimimo bazilika lankoma ir Šiluvos Švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo koplyčia. 1517 m. Šiluvos savininkai Zavišos perėjo į protestantizmą, taigi iš katalikų bažnyčios atėmė žemes ir perdavė evangelikams reformatams. Netekusi žemių, pajamų katalikų bendruomenė nyko. Evangelikų reformatų bendruomenei buvo iškelta byla dėl turto užvaldymo, bet katalikai negalėjo įrodyti savo teisių, nes neturėjo žemių užrašymo akto. 1622 m. protestantai bylą pralaimėjo, žemes grąžino katalikams.

Pasak Šiluvos kunigo Mikalojaus Sviekausko 1665 m. užrašyto pasakojimo, kartą piemenėliai pamatę ant akmens sėdinčią ir raudančią Švč. Mergelę Mariją su Kūdikiu rankose. Ji atskleidusi, kad rauda dėl to, jog

Šiluvos Švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo koplyčia

anksčiau šiose žemėse žmonės garbinę jos sūnų, o dabar sėja rugius. Į apsireiškimo vietą buvo pakviestas aklas šimtametis senelis. Senelis tuoj pat praregėjo ir nurodė vietą, kur užkasta skrynia su bažnyčios steigimo aktu, Švč. Mergelės Marijos paveikslu ir brangiu arnotu.

Manoma, kad šis apsireiškimas įvyko 1608 m. Tai pirmas Dievo Motinos apsireiškimas Europoje. Dabartinė koplyčia pagal Paryžiuje gyvenusio architekto ir skulptoriaus Antano Vivulskio projektą buvo pastatyta 1924 m., tačiau vidaus įrengimo darbai truko visą tarpukarį, o slapta – net ir sovietmečiu. Tik 1999 m. ši koplyčia buvo visiškai įrengta. Statybų ir įrengimo darbai tiek užsitęsė ne veltui – dabar tikintieji gali džiaugtis didinga, aukšta, balto mūro neogotikine, viduje vitražais, skulptūromis ir kitais meno kūriniais išpuošta šventove. 1993 m. šioje koplyčioje lankėsi popiežius Jonas Paulius II.

LYDUVĖNAI

16 Žalpių akmuo

Dubysos regioniniame parke, netoli Žalpių kaimo, galime išvysti Žalpių akmenį su pėdomis. Jis priskiriamas prie dubenėtųjų akmenų. Akmuo yra tamsiai pilkas, apsamanojęs, 3,9 m ilgio, 3,8 m pločio ir nuo žemės paviršiaus iškilęs 1,15 m. Jame matyti dvi duobutės: didesnioji 50 cm ilgio vadinama Dievo pėda, o antroji (14 cm ilgio) – Velnio pėda. Pasak padavimo, kartą ant akmens sėdėjęs Dievas, atlėkęs velnias ir atsisėdęs šalia. Dievas grūdęs velnią lauk, tas net pėdą palikęs ir gabalą akmens nuspyręs.

17 Geležinkelio tiltas

Lyduvėnų miestelyje, Radviliškio–Pagėgių geležinkelio ruože esantis tiltas per Dubysą ir jos slėnį yra ne tik vienas svarbiausių miesto objektų, bet ir aukščiausias bei ilgiausias geležinkelio tiltas Lietuvoje. 2008 m. jis paskelbtas kultūros paveldo objektu. Tilto ilgis – 599 m, o aukštis – 42 m. Pirmąjį medinį tiltą čia pastatė vokiečiai 1916 m. Įdarbinti prie šio tilto statybų plušėjo maždaug 2 tūkst. karo belaisvių. Tai buvo vienas didžiausių tiltų Europoje, tačiau dėl netvirtų medinių konstrukcijų neatrodė saugus, todėl nebuvo tinkamas traukinių eismui. 1919 m. prasidėjo naujojo plieninio tilto statybos. 1944 m. vokiečiai tiltą susprogdino. Tais pačiais metais jis buvo atstatytas, tačiau atrodė netinkamas naudoti. 1952 m. buvo pastatytas dabartinis plieninis tiltas.

18 Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia

Lyduvėnų miestelyje stovi įdomios architektūros Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia. Šaltiniuose šiuo vardu šventinta bažnyčia minima nuo XVII a. pr. Mūrinė bažnyčia pastatyta 1761 m. Po 1944 m. gaisro bažnyčia buvo ilgai atstatinėjama. Bažnyčios didysis altorius primena Vatikano Šv. Petro aikštę. Altorius yra su Nukryžiuotuoju (šonuose stovi Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus statulos) – tai iš gelžbetonio nulietas baldakimas su mažu kupolu viršuje, kurį laiko keturios kolonos. Šoniniuose altoriuose stovi Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės ir Šv. Antano statulos.

Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčios didysis altorius

19 Lyduvėnų piliakalnis

Miestelio pietvakarinėje dalyje, Lyduvos dešiniajame krante, stūkso vienas iš Lyduvėnų piliakalnių - Danutės kalnas, datuojamas I–II tūkst. pradžia. Jo aikštelė yra trapecinė, pailga. Ši aikštelė pietvakariniame krašte buvusi įtvirtinta keturiais pylimais ir tarp jų iškastais grioviais. Piliakalnis gaubiamas mišrių medžių. Jo šlaitai yra statūs, maždaug 15 m aukščio. Netoli stūkso ir dar du piliakalniai - Barsukalnis ir Kaukuris. Apie Danutės kalną sukurtoje legendoje pasakojama, kad karų su kryžiuočiais metu šiame kalne stovėjusi pilis. Nuo kalno viršūnės gerai matydavęsi kitų netoliese stūksančių piliakalnių gyventojų duodami pavojaus ženklai, kviesdavę vyrus į karą. Likusios pilyje moterys laukdamos savo vyrų verkdavusios ir iš tų ašarų susidaręs nedžiūstantis Lyduvėlės upelis. Kartą, pasibaigus karams, negrįžo tik Danutės vyras. Tik ji viena ilgai liūdėjusi ir verkusi - iš to kilo ir Lyduvėnų pavadinimas („liūdžiu viena").

RASEINIAI

Centrinė Raseinių aikštė ir paminklas „Žemaitis" (skulpt. V. Grybas, 1934)

20 Paminklas „Žemaitis"

Raseinių - vieno svarbiausių Žemaitijos centrų - aikštėje stovi „Žemaičio" skulptūra. Šis marmuru padengtas paminklas, sukurtas žymaus lietuvių skulptoriaus Vinco Grybo, buvo pastatytas 1934 m. Skulptūra vaizduoja tvirtą vyrą, sutramdžiusį mešką ir ryžtingai žengiantį pirmyn - toks žemaičio simbolis. Juo norėta pagerbti tautinio atgimimo, kovų už Lietuvos nepriklausomybę dalyvius. Trys bareljefai skulptūros pamato šonuose vaizduoja tautos kovas dėl Nepriklausomybės, Vilniaus ir Klaipėdos kraštų. Skulptūroje iškalti žodžiai: „Amžiais budėjau ir vėl nepriklausomybę laimėjau."

21 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Kiek žinoma, pirmoji bažnyčia Raseiniuose buvo pastatyta dar XV a. XVII a. antrojoje pusėje čia įsikūrę vienuoliai dominikonai pasistatė naują mūrinę bažnyčią ir vienuolyną. 1730 m. bažnyčią apgadino gaisras. Ji buvo atstatyta 1782 m., vadovaujant dominikonui architektui Liudvikui Grincevičiui. Bažnyčia - renesanso ir baroko architektūros bruožų, tinkuoto mūro, lotyniško kryžiaus plano, trijų navų; pagrindiniame fasade iškilę du žemi bokštai. Viduje įrengti penki altoriai. Galima pasigrožėti XX a. pr. datuojamais Jėzaus Širdies, Šiluvos Švč. Mergelės Marijos, Prisikėlusio Kristaus paveikslais ir daugybe kitų šios bažnyčios vidų puošiančių meno kūrinių. Šalia bažnyčios išlikęs 1778 m. statytas dominikonų vienuolynas.

22 Raseinių krašto istorijos muziejus

Tiek Raseinių lankytojams, tiek vietiniams, norintiems dar geriau pažinti savo kraštą, vertėtų apsilankyti Raseinių krašto istorijos muziejuje - buvusiuose arešto namuose. Šie namai iš pradžių daugiausia „glaudė" komunistinių pažiūrų jaunuolius, o okupacijų metais - nepritarusius okupacijai Raseinių apskrities gyventojus. 1952 m. panaikinus 1930 m. statytą kalėjimą, čia įsikūrė profesinė technikos mokykla. Vėliau, 1975 m., keliuose mokyklos kabinetuose ėmė veikti Raseinių krašto istorijos muziejus. Pastatas buvo atnaujintas. Dabar muziejaus lankytojams pristatomi įvairiausi šio krašto istoriją atskleidžiantys dailės, etnografijos, geologijos, raštijos, fotografijos ir kiti rinkiniai, veikia audimo mokyklėlė.

ⓘ www.raseiniumuziejus.lt

23 Dubysos regioninis parkas

Dubysa - Nemuno intakas, savo vandenis plukdantis per Vidurio Lietuvą maždaug 139 km. Dubysos pakrančių šlaituose, pievose ir miškuose auga daugiau nei 700 augalų rūšių. Įspūdį palieka ne tik šių vietų augmenija, bet ir Dubysos krantuose išsidėstę trys Lyduvėnų piliakalniai. Slėnio kraštovaizdį saugoja Lyduvėnų kraštovaizdžio draustinis, priklausantis Dubysos regioniniam parkui.

Dubysos regioninis parkas įsteigtas siekiant išsaugoti Dubysos slėnio kraštovaizdį, jo gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes. Regioniniame parke galime aplankyti: Maironių miestelio koplytėlę, Maironio tėviškę ir gimtinę, Lyduvėnų, Betygalos, Ugionių miestelius ir kt.

ⓘ www.dubysa.info

Nuo Prienų sostinės link

Prienai-Nemajūnai-Jundeliškės-Jieznas-Stakliškės-Lepelionys

Prienų rajono savivaldybės herbas

Birštono savivaldybės herbas

PRIENAI

	50 km		3 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	15		✓		✓		✓

Jei kada iš Suvalkijos trauksime sostinės link, vieno pusdienio ištyrinėti turtingą kelio A16 ruožą nuo Prienų iki Vilniaus neužteks. Galima išskirti net keletą vietos turizmo maršrutų, vienas iš jų driekiasi per Prienų rajono ir Birštono savivaldybes.

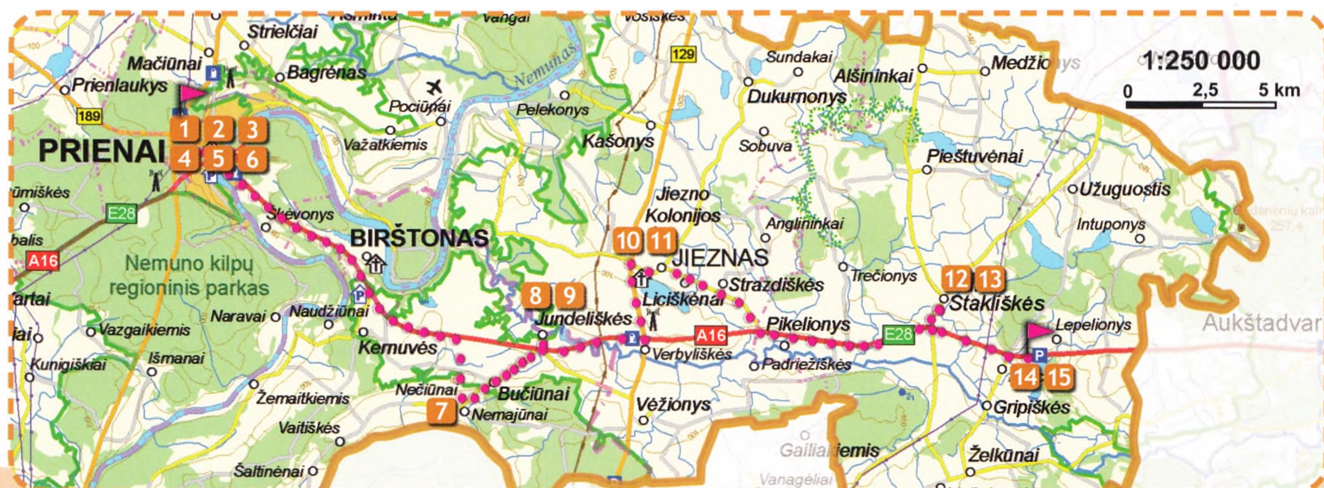
Centrinė Vytauto gatvė Prienuose

Kelionę pradėkime rajono centre – Prienuose, nutolusiuose nuo Vilniaus 100 km, nuo Kauno – 35 km, nuo Alytaus – 30 km. Miestas ėmė kurtis, pradėjus kirsti miškus vaizdingose Nemuno apylinkėse. Miesto vardas pirmąkart paminėtas 1502 m., kai didysis kunigaikštis Aleksandras užrašė Prienų dvarą Mykolui Glinskiui. Prienai suklestėjo XVII a. vid., jų valdytojui Gotardui Vilhelmui Butleriui tapus seniūnu. Buvo nutiesti mediniai šaligatviai, pastatyta pašto stotis ir Prancūzijos Sisterono pilies pavyzdžiu suprojektuoti įspūdingi rūmai su sodais ir gėlynais. Pilis neišliko, 1701 m. buvo sugriauta švedų, tačiau Revuonos ir Nemuno santakoje galima įžvelgti pamatų likučių. Buvusioje dvarvietėje šiuo metu įkurtas miesto parkas.

Dabar Prienuose gyvena apie 10 tūkst. gyventojų, tai – vidutinis Lietuvos miestas su gražiai sutvarkytu centru, gėlynais papuošta savivaldybės aikšte ir kruopščiai puoselėjamu krašto muziejumi **1**, medine Prienų Kristaus Apsireiškimo bažnyčia **2**. Įdomesni objektai laukia mūsų Nemuno pakrantėje. Čia, prie Greimų tilto **3**, vedančio Vilniaus link, stovi Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kęstučio skulptūra **4**. Kitoje gatvės pusėje pamatysime stulpelį, žymintį Suvalkijos ribas, – kitapus Nemuno plyti dzūkų kraštas.

Bet dar neskubėkime keltis per Nemuną – pakeliaukime kairiuoju Nemuno krantu prieš srovę. Dėmesį atkreipia grakštus triaukštis XIX a. pab. malūno pastatas **5**, kuriame anksčiau buvo įsikūręs „Revuonos“ viešbutis, o dabar šeimininkauja rajono aplinkosaugos agentūra. Už šalia esančio miesto parko, F. Vaitkaus gatvės gale, surasime dar vieną kultūros paveldo objektą – Popierinę **6**. Čia, netoli upelio Drubengio žiočių, XVII a. buvo įkurta viena seniausių bei stambiausių popieriaus dirbtuvių to meto Lietuvoje.

Pagaliau pajudame į Dzūkiją. Už Nemuno miestas netrukus baigiasi, patenkame į Birštono savivaldybės teritoriją. Už 5 km nuo Prienų, už kelių šimtų metrų

„Revuona" ant Nemuno kranto Prienuose

nuo A16 plento, dešinėje pusėje atsiveria Škėvonių atodanga. Nemunas čia daro didžiąsias savo kilpas prieš aprimdamas ir įtekėdamas į Kauno marias. Nemuno kilpos sąsmaukos ties Birštonu plotis - vos pora kilometrų, ir įsukus į kurortą kairėje pusėje tuoj pat vėl atsiremtume į Nemuną. Tiesa, jis čia jau ramesnis ir pradeda platėti.

Birštone galima praleisti visą dieną, todėl ekskursiją po kurortą rasite kitame maršrute (žr. 188 p.), o mes kylame į kalną ir už maždaug 5 km nuo Birštono sankryžos pamatome rodyklę į Nemajūnus. Sukame į dešinę per Geležūnus ir už 3 km Nemuno slėnyje išnyra medinės gotikos šedevras - Nemajūnų Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia 7. 2010 m. restauruotas, pritaikytas turizmo reikmėms ir klebonijos pastatas. Kad nereikėtų grįžti tuo pačiu keliu, atgal sukame per Bučiūnus ir kirsdami A16 plentą įriedame į Jundeliškių kaimą. Čia dar stovi medinis dvaro gyvenamasis namas 8. Jundeliškės garsėja jurginais. Manoma, kad dvaro savininkas Stanislovas Moravskis pirmasis atsivežė ir pasodino jurginų, iš kur jie ir paplito po visą Lietuvą. Už dvaro parko rasime ir 1958 metais pastatytą Verknės užtvanką ir Jundeliškių HE 9.

Grįžtame į A16 plentą ir sukame kairėn Vilniaus link, už 4 km, Verbyliškių kaime, privažiuojame sankryžą su 129 plentu (Kaišiadorys-Alytus). Sukame į kairę ir už 3 km mus pasitinka Jiezno panorama.

Jieznas įsikūręs šiauriniame to paties pavadinimo ežero krante, todėl verta trumpam stabtelėti ties pirmu įvažiavimu į miestą ir pasigrožėti miesto pastatų at-

PRIENAI

1 Prienų krašto muziejus

Prienų krašto muziejus įkurtas 1995 m. žymaus prieniečio - inžinieriaus, mokytojo - Cezaro Pšemeneckio namuose. Muziejuje jau sukauptos gausios, beveik 20 tūkstančių eksponatų turinčios etnografijos, tautodailės, krašto istorijos ekspozicijos, o kultūros, meno ir mokslo kambariuose galima susipažinti su kūrybingiausiais ir iškiliausiais Prienų kraštiečiais bei žodžių meistrų - Justino Marcinkevičiaus, Vytauto Bubnio - darbais. Įdomios muziejuje teatralizuotos mokomosios programos: muziejus kviečia išgirsti dvidešimt vieno piliakalnio legendą, sužinoti apie grafų Butlerių giminės nuotykius ir žygius, pamatyti piliavietę, dvarą ir pajusti senųjų Prienų gatvių romantiką.

ⓘ www.prienumuziejus.lt

2 Kristaus Apsireiškimo bažnyčia

Pirmoji Prienų bažnytėlė buvo pastatyta dar 1609 m., dabartinė Prienų Kristaus Apsireiškimo bažnyčia pastatyta 1750 m. (1875 m. praplatinta). Medinė Prienų bažnyčia laikoma vienu seniausių ir unikaliausių šalies medinės architektūros pavyzdžių. Po Pietų Lietuvą keliaujantys turistai dažnai aplanko šį įspūdingą pastatą. Šventovės pastatas yra išvaizdus, stilingas, vertingas tiek savo architektūra - liaudišku baroko stiliumi, tiek jame esančiomis dailės vertybėmis. Didelę meninę vertę turi

Prienų bažnyčios didysis altorius

penki barokiniai altoriai, gausiai dekoruoti ornamentiniais drožiniais, juose sumontuoti slenkantys šventųjų paveikslai. Bažnyčioje įrengti autentiški 12 balsų vargonai, datuojami 1767–1769 m. Vargonų prospektą puošia angelų figūros su trimitais.

3 Greimų tiltas per Nemuną

Tilto per Nemuną Prienuose ilgis yra 227 m, plotis – 11 m. Tiltas pastatytas prieš Antrąjį pasaulinį karą, jį suprojektavo Anatolijus Rozenbliumas. Šio tilto per Nemuną statyba rūpinosi Prienų burmistras Julius Greimas. 2010 m. birželio 21 d. Vyriausybės nutarimu tiltui suteiktas Greimų vardas, pagerbiant iškilią prieniečių šeimą: Julių Greimą (1882–1942), buvusį miesto burmistrą, mokytoją ir tremtinį, ir jo sūnų, profesorių Algirdą Julių Greimą (1917–1992), Lietuvos ir Prancūzijos mokslininką (kalbininką, semiotiką ir mitologą).

Greimų tiltas per Nemuną Prienuose

spindžiais vandenyje. Aiškiai matyti pagrindiniai trys miesto akcentai – bažnyčios 10 bokštai centre, raudonų plytų malūno kraigas kairėje ir galu į ežerą stovintis pastatas dešinėje – tai, kas liko iš Jiezno dvaro rūmų.

Miesto centre – didelė kvadratinė aikštė, kurioje stovi paminklinis akmuo, skirtas paminėti 1492 m. įkurtam miesteliui. Į pietryčius, kur anksčiau stovėjo didingi dvaro pastatai 11, dabar rasime vos pora perstatytų statinių. O kadaise apie Pacų rūmus sklido garsas ir už valstybės ribų. Netgi buvo sakoma, kad „Pacas vertas rūmų, rūmai verti Paco“. Deja, dvaro nuosmukis prasidėjo XIX a. pr., o 1837 m. po įvykusio gaisro, rūmai palikti likimo valiai. Šiandien išliko tik dvaro dviejų flygelių fragmentai, egzistuojantys kaip atskiri pastatai. Už miesto seniūnijos ir išlikusių dvaro statinių rasime dvaro parką, kuriame gyventojai švenčia Jonines ir Užgavėnes.

Šiaurės rytiniame aikštės kampe prasideda Jiezno bažnyčios šventorius. Nors neišliko Pacų statytų rūmų, bažnyčia šiandien tvarkoma rūpestingų klebono rankų. Šv. arkangelo Mykolo ir Jono Krikštytojo bažnyčią galima pavadinti neatrastu Lietuvos perlu. Vėlyvojo baroko architektūros formas papildo daugybė freskų ir paveikslų, o rūsio navoje išlikusios Pacų kriptos.

XX a. miestas tapo aršių kovų židiniu. Tiek Pirmojo, tiek Antrojo pasaulinių karų metais vyko stip-

Jiezno Šv. arkangelo Mykolo ir Jono Krikštytojo bažnyčia

Jiezno panorama

rus pasipriešinimas krašto okupantams. Antrojo pasaulinio karo metu Jiezne buvo įkurta NKVD būstinė, kuri žiauriai susidorojo su čia aktyviai veikusiais partizanais. Pirmojo pasaulinio karo aukos ilsisi Jiezno senosiose kapinėse, o prie Jiezno vandentiekio bokšto įkurtos atskiros partizanų kapinaitės, čia palaidota per 200 sovietinei okupacijai pasipriešinusių kraštiečių.

Iš miesto galime išvažiuoti į rytus, Pikelionių link. Šiame ir gretimuose kaimuose įsikūrusi ne viena kaimo turizmo sodyba. Šeimininkai čia suteiks ne tik nakvynę, iškūrens pirtį, bet ir išnuomos baidares pasiirti vinguota Verknės upės vaga. Grįžtame į A16 plentą ir riedame dar 5 km į rytus, Vilniaus link. Kiek atokiau nuo plento, už 1 km kairėje, šviečia Stakliškių miestelio trobesiai. Stakliškėse trumpam sustojame apžiūrėti Švč. Trejybės bažnyčios 12, kuri ne mažiau puošni nei Jiezno šventovė. O didžiausia Stakliškių įžymybė – pagal seniausias tradicijas iki šių dienų verdamas lietuviškas midus – taip vadinasi ir jį gaminanti įmonė 13. Gamykla turi firminę parduotuvę, kurioje galima įsigyti gėrimų originalioje suvenyrinėje pakuotėje. Įmonėje taip pat organizuojamos grupinės ekskursijos ir degustacijos.

Kelionę po Prienų kraštą galima užbaigti Lepelionių kaime, kur vaizdingame šlaite prie pat kelio stūkso Napoleono kepure vadinamas Lepelionių piliakalnis 14. Dėl įspūdingo panoraminio vaizdo nuo kalvos ir poilsio aikštelės tai – vienas žinomiausių ir dažniausiai fotografijose įamžinamų piliakalnių. Žemiau telkšo Lieliaus ežeras 15, kuriame vasarą galima pabraidyti ir atsigaivinti po kelionės. ▪

4 Kęstučio paminklas

Paminklas valdovui Kęstučiui buvo atidengtas 1937 m. lapkričio 14 d. šalia Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kęstučio penktojo pulko kareivinių. Paminklas – 10 m aukščio kunigaikščio Kęstučio statula ant aukšto dviejų dalių postamento, kurio apatinė dalis – į viršų platėjanti plokštė, stovinti ant 4 rutulių. Ją puošė tautinės simbolikos ornamentai, bareljefai. Kęstutis pavaizduotas stovintis, atsirėmęs į kalaviją ir skydą. Paminklą juosė metalinė tvorelė, kurios stulpus puošė dekoratyvinės vazos su Vyčio kryžiais. Paminklo autorius – Kipras Ausiejus. Apie 1954 m. paminklas buvo nugriautas ir užkastas. Bronzinė Kęstučio statula pastatyta 1990 m. pavasarį kairiajame Nemuno krante, prie tilto (skulpt. G. Kamarauskas, archit. K. Lupeikis).

5 „Revuona“

Revuonos upelio vardu pavadintas viešbutis įkurtas sename 1984 m. rekonstruotame malūne (malūnas statytas 1925 m.). Tai trijų aukštų mūrinis pastatas ant Nemuno kranto. Viešbutis nebeveikia nuo 1995 m., tačiau pastatas ir dabar atkreipia kiekvieno, važiuojančio per tiltą, dėmesį. Revuonos vardu vadinamas ir šalia esantis miesto parkas, įkurtas XVII a. viduryje šalia Gotardo V. Butlerio rūmų. Jį puošė pavėsinės, šiltnamiai, kanalai ir tvenkiniai. Naujas geometrinio plano parkas įveistas XX a. pirmojoje pusėje, per jį čiurlena mažas upeliukas. Miesto parkas – saugomas kraštovaizdžio objektas.

6 Popierinė

Ant sraunaus Drubengio kranto, netoli upelio žiočių, prie pat Prienų, įspūdingame akmens mūro pastate būta malūno ir vienų iš seniausių bei stambiausių popieriaus dirbtuvių to meto Lietuvoje. Manoma, kad jos pastatytos XVII a. ar dar anksčiau. Dar ir šiandien vietovė vadinama Popierine. 1701 m. švedams užpuolus Lietuvą, buvo sudegintas vandens malūnas bei popieriaus gamybos įmonė. Vėliau kunigaikščio Kazimiero Sapiegos iniciatyva įmonė buvo atkurta. K. Sapiegos kvietimu vokietis G. Thierbachas patobulino popieriaus gamybos technologiją, kuri buvo labai įdomi. Drubengio tvenkinyje buvo pūdomi ir malami skudurai. Popieriaus masė buvo pilstoma, presuojama rankomis ir gaminamas aukštos kokybės baltas, spalvotas ir vyniojamas popierius bei kartonas. Popieriaus lakštuose buvo įspaudžiamas vandenženklis su Sapiegų herbu ir užrašu „Prienai G. Thierbach". Gaminiai buvo vežami į Varšuvą, Sankt Peterburgą, Maskvą. XIX a. fabrikas sunyko.

NEMAJŪNAI

Nemajūnų Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia

7 Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia

Unikali Nemajūnų Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia buvo pastatyta 1878 m. Tai vienintelis išlikęs originalus medinės neogotikos liaudies meistrų kūrinys Lietuvoje. Šventovė, kurios architektūroje susipina gotikos ir klasicizmo formos, pastatyta pagal žymaus Lietuvos romantizmo architektūros atstovo Tomo Tišeckio projektą. Pagrindinė kompozicijos idėja – romantinė viduramžių nostalgija, siekimas imituoti žinomo gotikos paminklo – Šv. Onos bažnyčios – pagrindinį fasadą.

2010 m. rekonstruota viena gražiausių bažnyčių Nemuno kilpų regioniniame parke, puošta daugybe bokštelių ir karnizų, pasižyminti turtinga ornamentika, liaudies meistrų naudotais medžio sijų, detalių sujungimo, originaliais konstrukciniais sprendimais.

JUNDELIŠKĖS

Jundeliškių dvaro gyvenamasis namas

8 Jundeliškių dvaro sodyba

Jundeliškių dvaras – vienintelis iš daugelio Paverknės dvarelių, išlikęs iki šių dienų. Pagrindinis dvaro akcentas – XVIII a. pab. statytas medinis gyvenamasis namas ir šimtmečiu vėliau įveistas vietinių bei kitų kraštų augalų parkas. Parkas užima 4 ha, jame yra retų medžių ir didelė graži liepa. Parkas atsirado dėl atsiskyrėlio gyvenimą pamėgusio lenkų rašytojo, medicinos mokslų daktaro Stanislovo Moravskio, gimusio ir užaugusio Jundeliškių dvare, noro. Teigiama, kad S. Moravskis pirmasis atsivežė jurginų į Lietuvą ir pasodino prie savo dvaro sodybos. Šiuo metu vasaromis Jundeliškių dvare vyksta S. Moravskio literatūriniai skaitymai, kuriuose dalyvauja poetai ir aktoriai. S. Moravskis palaidotas Nemajūnų kapinėse.

Jundeliškių HE

9 Jundeliškių HE

Nemuno kilpų regioniniame parke vingiuoja vaizdingoji upė Verknė, kasmet sulaukianti vis daugiau vandens turistų iš visos Lietuvos, kurie baidarėmis nori plaukti šios upės maršrutu. Verknė pasižymi sraunia srove, ramesnė ir platesnė tampa tik ties ežerais ir dviem hidroelektrinėmis – Aukštadvario ir Jundeliškių. Jundeliškių HE buvo pastatyta 1958 m., jos pastatas, užtvankos ir įrenginiai išliko nepakeisti. Hidroelektrinės tvenkinys užima 24 ha plotą. Verknės užtvanką ties Jundeliškių HE yra pamėgę ir žvejai.

JIEZNAS

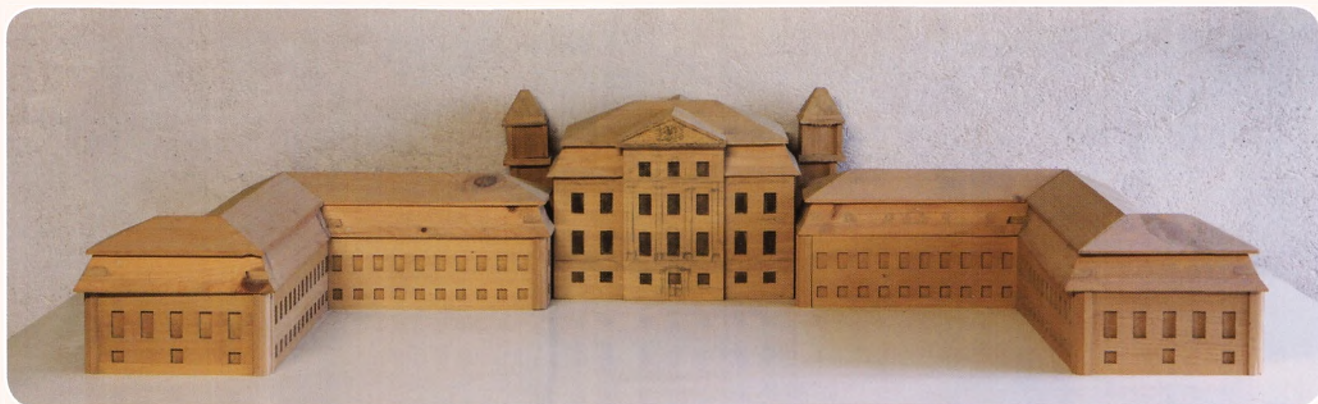
10 Šv. arkangelo Mykolo ir Jono Krikštytojo bažnyčia

Didikų Pacų giminės laikus mena 1643–1670 m. Stepono Kristupo Paco lėšomis statyta Jiezno bažnyčia (1770 m. atnaujinta). Šv. arkangelo Mykolo ir Jono Krikštytojo bažnyčia įtraukta į Lietuvos baroko kelią, yra išskirtinė. Šventovės lubos ir sienos ištapytos vertingomis freskomis.

Jiezno bažnyčios didįjį altorių ir šiandien puošia 1875 m. dailininko Nikodemo Silvanavičiaus tapytas „Šv. Mykolas arkangelas“ (dail. Gvido Reni kūrinio kopija). Barokinės bažnyčios sakykla laikoma viena gražiausių Lietuvoje. Rokokinis vargonų prospektas įrengtas apie 1770 m. Jį puošia jungtinis fundatorių Pacų ir Radvilų herbas. Bažnyčios rūsiuose buvo įrengti bažnyčios fundatorių, Pacų giminės, mauzoliejai. Išlikusi kripta, o palaikų likimas nežinomas.

Jiezno bažnyčios vidus

Buvusių Jiezno dvaro rūmų maketas (aut. V. Gusas, 2005)

11 Jiezno dvaro sodyba

Jiezno dvaro istorija prasidėjo 1633 m., kai jį nusipirko LDK iždininkas Pacas. Didikas pastatydino labai puošnius baroko stiliaus rūmus, kuriuose buvo 12 salių, 52 kambariai ir 365 langai (pagal mėnesių, savaičių ir dienų skaičių metuose), rūmus puošė freskos, paauksuoti medžio raižiniai, Venecijos veidrodžiai. Jiezno rūmų prototipas – ankstyvojo italų baroko Palazzo, o ypač Radvilų rezidencinė pilis Nesvyžiuje. 1837 m. žaibui sudeginus rūmus, iš jų liko tik du šoninių flygelių fragmentai. Rūmai neatstatyti iki šių dienų.

Jiezno dvaro parkas buvo sukurtas XVIII a. pab. – XIX a. pr. pagal nežinomo italų architekto projektą. Tuometinį parką juosė tvenkiniai, vandens kanalai, pro rūmus tekėjo nedidelis upelis. Nuo dvaro rūmų terasos atsiverdavo puiki Jiezno ežero panorama. Išlikę Jiezno dvaro parko želdiniai paskelbti gamtos paveldo objektu.

STAKLIŠKĖS

12 Švč. Trejybės bažnyčia

Stakliškių bažnyčia yra įdomus ir labai vertingas vėlyvosios barokinės architektūros pavyzdys. Pirmoji Stakliškių bažnyčia buvo pastatyta karaliaus Zigmanto Vazos iniciatyva 1593 m., o dabartinę barokinę Švč. Trejybės bažnyčią 1776 m. pastatė tuometinis Stakliškių seniūnas Juozapas Boufalas. Šaltiniuose teigiama, kad J. Boufalas ir Pacas susilažinę, kuris gražesnę bažnyčią pastatysiąs. Stakliškių gyventojų įsitikinimu, jų šventovė buvusi gražesnė.

Vertingas bažnyčios paveldas – šešių altorių ansamblis, dekoruotas tapybos darbais. Ypač vertingas Švč. Trejybės paveikslas, tapytas 1776 m., uždengtas paauksuotais aptaisais, esantis didžiajame altoriuje.

Stakliškių bažnyčia

Stakliškių gamyklos „Lietuviškas midus" gamybos patalpos

13 Lietuviškas midus

Prieš pusę amžiaus nedidelėje Lietuvos gyvenvietėje Stakliškėse buvo pradėtas gaminti vienas seniausių gėrimų pasaulyje – midus. Midus čia gaminamas pagal senąsias lietuviškas tradicijas iš natūralių vietinių produktų: medaus ir žolelių antpilo. Šis gėrimas žmonijai buvo žinomas anksčiau negu vynas ar alus. Senovės Kinijoje ir Irane midaus gėrimai pradėti gaminti 7 000–5 400 m. pr. Kr. Midus užima svarbią vietą daugelio tautų kultūroje. Midus tuo pat metu buvo ir šventas, ir kasdienis gėrimas, naudotas įvairiose religinėse ir kitose šventėse.

Lietuvoje midų gamino jau prieš kelis tūkstančius metų. Juo mėgavosi tiek Lietuvos kunigaikščiai, tiek ir paprasti žmonės. Dažnai midų gerdavo ir smuklėse. XVIII–XIX amžių sandūrą, kai nykstant miškams išnyko ir drevinė bitininkystė, galima laikyti midaus vartojimo pabaiga. Mintis atgaivinti midaus gamybą Lietuvoje kilo alaus gamybos technologui Aleksandrui Sinkevičiui. 1959 m. gamyba buvo atnaujinta Stakliškėse, anksčiau buvusioje alaus darykloje, rekonstruotoje į gėrimų gamyklėlę „Lietuviškas midus".

Šiuo metu įmonėje svečiams organizuojamos ekskursijos ir degustacijos, kurių metu lankytojai

RD 2012-01/38

Stakliškių gamyklos „Lietuviškas midus" pastatai

RD 2012-01/38

turi puikią progą pamatyti, kaip gimsta lietuviškas midus, susipažinti su midaus gėrimų gamybos technologija ir procesais, aplankyti rūsius, kuriuose gėrimai yra brandinami. Ekskursijos priimamos tik iš anksto užsiregistravus.

Trakų g. 9, Stakliškės
Tel. 8 319 45558
degustacija@midus.lt
ⓘ www.midus.lt

LEPELIONYS

14 Lepelionių piliakalnis

Vienas įspūdingiausių Prienų krašto senosios praeities paminklų – Lepelionių piliakalnis. Nuo piliakalnio atsiveria gražus vaizdas, matyti tolumoje dunksantys Dzūkijos miškai ir šalia tyvuliuojantis Lieliaus ežeras. Šį ypatingos formos piliakalnį vietiniai vadina Balnakalniu, matyt, dėl to, kad jo viršūnė kiek primena balną. Vėliau piliakalnis imtas vadinti Napoleono kepure: pasak legendos, pro šalį ėję Napoleono kareiviai turėjo nešti po kepurę smėlio ir pilti jį į vieną krūvą – štai taip ir iškilęs piliakalnis.

Piliakalnis datuojamas I–II tūkstantmečiais. Nuo šio tūkstantmečio vidurio ant jo jau stovėjusi medinė pilaitė, kuri galėjo priklausyti baltų genčių kilmės didikams. Jo šlaitai gana statūs – 7,5–15 m aukščio.

Lepelionių piliakalnis žiemą

15 Lieliaus ežeras

Šalia miško ir Lepelionių piliakalnio dūmoja vienas iš 30 ežerų Prienų krašte – Lieliaus ežeras su gausybe nuošalių pakrančių, kur vasarą dvelkia ramybė. Vaizdingoje vietovėje esantis Lieliaus ežeras pritraukia daug stovyklautojų – čia organizuojamos turistinės stovyklos, pasiplaukiojimai baidarėmis per sraunią ir vinguotą Verknės upę.

Birštonas

Birštono savivaldybės herbas

	–		4 km		✓		✓
	4 val.		✓		✓		✓
	10		✓		–		✓

Keliauti po Birštoną siūlome pėsčiomis dėl nedidelio atstumo ir galimybės eiti ten, kur nepravažiuoja automobiliai. Pasakysime dar atviriau – čia važiuoti su automobiliu nėra kur. Čia pat išsidėstę ir miesto įžymybės, ir gydyklos, ir Nemuno krantinė, ir Vytauto kalnas.

Birštonas pirmąkart paminėtas 1382 m. vokiečio Vygando Marburgiečio kronikoje, kur minimi kryžiuočiai, besirengiantys pulti medinę pilį ant stataus kalno ties sūriu vandeniu, vadinamą „Birsten", „Birstan". Po Žalgirio mūšio Birštonas tapo didžiųjų kunigaikščių medžioklės dvaru, o miestelio kaip kurorto veikla prasidėjo XIX a. viduryje. 1855 m. pastatyta pirmoji gydykla, o 1879 m. atrastas ir ištirtas mineralinis šaltinis.

Į Birštoną įvažiuosime Jaunimo g., vykime ja giliau į miestą. Pakeliui, Jaunimo g. 4, matysime kultūros centrą, kurio fasado stiklus puošia Vytauto Švarlio vitražai. Šalia – savivaldybės pastatas, autobusų stotis. Iš Jaunimo g. pateksime į S. Dariaus ir S. Girėno g., kurios prieigose ir palikime automobilį. Jeigu mums reikės informacijos apie Birštoną, maitinimo ar apgyvendinimo paslaugas, kelionės pradžioje užsukime į Birštono turizmo informacijos centrą **1** (B. Sruogos g. 4). O jeigu norime Birštoną pažinti nuo automobilio stovėjimo vietos, tuomet sukime į Muziejaus g. ir ties sankirta su Vytauto g. rasime Birštono muziejų **2**. Pasukę Vytauto gatve į pietus, išeisime į naujai sutvarkytą J. Basanavičiaus aikštę. Už jos tuoj pat – Šv. Antano Paduviečio bažnyčia **3** ir Sakralinio meno muziejus **4**. Kairėje – senasis „Tulpės" sanatorijos korpusas, kurio fasade – Raudonojo kryžiaus ženklas. Dabar gydyklos rekonstruotos, priestate veikia naujas SPA centras su baseinu, nusileidimo taku, pirtimis, masažo kabinetais.

Išeikime į Nemuno krantinę **5** ir paeikime per senąją miesto dalį **6** **7** iki paminklo Vytautui Didžiajam (skulpt. G. Jokūbonis, 1998). Nuo jo pasukime dešiniau ir rasime Vytauto kalno laiptus. Užlipę į statų piliakalnį **8**, pamatysime nuostabų Nemuno vingį. Jei pasiseks, upės vandenis pašiauš subolavęs laivelis ar pramoginis laivas „Vytenis", vasarą reguliariai kursuojantis nuo Nemuno krantinės sekmadieniais. Birštono namų stogus užstoja sulapoję medžiai, tad tik žiemą galėsime pasidairyti po miestelį.

Nusileidus nuo kalno kairėje atsiveria kalnų slidinėjimo trasa, o prieš akis sugeltonuoja biuvetė **9**. Toliau, kairėje pusėje, matyti nauji „Versmės" sanatorijos korpusai. Užbaigę ratą grįžtame į J. Basanavičiaus aikštę, o iš jos – S. Dariaus ir S. Girėno g. – į maršruto pradžios vietą.

Kelionę galime užbaigti kitoje Nemuno pusėje. Ją pasiekti galime keltu iš Birštono krantinės arba vykdami automobiliu per Prienus (maždaug 18 km). Čia, Druskų miške, ant Nemuno upės kranto, įsikūręs keturių žvaigždučių viešbutis-restoranas „Nemuno slėnis" **10**. ▪

Senasis „Tulpės“ sanatorijos korpusas

1 Birštono turizmo informacijos centras

Birštono turizmo informacijos centras įkurtas 2006 m. TIC teikia informaciją apie apgyvendinimą, maitinimą, transportą, lankytinas vietas, renginius. Centre galima užsisakyti ekskursijas po Birštoną, įsigyti suvenyrų, knygų, žemėlapių.

B. Sruogos g. 4, Birštonas
Tel. 8 319 65740
ⓘ www.visitbirstonas.lt/TIC_paslaugos

2 Birštono krašto muziejus

Birštono muziejus, įkurtas 1966 m., įrengtas „Tulpės“ sanatorijos vasarinėje viloje „Ramunė“, kuri statyta 1932 m. Muziejuje galima susipažinti su Birštono miesto ir kurorto istorija; rengiamos parodos, ekskursijos, susitikimai su iškiliais žmonėmis, vykdomi edukaciniai užsiėmimai. Muziejaus fonduose saugoma apie 8 tūkst. eksponatų.
ⓘ www.birstonomuziejus.lt

3 Šv. Antano Paduviečio bažnyčia

Birštono miestą puošia neogotikinė Šv. Antano Paduviečio bažnyčia. Joje kasmet vyksta įvairūs koncertai ir renginiai sakralinėmis progomis. Bažnyčia stovi gražios gamtos apsuptyje, šalia Birštono sanatorijos, netoli Nemuno krantinės.

Manoma, kad pirmoji bažnyčia galėjusi stovėti XVI a., nes oficialiuose dokumentuose Birštonas jau vadinamas miestu. Naujoji šventovė pastatyta 1787 m. Prienų seniūno Kazimiero Sapiegos rūpesčiu ir lėšomis. Naują mūrinę bažnyčią 1900–1909 m. suprojektavo garsus architektas Vaclovas Michnevičius.

Bažnyčią puošia įspūdingi vitražai – juose pavaizduoti LDK karalius Mindaugas, Vytautas Didysis, vyskupai Motiejus Valančius ir Valerijonas Protasevičius. Bažnyčios vargonus apie 1908 m. įrengė gerai žinomas to meto vargonų meistras iš Kauno Jonas Garalevičius. Šventoriuje gausu koplytstulpių.

Birštono Šv. Antano Paduviečio bažnyčia

4 Sakralinio meno muziejus

Birštone 2000 m. gruodžio 26 d. atidarytas pirmasis sakralinis muziejus Lietuvoje. Jis įkurtas vertingų etnografinės architektūros bruožų turinčioje senojoje klebonijoje, netoli Šv. Antano Paduviečio bažnyčios. Šis muziejus buvo įsteigtas monsinjoro Jono Dalinevičiaus dėka, siekiant skleisti žinią apie arkivyskupą Teofilių Matulionį. Bėgant laikui muziejaus ekspozicijos išsiplėtė: dabar čia eksponuojami kardinolo Vincento Sladkevičiaus asmeniniai daiktai, knygos, fotografijos ir vertingi bažnytinio meno kūrinai iš Birštono Šv. Antano Paduviečio bažnyčios. Lankytojai kviečiami dalyvauti margučių marginimo, žvakių liejimo ar karpinių kūrimo edukaciniuose užsiėmimuose.

ⓘ www.sakralinis.lt

Sakralinio meno muziejus

5 Nemuno krantinė

Nemuno krantinė Birštone traukia turistus savo ramybe, jaukumu ir gamtos grožiu. Daugeliui ji susijusi su ilgais romantiškais pasivaikščiojimais, dviračio mynimu ar netoliese prieš akis atsiveriančiais Nemuno kilpos skardžiais. Poetas Justinas Marcinkevičius yra pasakęs, kad šiose palaimintose ir vaizdingose vietovėse įsikūręs unikaliausias gamtos turtas – Didžiosios Nemuno kilpos, kurių grožio neatstoja nė viena Europos upė. 2 km krantinė – bene populiariausia poilsiautojų pasivaikščiojimo vieta – buvo įrengta iš karto po Kauno hidroelektrinės pastatymo, siekiant apsaugoti Birštoną nuo potvynių. Šis inžinerinis įrenginys puikiai pritaikytas rekreacijai, gražiai sutvarkytas ir prižiūrimas.

Nemuno krantinė Birštone

6 Senoji kurorto dalis

Ne tik unikalūs gamtiniai ištekliai, bet ir išskirtinis šios vietovės kraštovaizdis nuo seno vilioja poilsiautojus apsilankyti Birštone ir jo apylinkėse. Nemuno vingiuose žaliuojantys miškai mena karališkąsias medžiokles, kai Žvėrinčiaus miške aidėjęs Vytauto Didžiojo medžioklės ragas pramogauti kvietė to meto Europos karališkųjų šeimų narius. Birštono savivaldybė yra Nemuno kilpų regioninio parko teritorijoje.

Senoji Birštono miesto dalis apima Vytauto kalną, Nemuno krantinę, biuvetę, Kurhauzą, „Dainų kalnelį" ir aplinkui esančius pastatus. Birštono žaliasis Kurhauzas (poilsio namų koncertų, šokių salė su bufetu) yra vienas iš nedaugelio išlikusių tokio tipo pastatų Lietuvoje, įrašytas į kultūros paveldo objektų sąrašą. Medžio skulptūrų ansamblis „Dainų kalnelis" stovi ant kalnelio, ansamblį sudaro 10 skulptūrų.

7 Gydyklos

Birštono kurorto istorija – tai mineralinių šaltinių istorija. Dar XIV amžiuje kryžiuočių žvalgai užsimena apie „sodybą ties sūriu vandeniu", vadinamą „Birsten". Ties Birštonu buvo 5–6 mineraliniai šaltiniai, du iš jų – prie pilies kalno. 1856 m. birštoniečiai pastatė gydyklas su mineralinio vandens voniomis bei keletą viešbučių atvykstantiems gydytis. Tai buvo kurorto pradžia.

Ypač Birštonas išgarsėjo tarpukariu, kai čia suvažiuodavo laikinosios sostinės „grietinėlė" ir voniomis bei mineraliniu vandeniu gydydavo įvairiais ligas. Reikšmingiausiu įvykiu tapo gydymo purvu Birštone pradžia. Durpes gydomajam purvui atveždavo iš Velniabliūdžio durpyno, o Purvo gydyklos, papuoštos Raudonojo kryžiaus emblema, pastatytos 1927 m. Pastatas išliko iki šių dienų ir tapo Birštono simboliu.

8 Birštono piliakalnis

Birštono piliakalnis yra prie pat Nemuno, tai vienas žinomiausių ir aukščiausių piliakalnių Lietuvoje – daugiau nei 40 m aukščio. Jau XIV a. pab. ant piliakalnio stūksojo tvirta, medinė Birštono pilis, vienaamžė su pirmąja Punios pilimi. Šis piliakalnis vadinamas Vytauto kalnu, nes 1401 m. Birštonas minimas kaip Vytauto dvaras, kuriame didysis kunigaikštis Vytautas ilsėdavęsis po medžioklės. Vytauto laikais Birštonas buvo strategiškai svarbi valstybės vieta. Teigiama, kad medinė pilis ne kartą buvo pulta kryžiuočių, tačiau niekada neužimta. Birštono pilyje 1473 m. gyvenęs karalius Kazimieras Jogailaitis su šeima slėpėsi nuo šalyje siautėjusios maro epidemijos.

Mineralinio vandens biuvetė

8 Biuvetė

Biuvetė – tai ant mineralinio vandens šaltinio pastatytas įrenginys, skirtas išgauti mineraliniam vandeniui. Gėrimui naudojamas mineralinis vanduo „Vytautas". Įdomu tai, kad 1879 m. Birštone atrastas mineralinio vandens šaltinis buvo pavadintas kurorto savininko Ignacijaus Kvintos dukters Viktorijos vardu, tačiau rašytojas Juozas Tumas-Vaižgantas mineralinį šaltinį vadino „Vytauto kalno sūriosiomis ašarėlėmis". Minint Vytauto Didžiojo mirties 500-ąsias metines, šaltinis pavadintas Vytauto vardu. Šaltinio versmę žymėjo banginio pavidalo skulptūra, iš kurios nasrų bėgdavo mineralinis vanduo. Pastačius Kauno HE kurorto simboliu tapusią skulptūrą paskandino patvinęs Nemunas. Geltonoji biuvetė priklauso Birštono „Tulpės" sanatorijai.

10 „Nemuno slėnis"

Viešbutis-restoranas „Nemuno slėnis" įsikūręs Birštone, ant Nemuno upės kranto.

ⓘ www.nemunoslenis.lt

Viešbutis-restoranas „Nemuno slėnis"

Marijampolės geležinkelio stotis

to pasididžiavimą – Marijampolės geležinkelio stotį 10. Tai įspūdingos architektūros pastatas, besipuikuojantis raudonais stogais ir iškilusiu smailiu bokštu. Apžiūrėję vieną gražiausių Lietuvos geležinkelio stočių, grįžkime atgal į Gedimino g. ir įvažiuokime į V. Kudirkos g. Ja keliaukime iki posūkio su J. Dailidės g. ir sukime kairėn. Kairėje gatvės pusėje – J. Basanavičiaus aikštė. Aikštėje išvysime aukštai iškilusį įspūdingą paminklą „Tautai ir Kalbai" (skulpt. K. Balčiūnas). Paminklas – į 19 metrų aukštį iškelta raitelio figūra.

Apžiūrėję paminklą pėsčiųjų perėja pereikime į kitą J. Dailidės gatvės pusę. Paėję kelis šimtus metrų, kairėje pusėje pamatysime Rygiškių Jono gimnaziją 11 (Kauno g. 5). XIX a. tai buvo vienintelė gimnazija Lietuvoje, puoselėjusi lietuvybę ir išugdžiusi daug krašto šviesuolių: tautos patriarchą dr. Joną Basanavičių, lietuvių tautinio sąjūdžio iniciatorių Vincą Kudirką, lietuvių kalbininką Joną Jablonskį ir kitus žymius žmones. Gimnazijos kiemelį puošia J. Jablonskio paminklas (skulpt. P. Aleksandravičius, 1992).

Aplankę Rygiškių Jono gimnaziją, judėkime Vilkaviškio g. tiltu per Šešupę ir pirmoje sankryžoje sukime į kairę. Tarpučių g. važiuokime tiesiai, kol pasieksime staigų posūkį į dešinę. Sukime kairiau ir įvažiuosime į Karklų gatvelę. Važiuokime ja beveik iki pat pabaigos ir dešinėje pusėje, kairiajame Šešupės upės krante, pamatysime stūksantį Meškučių piliakalnį 12. Nuo jo šlaitų atsiveria Marijampolės apylinkių panorama. Kelionę po Marijampolę baikime pasigrožėdami pro miestą vingiuojančia viena gražiausių Sūduvos upių – Šešupe 13. ▪

1 Marijampolės užtvanka

Marijampolės užtvanka pietinėje miesto dalyje atsirado 1974 m. patvenkus Šešupės upę. Dirbtinis tvenkinys vadinamas Marijampolės mariomis. Iškasus kanalą suformuota Marių parko sala, į kurią patenkama tilteliu. Upėje, ties užtvanka gausu žuvies – todėl nenustebkime ten matydami besibūriuojančius žvejus.

2 Kvietiškio dvaro sodyba

Kvietiškio dvaro sodyba buvo pastatyta 1717 m. grafo Mykolo Butlerio dėka. Dvaro sodybos kompleksą sudarė mediniai dvaro rūmai, klojimai, klėtys, tvartai, alaus darykla, grūdų sandėlis, malūnai, plytinė ir kiti ūkiniai pastatai. Nuo dvaro iki Marijampolės bažnyčios ir vienuolyno ėjo 1758 m. įrengtas Rožančkelio takas, kurį iš abiejų pusių supo liepų alėja. 1831 m. dvaro laukuose vyko vienas iš sukilimo mūšių, dalis žuvusių Lietuvos sukilėlių buvo palaidoti dvaro liepų sode. XIX a. Kvietiškių dvarą valdė kunigaikščiai Sapiegos, o po 1863 m. sukilimo Rusijos caras atidavė dvarą Lenkijos karalystės vietininkui grafui Fiodorui Rembertui fon Bergui. 1922 m. dvaras buvo išparceliuotas. Iki šių dienų yra išlikę dvaro rūmai, pieninė, sandėliai ir tarnų gyvenamieji pastatai, greta išlikęs ir parkas, kuriame dar ir dabar žaliuoja liepos, klevai, ąžuolai ir eglės. Dvare dabar įsikūręs Marijampolės kolegijos Verslo ir technologijų fakultetas.

3 Cukraus fabrikas

Marijampolės cukraus fabrikas – seniausias Lietuvoje, pradėjęs veikti dar 1931 m. spalį Pirmaisiais darbo metais buvo pagaminta 6,6 tūkst. tonų baltojo cukraus. Fabrikas buvo rekonstruotas 1999 m. pagal Vokietijoje parengtą modernizacijos projektą. Senieji cukraus fabriko pastatai – kultūros paveldo objektas. Marijampolės cukraus fabriko 80-mečio proga fabriko kieme pastatytas paminklas cukriniam runkeliui (aut. T. Pavilionis, 2011).

Paminklas cukriniam runkeliui Cukraus fabriko kieme

4 LDK Vytenio bendrosios paramos logistikos batalino kareivinės

Po 1863 m. sukilimo carinės Rusijos įsakymu buvo stiprinami šalies pasieniai ir buvo pradėtos formuoti Marijampolės kareivinės. XIX a. pab. Šešupės krante iškilo kareivinių kompleksas su garažais, sandėliais, kepykla. Čia buvo sutelktas 3-iasis Dono pėstininkų ir 9-asis Jelizavetgrado dragūnų pulkai. Pirmojo pasaulinio karo metu čia gyveno vokiečių kariai. 1924 m. įsikūrė 9-asis Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio pėstininkų pulkas, dalyvavęs Nepriklausomybės kovose. Nuo 1993 m. čia įsikūręs LDK Vytenio bendrosios paramos logistikos batalionas. Išlikusi tarpukario pastatų tapyba, 2 tūkst. kv. metrų užimantis kareivinių arklių maniežas su originaliomis medinėmis stogo konstrukcijomis.

5 Mokytojų seminarija

Mokytojų seminarija Marijampolėje pradėjo veikti 1919 m. Vėlesniais metais pastatai plėtėsi, buvo įrengtas parkas, gėlynai, sporto aikštė. Jau 1930 m. Mokytojų seminarija buvo viena didžiausių Lietuvoje, daugelis dėstytojų turėjo aukštąjį išsilavinimą, buvo baigę Maskvos, Varšuvos, Ciuricho ir kitus universitetus. Tarpukariu tai buvo vienas ryškiausius kultūros židinių Marijampolėje, čia mokėsi krašto inteligentija: rašytojas Kazys Boruta, kunigas Motiejus Gustaitis, poetas Anzelmas Matutis ir kt. Sovietmečiu seminarija buvo paversta pedagogine mokykla, Nepriklausomybės metais tapo Marijampolės aukštesniąja pedagogikos mokykla, nuo 2001 m. čia įsikūręs Marijampolės kolegijos Edukologijos ir socialinio darbo fakultetas.

6 Šv. Vincento Pauliečio bažnyčia

Įspūdinga Šv. Vincento Pauliečio bažnyčia – neobizantinio stiliaus statinys, XIX a. iškilęs kaip cerkvė, skirta Rusijos kareiviams. Cerkvė buvo dedikuota Rusijos carui Aleksandrui III – 1901 m. pašventinta Aleksandro III Taikdario titulu. Po Pirmojo pasaulinio karo atiduota marijonų vienuoliams, jų dėka šventovė tapo katalikų bažnyčia, skirta Lietuvos kariuomenei – sekmadieniais pamaldos būdavo laikomos kariams. Antrojo pasaulinio karo metais bažnyčia buvo uždaryta. 1990–1999 m. vyko jos atstatymo darbai, 2000 m. atidengta Juliaus Narušio kurta skulptūrinė grupė „Pieta".

7 Marijampolės krašto muziejus

Marijampolės krašto muziejus atidarytas 1933 m. Dabar jis įsikūręs XIX a. pab. neoklasicizmo stiliaus pastatuose. Muziejuje gausiausiai pristatomi buities, etnografijos, liaudies meno rinkiniai. Taip pat galima apžiūrėti archeologijos, numizmatikos, fotografijos, raštijos ir taikomosios dailės kolekcijas. Muziejui priklauso du padaliniai: V. Mykolaičio-Putino memorialinis muziejus (Vytauto g. 31) bei Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejus (Vytauto g. 29).

ⓘ www.marijampolesmuziejus.lt

8 Šv. arkangelo Mykolo bazilika

Pirmoji bažnyčia Marijampolėje iškilo apie 1717 m., šalia Prienų seniūno Morkaus Antano Butlerio iniciatyva buvo pastatyta koplyčia. Seniūno žmona grafienė Pranciška į Marijampolę pakvietė marijonų vienuolius, pastatė jiems bažnyčią ir vienuolyną. 1818–1824 m. iškilo dabartinė Marijampolės bažnyčia, pašventinta Šv. arkangelo Mykolo titulu. XX a. pab. šventovė buvo prokatedra, o 1992 m. jais suteiktas mažosios bazilikos titulas. Baltuojančią neobaroko stiliaus Marijampolės baziliką puošia du bokštai, skliautuotas vidus, šeši altoriai. Bazilikos koplyčioje, Vlado Vildžiūno kurtame sarkofage, ilsisi palaimintojo Jurgio Matulaičio palaikai. Koplyčios altoriuje kabo palaimintojo titulinis paveikslas (dail. V. Ciplijauskas), išlikusi senoji epitafija (skulpt. J. Zikaras, 1934). Bažnyčioje kabo marijonų

Marijampolės Šv. arkangelo Mykolo bazilika

vienuolių geradarės, bažnyčios fundatorės Prančiškos Butlerienės (XVII a.) portretas.

Arkivyskupas J. Matulaitis – pirmasis ir kol kas vienintelis Naujųjų laikų lietuvių palaimintasis, marijonų kongregacijos atkūrėjas – beatifikuotas 1987 m., švenčiant Lietuvos krikšto 600 metų sukaktį.

9 Marijonų vienuolynas

Marijampolės seniūno Mykolo Butlerio žmonos Prančiškos dėka mieste XVIII a. įsikūrė marijonų vienuolynas, kuris buvo laikomas svarbiu kultūros bei visuomenės gyvenimo židiniu. Ir pats Marijampolės pavadinimas kilo nuo marijonų vienuolyno globėjos Švč. Mergelės Marijos. XIX a., po 1831 m. sukilimo, vienuolyno veikla buvo suvaržyta, caro įsakymu buvo atimta mokykla. 1911 m. mirė paskutinis marijonų vienuolis Vincentas Senkus, tačiau vienuolijos veiklą užsienyje atgaivino slapta į marijonų vienuolyną įstojęs Jurgis Matulaitis. 1917 m. vienuolynas atgijo, čia buvo atidaryta gimnazija, amatų mokyklos, spaustuvė, vėlesniais metais pastatyti nauji komplekso pastatai.

10 Marijampolės geležinkelio stotis

Marijampolės geležinkelio stotis – vienas išskirtiniausių pastatų. Smaile užsibaigiantis keturkampis bokštas primena senovines miestų rotušes. 1921–1923 m. per Marijampolę nutiestas geležinkelis Kazlų Rūda–Šeštokai, o 1923–1924 m. iškilo dabartinis įspūdingos architektūros stoties pastatas, kurią moderno stiliumi suprojektavo architektas Edmundas Frykas. Tuo metu visų architekto sumanymų įgyvendinti nepavyko, o 1994–1997 m. stotis buvo rekonstruota.

11 Rygiškių Jono gimnazija

Pirmoji mokykla Marijampolėje įkurta 1840 m., o 1867 m. performuota į gimnaziją. Marijampolės gimnazija buvo laikoma vienu svarbiausių kultūros ir švietimo centrų, kurioje mokėsi Lietuvai nusipelnę garsūs krašto žmonės. Gimnazija buvo vienintelė Lietuvoje, kurioje buvo taip stipriai puoselėjama lietuvybė – čia buvo dėstomos ir lietuvių kalbos pamokos. Čia mokėsi vienas tautos patriarchų – gydytojas, istorikas, visuomenės ir kultūros veikėjas dr. Jonas Basanavičius, lietuvių tautinio sąjūdžio iniciatorius – Vincas Kudirka, lietuvių kalbininkas Jonas Jablonskis, rašytojas Vincas Mykolaitis-Putinas.

Marijampolės Rygiškių Jono gimnazija

12 Meškučių piliakalnis

Meškučių piliakalnis, dar vadinamas Marcinkalniu, stūkso Šešupės kairiajame krante, santakoje su bevardžiu upeliu. Didžioji piliakalnio dalis yra nuplauta Šešupės, todėl pirminė jo išvaizda nėra žinoma. Piliakalnis datuojamas I tūkst. pr. Kr. – XIII a. Piliakalnio papėdėje atrasta senoji gyvenvietė. 2010 m. archeologinių kasinėjimų metu atrastas Baltijos šalyse dar lig tol nežinotas laidojimo būdas: sudeginti palaikai būdavo išbarstomi apylinkėse. Atrasta ir palaikų deginimo duobė, kuria buvo naudotasi apie du šimtus metų.

13 Šešupės upės vingiai

Šešupė – didžiausia Sūduvos upė, vingiuojanti ir per Marijampolės miestą. Šio kairiojo Nemuno intako ištakos prasideda Lenkijoje. Upė teka tiek Lietuvoje (apie 160 km), kur daugiausia vingiuoja Suvalkijoje, vėliau siena su Karaliaučiaus sritimi, ir tik po to Rusijoje ir galiausiai įteka į Nemuną. Šešupės ilgis – 297,6 km. Dėl sriaunios upės srovės ir susiformavusių vingių Šešupė mėgstama baidarininkų. Vandens sporto mėgėjai gali pasigrožėti tiek įmantriais upės posūkiais, gražia gamta, tiek išlikusia „geležinės uždangos“ užkarda ties pasieniu su Lenkija, trimis dirbtiniais slenksčiais.

Šakių kraštas

Šakiai-Gelgaudiškis-Plokščiai-Ilguva-Lukšiai-Griškabūdis-Kudirkos Naumiestis-Sintautai

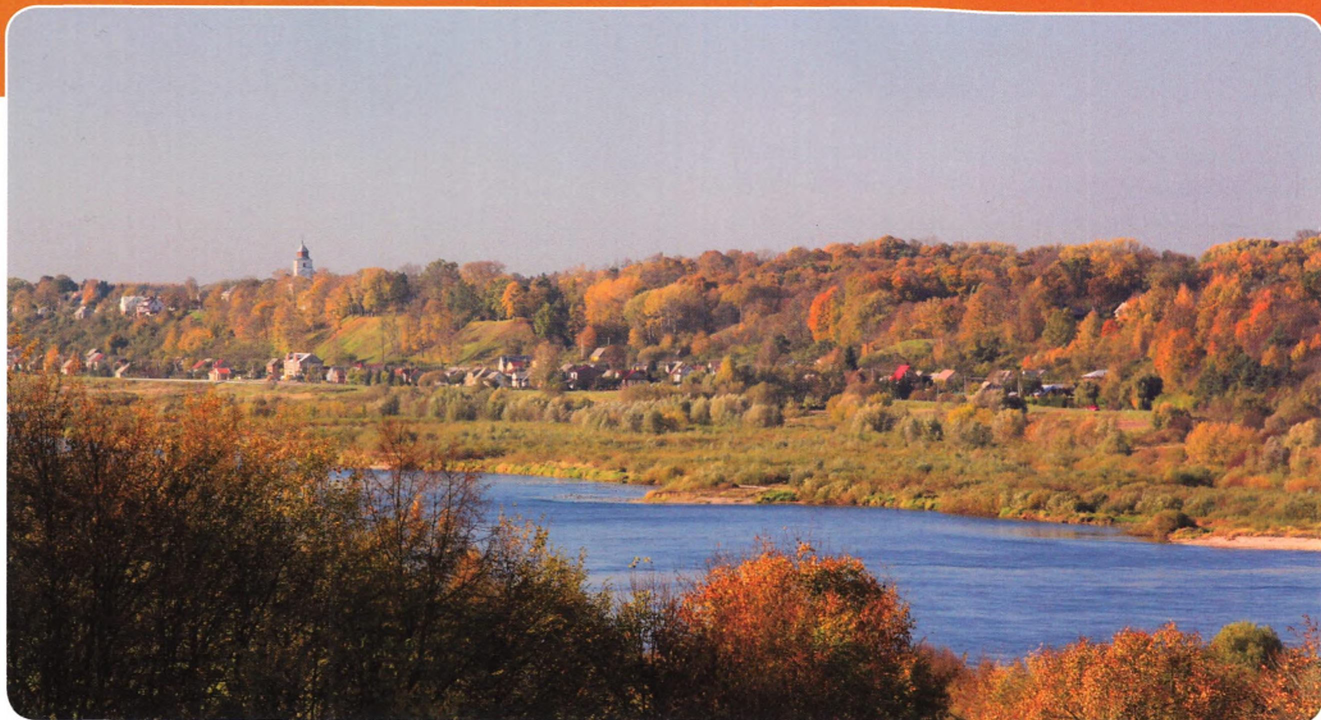
Šakių rajono savivaldybės herbas

	134 km		8 km		✓		✓
	8 val.		✓		✓		✓
	30		✓		✓		✓

Aplankykime Zanavykus – Šakių kraštą, įsikūrusį šalies pietvakariuose, netoli sienos su Kaliningrado sritimi. Kelionę pradėkime nuo šalia Šakių miesto, rytinėje dalyje, įsikūrusių Girėnų, kur užsukime į Zanavykų krašto muziejų 1 (Muziejaus g. 1).

Toliau judėkime į Šakių miesto centrą (už 1 km), pačių šakiečių dar vadinamą Zanavykų sostine. Centrinėje miesto dalyje išvysime Juozo Lingio kultūros ir poilsio parką 2, kuris garsėja ten vykstančiais miesto renginiais ir šventėmis. Pačiame Šakių centre, prie Šakių tvenkinio, stovi ir Lietuvos himno autoriaus Vinco Kudirkos paminklas-biustas 3. Pro Šakių tvenkinį einančia Vasario 16-osios g. vykime į šiaurinę miesto pusę, kur stovi neorenesanso stiliaus Šv. Jono

Veliuonos panorama nuo Ilguvos dvaro sodybos

Krikštytojo bažnyčia 4. Senoji Šakių evangelikų liuteronų bažnyčia 5 yra kitame miesto pakraštyje, V. Kudirkos g. 17.

Mūsų kelionę tęskime Gelgaudiškyje, kuris nuo Šakių į šiaurę nutolęs apie 15 km. Aplankykime buvusią dvaro sodybą 6, įsikūrusią itin gražioje vietoje, ant Nemuno upės kranto. Parke driekiasi pažintinis takas 7, kuriuo eidami išvysime aikštelę su aštuoniais takais, simbolizuojančiais aštuonias pasaulio kryptis, pasigrožėsime Nemuno slėnio panorama, Gelgaudiškio mišku. Nemuno g. 41 išvysime raudonų plytų Šv. Kryžiaus Išaukštinimo bažnyčią 8 ir judėsime toliau į Plokščius Panemunių regioninio parko teritorija 9. Regioninis parkas driekiasi nuo Gelgaudiškio iki Žemosios Panemunės.

Atvykę į už maždaug 13,5 km esančius Plokščius aplankysime Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčią 10, kurioje saugomas vienas seniausių varpų Lietuvoje, išlietas dar 1573 m. Geriausiai su šiuo Suvalkijos miesteliu susipažinsime eidami pažintiniu taku 11, kuris vingiuoja pro Didžiupo upelio slėnį, Šventaduobę, Plokščių piliakalnį. Šalia šio stūksančio kalno alma Vaiguvos upelis-gatvė 12 – vienintelis toks objektas Lietuvoje. Pėsčiųjų taku praėję gatvę-upę toliau prieisime Nepriklausomybės aikštę, kurioje stovi „Kančios kelių" memorialas 13, skirtas pagerbti genocido aukoms.

Kitas kelionės po Šakių kraštą taškas – tai Ilguva, esanti už 16 km nuo Plokščių, irgi įsikūrusi Nemuno pakrantėje. Ilguvos kaimas garsėja buvusiu dvaru 14, kuriame XX a. pr. būrėsi žymūs krašto žmonės, gy-

ŠAKIAI

1 Zanavykų krašto muziejus

Zanavykų muziejus buvo įkurtas 1928 m. tuometiniame Šakių „Žiburio" gimnazijos pastate zanavykų ateitininkų dėka. Iš pradžių veikė tik du ekspozicijos kambariai su dailės, etnografijos rinkiniais, rankdarbiais. 1944 m. gimnazijos pastatas sudegė, todėl 1986 m. Girėnų kaime (šalia Šakių miesto) buvo įkurtas naujas Zanavykų krašto muziejus su turtinga etnografinių daiktų kolekcija. 2011 m. muziejuje jau buvo sukaupta apie 50 tūkst. eksponatų, pasakojančių apie XIX–XX a. krašto istoriją. Čia ir senoviniai linų apdirbimo įrankiai, spragilai, rankinės girnos, senolių zanavykų apdarai, stubos baldai – lova, lopšys, spingsulė, kėdė-slėptuvė, senoviniai lygintuvai, sviestamušiai ir kiti įdomūs daiktai. Čia susipažinsime su Šakių krašto istorija, kraštiečių kūrybos dirbtuvėmis, dalyvausime tradicinėse šventėse, literatūrinėse ir muzikos popietėse.

ⓘ www.muziejai.lt/sakiai/zanavyku_muziejus.htm

2 Juozo Lingio kultūros ir poilsio parkas

Centrinėje Šakių miesto dalyje įkurtas Juozo Lingio kultūros ir poilsio parkas su vasaros estrada. Jo vietoje XX a. pr. stovėjo dviaukštis medinis „Žiburio" gimnazijos pastatas, 1944 m. sudegęs. Iki 2005 m. šią vietą puošė ir žalias medinis paviljonas, kuriame vykdavo įvairūs renginiai, o šį nugriovus,

iškilo dabartinė vasaros estrada. Žaliuojančiomis vejomis, ošiančiais medžiais ir sutvarkyta aplinka šakiečius ir miesto svečius pasitinkantis parkas pavadintas garsaus Lietuvos choreografo, kilusio iš Šakių, Juozo Lingio garbei. Šiame parke verda Šakių miesto gyvenimas – Joninių naktį plukdami vainikėliai, vyksta eitynės, deginami laužai, taip pat organizuojama liaudies šokių, dainų ir papročių mugė, tradicinių amatų dienos.

3 Paminklas Vincui Kudirkai

Šakių miestą puošia paminklas-biustas Vincui Kudirkai (1858–1899) – Lietuvos šviesuoliui, gyvenusiam Šakiuose 1890–1895 m. Senosios klėtelės vietoje, kur tuo metu V. Kudirka priiminėjo ligonius, 1998 m. ir iškilo skulptoriaus Stasio Žirgulio kurtas paminklas.

Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios centrinis altorius

4 Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

XVII a. Šakaičių kaime (dabartiniame Šakių mieste) Andrius Gelgaudas pastatė pirmąją šventovę – medinę koplyčią. Jai sunykus, apie 1748 m. veno ir lietuvių dainininkė Beatričė Grincevičiūtė. Pasigrožėję nuo dvaro sodybos matoma plačia Nemuno panorama judėkime Nykos ir Nemuno upių santakos link, kur netoliese stovi Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia 15.

Nuo panemunės vykime į Šakių rajono savivaldybės pietus, kur važiuodami apie 20 km 3804 keliu pasieksime Lukšius – vieną gražiausių Šakių krašto miestelių. Siesarties ir Lenkupio upių santakoje įsikūrusi vietovė garsėja Zyplių dvaru, stovinčiu už poros šimtų metrų nuo kelio Kaunas–Šakiai (sankryžoje stovi rodyklė). Prie kelio (A. Tatarės g. 29A, Lukšiuose) išvysime vieną įspūdingiausių šventovių visoje Suvalkijoje – Šv. Juozapo bažnyčią 16. Pačiame miestelio centre mus pasitiks „Siesarties vingio" parkas 17, žavintis ne tik ryškiaspalviais gėlynais, bet ir paminklu-vartais, simbolizuojančiais kelią į antrąjį Lietuvos tūkstantmetį. Pasigrožėkime ir Zyplių dvarą 18 supančiu vienu didžiausių Lietuvoje parkų, kuriame auga įvairūs medžiai ir tyvuliuoja du tvenkiniai.

Toliau keliaukime į už 19 km esantį Griškabūdžio miestelį 19, urbanistikos paminklą, kuriame saugomas senasis gatvių tinklas ir aikštės planas. XVII–XVIII a. laikus menančiame miestelyje apžiūrėkime ir Kristaus Atsimainymo bažnyčią 20 (Alyvų g. 2A), kuri iš kitų bažnyčių Lietuvoje išsiskiria aštuonkampe pastato forma. Palikę Griškabūdį, užsukime ir į Rygiškių kaimą, esantį už 3 km. Čia gimė lietuvių kalbos tėvu vadinamas Jonas Jablonskis. Senojoje Jablonskių sodyboje įkurtas J. Jablonskio memorialinis muziejus 21.

Kelionę tęskime važiuodami 1912 keliu per Žvirgždaičius. Pačiame pasienyje su Rusijos Federacijos Kaliningrado sritimi įsikūręs Kudirkos Naumiestis, didžią pagarbą atidavęs tautinio atgimimo vedliui Vincui Kudirkai. Aplankykime senąją miesto dalį 22, urbanistikos paminklą, užsukime ir į Varpo a., supamą Tilto, V. Kudirkos ir Varpo gatvių. Kudirkos Naumiestis turtingas paminklų: V. Kudirkos paminklas, stovi Varpo aikštėje, Vytautui Didžiajam skirtas paminklas 23 – prie tilto per Širvintos upę (Vytauto g. gale). Keliaudami apžiūrėti kitoje Šešupės pusėje, P. Mašioto g. 42, stovinčių Prano Sederevičiaus skulptūrų 24 ir žymių Lietuvos žmonių biustų, pakeliui užsukime ir į tris miesto muziejus 25. Pirmasis – V. Kudirkos gimnazijoje įsikūręs muziejus (Vytauto g. 44), stovintis buvusio Vinco Kudirkos namo vietoje. Nuo gimnazijos judėdami Vytauto g. pasieksime Tilto g., kuri mus nuves iki antrojo – V. Kudirkos – muziejaus, įsikūrusio V. Kudirkos g. 29. S. Dariaus ir S. Girėno g. 26 yra mokytojų Irenos ir Antano Spranaičių įkurtas išnykusio Širvintos miesto atminimą saugantis muziejus. Širvinta – vienintelis neatstaty-

Paminklas Vincui Kudirkai Kudirkos Naumiestyje (skulpt. V. Grybas)

tas miestas po Antrojo pasaulinio karo, buvęs Šešupės kairiajame krante, priešais Kudirkos Naumiestį. Apžiūrėję muziejų sukime į Varpo gatvę šiaurės rytų link, už poros šimtų metrų – į Bažnyčios gatvę, kur išvysime puošnią Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčią 26.

Beveik pusiaukelėje tarp Kudirkos Naumiesčio ir Sintautų, Suodžių kaimo laukuose, stovi stebuklinga laikoma koplyčia 27.

Su Sintautų krašto istorija ir žymiais miestelio žmonėmis susipažinsime Sintautų pagrindinėje mokykloje įkurtame Literatūros muziejuje 28 (P. Vaičaičio g. 20). Šioje gatvėje (P. Vaičaičio g. 37) puikuojasi iš tolo matoma Sintautų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia 29, aukščiausia Šakių krašte. Jos bokštai siekia beveik 50 metrų. Apsižvalgę bažnyčios viduje, užeikime ir į šventoriuje stovintį pastatą – senąją kleboniją, kurioje įsikūręs Antano Tatarės, kunigavusio Sintautų bažnyčioje, muziejus. Į pietus nuo Sintautų, Santakų kaime, yra lietuvių poeto Prano Vaičaičio gimtinė, kurioje stovi buvusi šviesuolio sodyba 30, auga šimtametis ąžuolas, pastatytas P. Vaičaičio paminklas. Iš Sintautų patogu grįžti į Šakius (9 km) ir užbaigti ratą. ▪

kunigaikštis Mykolas Čartoriškis miesto skvere pastatė naują medinę bažnyčią, kuriai lėšų skyrė ir Gelgaudiškio savininkė Antonija Sapiegienė. Dabartinė Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia Šakiuose iškilo 1934–1939 m. kitoje vietoje (Vasario 16-osios g.), ją suprojektavo architektas Vytautas Landsbergis-Žemkalnis. Per Antrąjį pasaulinį karą šventovė labai nukentėjo, atstatyta 1947 m. Bažnyčią puošia penki altoriai, gipsu dekoruotos lubos, šventųjų paveikslai ir kiti meno kūriniai.

5 Šakių evangelikų liuteronų bažnyčia

Evangelikų liuteronų bažnyčia buvo pastatyta 1842 m. kartu su kunigų namais ir parapine mokykla Šakių dvaro sodyboje. Statybomis rūpinosi Prūsijos baronas Gustavas Henrikas Koidelis. Evangelikų liuteronų šventovę puošiantis bokštas buvo pristatytas tik 1877 m. Dvaro sodyboje bažnyčios kunigo Henriko Srokos pastangomis 1900 m. buvo įkurtas ir parkas su įvairių rūšių medžiais ir 3 kaskadiniais tvenkiniais. Vienas jų, esantis tarp ligoninės ir evangelikų liuteronų bažnyčios, išliko iki šių dienų. Sovietmečiu bažnyčia buvo nusavinta, joje veikė kino teatras, vėliau – sporto salė, o kunigų namuose – poliklinika. 2000 m. kunigo Virginijaus Kelerto pastangomis evangelikų liuteronų bažnyčia buvo atstatyta ir grąžinta tikintiesiems, o 2005 m. buvusiuose kunigų namuose įkurti vaikų globos namai.

GELGAUDIŠKIS

Gelgaudiškio dvaro rūmai

6 Gelgaudiškio dvaro sodyba

Gelgaudiškio dvaras minimas nuo XVI a., kai Gelgaudiškio apylinkes valdė didysis kunigaikštis Aleksandras. Dvaras priklausė ir Sapiegoms, Masalskiams, Oziemblovskiams, didikams Čar-

toriskiams. XVIII a. dvaras atiteko Prūsijos baronui Gustavui Koideliui, kuris dvaro sodyboje pasistatė klasicistinius dvaro rūmus, išdailintus kitų dvaro savininkų Komarų. Dvaro rūmus puošė kolonos, baliustrados, įvairūs dekoro elementai, o prabangų interjerą – parketas, gipsinės lubos, šilku muštos sienos, koklių krosnys, židiniai ir paveikslai. Mūriniai rūmai pastatyti itin įdomioje vietoje. Sakoma, kad žiūrint į juos iš pietų, rūmai atrodo plytintys nesibaigiančioje lygumoje, o jei iš šiaurės – atsiveria aukštas Nemuno slėnio šlaitas. Sodybą supa 118,5 ha parkas su alėjomis, gėlynais ir tvenkiniais, pereinantis į mišką. Nuo parko atsiveria vaizdas į Nemuno ir Šilupės slėnius, Velnio kalno panoramą.

7 Dvaro parko pažintinis takas

Gelgaudiškio pažintinis takas driekiasi Gelgaudiškio dvaro rūmų parke, garsėjančiame savo dydžiu ir sudėtinga bei originalia struktūra. Viena parko įžymybių – ketureilė sidabrinių klevų alėja, kurioje peri į Lietuvos raudonąją knygą įrašytas didysis dančiasnapis. Keliaudami pažintiniu taku, pamatysime baronų Koidelių kapus, legendomis apipintą Asesoriaus kapą, Velnio kalną, nuo kurio atsiveria plačios Nemuno lankų ir Panemunės pilies panoramos, čia trykšta ir tyro vandens šaltinėlis. Viena įdomiausių parko vietų – aikštelė su aštuoniomis pasaulio šalių kryptimis (takeliais). Šioje legendinėje, dar žvaigžde vadinamoje vietoje dvarininkai medžioklių metu ilsėdavęsi ir stebėdavę gyvūnus.

8 Šv. Kryžiaus Išaukštinimo bažnyčia

Gelgaudiškio bažnyčia, stovinti netoli Nemuno upės, puošia visą Gelgaudiškio miestą iškilusia bokšto smaile ir raudonuojančiu plytų mūru. Pirmąją medinę bažnyčią Gelgaudiškyje pastatė Povilas Sapiega apie 1578 m. XVII a. tiek Kazimieras Ozemblovskis, tiek Elena Čartoriskienė ne kartą perstatydavo bažnyčios pastatą, tačiau 1864 m. šventovė sudegė. Dabartinė Šv. Kryžiaus Išaukštinimo bažnyčia statyta 1866–1868 m. Istorizmo stiliaus neogotikinėje šventovėje įrengti trys altoriai, yra daug sakralinio meno vertybių, kultūros paveldo objektais paskelbti du bronziniai varpai.

9 Panemunių regioninis parkas

Gelgaudiškio miestas įsikūręs gražiame kraštovaizdyje – Panemunių regioniniame parke, kuris driekiasi apie 50 km šiaurine Šakių rajono savivaldybės riba. Nemuno slėnis su vingiuota pakrante, erozijos paveiktomis upės terasomis, skardžiais, šlaitais ir atodangomis žavi čia besilankančius žmones. Ties Gelgaudiškiu, Nemuno krantinėje įrengta laivų prieplauka, nuo čia iki Kriūkų miestelio visa Nemuno pakrante vingiuoja neasfaltuotas dviračių takas. Kitame Nemuno krante išdidžiai stovi didinga renesanso stiliaus Panemunės pilis, statyta XVII a. dvarininko Janušo Eperješo. Ją supa gražus parkas su tvenkiniais. Pilis apipinta legendomis – pasakojama, jog pilyje buvęs kalėjimas, o kaliniai į jį patekdavę kopėčiomis ar virvėmis. Taip pat išlikę pasakojimų apie paslaptinguosius tunelius, vedančius iš pilies į Gelgaudiškio miestą. Panemunės pilį galime aplankyti vykdami maršrutu „Nuo Jurbarko Mažosios Lietuvos link“ (žr. 350 p.).

ⓘ www.prpd.lt

PLOKŠČIAI

10 Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčia

Plokščiuose, Nemuno pakrantėje, stovinti Plokščių bažnyčia pirmą kartą vietovėje iškilo 1670 m. – Jeronimas Krišpinas-Kiršenšteinas čia pastatė medinę šventovę. Šiai sudegus, antroji iškilo 1784 m. Benedikto Karpio dėka. O dabartinė šventovė pastatyta 1868 m. kunigo Tomo Jankausko ir grafo Benedikto Tiškevičiaus pastangomis. 1883 m. Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčia buvo iškilmingai konsekruota vyskupo Juozo Olekos. Medinėje vienbokštėje bažnyčioje saugomas žalvarinis, 1573 m. išlietas varpas, – vienas seniausių Lietuvoje.

11 Plokščių pažintinis takas

Panemunių regioniniame parke, Plokščių miestelyje, nusidriekęs pažintinis takas leis susipažinti su žymiausiomis miestelio vietomis. Čia atsiveria Didžiupio slėnis, legendinė Šventaduobė su lauko riedulių koplyčia ir nepaprastų galių turinčiu šaltinėliu. Taką puošia tautodailininko Zigmo Sederevičiaus medinės skulptūros. Keliaujant pažintiniu taku prieinamas ir Plokščių

Šventaduobė Plokščių pažintiniame take

piliakalnis, stūksantis daubų ir augančių eglių apsuptyje, taip pat almanti Vaiguvos upė, natūraliai pereinanti į upę-gatvę. Pažintinis takas leidžia pasižvalgyti po buvusią mokytojo Petro Kriaučiūno sodybos vietą, „Kančių kelių“ memorialą, poilsiavietę prie Nemuno ar Šilvėnų piliakalnį. Taip pat smalsuolius traukia miestelio laikrodis ir Vinco Kudirkos akmuo-girnos, pagamintos iš didžiulio riedulio, prie kurio mėgdavęs ilsėtis šis žymus visuomenės veikėjas.

Vaiguvos upė-gatvė

12 Vaiguvos upė-gatvė

Plokščių miestelis žavi unikaliu reiškiniu – tikra gatve, kuria teka upelis. Abipus upelio išsidėsčiusios sodybos, o gatvės gyventojai savo kiemus pasiekia tik važiuodami upelio vaga – tai vienintelis kelias. Pusę kilometro gatvėje čiurlenantis upeliukas, maitinamas įvairių šaltinių, galiausiai savo kelią baigia įtekėdamas į Nemuną. 2010 m. šioje gatvėje buvo pastatytas automobilių eismą draudžiantis ženklas, o šalia įrengtas pėsčiųjų takas, grįstas trinkelėmis.

13 Memorialas „Kančių keliai“

Plokščių miestelyje stovi 1988 m. architekto Žibarto Simanaičio kurtas memorialas, įamžinantis 1941–1952 m. nuo sovietinio genocido žuvusias aukas. „Kančių kelio“ memorialo vietoje galime išvysti ir du rūsius, kuriuose sovietmečiu būdavo laikomi areštuoti žmonės. Šie rūsiai kartu su paminklu sudaro trikampį, kurio centre – Nepriklausomybės aikštė. Rūsius žymi ir akmenys, kuriuose iškalti vietovių, kuriose gyveno ištremti Plokščių valsčiaus žmonės, pavadinimai. Ant vieno iš rūsių stovi antstatas, kurio sienoje įamžintos represijas patyrusių žmonių pavardės, Plokščių valsčiaus kaimų pavadinimai.

ILGUVA

14 Ilguvos dvaro sodyba

Ilguvos dvaras, žinomas nuo XVI a., iš pradžių buvo vadinamas Panykiais – nuo šalia tekančios upės Nykos. 1758 m. dvaro savininku tapo Veliuonos klebonas Viktoras Talko-Grincevičius-Ilgauskas. Čia jis įsirengė savo vasaros rezidenciją, pastatė bažnyčią, o vietovė imta vadinti Ilguva. XIX a. tuometinis dvarininkas Jonas Grincevičius pastatė naujus klasicistinio stiliaus dvaro rūmus. Dvarą valdant kompozitoriui Emiliui Mlynarskiui ir jo žmonai Onai, čia buvo sukaupta didelė knygų biblioteka, paveikslų, muzikos instrumentų kolekcijos. Dvare vykdavo daug improvizuotų koncertų, čia kurti būrėsi ir žymūs to meto žmonės. Dvare apie 1918–1921 m. gyveno ir akloji lietuvių dainininkė Beatričė Grincevičiūtė. Dėdė, pastebėjęs mergaitės neeilinius muzikinius gabumus, rėmė jos tolesnes studijas Varšuvoje. 1940 m. dvaras buvo nacionalizuotas, jame įkurta senelių prieglauda. Dabar buvusius dvaro laikus mena išlikę rūmai, dirbtuvės, klojimas, kumetynas, ledainė. Nuo atviros rūmų terasos atsiveria įspūdingas vaizdas į Nemuno slėnio panoramą.

Ilguvos dvaro rūmai

15 Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Ilguvoje (tuo metu vietovė vadinta Panykiais) pastatyta 1765 m. Veliuonos klebono ir dekano Viktoro Talko-Grincevičiaus-Ilgausko dėka. Dabartinė Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia pastatyta 1814 m. ant sudegusios bažnyčios pamatų. Jos fundatorius buvo Julius Grincevičius, taip pat šventovei padovanojęs didįjį varpą. Liaudies architektūros formų bažnyčią iškilmingai konsekravo Seinų pavyskupis Augustinas Polikarpas Marcejevskis. Ilguvos bažnyčioje

kunigavo ir žymių dvasininkų: Antanas Tatarė, Antanas Civinskas, Juozas Vyšniauskas ir kt. Geltoniu spindinčioje Ilguvos šventovėje yra trys altoriai, Mykolo Elvydo Andriolio kurtas paveikslas „Švč. Mergelės Marija su Kūdikiu", paskelbtas kultūros paveldo objektu ir kt.

LUKŠIAI

16 Šv. Juozapo bažnyčia

Didingoji Lukšių Šv. Juozapo bažnyčia išsiskiria visoje miestelio panoramoje baltuojančiu bokštu ir įspūdinga neogotikos stiliaus architektūra. Pirmoji medinė Lukšių šventovė iškilo 1745 m. Adomo Tadėjaus Chodkevčiaus iniciatyva. Čia XIX a. kunigavo ir žymus lietuvių dvasininkas Antanas Tatarė. Dabartinė mūrinė bažnyčia buvo pastatyta 1860–1877 m. Polocko gubernijos dvarininko Jono Bartkovskio iniciatyva ir lėšomis. Manoma, kad jai projektą rengė architektas Leopoldas Salkovskis. Pirmojo pasaulinio karo metu bažnyčios pastatas buvo nukentėjęs, nuo 1930 m. šventovė buvo suremontuota, įsigyti vargonai. Bažnyčios viduje saugomas ir vertingas XIX a. tapytas paveikslas „Pieta".

17 „Siesarties vingio" parkas

Lukšių miestelio puošmena – „Siesarties vingio" parkas. Žaliuojančiose vejose puikuojasi vandens fontanas, akmenys, gražiai įrengti mažojo parko takeliai ir žydintys gėlynai. Viename trinkelėmis išklotų takelių 2007 m. įkomponuota lenta, skirta 310 metų šventusiam Lukšių miesteliui. Gražiausios šiame parke – žymių Lietuvos menininkų skulptūros, žavinčios originalumu ir vaizduojančios undinę, į vandenį šokantį delfiną ir žvejį nykštuką. Įdomios ir iš metalo bei akmens sukurtos skulptūrėlės – karutis, žydintis akmuo, iš akmens augantis medis su širdelės formos šakomis ir kitos įdomios figūros.

Simboliniai vartai į antrąjį Lietuvos tūkstantmetį

Parke ant kalvelės 2009 m. iškilo įspūdingas paminklas, skirtas paminėti Lietuvos vardo tūkstantmečiui. Tautodailininko Vido Cikanos iniciatyva buvo pastatyti iš betono ir metalo sukurti vartai, simbolizuojantys kelią į antrąjį Lietuvos gyvavimo tūkstantmetį. Šis statinys – 8 m aukščio, 6 m pločio ir sveria apie 12 tonų.

Zyplių dvaro rūmai

18 Zyplių dvaras

Zyplių dvaras laikomas viena svarbiausių Šakių krašto lankytinų vietų, paskelbtas kultūros paveldo objektu. Dvaro sodyboje nuolat rengiamos šventės, kaimo teatrų spektakliai, repetuoja Zyplių dvaro kapela. Sodybos arklidėse ir svirne įrengtos meno galerijos, ūkiniuose pastatuose – kalvė ir keramikos dirbtuvės. Zypliai buvo žinomi nuo XVII–XVIII a., o XIX a. pr. priklausė Juozapui Poniatovskiui. Zypliais (dab. Senieji Zypliai) buvo vadinamas dvarelis, po J. Poniatovskio mirties atitekęs jo seseriai Teresei Tiškevičienei. Naujasis dvaro savininkas Jonas Bartkovskis pasistatydino naujus dvaro rūmus arčiau Lukšių – Naujuosius Zyplius. Šį kompleksą sudarė klasicistiniai rūmai, dvi oficinos, virtuvė su pirtimi ir ūkiniai pastatai. Apie 1897 m. ūkiniai dvaro pastatai sudegė, vietoj jų buvo pastatyti nauji raudonų plytų mūro pastatai, išplėsti ir patys dvaro rūmai. Buvo pertvarkytas ir parkas, kuris dabar yra vienas didžiausių Lietuvoje (21 ha).

ⓘ www.zypliudvaras.lt

GRIŠKABŪDIS

19 Griškabūdžio miestelis

Manoma, kad Griškabūdis išaugo iškirstos girios vietoje, o pirmą kartą miestelio vardas paminėtas 1697 m. Gyvenvietė yra senovinio radialinio tipo – jo centrą sudaro keturkampė aikštė, iš kurios į keturias puses, lyg saulės spinduliai, išeina gatvės. Šiuo radialiniu planu miestelis išsiskiria iš kitų Sūduvos vietovių, paskelbtas urbanistikos paminklu. Šiandien miestelis – jaukus seniūnijos centras.

20 Kristaus Atsimainymo bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Griškabūdyje iškilo 1742 m. kunigaikščių Teklės ir Mykolo Karbutų-Višnioveckių iniciatyva. Dabartinė Kristaus Atsimainymo bažnyčia pastatyta 1792–1796 m., jai projektą rengė architektas Juozapas Vališauskas. Ši medinė bažnyčia – vienintelė daugiakampė (aštuonkampė) klasicistinė bažnyčia Lietuvoje, išlikusi iki šiol. Viduje įrengti penki altoriai, iš kurių puošniausias – Kristaus Atsimainymo altorius – meistro Gutti sukurtas vienas įspūdingiausių istorizmo stiliaus altorių Lietuvoje. Taip pat itin vertingas vėlyvojo baroko ir rokoko stilių vargonų prospektas, sukurtas 1804 m. meistro Georgo Adamo Neperto. Bažnyčios sienos puoštos ornamentine tapyba, imituojančia architektūros detales, toks dekoravimo stilius – retas Lietuvoje. Šalia šventovės stovi 1933 m. pastatyta varpinė su Šv. Aloyzo statula (archit. A. Bistrickas). Bažnyčios šventoriuje 1996 m. atidengtas Sūduvos istoriko kun. Jono Totoraičio paminklas (skulpt. V. Cikana).

Griškabūdžio Kristaus Atsimainymo bažnyčios interjeras

21 Jono Jablonskio tėviškė

Nuo Griškabūdžio 3 km nutolęs Rygiškių kaimas – lietuvių kalbininko Jono Jablonskio (1860–1930) tėviškė. Nuo gimtinės pavadinimo J. Jablonskis pasirinko ir savo slapyvardį – Rygiškių Jonas. Lietuvių kalbos tėvu vadinamas kalbininkas čia gyventi atsikėlė 17 metų, o ir būdamas gimnazistu ar dirbdamas mokytoju visuomet vasaromis grįždavo į tėviškę. Iki šių dienų yra išlikęs ir namas, kuriame gyveno kalbininko šeima. Šiame Jablonskyne vadinamame pastate yra įsikūręs J. Jablonskio memorialinis muziejus, kuriame galima pamatyti Jablonskių šeimos daiktus, baldus, nuotraukas, yra išlikusių ir kalbininko mokslinių darbų. Čia rengiamos teatrų šventės, stovyklos. Kieme išlikusi klėtelė, žaliuoja ąžuolas, pramintas Rygiškių Jonu.

Jono Jablonskio tėviškė Rygiškėse

KUDIRKOS NAUMIESTIS

22 Senoji miesto dalis

Kudirkos Naumiestis per visą miesto gyvavimo laikotarpį ne kartą keitė savo pavadinimus: jis buvo vadinamas ir Duliebaičiais, ir Vladislavovu, Naumiesčiu, o nuo 1934 m. Kudirkos Naumiesčiu – čia gyvenusio tautinio atgimimo šauklio Vinco Kudirkos garbei. Vardo suteikimo iškilmėse dalyvavo ir pats prezidentas Antanas Smetona. Miestas vertingas ir senąja savo dalimi – čia iki šių dienų išlikęs senasis gatvių tinklas, stovi XVIII a. bažnyčia. Miesto gatvių tinklas (dab. Vytauto g.) paskelbtas urbanistikos paminklu.

23 Paminklai Vincui Kudirkai ir Vytautui Didžiajam

Kudirkos Naumiesčio centrinėje aikštėje stovi paminklas Vincui Kudirkai (1858–1899), sukurtas 1934 m. skulptoriaus Vinco Grybo. Šalia paminklo įrengtas jaukus skveras, suburiantis vietinius gyventojus. V. Kudirka – tautinio atgimimo skleidėjas, lietuvybės puoselėtojas, „Varpo“ redaktorius, 1895–1899 m.

gyvenęs Kudirkos Naumiestyje. Paskutinius savo metus V. Kudirka praleido name, kurio vietoje dabar stovi V. Kudirkos gimnazija. Miesto kapinėse žymus visuomenės veikėjas ir palaidotas. Jo garbei pavadintas ir tiltas per Šešupę, pastatydintas 1939 m.

Kudirkos Naumiestyje stovi ir paminklas Vytautui Didžiajam, iškilęs Lietuvos valdovo mirties 500-sioms metinėms paminėti. 1930 m. pastatytą paminklą sukūrė Vincas Grybas – žymus lietuvių skulptorius. Sovietiniais metais paminklas buvo nugriautas, o atstatytas 1990 m.

24 Prano Sederevičiaus paminklai

Kudirkos Naumiestyje puikuojasi miesto puošmenos – įdomios Prano Sederevičiaus (1905–1979) sukurtos skulptūros. Šis liaudies menininkas savo kiemą išpuošė skulptūromis iš betono ir cemento. Sukurtos didelės žirgų, briedžių, angelų statulos. Pasakojama, kad didžiausio arklio skulptūroje įmūrytas motociklas: priekaba yra arklio pilve, o likusios detalės išsidėsčiusios kitose statulos vietose. Šis savamokslis skulptorius sukūrė ir įžymių Lietuvos žmonių biustų – čia puikuojasi lakūnų Stepono Dariaus ir Stasio Girėno, Vytauto Didžiojo, poeto Maironio, Vinco Kudirkos ir tarpukario Lietuvos prezidentų biustai.

Prano Sederevičiaus skulptūros

Vinco Kudirkos muziejus

25 Kudirkos Naumiesčio muziejai

Kudirkos Naumiestyje veikia trys muziejai. Vinco Kudirkos muziejus (V. Kudirkos g. 29) įkurtas 1998 m., minint Lietuvos himno sukūrimo 100-ąsias metines. Jame eksponuojami ne tik su šio žymaus Lietuvos šviesuolio gyvenimu susiję daiktai, rankraščiai, kūryba, vertimai, bet ir supažindinama su Lietuvos spaudos platintojų – knygnešių – veikla, laikraščio „Varpas“ egzemplioriais. Taip pat muziejus pateikia išsamią Kudirkos Naumiesčio istoriją: apie čia XIII a. stovėjusią pilį, miesto raidą, čia gyvenusius ir dirbusius krašto šviesuolius – Joną Jablonskį, rašytoją Praną Mašiotą, Nepriklausomybės Akto signatarą kun. Justiną Staugaitį ir kt.

ⓘ www.muziejai.lt/sakiai/kudirkos_muz.htm

Antrame, Vinco Kudirkos gimnazijoje įrengtame istorijos muziejuje (Vytauto g. 44), eksponuojamos su mokyklos veikla susijusios parodos, pateikiami čia besimokiusių žymių Lietuvos žmonių darbai. Įdomu tai, kad gimnazija ir muziejus įrengti buvusio V. Kudirkos namo vietoje.

ⓘ www.muziejai.lt/sakiai/mokyklos_muziejus.htm

Trečiasis muziejus (Dariaus ir Girėno g. 26) – privatus Irenos ir Antano Spranaičių įkurtas „Širvintos kampelis“, pasakojantis prūsiško Širvintos miesto, sunaikinto per Antrąjį pasaulinį karą, istoriją.

26 Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia

1642 m. Kudirkos Naumiestyje buvo pastatyta pirmoji bažnyčia, kuria rūpinosi karmelitų vienuoliai. 1783 m. pastatyta dabartinė Kudirkos Naumiesčio šventovė, kuri laikui bėgant ne kartą remontuota. Labiausiai bažnyčiai pakenkė Antrasis pasaulinis karas, todėl 1950 m. šventovė buvo atstatyta. Kultūros paveldo objektu paskelbtoje bažnyčioje yra daug meno vertybių:

Kudirkos Naumiesčio Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčios šventoriaus vartai

altoriai, vargonai, 108 žvakių sietynas, vitražai ir kt. Vertingas statinys – puošnūs šventoriaus vartai su skulptūromis. Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčiai priklauso ir trys koplyčios, išsibarsčiusios po Šakių apylinkes.

SUODŽIAI

27 Suodžių koplyčia

Suodžių kaimo (Sintautų sen.) laukuose stovi stebuklinga laikoma koplyčia. Pasak vietos gyventojos Anelės Matijošaitienės, jai 1969 m. dabartinėje koplytėlės vietoje apsireiškė Dievo sūnus. Pradėjus sklisti šiai žiniai, žmonės ėmė čia lankytis, todėl sovietinės valdžios įsakymu A. Matijošaitienė buvo iškelta kitur, o jos namą nugriovė. Atgimimo laikotarpiu ji grįžo į Suodžius, už suaukotas lėšas buvo pastatytas naujas namas, vėliau – ir koplytėlė. Kristaus apreiškimo dieną (lapkričio 14 d.) koplyčią lanko maldininkai.

SINTAUTAI

28 Sintautų muziejai

Sintautuose, miestelio pagrindinėje mokykloje, veikia literatūros muziejus, supažindinantis su garsiais Sintautų krašto žmonėmis: rašytoju Pranu Vaičaičiu, lietuvių kalbininku Jonu Pikčilingiu ir kt. Surinkti eksponatai pasakoja ir Sintautų krašto istoriją.

ⓘ www.muziejai.lt/prev_vers/sakiai/krastotyros_muziejus.htm

Antanas Tatarė – lietuvių rašytojas ir dvasininkas, nuo 1855 m. klebonavęs Sintautų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčioje. Šio žymaus lietuvių švietėjo veikla prisimenama kitame Sintautų muziejuje, pavadintame Antano Tatarės vardu. Jame galima pamatyti kunigo raštų, nuotraukų, maldaknygių, albumų, kabo ir jo portretinis paveikslas. Muziejus priklauso Sintautų bažnyčiai ir įsikūręs senojoje Sintautų šventovėje (buvusioje klebonijoje).

ⓘ www.muziejai.lt/sakiai/tatares_muziejus.htm

29 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Pirmoji šventovė Sintautuose iškilo 1641 m., tačiau 1788 m. sudegė ir kunigaikštienės Poniatovskienės dėka buvo atstatyta tais pačiais metais. Dabartinei bažnyčiai pamatai buvo išlieti 1913 m., tačiau pati Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia pastatyta 1922 m. (galutinai įrengta 1939 m.). Tai didingas sakralinis pastatas, kurio išorę puošia du smailūs aukšti bokštai, o vidų – įspūdingas Vinco Grybo kurtas didysis altorius. 1944 metais bažnyčia buvo apgriauta ir ilgą laiką (1950–1995) pamaldos vyko parapijos namuose. 1995 m. atstatyta šventovė yra bene aukščiausia Šakių krašte – jos aukštis su bokštais ir kryžiais ant jų siekia 48,7 m. Bažnyčioje skamba ir trys varpai, du iš jų yra labai seni – 1695 ir 1712 metų.

30 Prano Vaičaičio gimtoji sodyba

Pranas Vaičaitis (1876–1901) – lietuvių poetas, vertėjas, aktyviai dalyvavęs lietuvių draugijų veikloje, platinęs draudžiamą lietuvišką spaudą. Poeto gimtinė – Santakų kaimas šalia Sintautų, kuriame jis gyveno apie 20 metų. Dabar Santakų kaime, buvusiame Vaičaičių šeimos sodyboje, įrengtas Prano Vaičaičio memorialinis kambarys. Prie sodybos stovi skulptoriaus Kęstučio Krasausko 1996 m. sukurtas Prano Vaičaičio paminklas, o greta žaliuoja senąją sodybą menantis ąžuolas.

Prano Vaičaičio gimtoji sodyba

Vilkaviškio apylinkės

Paežeriai (Pilviškių sen.)-Vilkaviškis-Paežeriai (Šeimenos sen.)-Alvitas-Kybartai-Vištytis-Ožkabaliai

Vilkaviškio rajono savivaldybės herbas

	134 km		5 km		✓		✓
	8 val.		✓		✓		✓
	18		✓		✓		✓

Sūduvos regione, pasienyje su Kaliningrado sritimi, gyvuoja Vilkaviškio kraštas, išauginęs daug didžių Lietuvos vyrų – tautos šauklį Vincą Kudirką, lietuvių skulptorių Petrą Rimšą ir jo brolį knygnešį Juozą, Nepriklausomybės patriarchą dr. Joną Basanavičių. Prie trijų valstybių sienų trikampio, Vištyčio regioniniame parke, tyvuliuoja Vištyčio ežeras, vadinamas Lietuvos Baikalu. Kraštą garsina prie Paežerėlio ežero stovintis Paežerių dvaras, vienas gražiausių Suvalkijoje.

Iš 137 kelio įvažiuojama į 187 kelią, šalia kurio yra Paežerių kaimas (Pilviškių sen.). Jame 1858 m. gimė lietuvių tautinio sąjūdžo žadintojas Vincas Kudirka. Iš gimtosios jo sodybos išlikusi tik klėtelė **1**, kurioje įrengta šio šviesuolio gyvenimo ir kūrybos ekspozicija. Už poros kilometrų, prie pat kelio, įsikūręs ir Naudžių kaimas – Rimšų šeimos vyrų sodyba **2**. Joje gyveno žymus Lietuvos skulptorius Petras Rimša ir vyresnysis jo brolis knygnešys Juozas. Dabar sodyboje įkurtas muziejus.

Nuo A7 magistralės (Marijampolė–Vilkaviškis) lengva pasiekti Vilkaviškio miestą, vieną seniausių

KALININGRADO SRITIS

LENKIJA

1:250 000

0 2,5 5 km

Vištyčio ežeras žiemą

Suvalkijoje. Gyvenvietė minima XVI a. Vilkaviškio dvaras rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo 1773 m. 1812 m. jame buvo apsistojęs ir pats Napoleonas Bonapartas. Vilkaviškio „Žiburio" gimnazijoje mokėsi žymūs Lietuvos žmonės: poetai Kazys Bradūnas, Salomėja Nėris, prozininkas Antanas Vaičiulaitis. Spaudos draudimo laikotarpiu miestas tapo viena svarbiausių lietuviškų leidinių gabenimo ir platinimo vietų. Dabar Vilkaviškis – jaukus miestas, šalia kurio tyvuliuoja Paežerių ežeras. Vytauto g. 14, prie vilnijančios Šeimenos upės, baltuoja Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo katedra **3**. Centrinę miesto aikštę, pavadintą J. Basanavičiaus vardu, puošia šio žymaus visuomenės veikėjo paminklas **4** (skulpt. A. Žukauskas, archit. V. Balčiūnas), pastatytas 1996 m. S. Nėries g., prie Vilkaviškio rajono savivaldybės pastato, stovi kitam šviesuoliui skirtas paminklas – Vinco Kudirkos biustas **5** (skulpt. A. Žukauskas, 1998). Toje pačioje gatvėje (nr. 78) stovi masyvus statinys – malūnas-aliejinė **6**. Nors jis statytas 1931 m., jame vis dar spaudžiamas aliejus.

Kitoje Paežerių ežero pusėje, dešinėje A7 greitkelio pusėje, išvysime kitą Paežerių kaimą (Šeimenos sen.), kuriame įsikūrusi Paežerių dvaro sodyba **7**. Dvaras pasiekiamas kaštonų alėja; prieš akis iškyla puošnūs rūmai, pastatyti Simono Zabielos, taip pat belvederio

PAEŽERIAI (PILVIŠKIŲ SEN.)

1 Vinco Kudirkos sodyba

Paežeriai yra Vinco Kudirkos (1858–1899) – Lietuvos tautinio sąjūdžio lyderio, Lietuvos valstybės himno autoriaus, „Varpo" redaktoriaus – gimtinė. Šią sodybą įkūrė V. Kudirkos tėvas Motiejus. Sodybos namas buvo sugriautas per Pirmąjį pasaulinį karą, ją mena tik 1867 m. statyta išlikusi klėtelė, kurią mėgo ir pats V. Kudirka. 1965 m. šioje klėtelėje pradėjo veikti Vilkaviškio muziejaus padalinys, kuriame galima susipažinti ir su Vinco Kudirkos gyvenimu, veikla, kūryba, asmeniniais daiktais. Vienas vertingiausių eksponatų – išlikęs V. Kudirkos smuikas. Klėtelė-muziejus yra privačioje valdoje. Norėdami aplankyti, turėtume paskambinti į Vilkaviškio krašto muziejų.

ⓘ www.vkmuziejus.lt

NAUDŽIAI

2 Rimšų sodyba

Netoli Paežerių, Naudžių kaime, yra išlikusi 1924 m. statyta sodyba, kurioje gimė ir užaugo skulptorius Petras ir knygnešys Juozas – nusipelnę šiam kraštui žmonės. P. Rimša labiausiai žinomas dėl iš metalo kurtų skulptūrinių grupių „Artojas"

ir „Vargo mokykla“ (jos stovi Karo muziejaus sodelyje, Kaune). Savo darbus jis yra eksponavęs Paryžiuje, Rygoje, Bostone, Niujorke, Varšuvoje ir kt. Prie Rausvės upelio stovėjusi sodybėlė dabar yra paversta muziejumi, kuriame eksponuojama tipiška suvalkiečių sodyba, skulptoriaus memorialinis kambarys, kurti metaliniai medaliai. Yra išlikęs ir XX a. ketvirtajame dešimtmetyje statytas malūnas.

VILKAVIŠKIS

8 Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo katedra

Prienų seniūnas Steponas Pacas Vilkaviškio mieste 1620 m. pastatė pirmąją bažnyčią. Mūrinė Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia iškilo 1881 m., ją konsekravo vyskupas Juozas Olekas. Antrojo pasaulinio karo metais bažnyčia buvo apgriauta, o sovietmečiu – visiškai nugriauta. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, naujosios bažnyčios statybos darbais rūpinosi klebonas Vytautas Gustaitis, kuriam už tai Jonas Paulius II suteikė garbės prelato titulą. 1998 m. pastatyta naujoji šventovė, kurią iškilmingai konsekravo vyskupas Juozas Žemaitis. Dviejų bokštų neoromaninio stiliaus bažnyčią puošia arkinis įėjimas su trikampiu frontonu, o sienose – skulptoriaus Vlado Krušnos kurtos skulptūros. Pagrindinis altoriaus akcentas yra Kristaus kryžius, languose – vitražisto Kazio Morkūno kurti vitražai. Vilkaviškio bažnyčioje skamba trys Kraševskių liejyklos varpai (Lenkija).

Vilkaviškio Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo katedra

bokštas, dvarą supantis parkas su tvenkiniais. Apsilankyti dvare verta ir dėl to, kad čia įkurtas Vilkaviškio krašto muziejus su įdomiomis ekspozicijomis.

Vos už poros kilometrų ir kitas kaimas – Alvitas, kuriame tyvuliuoja Alvito ežeras. Čia išvysime ir buvusios Alvito dvaro sodybos likučius – pagrindinį dvaro pastatą ir senąją spirito varyklą 8. Nors kaime kol kas nėra bažnyčios, o pamaldos vyksta senojoje Gauronskių koplyčioje ir šventoriuje, tačiau nuo 2009 m. pradėta statyti naujoji moderni Alvito Šv. Onos bažnyčia 9, būsianti retos rotondos formos.

Nuo Alvito pro Virbalį vyksime apie 10 km iki pat pasienio miesto – Kybartų. Čia pat Lieponos upe driekiasi siena su Kaliningrado sritimi. Carinėje Rusijoje ši vietovė buvo vadinama knygnešių ir kontrabandininkų miestu, žydo Fiskės Bruno dėka į Ameriką per sieną kasmet pabėgdavo apie 30 tūkst. emigrantų. Pasakojama, kad per Kybartų pasienį 1940 m. po įvykusio perversmo buvo pervestas ir Lietuvos prezidentas Antanas Smetona. Pasienio muitinė, įkurta kartu su viena didžiausių geležinkelio stočių Lietuvoje, iš pradžių buvo vadinama Virbalio muitine. Apžiūrėkime geležinkelio stoties kompleksą 10 – stoties pastatą Kudirkos Naumiesčio g., sandėlius ir kitus statinius J. Basanavičiaus g. (šalia muitinės). Darvino g. 8 išvysime Kybartų Eucharistinio Išganytojo bažnyčią 11 – vieną raiškiausių modernaus stiliaus bažnyčių Lietuvoje. Kitoje kelio pusėje, J. Basanavičiaus g. 72, stovi raudonų plytų pastatas, statytas 1923 m. Tai Kybartų Kristijono Donelaičio gimnazija 12.

Pasieniu einančiu 186 keliu vykime tolyn pietų kryptimi, į kitą pasienio tašką – Vištyčio miestelį. Jis – už maždaug 20 km nuo Kybartų. Dar neprivažiavę Vištyčio, ties Nebūtkiemio kaimu, prie pat Kybartai–Vištytis kelio, išvysime vieną didžiausių akmenų Lietuvoje – Vištyčio akmenį 13. Jis žymi ir Vištyčio regioninio parko 14 pradžią. O visa parko teritorija driekiasi iki pat valstybių sienų trikampio. Prie didžiulio Vištyčio ežero 15 (ketvirto pagal plotą Lietuvoje) įsikūręs Vištyčio miestelis 16. Vištytis vilioja daugelį turistų ne tik pailsėti jo pakrantėje, bet ir pasiirstyti valtele, paplaukioti vandens dviračiais ar baidarėmis. Vienas seniausių miestelio pastatų – raudonų plytų Vištyčio Švč. Trejybės bažnyčia, pastatyta XIX a. pradžioje. Taikos g. 21 stovi senoji Vištyčio aliejinė su išlikusia technologine įranga. Paėję gatve toliau, miestelio pakraštyje, pamatysime senąjį Vištyčio vėjo malūną.

Vykdami Vištyčio ežero pakrante toliau, pasieksime Lietuvos „kyšulį“, kurį iš vienos pusės supa

Lenkijos valstybė, iš kitos – Kaliningrado sritis. Tai vadinamasis sienų trikampis 17, kuriame susikerta trijų valstybių – Lietuvos, Lenkijos ir Rusijos (Kaliningrado srities) – ribos. Šią vietą žymi ribòženklis. Sienų trikampį patogiausia pamatyti iš Lenkijos pusės. Pasinaudoję nevaržomu sienos kirtimu Šengeno erdvėje, už Vartelių įvažiuosime į Lenkijos teritoriją. Privažiavę Vyžainių miestelį pasukime dešinėn į 654 kelią, Žydkiemio link. Už 4 km kelias priartės prie sienų trikampio, kuriame pastatytas šį punktą žymintis stulpas.

Grįždami iš Vištyčio, galime aplankyti dar vieną žymią vietovę – dr. Jono Basanavičiaus gimtinę 18. Ją pasiekiame važiuodami 200 keliu pro Gražiškius, Kalvarijos link, ir už 7 km sukdami kairėn šiaurės kryptimi, Vilkaviškio link. Prie Bartninkų sukime kairėn ir už 2 km pasieksime Ožkabalių I kaimą.

Ožkabaliuose 1951 m. gimė būsimasis Nepriklausomybės Akto iniciatorius dr. Jonas Basanavičius. Jo gimtosios sodybos vietoje pirmiausia pradėti sodinti ąžuoliukai, įamžinantys didžiuosius lietuvių tautos vyrus, vėliau buvo atkurta ir J. Basanavičiaus sodyba. Dabar čia žaliuoja per 8 tūkst. ąžuolų, o senojoje sodyboje įrengta muziejaus ekspozicija. Čia galime pabuvoti ir ilgiau – pasivaikščioti tautinio atgimimo ąžuolyne, pasivažinėti karieta ar pajodinėti. ▪

Vištyčio vėjo malūnas

Paminklas dr. Jonui Basanavičiui (skulpt. A. Žukauskas, archit. V. Balčiūnas, 1998)

4 Paminklas dr. Jonui Basanavičiui

Vilkaviškio miesto aikštę puošia 1996 m. ant žemo postamento pastatytas dr. Jono Basanavičiaus paminklas, sukurtas skulptoriaus Antano Žukausko ir architekto Vytauto Balčiūno. Įamžinta Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro figūra laikoma vienu geriausiai atliktų darbų šiame krašte. Lietuvos patriarchas pavaizduotas sėdintis krėsle mėgstama savo poza – užmetęs koją ant kojos. Skulptoriaus mintis buvo sukurti kuo gyvesnę kompoziciją ir išreikšti valingą J. Basanavičiaus žvilgsnį.

5 Paminklas Vincui Kudirkai

Vinco Kudirkos, vieno iš tautinio atgimimo šauklių, paminklas stovi skverelyje, netoli Vilkaviškio rajono savivaldybės. Šis paminklinis biustas sukurtas skulptoriaus Antano Žukausko 1998 m., minint Vinco Kudirkos gimimo 100-ąsias metines.

6 Vilkaviškio malūnas-aliejinė

Vilkaviškyje galima rasti ir saugomą kultūros paveldo objektą – malūną-aliejinę, kuriame spaudžiamas sėmenų aliejus. Tai viena seniausių, dar tebeveikiančių aliejinių Suvalkijoje, spaudžianti aliejų senoviniu būdu su dar prieškariu gamintais įrengimais. Šiuo metu aliejų malūne spaudžia jau ketvirtoji Karužų giminės karta: savo dukrai Rasai Karužaitei-Gudaitienei malūną perdavė jos tėvas Zetas Karuža.

PAEŽERIAI (ŠEIMENOS SEN.)

7 Paežerių dvaras

Paežerių dvaras – vienas raiškiausių pereinamosios architektūros (iš baroko stiliaus į klasicizmą) pastatų ansamblių Lietuvoje. Dvaras žinomas nuo XVI a. XVIII a. priklausė didikams Zabieloms, o XIX a. perėjo Gauronskiams. Dabartinių dvaro pastatų ansamblio statybos vyko labai ilgai – iš pradžių, 1795–1799 m., buvo pastatyti dvaro rūmai, vėliau įkurtas parkas, sukurtas rūmų interjeras. Dvaro rūmų architektas buvo Martynas Knakfusas. Rūmų vidus, išlikęs iki šių dienų, irgi buvo labai puošnus ir meniškas. Šalia dvaro stovi romantizmo stiliaus oficina, kurioje nuo 1997 m. įsikūręs Vilkaviškio krašto muziejus, eksponuojantis sūduvių gyvenimo būdą, žymios krašto dailininkės Magdalenos Birutės Stankūnienės ir jos šeimos atkurtą gyvenamąją aplinką.

Dvaro rūmus puošia jį supantis parkas, kuriame auga liepos, įrengti tvenkiniai, oranžerija, stovi skulptūros ir tiltelis, o šiaurinę ir rytinę puses skalauja Paežerių ežeras ir Kastinės upelis. Nuo 2004 m. dvaro rūmuose įsikūręs Suvalkijos (Sūduvos) regioninis kultūros centras.

ⓘ www.vkmuziejus.lt

ALVITAS

8 Alvito dvaro sodyba

Alvito dvaras buvo žinomas nuo XVII a., o XIX a. jį ėmė valdyti Gauronskiai. Prie dvaro rūmų veikė fabrikėlis, spirito varykla, šalia esančiame ežere neršė karpiai. Grafienė Gauronskienė Alvito dvarą pardavė Donatui Malinauskui. Jis dvare gyveno nuo 1937 m. iki 1940-ųjų, kai dvaras buvo nacionalizuotas. Šiuo metu Alvito dvarą mena dalis išlikusių dvaro rūmų ir spirito varyklos pastatų kompleksas, pastatytas apie 1885 m. Dvaro spirito varykla paskelbta kultūros paveldo objektu.

9 Šv. Onos bažnyčia

Medinė Alvito Šv. Onos bažnyčia iškilo XVIII a. pr. Alberto Radvilos žmonos Onos iniciatyva, šventovei ir buvo suteiktas šios fundatorės vardo titulas. Mūrinė bažnyčia buvo pastatyta 1804 m. ir konsekruota Augustino Polikarpo Marciejevskio. 1905 m. šalia bažnyčios išmūryta Gauronskių šeimos koplytėlė. Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai nuniokojo Alvito bažnyčią, todėl pamaldos buvo laikomas šalia esančioje koplyčioje. Ši neogotikinė šventovė buvo atnaujinta ir padidinta. Joje pakabintas stebuklais garsėjantis Loreto Madonos paveikslas. Jį Alvito parapijai padova-

Paežerių dvaro rūmai

nojusi Ona Radvilienė. Nuo 2006 m. pradėta rengtis naujos Alvito bažnyčios statybai, 2009 m. buvo pašventinti būsimos šventovės pamatai. Pagal parengtą projektą bažnyčia bus rotondos formos ir su aukštu baltu bokštu.

Gauronskių šeimos koplyčia Alvite

KYBARTAI

10 Kybartų geležinkelio stotis

Kybartų geležinkelio stoties kompleksas paskelbtas kultūros paveldo objektu. Architektūrinę vertę išlaikę geležinkelio stoties rūmai, vandens bokštas, depas, arklidės, šulinys, siurblinė, pirtis, sandėliai ir kiti stoties pastatai. 1857 m. Kybartuose buvo pastatytas didžiausias vakarinėje Rusijos dalyje geležinkelio stoties kompleksas su stoties rūmais bei specialiais butais Rusijos carui ir aukštiems pareigūnams. 1856 m. per Kybartus buvo nutiesta geležinkelio linija Varšuva–Sankt Peterburgas, kuri lėmė Kybartų miesto augimą. Įdomiausia šio stoties komplekso dalis – 2002 m. aptikti požeminiai rūsiai. Tai vieni didžiausių ir geriausiai išsilaikiusių rūsių Lietuvoje. Šiuo metu lankytis rūsiuose leidžiama iš anksto susitarus su geležinkelio pasienio veterinarijos posto vadovybe.

Kybartų geležinkelio stotis

11 Eucharistinio Išganytojo bažnyčia

Virbalio klebono iniciatyva Kybartuose 1696 m. buvo pastatyta koplyčia, kuri ilgainiui sunyko ir nebebuvo atkurta. Tarpukariu buvo įkurta Kybartų parapija ir 1927–1928 m. buvo pastatyta dabartinė Eucharistinio Išganytojo bažnyčia. Jai projektą rengė architektas Vytautas Landsbergis-Žemkalnis. Buvo planuota statyti bažnyčią su dviem bokštais, tačiau pritrūkus lėšų iškilo tik vienas. Klebonas Sigitas Tamkevičius sutvarkė po Antrojo pasaulinio karo nuniokotą bažnyčią. Jam klebonaujant Kybartai tapo tikru religinio atgimimo centru. Bažnyčia – modernių neoromaninių bruožų, su penkiomis iškyšomis ir zakristijų priestatais. Jos santūrų interjerą pagyvina didysis altorius, kurtas skulptoriaus Broniaus Pundziaus apie 1929 m. ir skulptoriaus Antano Aleksandravičiaus Švč. Mergelės Marijos skulptūra. Kybartų bažnyčia – viena raiškiausių modernaus stiliaus bažnyčių Lietuvoje.

12 Kybartų Kristijono Donelaičio gimnazija

Pirmoji mokykla Kybartuose buvo Virbalio berniukų gimnazija, kurią įkūrė caras Aleksejus 1912 m. 1919 m. „Žiburio“ draugija įkūrė Kybartų mokyklą, kuri ilgainiui išaugo į gimnaziją. 1925 m. buvo pastatytas mūrinis gimnazijos pastatas, kuriame mokėsi vyresniųjų klasių mokiniai, o pradinės gimnazijos klasės buvo perkeltos į buvusį caro kareivinių pastatą. Antrojo pasaulinio karo metu mokyklą nusavino Vokietijos pareigūnai, vėliau pastatas ilgai stovėjo apgriuvęs ir nenaudojamas. Mokykla buvo perkelta į raudonų plytų namą, statytą 1923 m. 1964 m. Kybartų mokyklai suteiktas Kristijono Donelaičio vardas, nes mokyklos bendruomenė aktyviai dalyvavo įamžinant šio žymaus lietuvių rašytojo atminimą. K. Donelaičio gimimo 250-ųjų metinių proga tarp keturių ąžuolų pastatė paminklą, sutvarkė bažnyčią ir šventorių, kuriame, jie spėjo, buvo palaidotas rašytojas. 2004 m. vidurinei mokyklai suteiktas gimnazijos statusas.

VIŠTYTIS

Vištyčio akmuo

13 Vištyčio akmuo

Vištyčio akmuo – vienas didžiausių riedulių Lietuvoje, dar vadinamas Pėduotoju arba Stebuklinguoju akmeniu. Riedulio aukštis – apie 4 m, plotis – apie 5 m. Savo įdomia forma akmuo primena didelio žvėries kūną. Pasakojama, kad prie šio akmens senovėje žmonės melsdavosi, aukodavo dievams, čia degė ir amžinoji ugnis. Tai dubenėtasis akmuo: viršuje susiformavusi įduba, „pėda", kurioje susikaupia kritulių vanduo. Ši „pėda" taip pat apipinta legendomis – sakoma, kad įduboje susikaupęs vanduo – tai velnio ašaros, galinčios gydyti. Šis Vištyčio akmuo paskelbtas gamtos paveldo objektu.

14 Vištyčio regioninis parkas

Vištyčio regioninis parkas (10,1 tūkst. ha), įkurtas 1992 m., ribojasi su Lenkija ir Kaliningrado sritimi, todėl lengva pasiekti ir kaimyninių šalių lankytinas vietas. Parko teritorija apima aukščiausią vietą Baltijos aukštumose – Vištyčio–Gražiškių aukštumos vakarinę dalį. Regioniniame parke siekiama išsaugoti Suvalkijos kalnyno kraštovaizdį, gamtos ir kultūros paveldo turtus, todėl parke įsteigti du rezervatai, septyni draustiniai, driekiasi du pažintiniai pėsčiųjų takai.

15 Vištyčio ežeras

Vištyčio ežeras – vienas žinomiausių ežerų Suvalkijoje. Ežeras tyvuliuoja Vištyčio regioniniame parke, tik 356,9 ha jo ploto priklauso Lietuvai (visas jo plotas – 1 820 ha). Ežeras garsėja miškingomis pakrantėmis, gražia augalija, grynu oru ir čia įsikūrusiomis poilsiavietėmis. Pasak legendos, toje vietoje, kur dabar tyvuliuoja ežeras, buvusios tik pievos, kuriose piemenys ganydavo gyvulius. Vieną naktį pasigirdo balsas, liepęs piemenims keltis ir varyti gyvulius iš pievos, nes joje prasiversiąs ežeras. Taip ir atsitiko – ežeras prasivėrė staiga, jo vandenys bangavo ir veržėsi tolyn. Staiga kažkas sušukęs: „Vištytis! Vištytis!" ir ežero vandenys nurimę. Nuo to laiko ežeras ir prie jo įsikūręs miestelis vadinamas Vištyčio vardu.

16 Vištyčio miestelis

Vištytis – viena seniausių Suvalkijos regiono gyvenviečių, minima XVI a. pirmojoje pusėje. 1570 m. didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas gyvenvietei suteikė Magdeburgo teises ir herbą. Netrukus po savivaldos suteikimo į miestelį atvyko žydų, kurie čia kūrė smukles ir prekybos namus. Miestelis išaugo XVIII a. antrojoje pusėje, kai buvo pastatyta muitinė. 1842 m. įsteigta evangelikų liuteronų parapija, 1865 m. baigta statyti bažnyčia. Dabartinė katalikų šventovė – Švč. Trejybės bažnyčia – iškilo 1829 m. Vištyčio bažny-

Vištyčio miestelio panorama

čia yra labai neįprastos – dvigubo kryžiaus – formos, jos išorę puošia akmens, mūro, skaldos bei raudonų plytų dekoro derinys. XIX a., bažnyčios rekonstrukcijos metu, buvo pastatytas bokštas su aštuonkampe viršūne. Bažnyčioje saugomas ir garsus žalvarinis varpas, išlietas žymaus Karaliaučiaus liejiko Georgijaus Bernhardo Kinderio.

Išlikęs XVIII a. susiformavęs gatvių tinklas, keturkampė aikštė, miestelio erdvinė kompozicija yra saugomi Vištyčio urbanistinio draustinio. Taip pat galima išvysti 1925 m. statytą aliejinę ir vėjo malūną – kultūros paveldo objektus. Aliejinė priklausė Černiauskų giminėms kartoms, todėl vietinių gyventojų vadinta Černiauskų aliejine. O senasis vėjo malūnas buvo vadinamas Kanapkio vardu, nes jo savininkas buvo Jonas Kanapkis.

Vištyčio Švč. Trejybės bažnyčia

VALSTYBIŲ SIENŲ TRIKAMPIS

17 Lietuvos–Lenkijos–Rusijos sienų trikampis

Netoli Vištyčio miestelio yra susidaręs valstybių trikampis – susikerta Lietuvos, Rusijos (Kaliningrado sritis) ir Lenkijos valstybių ribos. Iš vienos vietos matyti trys stulpeliai, žymintys Lenkijos–Rusijos, Lietuvos–Rusijos ir Lietuvos–Lenkijos sienas. Šis bendras taškas atsirado 1919 m., tačiau, keičiantis sienų riboms ir vykstant okupacijoms, šis sienų trikampis dabartinę savo reikšmę atgavo tik 1991 m., Lietuvai atkūrus nepriklausomybę.

Lietuvos–Lenkijos–Rusijos sienų trikampį žymintis stulpas

OŽKABALIAI (BARTNINKŲ SEN.)

18 Dr. Jono Basanavičiaus gimtinė

Dr. Jonas Basanavičius (1851–1927) – lietuvių tautinio atgimimo pradininkas, kultūros ir visuomenės veikėjas, daktaras gimė Ožkabalių kaime. Jo sodyboje 1989 m. pradėtas kurti muziejus, kuriame galime susipažinti su šio žymaus Nepriklausomybės Akto signataro gyvenimu. Čia stovi senoji stuba (namas), svirtinis šulinys, klėtis, galima apžiūrėti ir autentiškame seklyčios kambaryje stovintį rašomąjį stalą, lempą, laikrodį, paveikslą, lovą. Taip pat čia išlikusi senovinė duonkepė, ližė, valgio ruošimo įrankiai, buities rakandai, galime pamatyti ir javų kūlimo įrankius, senąją žagrę. Šalia sodybos puikuojasi ir 1988 m. pradėtas kurti ąžuolų parkas, įamžinantis tautinio atgimimo didvyrius. Čia jau pasodinta 13 ąžuolų giraičių: Tautos atminties, Tautos vienybės, Represijų aukų, Knygnešių, Vilkaviškiečių, Kovo 11-osios ir kitų žymių datų bei žmonių giraitės. 39,4 ha parko plote žaliuoja apie 8 tūkst. medelių.

ⓘ www.muziejai.lt/vilkaviskis/basanaviciaus_sodyba.htm

Molėtų miestas ir apylinkės

Videniškiai-Molėtai-Alanta-Skudutiškis-Kulionys-Mindūnai

Molėtų rajono savivaldybės herbas

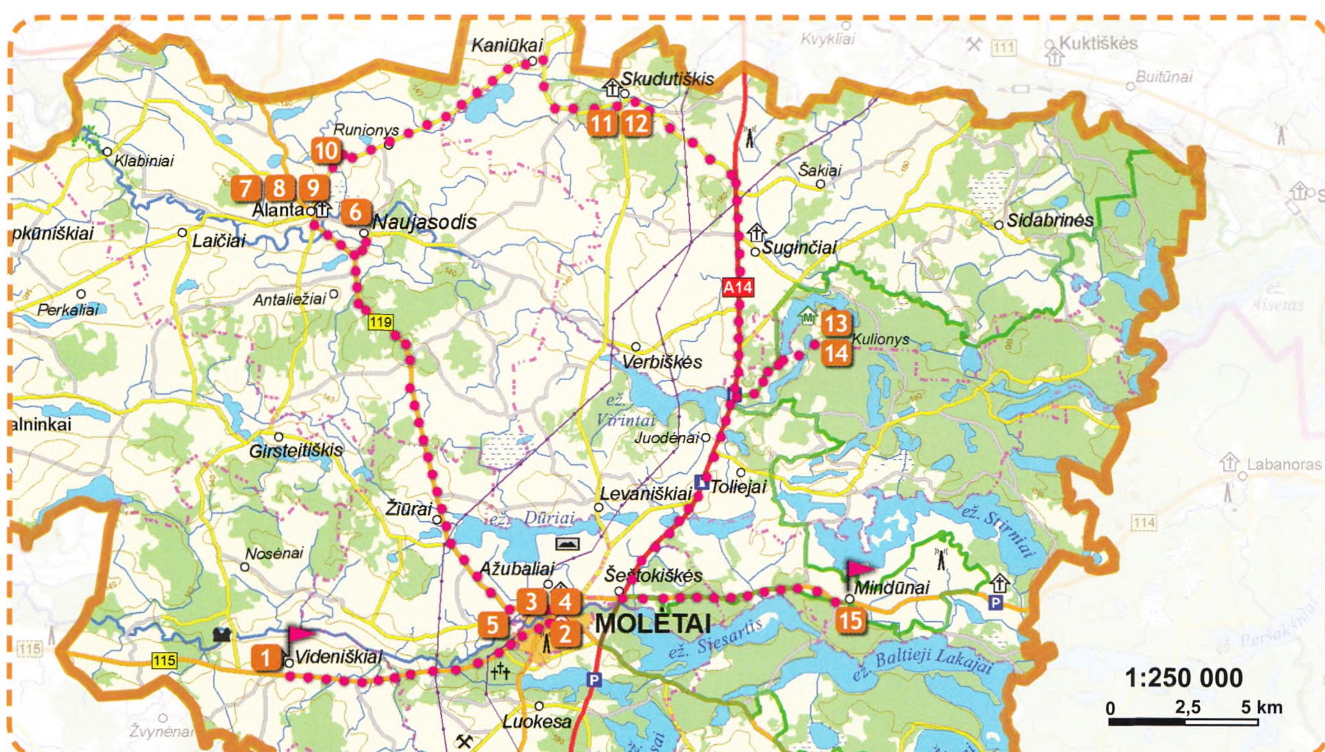
	82 km		6 km		✓		✓
	8 val.		✓		✓		✓
	14		✓		✓		✓

Molėtų kraštas, plytintis beveik pačiame Aukštaitijos regiono viduryje, išsiskiria kalvų, daubų, miškų ir mėlynuojančių vandenų gausa. Ežerų čia – beveik 300! Šešių kelių sankryžoje įsikūręs dar didžiojo kunigaikščio Jogailos laikus menantis Molėtų miestas, netoliese – garsioji Molėtų astronomijos observatorija, stūkso piliakalniai.

Pirmiausia aplankykime Videniškius, kurie garsėja kunigaikščių Giedraičių pastatyta Šv. Lauryno bažnyčia ir vienuolynu 1. Tai įspūdingas sakralinės architektūros kompleksas, žavintis tiek išore, tiek vidumi. Apžiūrėkime bažnyčios interjere saugomas meno vertybes, išlikusį vienuolyno pastatą.

Iš šio jaukaus miestelio judėkime į rajono savivaldybės centrą – Molėtų miestą, esantį už 10 km. Į Molėtus subėga keliai iš Ukmergės, Anykščių, Vilniaus, Utenos, Ignalinos ir Pabradės miestų. Čia telkšo daug ežerų: mieste tyvuliuoja Pastovis, tolėliau – Luokesų, Siesarties, Dūrių ežerai. Miesto centre 2, netoli Jaunimo aikštės, Vilniaus g. 42, dėmesį patraukia raudonas pastatas – žydams priklausęs parduotuvių kompleksas 3. Apžiūrėję šį kultūros paveldo objektą judėkime toliau ir sankirtoje su Jono Pauliaus II gatve (nr. 1) išvysime Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčią 4. Tai didinga šventovė, kelianti į viršų du bokštus ir kviečianti apžiūrėti interjere saugomus meno kūrinius. Nepamirškime ir Molėtūno 5 – miesto malūno. Jį pasieksime iš Vilniaus g. pasukę Anykščių link S. Dariaus ir S. Girėno gatve, vėliau – Molėtūno gatve. Malūnas stovi šalia Siesarties upės.

Molėtūno g. grįžkime į S. Dariaus ir S. Girėno g. ir vykime apie 17 km į Alantą. 119 kelias – tai Alantos kelias su kalneliais, žinomas tarp keliaujančiųjų iš Molėtų į Anykščius. Vienas įspūdingiausių Lietuvos kelių yra vingiuotas ir nuolat kyla ir leidžiasi iškilusiomis nedidelėmis kalvomis, todėl sukelia daug įspūdžių. Pakeliui išvysime Dūrių, Limino ežerus, kol galiausiai kelias pradės vingiuoti pro didelę teritoriją apimantį Alantos mišką. Jį pravažiavę, sukime dešinėn ir už 1 km pasieksime

Molėtų panorama nuo Pastovėlio kranto

Naujasodį. Prie Virintos upelio stovi Alantos dvaras 6, po žemės reformos pavadintas Naujasodžio vardu. Pasigrožėkime dvaro parku, neoromaninio stiliaus rūmais. Užeikime į vidų – čia įkurtas Naujasodžio muziejus.

Grįžkime į 119 kelią ir apie 3 km važiuokime į Alantą. Bažnyčios g. 3 stovi miestelio puošmena – baltuojanti Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia 7. Įspūdį palieka du didingi bokštai su smailėmis bei viduryje jų įkomponuota rože. Interjeras taip pat vertas dėmesio – dekoruoti skliautai ir paskliautės kvies čia pabuvoti ilgėliau. Nuo bažnyčios atsisukime į Turgaus aikštę, kurioje stovi senoji smuklė 8, XVIII a. buvusi nakvynės ir poilsio vieta pro Alantą keliavusiems žmonėms. Šalia aikštės keliautojų žvilgsnį patraukia renovuoti Alantos gimnazijos pastatai 9.

Pakeliui į Skudutiškį, esantį už maždaug 16 km į šiaurės rytus, sustokime Maišiakulės kaime (3 km nuo Alantos), kur prie Vastapos upelio stūkso piliakalnis 10. Užlipkime ant šio kalno ir išvysime šalia tyvuliuojantį Vastapo ežerą, stovintį malūną ir užtvanką. Keliaudami 4903 keliu į Skudutiškį, žavėsimės Kėgžlio, Vastapo ežerais, miškingomis vietovėmis. Ties Kaniūkais sukime į 2805 kelią, kuris taip pat apsuptas miškų ir ežerų. Skudutiškyje pasidžiaukime Juodžio ežeru ir prie Skudutės

VIDENIŠKIAI

1 Šv. Lauryno bažnyčios ir vienuolyno kompleksas

Šv. Lauryno bažnyčia ir vienuolynas – kunigaikščių Giedraičių palikimas. XV–XVIII a. žemės valdos priklausė Giedraičiams, kurie ir rūpinosi sakralinio pastatų komplekso statyba. Pirmoji bažnyčia pastatyta 1549 m. Motiejaus Giedraičio rūpesčiu. Antroji bažnyčia ir atgailos kanauninkų vienuolynas buvo pastatyti XVII a. pradžioje. Prie bažnyčios buvo pristatyta kvadratinė koplyčia su rūsiu-mauzoliejumi Giedraičių šeimos palaikams. O vienuolynas tapo svarbiu Atgailos kanauninkų dvasinio gyvenimo židiniu. Pastatų ansamblis labai nukentėjo per XVII a. vykusį karą, todėl ne kartą buvo perstatytas ir atnaujintas. Mūrinės renensanso ir baroko stilių bažnyčios fasade dominuoja 42 m aukščio bokštas, viduje saugomi kultūros paveldo objektai s paskelbti altoriai, fundatoriaus Mykolo Giedraičio portretas, šventųjų paveikslai ir kt. Išlikusi ir vertinga bei reta vienuolyno sieninė portretinė tapyba, XVII a. memorialinės lentos pirmajam vienuolyno viršininkui

Ipolitui Žepnickui ir komplekso fundatoriui atminti. Videniškių bažnyčios ir vienuolyno kompleksas paskelbtas kultūros paveldo objektu.

Videniškių Šv. Lauryno bažnyčios sakykla

MOLĖTAI

2 Molėtų miesto centras

Molėtai – miestas, išsidėstęs pačiame ežeryno centre. 1387 m. dokumente, kuriuo didysis kunigaikštis Jogaila Vilniaus vyskupams užrašė kaimą, pirmą kartą buvo paminėtas Molėtų vardas. Ši vietovė garsėja ežerais, kuriuos taip pamėgę mūsų šalies poilsiautojai. Miestą iš šiaurės, rytų ir pietų supa Stirnių, Dūrių, Siesarčių, Luokesių ežerai, teka Siesarties upė. Rytuose plyti Lakajų ežerynas: Baltieji ir Juodieji Lakajai, Gėluotas, Kertuojai, Bebrusai. Teigiama, kad šiam ežerynui susiformuoti padėjo ledynmetis, kai prieš 10–12 tūkst. metų atšilus klimatui ėmė tirpti mūsų kraštą dengę ledynai. Tuomet čia ir susiformavo apie 300 ežerų ir mažesnių ežerėlių. 2000 m. miesto aikštėje pastatytas Tomo Daunoros sukurtas laikrodis, auga didžioji pocūgė, aukštai iškilusi Šv. Nepomuko statula (skulpt. V. Jurevičius, 1991). Pastovio ežero pakrantėje įkurtas dekoratyvinių skulptūrų ansamblis.

upelio išsidėsčiusiais mitologiniais akmenimis 11. Čia jų – net keturi! Prie slūgsančių akmenų išvysime čiurlenantį šaltinį. Apžiūrėkime ir medinę liaudies architektūros formų Švč. Trejybės bažnyčią 12, šalia jos stovinčią trijų tarpsnių varpinę.

2821 keliu, po to A14 magistrale vykime į Kulionių kaimą. Ties Virintų ežeru sukime dešinėn į 2817 kelią ir važiuokime itin ežeringa vietove – net pro 10 ežerų ir ežerėlių! Mus pasitiks ir Labanoro regioninis parkas. Pasimėgaukime ežerų gamtovaizdžiu, nuvykime prie Piliakalnio gatvės gale stūksančio piliakalnio 13. Nuo jo atsiveria nepakartojamas Želvų ir Trinktinio ežerų vaizdas, nes jie tyvuliuoja čia pat. Būtinai aplankykime ir žymiojoje Molėtų astronomijos observatorijoje 14, įkurtoje ant Kaldinių kalvos, netoli piliakalnio. Verta pamatyti didžiulius teleskopus, įstabių planetų, žvaigždžių, galaktikų nuotraukas, o jei atvyksime giedrą naktį – būsime pakviesti pasižvalgyti ir po dangų. Užsukime ir į Etnokosmologijos muziejų, įsikūrusį šalia, Kapelių kalvoje.

Galiausiai vykime aplankyti Mindūnų kaimo, tikro gamtos kampelio. Čia mėlynuoja Siesartis, Baltieji Lakajai, garsieji Stirniai. Tikri žvejai neliks abejingi 1988 m. įkurtam Ežerų žvejybos muziejui 15, kuris supažindina su žvejybos eksponatais: senaisiais tinklais, įrankiais, taip pat XIX a. žvejų kambariu. Dėl muziejaus lankymo reikia iš anksto susitarti telefonu. Galime keliauti toliau pažinti Molėtų krašto. ▪

Molėtų Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia

Žydų prekyvietės Molėtuose

3 Žydų prekyvietės

1870 m. du trečdalius miesto gyventojų sudarė žydai. Tik Molėtuose yra išlikę tradiciniai žydų namai, pastatyti šalia turgaus. Miesto centre galime pamatyti Raudonaisiais mūrais vadinamą žydų prekybinį pastatą. Tai XIX a. pab. – XX a. pr. prekybos kompleksas, kuriame iki 1940 m. buvo įsikūrusios privačios žydų krautuvėlės. Tai vieno aukšto, dviejų dalių pastatai su rūsiais. Namo pirmajame aukšte buvo parduotuvės, o viršuje – gyvenamosios patalpos. Ši architektūrinę vertę turinti statinių grupė yra įspūdingiausia ir gražiausia iš to, kas yra išlikę Molėtuose po Antrojo pasaulinio karo.

4 Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia

Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia stovi Molėtų miesto centre. Šventovė buvo statoma 1900–1907 m. klebono Kazimiero Bandzevičiaus ir parapijiečių lėšomis. Per Antrąjį pasaulinį karą šventovė buvo sugriauta ir atstatyta tik 1977 m. Bažnyčia – neobaroko stiliaus, bazilikinė, ją sudaro du bokštai ir trys navos. Bažnyčios vertingiausiais paveikslais laikomi: „Šv. Laurynas", „Švč. Mergelė Marija tarp angeliukų", „Šv. Petro ir Pauliaus Atsisveikinimas". Švč. Mergelės Maloningosios paveikslas, kuris kabo šoniniame bažnyčios altoriuje, yra vienas seniausių paveikslų, minimas dar 1726 m. bažnyčios vizitacijos akte.

5 Vandens malūnas

Raudonų plytų Molėtų vandens malūnas – miesto puošmena, stovinti ant Siesarties upės kranto. Tai mūrinis statinys, gavęs Molėtūno vardą. 1914 m. statytas vandens malūnas yra paskelbtas technikos paveldo objektu. Viena statinio dalis yra vieno aukšto, kita – dviaukštė.

ALANTA

6 Alantos (Naujasodžio) dvaras

Naujasodžio dvaras įsikūręs apie 2 km į rytus nuo Alantos miestelio, prie Virintos upės. Neoromaninio stiliaus dvaro rūmai statyti XIX a. Stačiakampio formos vieno aukšto pastatą su dviaukšte centrine dalimi

Alantos dvaro rūmai

puošia trikampis frontonas, o kairioji pusė žavi praeivius iškilusiu bokštu. Rūmų fasadui gyvybingumo suteikia neoromantinio stiliaus arkučių formos juostos. 1959 m. Alantos dvare buvo įkurtas Žemės ūkio technikumas. Nuo 1968 m. dvare veikia muziejus, kurio eksponatai – liaudies buities, darbo ir namų apyvokos reikmenys, surinkti Naujasodžio apylinkėse. Dvaro rūmai ir parkas paskelbti kultūros paveldo objektu.

ⓘ www.muziejai.lt/moletai/naujasodzio_bibliotekos_muziejus.htm

Alantos Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

7 Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

Pirmoji Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia buvo pastatyta apie 1504 m. Bėgant metams, Alantos bažnyčia buvo atstatinėjama ir tvarkoma. 1903 m. architektas Karlas Eduardas Strandmanas parengė naujos bažnyčios projektą. Šventovė buvo baigta statyti 1912 m. Bažnyčia – neoromaninio stiliaus, lotyniško kryžiaus plano, halinė, trinavė, su pusapskride apside. Pagrindinį fasadą išryškina du aukšti (51 m) bokštai, kurių skirtinguose tarpsniuose išsidėstę įvairių dydžių bei formų langai ir nišos. Fasadui puošnumo ir prabangumo suteikia apskritas langas – rožė. Ne mažiau puošnus ir šventovės interjeras su kryžminiais skliautais, kuriuos remia pilioriai su kapiteliais, išmargintais ornamentinėmis juostomis. Paskliautėse nutapytos angelų figūros. Sakyklos stogelis dekoruotas Šv. arkangelo Mykolo skulptūra. Bažnyčioje nemažai molbertinės tapybos darbų, iš kurių labiausiai vertinamas 1851 m. Felikso Smuglevičiaus nutapytas paveikslas „Nukryžiuotasis".

8 Alantos smuklė

Smuklė stovi Alantos miestelio aikštės pakraštyje. Ji pastatyta XVIII a. pirmojoje pusėje. Smuklės pastatas – ilgo stačiakampio plano, kurį sudaro ašinė kompozicija su dviem dalimis. 1892 m. po smuklę nusiaubusio gaisro ji buvo rekonstruota. Pamatai – akmeniniai, o sienos – akmenų ir plytų mūro. Alantos smuklė buvo užeiga ir nakvynės namai prie judraus kelio, skirti apsistoti pro šalį važiuojantiems keliautojams.

Alantos smuklė

9 Alantos gimnazija

Alantos miestelio mokykla, kurioje mokėsi tik keturi mokiniai, pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose paminėta 1781 m. 1853 m. buvo įsteigta Alantos parapinė mokykla. 1905 m. ėmė veikti daraktinė mokykla, kurios daraktoriais buvo Jankauskas ir J. Korsakas. 1906 m. įsteigtos valstybinės mokyklos vadovu buvo A. Kliučinskas. Alantos pradžios mokykla pradėjo veikti 1918 m., o 1944 m. tapo Alantos progimnazija, kuri 1950 m. pavadinta Alantos vidurine mokykla (nuo 2011 m. – Molėtų rajono Alantos gimnazija).

10 Maišiakulės piliakalnis

Maišiakulės piliakalnis, datuojamas I–II tūkst. pr., stūkso Maišiakulės kaime, Vastapos kairiajame krante. Piliakalnį sudaro trikampė 15 m ilgio ir 30 m pločio aikštelė. Taip pat čia supiltas 1 m aukščio ir 19 m pločio pylimas, už kurio iškastas griovys. Šlaitai statūs – 24 m aukščio. Paskelbtas kultūros paveldo objektu. Maždaug už 500 metrų nuo piliakalnio stovi vandens malūnas, pastatytas XX a. pr., su užtvanka.

SKUDUTIŠKIS

11 Skudutiškio akmenys

Skudutiškio miestelio akmenys išsidėstę Skudutės upelio dešiniajame krante. Tai pilko granito akmenys su ženklais: „Marijos pėda", „Dievo pėda", „Jėzaus širdis" ir „Vyties kryžius". Šalia akmenų teka šaltinis, kurį vietos gyventojai vadina šventu. Pasakojama, kad šie akmenys esantys stebuklingi, prie jų ypač daug žmonių susirenka per Skudutiškio bažnyčioje vykstančius Švč. Trejybės atlaidus. Akmenys paskelbti kultūros paveldo objektu.

12 Švč. Trejybės bažnyčia

Medinė Švč. Trejybės bažnyčia stovi Skudutiškio kaime, kuris yra 4 km į vakarus nuo Utenos–Molėtų kelio. 1724 m. vietoj senosios šventovės buvo pastatyta koplyčia, kurią 1859 m. perstatė ir padidino kunigas Juozapas Povilauskas su parapijiečiais. Dabartinė medinė bažnyčia buvo pastatyta 1939 m. klebono Stanislovo Čelkaus. Bažnyčia – lotyniško kryžiaus plano, ją sudaro aukštas bokštas ir sudėtingos kompozicijos fasadas. Šventovėje kabantis Švč. Mergelės Marijos Sopulingosios paveikslas tikinčiųjų laikomas stebuklingu. Šventoriaus tvora sumūryta iš akmenų, o šalia jos – kryžius ir medinė varpinė.

KULIONYS

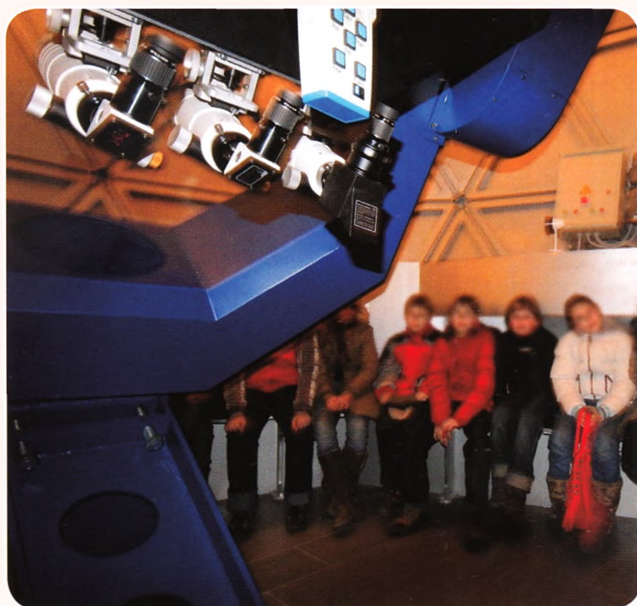
13 Kulionių piliakalnis

Kulionių kaime stūksantis piliakalnis datuojamas I–II tūkst. pradžia. Želvų ežero pusiasalyje esantis piliakalnis apaugęs medžiais. Jis apsuptas Želvų ir Trinktinio ežerų, miškų. Tyrėjimų metu piliakalnyje buvo rasta brūkšniuotos ir žiestos keramikos dirbinių. Jo šlaitai statūs, 30 m aukščio. Legendos pasakoja apie piliakalnio vietoje gyvavusį miestą, kurį paliko jo valdovas, dar ir dabar atklystantis į savo buvusio miesto vietą.

14 Molėtų astronomijos observatorija

Didžiausia Lietuvos observatorija įsikūrusi ant 200 m aukščio Kaldinių kalvos, Kulionių kaime. Observatorijoje pirmas teleskopas sumontuotas 1969 m. Dabar veikia trys teleskopai, iš kurių vienas – didžiausias mokslinės paskirties teleskopas šiaurės Europoje – 165 cm skersmens. Molėtų observatorija yra ne tik mokslinių Visatos tyrimų centras, joje vyksta ir pažintiniai renginiai, skirti visuomenei: „Tyrėjų naktis", „Žvaigždėtos naktys". Tai vieta, kurioje išvysime įspūdingų planetų, žvaigždžių ir galaktikų nuotraukų, dalyvausime ekskursijose, kurios vyksta tik naktimis. Jeigu nebus debesuota, išvysime naktinį dangaus vaizdą, „iš arti" – gražiuosius dangaus kūnus, žvaigždynus ir ryškiausias žvaigždes.

ⓘ http://mao.itpa.lt

Ekskursija Etnokosmologijos muziejuje

MINDŪNAI

15 Žvejybos muziejus

Mindūnai tituluojami ežeringiausiu Molėtų krašto kampeliu. Čia nuo 1988 m. įsikūręs Ežerų žvejybos muziejus. Muziejaus kūriniai eksponuojami dviejuose pastatuose, kuriuos jungia senovinė eglišakių tvora ir lauke esanti ekspozicija. Muziejuje galime išvysti XIX a. pab. žmonių naudotus žvejybos įrankius bei žvejo kambarį ir kamarėlę, pasigrožėti drožėjo Stasio Karanausko sukurtais stogastulpiais. Muziejuje stūkso ir įspūdingai atrodantis 4 metrų ilgio luotas. 2005 m. buvo atidarytas ir dar vienas eksponatas – žvejo padarginė. Dėl muziejaus aplankymo reikia iš anksto susitarti telefonu.

ⓘ www.muziejus.moletai.lt/ezeru_zvejybos_muziejus.htm

Molėtų apylinkės: didikų pėdsakais

Rudesa-Inturkė-Joniškis-Arnionys-Dubingiai-Giedraičiai-Didžiokai

Molėtų rajono savivaldybės herbas

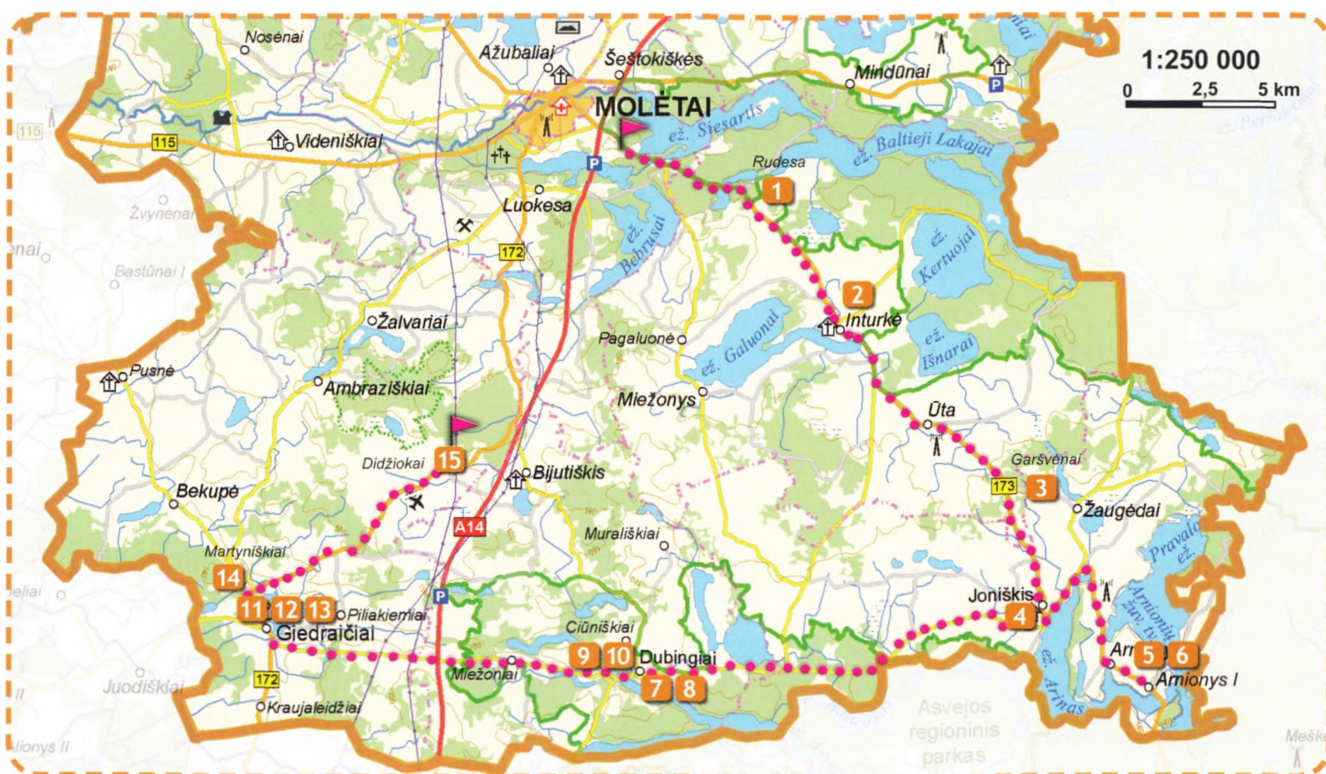
	83 km		5 km		✓		✓
	6 val.		–		✓		✓
	15		✓		✓		–

Mūsų ekskursija po pietinę Molėtų rajono savivaldybės dalį prasideda Rudesoje, pasiekiamoje iš 173 kelio. Tarp Rudesėlės ir Rudesos ežerų įsikūrusiame kaime atrasime IV–XII a. pilkapyną 1 – senąją laidojimo vietą. Toliau 173 keliu važiuokime į Inturkę, kur mus pasitiks dešinėje kelio pusėje tyvuliuojantis Galuonų ežeras. Inturkėje apžiūrėkime medinę Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią 2 ir šalia stovinčią varpinę su XVII a. varpu. Važiuodami į Joniškio miestelį, stabtelėkime Garšvėnų kaime, ten pūpso mitologinis Velnio akmuo 3.

Nuo Garšvėnų pavažiuokime 6,5 km ir mes jau Joniškyje. Kartais keliautojai sumaišo Joniškį (miestą ir miestelį) ir Joniškėlį. Atsipūskime prie Arino ežero, kuris tyvuliuoja prie miestelio, ir apžiūrėkime ežero krante stovinčią medinę Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčią 4. Kelionę tęskime tuo pačiu 173 keliu – vykime į Arnionių I kaimą, kuris garsėja išlikusia dvaro sodyba 5 ir žuvininkystės ūkiu 6. Apžiūrėkime puošnius rekonstruojamus dvaro rūmus, parką, dar menančius grafų Tiškevičių valdymo laikus.

173 keliu grįžkime Joniškio link ir apie 15 km vykime į Dubingius – Asvejos regioninio parko centrą. Kelionė į Dubingius neprailgs: važiuojant 2812 keliu mus pasitiks Nikajo, Baluošo, Žverno ežerai, o prie pat Dubingių – ir pats ilgiausias Lietuvoje ežeras Asveja 7. Pasivaikščiokime jo pakrante, nes čia įrengtas Asvejos regioninio parko Dubingių pažintinis gamtos takas 8. Taip pat verta aplankyti vieną svarbiausių Dubingių objektų – senąją smuklę 9, pastatytą XIX a., kurioje dabar įsikūrusi Asvejos regioninio parko direkcija. Nepabijokime laiptais užlipti į ežero pusiasalyje stūksančią kalvą – senąją piliavietę 10, menančią Vytauto Didžiojo ir didikų Radvilų laikus. Čia driekiasi Dubingių piliavietės pažintinis takas.

Pervažiuokime tiltu per Asvejos ežerą ir apie 13 km važiuokime į Giedraičius. Mus pasitiks tyvuliuojantis Klemento ežeras, prie senojo Molėtų kelio,

187 laipteliai į Dubingių piliakalnį

Vilniaus g. 55A, baltuojanti Šv. Baltramiejaus bažnyčia 11 su akmenine varpine. Toliau dešinėje – paminklas Nepriklausomybės kovose už Lietuvos laisvę žuvusiems kariams 12. Pasivaikščioję senojoje miestelio dalyje 13 vykime į Martyniškius. Kelias, besidriekiantis nuo Giedraičių iki Didžiokų dvarvietės, – tai senasis Molėtų plentas. Eismas šiame kelyje nėra intensyvus, tačiau čia daug posūkių, kalnelių. Tokiu keliu važiuoti – irgi didelė pramoga. Už maždaug 2 km privažiuosime Martyniškius. Prie Klemento ežero išvysime buvusią dvaro sodybą 14 – Nepriklausomos Lietuvos diplomato Kazimiero Graužinio gimtinę.

Paskutinė mūsų stotelė – Didžiokai, esantys už maždaug 7 km. Čia išvysime Jelenskių šeimos dvaro palikimą – apvalios formos koplyčią-mauzoliejų 15. Ji stovi kitoje kelio pusėje nei buvusios dvarvietės vieta su parko fragmentu. Dabar koplyčioje vyksta meninių darbų parodos, rengiami koncertai, literatūriniai vakarai. ▪

RUDESA

1 Rudesos pilkapynai

Netoli Rudesos kaimo rastas pilkapynas, datuojamas IV–XII a. Tada Rytų Lietuvoje buvo paplitęs laidojimas pilkapiuose. Dažniausiai pilkapiai būna 5–7 m skersmens. Vienoje vietovėje būna keliolika arba keli šimtai pilkapių. Kai kur aplink pilkapį būdavo iškasamas griovys arba sukraunamas akmenų žiedas. Mirusieji pilkapiuose būdavo laidojami su įkapėmis – papuošalais, įrankiais, ginklais.

INTURKĖ

2 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

14 km į pietryčius nuo Molėtų miesto yra senas Inturkės kaimas. Kaimo viduryje stovi klasicizmo stiliaus Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia. Pirmoji bažnyčia Inturkėje buvo pastatyta 1555 m. Dabartinės bažnyčios pastatas iškilo po

1757 m., nors jos fundacija buvo patvirtinta 1939 m. XIX a. bažnyčia buvo perstatyta ir įgavo dabartinę išvaizdą. Jos vidų puošia XVIII a. mediniai barokiniai altoriai, kabo keletas XVIII a. paveikslų. Šventovės tvora sumūryta iš riedulių, ją puošia tinkuoti, trijų arkų vartai.

Šalia Inturkės bažnyčios stovi varpinė, kurioje kabo 1671 m. pagamintas žalvarinis varpas (aukštis – 39 cm; skersmuo – 44 cm). Varpas – vientiso silueto, jo viršų juosia dvi augalinio ornamento juostos, tarp kurių yra lotyniškas įrašas. Jame nurodyta varpo pagaminimo vieta. Anksčiau varpas kabėjo Rudesos kapinių koplyčioje, apie 1973 m. įkeltas į Inturkės bažnyčios varpinę.

Inturkės Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios ložė

3 Garšvėnų akmuo

Inturkės seniūnijos Garšvėnų kaimas gali didžiuotis turėdamas gamtos paveldo objektą – Velnio akmenį. Tai vienas iš maždaug 600 Lietuvoje žinomų mitologinių akmenų. Šie akmenys su išoriniais ženklais dažniausiai randami buvusiose šventose vietose ir siejami su pagoniškuoju tikėjimu bei apeigomis.

JONIŠKIS

Joniškio Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

4 Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

Joniškio Šv. apaštalo Jokūbo bažnytėlė buvo pastatyta XVIII a. pradžioje jėzuitų vienuolių iniciatyva. Prie bažnyčios glaudėsi parapinė mokykla, keletas vienuolių brolijų. 1848 m. medinę šventovę atnaujino klebonas Felicijonas Petrauskas. Prie medinės, dvibokštės, liaudiško baroko stiliaus bažnyčios glaudžiasi dvi žemesnės zakristijos, o mūrine tvora apjuostame šventoriuje palaidotas draudžiamą lietuvišką spaudą platinęs kun. Stanislovas Šlamas.

ARNIONYS

5 Arnionių dvaro sodyba

Arnionių kaime esanti dvaro sodyba mena XVI a., tada šiose žemėse įsikūrė didikai Narbutai. Vėliau valdos priklausė Radviloms, Šveikovskiams, Masalskiams, Kostrovickiams, o XIX a. antrojoje pusėje Arnionių dvarą ėmė valdyti grafas Jonas Vytautas Tiškevičius (1831–1892). Vėliau sodybą jis perleido savo sūnui, o šis savajam – Mykolui Zigmantui Tiškevičiui (1903–1974), valdžiusiam jį iki Antrojo pasaulinio karo. Buvusioje dvaro sodyboje tebėra nemažai išlikusių statinių: dvaro rūmai, arklidė, kalvė, oficina, kumetynas, oranžerija, svirnas. Tebeveši ir sodybai priklausęs parkas. Iš visų sodybos statinių išsiskiria maždaug 1800 m. tuo metu dvare gyvenusių Kostrovickių pasistatyti vienaaukščiai klasicistinio stiliaus rūmai su šešių kolonų portiku. Manoma, kad ne tik šiuos rūmus, bet ir kitus dvaro statinius projektavo lietuviškojo klasicizmo kūrėjas Laurynas Stuoka-Gucevičius. Sovietiniais metais dvaras buvo nacionalizuotas ir jo pastatuose veikė įvairios įstaigos: mokykla, paštas, žuvininkystės ūkio kontora ir kt. Dvaro sodyba paskelbta kultūros paveldo objektu.

6 Žuvininkystės ūkis

Arnionių kaimas garsėja ne tik kadaise čia buvusia gražia dvaro sodyba, bet ir žuvininkystės ūkiu. Jį dar XIX a. pabaigoje įkūrė ichtiologas Mykolas Girdvainis. Dabar tvenkiniai priklauso UAB „Armolė", užsiimančiai didmenine žuvų prekyba. Jiems naudojamas Arino ir Vidugirio (Pravalo) ežerų vanduo. Arnionių tvenkiniai užima 730,46 ha teritoriją. Čia veisiami ir auginami karpiai, lynai, lydekos, sterkai, karosai. Taip pat šiame žuvininkystės ūkyje organizuojama mėgėjiška žvejyba.

DUBINGIAI

7 Asvejos ežeras ir regioninis parkas

Lankantis Dubingiuose, puiki proga pamatyti ilgiausiu Lietuvos ežeru tituluojamos Asvejos nuostabų kraštovaizdį. Didelę dalį šio vandens telkinio supa tankūs miškai, tačiau yra ir atvirų pakrančių, kuriose įrengtos poilsiavietės ir atsiveria platus ežero krantų vaizdas. Geriau pažinti Asvejos regioninio parko apylinkes galima irstantis valtimi. Stebina įspūdingas ežero ilgis (apie 22 km), aukšti krantai, pusiasaliai ir iš vandens iškylančios salelės. Paminėtina, kad šis vandens telkinys tituluojamas ne tik ilgiausiu ežeru Lietuvoje, bet ir trečiuoju pagal gylį: giliausia vieta – apie 50 m.

8 Dubingių pažintinis gamtos takas

Lankantis Molėtų rajono pietuose esančiame Dubingių miestelyje, vertėtų pasivaikščioti Dubingių pažintiniu gamtos taku. Jo ilgis – 1,2 km. Šis takas prie Asvejos ežero buvo įrengtas 2004 m. ir priklauso Asvejos regioniniam parkui. Keliaudami taku ne tik galime mėgautis puikiais gamtos reginiais, bet ir įgyti daugiau botanikos žinių – take stovi stendai su įvairių augalų aprašymais. Norėdami atsikvėpti, galime sustoti įrengtoje pavėsinėje. Dalį pažintinio tako sudaro gana aukštame šlaite įrengti laiptai, – įvertinkime savo jėgas.

9 Dubingių smuklė

Viena iš Asvejos regioninio parko teritorijoje esančių kultūros paveldo objektų – buvusi Dubingių smuklė. Tai 1842 m. grafo Boleslovo Tiškevičiaus pastatyti užvažiuojamieji namai. Šį stačiakampio plano liaudies architektūros pastatą sudarė gyvenamoji dalis ir ratinė. Jis buvo akmens mūro pamatais, suręstas iš rąstų, šiaudiniu stogu. Tarpukariu čia veikė restoranas, pora parduotuvių. Pokariu smuklė turėjo įvairių paskirčių: čia buvo parduotuvė, vėliau gyvenamasis namas, dar vėliau – pastatas gyvuliams laikyti, galiausiai – pieninės punktas. 1968 m. atlikta restauracija, įkurta poilsinė. 2008 m. joje įsikūrė Asvejos regioninio parko direkcija.

Dubingių smuklė

Dubingių piliavietė

10 Dubingių piliavietė

Dubingių piliavietė – vienas įdomiausių Asvejos regioniniame parke esančių kultūros paveldo objektų. Ši maždaug 500 m ilgio ir iki 200 m pločio kalva stūkso Asvejos ežero pusiasalyje. Spėjama, kad šioje vietoje jau XIV a. galėjusi būti pilis, nors to griežtai tvirtinti archeologai nedrįsta. Tačiau žinoma, kad jau XV a. pr., po Žalgirio mūšio, šioje vietoje pilį pastatė Vytautas Didysis. Čia pat buvo įkurta ir bažnyčia. XV a. pab. – XVI a. pr. pilis priklausė Radviloms. Po slaptų vedybų į pilį atvyko didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas su Barbora Radvilaite, kuri čia liko keliems mėnesiams ir rašė laiškus išvykusiam savo vyrui. Tyrinėjant piliavietę nustatyta, kad čia stovėjo mūriniai, dviaukščiai rūmai su bokštu ir rūsiais. Senosios šventovės vietoje XVII a. iškilo nauja renesansinė bažnyčia, kurioje vėliau buvo surasti karstai su aštuonių asmenų palaikais. Radvilų giminės karstai 2009 m. buvo perlaidoti kriptoje Dubingių piliavietėje. Kapo vietą ženklina gulsčias antkapis, ant kurio išgraviruotas epitafijos tekstas senuoju XVI–XVII a. stiliumi.

GIEDRAIČIAI

11 Šv. Baltramiejaus bažnyčia

Giedraičių miestelį jau porą amžių puošia Giedraičių Šv. Baltramiejaus bažnyčia. Pirmoji šventovė šiame miestelyje iškilo dar XV a. pirmojoje pusėje. Dabartinė bažnyčia pastatyta 1809 m. vyskupo Juozapo Arnulfo Giedraičio rūpesčiu. Šio dvasininko širdis, paties jo išsakytu pageidavimu, po mirties (1838 m.) buvo įmūryta į šventovės sieną, viduje kabo fundatoriaus paveikslas. Bažnyčia – mūrinė, bebokštė, trikampiu frontonu. Ji – puikus klasicizmo stiliaus sakralinės architektūros pavyzdys. Šventovės viduje galima pamatyti XIX a. pr. įrengtus vargonus, nemažai vertingų dailės kūrinių. Šalia bažnyčios nuo XIX a. vid. stovi taip pat klasicizmo stiliaus varpinė, kurią projektavo Karolis Gregotovičius.

12 Paminklas Lietuvos kariams

Giedraičių miestelyje stūkso svarbų istorinį įvykį žymintis betono obeliskas – paminklas „Karžygiams, žuvusiems už Lietuvos laisvę 1920 m." (lapkričio 17–21 d.). Tais metais Lietuvos kariai susikovė su Lenkijos kariuomene, vadovaujama gen. Liucijaus Želigovskio. Lenkams užgrobus Vilnių ir besiveržiant gilyn į Lietuvą, kelią jiems užkirto Lietuvos kariuomenė, vadovaujama gen. Silvestro Žukausko. Lietuvių pasipriešinimas buvo sėkmingas – lenkų veržimasis sustabdytas. Tie, kurie ties Giedraičiais ir Širvintomis žuvo narsiai kovodami už tėvynės laisvę, yra pagerbti įamžinus jų pavardes obeliske, kurį 1928 m. sukūrė dailininkas Antanas Jaroševičius. Šis paminklas yra vienintelis iš Nepriklausomybės kovoms skirtų paminklų, išlikęs ir sovietmečiu.

Paminklas Lietuvos kariams

13 Giedraičių senamiestis

Įdomi Giedraičių miestelio senoji dalis. Ši gyvenvietė pirmąkart buvo paminėta 1338 m. didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino sutartyje su Livonijos ordinu (šie metai laikomi miestelio įkūrimo data). Vėliau nuo kunigaikščių Giedraičių giminės, kuri ilgus amžius šeimininkavo šioje vietovėje, ir kilo dabartinis miestelio vardas. Tai buvo vienas svarbiausių Giedraičių kunigaikštijos centrų. Dar XV a. čia iškilo pirmoji bažnyčia, 1777 m. jau veikė parapinė mokykla. Spaudos draudimo metais Giedraičių apylinkėse buvo aktyviai platinama lietuviška spauda. Ilgą miestelio gyvavimo laikotarpį primena jo įkūrimo 650 metų sukakties proga 1989 m. centre atidengtas paminklas pokario partizanams.

14 Martyniškių dvaro sodyba

Viena įdomiausių lankytinų Giedraičių seniūnijos vietų – Martyniškių dvaras, kitaip dar vadinamas šio buvusio dvaro įkūrėjų Graužinių vardu. Jie įsikūrė vaizdingoje vietoje prie ežero. Į dvarą vedė iki šiol tebežaliuojanti medžių alėja. Šiame dvare 1898 m. gimė Kazimieras Graužinis, vėliau tapęs Nepriklausomos Lietuvos diplomatu, keletą metų dirbęs prezidento Antano Smetonos sekretoriumi. Po tėvų mirties dvaras atiteko jam. Žinoma, kad šioje sodyboje apie 1930 m. svečiavosi ir Lietuvos prezidentas A. Smetona. Buvusioje Graužinių dvaro sodyboje išlikę vienaaukščiai dvaro rūmai, gyvenamasis namas ir želdynai. Šioje teritorijoje taip pat yra jau nebe dvaro gyvavimo laikotarpiu statytų gyvenamųjų ir ūkinių pastatų.

DIDŽIOKAI

15 Didžiokų dvaro koplyčia

XIX a. grafas Kostas Jelenskis pastatė Didžiokų dvarą, koplyčią-mauzoliejų, suformavo parką. Apskritoje, kupolu dengtoje koplyčioje buvo palaidoti grafų Jelenskių giminės nariai. Po 1940 m. koplyčia buvo nuniokota, ją atgaivino skulptorius Aloyzas Smilingis, įkūręs dirbtuves. Jo ir kitų Dailės akademijos studentų pastangomis statinio vidus sutvarkytas ir papuoštas akmeninėmis skulptūromis. Ši vieta buvo gaubiama menininko rūpesčio iki 1991 m. Jam išvykus, ji vėl stovėjo apleista iki 2001 m., kol čia įsikūrė Molėtų fotografijos klubas „Ekspozicija“. Šiuo metu koplyčia naudojama kultūrinėms reikmėms – joje įrengta meno galerija, vyksta darbų parodos, plenerai, koncertai.

Didžiokų dvaro koplyčia

Utenos apylinkės

Utena-Sudeikiai-Užpaliai-Vyžuonos

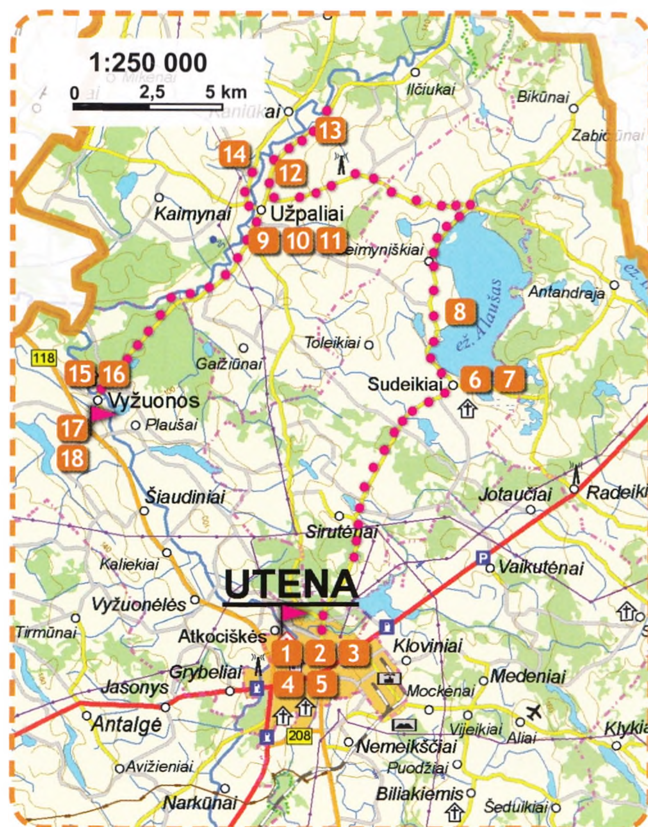

Utenos rajono savivaldybės herbas

	56 km		6 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	18		✓		✓		✓

Turbūt nesuklysime pasakydami, kad Utena – ežerų kraštas. Gamtos mylėtojams čia tikras rojus: miškai, kalvos, daubos, ežerai ir ežerėliai, kur tik pažvelgsi. Utenos kraštas gali pasigirti tyvuliuojančiu giliausiu Lietuvoje ežeru – Tauragnu, vienu ilgiausių ežerų – Aisetu – ar gražuoliu Alaušu. Net pačioje Aukštaitijos sostinėje – Utenos mieste – galime rasti du ežerus: Dauniškio ir Vyžuonaičio. Dauniškio ežero pakrantėmis mėgsta pasivaikščioti vietiniai gyventojai ir miesto svečiai.

Pažintį su istoriniu Utenos miestu pradėkime nuo Utenos dvaro **1** (K. Ladygos g. 18). Permainingą dvaro istoriją pasakoja keletas išlikusių pastatų: perstatyti dvaro rūmai (dabar – gimnazija), kumetynas, kalvė, kluonas, tvartas, dvaro parko likučiai. Visai šalia K. Ladygos gatvės, vakarų pusėje, už pusės kilometro plyti Vytauto aikštė. Vakarinėje jos pusėje stovi Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia **2** (Vytauto a. 1). Raudonų plytų šventovė traukia akį išskirtiniu stiliumi, angelo skulptūra virš durų, o viduje sužavi įspūdinga sakykla su stogeliu, medinė drožinėta krikštykla, vitražai.

Iš Vytauto a. sukime į Kęstučio g., o už kelių šimtų metrų – į Bažnyčios gatvę. Šios gatvės pabaigoje pasieksime Utenio aikštę **3**. Joje įsikūręs Utenos krašto muziejus, kurio ekspozicija supažindina su krašto istorija. Šalia muziejaus pastato, aikštėje, galime apžiūrėti ir lauko galeriją. Iš Utenio a. vykime Kauno g. iki J. Basanavičiaus g., kur 36 numeriu pažymėtame pastate įsikūrusi arklių pašto stotis **4**. Utenos ir aplinkinių miestų augimą lėmė nutiestas Kauno–Daugpilio plentas. Susipažinę su pirmosios klasės arklių pašto stoties istorija vykime toliau J. Basanavičiaus gatve į šiaurės rytus. Sankirtoje su Sudeikių gatve sukime į pastarąją, kurios pabaigoje, kairėje, išvysime Dauniškio ežerą **5**. Sustokime poilsio aikštelėje, pasivaikščiokime puikiai sutvarkyta ežero pakrante.

Nuo Dauniškio ežero sukime į Užpalių g., o iš jos pateksime į 4901 kelią, kuriuo už 10 km pasieksime kurortinį Sudeikių miestelį. Sudeikių seniūnijoje tyvuliuoja 22 ežerai, žinoma, gražiausias iš jų – Alaušo ežeras **6**, kurio pakrantėje ir įsikūręs miestelis. Aplankykime Sudeikių Švč. Mergelės Marijos bažnyčią **7**. Baltai dekoruota, įdomios architektūros šventovė traukia praeivių akį; užsukime ir į vidų pasigrožėti bažnyčios altoriais.

Važiuodami Alaušo ežero pakrante į šiaurę, už maždaug 3 km atvyksime į Bikuškio dvarą **8**, kuriame šeimininkavo garbingiausios didikų giminės: Radvilos, Oginskiai ir kt. Apžiūrėkime išlikusius XIX a. pr. dvaro rūmus, kluoną, svirną. Išlikusiame senajame dvaro parke auga klevai, bukai, guobos, liepos, uosiai, erškėčiai. Iš Bikuškio palei Alaušo ežero pakrantę toliau vykime į Užpalius.

Užpaliai – Šventosios upe, Šv. Krokulės šaltiniu, žaliuojančiomis pievomis garsėjantis miestelis. Čia stovi dvi šventovės: Šv. Nikolajaus cerkvė **9** ir Švč. Trejybės bažnyčia **10**. Cerkvė byloja apie rusų kolonistų apgyvendinimą Užpalių miestelyje. Toliau traukime į Užpalių dvaro sodybą **11**, nuo kurios prasidėjo miestelio istorija.

Dauniškio ežero pakrantė Utenoje

Pasibuvę Užpaliuose keliaukime Šeimyniškių piliakalnio link. Pakeliui, vos už 2 km nuo Užpalių, privažiuosime Šeimyniškių atodangą 12 su konglomerato uola. Už maždaug 1,5 km – Šeimyniškių piliakalnis 13. Įkopkime į jį ir pasižvalgykime po upelių išraižytą kraštovaizdį, o esant geram orui galime čia atsipūsti. Jei turime laiko ir ūpo, aplankykime Arklininkystės muziejų 14 Bajorų kaime.

Tęskime kelionę vykdami į Vyžuonų miestelį, kurį išgarsino didikai Radvilos. Užsukę į jį, ant kalnelio išvysime Vyžuonų Šv. Jurgio bažnyčią 15. Jos viduje galime pasigrožėti ornamentine ir figūrine skliautų tapyba, kurioje dominuoja gėlių motyvai bei embleminės kompozicijos (aut. J. Janulis, 1937). Manoma, kad šios bažnyčios rūsiuose palaidotas Mikalojus Radvila Perkūnas. Vyžuonų dvaro sodyba 16 taip pat siejama su Radvilų vardu. Apžiūrėkime likusius dvaro pastatų likučius ir traukime iki paminklo Vytautui Didžiajam 17. Šio paminklo istorija išskirtinė: 1931 m. buvo baigta trejus metus trukusi betoninio paminklo Vytautui Didžiajam statyba. Jį, beganydami gyvulius, sugalvojo pastatyti trys vietos paaugliai. Šis įvykis buvo plačiai aprašytas tarpukario spaudoje. Nuo Vytauto paminklo driekiasi išskirtinis Vyžuonų gamtos paveldo objektas – ozas 18. Ant šios ledynmetį menančios kalvos ir baigsime kelionę po Utenos kraštą. ▪

! Turėdami laiko, iš Utenos galite nuvykti 15 km į rytus – prie Tauragno ežero. Tai giliausias ir aukščiausiai virš jūros lygio esantis Lietuvos ežeras. Pietinėje ežero pusėje stūkso Taurapilio piliakalnis, o šiaurinėje – mitologiniai akmenys: Mokas ir Mokiukas.

UTENA

1 Utenos dvaras

Utenos dvaras – vienas seniausių Lietuvoje, žinomas nuo XIV a. Per visą gyvavimo laikotarpį dvaras priklausė daugeliui savininkų: jį valdė didieji kunigaikščiai, vėliau – Mykolas Glinskis, Albertas Goštautas, Jurgis Astikas, Kristupas Radvila, Povilas Valavičius ir kiti didikai. XIX a., panaikinus baudžiavą, dvarą pradėjo valdyti Aleksandras Balcevičius, kuris čia pastatė dvaro rūmus ir ūkinius pastatus, įkūrė dvaro parką. Dvaro rūmai buvo istorizmo stiliaus, dviejų aukštų, puošti mansardomis, raiškiais stogais, bokšteliais, kolonomis, balkonais. Dvarininkas labai mėgo medžioti su kurtų veislės šunimis, todėl sodyboje buvo pastatyta ir šunidė. Nuo 1918 metų dvare veikė „Saulės“ gimnazija, kuri 1929 m. tapo valstybine. Po kelerių metų pagrindinis dvaro pastatas buvo žymiai pakeistas, o ši gimnazija Utenoje veikia iki šiol. Joje mokėsi žymūs Lietuvos žmonės: publicistas Bronius Kviklys, rašytojas Alfonsas Nyka-Niliūnas, širdies chirurgas Vytautas Jonas Sirvydis, istorikas Adolfas Šapoka ir kt.

2 Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia

Nėra tiksliai žinoma, kada Utenoje pastatyta pirmoji bažnytėlė. Vieni teigia, kad ji pastatyta 1390 m., kiti – kad ją pastatė Vytautas Didysis 1416 m. Tiksliai žinoma, kad bažnyčia čia stovėjusi

Utenos Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia

1522 m., nes ją fundavo Žygimantas Senasis. Dabartinė Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia pastatyta 1884 m. pagal architekto S. G. Lukoševičiaus projektą. Utenos bažnyčia - reta Lietuvoje, graikiško kryžiaus plano, neobarokinio stiliaus. Jos fasadą puošia raudonų plytų mūras, du bokšteliai ir centre iškilęs didelis kupolas. Virš pagrindinio įėjimo į bažnyčią, ant frontonėlio, stovi Šv. arkangelo Mykolo su trimitu skulptūra. Viduje stovi didysis Kristaus Žengimo į dangų altorius, statytas 1900 m. Puošniausias interjero akcentas - gražiai išpuošta ir drožiniais dekoruota sakykla su stogeliu, kurią XIX a. sukūrė Juozas Paplauskas. Bažnyčios šventoriuje stovi įdomi 1876 m. statyta varpinė - vienas jos tarpsnis iš akmenų, kitas - iš plytų mūro.

3 Utenio aikštė

Utenio aikštėje, miesto centre, galime išvysti Utenos kraštotyros muziejų. Muziejus įsikūręs antrame pagal senumą Utenos miesto pastate. Šalia muziejaus įrengta lauko galerija, kurioje vyksta įvairios parodos. Aikštėje dažnai rengiami koncertai. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą aikštėje stovėjo mūriniai žydų pastatai, o vokiečių okupacijos metais ji vadinosi Hindenburgo aikšte. Utenio aikštė pertvarkyta 2005–2006 m. 2011 m. pradėta aikštės pastatų fasadų rekonstrukcija.

4 Utenos pašto stotis

Utenos arklių pašto stoties kompleksas pastatytas 1830–1835 m. pagal Rusijos valdybos architektų projektą. Pašto stoties pastatai - grakščių meninių formų su skardiniais stogais. Stoties kompleksą sudaro trys korpusai, iš kurių du stovi galais į kelią. Komplekse buvo įrengti ir poilsio kambariai laukiantiems karietų ar tiesiog pro šalį pravažiuojantiems keleiviams. Flygeliuose buvo įrengti vežikų kambariai, arklidės ir kareivinės. Ratinėje garbingai stovėjo transporto priemonės - furgonai, greitieji tarantasai, karietos, keleivių diližanai. Stoties administracinį pastatą puošė laikrodininko Julijaus Velckės dirbtuvėje pagamintas laikrodis. Rūsys, esantis po pastatu, dar ir iki šių dienų išlaikęs autentiškas akmenines sienas ir raudonų plytų lubų skliautus. Senoji Utenos pašto stotis mena ir garsius visame pasaulyje asmenis: čia lankėsi Rusijos caras Nikolajus I su sūnumi Aleksandru, arklius čia 1843 m. keitė prancūzų rašytojas Onorė de Balzakas. Nuo 1992 m. Utenos pašto stotyje įsikūrusi dailės mokykla.

Semaforas Utenos pašto stoties kiemelyje

Bikuškio dvaro gyvenamasis namas

5 Dauniškio ežeras

Pelkėjantis Dauniškio ežeras telkšo pačiame Utenos mieste. 1993 m. prie ežero buvo pastatyta koplytėlė šiuose kraštuose žuvusiems Lietuvos partizanams atminti. Ežero pakrantė tapo populiaria uteniškių laisvalaikio vieta, - 2004 m. buvo pradėtas kurti parkas: nutiesti pasivaikščiojimo takeliai, pastatyti suoliukai, įrengtos žaidimų aikštelės. 2011 m. ežere įrengtas muzikinis šviečiantis fontanas, veikiantis šiltuoju metų laiku.

SUDEIKIAI

6 Alaušo ežero pakrantė

Sudeikiai - jaukus miestelis, į kurį poilsiautojus vilioja gražūs pušynai, paplūdimiai ir skaidraus Alaušo ežero vandenys. Manoma, kad miestelio pavadinimas taip pat susijęs su Alaušo ežeru, kuris buvęs ypač vertingas seliava - Lietuvos gėlųjų vandenų žuvimi. Sudeikių žmonės šią žuvį gaudydavo ir čia pat ant kranto sūdydavo, todėl nuo sūdytos žuvies ir galėjo kilti Sudeikių pavadinimas. Bendras ežero plotas 1 060 ha, ilgis - 6 km. Ežero pusiasalyje stovi buvęs Bikuškio dvaras, rytinėje pakrantėje - Maneičių piliakalnis.

7 Švč. Mergelės Marijos bažnyčia

Švč. Mergelės Marijos bažnyčia pastatyta ant stambių akmeninių pamatų. Pirmoji bažnyčia pastatyta 1792 m., o dabartinė - 1825 m. Šventovė dekoruota balta spalva, o skliautai - klasikinio stiliaus. 1955 m. bažnyčia buvo papuošta barokiniu frontonu su keturiomis poromis pusapvalių kolonų. Kraigui puošnumo suteikia ažūrinis geležinis kryžius. Viduje trys altoriai: Šv. Simono, Šv. Judo ir Šv. Elžbietos. Šventoriuje yra 1939 m. statyta medinė varpinė.

8 Bikuškio dvaras

Bikuškio dvaro sodyba įsikūrusi to paties pavadinimo kaime, Alaušo ežero pusiasalyje. Dvaras rašytiniuose šaltiniuose buvo minimas jau XIV a. viduryje. Per visą dvaro gyvavimo laikotarpį jis priklausė keletui šeimininkų - Radviloms, Oginskiams, Prošinskiams, Plevekams, Beneckiams, Drazdauskams. Po Antrojo pasaulinio karo dvaras atiteko Sudeikių kolūkiui, o nuo 1974 m. - Utenos statybos trestui. 1992 m. R. Svilas atgavo dvarą, o po jo mirties testamentu jį paveldėjo Gintaras Eugenijus Gruodis. Šiuo metu dvaro sodyboje išlikę trijų laikotarpių pastatai ar jų liekanos - XVIII a. kluonas, perstatytas XIX a. pab.; XIX a. pr. dvaro rūmų liaudiško klasicizmo pastatas ir svirnas. Dabartiniai dvaro šeimininkai - Dalia ir Gintaras Gruodžiai dvarą valdo nuo 1996 m. Jų pačių lėšomis suremontuotas dvaras buvo prikeltas naujam gyvenimui, jame vyksta teatro spektakliai, simfoninės muzikos koncertai, tapytojų plenerai. Bikuškio dvaro sodyba paskelbta kultūros paveldo objektu.

UŽPALIAI

9 Šv. Nikolajaus cerkvė

Užpalių miestelyje esanti Šv. Nikolajaus cerkvė buvo pastatyta tam, kad tenkintų rusų kolonistų religinius poreikius. Kolonistai čia apgyvendinti vietoj ištremtų vietos gyventojų, dalyvavusių 1863 m. sukilime. Cerkvė buvo pastatyta apie 1868 m., lėšas statyboms skyrė Vilniaus generalgubernatorius Michailas Muravjovas.

Užpalių miestelio panorama

10 Švč. Trejybės bažnyčia

Pirmosios žinios apie Užpalių miestelyje įsikūrusią Švč. Trejybės bažnyčią mus pasiekia iš 1532 m., kai Lietuvos ir Lenkijos valdovas Žygimantas Senasis įsakė Užpalių ir Utenos klebonui duoti iš Užpalių ir Penionų dvarų dešimtinės duoklę. 1744 m. bažnyčiai buvo suteiktos parapijos teisės. Dabartinė bažnyčia buvo pastatyta 1892–1894 m. Šią klasicizmo stiliaus, akmens mūro šventovę parapijiečiai statė savo pačių lėšomis. Užpalių Švč. Trejybės bažnyčia – raudonų plytų mūro, su dviem fasadiniais bokštais. Bokštus sudaro keturi skirtingo aukščio tarpsniai, o interjeras padalytas į tris išilgines navas. Šventoriuje stovi mūrinė varpinė.

11 Užpalių dvaro sodyba

Užpaliuose esantis dvaras, prie kurio ir kūrėsi miestelis, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais buvo žinomas kaip karališkasis dvaras. Bėgant laikui keitėsi ir dvaro šeimininkai: XIV a. pab. vietininku buvo Astikas, o vėliau jo palikuonys – Radvila Astikas, Mikalojus Radvila ir kiti Radvilų palikuonys. Prieš prasidedant paskutiniam Abiejų Tautų Respublikos padalijimui dvarą nupirko Pranciškus Sapiega. 1831 m. dvaras perėjo valstybės iždui. Dvaro sodyba garsėja iki šių dienų išlikusiais pastatais: dvaro rūmais, 1808 m. statyta oficina ir 1836 m. vandens malūnu. Iki 1969 m. malūnas dar veikė, dabar jau nebenaudojamas.

12 Šeimyniškių konglomerato uola

Konglomerato atodanga yra Šeimyniškių kaime. Bekasant žvyrą iš karjero buvo atkasti gana keisti iš molio ir akmenukų susidarę didžiuliai luitai. Konglomerato uola paskelbta gamtos paveldo objektu. Netoli konglomerato atodangos stūkso Šeimyniškių piliakalnis.

Šeimyniškių konglomerato uola

13 Šeimyniškių piliakalnis

Šeimyniškių piliakalnis – bene įspūdingiausias Utenos krašto piliakalnis, iškilęs Pilupio ir Piliaus upelių santakoje. Piliakalnio viršutinė aikštelė yra trikampio formos, su į vakarus nukreipta viršūne. Aikštelės ilgis – 70 m, plotis – 40 m. Atliekant kasinėjimo darbus buvo rasta žiestos keramikos dirbinių, todėl manoma, kad čia stovėjo Užpalių pilis. Dabar į piliakalnį veda įrengti laiptai. Legenda pasakoja, kad prasidėjus audrai šioje vietoje visada trankosi perkūnas.

14 Arklininkystės muziejus

Muziejus įsikūręs Užpalių seniūnijoje, Bajorų kaime. Šį privatų muziejų 1970 m. įkūrė Viktorija Jovarienė, kuri daug metų rinko kamanas, pakinktus, balnus, ratus, pasagas, varpelius ir visa kita, kas susieta su arkliais. Eksponatai buvo renkami ne tik Utenos krašte, bet ir iš daugelio kitų Lietuvos vietovių. Muziejuje iš

viso yra per 2 tūkst. eksponatų – surinkta ženkliukų kolekcija žirgų tematika, Nepriklausomos Lietuvos atvirukai, graviūros, drabužiai, karietos, brikeliai, „kalamaškos", vežimaičiai, rogutės, paveikslai, skulptūrėlės ir daug kitų įdomybių.

VYŽUONOS

Vyžuonų Šv. Jurgio bažnyčia

15 Šv. Jurgio bažnyčia

Dabartinė Šv. Jurgio bažnyčia Vyžuonose buvo perstatyta ir padidinta 1891–1892 m. Pirmoji Vyžuonų bažnyčia buvo žinoma nuo XVI a. Amžiaus pabaigoje bažnyčią perėmė reformatai ir valdė iki 1656 m. Vyžuonų bažnyčia – neoromaninio stiliaus, lotyniško kryžiaus plano, halinė, trinavė, su dviem šoninėmis zakristijomis ir trisiene apside. Pagrindinį fasadą puošia tritarpsnis kvadratinio plano bokštas, o portalą juosia trilypė arka su abipus jo išsidėsčiusiomis nišomis, skirtomis skulptūroms. Įdomus presbiterijos fasadas, papuoštas smailiųjų trikampių dantukų juostomis. Išskirtinė apsidės galinė siena, kurioje yra didelė niša su krucifiksu. Vienoje iš jos pusių įmūryta išlikusi dar pagonių garbinto žalčio Vyžo galva, o kitoje – kadaise per švedų antpuolį į Vyžuonas nukritęs akmeninis patrankos sviedinys. Manoma, kad po bažnyčia įrengtame rūsyje palaidotas žymus LDK karvedys Mikalojus Radvila Perkūnas.

16 Vyžuonų dvaro sodyba

XV a. Vyžuonų dvaras priklausė Lozovickiams, po jų atiteko Radvilų giminei ir dar ilgai buvo jų valdžioje. Bėgant metams keitėsi ir dvaro savininkai. Likvidavus Radvilų turtą Vyžuonos buvo nupirktos Vaitiekaus Puslovskio, o 1856 m. perėjo Čapskiams, iš kurių dvarą nupirko Meištavičius. Iki šių dienų yra išlikę dvaro pastatai: ūkinis pastatas, gyvenamasis namas, tvartas, kluonas, grūdų sandėlis, kumetynas, kalvė, spirito rezervuaras, rūmų pastato rūsiai bei senojo parko likučiai. 1992 m. privatizavus pastatus jie buvo parduoti, tačiau buvusio dvaro savininko sūnus Saulius Sondeckis susigrąžino gyvenamąjį namą.

17 Paminklas Vytautui Didžiajam

Kunigaikščio paminklo Vyžuonose istorija prasidėjo tada, kai artėjant Vytauto Didžiojo mirties 500-osioms metinėms, ganydami galvijus trys paaugliai sumanė pagerbti didįjį kunigaikštį ir patys pastatyti jam paminklą. Paminklą jie spėjo pastatyti tik per trejus metus. Ant Kartuvių kalno iškilęs Lietuvos valdovo paminklas siekė 6 metrus. 1989 m. paminklas buvo restauruotas. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto įamžintojai: Stasys Gučius, Kostas Saladžius ir Pranas Zabulionis.

Paminklas Vytautui Didžiajam

18 Vyžuonų ozas

Vyžuonų ozas – tai žvyro gūbrys, pailga kalva. Traukiantis ledynui luituose susidarė dideli plyšiai, į kuriuos vandenys sunešė įvairias uolienas, morenas. Taip susiformavo kalva, vadinama ozu. Ozo ilgis siekia 660 m, plotis 15–30 m, o aukštis 20 m. Žolėmis ir krūmais apaugusi kalva apsupta plytinčių laukų.

Ignalinos kraštas

Ignalina-Vidiškės-Kazitiškis-Dūkštas-Rojus-Visaginas

Ignalinos rajono savivaldybės herbas

Visagino savivaldybės herbas

	70 km		4 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	14		✓		✓		✓

Ten, kur plyti Aukštaitijos nacionalinis parkas, mėlynuoja ežerai, tvenkiniai ir upeliai, keliautojus sužavi įspūdingo kraštovaizdžio vietovė – Ignalinos regionas. Lietuvos rytuose, pasienyje su Baltarusija, esantis Ignalinos kraštas garsėja senąją dvasią išlaikiusiais etnografiniais kaimais, dvarais, tačiau kartu – ir jaunais miestais: Ignalina ir Visaginu. Apylinkės vilioja poilsiautojus pasidžiaugti vandens pramogomis, smėlingais paplūdimiais, o krašto regioniniai parkai ir draustiniai – vykti į žygius ir iškylauti.

Įdomus pasakojimas, iš kur kilo Ignalinos miesto pavadinimas. Tai kryžiuočio Igno ir gražuolės Linos meilės vieta. Pasak legendų, žmonės pasmerkę lietuvaitės meilę kryžiuočiui, todėl dievui Perkūnui leidus jie apsigyveno Ilgio ežero dunge. Tarp ežerų ir kalvų iškilo vietovė, kuri buvo pavadinta Ignalina, taip įamžinant Igno ir Linos meilę.

Ignalinos miestas pradėjo kurtis tik XIX a. prie buvusio dvaro palivarko – 1857–1862 m. tiesiant geležinkelį Sankt Peterburgas–Varšuva. Tuo metu prie geležinkelio stoties gyveno beveik 100 žmonių, vėliau ėmė kurtis parduotuvės, gyventojų vis daugėjo. Ir nors sovietmečiu ėmė kilti naujų mūrinių pastatų, tačiau vietiniai senoliai dar pamena „medinę Ignaliną“ su negrįstomis gatvėmis ir vienaaukščiais nameliais. Todėl verta pasižvalgyti po senąją miesto dalį 1, paskelbtą urbanistikos paminklu. Bažnyčios a. 4 stovi modernių formų Švč. Mergelės Marijos Gimimo

Vidiškių dvaras

bažnyčia 2, konsekruota 1999 m. pabaigoje. Laisvės aikštė 3 – mėgstama miestiečių susibūrimo vieta. Galime pasidžiaugti ir sporto pramogomis – Sporto g. 3 įsikūręs Lietuvos žiemos sporto centras 4. Šalia tyvuliuoja Žaliasis ežeras, apsuptas miško.

Pravažiuojame Ilgio ir Balčio ežerus, Vidiškių mišką ir pasiekiame Vidiškių kaimą, prie kurio tyvuliuoja Varnio ežeras 5. Jis gražiai tvarkomas, prižiūrimas, krantą puošia ąžuolinės skulptūros. Nuo ežero galime pasiekti ir Vidiškių dvaro sodybą 6, įkurtą XVIII a. Išlikę ne tik rūmai, bet ir oficina, pirtis, sandėlis ir ledainė, parkas. Aplankykime ir kitą buvusią dvaro sodybą Kazitiškio kaime. Ją pasieksime vykdami 102 keliu, pro Ignalinos krašto miškus ir ežerėlius. Prie Gilučio ežero išvysime Kazitiškio dvaro palikimą – parką 7, kuriame galime pasigrožėti galingais vietinių rūšių medžiais, egzotine augalija, liepų alėjomis.

Vykstant į Dūkšto miestą akį malonina kraštovaizdis. Bažnyčios g. 15 baltuoja barokinė Dūkšto Šv. Stanislovo Kostkos bažnyčia 8, šalia jos stovi ir žema medinė varpinė. Verta apžiūrėti ir bažnyčioje esančias meno vertybes, vieną jų 1835 m. nutapė žymus XIX a. dailininkas Jonas Rustemas. Aplankykime ir kitą šventovę – sentikių Švč. Trejybės cerkvę 9. Svarbi ir Geležinkelio g. 5 stovinti geležinkelio stotis, prie kurios XIX a. išaugo Dūkšto miestas. Stotis buvo pastatyta tiesiant geležinkelį Varšuva–Sankt Peterburgas.

Įspūdingas ir Dūkšto dvaro ansamblis 10, pastatytas XIX a. atokiau nuo vietovės. Apžiūrėkime dvaro rūmus, kuriuos puošia keturios kolonos, juos supantį parką.

IGNALINA

1 Senoji miesto dalis

Ignalina pradėjo augti 1860 m. čia nutiesus geležinkelio liniją Sankt Peterburgas–Varšuva ir 1862 m. pastačius geležinkelio stotį. Prie šios stoties ir pradėjo kilti mediniai nameliai stoties darbuotojams, davę pradžią ir Ignalinos gyvenvietės kūrimuisi. Vėliau čia pradėjo keltis vis daugiau gyventojų, veikė fabrikas, maldos namai, į Ignaliną buvo nutiesta dar viena geležinkelio atkarpa, turėjusi gabenti medieną. 1950 m. Ignalinai suteiktas miesto statusas. 1969 m. miestas paskelbtas urbanistikos paminklu, nes jame iki šių dienų išlikęs unikalus neoklasicistinis miesto planas, vienintelis toks Lietuvoje.

2 Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia

Ignalinoje 1929 m. pastatyta medinė koplyčia priklausė Vidiškių parapijai. Pamatai naujai bažnyčiai buvo padėti 1934 m., tačiau Antrasis pasaulinis karas ir sovietmetis sukliudė bažnyčios statybą. 1989 m. arkivyskupo Julijono Steponavičiaus buvo pašventintas kertinis būsimos bažnyčios akmuo. Naująją šventovę 1999 m. konsekravo arkivyskupas metropolitas Audrys Juozas Bačkis. Bažnyčios interjerą puošia Stanislovo Kuzmos sukurtos skulptūros, o lankytojus pasitinka šalia centrinio įėjimo iškilęs bokštas su kryžiumi.

Laisvės aikštė Ignalinoje

3 Ignalinos miesto aikštė

Ignalinos miesto Laisvės aikštė, kurios didžiąją dalį užima žalieji plotai, o erdvę į dvi dalis dalija apželdinta Ateities gatvė, tarsi magnetas traukianti vietos gyventojus ir miesto svečius ne tik renginių metu, bei ir poilsio valandėlėmis. Aikštėje vyksta renginiai, kurie sutraukia daugybę žmonių: Kalėdų šventės, festivaliai, mugių programų atskiros dalys ir pan. Ignalinos Laisvės aikštė – neatsiejama miesto kultūrinio gyvenimo dalis.

4 Lietuvos žiemos sporto centras

Ignalinos miestas jau nuo seno garsėja žiemos sporto varžybomis, nes būtent šiame mieste sniegas iškrenta anksčiausiai ir ilgiausiai išsilaiko. Ignalinos miesto pakraštyje, prie Šikšnio (Žaliojo) ežero, įsikūręs ir Lietuvos žiemos sporto centras, kuriame lankytojai gali poilsiauti ežero apsuptyje ištisus metus. Mėgstantiems aktyvų poilsį siūlomos keturios kalnų slidinėjimo trasos su keltuvais ir sniego gaminimo sistemomis. Pagrindinė iš jų – beveik 500 m trasa su tramplynais aplink mišką.

ⓘ www.lzsc.lt

VIDIŠKĖS

5 Varnio ežero pakrantės

Gražusis Varnio ežeras tyvuliuoja Vidiškių kaimo pietuose. Varnio ežero pakrantėje stovi ir Vidiškių dvaras, kurį pasiekti galime čia pat esančiais buvusio dvaro laipteliais. Varnio ežero pakrantėje stovi dvi Jono Grundos kurtos ąžuolinės

Iš 102 kelio sukime į dešinę ir 1431 keliu važiuokime į įstabų gamtos kampelį – Rojaus kaimą 11, kuriame nuo 1961 m. veikia sodininkystės ir daržininkystės profesoriaus Adomo Hrebnickio muziejus, įrengtas jo name. Profesoriaus sodyba garsėjo Rojaus sodu – didele vaismedžių kolekcija, kuria rūpinosi pats A. Hrebnickis. Sodyba-muziejus apsuptas gražios gamtos – galime pasivaikščioti apylinkių takeliais, tvenkinių pakrantėmis.

Nuo Rojaus pasiekime 113 kelią, kuriuo už 14 km privažiuosime ir kitą jauną Ignalinos krašto miestą – Visaginą 12 (Visagino savivaldybė). Miesto gimimo data – 1975 m., kai Ignalinos atominės jėgainės statybininkams buvo įkurta gyvenvietė, vėliau gavusi ir Visagino vardą. Šią datą mini ir miesto paminklinis akmuo, atridentas jėgainės statybininkų. Ežeringoje vietoje įsikūręs miestas kviečia papramogauti prie Visagino ežero 13, o daugiakultūrė bendruomenė – dalyvauti šurmuliuojančiuose miesto renginiuose.

Nepamirškime ir didžiausio Lietuvoje Drūkšių ežero, kuris – už poros kilometrų nuo Visagino. Ežero krante, Drūkšinių kaime, stovi ir pati Visagino miesto „įkūrėja“ – Ignalinos atominė elektrinė 14. Iš pradžių joje veikė galingiausi branduoliniai reaktoriai pasaulyje, o 2009 m. sustabdžius antrąjį reaktorių pradėti vykdyti atominės elektrinės uždarymo darbai.

Nuo Visagino patogu patraukti į Zarasus arba ilgiau pasisvečiuoti gamtoje. Į vakarus nuo 102 kelio prasideda Gražutės regioninis parkas. ▪

skulptūros. Skulptūra „Varnas“ čia iškilo 2008 m., o antroji (skirta Lietuvos tūkstantmečiui) – po metų. Čia įrengti ir du paplūdimiai, kuriuose susirenka tiek vietiniai, tiek ir kitų apylinkių poilsiautojai.

6 Vidiškių dvaro sodyba

Dvaro sodyba įsikūrusi Vidiškių miestelyje, netoli Ignalinos. Manoma, kad dvaro sodyba siekia XVI–XVII amžius. Dvarą valdė daug šeimininkų: Rudaminų giminė, Broel-Pliateriai, XIX a. – Kaminskiai ir kt. Rūmai statyti XVIII a. pabaigoje. Centrą puošia klasicistinio stiliaus portikas su apvaliomis mūro kolonomis ir trikampiu frontonu. Prie dvaro įkurtas ir parkas, kurio terasomis iki Varnio ežero galime nusileisti ir šiandien. Prieš 80–100 metų nusileidus akmeniniais laiptais nuo dvaro namo buvo galima grožėtis fontanu, kurio vandens čiurkšlės leidosi ežero link. Pakeliui buvo ir trys tvenkiniai, dekoratyvinių krūmų įvairovė ir vietos, skirtos poilsiui.

KAZITIŠKIS

7 Kazitiškio dvaro parkas

Parkas plyti Kazitiškio kaime. Kazitiškio dvaras žinomas nuo XVII a., jį valdė Butleriai, Radieckiai. XIX a. šeimininkaujant Mikulskiams prie rūmų buvo įkurtas 4 ha parkas. Iš vietinių parko medžių išsiskiria sena pilkoji tuopa, kurios aukštis – 28 m, mažalapių liepų alėjos, 26 m aukščio ir 1,2 m skersmens Kazitiškio ąžuolas. Taip pat auga introdukuotų rūšių medžiai – europiniai maumedžiai, didžiosios tujos. Parko aplinką paįvairina ir jazminų, putinų, auksuotųjų serbentų krūmai bei žaliuojančios karaganų gyvatvorės.

DŪKŠTAS

8 Šv. Stanislovo Kostkos bažnyčia

Pirmoji Dūkšto bažnyčia buvo pastatyta Dūkšto dvare 1601 m. dvarininkų Rudaminų. Atnaujintoje bažnytėlėje nuo 1901 m. dirbo generolo Stasio Raštikio tėvas Bernardas Raštikis. Bėgant metams bažnyčia buvo nuolat atnaujinama, ją puošė menininko Petro Sergejevičiaus tapyti paveikslai. Dabartinė bažnyčia iškilo 1934–1936 m., konsekruota dar visiškai neįrengta 1935 m. arkivyskupo Romualdo Jalbžikovskio. Galiausiai per gaisrą sudegus Senojo Dūkšto bažnyčiai, Šv. Stanislovo Kostkos bažnyčia tapo Dūkšto parapijos šventove. Vėlyvojo baroko stiliaus bažnyčia iš toli matyti iškilusiu didingu bokštu. Šventovės viduje yra vertingų dailės kūrinių: paveikslas „Švč. Mergelė Marija su Kūdikiu“ ir žymaus tapytojo Jono Rustemo kurtas Šv. Jono Krikštytojo paveikslas.

9 Švč. Trejybės cerkvė

Švč. Trejybės cerkvė Dūkšte pastatyta 1907 m. 1948 m. cerkvę mėginta uždaryti, tačiau vėliau ji vėl buvo grąžinta stačiatikiams. 1957–1958 m. Maskvos patriarchų lėšomis cerkvė buvo suremontuota, o 1963 m. dėl negausaus bendruomenės narių skaičiaus uždaryta ir paversta sandėliu. Po 1989 m. pastatas vėl buvo atnaujintas ir vyskupijos vadovybės perduotas Dūkšto sentikių parapijai.

Dūkšto Švč. Trejybės cerkvė

10 Dūkšto dvaro sodyba

Dūkšto dvaras Senojo Dūkšto vardu minimas XIV–XV amžiaus. Dvarą valdė Giedraičių, Stabarauskų, Rudaminų, Zanų giminės. Čia lankydavosi ir poetas Adomas Mickevičius, gyveno ir dvare mirė dailininkas Jonas Rustemas (1762–1835). Rūmų pastatas iškilęs ant aukšto akmens pamato su rūsiais. Tai stačiakampio formos, vieno aukšto statinys su dviaukšte centrine dalimi – mezoninu, puoštu piliastrais ir keturių toskaninių kolonų portiku. Vidaus interjerą puošė karnizų

Dūkšto dvaro dviaukštis kumetynas

fragmentai, lipdiniai, židiniai ir dailios baltų koklių krosnys. Iki šių dienų yra išlikę cilindriniai koridoriaus skliautai. Ūkio pastatams - tvartams, arklidei, svirnui, ratinei - būdingi liaudies architektūros bruožai. 1939-1944 m. dvare buvo įsikūrusi Žemesnioji žemės ūkio mokykla, o šiuo metu dvaras - privati valda. Rūmus juosia geometrinis parkas, per kurį driekiasi alėjos, iš kurių viena pavadinta Adomo Mickevičiaus vardu. Išlikę pastatai restauruojami.

11 Rojaus kaimas

Rojaus kaime įrengtas sodininkystės mokslinio tyrimo darbo pradininko Lietuvoje prof. Adomo Hrebnickio (1858–1941) memorialinis muziejus. Profesorius, 1890 m. iš savo uošvio paveldėjęs 14 ha žemės, tuomet vadinamos Velnynu, ją pavertė tikru rojumi. Buvo užveistas sodas, kuriame augo per 1 tūkst. įvairiausių vaismedžių veislių. Nuo 1922 m. profesorius nuolat gyvendamas savo Rojuje platino Lietuvoje dar mažai žinomas obelų veisles. Pokario metais Rojaus sodas buvo atkurtas. 1961 m. prof. A. Hrebnickio atminimas įamžintas skulptūriniame paminkle (skulpt. L. Žuklys). Profesoriui priklausiusiame name įkurtas memorialinis A. Hrebnickio muziejus, atspindintis ne tik mokslininko gyvenimą, bet ir mokslinę veiklą. Šiame muziejuje eksponuojami ir profesoriaus dukters Marijos, gyvenusios kartu su tėvu Rojuje, tapyti paveikslai.

ⓘ www.muziejai.lt/ignalina/hrebnickio_muziejus.htm

VISAGINAS

12 Visagino miestas

Visaginas įsikūręs miškingoje ir ežeringoje vietovėje. Tai vienas jauniausių miestų Lietuvoje, įkurtas 1975 m. kaip Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų gyvenvietė. Vietovė suformuota labai praktiškai - pėsčiųjų taku galima pasiekti tiek Visagino ežerą, tiek parką, įrengti dviračių takai. Iš pradžių miestas buvo vadintas Lietuvos komunistų partijos lyderio Antano Sniečkaus garbei (Sniečkumi), o Visagino vardą gavo tik 1992 m. 1996 m. Lietuvos Respublikos Prezidentas Algirdas Brazauskas dekretu patvirtino miesto herbą. 2001 m. Santarvės g. 1 pastatyta mūrinė Šv. apaštalo Pauliaus bažnyčia. Mieste stovi ir kitos dvi šventovės: stačiatikių parapijos Šv. Panteleimono (Taikos pr. 4) ir Jono Krikštytojo Gimimo (Sedulinos al. 73A) cerkvės. Jaunystės g. 21 nuo 2000 m. veikia Akvariumų salonas, kurio akvariumuose plaukioja apie 100 egzotinių rūšių žuvų. Mieste

gyvena lietuvių, armėnų, baltarusių, lenkų, rusų, ukrainiečių, vokiečių bendruomenių atstovai. Visaginas garsėja ir kaip poilsio vieta – tyvuliuojančio Visagino ežero pakrantės yra mėgstama miestiečių vieta.

Visagino apylinkės

13 Ežerų poilsiavietės

Visagino miestas ir jo apylinkės garsėja ežeringomis vietovėmis, gražia gamta ir gyvu kultūriniu gyvenimu. Čia kasmet vyksta kantri, liaudiškos muzikos ir šokių festivaliai, visaginiečių ir miesto svečių ypač pamėgtas automobilių žiemos ralio čempionatas. Visaginas žavi ir mėlynuojančiais ežerais (Visagino, Gulbinio ir kt.), kurie supa miestą didesniu ar mažesniu atstumu, todėl vaizdingose ežerų pakrantėse įkurtos poilsiavietės, sutraukiančios tiek vasarą, tiek žiemą gamtos išsiilgusius žmones. Čia galime ir pasimaudyti, ir pažvejoti, ir pasportuoti, o šalia ošiančiuose miškuose – pagrybauti ir prisirinkti uogų.

14 Ignalinos atominė elektrinė

Ignalinos jėgainė pradėta statyti 1974 m., o 1983 m. ėmė dirbti pirmasis reaktorius. Tuomet tai buvo vienintelė Baltijos šalyse Lietuvos energetinės sistemos branduolinė jėgainė, turinti didžiausią pasaulyje reaktorių, kuris įrašytas į Gineso rekordų knygą. Jėgainėje buvo numatyti keturi reaktoriai, tačiau sumontuoti ir pastatyti buvo tik du. Pirmasis blokas nebeveikia nuo 2004 m. gruodžio 31 d., o antrasis sustabdytas 2009 m. gruodžio 31 d. 1995 m. įkurtas Ignalinos atominės elektrinės Informacijos centras, rengiantis ekskursijas Ignalinos AE. Dėl apsilankymo reikia susitarti telefonu.
ⓘ www.iae.lt/lt/informacijos-centras

Ignalinos atominė elektrinė

Aukštaitijos nacionalinis parkas

Palūšė-Šakarva-Salos II-Papiliakalnės kaimas-Stripeikiai-Šiliniškiai-Ginučiai-Gaveikėnai

Ignalinos rajono savivaldybės herbas *Švenčionių rajono savivaldybės herbas*

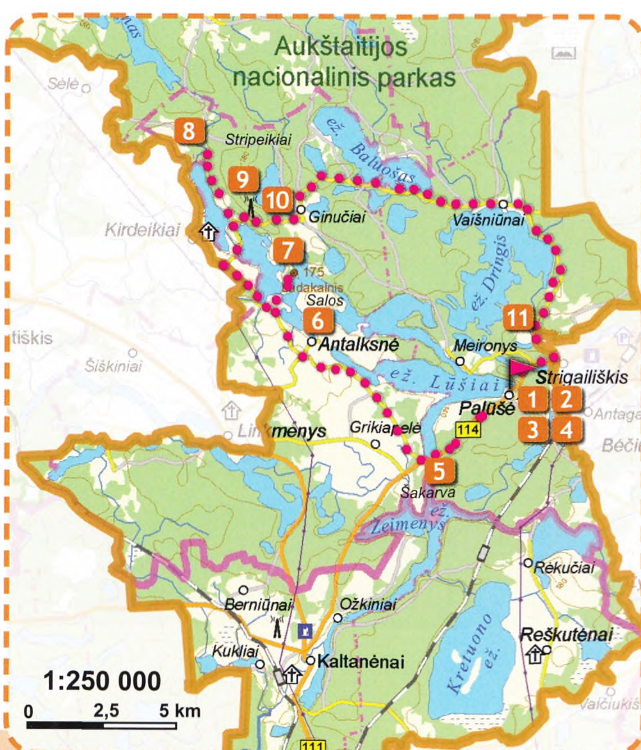
	50 km		km		✓		✓
	6 val.		–		✓		✓
	11		✓		✓		–

Palūšės Šv. Juozapo bažnyčia

Keliaukime į ežerų, ežerėlių, upelių ir miškų supamą kraštą – Ignalinos rajono savivaldybę, kur įkurtas Aukštaitijos nacionalinio parko centras. Parkas buvo įsteigtas 1974 m. kovo 29 d. tam, kad būtų išsaugotas unikalus kraštovaizdis, Aukštaitijos krašto gamtos ir kultūros turtai. Parkas – ir retų bei nykstančių augalų ir gyvūnų buveinė, todėl itin saugojama ir puoselėjama. Nacionalinis parkas apima Utenos, Švenčionių ir Ignalinos regionus. Palūšės kaime (Ignalinos rajono savivaldybė) įsikūrusi nacionalinio parko direkcija.

Palūšė – atostogautojų rojus, į kurį pailsėti vyksta ne tik lietuviai, bet ir mūsų šalies gamtą pamėgę užsienio turistai. Ežerų gausa garsėjančiame krašte įsikūrusi Palūšė taip pat turi kuo nustebinti. Čia daug vandens pramogų, nes vietovė įsikūrusi ant Lūšių ežero kranto. Informacijos mums suteiks ir Palūšės turizmo centras **1**, padėsiantis pažinti nacionalinio parko įdomybes. Įrengta viena seniausių Lietuvoje prieplaukų **2**, iš kurios galima išplaukti valtimis, baidarėmis, vandens dviračiais. Palūšėje aplankykime ir atkurtą akmens amžiaus būstą **3**, medinę Šv. Juozapo bažnyčią **4**. Prie šios vienos seniausių medinių šventovių Lietuvoje glaudžiasi koplytėlė ir aštuonkampė varpinė.

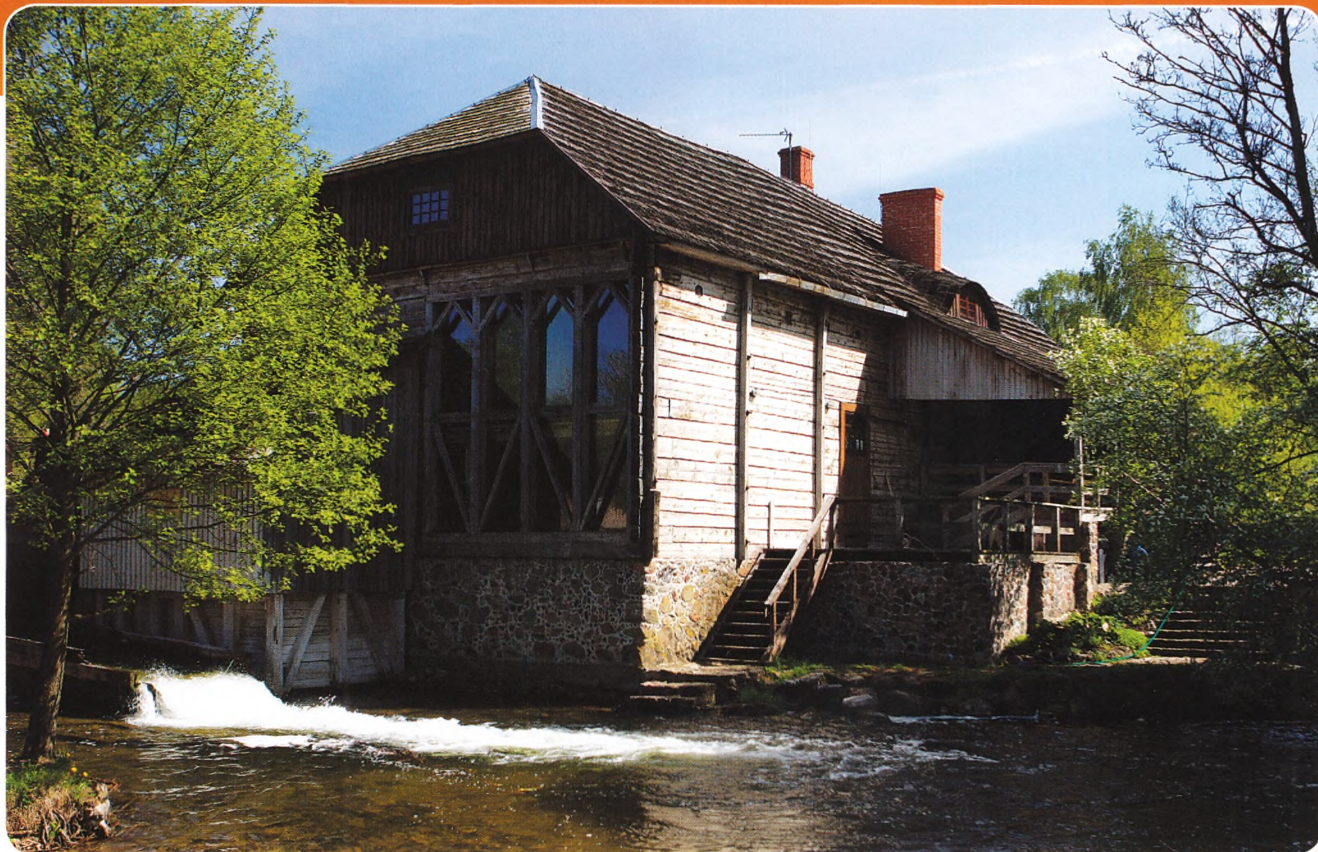

Judėkime toliau pietvakarių kryptimi į Šakarvą **5** 114 keliu apie 4 km. Kelias driekiasi palei didelį Šakarvos mišką, o šiam pasibaigus tyvuliuoja Šakarvų ežeras. Vienoje pusėje matome mėlynuojančius Šakarvų ežero vandenis, o kitoje – platų ir didelį Žeimenio ežerą. Gera vieta trumpam atokvėpiui.

Kita mūsų kelionės vieta – Aukštaitijos nacionalinio parko Salų II etnografinis kaimas **6**. Jis pasiekiamas važiuojant iš Šakarvos 1433 keliu. Keliaudami pasimėgaukime dešinėje kelio pusėje atsiveriančiais Šakarvų, Lūšių ir Lūšykščio ežerų vaizdais. Įsukime į 1422 kelią ir toliau važiuokime Alksno ir Asalnykščio ežerų supamu keliu. Štai ir pasiekėme praeities dvasia alsuojantį Salų kaimelį, menantį XIX amžių. Apžiūrėkime išlikusias senąsias etnografines sodybas ir keliaukime atgal į 1433 kelią.

Toliau kelionę tęskime Alksno ežero pakrante ir pasibaigus ežerui pasukime į dešinę. Pravažiuosime Kimbariškę ir mus pasitiks abipus kelio tyvuliuojantys Alksno ir Ūkojo ežerai. Tarp šių ežerų įsikūręs Papiliakalnės kaimas, kuriame stūkso 176 m aukščio Ladakalnio kalnas **7**. Nepagailėkime jėgų užlipti ant jo ir prieš mus atsivers ežerais, tarsi mėlynais brangakmeniais, nusagstyta vietovė.

Kelionę tęskime tuo pačiu 1433 keliu. Neprivažiavę Kirdeikių, sukime į dešinę Ginučių link. Tuoj už ežero rasime rodyklę į kairę, į Stripeikius. Prie Šaminio ežero

Ginučių malūnas

įsikūręs Stripeikių kaimas, kviečiantis apsilankyti bitininkystės muziejuje 8. Išvysime ne tik autentišką muziejaus sodybą, bet ir susipažinsime su bitininkystės tradicijomis, išvysime aviliuose dūzgiančias biteles.

Iš Stripeikių grįžkime iki sankryžos ir sukime į kairę. Tuoj pat pamatysime telekomunikacijų bokštą, kuriame įrengta apžvalgos aikštelė 9. Vasaros metu į jį galima įlipti ir apžvelgti apylinkes. Už 1,5 km pasieksime Ginučių kaimą – vieną gražiausių Aukštaitijos nacionalinio parko vietų. Šalia tyvuliuoja Stravinaičio ir Almajo ežerai, stovi Ginučių vandens malūnas 10.

Keliaudami pro Trainiškį ir Vaiškūnus užbaikime Aukštaitijos nacionalinio parko ratą, pakeliui sustodami prie Gaveikėnų vandens malūno 11, o jei pasitaikys palankus oras, galime ir išsimaudyti šalia esančiame tvenkinyje. ▪

PALŪŠĖ

1 Palūšės turizmo centras

Palūšės kaime yra įsikūręs Palūšės turizmo centras ir jo padalinys – Palūšės kempingas. Turizmo centro darbuotojai rūpinasi, kad į Palūšę atvykę poilsiautojai susipažintų su Aukštaitijos nacionalinio parko saugoma gamta, ežeringomis vietovėmis. Centras organizuoja ir ekskursijas, vandens žygius, leidžiančius pažinti nacionalinio parko gamtos, kultūros objektus, muziejus. Galima keliauti tiek pėsčiomis, tiek dviračiais ar automobiliu, taip pat labai populiarūs vandens žygiai nacionalinio parko ežerais ir upėmis. Įsigijus leidimus žvejybai, tiek žiemą, tiek vasarą galima mėgautis žvejybos malonumais.

2 Palūšės prieplauka

Palūšės kaimas kasmet sutraukia būrius turistų iš Lietuvos ir užsienio. Palūšėje gausu poilsiavienčių, kempingų, vandens sporto pramogų. Čia įkurta ir prieplauka „Palūšės valtinė" – viena seniausių (įkurta 1959 m.) ir didžiausių Lietuvoje. Mėgstantys vandens pramogas gali išsinuomoti valtis, baidares, kanojas, plaukti vaizdingais maršrutais Aukštaitijos nacionalinio parko ežerais, Žeimenos upe ar mažesniais upeliais.

ⓘ www.valtine.lt

3 Akmens amžiaus būsto ekspozicija

Palūšės akmens amžiaus būstas – priešistorę vaizduojantis maketas su akmens amžių atspindinčiais įrankiais, ginklais ir kitais daiktais. Šalia galime apžiūrėti ir pilkapio ekspoziciją – makete vaizduojama žalvario amžiaus (V–VI a.) kapavietė. Ši senosios eros ekspozicija įrengta prieš 10 metų dr. A. Girininko ir G. Juodagalvio iniciatyva. Kuriant akmens amžiaus ekspoziciją buvo remtasi Kretuono apylinkių archeologiniais radiniais.

Akmens amžiaus būsto ekspozicija

4 Šv. Juozapo bažnyčia

Palūšėje stovi 1750 m. statyta Šv. Juozapo bažnyčia kunigo Juozapo Baziliausko iš tėvų paveldėtoje žemėje. Kunigas fundavo ir bažnyčios statybą. Šalia bažnyčios galima išvysti unikalią aštuonkampę varpinę ir koplytėlę, kurios kartu su bažnyčia paskelbtos kultūros paveldo objektu. Tai viena seniausių medinių bažnyčių Lietuvoje. Šventovę puošia meno kūriniai – drožiniai, ant lentos tapyti paveikslai, žalvariniai varpai, nulieti 1757 ir 1779 metais. Pastatai išdėstyti vienoje erdvėje aplink bažnyčią. Medinės Palūšės bažnyčios ir varpinės atvaizdą galime išvysti ant anksčiau naudotų vieno lito popierinių kupiūrų.

ŠAKARVA

5 Šakarvos ežerai

Šakarva – viena iš Aukštaitijos nacionalinio parko gyvenviečių su išdailintomis sodybomis ir žaliuojančia gamta. Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje, šalia Šakarvos kaimo, tyvuliuoja ir du ežerai – Šakarvai ir Žeimenys. Šakarvų ežerą, kurio ilgis – 2,2 km, supa Šakarvų miškas. Prie telkinio įsikūrusi ne tik Šakarvos gyvenvietė, bet ir Drūtūnai, šiaurinėje pusėje jie ribojasi su Lūšių ežeru. Šakarvą skalauja ir Žeimenio ežeras, kurio forma primena ne ežerą, bet upelį. Ežeras – mėgstama žvejų vieta, nes čia veisiasi lydekos, kuojos, unguriai.

SALOS II

6 Etnografinis kaimas

Keturių sodybų kaimas įsikūręs tikrame gamtos kampelyje – pusiasalyje tarp Asalnykščio, Linkmeno, Alksno ežerų. Siekiant išsaugoti senąją vietovę, buvo įkurtas Salų kultūrinis rezervatas. Rėžinis Salų kaimas įsikūrė XIX a. pirmojoje pusėje. Iš pradžių ši vietovė buvo Linkmenų dvaro dalis. Kaimo gyventojai papildomų pajamų gaudavo nuomodami ežerą. Iki šių dienų išlikę XIX a. pirkia, svirnas, kiti pastatai iškilo XX a.

Aukštaitijos nacionalinio parko kraštovaizdis

PAPILIAKALNĖS KAIMAS

7 Ladakalnio kalnas

Ladakalnio kalnas yra iškilęs 176 m virš jūros lygio ir stūkso tarp Ūkojo, Linkmeno ir Alksnaičio ežerų. Manoma, kad Ladakalnio pavadinimas kilęs nuo žodžio „ledas" (vietinių tariama „ladas") arba nuo baltų deivės Lados vardo. Kalnas galėjęs būti šiai deivei skirta aukojimo vieta. Ladakalnis garsėja nuo jo viršūnės atsiveriančia įspūdinga panorama – žvelgdami į visas puses iki pat horizonto galime išvysti net 6 ežerus: Ūkoją, Linkmeną, Asėką, Pakasą, Alksnaitį ir Alksną, taip pat žaliuojantį 18 ha ąžuolyną. Įspūdingas kalno vaizdas atsiveria plaukiojant valtimis kalną apsupusiuose ežeruose.

Vaizdas nuo Ladakalnio

STRIPEIKIAI

8 Senovinės bitininkystės muziejus

Bitininkystės muziejus įsikūręs Aukštaitijos nacionalinio parko šiaurės vakarinėje dalyje, Stripeikių kaime. Jis buvo įkurtas 1984 m. autentiškoje sodyboje, tačiau bėgant laikui augo ir plėtėsi. Muziejaus rinkiniai eksponuojami ne tik senoviškose trobose, bet ir po atviru dangumi: senieji aviliai (kelminiai, gulstiniai, figūriniai ir kt.), kuriuos naudodavo XVI–XX a., bitininkystės įrankiai. Muziejų puošia ir 25 tautodailininko Arūno Patiejūno sukurtos ąžuolinės skulptūros, vienoje iš jų – bičių dievo Babilo skulptūroje – įsikūrusi ir bičių šeimyna. Muziejus supažindina lankytojus su bitininkystės raida nuo senovės iki šių dienų. Specialiuose įrengtuose aviliuose pro stiklą galima iš arti stebėti bičių gyvenimą: kaip jos kuria korius, iškrauna perneštą nektarą, žiedadulkes, augina naujas biteles. Muziejus garsėja ir kiekvienais metais rugpjūčio 15 d. vykstančia Medkopio švente.

ⓘ www.muziejai.lt/ignalina/bitininkystes_muziejus.htm

Senovinės bitininkystės muziejus Stripeikiuose

GINUČIAI

9 Apžvalgos aikštelė telekomunikacijos bokšte

Nuo 2004 m. ant Šiliniškių kalvagūbrio stovi 60 m telekomunikacijų bokštas. Tai bazinė mobiliojo ryšio stotis. Nuo kitų skiriasi tuo, kad 30 m aukštyje įrengta apžvalgos aikštelė. Vasaros laikotarpiu lankytojai gali užlipti į bokštą pasigėrėti apylinkių vaizdais. Rudenį, žiemą ir pavasarį aikštelė būna užrakinta.

10 Ginučių malūnas

Ginučiai tituluojami gražiausiu Aukštaitijos nacionalinio parko kaimu. Kaime išlikęs XIX a. vandens malūnas su senąja įranga: girnomis, pikliumi bei maišų perkėlimo mechanizmu. Pirmasis malūno savininkas buvo ponas Gimžauskas. Po ilgų ginčų dėl užtvindytų žemių kaimo gyventojai prisiteisė pusę malūno. 1935 m. malūną išsinuomojo ponas Dagys, kuris girnas sukantį medinį ratą pakeitė metaline turbina. Greta atsiradus dar vienai turbinai, ji suko generatorių, kuris gamino kaimui elektrą. Malūnas veikė iki 1968 m. 1978 metais malūnas buvo restauruotas, vidaus įrengimai išliko.

ⓘ www.muziejai.lt/ignalina/ginuciu_malunas.htm

GAVEIKĖNAI

11 Gaveikėnų vandens malūnas

Prie Palaukinio upelio, pamiškėje, stovi XIX a. vienaaukštis vandens malūnas. Apie šį malūną sklando įvairios legendos, viena iš jų – apie poną ir malūnininką: vieną kartą ponas išvarė malūnininką vidurnaktį grikių malti, tikėdamasis, kad velniai jam šonus aplamdys. Kitą rytą šeimininkas atėjo į malūną ir pamatė, kad velniai surišti grandine, o malūnininkas ramiai miega. Šalia malūno yra užtvanka su tiltu, čia dažnai atvyksta poilsiautojai maudytis. Malūnas paskelbtas kultūros paveldo objektu.

Zarasų kraštas

Zarasai-Stelmužė-Imbradas-Antazavė-Dusetos-Antalieptė

Zarasų rajono savivaldybės herbas

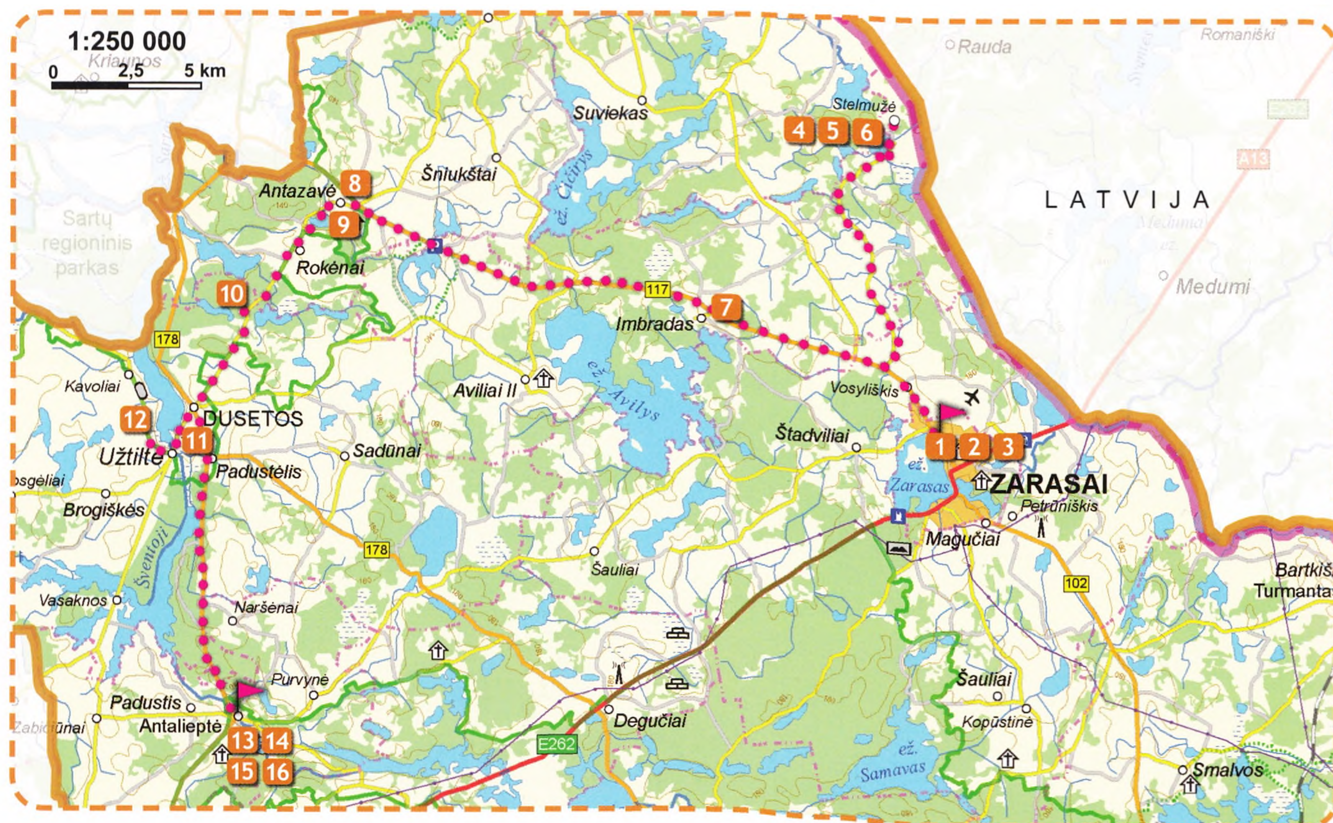

	78 km		5 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	16		✓		✓		✓

Lietuvos šiaurės rytuose, pasienyje su Latvija ir Baltarusija, gyvuoja žaliuojančių miškų ir mėlynuojančių vandenų kraštas – Zarasai. Pakeliaukime vingiuojančių upių, dunksančių kalvų, slėnių ir garsiųjų ežerų apsuptyje. Šių apylinkių istorija siekia senuosius laikus: sėlių genties gyvavimą, susirėmimus su Livonijos ordinu, kuris iš Daugpilio per Zarasų kraštą verždavosi į Lietuvą. Tiek apie šio krašto, tiek Zarasų miesto atsiradimą sklando legendos, pasakojančios apie kadaise čia gyvenusius galiūnus ir milžinus.

Ant kalvos įsikūręs Zarasų miestas lengvai pasiekiamas iš A6 magistralės, kuri toliau tęsiasi Daugpilio (Latvija) link. Artėjant prie Zarasų pasitinka Zarasų ežeras su Didžiąja sala – miestiečių susibūrimo vieta. D. Bukonto g. 20, ežero pakrantėje, stovi Zarasų krašto muziejus 1, supažindinantis su krašto istorija nuo 1918 m. iki 1940 m., etnografiniais regiono ypatumais. Netoli muziejaus, Bažnyčios g. 3, stovi Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia 2, baltuojanti miesto panoramoje. O iš Bažnyčios g. pasukus į Vytauto g., sankirtoje su Vilniaus g., skvere, stovi didingas obeliskas 3. Jis žymi svarbų įvykį – pro Zarasus į Daugpilį 1830–1836 m. nutiestą plentą.

Išvykę iš Zarasų Šiaulių g. (pereinančia į 117 kelią) už maždaug 4 km privažiuosime sankryžą su 5304 keliu. Juo važiuosime dar apie 10 km, beveik iki Lietuvos Respublikos sienos, kol pasieksime Stelmužės kaimą. Čia giliai šaknis įleidęs ir šakas į dangų tiesiantis mus pasitiks senolis Stelmužės ąžuolas 4 – vienas svarbiausių gamtos objektų Lietuvoje. Jo amžiaus niekas nežino, spėjama, kad girių galiūnui gali būti net 1 500 metų. Stelmužės kaimas garsėja ir Šv. Kryžiaus bažnyčia 5, viduje išpuošta mediniais drožiniais. Joje įkurtas bažnytinio meno muziejus. Labai įdomus ir mūrinis keturkampis statinys, stovintis buvusio Stelmužės dvaro teritorijoje, prie ežero. Tai vadinamasis Vergų bokštas 6,

Stelmužės ąžuolas

kuriame dvarininkai Valujevai kalindavę neklusnius savo baudžiauninkus.

Grįžtame į 117 kelią ir toliau kelionę tęsiame vykdami į Imbradą. Jame stovi kultūros paveldo objektu paskelbta Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia 7. Šventovės išorėje dominuoja keturios kolonos ir trikampis frontonas, viduje – trys altoriai. Kita kultūros paveldo objektu paskelbta bažnyčia yra Antazavės kaime, maždaug 13 km nuo Imbrado važiuojant 117 plentu. Šalia Dievo Apvaizdos bažnyčios 8 stovi arkiniai šventoriaus vartai ir mūrinė varpinė. Senąjį Antazavės dvarą 9 išvysime Zalvio ežero pakrantėje. Pliaterių statytuose rūmuose veikia Antazavės krašto visuomeninis muziejus.

Esame Sartų regioniniame parke, įsteigtame 1992 m. siekiant išsaugoti Sartų ežero kraštovaizdį, gamtos ir kultūros vertybes. Nuo Antazavės regioninis parkas driekiasi į vakarus ir apima 12 107 ha plotą. Sartų ežeras – vienas didžiausių Lietuvoje, savo forma primenantis briedžio ragus ar medžio šakas. Ežero kranto linija siekia 79 km – tai ilgiausia ežero pakrantė Lietuvoje. Sartų ežere yra septynios salos,

ZARASAI

1 Zarasų krašto muziejus

Pirmasis muziejus Zarasuose buvo įkurtas prie pradinės mokyklos mokytojo Stasio Jauniškio, kuris 1934 m. ir pradėjo rinkti istorinę medžiagą. Lankytojams muziejus duris atvėrė 1934 m. lapkričio 17 d. Jame veikė 7 skyriai: archeologijos, liaudies meno, numizmatikos, ginklų, pedagogikos, dvarų kultūros ir gamtos. 1935 m. muziejų perėmė Zarasų apskrities valdyba. Antrojo pasaulinio karo metais muziejus buvo suniokotas, liko tik keletas eksponatų. 1963 m. Zarasų krašto muziejus buvo uždarytas, o jo eksponatai perduoti Rokiškio kraštotyros muziejui. 1987 m. muziejus pradėtas kurti iš naujo. Muziejus supažindina lankytojus su Zarasų kaimo gyvenimu ir miesto istorija, dievdirbių kūriniais.

ⓘ www.muziejai.lt/zarasai/zarasu_krasto_muziejus.htm

Zarasų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

2 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Zarasuose, vienoje aukščiausių miesto vietų, stovi Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia. Zarasai 1378–1795 m. buvo Vilniaus vyskupo valda. Rašytiniais duomenimis, pirmoji bažnytėlė buvo pastatyta 1508 m., 1610 m. naują bažnyčią pastatė didysis kunigaikštis Zigmantas Vaza. Dabartinė neobarokinio stiliaus bažnyčia pastatyta 1842–1862 m. Vėliau bažnyčia ne kartą buvo atstatyta ir tvarkoma. Bažnyčia pašventinta 1906 m. Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų titulu. Didingos šventovės ilgis - 35 metrai, o aukštis - 30 m. Viduje įrengti trys barokinio stiliaus altoriai. Didžiajame altoriuje puikuojasi Švč. Mergelės Marijos paveikslas, manoma, sukurtas XVII a. pradžioje.

3 Obeliskas

Vilniaus ir Vytauto gatvių sankryžoje stovi ketaus paminklas - obeliskas, pastatytas 1845 m. Jis skirtas įamžinti vienam reikšmingiausių miesto įvykių - plento Sankt Peterburgas–Kaunas (per Daugpilį) nutiesimui 1830–1836 m. Šis susisiekimo kelias prisidėjo prie miesto suklestėjimo. 11,1 m aukščio paminklo autoriai - P. Šteinkeleris ir Žarskis. Keičiantis valdžioms, keitėsi ir paminklo paskirtis: 1932 m. juo buvo pagerbti pro jį prateka ir Šventosios upelis. Sukime iš Antazavės pro Zalvio ežerą į 5308 kelią Dusetų kryptimi. Pusiaukelėje privažiuosime prie kelio, tarp Ilgio ir Čiauno ežerų, įrengtą 240 m ilgio Ilgašilio pažintinį taką 10, vingiuojantį per natūralią pelkę.

Dusetos 11 - jau 100 metų tradicinėmis respublikinėmis ristūnų žirgų lenktynėmis ant ledo garsėjantis miestas. K. Būgos g., prie Dusetų seniūnijos pastato (K. Būgos g. 31A), ežero pakrantėje, puikuojasi skulptūrų parkas, kurį padėjo sukurti Dusetų menininkai. Kitoje Sartų pusėje, Didžiadvario kaime, kuris pasiekiamas per Užtiltę, įsikūręs UAB „Sartų žirgynas“ 12, garsėjantis čia auginamais Lietuvos sunkiųjų, žemaitukų ir ristūnų veislės žirgais - respublikinių lenktynių laimėtojais.

Grįžę į Dusetas, toliau kelionę tęskime 178 keliu palei miškų masyvus ir Šventosios tvenkinį į Antalieptę. Per miestelio centrą teka Šventosios upė, todėl turbūt nekeista, kad ir pačios vietovės pavadinimas susideda tarsi iš dviejų žodžių - „ant liepto“. Miestelio centre stovi įspūdingo dydžio Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia 13 ir buvęs vienuolyno pastatas. Eidami pro bažnyčią palei Šventosios upę, išvysime senąjį Antalieptės malūną 14 ir netoliese stovinčią hidroelektrinę 15, pastatytą 1961 m. HE užlieti ežerai dabar vadinami Antalieptės mariomis.

Į kitą miestelio pusę galima patekti per Šventosios upę nutiestu pėsčiųjų tiltu 16. Nuo Antalieptės į rytus driekiasi Gražutės regioninio parko teritorija, siekianti išsaugoti Šventosios upės, Dūkšto, Luodžio, Švento ežerų kraštovaizdžius, Gražutės mišką, todėl verta čia pabuvoti ilgėliau. ▪

! Sartų lenktynės turi ilgametes, apie 200 metų tradicijas. Kasmet jos rengiamos pirmąjį vasario šeštadienį ir per pastaruosius 30 metų tik porą sykių renginio data buvo nukelta dėl prastų oro sąlygų.

ⓘ www.sartulenktynes.lt

Sartų žirgų lenktynės

žuvusieji už Lietuvos nepriklausomybę, 1961 m. paskirtas žmonijos žygiams į kosmosą atminti. Pirminė obelisko išvaizda atkurta 1987 m.

STELMUŽĖ

4 Stelmužės ąžuolas

Stelmužė - nedidelis kaimelis, kuriame auga seniausias Lietuvos (ir vienas seniausių Europoje) ąžuolas. Kartu tai ir storiausias Lietuvos ąžuolas, jo kamieno skersmuo - 3,5 m, o prie žemės - net 13 m, aukštis - apie 23 metrus. Senolio liemeniui apjuosti reikėtų net 8 ar 9 vyrų. Manoma, šis girių senolis skaičiuoja jau 1 500 metų, tačiau, kitų tyrėjų nuomone, jis čia galėjęs augti ir dar anksčiau. Nuo 1955 m. ąžuolas nuolat prižiūrimas, tvarkomas, specialiai jam sukurtas priežiūros planas, tačiau ąžuolo būklė gana sunki - medis paveiktas įvairių infekcijų, o ir pačios ąžuolo ląstelės jau pasenusios, nebegali taip greitai atsinaujinti. Šis senolis apgaubtas daugybės legendų - pasakojama, kad ąžuolas buvęs Napoleono kareivio slėptuve, kad medis slepia gausybę lobių, o po jo šaknimis galima patekti į požemių pasaulį.

Stelmužės Šv. Kryžiaus bažnyčios sakyklos dekoras

5 Šv. Kryžiaus bažnyčia

Ant kalvelės stovinti Stelmužės kaimo bažnyčia - viena seniausių medinių bažnyčių Lietuvoje, statyta XVII a. Šventovės interjeras sukurtas 1713 m. Įdomu tai, kad statant bažnyčią nebuvo naudojamos vinys, o rąstai tašyti kirviu. Vienos navos bažnyčios prieangį supa dvylika medinių kolonų. Frontonas sudarytas iš trikampių, o pati bažnyčia be bokštelių. Įspūdingas bažnyčios altorius ir sakykla, kuriuose gausu vertingų barokinių puošmenų: bareljefų, horeljefų, skulptūrų, suktinių kolonėlių, kremzlinės ornamentikos. Dauguma bažnyčią puošiančių skulptūrų sukurtos Ventspilio medžio drožybos dirbtuvėse. Šventorių puošia XVII a. statyta medinė varpinė, kuri 1873 m. rekonstruota. Varpinėje saugomi 1613 m. išlieti varpai.

Nuo 1963 m. bažnyčioje įkurtas bažnytinio meno muziejus, leidžiantis pasigrožėti šia įspūdinga šventove ir jos vidumi. Bažnyčios ir varpinės ansamblis paskelbtas kultūros paveldo objektu. Bažnyčioje pamaldos vyksta nereguliariai.

6 „Vergų" bokštas

Stelmužės kaime stovintis „Vergų" bokštas - tai nedidelis keturkampis, iš lauko akmenų, plytų, kalkių ir molio pastatytas pastatas, kurio viršutinėje dalyje yra angos ir stogelis. Šio statinio sienų storis - beveik 1 m. Bokštas stovi buvusioje dvarininkų Valujevų dvaro teritorijoje ir liudija apie buvusią didelę baudžiavos priespaudą. Šiame bokšte būdavo kalinami baudžiauninkai. Pasakojama, kad dėl sunkių bausmių ir dvarininkų žiaurumo baudžiauninkai bėgdavę iš dvaro. Patys šeimininkai ilgą laiką slėpę nuo samdinių baudžiavos panaikinimo faktą. XVIII a. iškilęs „Vergų" bokštas - kultūros paveldo objektas.

IMBRADAS

7 Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia

Imbrado Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia buvo pastatyta 1786–1787 m. Pranciškaus Molio. 1891 m. Jono ir Pranciškaus Prūsokų lėšomis ji buvo atnaujinta, pristatyta zakristija, šventorius aptvertas akmenų tvora. Teigiama, kad 1967 m. Imbrado parapijoje, Kintiškių kaime, apsireiškė Švč. Mergelė Marija. Bažnyčia klasicistinio stiliaus, turinti liaudies architektūros bruožų - ilgo stačiakampio plano, medinė, su trisiene apside ir prie jos prišlieta zakristija. Ant kraigo stovi bokštelis. Bažnyčioje įrengti trys altoriai. Šventoriuje stovi medinė varpinė.

ANTAZAVĖ

8 Dievo Apvaizdos bažnyčia

Dvaro koplyčia Antazavėje minima 1782 m., tačiau šventovėje meldėsi tik dvariškiai, o valstiečiai lankydavosi Dusetų, Kriaunų ir Obelių bažnyčiose. 1789 m. popiežiaus nuncijus pripažino tiek Aleksandravėlės, tiek ir Antazavės parapines teises ir leido statyti Antazavės bažnyčią. Šventovė pastatyta 1794 m., dvaro paskirtame trijų dešimtinių žemės sklype, kuriame pastatyti ūkiniai pastatai ir medinė klebonija. 1910 m. bažnyčia buvo restauruota. Dvibokštė bažnyčia turi baroko architektūros bruožų. Vidus sudarytas iš trijų navų, įrengti trys altoriai su

Antazavės dvaro rūmai

apaštalų Petro ir Povilo skulptūromis. 1827 m. pastatyta varpinė ir trijų arkų šventoriaus vartai su bažnyčia sudaro puošnų ansamblį.

9 Antazavės dvaras

Buvusioje Antazavės dvaro sodyboje yra įsikūręs muziejus, kuriame galime susipažinti tiek su dvaro, tiek ir su Antazavės Dievo Apvaizdos bažnyčios bei parapijos istorija. Nuo XVII a. žinomas dvaras priklausė grafų Broel-Pliaterių giminei, šios giminės atšakoje gimė ir žymioji 1831 m. sukilimo dalyvė Emilija Pliaterytė. Trijų aukštų dvaro rūmai buvo suprojektuoti garsaus architekto Lauryno Stuokos-Gucevičiaus, kartu iškilo ir dvaro ūkiniai pastatai, buvo suformuotas parkas. Antazavės dvaro parkas užėmė 5 ha plotą, jame buvo įrengti tvenkiniai, juos jungiantis tiltas, įveistas šių dienų nepasiekęs sodas, ovalo formos gėlynai su plačiais takais ir terasomis į Zalvio ežero pakrantę. Dvaras paskelbtas kultūros paveldo objektu.

10 Ilgašilio pažintinis takas

240 metrų Ilgašilio pažintiniame take galime pamatyti pelkėje vykdytų gamtotvarkos darbų rezultatus – 13 ha atkurtas natūralias pelkių buveines bei pažinti čia esančias gamtos vertybes. Ilgašilio pelkėje auga 21 rūšies augalai ir gyvena tiek pat rūšių gyvūnų, įrašytų į Lietuvos raudonąją knygą, iš kurių penkios rūšys yra retos ir nykstančios visoje Europoje. Sparčiai nyksta ir septyni pelkių, miškų ir pievų tipai. Ilgašilio pažintinis takas – viena natūraliausių teritorijų, įsteigta siekiant išsaugoti vertingą krašto gamtovaizdį.

DUSETOS

11 Dusetų miestas

Prie Sartų ežero įsikūrusios Dusetos kaip miestelis pirmą kartą paminėtos XVI a. 1950 m. gavo miesto teises. Istorinė miesto dalis, apimanti K. Būgos, Vytauto, Vilniaus, J. Biliūno gatves bei aikštę, paskelbta urbanis-

tikos paminklu. Išsaugota radialinė miesto dalies struktūra, susiformavusi iki XIX a. pabaigos. Nepriklausomybės aikštėje stovi Nepriklausomybės paminklas (skulpt. V. Čižauskas, archit. K. Kriščiukaitis, 1932), atkurtas 1989 m., taip pat paminklinis biustas kalbininkui prof. Kazimierui Būgai (skulpt. B. Vyšniauskas, archit. R. Vyšniauskas, 1985). Taikos g. 2 stovi raudonų plytų neoromaninė Švč. Trejybės bažnyčia, pastatyta 1881–1886 m. Šventoriuje yra vertinga keturių tarpsnių varpinė. Sartų ežero pakrantę nuo 2008 m. puošia krašto menininkų kurtų skulptūrų parkas.

12 Sartų žirgynas

1967 m. Didžiadvario kaime, buvusioje dvaro teritorijoje, buvo įkurtas žirgynas, kurio tikslas – auginti ristūnus žirgus lenktynėms ant Sartų ežero. Veisliniai ristūnai buvo atvežti iš Chrenovo žirgyno (Rusija). Nuo 1977 m. žirgyne pradėti auginti stambieji žemaitukai. 1992 m. nuo buvusio Dusetų valstybinio žirgyno atskyrus arklininkystės padalinį įkurtas Sartų valstybinis žirgynas, kuris vėliau reorganizuotas į UAB „Sartų žirgynas". Nuo 2002 m. jame pradėti veisti ir auginti Lietuvos sunkiųjų veislių arkliai. Per daugiau nei tris dešimtis šio žirgyno veiklos metų buvo užauginta apie 700 veislinių žirgų ne tik Lietuvos, bet ir užsienio pirkėjams. Nuo žirgyno įkūrimo pradžios respublikinėse lenktynėse iškovota per 140 prizų.

ANTALIEPTĖ

13 Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia

Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia, kuriai priklauso ir XVIII a. basųjų karmelitų vienuolynas, stovi Antalieptės miestelyje. Bažnyčia buvo pastatyta 1732–1760 m. Bažnyčia ir vienuolynas po 1831 m. buvo uždaryti. Pirmojo pasaulinio karo metu vokiečiai buvo nuniokoję šventovę ir jos patalpas pavertę garažu, tačiau 1918 m. bažnyčia buvo sugrąžinta katalikams. Klebono Stanislovo Stanelės iniciatyva bažnyčia buvo atnaujinta. Per Antrąjį pasaulinį karą bažnyčia apgriauta, po karo buvo atstatyta. Bažnyčia – barokinio stiliaus, su dviem fasado bokštais. Presbiterija siauresnė ir žemesnė už bažnyčios navą, už jos yra žemesnė koplyčia su bokšteliu. Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia ir basųjų karmelitų vienuolynas yra kultūros paveldo objektas.

14 Antalieptės malūnas

Antalieptės miestelio malūnas – neoromantinio stiliaus architektūros pastatas, 1855 m. grafo Jono Tiškevičiaus iniciatyva iškilęs dešiniajame Šventosios upės krante. Malūnas statytas vietos meistrų – akmenskaldžių. Jis pastatytas iš skaldytų ir apvalių akmenų, raudonų plytų ir kalkių skiedinio. Malūne buvo trejos girnos, 1924 m. įrengtas elektros generatorius, kuris tiekė elektros energiją miestelio gyventojams ir gretimiems kaimams.

Antalieptės malūnas

15 Antalieptės hidroelektrinė

Į pietryčius nuo Antalieptės miestelio telkšo Antalieptės tvenkinys (marios) – antras pagal dydį Lietuvoje hidroelektrinės tvenkinys, užimantis apie 1 900 ha plotą ir užtvankos vandeniu jungiantis net 26 ežerus. Antalieptės hidroelektrinė buvo pastatyta 1961 m. prie Šventosios upės, nors čia statyti hidroelektrinę planuota dar prieš Antrąjį pasaulinį karą. Iškilusi HE buvo viena didžiausių ne tik Lietuvoje, bet ir Baltijos šalyse. Hidroelektrinė veikia ir iki šių dienų, o vanduo iš turbinų krenta net iš 35 metrų aukščio.

Antalieptės tiltas

16 Antalieptės tiltas

Antalieptės tiltas, pastatytas 1986 metais, stovi Antalieptės miestelio centre. Tiltas – medinis, pakabintas ant metalinių lynų ir prilaikomas dviejų porų betoninių stovų su atramomis. Tiltas pastatytas tam, kad gyventojams būtų patogiau per Šventosios upę persikelti į miestelio centrą. Vietinių gyventojų tiltas dar vadinamas „beždžionių" tiltu, ypač mėgstamas vaikų ir į Antalieptės miestelį atvykstančių svečių.

Anykščių miestas

Anykščių rajono savivaldybės herbas

4 km	5 km	✓	–
4 val.	✓	✓	✓
8	✓	–	✓

Niekur nėra taip gera ir gražu, kaip Anykščiuose..., – kažkada ištarė žymiausias XX a. anykštėnas rašytojas Antanas Žukauskas-Vienuolis, mėgęs su svečiais po Anykščius pėsčiomis klaidžioti ir skatinęs juos grožėtis savo numylėtu miestu.

Grožėtis iš tiesų yra kuo. Anykščiai, pirmą kartą raštuose paminėti 1440 m., o 1792 m. gavę miesto teises ir herbą, yra įsikūrę prie Šventosios ir Anykštos upių santakos, abipus Šventosios. Pasivaikščiojimą pradėkime nuo dešiniojo Šventosios kranto, miesto dalies, vadinamos Ažupiečiais, nuo vadinamojo Rašytojų kalnelio. Nusileidę nuo kalno į miestą, Vienuolio g. ir Gegužės g. sankryžoje pasukę į kairę, pasistatykime automobilį aikštelėje. Apsilankę Turizmo informacijos centre, lipame į kalnelį, ant kurio stovi rašytojo Antano Žukausko-Vienuolio namas-muziejus 1. Kieme po gaubtu snaudžia išsaugota poeto ir vyskupo Antano Baranausko klėtelė, o muziejaus administracinio pastato parodų salėje visus stebina originalia technika – akmens tapyba – atliktų tautodailininko Stanislovo Petraškos (1935–2009) paveikslų paroda.

Pasigrožėję paveikslais, leidžiamės keliuku žemyn, sukame į Gegužės g. ir už 700 m prieiname geležinkelio bėgius. Prieš pervažą pasukame į dešinę ir netrukus sustojame erdvioje, akmenimis grįstoje aikštėje. Prieš akis – siaurojo geležinkelio stotis 2.

Siauruko muziejus Anykščiuose

Visi pastatai yra išlikę tokie pat, kokie buvo pastatyti 1901 m. Įdomiausia pramoga – siauruku iš Anykščių vykti į Rubikius, kelionėje gėrintis stačiais Anykštos upelės skardžiais, vadinamais Anykščių Šveicarija.

Grįžtame į miestą, prie šviesoforo sukame į kairę ir einame tiltu, po kuriuo, pasak A. Baranausko, *srovele teškena upelė Šventoji* 3 – ilgiausia iš visų Lietuvoje prasidedančių ir pasibaigiančių upių (246 km).

A. Žukausko-Vienuolio memorialinis namas-muziejus

1 A. Baranausko klėtelė ir A. Žukausko-Vienuolio memorialinis namas-muziejus

1839 m., būsimajam poetui Antanui Baranauskui einant penktuosius gyvenimo metus, jo tėvas Užupiečių kaime, dešiniajame Šventosios upės krante, nusipirko valaką žemės ir 1826 m. pasistatė klėtelę. Šioje klėtelėje XIX a. vid. poetas parašė poemą „Anykščių šilelis". Vienas garsiausių anykštėnų, XX a. lietuvių literatūros klasikas Antanas Žukauskas-Vienuolis išsaugojo klėtelę ir 1927 m. įkūrė A. Baranausko memorialinį muziejų. A. Žukauskas-Vienuolis muziejuje dirbo iki pat savo mirties (1957 m.). Buvusiame jo name taip pat įkurtas memorialinis muziejus, nuo 1962 m. kartu su A. Baranausko klėtele sudarantis vieną kompleksą.

ⓘ www.baranauskas.lt/baranausko/muziejaus_istorija.htm

2 Siauruko muziejus Anykščiuose

Legendinis siaurukas, caro laikais nutiesus siaurąjį geležinkelio ruožą Pastovys–Švenčionėliai–Utena–Panevėžys, buvo naudojamas prekėms gabenti ir keleiviams vežti. Tai 750 mm pločio geležinkelis, XX a. pirmojoje pusėje buvęs pagrindine susisiekimo priemone. Šiuo metu vienintelio veikiančio tokio pobūdžio Lietuvoje technikos ir architektūros objekto paskirtis – tarnauti turistų pramogoms ir geležinkelio istorijos pažinimui. Geležinkelio stoties komplekse pasitinka restauruoti šimtametės stoties pastatai, bėgiai, vandens bokštas, akmenimis grįsta aikštė, 2003 m. pastatytas modernus paviljonas riedmenims eksponuoti, suremontuoti vagonai, iš Švenčionėlių parvežtas

Anykščių miestas

1949 m. dabartinėje Čekijoje pagamintas garvežys. Muziejaus ekspozicijose – kelionių reikmenys, žibintai, signalinės ryšio priemonės, įspūdingos svarstyklės, geležinkelininkų įrankiai iš visų Lietuvoje buvusių siauruko ruožų bei kiti eksponatai.
(i) www.baranauskas.lt/siaurukas/istorija.htm

Geležinkelio stoties viršininko kabinetas, Siauruko muziejaus ekspozicija

3 Šventosios upė

Šventosios upė tituluojama viena gražiausių Lietuvoje. Anykščių krašte Šventoji teka vingiuodama daugiau nei 80 kilometrų. Tai pati vaizdingiausia upės dalis su išskirtinio grožio kilpomis ir atodangomis. Į Šventąją įteka Anykšta, Elmė, Šlavė, Varius, Virinta, Susiena ir kiti upeliai. Keliaujant Šventosios upės pažintiniu taku, kuris prasideda Vilniaus g. pabaigoje, galima pasigėrėti Anykščių šilelio „pušelėmis nesurokuotomis“ bei Anykščių regioninio parko gamtos vertybėmis.

4 Paminklas Antanui Baranauskui

Poetas ir vyskupas Antanas Baranauskas (1835–1902) – iškiliausia Anykščių krašto asmenybė. Reikšmingiausiu poeto kūriniu laikoma romantinė poema „Anykščių šilelis“. A. Baranauskas daug nusipelnė ir lietuvių dialektologijai, sudarydamas pirmąją lietuvių kalbos tarmių klasifikaciją, parašydamas lietuvių kalbos gramatiką. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, 1993 m. gimtajame poeto mieste, Vyskupo skvere prie Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčios, pastatytas įspūdingas paminklas A. Baranauskui (skulpt. A. Sakalauskas, archit. R. Krištopavičius).

5 Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia

Neogotikinė raudonų plytų Anykščių Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia statyta 1899–1909 m. (archit. N. Andrejevas). Pirmoji bažnyčia Čia, kairiajame Šventosios krante, – centrinė miesto dalis. Kairėje stabtelime prie paminklo rašytojui A. Žukauskui-Vienuoliui (skulpt. P. Aleksandravičius, 1982); už jo matyti ant stataus Šventosios skardžio stovintis baltakolonis Okuličiūtės dvarelis, vienas seniausių pastatų Anykščiuose.

Einame bažnyčios link. Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia matyti iš tolo. Prasmingą ansamblį su bažnyčia sudaro šalia esančio Vyskupo skvero erdvė, naujoji moderni L. ir S. Didžiulių viešoji biblioteka bei paminklas vyskupui ir poetui Antanui Baranauskui 4 (skulpt. A. Sakalauskas, archit. R. Krištopavičius, 1993).

Bažnyčia 5 – miesto architektūrinis akcentas, ryškiausia Anykščių panoramos dominantė, daranti įspūdį tiek iškilmingomis architektūrinėmis formomis, tiek savo dydžiu. Bažnyčioje išsaugota daug meno vertybių.

Nuo 1993 m. Anykščių senamiestis yra valstybės saugomas urbanistikos paminklas. Jame – ne vienas praeitį menantis pastatas. Netoli bažnyčios, Vilniaus gatvėje, kairėje matome žalią namelį (nr. 21). Šioje sodyboje ties mažu Šaltupio upeliu ilgą laiką gyveno ir kūrė rašytoja Bronė Buivydaitė (1895–1984), pasirašinėjusi Tyrų Dukters slapyvardžiu. Kiek paėjus miesto centro link – istoriniame Anykščių Vysk. A. Baranausko parapijos salės pastate, statytame 1930 m., įsikūręs Sakralinio meno centras bei pirmasis Lietuvoje Angelų muziejus 6. Čia pat – ir Antano Baranausko aikštė, miesto centras, kur bendruomenės iniciatyva pastatytas paminklas Laisvei (skulpt. V. Vildžiūnas, 2002), kitoje aikštės pusėje stiklo langais šviečia renovuotas Kultūros centro pastatas.

Grįžkime į automobilį. Juo keliaukime J. Biliūno gatve apie 700 m ir sukime į dešinę Molėtų kryptimi (Liudiškių g.). Miesto pabaigoje, ant „aukšto, stataus kalno“ aplankome paminklą rašytojui Jonui Biliūnui 7. Grįžę atgal į pagrindinę J. Biliūno gatvę ir sekdami nuorodas dar važiuojame pirmyn apie 700 m iki Kalitos kalno ir smagiai praleidžiame laiką vasaros rogučių trasoje ar – žiemą – kalnų slidinėjimo centre 8. Čia patirtų įspūdžių nepamiršime dar ilgai! ▪

Turėdami laiko, aplankykite pažintinį Šventosios taką, kuris prasideda nuo poilsio namų „Šilelis“ (Vilniaus g. 80). Tako ilgis – 4,7 km. Take galima susipažinti su saugomais medžiais, Šlavės upeliu, Šlavės atodanga, Puntuko akmeniu.

Anykščių Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia

Anykščiuose buvo žinoma nuo XVI a., miestelį siaubusių gaisrų metu sudegusi, atstatyta ir vėl sudegusi. Dabartinė (ketvirtoji) Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia – aukščiausia Lietuvoje: jos bokštų aukštis siekia 79 metrus. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą bokštai buvo dar aukštesni, tačiau per karą buvo numušti vokiečių ir po remontų iškilo jau žemesni. 1928 m. kilęs gaisras suniokojo ir bažnyčios vidų. Pamažu bažnyčia sutvarkyta: įrengtas naujas altorius, dekoruotas bažnyčios vidus, vertingais sakralinio meno kūriniais papuoštas interjeras bei šventorius.

6 Sakralinio meno centras ir Angelų muziejus

2009 m. vasarą duris atvėrusiame Anykščių sakralinio meno centre saugoma ir eksponuojama ilgamečio Anykščių Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčios klebono monsinjoro Alberto Talačkos (1921–1999) Anykščių parapijai testamentu palikta daugiau kaip 50 vertingų meno kūrinių kolekcija, asmeninė biblioteka (daugiau kaip 4 tūkst. knygų ir apie 400 rankraščių), archyvas. 2010 m. vasarą šiame centre duris atvėrė pirmasis Lietuvoje bei Rytų Europoje Angelų muziejus, kurio pagrindu tapo visuomenininkės Beatričės Kleizaitės-Vasaris padovanota jos daugelį metų kaupta angelų kolekcija. Muziejuje eksponuojami liaudies meistrų ir nūdienos menininkų sukurti (dailininkų – L. Gutausko, A. Stasiulevičiaus, R. Vėliuvienės, skulptoriaus L. Striogos, rašytojos J. Ivanauskaitės ir kt.) angelai.

ⓘ www.anyksmc.lt

7 Jono Biliūno kapas ir antkapinis paminklas („Laimės žiburys")

Jonas Biliūnas gimė 1879 m. Niūronių kaime, netoli Anykščių, o mirė 1907 m. Zakopanės miestelyje (Lenkija). Paskutiniuosius savo gyvenimo metus praleidęs toli nuo tėvynės, J. Biliūnas paliko poetinį testamentą, kuriame išreiškė valią būti palaidotam „ant Šventosios upės kranto". 1953 m. rašytojo palaikai buvo perkelti iš Zakopanės į Anykščius ir palaidoti ant Liudiškių kalvos. 1958 m. ant rašytojo kapo iškilo 14 m aukščio paminklas (archit. V. Gabriūnas) iš tašytų Anykščių apylinkių akmenų, primenantis senovinės lietuvių pilies kuorą. Sąjūdžio metais prie rašytojo kapo prigludo ir atstatytas granitinis kryžius toks, kokį jam pastatė žmona Julija Zakopanėje, vėliau kapą papuošė ir antkapyje iškalta granitinė lelija. Turistai paminklą vadina „Laimės žiburiu" – pagal to paties pavadinimo rašytojo apysaką, kurioje pasakojama apie stebuklingą žiburį, pasirodžiusį ant aukšto, stataus kalno.

„Laimės žiburys" Anykščiuose

8 Kalnų slidinėjimo centras ant Kalitos kalno

Kalitos kalvų masyve veikia kelios įvairaus sudėtingumo kalnų slidinėjimo trasos su keliais keltuvais. Lygumų trasų mėgėjams yra 3–5 km ilgio trasos. Instruktoriai pagelbės vaikams ir pradedantiesiems, galima išsinuomoti slidinėjimo inventorių, pasimėgauti arbatos puodeliu lauko kavinėje. Vasarą ir žiemą šiame kalne veikia rogučių nusileidimo trasa. Leidžiantis žemyn nuo kalno galima pasirinkti nusileidimo greitį. Rogutėse sumontuoti stabdžiai leidžia važiuoti ne didesniu nei 40 km per val. greičiu.

Anykščių kraštas: Arklio muziejaus link

Niūronys-Svėdasai-Bijeikiai-Rubikiai

Anykščių rajono savivaldybės herbas

	82 km		4 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	8		✓		✓		✓

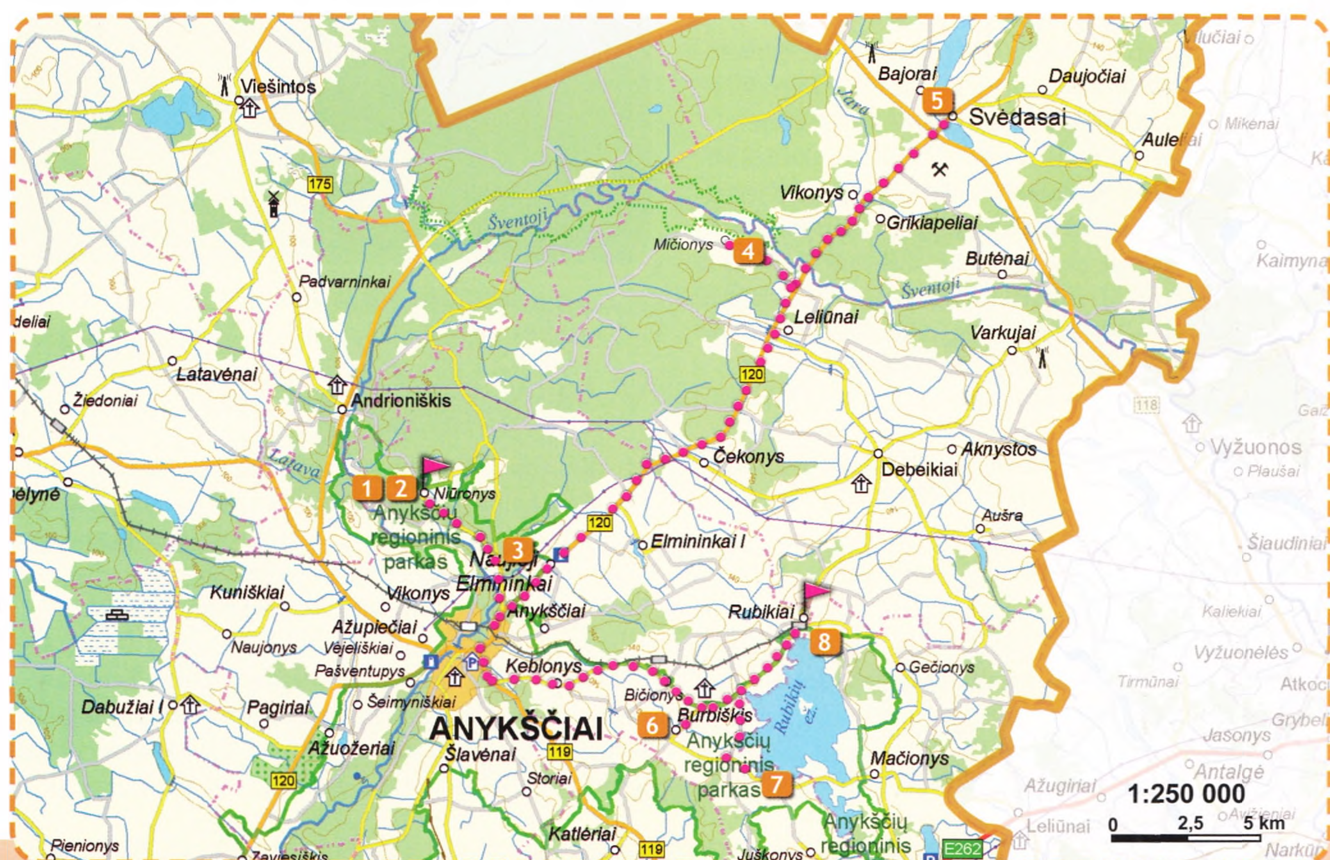

Etnografinė sodyba Niūronyse

Anykščiai–Niūronys – turbūt populiariausias visų į šį kraštą atvykstančių maršrutas. Kur važiuos, kur nevažiuos turistai, bet į unikalų Arklio muziejų 1 – būtinai! Beveik visa Lietuva, pasak poeto Justino Marcinkevičiaus, „pasiilgusi arklio", čia yra kepusi duoną, važinėjusi arklio traukiamais vežimaičiais, su nostalgija gėrėjusis lietuviškais žemaitukais. Juolab kad ir atstumas nuo miesto netolimas – tik 6 km į šiaurę nuo Anykščių.

Kelias šileliu į Niūronis be galo gražus: pravažiuosime Anykštą ir Jono Biliūno aprašytą Piestupio upelį, Elmę ir Varių. Prie kiekvieno iš šių upelių stovi po Šv. Jono skulptūrą. Kažkada visos jos lydėdavusios ir laimindavusios namo grįžtantį Biliūnų Joniuką.

Tame pačiame etnografiniame Niūronių kaime laukia dar vienas atradimas, ieškantiems tėviškės sodžiaus ramybės ir harmonijos, prisimenantiems vaikystės išgyvenimus, skaitant Jono Biliūno apsakymus „Kliudžiau", „Brisiaus galas". Apsilankę rašytojo J. Biliūno tėviškėje 2 susipažinsime su rašytojo kūryba, gyvenimu, asmenybe, mažojo Joniuko svajonėmis, aplinka.

Šeimyniškėlių piliakalnis

Grįžę atgal į Anykščius ir pasukę į kairę Rokiškio kryptimi tuoj pat vėl turėsime stabtelėti – dar miesto ribose, prie pat kelio, pasitinka medinis apžvalgos bokštas. Šeimyniškėlių piliakalnis 3 – dar viena originali Anykščių krašto istorijos vieta, renginių metu suteikianti daug smagumo ir vaikams, ir suaugusiesiems: juk ne kasdien pavyksta pašaudyti iš lanko, pažaisti senovinių žaidimų ar jaukiai pasivaišinti ant laužo virta Šeimyniškėlių piliakalnio žolelių arbata.

Pasibuvę prie Šeimyniškėlių piliakalnio 120 keliu traukime Svėdasų link. Pakeliui užsukime į sodybą „Geras" 4, nuo 120 kelio Anykščiai–Svėdasai–Rokiškis nutolusią 1,2 km. Pavažiavę 15 km nuo Anykščių Svėdasų kryptimi, kairėje pamatysime rodyklę „Mičionys 3 km". Pasukime šiuo keliu ir už 1 km dešinėje pusėje pasibaigus miškui rasime kelią į sodybą „Geras". Pasukę į dešinę, iškart pamatysime sodybą ant Šventosios upės kranto. Patogūs kambariai, karšta pirtelė, kaimiškasis „SPA salonas" atgaivins ir labiausiai nuvargusius.

Toliau traukime per Aukštaitijos kalnelius ir lygumas, įsukime į 120 kelią, kol privažiuosime didelę kryžkelę. Europos kryžkelė – taip patys svėdasiškiai lyg juokais, lyg rimtai pavadina savo miestelį, prie

NIŪRONYS

1 Arklio muziejus

Arklio muziejų 1978 m. Niūronių kaime įkūrė agronomas prof. Petras Vasinauskas (1906–1995), pats arkliu kinkyta bričkele mėgdavęs keliauti po Lietuvą. Muziejaus eksponatai atspindi arklio reikšmę lietuvių ūkio ir kultūros istorijoje. Tai – buities rakandai, žemės dirbimo padargai, kalvio įrankiai, arklių traukiamos transporto priemonės: bričkelės, lineikos, važeliai, surinkti iš visos Lietuvos. Muziejuje taip pat eksponuojamos Juozo Gelaževičiaus pašto ženklų bei tautodailininko Jurgio Kazlausko drožinių kolekcijos. Muziejuje amatus demonstruoja audėja, kalvis, medžio drožėjas ir muzikinių instrumentų meistras, etnografinėse Legų ir Striukų sodybose vykstančiose edukacinėse programose kalbama apie Kalėdų ir Velykų papročius, kepama duona, liejamos žvakės, žaidžiami senoviniai žaidimai. Apsilankę muziejuje, galime ir patys pasivėžinti senaisiais vežimaičiais (brika, fajetonu) po Niūronių kaimą ar tolesnes apylinkes, pajodinėti žirgais.

ⓘ www.arkliomuziejus.lt

Anykščių kraštas: Arklio muziejaus link

Jono Biliūno memorialinė sodyba

2 Jono Biliūno memorialinė sodyba

Senoji Biliūnų sodyba Niūronių kaime stovėjo dar prieš rašytojo Jono Biliūno (1879–1907) gimimą. Sodybą sudarė gyvenamasis namas ir dvi klėtys, klojimas ir tvartas, augo didelis sodas. Šiuo metu iš Biliūnų sodybos Niūronių kaime išlikusi tik gryčia (senovinė troba). Joje atkurta autentiška aplinka: čia galima išvysti Biliūnų šeimos asmeninių daiktų, rašytojo knygų. 2011 m. įrengta nauja moderni ekspozicija, atspindinti rašytojo gyvenimą ir kūrybą, čia vyksta literatūros pamokos. Šalia sodybos rašytojų kūrinių personažus įkūnija tautodailininkų sukurtos medinės skulptūros.

ⓘ www.baranauskas.lt/biliuno/turinys.htm

ŠEIMYNIŠKĖLIAI

3 Šeimyniškėlių (Vorutos) piliakalnis

Šeimyniškėlių piliakalnis, dar vadinamas Voruta, stūkso Anykščių miesto pakraštyje. Piliakalnis yra tarp dviejų slėnių, kuriais kadaise tekėjo sraunūs Vorelio ir Volupio upelių vandenys. Tai – vienas gražiausių ir didžiausių Lietuvos piliakalnių, traukiantis savo istorija ir paslaptimis. XIII–XV a. ant piliakalnio stovėjusi viena didžiausių medinių pilių Rytų Europoje, kurią pastarųjų metų tyrinėjimai leidžia susieti su vienintele ir tik vieną kartą istorijos šaltiniuose paminėta Mindaugo pilimi Voruta (1251 m. Vorutos pilyje Mindaugas, remiamas Livonijos ordino, apsigynė nuo prieš jį kovojusių kunigaikščių sąjungos). 2004 m. prie piliakalnio iškilo vienintelis Lietuvoje medinis apžvalgos bokštas, kuriame galime susipažinti su buvusios pilies istorija, pilėnų buitimi, o istorinių žaidimų kiemelyje smagu išbandyti akies taiklumą šaudant iš lankų.

kurio susikryžiuoja keliai Anykščiai–Rokiškis ir Utena–Kupiškis. Svėdasai 5, turintys daugiau nei 2 tūkst. gyventojų, išsidėstę prie dviejų ežerų – Beragio ir bažnyčios bokštus atspindinčio Alaušo. Tai – rašytojo, „deimančiukų ieškotojo“ Vaižganto žemė – miškai ir miškeliai, nubėgantys iki pat ūksmingosios Šimonių girios, ežerai ir ežerėliai... Iš Svėdasų galima keliauti toliau per Lietuvą arba grįžti į Anykščius ir patraukti Rubikių link.

Važiuodami Liudiškių gatve ir už miesto pasukę į kairę pusę, už 10 km pasieksime Burbiškį, garsėjantį dvaru 6, jau tapusiu ir literatūros paminklu – jo savininkų likimą aprašė A. Žukauskas-Vienuolis apysakoje „Vėžys“. Dvaras, tapęs privačia nuosavybe, kyla naujam gyvenimui. Už jo pasukę į kairę, už 5 km greitai išvysime tolumoje tyvuliuojantį Rubikių ežerą, kurį apžvelgti pakvies prie kelio, ant kalvos, stovintis apžvalgos bokštas. Gražiausias vaizdas atsiveria nuo Bijeikių apžvalgos bokšto 7 šalia vieno didžiausių Lietuvos ežerų – Rubikių ežero. Prie šio ežero 8 aplankykime siauruko stotelę. O jei sugalvosime vasaros savaitgaliais siauruku iš Anykščių atvykti į Rubikius, pakelėje grožėsimės Anykščių regioninio parko gamta. Matysime gražių vaizdų.

Įsimenančios kelionės! ▪

Grafų Marikonių koplyčia Svėdasų bažnyčios šventoriuje

MIČIONYS

4 Sodyba „Geras“

Kaimo turizmo sodyba „Geras“ šalia Šventosios upės siūlo maitinimą ir nakvynę, pirtį, kubilą, SPA procedūras. Ieškantiems aktyvių pramogų tolėliau nuo sodybos organizuojamas dažasvydis, išvykos dviračiais, slidėmis, keturračiais ir baidarėmis. Rekomenduojami ir ekskursijų maršrutai.

Tel. 8 605 20110
sodybageras@gmail.com
ⓘ www.sodybageras.lt

Kaimo turizmo sodyba „Geras“

SVĖDASAI

5 Svėdasų miestelis

Dar 1645 m. kartografo Juozapo Naronovičiaus-Naronskio sudarytame žemėlapyje Svėdasai vaizduojami kaip miestelis, turintis septynias gatves, išeinančias iš centrinės keturkampės aikštės. Miestelio pastatai daug kartų degė, bet kiekvieną kartą juos atstatant miestelio planas išliko toks pat kaip dabar. Aplink miestelio aikštę glaudžiasi mediniai nameliai.

Pirmoji Svėdasų bažnyčia minima 1522 metais. 1636 m. buvo pastatyta evangelikų reformatų bažnyčia, kuri 1657 m. paskirta katalikams. 1677 m. Svėdasuose pastatyta nauja mūrinė katalikų šventovė. 1794 m. prie jos buvo pristatyta medinė istoristinė kryžminio plano Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia su Lietuvos šventovėms neįprastu aštuonbriauniu neobizantiniu bokštu. Senoji bažnyčia liko tik kaip navos koplyčia. 1863–1865 m. šventoriuje buvo sumūryta ir neogotikinė 36 m aukščio varpinė, kurioje skamba trys XVII–XVIII a. varpai.

Šv. arkangelo Mykolo bažnyčios šventoriuje iki šių dienų yra išlikusi grafų Marikonių koplyčia – tikinčių ir dosniai bažnyčiai aukodavusių didikų giminės mauzoliejus. Jos statybos iniciatorius – grafas Liucijus Marikonis. Sakoma, kad ši itin puošni neogotikinio stiliaus koplyčia, pastatyta 1848 m. pagal architekto Georgo Vernerio projektą, – miniatiūrinė vienos Italijos bažnyčios kopija.

Anykščių kraštas užaugino lietuvių literatūros ąžuolą Juozą Tumą-Vaižgantą (1869–1933). Miestelio centre stovi skulptoriaus Bernardo Bučo 1937 m. sukurtas paminklas rašytojui atminti. Šiame kaime buvusią Tumų sodybos vietą žymi B. Bučo 1933 m. pastatytas granitinis biustas, šalia dunkso iš kaimo laukų atgabentas didžiulis akmuo, vadinamas Juodžiaus kelmu.

BURBIŠKIS

6 Burbiškio dvaro sodyba

Burbiškio dvaro sodyba yra Anykštos kairiajame krante. Tai dvarininkų Otono ir Sofijos Venslavovičių pastatyti neoklasicistinio stiliaus dvaro rūmai, oficina, įkurtas angliškojo tipo parkas. Rūmų architektūroje vyrauja ampyro ir romantizmo stiliai su neogotikos elementais. Siekiant išsaugoti 1853 m. statytus klasicistinio stiliaus Burbiškio dvaro rūmus ir peizažinį parką, įkurtas Burbiškio kraštovaizdžio architektūros draustinis.

7 Bijeikių apžvalgos bokštas prie Rubikių ežero

Anykščių seniūnijoje, Bijeikių kaime, Anykščių regioninio parko ir Rubikių hidrografinio draustinio teritorijoje, yra įrengtas apžvalgos bokštas. 15 m aukščio metalinių konstrukcijų bokštas stovi ant kalvos, esančios 163 m virš jūros lygio, todėl nuo jo atsiveria plati Anykščių krašto panorama: Dusyno ir Rubikių ežerai, Leliūnų ir Alantos bažnyčių bokštai, Bijeikių piliakalnis ir Storių kalvos.

RUBIKIAI

8 Rubikių ežeras

Rubikių ežeras – vienas gražiausių ir didžiausių Lietuvos ežerų, užimantis 968 ha plotą. Ežero ilgis – apie 5 km, plotis – 3,4 km, giliausia vieta rytinėje dalyje siekia 16,1 m. Kranto linija, kurios ilgis 24 km, labai vingiuota. Vakariniuose ir pietiniuose krantuose yra gana nemažai ilgų ir siaurų įlankų. Didžiausią grožį ežerui suteikia 16 salų – Pertako, Bučinė, Aukštoji, Česnakinė, Liepinė, Didžioji ir kt. Stambiausia sala užima net 16,4 ha plotą. Ežero krantai nėra aukšti, vietomis pelkėti. Rubikių ežero slėnis paskelbtas hidrografiniu draustiniu.

Anykščių kraštas: pro Puntuką

Puntukas-Kurkliai-Kavarskas-Pienionys-Traupis-Raguva-Raguvėlė-Troškūnai

Anykščių rajono savivaldybės herbas

	96 km		4 km		✓		✓
	7 val.		✓		✓		✓
	14		✓		✓		✓

Puntuko akmuo

Nors šis maršrutas apima tik apie šimtą kilometrų, tačiau veiklos, įspūdžių ir gerų emocijų užteks geram pusdieniui, o gal ir visai dienai. Kelionę pradedame nuo Anykščių miesto, kurį patogu pasiekti ir didmiesčių bei aplinkinių miestų gyventojams: 110 kilometrų nuo Vilniaus, tiek pat kilometrų nuo Kauno, 60 kilometrų nuo Panevėžio, 35 km – nuo Utenos.

Nuo Anykščių besidriekiančiu 1201 keliu vykime į Dvaronių kaimą, kuriame guli Anykščių apylinkių įžymybė – Puntuko akmuo 1. Čia pat – ir Antano Baranausko apdainuotas Anykščių šilelis, 1960 m. paskelbtas landšaftiniu draustiniu. Jis tęsiasi abipus Šventosios beveik 9 km nuo pietinių miesto ribų Kurklių miestelio link. Pasigrožėję antru pagal dydį Lietuvos rieduliu, prisiminę garsiųjų lakūnų S. Dariaus ir S. Girėno skrydį per Atlantą, kitoje kelio pusėje už kelių šimtų metrų galime pamatyti senus šventuosius ąžuolus 2. Toliau judėkime Kurklių link. Kurkliuose aplankykime medinę Šv. Jurgio bažnyčią 3 ir per miškus vykime į Kavarsko miestą, esantį už 10 km.

1:250 000

Raguvėlės dvaro sodyba

Rašytiniuose šaltiniuose Kavarskas minimas nuo XVI a. jau kaip miestas. Vaizdingoje Šventosios pakrantėje išsidėstęs miestas garsėja stebuklingu Šv. Jono Krikštytojo šaltiniu 4, kurio vanduo, sakoma, gydo įvairias ligas, stiprina sveikatą. Čia tyvuliuoja Kavarsko tvenkinys, teka Šventosios upė, suformuota ir šios upės užtvanka 5. Šaltinio g. 14 išvysime Šv. Jono Krikštytojo bažnyčią 6. O Kavarsko pakraštyje, prie kelio į Ukmergę, – 1936 m. pastatytą aukščiausią Lietuvoje gelžbetoninį kryžių (20 metrų aukščio), stovintį iki šiol. Neišvažiuokime iš Kavarsko neparagavę garsiųjų koldūnų – tautinio paveldo patiekalo.

Vykime Traupio miestelio link ir už 5 km pasieksime Pienonių kaimą, kadaise garsėjusį didele dvaro sodyba 7. Toliau važiuojame 11 km, keletą kartų perkirsdami Nevėžio vagą, siaurutę ir dažnai išdžiūvusią, kažkada maitinusią Kavarsko hidroelektrinę. Kairėje kelio pusėje iš tolo matyti Traupio miestelis, pradėjęs kurtis 1516 m. Jis skalaujamas trijų vandenų – Nevėžio, Nevėžės ir Pienios, todėl ir gavęs vardą „triupis". Nė 1 tūkst. gyventojų neturintis miestelis – tikras lobynas gamtininkui; labiausiai jis garsėja savo unikaliu mokykliniu botanikos daržu 8, vieninteliu tokiu Baltijos šalyse.

Traupis – jau pats Anykščių rajono savivaldybės pakraštys. Važiuodami tolyn, už 11 km pasiekiame Raguvą, jau „užkabindami" Panevėžio rajono savi-

PUNTUKO MIŠKAS

1 Puntuko akmuo

Puntukas – lankomiausias akmuo Lietuvoje. Tai antras pagal dydį akmuo po Barstyčių akmens. Puntuko svoris – 265 t, ilgis – 6,9 m, plotis – 6,7 m, o aukštis – 5,7 m. Tai granito struktūrinės atmainos luistas, atneštas ledynų prieš 14–20 tūkst. metų, per paskutinį Nemuno ledynmetį iš Suomijos.

1943 m. skulptorius Bronius Pundzius Puntuko akmenyje iškalė per Atlanto vandenyną perskridusių lakūnų Stepono Dariaus ir Stasio Girėno bareljefus ir jų testamento žodžius. Šis akmuo apipintas legendomis – pasakojama, kad Puntuką nešęs velnias, norėdamas sudaužyti Anykščių bažnyčią, tačiau užgiedojus gaidžiui nelabasis paleido didelį akmenį ir šis nuriedėjo į šilelį. Pasak kito padavimo, ant šio akmens buvo sudegintas lietuvių karžygys Puntukas.

2 Šventieji ąžuolai

Šventieji ąžuolai – tai saugomi Anykščių regioninio parko medžiai. Ar vienas iš jų yra tas, apie kurį poetas Antanas Baranauskas rašė: *Ė dar dujen prie keliui dabar tebestovi; / Viršūnės dar žaliuoja, nors jau šakos džiovi?* Senasis ąžuolas, manoma, turi apie 300 metų. Vadinasi, XIX a. vid. jis jau

stovėjo ir atrodė beveik taip pat, kaip ir dabar, nes ąžuolas į aukštį auga tik iki 80 metų, o toliau – tik storyn. Antrąjį ąžuolą audra nuvertė 1981 m., vietoj jo buvo pasodintas jaunas ąžuoliukas.

Kai rašytojas Antanas Vienuolis lydėdavo ekskursantus, tai būtinai atvesdavo ir prie šventųjų ąžuolų ir nusiėmęs kepurę aiškindavo, kad žiloje senovėje čia stovėjęs aukuras, degusi amžinoji ugnis.

KURKLIAI

Kurklių Šv. Jurgio bažnyčia

3 Šv. Jurgio bažnyčia

Kurklių Šv. Jurgio bažnyčia stovi miestelio centre. 1669 m. pastatyta koplyčia, kurią aptarnavo Kavarsko kunigai. 1735 m. buvo pastatyta medinė bažnyčia, kurią aptarnavo vienuoliai. 1832 m. Rusijos valdžiai uždarius vienuolyną, Kurklių parapija buvo priskirta Žemaičių vyskupijai. 1871 m. gautas leidimas statyti naują medinę bažnyčią, ji iškilo 1874 m. Minint Lietuvos nepriklausomybės 20-metį, prie šventovės pastatytas ornamentuotas kryžius. Bažnyčia turi liaudies architektūros bei neoklasicizmo bruožų. Ji – kryžminio plano, žemu transeptu, su bokšteliu virš frontono. Šventorių supa akmenų mūro tvora su stulpiniais vartais. Jame stovi 1874 m. statyta aštuonkampė medinė varpinė.

KAVARSKAS

4 Šv. Jono Krikštytojo šaltinis

Kavarsko mieste alma Šv. Jono Krikštytojo šaltinis, vandeniu pripildantis šalia esantį betoninį 3 m gylio baseiną. Vanduo baseine net vasarą būna tik apie 6–8 laipsnius šilumos. Pasakojama, kad šaltinio vanduo grąžinąs jaunystę.

valdybę. 1740 m. Raguvos miesteliui buvo suteikta turgų ir prekymečių privilegija, čia atvykdavę pirklių net iš Rygos. Raguva garsi ir tuo, jog čia savo veiklą pradėjo 1863 m. sukilimo dalyvis Zigmantas Sierakauskas. Aplankykime Raguvos miestelio Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią 9, o netoli pamatysite ir Raguvos simbolį – Šv. Florijono koplytstulpį 10. Apžiūrėję Raguvą, grįžtame į kelią Ukmergė–Panevėžys ir už 11 km sukame į dešinę, vėl Anykščių kryptimi. Tuoj pat, už kokių 5 km, – Raguvėlė. Čia, viename iš geriausiai išsilaikiusių dvarų 11 Lietuvoje, 1822 m. buvo apsistojęs Rusijos caras Aleksandras I. Dabar kaimelį, turintį per 300 gyventojų, garsina ir Šv. Stepono bažnyčia, kurioje – ne vienas vertingas dailės kūrinys.

Meno kūriniais garsėja ir Troškūnų Švč. Trejybės bažnyčia 12. Į ją, spindinčią net septyniais altoriais, piligrimus traukia stebuklingas Švč. Mergelės Marijos Rožinio Karalienės paveikslas, datuojamas XVI a. Tai vienas garbingiausių Švč. Mergelės Marijos paveikslų Lietuvoje šalia Aušros Vartų, Šiluvos, Trakų Dievo Motinos paveikslų. Dešiniajame Juostos upelės krante įsikūrę Troškūnai, spindintys bažnyčios baroku ir vienuolių bernardinų skleista mokslo šviesa, – nemažas miestelis, turintis apie pusketvirto tūkstančio gyventojų. Dažnai jame įvairiomis kalbomis klega ir kitataučiai, apsistojantys buvusiame vienuolyne 13.

Išvažiavę iš Troškūnų Anykščių link, už poros kilometrų atvyksime į Smėlynę, kur pamatysime Troškūnų dvaro sodybą 14. Čia ir baikime kelionę po Anykščių apylinkes. ▪

Troškūnų Švč. Trejybės bažnyčia

5 Šventosios upės užtvanka

Šventosios upės užtvanka - viena gražiausių Kavarsko vietų. 1963 m. šiauriniame Kavarsko pakraštyje pastačius užtvanką buvo įrengta ir iki 2000 m. veikė vandens kėlimo stotis, kurią sudarė keturi 450 kW galios siurbliai. Dalis Šventosios vandens buvo pakeliama daugiau nei 20 metrų ir leidžiama tekėti 12 km ilgio kanalu. Šio unikalaus projekto dėl per didelių elektros energijos sąnaudų XXI a. pradžioje buvo atsisakyta. Tada ši užtvanka buvo panaudota mažajai Kavarsko hidroelektrinei - vienai moderniausių Lietuvoje - įrengti. Hidroelektrinė kasmet pagamina iki 6,5 mln. kWh elektros energijos. Šalia elektrinės veikia ir žuvitakis, atveriantis kelią į Šventosios aukštupį plaukiančioms neršti lašišoms.

6 Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

1636 m. Kavarsko dvare buvo pastatyta mūrinė koplyčia, 1697 m. perstatyta. 1857 m. buvo pradėta statyti dabartinė mūrinė vieno bokšto Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia, bet dėl prasidėjusio sukilimo statyba buvo uždrausta. Bažnyčia buvo baigta statyti tik 1887 m. ir konsekruota Šv. Jono Krikštytojo titulu. Bažnyčios pastatas - istorizmo ir eklektikos stiliaus, dominuoja neobaroko ir neoklasicizmo elementai. Pirmojo pasaulinio karo metu bažnyčia buvo apgadinta, todėl iš Kavarsko kilusio JAV lietuvio Pranciškaus Kalibato lėšomis suremontuota: įrengti didysis ir šoniniai altoriai, atstatytas bokštas, į kurį įkelti trys varpai. 1928 m. bažnyčioje buvo sumontuoti vargonai - pirmieji Lietuvoje, kuriuose visi ženklai ir terminai įrašyti lietuvių kalba. Šventorių puošia koplytėlė ir triaukštis stogastulpis.

PIENIONYS

7 Pienionių dvarvietė

Pienonių kaime esanti Pienionių dvarvietė lankytojus pasitinka didingais vartais su liūtų skulptūromis. Dvaras minimas XVI a. Iki XVII a. vid. rūmų šeimininkai buvo garsios Lietuvos didikų giminės - Sapiegos, Pacai. Dvaro klestėjimo pradžia laikomi 1788 m., kai įkeisto dvaro šeimininkais tapo Siesickių giminė, prikėlusi dvaro sodybą naujam gyvenimui. Dvarininkai pastatė naują gyvenamąjį namą, įrengė oranžeriją ir užveisė parką. Klasicistinio stiliaus dvaro rūmai

Šventosios upės užtvanka Kavarske

Pienionių dvaro spirito varykla

buvo mediniai, vienaaukščiai, su puošnia centrine dalimi, kuri išsiskyrė kolonomis ir portiku. Rūmų viduje buvo įrengtas prabangus valgomasis, du salonai, įspūdinga pokylių salė, biliardinė, biblioteka, svečių kambariai. Patalpas puošė krištolo sietynai, židiniai, parketinės grindys ir baltų koklių krosnys, išgražintos auksiniais dekoro elementais, daugybė paveikslų, vertingų sidabro ir porceliano dirbinių. Mediniai dvaro rūmai neišlikę, bet dvaro sodyboje stovi dalis ūkinių patatų, yra parkas su tvenkiniais.

TRAUPIS

Gėlynas Traupio botanikos darže

8 Traupio botanikos daržas

Labiausiai Traupis garsėja savo unikaliu, vienintеliu Baltijos šalyse mokykliniu botanikos daržu, pradėtu veisti 1989 m. Jame auga daugiau kaip 5,5 tūkst. augalų rūšių, formų ir veislių. Botanikos sodo įkūrėjas ir puoselėtojas – ilgametis Traupio mokyklos direktorius ir biologijos mokytojas, 2001 m. apdovanotas Lietuvos prezidento Valdo Adamkaus premija, Anykščių rajono savivaldybės meras Sigutis Obelevičius. Botanikos darže sukaupta gausi laukinių augalų (apie 1 tūkst. rūšių), svogūninių gėlių (apie 1,2 tūkst. rūšių bei veislių), rečiau auginamų vaisinių-uoginių augalų (apie 100) kolekcija, išpuoselėtos originalios paparčių ir samanų kolekcijos, įrengtas gėlių laikrodis. Gausiai dera ir prieskoniniai bei vaistiniai augalai. Unikalios vandens ir kalnų augalų kolekcijos alpinariumuose.

RAGUVA

9 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia pastatyta 1816 m., 1887 m. padidinta. Antrojo pasaulinio karo metu Raguvos bažnyčia stipriai nukentėjo: dingo du iš trijų šventovės varpų, išvogtas inventorius, pats bažnyčios pastatas gerokai apgadintas. Tai klasicistinė, liaudies architektūros formų bažnyčia, kurios fasadą puošia keturių kolonų portikas ir bokštelis. Viduje saugomi penki altoriai, o šventoriuje baltuoja trijų tarpsnių varpinė.

10 Šv. Florijono koplytstulpis

Raguvos miestelyje ant aukštos mūrinės pakylos stovi Šv. Florijono koplytstulpis, pastatytas apie XIX a. vidurį. Šv. Florijonas – šventasis, sergintis žmones nuo stichinių nelaimių ir gaisrų, todėl dažnai jo skulptūros yra statomos miestuose ir miesteliuose (daugiausia jų – Žemaitijoje). Raguvoje stovintis Šv. Florijono koplytstulpis tarsi sujungia du svarbius miestelio elementus – bažnyčios erdvę ir miesto aikštę, kaip miestelio simbolis pavaizduotas 2001 m. patvirtintame Raguvos herbe.

RAGUVĖLĖ

11 Raguvėlės dvaro sodyba

Raguvėlės dvaras nuo XVIII a. priklausė didikams Komarams, kurie jį valdė iki Antrojo pasaulinio karo. Dvaras buvo reprezentacinio pobūdžio, jame 1822 m. buvo apsistojęs į Lietuvą atvykęs caras Aleksandras I su gausia palyda. Dauguma dvaro pastatų išlikę iki šių dienų. Centrinėje sodybos vietoje stovi

puošnūs klasicizmo stiliaus rūmai. Labai įdomiai atrodo neogotikinio stiliaus degtinės varykla ir aštuonkampiai sandėliai su kupoliniais stogais. Iš viso dvaro ansamblį sudaro apie 20 pastatų, išsidėsčiusių abiejose Juostos upelio pusėse. Prie dvaro pastatų priskiriama ir 1796 m. pastatyta Šv. diakono Stepono medinė bažnyčia, ir neogotikinio stiliaus 1849 m. statyta Komarų koplyčia. XVIII a. įkurtame dvaro parke auga liepos, klevai, europiniai maumedžiai, juodosios pušys, taip pat išlikę takelių, tvorų fragmentai, pakabinamas lieptas, vartų stulpai.

ⓘ www.raguvelesdvaras.lt

Raguvėlės dvaro koplyčia

TROŠKŪNAI

12 Švč. Trejybės bažnyčia

Troškūnų dvaro savininkas Vladislovas Sakalauskas 1698 m. steigdamas bernardinams vienuolyną, pastatė ir medinę bažnyčią. Dabartinė bažnyčia, beveik nepakitusi iki šių dienų, pastatyta 1774–1787 m. pagal architekto Martyno Knakfuso projektą. Bažnyčios išorę puošia raiškių formų portikas ir dorėninės kolonos, viduje galime išvysti septynis altorius, iš kurių svarbiausias – didysis, įrengtas 1798 m. ir puoštas kolonomis, apaštalų evangelistų skulptūromis bei viršuje įkomponuota Apvaizdos akimi. Bažnyčioje saugomas ir malonėmis garsėjantis XVI a. Švč. Mergelės Marijos Rožinio Karalienės paveikslas, kuriam buvo specialiai projektuotas altorius. Pamaldų metu šventovėje skamba Mikalojaus Jansono kurti vargonai.

13 Troškūnų vienuolynas

XVIII a. pastatytas Troškūnų vienuolynas žavi savo ypatinga atmosfera, gyva muzika, šventųjų paveikslų istorijomis. XVIII a. vienuolyną keletą kartų nusiaubė gaisrai, todėl kun. Dominyko Dambrausko rūpesčiu 1770–1772 m. vienuolynas buvo rekonstruotas. Nuo to laiko trys vienaaukščiai vienuolyno korpusai yra išsidėstę už bažnyčios aplink pusiau uždarą stačiakampį kiemelį. Kitų vienuolyno pastatų statyba tęsėsi iki XIX a. pr. 1864 m. vienuolynas buvo uždarytas. Trumpam vienuoliai buvo sugrįžę Nepriklausomos Lietuvos laikais. Sovietmečiu pastatai stovėjo apleisti. Po 1991 m. vienuolyno ansamblis buvo restauruotas, jame įsikūrė parapijos namai, klebonija.

14 Troškūnų dvaro sodyba

Troškūnų dvaro sodyba, dabar priklausanti keletui savininkų, stovi Smėlynės kaime (Troškūnų sen.). Dvaras istoriniuose šaltiniuose minimas nuo XVI a., o nuo XVII a. dvarą valdę Sakalauskai rūpinosi bernardinų vienuolyno ir medinės bažnytėlės statyba, globojo šią vienuolių broliją. Taip pat rūpinosi ir miestelio gyvenimu: jų dėka Troškūnai gavo turgų privilegiją. XVIII a. dvaras tapo Petkevičių šeimos nuosavybe, o 1850 m. jį įsigijo Stanislovas Motiejus Montvila su žmona Aleksandra. Iki Antrojo pasaulinio karo dvarą valdžiusi Montvilų giminė pavertė dvaro sodybą tikru ūkiu: čia plėtota žemdirbystė, spirito gamyba, buvo pastatytas malūnas, pieninė. Po 1940 m. dvare buvo įkurtas tarybinis ūkis, veikė kontora. Dabar dvarininkų laikus sodyboje mena išlikę dviaukščiai dvaro rūmai, kumetynas, sandėlis, žaliuojantys senieji parko medžiai.

Troškūnų dvaro sodyba

Rokiškio apylinkės

Salos-Kamajai-Jūžintai-Gačionys-Kriaunos-Obeliai-Rokiškis

Rokiškio rajono savivaldybės herbas

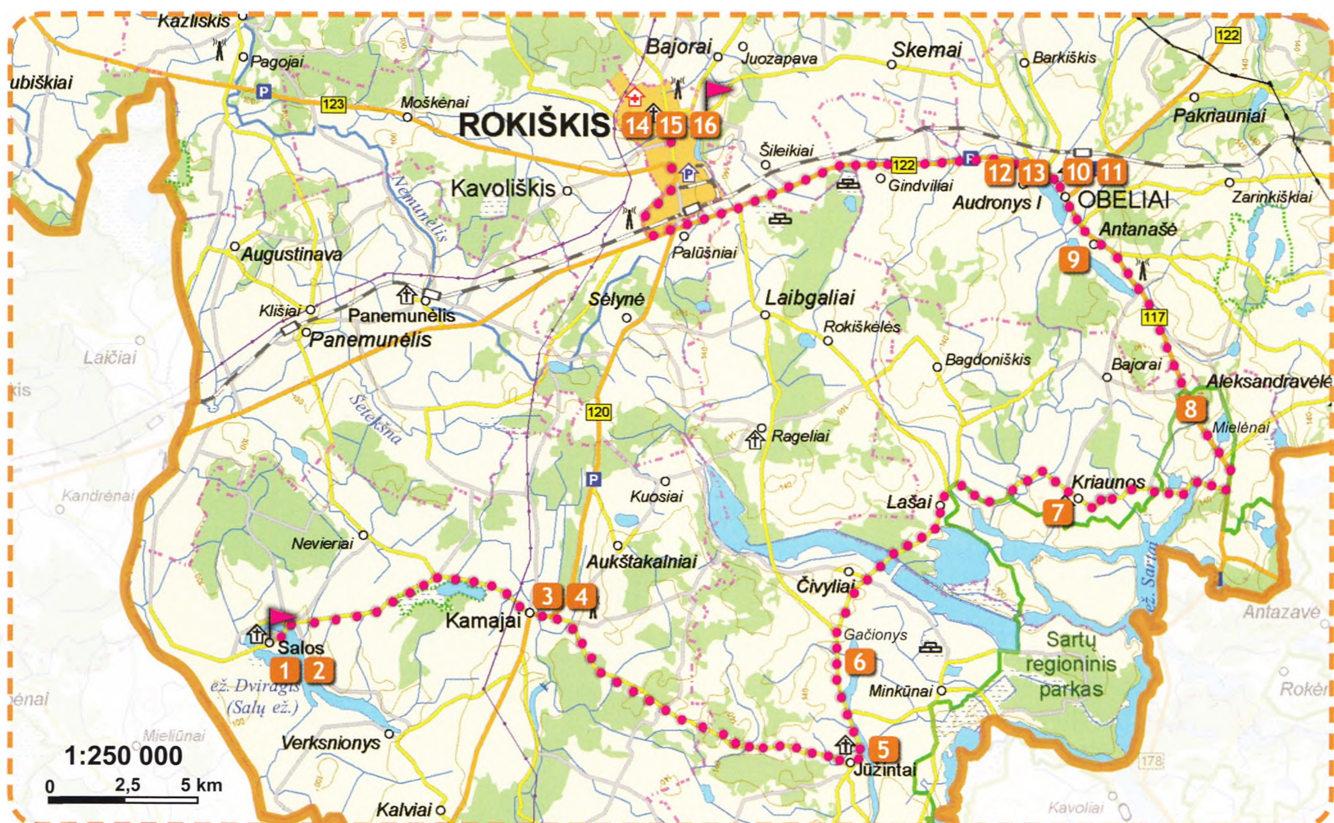
	79 km		4 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	16		✓		✓		✓

Lietuvos šiaurės vakaruose, netoli Lietuvos–Latvijos pasienio, plyti Rokiškio kraštas, vadinamas mažąja Lietuva. Tokį pavadinimą jis gavo dėl to, kad rajono savivaldybės kontūrai labai primena Lietuvos valstybės formą, o ir pačias apylinkes raižo Nemunėlio upė! Sakoma, kad ir vietovės kraštovaizdis – tarsi maža Lietuvos kopija. Aplankykime šį ežerų gausa, stūksančiais piliakalniais, draustiniais, jaukiomis gyvenvietėmis ir visoje Lietuvoje žinomu Rokiškio sūriu garsėjantį kraštą.

Viena unikaliausių vietovių Rokiškio krašte – Salų miestelis, įsikūręs Dviragio ežero saloje, užimančioje 73 ha plotą. Į vieną gražiausių mūsų šalies gamtos kampelių galima patekti iš 3606 kelio pervažiavus tiltą. Kelias (Kaštonų g.) kerta visą miestelį, todėl juo ir išvykstama iš ežero apsupties. Gėrėdamiesi mėlynuojančiais ežero vandenimis, nepamirškime ir buvusio Salų dvaro 1 bei medinės Šv. Kryžiaus bažnyčios 2, kurios priekyje dominuoja iškilęs bokštas.

Už 9 km nuo Salų miestelio įsikūrę Kamajai. Važiuojant 3606 keliu mus palydi Petriošiškio telmologinio draustinio vaizdai – miškas ir ežeras. Senoji miestelio dalis, išsaugojusi XVI–XVIII a. gatvių tinklą ir aikštę, paskelbta urbanistikos paminklu. Aikštėje 3, pavadintoje Antano Strazdo vardu, stovi šiam lietuvių poetui skirtas paminklas. Nuo aikštės driekiasi Kraštinės g., kurioje stovi neogotikinė Kamajų Šv. Kazimiero bažnyčia 4.

Toliau 3609 kelias vingiuoja pro miškus į už 13 km esančius Jūžintus. Šalia ištįsęs Jūžinto ežeras, tyvuliuoja ir nedidelis Bedugnio ežerėlis. Netoliese, Ateities g. 2, baltuoja didinga Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia 5. Kartu su šalia stovinčia varpine ir šventorių juosiančia tvora su vartais Jūžintų bažnyčia paskelbta kultūros paveldo objektu.

Rokiškio dvaro rūmai

Nuo Jūžintų 3607 kelias driekiasi šiaurės rytų kryptimi į itin vandeningą vietovę. Vos už maždaug 4 km – šalia Gačionių ežero įsikūręs to paties pavadinimo kaimas. Jį puošia išlikusi dvaro sodyba 6, priklausanti Rozenų giminei.

Už Gačionių – tikra vandenų karalystė. Judant Kriaunų miestelio link, kelią tarsi apglėbia Beičių tvenkinys, Audrakampio ir Sartų ežerai. Nieko keista – Rokiškio rajono savivaldybė ribojasi su Zarasų kraštu, – ežeringiausiu visoje Lietuvoje. Kriaunos pasitinka to paties pavadinimo upe ir Rokiškio krašto muziejaus dalimi – Kriaunų istorijos muziejumi 7.

Vykdami į gražiame kraštovaizdyje įsikūrusį Obelių miestą, pakeliui išvysime Mielėnų piliakalnį 8. Jis stūkso kairėje 117 kelio pusėje, Sartų regioniniame parke, pravažiavus Mielėnus ir pasukus į kairę. Kitoje piliakalnio pusėje tyvuliuoja Keležerio ir Ratuokliškio ežerai. Pakeliui į Obelius – Antanašės dvaro sodyba 9, stovinti Našio ežero pakrantėje.

SALOS

1 Salų dvaras

Nėra tiksliai žinoma, kada buvo įkurtas Salų dvaras, tačiau pati gyvenvietė žinoma nuo XV a. ir tuomet priklausė Kęsgailoms, XVI a. – Radviloms. Salų dvarui atitekus garsiai Morikonių giminei, XVIII–XIX a. perstatyti dvaro rūmai. Dvaro sodybos aukso amžiumi galima vadinti didikų Tyzenhauzų valdymo metus (jiems dvaras atiteko XIX a.): dvare nuolat būdavo keliamos puotos aukštuomenei, o parke būdavo vaidinami spektakliai. XX a. dvaras nebeteko savo savininkų, čia buvo įrengta mokykla, ligoninė, vėliau – žemės ūkio technikumas. Dabar yra išlikę dvaro rūmai, tarnų namas, sargo namelis, skalbykla, kalvė, ledainė. Buvusiame dvare vyksta moksliniai, literatūriniai vakarai, studentų konferencijos.

Salų dvaro mišraus plano parkas – vienas seniausių Lietuvoje. Iki šiol išlikę ovalo formos parteriai abipus rūmų, šiaurinėje pusėje su gėlynu. Parke auga pilkosios tuopos, kurių aukštis – 36 metrai, o kamienų apimtis – apie 6 metrus.

Salų dvaro rūmai

2 Šv. Kryžiaus bažnyčia

Manoma, kad dar XVIII a. Salų miestelyje stovėjusi koplyčia, kuri 1781 m. grafų Marikonių dėka buvo pakeista į naująją šventovę. Dabartinė Šv. Kryžiaus bažnyčia iškilo 1888 m. pagal Georgo Vernerio projektą, parėmus ir grafienei Marijai Pšezdeckienei. Vėliau bažnyčiai buvo paskirti du varpai, įrengti altoriai. Pirmojo pasaulinio karo metu šventovė buvo nuniokota, todėl ją teko remontuoti. Po Antrojo pasaulinio karo buvo atnaujinta šventoriaus tvora su trejais mediniais vartais. Šv. Kryžiaus bažnyčia – neogotikinė, pastatyta iš tašytų eglinių rąstų, apkalta lentomis, jos viduje – įdomūs gotikinio stiliaus skliautai.

KAMAJAI

3 Miestelio aikštė

Jaukus Kamajų miestelis – urbanistikos paminklas. Vietovės pavadinimas kilęs nuo dvarininkų Kamajevskių pavardės, jie XVI a. valdė Kamajų dvarą. Kamajų simboliai pavaizduoti miesto herbe – bemaž kvadratinė miesto aikštė ir strazdas. Miestelio aikštėje pastatytas paminklas žmogui, o ne paukščiui – Antanui Strazdui. Kamajuose gimęs A. Strazdas (1760–1833) – lietuvių dvasininkas, poetas, daugelis jo eilėraščių virto liaudies dainomis, giesmėmis. Garsiausia giesmė – „Pulkim ant kelių, visi krikščionys". Bronzinis rašytojo biustas buvo pastatytas 1933 m. (skulpt. A. Aleksandravičius). Poetas iki pat mirties gyveno Kamajuose, čia ir mirė, palaidotas miestelio kapinėse. Jo kapą žymi akmuo su metaliniu kryžiumi.

Galiausiai pasiekiame už maždaug 2 km esančius Obelius. Atvykstančiuosius 117 keliu pasitinka Kriaunos upė ir Vytauto g. 18 įsikūręs Obelių istorijos muziejus 10, saugantis apie 3 tūkst. istorinių eksponatų. Iš Vytauto g. pasukę dešinėn į S. Dariaus ir S. Girėno g., pamatysime Obelių Šv. Onos bažnyčios 11 bokštus. Išlikę dvaro spirito varyklos pastatai 12. Nuo XX a. pr. čia pagaminta produkcija keliaudavo ant didikų stalo. Obelių spirito gamykla vis dar veikia – tai įmonės „Vilniaus degtinė" padalinys. Išvažiuodami iš miesto nepamirškime ir kitų prie Obelių ežero išlikusių dvaro sodybos 13 pastatų: kumetyno, sandėlio ir malūno, kuriame įsikūręs restoranas, čia galime ir pasistiprinti.

122 keliu, besidriekiančiu šalia geležinkelio linijos, pasiekiame Rokiškio rajono savivaldybės centrą – Rokiškio miestą. XVIII a. grafų Tyzenhauzų giminės dėka Rokiškyje iškilo puošnūs dvaro rūmai, miestelyje pradėti statyti nauji pastatai. Tai lėmė Rokiškio augimą ir suklestėjimą. Pirmiausia verta aplankyti Nepriklausomybės aikštę 14, ilgiausią visoje Lietuvoje. Ji pasiekiama iš Panevėžio g., pasukus į Respublikos g. ir pavažiavus šiaurės kryptimi. Aikštėje stovi originalios architektūros Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia 15 – viena gražiausių neogotikinių šventovių Lietuvoje. Praėję gražius šventoriaus vartus šalia bažnyčios išvysime ir koplyčią su kupolo formos stogu. Nuo Nepriklausomybės a. driekiasi Tyzenhauzų g., supama vandens telkinio. Šia gatve prieikime Rokiškio dvaro 16 vartus, už kurių baltuoja puošnūs dvaro rūmai su ūkiniais pastatais. Nuo 1952 m. dvaro rūmuose veikia Rokiškio krašto muziejus, saugantis Rokiškio grafystės palikimą. Kelionės pabaigoje apžiūrėkime įdomią muziejaus ekspoziciją: prakartėlių muziejų ir aukštuomenės drabužių kolekciją. Rokiškyje kasmet daugėja puošnių langinių – pasidairykime. ▪

Rokiškio bažnyčios sakyklos dekoro fragmentas

Kamajų miestelio aikštės fragmentas

4 Šv. Kazimiero bažnyčia

Medinė bažnyčia Kamajuose iškilo 1635 m. dvarininko Adomo Lukianskio-Paulavičiaus pastangomis. Šiai sudegus, 1737 m. iškilo nauja šventovė, kuri XIX a. pr. buvo padidinta.

Savo gimtinėje nuo 1824 m. kurį laiką kunigavo ir garsus lietuvių poetas Antanas Strazdas. Dabartinė bažnyčia pastatyta 1897–1903 m. pagal architekto Florijono Vyganovskio projektą, vėliau papuošta vitražisto Vladislavo Pšibitnevskio kurtais vitražais. Nuo 1908 m. bažnyčioje veikė biblioteka-skaitykla, Lietuvių katalikų draugijos blaivybės skyrius, arbatinė, vėliau – mergaičių mokykla, prieglauda.

Antrojo pasaulinio karo metu šventovė buvo nuniokota. Dabartinė Šv. Kazimiero bažnyčia – neogotikos stiliaus, su dviem bokštais, o viduje – trys meistro Zaborskio sukurti mediniai altoriai (didysis – 20 m aukščio, beveik siekiantis šventovės skliautą), taip pat šventųjų paveikslai, skulptūros, puošniai dekoruota sakykla, skamba 1934 m. pagaminti vargonai.

JŪŽINTAI

5 Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia

Pagrindinis Jūžintų miestelio traukos objektas – įspūdinga ant kalvelės stovinti Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia. Istorikai nesutaria dėl pirmosios Jūžintų bažnyčios datos. Tiksliai žinoma, kad 1695 m. dvarininkas Gediminas Rajeckas fundavo medinę bažnyčią ir pasikvietė Šv. Augustino atgailos vienuolius. XVIII a. vienuoliai miestelyje įkūrė mokyklą. Po 1831 m. sukilimo caro valdžia vienuolyną uždarė. Dabartinė Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia 1792 m. pastatyta dvarininko Mykolo Veisenhofo. Bažnyčia nukentėjo per Antrąjį pasaulinį karą. Dabar šventovėje saugojami penki baroko stiliaus altoriai, XIX–XX a. kurti paveikslai, kraštiečio Jono Dagio kurtos skulptūros, angeliukais ir drožiniais puoštas vargonų ansamblis. Jūžintų bažnytėlė – vėlyvojo baroko stiliaus kūrinys, išsiskiriantis neįprasta interjero detale: už didžiojo altoriaus įrengtomis, laiptais sujungtomis aštuoniomis vienuolių celėmis, kuriose iki XIX a. gyveno vienuoliai. Dabar šios celės iš išorės beveik nepastebimos, tačiau jose įkurtas nedidelis muziejus, kuriame saugomos surinktos skulptūrėlės, kryželiai, maldaknygės, šventųjų paveikslėliai.

Gačionių dvaro sodybos gyvenamasis namas

GAČIONYS

6 Gačionių dvaro sodyba

Prie Gačionių ežero šiuo metu galime išvysti atnaujintus Gačionių dvaro pastatus, kurie paskelbti kultūros paveldo objektu. XIX a. mediniai dvaro rūmai ir parkas buvo Rozenų giminės nuosavybė. 2001 m. dvaras sugrąžintas Antanui Rozenui. Buvo rekonstruotas dvaro gyvenamasis namas, puošniai įrengtas vidus, sutvarkyta aplinka, parkas su 2 km ilgio liepų alėja. Nuo dvaro sodybos atsiveria gražus vaizdas ir į Gačionių ežero pakrantę.

KRIAUNOS

7 Kriaunų istorijos muziejus

1987 m. įkurtas Kriaunų istorijos muziejus kiekvieną lankytoją supažindina su senaisiais krašto amatais, darbo įrankiais, staliaus, kalvio, audėjų gaminiais, tradicine žvejyba. Muziejuje taip pat galima sužinoti Kriaunų krašto istoriją, apie įžymius kraštiečius. Istorijos muziejus surinkęs per 10 tūkst. etnografijos ir istorijos eksponatų.

ⓘ www.muziejai.lt/rokiskis/kriaunu_muziejus.htm

MIELĖNAI

8 Mielėnų piliakalnis

Bajorų vardu žinomas Mielėnų piliakalnis stūkso netoli Keležerio ir Ratuokliškio ežerų, prie kelių kryžkelės į Bajorus. Dar ir dabar pietų pusėje galime išvysti piliakalnį juosusius pylimus ir griovius, o šiaurinėje pusėje, piliakalnio papėdėje, – buvusią senąją gyvenvietę. Brūkšniuotosios keramikos radiniai leido datuoti piliakalnį I tūkst. pr. Kr. – I tūkst. 23 m aukščio piliakalnis – kultūros paveldo objektas.

ANTANAŠĖ

9 Antanašės dvaro sodyba

Antanašės kaimą riboja Obelių ir Našio ežerai, Kriaunos upelis, plentas Zarasai–Rokiškis. Ši gyvenvietė garsėja buvusia dvaro sodyba, kurioje gyveno Bilevičiai, Marikoniai, o XIX a. valdė Rėmerių giminė. Vienas šios giminės atstovų – dailininkas Edvardas Jonas Rėmeris, Jono Rustemo mokinys, – palaidotas Obelių kapinėse. Būtent jis XIX a. pastatė iki šiol išlikusius dvaro rūmus, kuriuos tais laikais dar puošė apžvalgos bokštas (iki šių dienų neišlikęs). Sovietmečiu dvaro sodyba buvo pertvarkyta, o po Nepriklausomybės atkūrimo – paskelbta kultūros paveldo objektu.

OBELIAI

Obelių istorijos muziejus

10 Obelių istorijos muziejus

Rokiškio krašto muziejaus padalinys, Obelių istorijos muziejus, nuo 1998 m. kviečia visus susipažinti su Obelių krašto istorija. Čia daugiausia surinkta rezistencijos, kovų už šalies Nepriklausomybę, tarpukario medžiaga: partizanų kovų dokumentai, dienoraščiai, karinės uniformos. Didelis dėmesys skirtas ir vykusioms partizaninėms kovoms Šiaurės Lietuvoje. Muziejaus įkūrėjo, buvusio partizano Andriaus Dručkaus dėka susipažinsime ir su Obelių krašto liaudies meno tradicijomis, taip pat išvysime senųjų monetų, banknotų, skulptorių Leono ir Gedimino Žuklių medinių skulptūrų.
ⓘ www.muziejai.lt/rokiskis/obeliu_istorijos_muziejus.htm

11 Šv. Onos bažnyčia

Nuo 1629 m. žinoma Obelių Šv. Onos bažnytėlė veikė iki XVIII a., kada jos vietoje iškilo nauja šventovė. Ją 1868 m. pakeitė mūrinė, sudegusi per miestelio gaisrą. Naujoji bažnyčia iškilo 1900 m. jau su dviem šoninėmis koplyčiomis. XIX a. pab. bažnyčioje vargonininku dirbo kompozitorius Mikas Petrauskas – įsteigė orkestrą, vadovavo bažnyčios chorui. 1944 m. bažnyčia buvo nuniokota, čia dirbę kunigai ištremti į Sibirą. Neogotikos stiliaus bruožų turinti bažnyčia kelia į viršų du bokštus, o viduje saugo tris altorius, XIX a. Varšuvoje gamintą Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės vitražą, puošnią paauksuotą sakyklą, šventųjų atvaizdais dekoruotas klausyklas ir kt.

12 Obelių spirito varykla

Nors miesto pavadinimas kilo nuo obelų, dabar miestelis garsėja vienu didžiausių alkoholio gamybos padalinių Lietuvoje – čia įsikūrusi AB „Vilniaus degtinė“ grūdinio spirito varykla. Įdomu tai, kad ši spirito varykla skaičiuoja jau 105 metus, nes pirmoji gamykla dvaro sodyboje iškilo grafo Jono Pšezdzieckio dėka

Obelių miesto panorama

1907 m. Po Pirmojo pasaulinio karo spirito varykla buvo nuniokota, todėl Aleksandras Pšezdzieckis susirūpino jos atkūrimu, tačiau galutinai šis verslas suklestėjo tik po Antrojo pasaulinio karo. 1975–1977 m. iškilo ir Obelių apylinkėse dabar dominuojantys du varyklos bokštai – dūmtraukis ir vandens bokštas, naudojami ir šiomis dienomis. Dabar šie spirito varyklos pastatai paskelbti kultūros paveldo objektu.

Obelių spirito varykla

Obelių vėjo malūnas

13 Obelių dvarvietė

Obelių ežero krante išlikusioje Obelių dvarvietėje stovi vėjo malūnas, sandėlis, arklidė ir kumetynas. Neišlikę mediniai dvaro rūmai buvo pastatyti XVIII a. šeimininkų Petkevičių (rūmai sudegė per Pirmąjį pasaulinį karą). Dabartinis malūnas pastatytas apie 1840 m. valdant grafams Pšezdzieckiams. Obelių dvarvietė su parku užima 14 ha plotą.

ROKIŠKIS

14 Rokiškio miesto aikštė

Vienas gražiausių mūsų šalies miestų Rokiškis gali didžiuotis ir centrine aikšte – urbanistikos paminklu – menančia Tyzenhauzų valdymo laikus. Klasicistinio stiliaus miesto aikštė susiformavo XVIII–XIX a. ir iki

Rokiškio miesto aikštė

šių dienų išlaikė autentišką struktūrą. Ignoto Tyzenhauzo nurodymu stačiakampė miesto aikštė su joje stovinčia bažnyčia sujungta su dvaru beveik kilometro ilgio alėja. Nepriklausomybės a. stovi įspūdinga Rokiškio bažnyčia, miesto įkūrimo 500 metinėms paminėti iškilęs „Arkos" paminklas (skulpt. L. ir G. Žukliai, archit. N. Bučiūtė ir L. Markejevaitė).

1931 m. aikštės vakarinėje dalyje iškilo Nepriklausomybės paminklas (skulp. R. Antinis). Ant laiptuoto pjedestalo stovi beveik vertikalus obeliskas. Paminklo į bažnyčią atgręžtoje pusėje yra sėdinčio vaidilos ir lietuvio kario figūros, rytinėje – stovinti lietuvaitė, pakeltose rankose laikanti skyde pavaizduotą spinduliuojančią saulę su kryžiumi užlaužtais galais. Žemiau figūros yra įrašas: „1918–1928". XX a. septintajame dešimtmetyje datą ir kryžių su užlaužtais galais saulės diske vietos valdžios nurodymu autorius užtinkavo. 1989 m. paminklą restauravo skulptorius Robertas Antinis (paminklo autoriaus sūnus). Paminklas – tautinio atgimimo simbolis.

Rokiškio Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia

15 Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia

Pirmoji bažnytėlė Rokiškyje iškilo 1500 m. Vėliau vietoj jos buvo pastatyta kita šventovė, dar viena čia iškilo XVIII a. Dabartinė bažnyčia sudegusios vietoje buvo pašventinta 1877 m., nors interjero darbai dar iki galo nebuvo baigti. Visus galutinius darbus atliko bažnyčios projekto autorius Frydrichas Gustavas fon Šachtas ir architektas Georgas Verneris: iškilo varpinės bokštas, Šv. Juozapo koplyčia, buvo įrengtas ir bažnyčios interjeras. Rokiškio šventovė išsiskiria neįprasta savo architektūra: vietoj bokštelio jos fasade dominuoja laiptuotas skydas ir ažūrinis atikas. Šventovės interjeras taip pat vertingas. Bažnyčia įrengta prabangiai ir skoningai. Čia stovi Vienoje kurtos skulptūros, viena iš jų – bažnyčios fundatoriaus grafo Reinoldo Tyzenhauzo figūra, laikanti Rokiškio bažnyčios maketą. Šventovės sakykla taip pat labai puošni: išsiskiria sakyklos drožyba, evangelistų skulptūros ir kt.

Rokiškio dvaro oficina

16 Rokiškio dvaras

Rokiškio vietovė buvo žinoma jau XV a., kai šios valdos priklausė Astikams, vėliau kunigaikštienei Elenai, Mikalojui Radvilai. Iki 1715 m. dvaro sodybą valdė Krošinskių giminė, tačiau tuos laikus menanti sodyba neišliko. Po šių savininkų dvaras perėjo grafams Tyzenhauzams, kurių dėka pačiame Rokiškyje iškilo pagrindinė aikštė, kalvė, alaus darykla, malūnas. Dvaras itin suklestėjo Ignoto Tyzenhauzo valdymo laikais: iškilo dvaro rūmai, oficinos, sužaliavo parkas. XIX a. Rokiškio dvaras galėjo didžiuotis čia įkurta oranžerija, gamtos tyrimų laboratorija. XX a. pr. dvaro pastatų ansamblis buvo atnaujintas: tapo erdvesnis, gražesnis, rūmus puošė grafų dailės kūrinių kolekcijos, muzikos instrumentai. 1952 m. dvare įsikūrė Rokiškio krašto muziejus, kviečiantis apsilankyti buvusioje dvaro sodyboje, išvysti grafų Tyzenhauzų laikus menančių paveikslų, puošnių salių ir vienintelę Lietuvoje grafų drabužių kolekciją. Rokiškio dvaro sodyba tapo Europos Komisijos ir Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos projekto „Lietuvos turizmo traukos vietovė 2011. Atstatyti ir turizmui pritaikyti statiniai" nugalėtoja.

ⓘ www.muziejusrokiskyje.lt

Kupiškio kraštas

Kupiškis-Noriūnai-Palėvenė-Stirniškiai-Subačius

Kupiškio rajono savivaldybės herbas

	34 km		4 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	10		✓		✓		✓

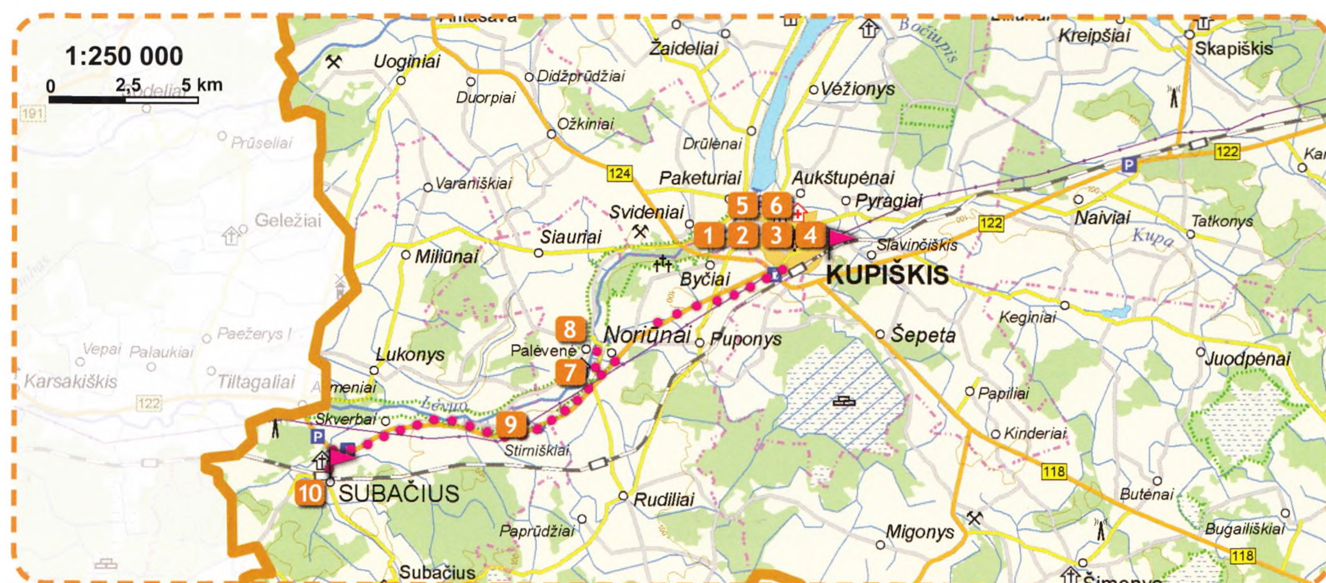
Lietuvos šiaurės rytuose įsikūręs Kupiškio kraštas, kviečiantis pasisvečiuoti Aukštaitijos regione, pakeliauti senaisiais plentais ir naujaisiais keliais tarp miškų ir telkšančių ežerų. Aplankydami Kupiškio miestą ir aplinkines krašto vietoves, išgirsime ypatingą vietinių gyventojų tarmę – kupiškėnų šnektą. Keturių kelių sankryžoje įsikūręs Kupiškis 1 – rajono savivaldybės centras, jaukus ir savitas miestas, per kurį teka Kupos upė, davusi vardą pačiam miestui, tyvuliuoja dirbtinės marios, stovi legendomis apipintas piliakalnis.

Pažintį su miestu pradėkime Gedimino g. 2 – čia įsikūręs Kupiškio etnografijos muziejus 2, supažindinantis su krašto istorija ir tradicijomis. Aukštai bokštus kelia ir miesto puošmena – Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia 3, matoma bet kurioje miesto vietoje. Tačiau mums nereikia toli keliauti, nes ji čia pat – Gedimino g. 1. Pasigrožėję įspūdingu bažnyčios fasadu, viduje saugomomis vertybėmis, galime paieškoti mieste išsidėsčiusių vėjo malūnų. Trys malūnai 4 – trijose skirtingose gatvėse: S. Dariaus ir S. Girėno g. 12A, Atgimimo g. 31, Malūnų g. 9A. Patogiausia iš pradžių nuo bažnyčios sukti į kairėje pusėje esančią Atgimimo g., po to judėti į miesto rytus ir pasiekti S. Dariaus ir S. Girėno gatvę. O su šia gatve kertasi Malūnų g., taigi išvysime ir trečiąjį vėjo malūną.

Keliaukime prie Kupiškio marių ir stūksančio piliakalnio 5, kuriuos patogiausia pasiekti traukiant šiaurės kryptimi Lėvens arba Piliakalnio gatvėmis. Nuo piliakalnio dar sykį apžvelgę Kupiškio panoramą, atsipūskime prie Kupiškio marių įrengtoje poilsiavietėje 6.

Nuo marių grįžkime per miesto centrą ir pasiekę S. Dariaus ir S. Girėno g. važiuokime pietvakarių kryptimi 2406 keliu. Įvažiuosime į 122 kelią, kuriuo už 7 km pasieksime prie kelio įsikūrusį Noriūnų kaimą. Čia stovi išties įspūdingas Noriūnų dvaras 7 su gražiais rūmais, dviem įdomiais dolomito bokšteliais ir parku. Pervažiavę per Lėvens upę atsidursime Palėvenės kaime, garsėjančiame dominikonų vienuolyno statinių ir Šv. Domininko bažnyčios ansambliu 8.

Važiuodami toliau 122 keliu, už maždaug 8 km pasieksime Stirniškių kaimą, galintį pasigirti Lėvens upės vingiais ir Palėvenės dvaru 9. Šalia dvaro arklidžių, išsiskiriančių dolomitinėmis kolonomis, išvysime dolomito atodangą, paskelbtą geologiniu paveldo objektu. Paskutinė stotelė – Subačiaus miestas 10, įsikūręs prie 122 kelio ir geležinkelio linijos, nulėmusios ir šio miesto atsiradimą. Už Subačiaus plyti didžiuliai miškų masyvai, lydėsiantys mus tolesniame kelyje. ▪

Kupiškio panorama nuo piliakalnio

KUPIŠKIS

1 Kupiškio miestas

Kupos ir Lėvens upių santakoje įsikūręs Kupiškio miestas pirmą kartą kaip miestelis paminėtas 1529 m. Manoma, kad miesto savivaldos teises gavo 1791–1792 m. Ne kartą gaisrų niokotas miestas pradėjo augti 1873 m. nutiesus geležinkelį Daugpilis–Šiauliai–Liepoja.

Kupiškio miesto panoramoje išsiskiria dviejų grakščių bokštų Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia. L. Stuokos Gucevičiaus aikštėje stovi paminklas kraštiečiui architektui Laurynui Stuokai-Gucevičiui (skulpt. V. Krutinis), 2001 m. atidengta „Besileidžiančio angelo" skulptūra, medžio skulptūrų kompozicija „Senovinės kupiškėnų vestuvės" (dail. H. Orakauskas). Aikštėje stovi ir seniausias miesto pastatas – XVIII a. statytas Hanzos pirklių linų sandėlis. Gedimino g. 2, sename, 1823 m. didikų Čartoriskių įsteigtos mokyklos pastate įsikūręs Kupiškio etnografijos muziejus.

2 Kupiškio etnografijos muziejus

Kupiškio etnografijos muziejaus istorija prasidėjo 1937 m., kai Kupiškio žemės ūkio kooperatyvo valdybos rūpesčiu buvo pradėti rinkti pirmieji eksponatai. Muziejus pradėjo veikti 1943 m., tačiau po metų patalpos buvo atimtos. 1945–1962 m. Kupiškyje muziejaus nebuvo. 1984 m. muziejus duris atvėrė dabartiniame naujai renovuotame pastate. Muziejaus rinkinį sudaro archeologijos, buities ir etnografijos, meno, raštijos, numizmatikos eksponatai, nuotraukos, supažindinama su XIX a. pab. – XX a. pr. krašto istorija.

ⓘ www.muziejai.lt/kupiskis/kupiskio_etnografijos_muziejus.htm

3 Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Kupiškyje buvo pastatyta 1616 m. 1721 m. užrašas ant bažnyčios durų skelbė, kad bažnyčia statyta grafo Vilhelmo Tyzenhauzo. Šventovei sunykus, buvo pastatyta kita bažnyčia, tačiau ji sudegė per gaisrą. Naujoji bažnyčia pastatyta 1721 m. Kupiškyje 1790–1791, 1798–1801 ir 1814 m. kunigavo lietuvių poetas Antanas Strazdas. Dabartinė Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia pastatyta 1900–1914 m. pagal Konstantino Rončevskio projektą. Didelės neogotikinės bažnyčios fasadą puošia du tritarpsniai bokštai su smailėmis, viduryje įkomponuotas portalas, dvigubas smailiaarkis langas, trikampis frontonas, nišos, arkučių eilės. Bažnyčios viduje įrengti trys neogotikinių formų altoriai, puošni sakykla (aut. A. Zaborskas), yra Nukryžiuotojo, šventųjų skulptūrų, vyskupo Kazimiero Paltarako bareljefas, sukurtas skulptoriaus Petro Rimšos.

4 Trys malūnai

Kupiškio mieste išsibarstę trys vėjo malūnai, paskelbti technikos paminklais. S. Dariaus ir S. Girėno g. 12A stovi pats seniausias – 1880 m. statytas Šmito malūnas, kuriame saugoma ir išlikusi technologinė įranga. Atgimimo g. 31 – keturių aukštų kepurinis malūnas, iškilęs XIX a. pab. – XX a. pr. Tuo pačiu metu statytas ir trečiasis kepurinis vėjo malūnas, esantis Malūnų g. 9A.

5 Kupiškio piliakalnis

Kupiškio miesto pakraštyje, prie Kupiškio tvenkinio, stūkso Aukštupėnų piliakalnis. Jis datuojamas I–II tūkst., pašlaitėje rasta ir senovės gyvenvietė su grublėtos ir žiestos keramikos fragmentais. Piliakal-

Kupiškio (Aukštupėnų) piliakalnis

nio šlaitai nėra labai statūs, į viršūnę veda šiaurrytinėje dalyje įrengti laiptai. Nuo kalno atsiveria platus Kupiškio miesto ir apylinkių vaizdas. Apie piliakalnį pasakojama legenda – esą šį kalną supylė du milžinai, kurie rūkydavo pypkes ir vienoje vietoje iškratydavo pelenus. Taip ir susidaręs šis Kupiškio miesto istoriją menantis piliakalnis.

6 Kupiškio marios

Šalia Kupiškio piliakalnio tyvuliuoja Kupiškio marios, įrengtos 1984 m. užtvenkus Lėvens upę (dabartinės marios susiformavo per dvejus metus). Dirbtinio tvenkinio plotas – 828 ha. Jo pakrantės – itin mėgstama kupiškėnų ir miesto svečių poilsio, švenčių vieta.

NORIŪNAI

7 Noriūnų dvaras

Noriūnų kaime stovi kultūros paveldo objektu paskelbta senoji Noriūnų dvaro sodyba. Nuo XVI a. dvaras turėjo gana daug savininkų – jį valdė Naruševičiai, Baločinskai, Tiškevičių, Oginskių giminės. Dvaro rūmai perstatyti 1885 m., šeimininkaujant Zigmui Venslovavičiui. Pasakojama, kad dvaro rūmų statybai vadovavo architektas iš Prancūzijos. Puošnus pagrindinis rūmų įėjimas, išsiskiria du dolomitiniai bokštai, kuriuose buvo ledainė ir rūkykla. Po Pirmojo pasaulinio karo dvaras atiteko Jonui Adomoniui, kurio sesuo –

Noriūnų dvaro rūmai

Kupiškio marios

Pranciška Ieva Adomonytė – 1921 m. ištekėjo už lietuvių poeto Kazio Binkio. Vestuvėse, kurios vyko dvare, dalyvavo rašytojai Liudas Gira, Juozas Tumas-Vaižgantas. 1926–1987 m. dvaro oficinoje veikė mokykla, liaudies architektūros stiliaus kumetyne 1926–1940 m. – senelių prieglauda. Po Antrojo pasaulinio karo dvaras buvo nacionalizuotas. Be rūmų, dvaro sodyboje taip pat išlikę šeši ūkiniai pastatai ir parkas.

PALĖVENĖ

8 Palėvenės dominikonų vienuolyno ir bažnyčios ansamblis

Dešiniajame Lėvens upės krante įsikūręs vienas mažiausių miestelių Lietuvoje – Palėvenė. Jo istorija neatsiejama nuo Šv. Domininko bažnyčios ir dominikonų vienuolyno. Palėvenės bažnyčios ir vienuolyno statybas fundavo Ukmergės žemės teisėjas Mykolas Počobutas. Apie bažnyčios ir vienuolyno atsiradimą pasakojama legenda: nuo švedų kariuomenės miško koplyčioje pasislėpęs M. Počobutas pasižadėjo, kad jei liks gyvas, pastatys bažnyčią. Mūrinė Šv. Domininko bažnyčia pradėta statyti 1676 m., galutinai jos ir vienuolyno statybos užbaigtos XVIII a. pabaigoje. Bažnyčios interjeras itin puošnus: įrengti devyni altoriai su skulptūromis, yra išlikusių dekoro detalių. Šventovė priklauso kultūros paveldo objektui – Palėvenės dominikonų vienuolyno statinių ansambliui.

Išlikusį vienuolyno kompleksą taip pat sudaro vienuolyno gyvenamasis namas, sandėlis, svirnas, arklidė su ratine ir aukšta mūro tvora su vartais. Mūrinis gyvenamasis namas yra netaisyklingos „P“ formos, dviejų aukštų, yra išlikusių XVIII a. vienuolių portretų, dekoratyvių fragmentų.

Palėvenės bažnyčioje 1753 m. rugpjūčio 5 d. buvo pakrikštytas garsus architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius (1753–1798). 1858 m. vyskupas Motiejus Valančius (1801–1875) Palėvenėje pradėjo blaivybės sąjūdį.

Palėvenės Šv. Domininko bažnyčia

STIRNIŠKIAI

Palėvenės dvaro rūmai

9 Palėvenės dvaras

Stirniškių kaime išlikęs senasis Palėvenės dvaras, priklausęs Komarų giminei. 1654 m. dvare įsikūrė Mykolas Komaras, vėliau – ir kiti giminės palikuonys. 1708 m. broliai Mikalojus ir Andrius Komarai pasidalijo dvaro žemę, gyvenvietes ir dvarui priklausiusius kaimus. Tuo laiku dvaro sodybą sudarė rezidentiniai gyvenamieji pastatai, spirito varykla su pirtimi, ūkiniai pastatai, sodas. Laikui bėgant dvaro sodyba buvo plečiama, perkamos naujos žemės. XIX a. pabaigoje dvaras turėjo ir naujų žemės ūkio mašinų. Nors 1940 m. dvaras buvo nacionalizuotas, bet Nepriklausomybės metais dvarą atgavo Bogdano Komaro anūkė Nijolė Marija Milaknienė. Dvaras paskelbtas kultūros paveldo objektu.

Lėvens upės slėnyje, šalia dvaro ūkinių pastatų, galime išvysti atsivėrusią dolomitų atodangą, vadinamą Stirniškių vardu.

ⓘ www.palevene.lt

SUBAČIUS

10 Subačiaus miestas

Subačiaus gyvenvietė arba Naujasis Subačius įsikūrė 1873 m., nutiesus geležinkelio liniją Radviliškis–Daugpilis. O Senasis Subačius, istoriniuose šaltiniuose minimas nuo XVI a., yra už 4 km. 1886 m. Naujajame Subačiuje gyveno per 100 gyventojų, o XX a. pr. iš Senojo Subačiaus čia buvo perkeltas valsčiaus centras. Tuo metu Naujasis Subačius, arba Subačiaus geležinkelio stoties gyvenvietė, sutrumpintai jau buvo vadinamas Subačiumi. 1940 m. Subačiuje buvo pastatyta vienabokštė Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia. 1958 m. suteiktos miesto teisės.

Biržų apylinkės

Vabalninkas-Biržai-Pabiržė-Likėnai-Karajimiškis-Butautai

Biržų rajono savivaldybės herbas

	65 km		7 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	17		✓		✓		✓

Biržų kraštas garsėja savo istorine praeitimi, vandens telkinių gausumu, vietinių gyventojų svetingumu ir alaus stiprumu. Kelionę pradėkime nuo tipiško Biržų krašto miesto – Vabalninko. Čia galėsime apsilankyti Vabalninko miesto muziejuje 1 (S. Nėries g. 14), kuriame susipažinsime su žymių vietos žmonių gyvenimais. Iš muziejaus keliaukime į senąją Vabalninko miesto dalį 2, kur aplankysime vietas, kuriomis ir vaikščiojo šie garbingi ponai. Pakeliui į senąją miesto dalį aplankykime Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią 3 (S. Nėries g. 2). Paryžiaus g. 23 galime apžiūrėti garsaus šio krašto tautodailininko Vido Jatulevičiaus drožinių galeriją.

Kitas kelionės tikslas – Biržai. Iš Vabalninko į Biržus vykstame 124 keliu. Pakeliui galime užsukti į Šukionių kaimo bendruomenės muziejų (apie 10 km nuo Vabalninko) bei garsiojo kūrinio „Dievų miškas" autoriaus Balio Sruogos memorialinę sodybą Baibokų kaime (apie 7 km nuo Šukionių k., šalia kelio Biržai–Vabalninkas).

Aplankę Vabalninką bei jo apylinkes, pradėkime pažintį su vienu seniausių Lietuvos miestų – Biržais. Kirtę miesto ribą, keliaukime Vabalninko g. šiaurės rytų kryptimi iki sankirtos su Geležinkelio gatve. Jei dar neaplankėme siauruko Anykščiuose, čia laukia pažintis su siaurojo geležinkelio kompleksu 4. Ant bėgių rasime ir garvežį. Iš Geležinkelio g. pasukime į Kęstučio gatvę, pavažiavę apie 300 m rytų kryptimi, pasieksime sankryžą su Vytauto g. Prieš akis – XX a. pradžios pašto pastatas. Sukime į kairę ir keliaukime apie 400 m šiaurės rytų kryptimi, kol kairėje išvysime miesto aikštę ir boluojančius Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios 5 (Radvilos g. 5) bokštus. XIX a. statyta bažnyčia – halinė, turinti baroko ir klasicizmo bruožų.

Nuo bažnyčios paėjėję 100 m šiauriau, galėsime tiltu nužingsniuoti iki Biržų pilies 6 (Radvilos g. 3). Miesto istorija neatsiejama nuo kunigaikščių Radvilų vardo. Turime puikią galimybę ne tik pasižvalgyti po pilies teritoriją, kuri matė ne vieną karą, bet ir susipažinti su Biržų istorija. Nuo 1988 m. atstatytuose Biržų pilies rūmuose įsikūręs Biržų krašto muziejus „Sėla".

Tęsdami kelionę, paėję apie 200 m Radvilų g., pasukę į dešinę, negalime nepastebėti raudonomis plytomis panoramoje išsiskiriančių, XIX a. statytų neogotikinio stiliaus evangelikų reformatų maldos namų 7 (Reformatų g. 1), primenančių didikus Radvilas, kurie rėmė ir platino šį tikėjimą.

Pasigrožėję bažnyčia sukime į pietus Vytauto g. link, už 100 m – posūkis į kairę. Toliau keliausime J. Basanavičiaus gatve (apie 700 m) iki sankirtos su Jaunimo gatve. Ja reikės eiti į šiaurę, kol pamatysime pėsčiųjų

Biržų pilis

tiltą per Širvėnos ežerą 8. Perėję tiltą, seniausio Lietuvoje dirbtinio ežero, užtvenkto XIX a. vid., pakrantėje rasime grafų Tiškevičių sukurtą išplėtotos kompozicijos, išraiškingų architektūrinių formų, vieną gražiausių romantizmo laikotarpio dvarų – Astravo dvaro ansamblį 9. Iš Astravo dvaro grįžkime iki automobilio ir išvažiuokime iš miesto Pasvalio gatve.

Kelionę tęskime Pasvalio link pietvakarių kryptimi, kur už maždaug 9 km yra įsikūręs jaukus miestelis – Pabiržė. Čia apžiūrėkime likusius dvaro sodybos 10 pastatus, jau iš toli keliautojus pasitinkančią neogotikinę Švč. Trejybės bažnyčią 11, paminklus Vytautui Didžiajam ir švietėjui Motiejui Valančiui 12. Pabiržėje pasukę į dešinę šiaurės link, už 1,5 km, pasieksime Likėnų gyvenvietę, kuri garsėja Smardonės šaltiniu 13. Čia yra gražus parkas, trykšta mineralinio vandens šaltiniai, veikia reabilitacijos centras.

Kelionę tęskime Užubalių link, kurie nuo Likėnų gyvenvietės nutolę apie 5 km. Nuoroda „Užubalių telmologinis draustinis" 14 rodo kelią natūralaus gamtos kampelio link, kuriame auga reta augmenija, saugų prieglobstį randa gyvūnai. Pasivaikščiokime draustinyje įrengtais takais, susipažinkime su retais Lietuvoje augalais ir gyvūnais.

Draustinyje galime pamatyti ir smegduobių. Žymiausia yra vadinama Karvės ola 15, esanti Karajimiškio kaime, pusiaukelėje tarp Užubalių gyvenvietės ir Biržų. O prie pat kelio pamatysime Geologų duobę 16.

Vykime į paskutinį kelionės tašką – Butautų dvarą 17, kuris ir seniau, ir dabar garsėja čia gaminamu alumi. Važiuokime šiaurės vakarų kryptimi ir už 12 km atvyksime į Butautus, kur ir įsikūręs dvaras. Čia galima ne tik susipažinti su dvaro istorija, bet ir paskanauti žymiojo Butautų dvaro alaus. ▪

VABALNINKAS

1 Vabalninko muziejus

S. Nėries g. 14 įsikūręs Vabalninko muziejus, pradėjęs veiklą 1995 m. Po dešimties metų muziejus tapo Biržų krašto muziejaus „Sėla" padalinys. Įrengtos ekspozicijos supažindina su žymiais Vabalninko krašto politikos, kultūros ir visuomenės veikėjais, etnografijos rinkiniais. Muziejuje vyksta parodos, edukaciniai užsiėmimai.

ⓘ www.birzumuziejus.lt/lt/vabalninko-filialas

2 Senoji miesto dalis

Vabalninko miestas yra įsikūręs Biržų krašte, šiaurinėje jo dalyje teka Vabalos upė. Dabar Vabalninkas yra seniūnijos centras, o pirmą kartą vietovė buvo paminėta XVI a. Vabalninkas nuo seno garsėjo linais. Čia išauginti linai per Rygą buvo eksportuojami į Vakarų Europą, taigi buvo ir pagrindinis gyventojų pragyvenimo šaltinis. Nenuostabu, kad 1792 m. miestui suteiktame herbe vaizduojamas linus sveriantis žmogus. Kartu su herbu Lietuvos ir Lenkijos valdovas Stanislovas Poniatovskis suteikė ir laisvojo miesto teises. Vabalninkas garsėja iš čia kilusiais žymiais žmonėmis: Baibokų kaime gimusiu Baliu Sruoga, Kateliškių k. – Nepriklausomybės Akto signataru Alfonsu Petruliu ir kt. Apie tris šimtmečius Vabalninke gyvavo gausi žydų bendruomenė, kurią liudija išlikusios senosios žydų kapinės.

3 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Vabalninko miestą puošia didinga Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia, baltuo-

jančiomis klasicizmo ir baroko formomis išsiskirianti visoje vietovėje. Pirmoji medinė bažnytėlė Vabalninke buvo pastatyta dar 1617 m., vėliau ją keitė vis naujesnės šventovės, tačiau gaisrai jas sunaikindavo. Dabartinė Vabalninko bažnyčia buvo pastatyta 1814–1817 m., o konsekruota po metų Adomo Korvin-Kosakovskio. Nors bažnyčia buvo didinama ir gražinama, Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų metais ji ir vėl nukentėjo, vėliau – vėl atnaujinta. Dabar Vabalninko šventovę puošia du bokštai, viduje – penki altoriai, 1904 m. sukurtas vitražisto Vladislavo Pšibitnevskio vitražas. Viena svarbiausių vertybių – apie 1890 m. meistro Juozapo Radavičiaus padirbintas vargonų prospektas. Bažnyčios šventoriaus akmeninėje tvoroje įrengtos Kryžiaus kelio stočių koplytėlės, šalia stovi ir balta dviaukštė varpinė.

BIRŽAI

Biržų siaurukas

4 Siaurojo geležinkelio kompleksas

Siaurukas – tai 750 mm pločio vėžės geležinkelis, vienas unikaliausių mūsų šalies technikos paveldo objektų. Siaurojo geležinkelio linija Biržus pasiekė 1921–1922 m., kai buvo ilginama Gubernijos–Biržų geležinkelio atkarpa. Mieste iki šių dienų yra išlikę stoties ir depo pastatai, sandėliai, vandens bokštas, atnaujintas lokomotyvas ir siaurojo geležinkelio atkarpa Panevėžys–Biržai.

5 Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Biržuose iškilo apie 1500 m. Mikalojaus Radvilos iniciatyva. Kita bažnyčia, kuria rūpinosi Vilniaus vyskupas Albertas Radvila, iškilo 1515 m. Bėgant metams, abi šventovės sumenko. Biržų savininkė Liudvika Karolina Radvilaitė 1692 m. įrengė naują nedidelę katalikų bažnyčią. XVIII a. vid. – XIX a. pradžioje būta dar dviejų bažnyčių, kol galiausiai pagal architekto Lauryno Cezario Anikinio projektą grafas Jonas Tiškevičius 1857–1861 m. pastatė dabartinę mūrinę bažnyčią. Ji 1879 m. konsekruota. Baltuojančios bažnyčios fasade kyla du bokštai, tarp kurių centre įsiterpęs frontonas. Šventovės vidų puošia arkos, ornamentika, sienų tapyba. Bažnyčioje esantys trys altoriai, sakykla, klausyklos, vargonų prospektas – neobarokinio stiliaus dirbiniai. Tiškevičių giminės herbas puošia 1879 m. kurtus vargonus, Biržų miesto herbas – medines ložes. Fundatoriaus J. Tiškevičiaus atminimą saugo memorialinė lenta prie įėjimo į bažnyčią.

6 Biržų pilis

Biržų kraštą garsina didinga Biržų pilis, kurios rūmuose yra įsikūręs Biržų krašto muziejus „Sėla“. Kristupo Mikalojaus Radvilos Perkūno dėka 1589 m. iškilusią tvirtovę sudarė reprezentaciniai rūmai, evangelikų reformatų bažnyčia, arsenalas ir maisto sandėliai, kareivinės bei kiti pastatai. Tvirtovė ir miestas sudarė vientisą gynybinį kompleksą. Per karus su švedais ji buvo apgriauta ir tik 1682 m. galutinai atstatyta. Ši tvirtovė buvo gerokai didesnė už pirmąją. Šiaurės karo metu (1701 m.) čia lankėsi Rusijos caras Petras I ir Lietuvos ir Lenkijos karalius Augustas II, jie sudarė sutartį prieš Švediją. Visai netrukus, 1704 m., švedai rūmus ir kitus tvirtovės pastatus susprogdino. 1978–1988 m. buvo rekonstruoti reprezentaciniai pilies rūmai, po dviejų dešimtmečių pradėti ginklų arsenalo atstatymo darbai. Pilies teritorijoje taip pat išlikę: tiltas, dvi parakinės, vartų ir gynybinių statinių fragmentai. Tai vienintelė geriausiai Lietuvoje išsilaikiusi bastioninio tipo tvirtovė.

ⓘ www.birzumuziejus.lt

7 Evangelikų reformatų bažnyčia

Biržų miesto kraštovaizdyje raudonuojanti evangelikų reformatų šventovė buvo pastatyta XIX a. Pirmoji šventovė Biržuose iškilo reformatų šalininko Kristupo Mikalojaus Radvilos Perkūno iniciatyva XVI a. pabaigoje. Po šimtmečio bažnyčia buvo nuniokota gaisro, o ją pakeitusi šventovė laikui bėgant sumenko. Pagal architekto Heinricho Šelio projektą statyta dabartinė šventovė, konsekruota 1874 m., tapo pagrindiniu čia gyvenusių evangelikų reformatų centru. Biržų evangelikų reformatų šventovė įspūdinga neogotikinėmis architektūros formomis, į viršų smailę keliančiu bokštu, smailiais arkiniais langais.

8 Pėsčiųjų tiltas per Širvėnos ežerą

Norėdami pėsčiomis pasiekti Astravo dvaro sodybą, turime pereiti įspūdingo ilgio – 525 m – pėsčiųjų tiltą

Astravo dvaras

per Širvėnos ežerą, kuris Astravo dvarą jungia su Biržų miestu. 340 ha ploto Širvėnos ežeras – tai dirbtinis vandens telkinys, susiformavęs XVI a. patvenkus Apasčios ir Agluonos upes. Tai – seniausias tvenkinys Lietuvoje.

Pėsčiųjų tiltas per Širvėnos ežerą

9 Astravo dvaras

Biržų miesto šiaurinėje dalyje – Astrave – stovi dvaro sodyba, kurią XIX a. iš kunigaikščio Dominyko Radvilos įsigijo grafas Mykolas Tiškevičius. Tiškevičių šeimai, dėl vykusių teisminių ginčų, dvaras atiteko ne iš karto, todėl dvaro sodyba pradėta atnaujinti jau kito šeimos nario – Jono Tiškevičiaus. Jo pastangomis per 20 metų buvo pastatyti dvaro rūmai, didingas tiltas, sukurtas parkas, paviljonai, kiti sodybos pastatai (vartininko namelis, raudonų plytų arklidės). Pagal itališkų vilų pavyzdį statytas dvaro rūmų ansamblis (archit. T. Tišeckis) puoštas bokšteliu-belvederiu, gražiomis arkadų eilėmis, plačiais langais, kolonomis. Čia iki XX a. ketvirtojo dešimtmečio puikavosi ir dvi liūtų skulptūros iš ketaus, dabar stovinčios prie Vytauto Didžiojo karo muziejaus Kaune. Astravo dvare jas pakeitė kopijos. Astravo rūmų interjeras taip pat labai puošnus – tą liudija išlikusios kolonos, medžio apdaila. Tiškevičių valdymo laikais dvare buvo kaupiama biblioteka, turtinga žemėlapių, dailės kūrinių, archeologijos, etnografijos rinkinių – visa tai dabar išbarstyta po Lietuvos (Nacionalinis, M. K. Čiurlionio dailės muziejai) ir užsienio muziejus. 1956–1965 m. Astravo dvaro rūmai buvo restauruoti. Rūmuose dabar įsikūrusi lininių gaminių fabriko AB „Siūlas“ administracija.

Šalia baltuojančių dvaro rūmų yra išlikęs ir raudonų plytų tiltas, kaip užtvanka statytas 1858–1860 m. Didingą romėnų akveduką primenantis tiltas – 51 m ilgio, jo mūre išlikęs akmuo su statybos data ir fundatoriaus inicialais. Kartu su visa Astravo dvaro sodyba tiltas yra valstybės saugomas kultūros paveldo objektas.

Astravo dvaro tiltas-užtvanka

PABIRŽĖ

10 Pabiržės dvaro sodyba

Netoli Pabiržės miestelio galima išvysti buvusios Pabiržės (Balandiškių) dvaro sodybos likučius – medinį namą, kalvės sienas, pieninę. Šis buvęs dvaro pastatų kompleksas yra kultūros paveldo objektas.

Žinoma, kad XVII a. Pabiržės dvaras priklausė Rastauskams, XVIII a. – Borovskiams, vėliau čia šeimininkavo Bistromai, Kamarauskai. Būtent pastarieji savininkai XIX a. pastatydino dvaro sodybą, kurios likučių galime išvysti ir šiandien. Tarpukariu dvaras buvo išparceliuotas, savininkei Marijai Kamarauskienei buvo palikta tik nedidelė sodybos dalis, o pati vietovė pavadinta Balandiškių kaimu.

11 Švč. Trejybės bažnyčia

Įspūdinga Pabiržės Švč. Trejybės bažnyčia – neogotikinė šventovė su dviem didingais bokštais. Pirmoji bažnytėlė Pabiržėje pastatyta 1515 m., vietoj jos iškilusi medinė šventovė laikui bėgant sumenko ir apgriuvo. Pabiržės parapijiečiai mūrinę bažnyčią turėjo nuo 1772 m., o po daugiau nei šimtmečio imtas rengti naujos dabartinės bažnyčios projektas. Raudonų plytų Švč. Trejybės bažnyčia pastatyta 1898–1910 m. klebono Antano Rumševičiaus rūpesčiu. Laikui bėgant buvo gražiai sutvarkytas šventovės vidus ir bažnyčia iškilmingai konsekruota 1929 m. Antrojo pasaulinio karo metu bažnyčia buvo nuniokota. Sovietmečiu iki 1982 m. Pabiržėje gyveno vyskupas Vincentas Sladkevičius. Nišomis, arkadomis, rozete, trikampiu frontonu puošta Švč. Trejybės bažnyčia stebina ir ją juosiančia raudonų plytų tvora su arkiniais vartais.

Pabiržės Švč. Trejybės bažnyčia

12 Paminklai Vytautui Didžiajam ir Motiejui Valančiui

Šalia Pabiržės Švč. Trejybės bažnyčios 1930 m. pastatytas paminklinis biustas Lietuvos valdovui Vytautui Didžiajam. Postamentas, ant kurio užkeltas baltuojantis didžiojo kunigaikščio biustas, puoštas Gedimino stulpais. Šio paminklo statyba rūpinosi klebonas I. Andrašiūnas ir P. Dilis. Šalia Vytauto Didžiojo paminklo, priešais bažnyčią, puikuojasi ir kitas paminklinis biustas – blaivybės sąjūdžio pradininkui Motiejui Valančiui, iškilęs 1932 m. Šie paminklai sovietmečiu buvo sunaikinti ir atkurti tik Lietuvai atkūrus nepriklausomybę.

Paminklas Vytautui Didžiajam Pabiržėje

LIKĖNAI

13 Smardonės šaltinis

Likėnų gyvenvietė garsėja trykštančiu mineralinio šaltinio vandeniu ir purvu, kuriuo gydomi į Likėnų kurortinę vietovę atvykę ligoniai. Ši vietovė buvo vadinama ir Smardonės vardu, nes iš kelių metrų gylio trykštantys vandens šaltiniai yra būdingo nemalonaus sieros kvapo. XVIII a. prie Biržų veikusi gydykla jau naudojo Smardonės versmių vandenį, juo įvairias ligas gydydavo ir apylinkių žmonės. Ištyrus versmių vandenį, XIX a. Likėnų dvaro sodyboje buvo įkurta gydykla ir viešbutis. Po kelerių metų sudegus gydyklos pastatams

Smardonės šaltinis

ir 1921 m. išparceliavus dvarą, gydyklos ir čia veikusio kurorto nebeliko. Vietovė atsigavo 1938 m. pastačius naująjį gydyklos pastatą ir vėl įkūrus kurortą. Agronomas Juozas Narušas šalia gydyklos įkūrė ir 4 ha ploto parką, derantį su mineralinio šaltinio versmėmis, kuris ir dabar supa Likėnų gydyklą. Jame trykšta mineralinio vandens šaltinėlis, tyvuliuoja nedidelis ežeras. Kurortinėje vietovėje įsikūrusi ir sanatorija, nuo 2002 m. vadinama reabilitacijos ligonine (nuo 2010 m. – Panevėžio ligoninės filialas).

14 Užubalių telmologinis draustinis

Biržų regioniniame parke įsteigtas Užubalių telmologinis draustinis, siekiantis išsaugoti užpelkėjusį durpyną su pievomis, smegduobėmis, laukais, čia gyvuojančia augalija ir gyvūnija. Draustinis – tai natūralios gamtos kampelis, kuriame galime išvysti bebrų, stirnų, šernų šeimynų, čia peri ir 57 paukščių rūšys, kurių 5 įtrauktos į Lietuvos raudonąją knygą. Saugojamoje teritorijoje įrengti stendai, rodyklės, rodančios kelią 300 metrų besidriekiančiu mediniu pažintiniu taku-tiltu. Keliaujant šiuo tiltu, galime išvysti užžėlusio durpyno kraštovaizdį, o pastatytame bokšte – stebėti tupinčius lizduose ar skraidančius paukščius.

KARAJIMIŠKIO KRAŠTOVAIZDŽIO DRAUSTINIS

15 Karvės ola

Karajimiškio kaime, Biržų regioninio parko teritorijoje, yra saugomas gamtos paveldo objektas – Karvės ola. Tai viena žymiausių smegduobių (karstinių įgriuvų) Lietuvoje. Jos gylis siekia apie 12 metrų, o apačioje yra ola. Iš šios ertmės veda penki urvai, vienas jų sudaro požeminį ežerėlį. Nusileisti į pačią smegduobės apačią galime mediniais laipteliais, tačiau nenustebkime – apačioje temperatūra siekia tik 5 laipsnius šilumos netgi ir vasarą. Pasakojama, kad šioje vietovėje kadaise prasmegusi karvė, palikusi tik grandinės dalis, todėl ir įgriuva vadinama Karvės ola.

16 Geologų duobė

Karajimiškio kaime galime išvysti ne vieną slūgsančią smegduobę. Viena jų – Geologų duobė – saugomas gamtos objektas. Tai taip pat karstinė įgriuva, atsivėrusi 2003 m. balandžio 22 d. – kelios dienos prieš Lietuvos geologų dieną, todėl ir vadinama tokiu vardu.

Geologų duobė

BUTAUTAI

17 Butautų dvaras

Buvusioje Butautų dvaro sodyboje nuo 2005 m. įsikūręs „Butautų dvaro bravoras“, gaminantis visame Biržų krašte garsų Butautų dvaro alų. Pati dvaro sodyba minima nuo XVII a. Laikui bėgant dvare šeimininkavo daug skirtingų savininkų – bajorai Miknevičiai, Dysterlofai, Tarnauskai. Tarpukariu dvaras buvo išparceliuotas ir pavadintas Butautų kaimu. Po Antrojo pasaulinio karo dvare buvo įsikūrę rusų kareiviai, vėliau dvaro pastatų ansamblis buvo nuniokotas gaisro. 1979–1980 m. buvusi dvaro sodyba buvo restauruota, joje įsikūrė Alaus muziejus, paveikslų galerija, pradėjo veikti alaus darykla. Šiuo metu muziejaus jau nėra, bet galime pamatyti dvarą ir alaus daryklą.

Butautų dvaras

Pasvalio kraštas

Pajiešmeniai-Krinčinas-Gulbinėnai-Pasvalys-Joniškėlis-Pumpėnai

Pasvalio rajono savivaldybės herbas

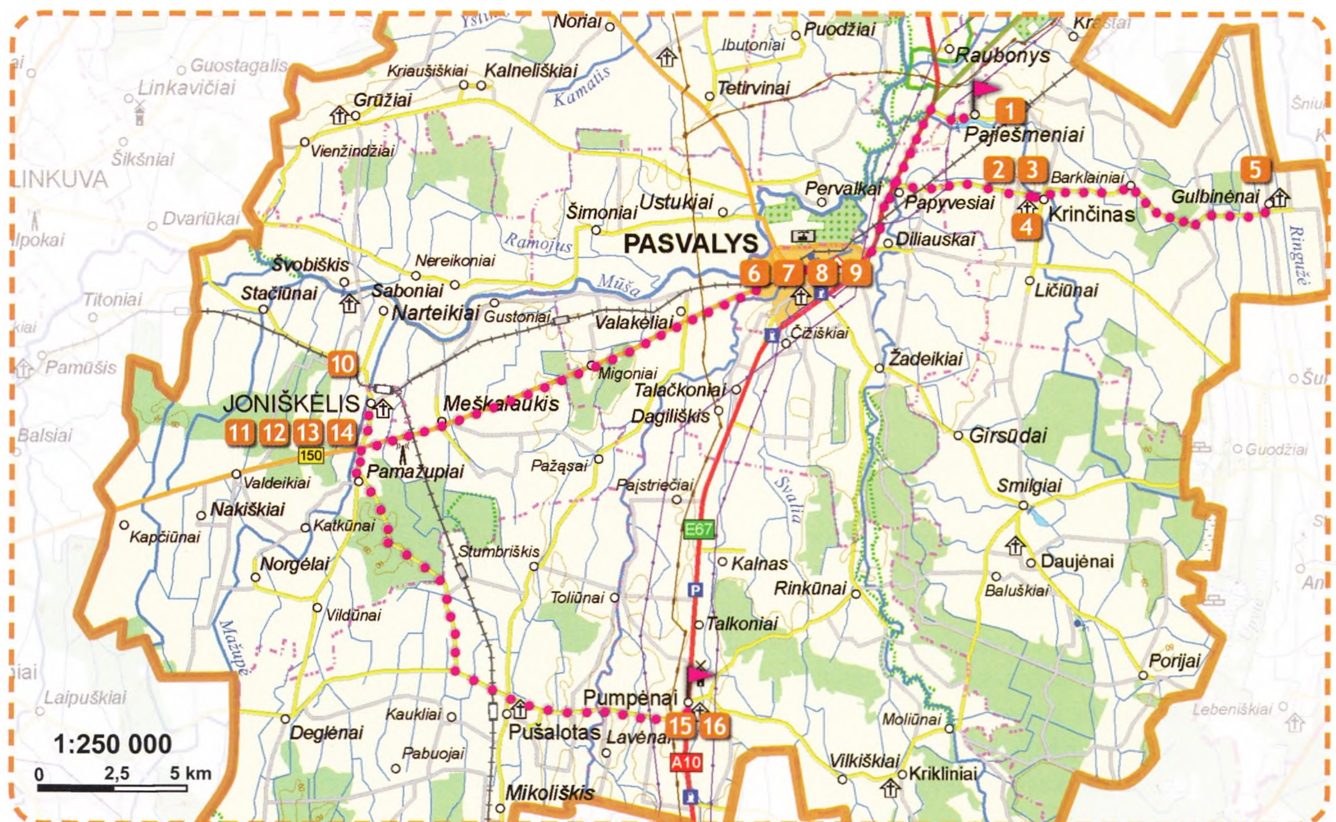
	84 km		3 km		✓		✓
	7 val.		✓		✓		✓
	16		✓		–		✓

Šiaurės Lietuvoje, pasienyje su Latvija, įsikūręs Pasvalio kraštas – vienos derlingiausių žemių mūsų šalyje. Natūralių gamtos plotų čia reta, nes vietovėje itin plėtojamam žemės ūkiui reikalingos sukultūrintos lygumos. Tačiau apylinkių kraštovaizdis išsiskiria smegduobėmis bei ledynų palikimu – rieduliais. Čia tekanti Mūšos upė XIII a. buvo pirmasis prekybinis kelias, jungęs Šiaurės Lietuvą su Ryga. Pasienyje įsikūrusi vietovė draudžiamos lietuviškos spaudos metais buvo virtusi tikru knygnešių centru. Lietuvos sieną čia ne kartą kirto iš Pasvalio krašto kilę knygnešiai. Pasvalyje, knygnešio Petro Avižonio gimtinėje, dažnai lankydavosi ir žymiausias Lietuvos knygnešys Jurgis Bielinis.

Mūsų kelionė prasideda Pajiešmeniuose, įsikūrusiuose prie A10 magistralės „Via Baltica". Pajiešmenių gyvenvietė garsėja kaip viena tvarkingiausių vietovių Šiaurės Lietuvoje. Prie Jiešmens upės stovi buvusi baronų Ropų dvaro sodyba su parku 1.

Prieš vykdami į Pasvalio miestą A10 magistrale, užsukime į dvi vietoves – Krinčino miestelį ir Gulbinėnų kaimą. Krinčinas ir Gulbinėnai pasiekiami iš magistralės pasukus kairėn į 3110 kelią. Krinčinas yra tik už 4 km: A. Vienažindžio g. 11 baltuoja Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia 2 su aukšta varpine. Beveik pačiame miestelio centre, prie tvenkinio ir Jiešmens upės, trykšta Krinčino šaltinis 3. Versmes vietiniai gyventojai prižiūri, tvarko, šalia įrengtas ir gražus parkelis su vasaros estrada. Žalgirio g. 42 stovi lietuvių poetų Eugenijaus ir Leonardo Matuzevičių memorialinis muziejus 4. Jis įkurtas gimtojoje Matuzevičių sodyboje.

A. Vienažindžio g. išvykę iš miestelio ir pasukę dešinėn į 3110 kelią, už 8 km pasieksime Gulbinėnus. Pakelėje plyti vaismedžių plantacijos, o pusiaukelėje, dešinėje pusėje, galėsime užmesti akį į Barklainių dvar-

Karpių dvaras Joniškėlyje

vietę. Gulbinėnuose saugoma XVIII–XX a. susiformavusi dvaro sodyba 5, parkas su vandens telkiniais. Pasigrožėję barokinio stiliaus dvaru grįžkime atgal į A10 magistralę ir vykime tiesiai į Pasvalį.

Miestą raižo Lėvens ir Mūšos upės, nutiesta geležinkelio linija. Kalno ir Lėvens gatvių sankirtoje, prie Antano Stapulionio sodybos, išvysime po atviru dangumi įrengtą akmenų, girnapusių ir malūnų įrangos detalių kolekciją 6. Ekskursiją po šį muziejų galime užsisakyti paskambinę į Pasvalio krašto muziejų. Kalno g. (ties Topolių g.), Lėvens upės pakrantėje, trykšta Žalsvasis šaltinis 7. Prie Lėvens upės ir Pasvalio miesto tvenkinio, Nepriklausomybės g. pabaigoje, puikuojasi Pasvalio kultūros ir poilsio parkas 8. O visai netoli, tarp Panevėžio g. ir „Via Baltica" magistralės, yra smegduobių parkas 9.

Pereikime į kitą Lėvens upės pusę ir judėkime 150 keliu Joniškėlio link. Už 15 km nuo Pasvalio įsikūręs Joniškėlio miestas, kuriam Magdeburgo teisės suteiktos 1736 m. Joniškėlio vardą miestas gavo nuo dvarininko Karpio žmonos Johanos. Joniškėlio dvaro ansamblis 10 – vienas didžiausių Lietuvoje. Jį sudaro prie Mažupės upės išsidėstę dveji rūmai ir 17 sodybai priklausančių pastatų su parku. Tarp dvaro ir miestelio mus nustebins tarsi ką tik sustojęs siauruko garvežys.

PAJIEŠMENIAI

1 Pajiešmenių dvaras

Prie Jiešmens upės stovi nuo XVIII a. žinomas Pajiešmenių dvaras, priklausęs dvarininkams Ropams, kurie šiame Pakruojo dvaro palivarke įkūrė savo šeimos rezidenciją. Raudonų plytų dvaro rūmai pastatyti valdant Liudvikui fon Ropui. Pokario metais dvaro palivarkas tapo tarybinio ūkio centru, vėliau – sodininkystės ūkiu, kuris labai išsiplėtė. Šalia išlikęs ir dvaro parkas, kuriame dar ir dabar auga liepos ir eglės, anksčiau sudarusios gražias alėjas.

Pajiešmenių dvaro gyvenamasis namas

KRINČINAS

Krinčino Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia

2 Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia

Krinčino miestelyje pirmoji bažnytėlė buvo pastatyta 1585 m. Dabartinė Šv. apaštalų Petro ir Povilo šventovė iškilo 1777–1782 m. klebono Jono Jeronimo Šarkevičiaus pastangomis. XIX a. šešerius metus bažnyčioje kunigavo ir žymus lietuvių poetas Antanas Vienažindys (1841–1892). Bažnyčios šventoriuje jam pastatytas stogastulpis ir atminimo akmuo. Krinčino bažnyčia - baroko stiliaus, su dviem bokštais, viduje įrengti penki altoriai. Šalia mūrinės bažnyčios 1908 m. buvo pastatyta ir trijų tarpsnių varpinė, o prie šventoriaus tvoros prigludusios Kryžiaus kelio koplytėlės.

3 Krinčino šaltinis

Krinčino miestelis garsėja ir čia tekančiu neva stebuklinguoju šaltiniu, kurio vandeniu kadaise buvo gydomi žmonės. Miestelio lobiu vadinamas šaltinėlis, trykštantis pačiame Krinčino centre, prisotintas sieros vandenilio, todėl yra būdingo nemalonaus kvapo. Šis dar caro laikas buvęs žinomas šaltinėlis, laikui bėgant buvo palaidotas po žemėmis

Joniškėlio mieste išlikęs ir siaurasis geležinkelis, kurį 1916 m. nutiesė vokiečiai. Vytauto g. 5 stovi ir dvarininko Benedikto Karpio lėšomis statyta Švč. Trejybės bažnyčia 11. Tai išraiškingo ankstyvojo klasicizmo stiliaus sakralinis pastatas, iškilęs 1792 m. Joniškėlis garsėja ir kaip žymios lietuvių rašytojos Gabrielės Petkevičaitės, pasirašinėjusios Bitės slapyvardžiu, miestas. Vytauto g. 1 stovi G. Petkevičaitės-Bitės namas, kuriame ji gyveno 1866–1909 m. Tuo pačiu adresu įsikūręs pradžios mokyklos ir ligoninės kompleksas 12. Vytauto ir G. Petkevičaitės-Bitės gatvių sankirtoje išvysime šiai kūrėjai 1994 m. pastatytą paminklą 13. Dabar Joniškėlis gali pasigirti ir aktyviu vyno kultūros puoselėtoju - Algirdu Lungiu. Apsilankę šiame mieste užsukime į svečius ir pas A. Lungį, kuris atskleis lietuviškų vynų įvairovę 14.

Paskutinė vietovė Pasvalio krašte - Pumpėnų miestelis, pasiekiamas už 17 km, per Pušalotą. Aplankykime prie Malūnų g. stovintį kepurinį vėjo malūną 15, statytą tarpukariu. Taip pat P. Cvirkos g. 10 esantį Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios ir karmelitų vienuolyno kompleksą 16. Šventoriuje stovi ir akmenų mūro varpinė. Nuo rajono savivaldybės centro - Pasvalio miesto - apie 15 km nutolusiuose Pumpėnuose baigiame pažintį su Pasvalio kraštu ir išvažiuojame A10 magistrale. ▪

Pumpėnų malūnas

ir tik 2003 m. vietiniai gyventojai atgaivino vandens versmes. Manoma, kad nuo šio šaltinio pavadinimo vardą gavęs ir pats miestelis, o šaltinio vanduo bėgdavęs tiesiai į didikų vonios kambarius – čia šeimininkai gydydavęsi įvairius negalavimus.

4 Eugenijaus ir Leonardo Matuzevičių memorialinis muziejus

Krinčine stovi vaistininko Viliaus Matuzevičiaus 1928–1929 m. statyti namai, kuriuose užaugo ir du jo vaikai – poetai Eugenijus ir Leonardas Matuzevičiai. Čia iki 1994 m. gyveno ir kūrė vienas iš brolių E. Matuzevičius. Dabar čia nuo 1999 m. veikia memorialinis muziejus, saugantis brolių poetų kambarius, supažindinantis su jų gyvenimu ir kūryba. Kasmet birželį čia vyksta poezijos skaitymai „Krinčino verdenės", kuriuose lankėsi ir žymūs Lietuvos poetai Bernardas Brazdžionis, Kazys Bradūnas. Šalia sodybos stovi skulptoriaus Arūno Grušo kurta medinė skulptūra, simbolizuojanti poeziją ir mūzą.

ⓘ www.pasvaliomuziejus.lt

GULBINĖNAI

5 Gulbinėnų dvaro sodyba

Gulbinėnų dvaras buvo žinomas nuo XVIII a. kaip labai įspūdingas, puošnus, moderno stiliaus dvaro pastatų kompleksas su rūmais ir parku. Vėliau dvaras atiteko Kaziui Ladigai, kuris stengėsi dvarą paversti viso miestelio centru. Stefanija Ladigienė – korespondentė, publicistė bei pirmojo lietuviško žurnalo moterims „Moteris" pirmoji redaktorė. Ladigų šeimos dėka Gulbinėnuose nutiesti keliai, iškilo paštas, kalvės, o dvare – koplyčia. Po Antrojo pasaulinio karo rūmai buvo paversti mokykla, o atkūrus Nepriklausomybę dvaras grąžintas dabartiniams savininkams – Ladigų giminei. Visa dvaro sodyba skirstoma į rekreacinę, ūkinę ir reprezentacinę. Pastarąją dalį sudarė centriniai trijų aukštų rūmai su bokšteliu ir ūkiniai pastatai. Šalia buvo suformuotas ir ūkinis kiemas, kuriame stovėjo raudonų plytų ir mūro daržinė bei svirnas-malūnas. Šalia dvaro sodybos žaliavo gražus 16 ha parkas, kuriame augo medžių alėjos, po liepomis buvo įrengta šokių aikštelė, iškasti vandens kanalai ir tvenkiniai.

Gulbinėnų dvaro rūmai

PASVALYS

Girnų muziejaus eksponatai

6 Girnų muziejus

Girnų muziejus, įkurtas vietinio gyventojo Antano Stapulionio sodyboje, pasvaliečius ir krašto svečius savo kolekcija stebina nuo 1979 m. Čia galime apžiūrėti dubenėtųjų akmenų ir surinktų girnų kolekcijas. Po atviru dangumi surinkta apie 400 įvairių girnų, akmenų, buvusio malūno detalių, čia puikuojasi ir du akmenys-riboženkliai. Didžiausias kolekcijos akmuo – daugiau nei 1 m pločio, o mažiausias – vos 20 cm. Dabar Girnų muziejus priklauso Pasvalio krašto muziejui.

ⓘ www.pasvaliomuziejus.lt

7 Žalsvasis šaltinis

Nuo 1960 m. Pasvalio mieste, Lėvens upelio pakrantėje, teka Žalsvasis šaltinėlis, susiformavęs smegduobėje. Šis šaltinis išteka iš 1–2 m pločio duburio, ir sakoma, kad net ir žiemą upelio vaga neužšąla, joje žiemoja antys. Šaltinio vandeniui žalsvą atspalvį suteikia medžių lapija ir žali dumbliai, augantys ant šaltinio sienelių. Šis unikalus mineralinio vandens šaltinis yra didžiausias Pasvalio apylinkėse, jo gylis siekia apie 21 metrą. Pats šaltinis, kartu su įdauba, yra aptvertas akmenine tvorele. Greta šios įgriuvos tautodailininkas Pranas Tamulionis pastatė medinę skulptūrą „Vandenis".

Žalsvasis šaltinis Pasvalyje

8 Pasvalio miesto parkas

Pasvalio kultūros ir poilsio parkas kūrėsi nuo 1923 m. ir užima 72,3 ha teritoriją. Čia puikuojasi tautodailininkų kurtos ąžuolinės skulptūros, vaizduojančios mitologines figūras, taip pat įrengta vasaros estrada, amfiteatras. Čia pasvaliečiai susirenka pavakaroti, pasižiūrėti vykstančių kultūrinių renginių. Šalia įkurtas ir sporto aikštynas, stadionas, nameliai, todėl čia šiltuoju metų laiku apsistoja ir treniruojasi sportininkai.

9 Smegduobių parkas

2004 m. pradėtas rengti smegduobių parkas. Keliasdešimt įvairiausių dydžių ir amžiaus smegduobių užima 8 ha. Parke įrengti takeliai pėstiesiems ir dviratininkams, supynės vaikams, suoleliai poilsiui. Parką puošia medinės skulptūros.

JONIŠKĖLIS

10 Karpių dvaras

Nuo 1723 iki 1940 m. dvaras buvo Karpių giminės nuosavybė. 1736 m. buvo suteikta teisė Jokūbui Ignui Karpiui steigti miestelį. XIX a. Joniškėlis jau buvo kles-

Joniškėlio dvaro ūkiniai pastatai

tintis miestas ir vienas iš didžiausių dvarų valdų tame krašte. Dvare buvo sukaupta turtinga knygų biblioteka, nemažai XVI–XVIII a. dokumentų. Joniškėlio dvaro parkas – vienas gražiausių Lietuvoje, įkurtas prancūzišku ir anglišku stiliumi. Dvare yra įsikūręs Lietuvos žemdirbystės institutas (bandymų stotis) ir Joniškėlio krašto muziejus.

11 Švč. Trejybės bažnyčia

Pirmoji šventovė Joniškėlyje buvo koplyčia, statyta apie 1685 m. miestelio kapinaitėse. Į ją trenkus žaibui, 1792 m. Joniškėlio valdytojas Ignotas Karpis pastatė dabartinę Švč. Trejybės bažnyčią. Mūrinėje klasicistinio stiliaus bažnyčioje yra 1803 m. datuojami vargonai, šeši altoriai, o jos stogą puošia bokštas su smaile. Po Antrojo pasaulinio karo bažnyčia buvo suremontuota.

Joniškėlio ligoninė

12 XIX a. pradžios mokykla ir ligoninė

1810 m. vykdant Igno Karpio testamentą (šiuo dokumentu Karpiai pirmieji Rusijos imperijoje ir antrieji Europoje panaikino baudžiavą), Joniškėlyje Vilniaus universitetas įkūrė vienintelę tuo metu pasaulyje uni-

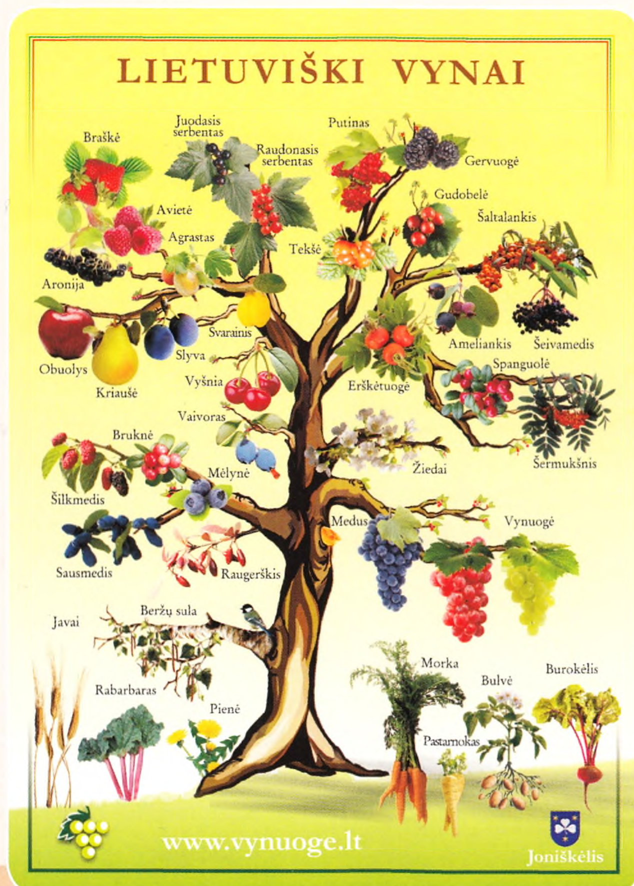
versitetinę pradžios mokyklą ir ligoninę. Mokslas ir gydymas vietos varguoliams buvo nemokamas. Joniškėlio ligoninė yra seniausia Lietuvoje iki šiol veikianti kaimo tipo ligoninė. 2010 m., minint ligoninės 200 metų jubiliejų, jai suteiktas gydytojo Jono Leono Petkevičiaus vardas. Jo dukros, rašytojos Gabrielės Marijos Jadvygos Petkevičaitės-Bitės (1861–1943), vaikystė prabėgo Joniškėlyje, kur jos tėvas J. L. Petkevičius vertėsi daktaro praktika ir vadovavo Joniškėlio ligoninei.

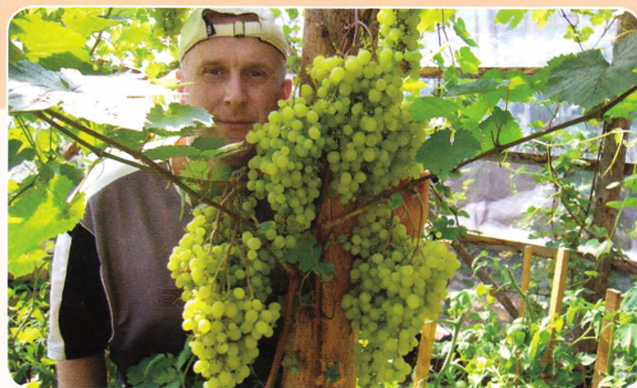
13 Paminklas Gabrielei Petkevičaitei-Bitei

Joniškėlyje, ties viena didžiausių miesto gatvių, kuri pavadinta rašytojos Gabrielės Petkevičaitės-Bitės vardu, stovi jos atminimui įamžinti skirtas paminklas. Paminklas su rašytojos biustu atidengtas 1994 m. rugsėjo 1 d. (skulpt. A. Dimžlis, archit. J. Lapėnas).

Gabrielė Petkevičaitė, žinoma Bitės slapyvardžiu, – lietuvių rašytoja, publicistė, visuomenės veikėja, bendravusi su knygnešiu Jurgiu Bieliniu, rašytojais Povilu Višinskiu, Žemaite. 1911–1912 m. redagavo pirmąjį lietuvišką pasaulietinio turinio laikraštį moterims „Žibutė", priklausė Lietuvių mokslo draugijai, skaitė paskaitas Vilniaus visuomenei, mokytojavo Panevėžio gimnazijoje, parašė grožinės literatūros kūrinių.

Lietuviškų vynų „medis"

Lietuviško vyno kultūros puoselėtojas Algirdas Lungis

14 Vyndarystė Joniškėlyje

Jei galvojate, kad kokybiškas ir skanus vynas gaminamas tik Prancūzijoje, Italijoje ar Čilėje, mes pasiruošę sugriauti šį stereotipą. Joniškėlyje Jūs rasite vynuogyną su didžiausia vynuogių įvairove Lietuvoje. Čia bet kuriuo metų laiku galėsite susipažinti su daugiau nei 20 naminio lietuviško vyno rūšių, paragauti egzotinių vynuogių ar perprasti vyno degustavimo ypatybes. Vyno kultūros puoselėtojas Algirdas Lungis dvidešimt penkerius metus augina vynuoges ir gamina lietuvišką vyną. Unikali patirtis ir tarptautinis pripažinimas pakeis supratimą apie lietuvišką vyndarystę. Paklauskite savęs, kada paskutinį kartą ragavote burokėlių, svarainių ar rabarbarų vyno?

ⓘ www.vynuoge.lt

PUMPĖNAI

15 Pumpėnų malūnas

Pumpėnų miestelyje stovi įdomus raudonų plytų vėjo malūnas, paskelbtas kultūros paveldo objektu. Šis įspūdingas statinys išliko 1920 m. Vėjo malūno pamatas buvo net 6 metrų gylio, pats statinys – trijų aukštų ir siekė 12 metrų. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, malūnas nebebuvo naudojamas pagal paskirtį, jame veikė kavinė, o dabar vėjo malūnas stovi nenaudojamas.

16 Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia ir vienuolynas

Manoma, kad pirmoji bažnyčia Pumpėnuose iškilo apie 1638 m. Iki 1675 m. į miestelį atsikėlė vienuoliai karmelitai, kuriems Jurgis ir Povilas Zavadskiai pastatė naują bažnyčią. Dabartinė Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia buvo pastatyta 1818 m. Šventovė turi vėlyvojo baroko ir klasicizmo stiliaus bruožų. Sakraliniam pastatų ansambliui priklauso ir karmelitų vienuolynas, pastatytas XIX amžiuje. Mūrinė varpinė įkomponuota šventoriaus tvoroje. Šalia bažnyčios įsikūręs muziejus, kuriame saugoma medinės šventųjų skulptūros, paveikslai ir tapytas Aušros Vartų Dievo Motinos atvaizdas, kuriam pasidabruotą ir paauksuotą apkaustą 1880 m. paaukojo dvarininkė Valerija Kozakovska.

Panevėžio miestas ir apylinkės

Panevėžys-Bistrampolis-Ramygala-Pašilių stumbrynas-Krekenava-Smilgiai

Panevėžio miesto savivaldybės herbas

Panevėžio rajono savivaldybės herbas

	104 km		6 km		✓		✓
	8 val.		✓		✓		✓
	19		✓		✓		✓

Keliaudami po Aukštaitijoją būtinai aplankykime jos sostinę – Panevėžį. Abipus Nevėžio upės įsikūręs Panevėžio miestas – svarbiausių Lietuvos magistralinių kelių susikirtimo vieta. Miestas nutolęs nuo Kauno 104 km, Vilniaus – 135 km, o nuo Klaipėdos pasiekiamas už 232 km.

Pirmą kartą Panevėžio miesto vardas paminėtas 1503 m. rugsėjo 7 d. Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Aleksandro rašte. Taigi Panevėžio miesto istorija siekia daugiau nei 500 metų.

Kelionę po Panevėžio miestą pradėkime apsilankydami Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčioje 1 (Smėlynės g. 10), išsiskiriančioje eklektinėmis raudonų plytų mūro formomis. Toliau judėkime pietvakarių kryptimi į pačią Panevėžio širdį – Senvagę 2, kur kiekvieną sutinka dekoratyvinių skulptūrų parkas. PasivaikščiojęSenvagėje patraukime į Laisvės aikštę, kurioje rasime paminklą didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui 3, Juozo Miltinio dramos teatrą 4 (nr. 5), šalia stovintį teatro įkūrėjo J. Miltinio paminklą.

Apžiūrėję garsųjį teatrą, pasivaikščiokime po nediduką, tačiau labai mielą Panevėžio senamiestį:

Stumbras Pašilių stumbryne

Elektros, Respublikos, Klaipėdos gatvėmis. Aplankykime ir Panevėžio kraštotyros muziejų 5, esantį Vasario 16-osios g. 23. Katedros a. 1 stovi Kristaus Karaliaus katedra 6. Jos viduje pasigrožėkime įspūdinga skliautine freska, Rafaelio Siksto Madonos paveikslo kopija ar vertingiausiu šventovės kūriniu - XVII a. Šv. Kazimiero skulptūra.

Toliau keliaukime A8 keliu į pietus, Kauno link, apie 14 km. Užsukime į Bistrampolio dvarą 7, kuriame galima pasivaikščioti parko takeliais ar užkąsti dvaro restorane. Pasigrožėję dvaro sodyba bei koplyčia galime vykti tiesiai į Ramygalos miestą 8 (apie 10 km). Čia aplankykime Šv. Jono Krikštytojo bažnyčią 9 (Laisvės a. 14), besipuikuojančią raudona bokšto smaile. Centrinėje aikštėje rasime paminklą genocido aukoms atminti, o S. Dariaus ir S. Girėno g. 32 - senąjį Ramygalos gimnazijos pastatą 10.

Iš Ramygalos vykime vakarų kryptimi į Krekenavą (26 km) ir pusiaukelėje aplankykime Pašilių stumbryną 11, kuriame susipažinsime su Lietuvos girių galiūnais - stumbrais, miške gyvenančiais paukščiais

PANEVĖŽYS

1 Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia

Panevėžio gyvenvietė pirmą kartą paminėta 1503 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Aleksandro rašte, kuriame Aleksandras dovanojo Ramygalos bažnyčios klebonui žemes bažnyčios statybai. Pirmoji bažnyčia iškilo 1507 m., buvo įkurta Senamiesčio filija. Netoli šventovės iškilo klebonija su ūkiniais pastatais, smuklė, pirtis, alaus darykla. Taip ėmė kurtis senoji miesto dalis. Savarankiška Panevėžio parapija buvo įsteigta apie 1568 m. Nauja bažnyčia iškilo 1629–1631 m. klebono Jurgio Tiškevičiaus rūpesčiu, tačiau per karus su švedais ir rusais sunyko. 1781 m. buvo pastatyta ir trečioji Panevėžio bažnyčia, tačiau iki šių dienų neišliko. Dabartinė eklektinių formų raudonų plytų mūro Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia pastatyta 1877–1885 m. pagal Ustino Gonilevičiaus projektą. Šventovės fasade dominuoja du bokštai, užbaigti

šalmais su smailėmis, pagrindinis arkinis įėjimas ir arkiniai langai. Interjerą puošia 1894 m. pastatyti altoriai, Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu paveikslas, dengtas metalo aptaisais, didinga arka apgaubtas 1887 m. vargonų prospektas (aut. J. Radavičius).

2 Panevėžio senvagė

Senvagė – taip vadinama Panevėžio miesto dalis, įsikūrusi prie Nevėžio upės senvagės. Netoli Laisvės aikštės esanti teritorija laikoma pagrindiniu kultūros centru ir yra susiformavusi buvusiame miesto parke. Tai – didžiausia miesto puošmena, reprezentuojanti Panevėžį, ir viena iš mėgstamiausių miestiečių poilsio vietų. Čia įrengtas tvenkinys, pasivaikščiojimo takai, žavūs tilteliai ir originalus skulptūrų skveras, kurį sukūrė skulptoriai Bernardas Bučas ir Aloyzas Smilingis. Tvenkinio viduryje trykšta gražus fontanas, aplink žaliuoja vejos ir augalai, supilta kalvelė. Žiemą čia taip pat mėgstama pramogų vieta – ant sustingusios upės ledo įrengiama čiuožykla. Senvagėje vyksta dainų šventės, šokių festivaliai, o per ultratriatlono čempionatus Senvagė tarsi tampa kone Olimpinių žaidynių vieta.

3 Paminklas didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui

Panevėžyje yra įamžintas Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras (1461–1506), Panevėžio miesto įkūrėjas, 1503 m. įpareigojęs Ramygalos kleboną statyti čia bažnyčią ir atidaryti smuklę. Taip pradėjo kurtis ir šis penktas pagal dydį Lietuvos miestas. Paminklas Aleksandrui iškilo 2003 m., minint miesto 500 metų jubiliejų. Skulptorius panevėžiškis Stanislovas Kuzma miesto centre, prie Senvagės, pastatė 3,7 m aukščio Aleksandro, laikančio bažnyčios maketą, statulą.

4 Juozo Miltinio dramos teatras

Juozas Miltinis (1907–1994) – režisierius, 1941 m. įkūręs Panevėžyje teatrą, kuris išgarsino šį režisierių ir Panevėžio miestą visoje Europoje: pasižiūrėti skandalingų, drąsių ir talentingų J. Miltinio spektaklių suvažiuodavo ir svečiai iš kitų šalių. Iki 1954 m. susiformavo teatro trupė, vaidinusi pjeses pagal tiek lietuvių, tiek užsienio autorių kūrinius: Kazio Binkio, Antano Vienuolio, Žano Batisto Moljero, Karlo Goldonio, Beno Džonsono. Sovietmečiu teatras garsėjo standartų laužymu ir pasipriešinimu tuometinei valdžiai, todėl 1954 m. J. Miltinis buvo atleistas iš vadovo pareigų. 1959–1980 m. (vėl vadovaujant J. Miltiniui) teatras išgyveno šlovingiausią

Panevėžio senvagė

ir žvėrimis. Pasivaikščiokime ir „Girinio“ gamtos taku 12, įrengtu šalia Stumbryno. Tai viena iš Krekenavos regioninio parko teikiamų pramogų. Toliau keliaukime Krekenavos 13 link. Šis Nevėžio krante įsikūręs miestelis paskelbtas urbanistikos paminklu. Verta aplankyti Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų baziliką 14 (Bažnyčios g. 18) ir čia saugomą Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu paveikslą, garsėjantį stebuklais. Pasigrožėję neogotikine Krekenavos bazilika, galime patraukti Nevėžio pakrante ir pavaikštinėti Nevėžio vidurupio draustinyje.

Iš Krekenavos važiuodami toliau Panevėžio kryptimi, galime užsukti į už Upytės esantį Stultiškių kaimą. Jame stovi didingas vėjo malūnas, kuriame įsikūręs Linų muziejus 15.

Poilsį ir nakvynę prieš tolimesnius žygius suteiks „Smiltynės sodyba“ 16. O mums beliko dar pora Panevėžio krašto vietovių – Naudvaris ir Smilgiai. Iš Krekenavos grįžkime Panevėžio link ir pasieksime Naudvarį 17, garsėjantį XIX a. Kerbedžio dvaro rūmais ir Labos upės slėnyje įkurtu dvaro parku. Kelionę baikime Smilgiuose. Čia aplankykime Šv. Jurgio bažnyčią 18 (Panevėžio g. 18A), laikomą viena gražiausių ir jaukiausių medinių šventovių Lietuvoje. Taip pat pabuvokime Smilgių sodyboje-muziejuje 19, kur apžiūrėsime senuosius XIX a. aukštaitiškos sodybos pastatus ir juose įrengtas ekspozicijas. ▪

Smilgių Šv. Jurgio bažnyčios altorius

savo laikotarpį. 1995 m. Panevėžio teatras buvo pavadintas Juozo Miltinio garbei, o 2007 m. prie dramos teatro atidengtas J. Miltinio paminklas (skulpt. R. Midvikis).
ⓘ www.miltinio-teatras.lt

5 Panevėžio kraštotyros muziejus

Panevėžio kraštotyros muziejus įkurtas 1925 m. Į dabartines patalpas muziejus įsikėlė 1985 m. Muziejaus rinkinius sudaro penkios ekspozicijos, kuriose – per 95 tūkst. eksponatų. Čia galima susipažinti su krašto istorija nuo priešistorės iki XX amžiaus, nepamiršta ir Panevėžio miesto istorija. Didelis dėmesys skirtas tradiciniam krašto liaudies menui – kryždirbystei. Taip pat galima išvysti krašto gamtos ekspoziciją; Kranto g. 21 – seniausiame Panevėžio pastate – įrengtą įdomią bajorų laikų ekspoziciją. Muziejus organizuoja edukacines programas, ekskursijas po Panevėžio centrą.
ⓘ www.paneveziomuziejus.lt

6 Kristaus Karaliaus katedra

Didingoji Kristaus Karaliaus katedra Panevėžyje pradėta statyti 1908 m., o pašventinta 1930 m. prelato Jono Mačiulio-Maironio. Vėliau ji buvo atnaujinta architekto Romano Steikūno ir inžinieriaus Aleksandro Gordevičiaus, o iki 1939 m. Povilas Puzinas sukūrė bažnyčios vidaus dekorą. Katedra labai puošni – jos neobarokinį fasadą puošia augaliniai ornamentai, stiuko lipdiniai, Šv. Tėvo Pijaus XI ir arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus skulptūros, trijų tarpsnių bokštas. Vidų vainikuoja įspūdinga skliautinė freska „Stebuklas ties Polocku“, nutapyta dailininko Jono Mackevičiaus, trys puošnūs altoriai, Kristaus Karaliaus skulptūra. Katedrą taip pat puošia altoriuje kabanti Rafaelio Siksto Madonos paveikslo kopija ir vienas seniausių bei vertingiausių šventovės kūrinių – XVIII a. kurta Šv. Kazimiero skulptūra. Panevėžio katedra laikoma vienu ryškiausių tarpukario sakralinės architektūros paminklų.

BISTRAMPOLIS

7 Bistrampolio dvaras

Bistrampolio dvaro sodyba žinoma nuo XV a. Nuo XVII a. iki pat 1940 m. dvarą valdė kuršių kilmės Bistramų giminė, jų giminės atstovų buvo ir Lenkijoje. Šiame dvare artimas Bistramų giminaitis, žymus lenkų ir lietuvių rašytojas Henrikas Senkevičius parašė lenkų istorinę trilogiją. Dabartinis dvaro ansamblis buvo suformuotas 1850–1863 m. Vėlyvojo klasicizmo stiliaus rūmai yra ryškių, originalių formų, su arkadiniu prieangiu, balkonais ir portikais. Greta rūmų išlikęs romantika dvelkiantis parkas su medžių alėjomis, tilteliais, Birutės kalneliu ir sodininko nameliu. Dvare

Bistrampolio dvaro rūmai

vyksta garsieji Bistrampolio muzikos festivaliai, atgaivinantys dvaro gyvenimą.

Bistrampolio dvaro parko pakraštyje yra įsikūręs Knygnešystės muziejus. Šis pastatas kadaise buvo dvaro elektrinė, o vėliau – koplyčia. Ji puošta didžiulėmis freskomis, kurios vaizduoja ilgą ir sunkų lietuviškos knygos kelią (dail. A. Kmieliauskas). Po koplytėlės kryžiumi palaidotas 1918 m. miręs žymiausias lietuvių knygešys Jurgis Bielinis.
ⓘ www.bistrampolis.lt

RAMYGALA

8 Senoji miesto dalis

Prie Upytės upės įsikūrusi Ramygala istoriniuose šaltiniuose pradėta minėti nuo XIII a. Nuo 1503 m. minimas miestelis, nors miesto teises Ramygala gavo tik 1957 m. Gyvenvietės centre išliko mažai pakitusi miesto aikštė, savitas gatvių išdėstymas. Tai įvertinus senoji miesto dalis paskelbta urbanistikos paminklu. Miestelio vaistinė veikia nuo 1888 m., paštas – nuo 1895 m.

Ramygalos centrinėje aikštėje stovi skulptoriaus Kazio Kisieliaus ir architekto Vytauto Čekanausko 1994 m. sukurtas paminklas „Sopulingoji“. Jis skirtas stalinizmo genocido aukų atminimui. Gedulo ir vilties dieną prie šio paminklo vyksta minėjimai, tyloje pagerbiant žuvusius tautiečius.

9 Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Ramygalos miesto panoramoje iškyla raudonuojanti Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios bokšto smailė, išsiskirianti žaliuojančiame kraštovaizdyje. Pirmoji bažnyčia pastatyta XIV a. antrojoje pusėje. Ilgą laiką bažnyčia stovėjo apleista, ne kartą niokota gaisrų. 1781 m. bažnyčia buvo atstatyta, joje stovėjo penki altoriai. 1842 m. šalia iškilo varpinė. Dabartinės šventovės projekto planą rengė architektas Karlas Eduardas Strandmanas, ji pradėta statyti 1987 m. Statybas baigė klebonas Juozas Genys 1907 m. (konsekruota 1914 m.). Neogotikinę šventovę puošia trys altoriai, o šventoriuje stovi 1947 m. statytas kryžius su skulptūromis.

10 Ramygalos gimnazija

Pirmoji mokykla Ramygaloje buvo įkurta prie bažnyčios, tačiau tiksli data nėra žinoma. 1781 m. minima parapinė mokykla, kurioje mokėsi penki bajorų ir keturi miestelėnų vaikai. Mokinių skaičius augo, kartu keitėsi ir mokyklos statusas. Pradžioje buvusi pradinė, 1918 m. tapo progimnazija, o 1927 m. naujame mokyklos pastate atidaryta Ramygalos vidurinė mokykla. Vėlesniais metais mokykla augo ir didėjo, kūrėsi klasės, buvo išleista abiturientų laida, 1985 m. mokykla turėjo net 32 klases. 2005 m. Ramygalos mokyklai suteiktas gimnazijos statusas. Čia mokėsi astronomas Antanas Juška (1902–1985).

PAŠILIŲ STUMBRYNAS

11 Pašilių stumbrynas

Pašilių stumbrynas – tai unikali vieta, kurioje galima išvysti Lietuvos girių pasididžiavimą – stumbrus. Šie stambiausi Europos gyvūnai įrašyti tiek į Lietuvos, tiek į Tarptautinę raudonąją knygą. Besiganančius galiūnus galima stebėti nuo apžvalgos aikštelės, o ekskursijos vadovas papasakos įdomių dalykų apie stumbrų gyvenimą dabar ir praeityje. Stambiausių galiūnų veislynas, prisidedantis prie šių nykstančių gyvūnų išsaugojimo, įsteigtas 1969 m., įrengus 50 ha ploto aptvarą. Pirmoji stumbrų pora buvo atvežta iš Rusijos. Aptvaruose gyvena apie 20 stumbrų. Dar apie 50 stumbrų vaikšto laisvėje, iki 30 km nutolę nuo stumbryno.

ⓘ www.panmu.lt/lt/lankytinos_vietos/stumbrynas

12 „Girinio“ gamtos takas

Šalia Pašilių stumbryno 2003 m. įrengtas „Girinio“ gamtos takas. Pažintinio tako iniciatoriai, girininkas Jonas Leika ir jo žmona mokytoja Auksė Leikienė, įkurdami gamtos taką siekė, kad lankytojai susipažintų su mišku bei jame vykdomais darbais. Takas driekiasi vaizdingame Varnakalnio miške, prie Linkavos upės. Mus pasitinka „Girinio“ tako vartai, pro kuriuos įėję apsilankysime penkiose stotelėse; jose susipažins su čia augančiais medžiais, medienos kirtimais, išmoksime pamatuoti augančio ir nukirsto medžio kamieno tūrį, pamatysime, kokias priemones girininkai naudoja apsaugai nuo miško žvėrių. Tako pabaigoje stovi girininko „Girinio“ namelis, kuriame galime apžiūrėti miško gyvūnų nuotraukas, o iš bokštelio apžvalgos aikštelės – Linkavos upelio slėnio kraštovaizdį.

Senoji architektūra Krekenavoje

KREKENAVA

13 Senoji miestelio dalis

Dešiniajame Nevėžio krante įsikūrusi Krekenavos gyvenvietė žinoma nuo XV a., kai stovėjo Rodų dvaras, o aplink jį plėtėsi ir augo miestelis. XVI a. vietovė buvo vadinama miesteliu ir gavo turgaus bei mugių privilegiją. XVII a. Krekenava garsėjo koklių gamyba, o XIX a. čia buvo įsikūrę jau 77 prekybos bei amatų taškai. Senasis stačiakampis miestelio planas, susiformavęs apie XVI a., yra gerai išlaikęs autentišką savo struktūrą, todėl paskelbtas urbanistikos paminklu. Saugomas gatvių tinklas, miestelio struktūrinis išdėstymas, Birutės aikštė (saugomas jos planas, erdvinė kompozicija). Stačiakampė aikštė susiformavo keturių pagrindinių gatvių susikirtime. Čia galime išvysti ir XIX a. pab. – XX a. pr. statytų medinių namų.

Krekenavos miestelis yra Krekenavos regioninio parko teritorijoje, kurioje daugiausia saugomi vietovės miškai ir Nevėžio upės slėnis, jo gamtinė ekosistema, čia esančios kultūros vertybės. Nevėžis teka pro Krekenavos miestelį, o jo pakrantės jau tapo vietinių gyventojų mėgstama pasivaikščiojimo vieta, upėje dažnai plaukiojama valtimis, baidarėmis, žvejojama.

14 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bazilika

1484 m. Rodų dvaro valdininkai pastatė medinę bažnytėlę, kuriai sudegus 1736 m. iškilo nauja šventovė. Dabartinė Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia pagal architekto Ustino Golinevičiaus projektą buvo pastatyta 1896–1902 m. Ši eklektinių formų ir neogotikos bruožų turinti bažnyčia švyti visoje miestelio panoramoje dviem didingais savo bokštais. Krekenavos bažnyčia garsėja stebuklinguoju Dievo Motinos paveikslu – jis neapgadintas išliko per senosios Krekanavos bažnyčios gaisrą. Tikintieji pasakoja, kad žmonės, pasimeldę šiam Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu paveikslui būdavo apdovanoti malonėmis. Todėl garsusis paveikslas yra puoštas maldininkų paaukotais votais 2009 m. per Žolinės atlaidus Krekenavos bažnyčiai suteiktas bazilikos titulas.

STULTIŠKIAI

15 Linų muziejus

Stultiškių kaime nuo 1880 m. stovi keturių aukštų vėjo malūnas. 1994 m. statinys buvo restauruotas. Dabar malūne įsikūręs Linų muziejus, kurio ekspozicijose galima išvysti linų apdirbimo įrankius, iššukuotų linų ir linų dirbinių parodas. Lankytojai gali patys išmėginti senąjį linų apdirbimo amatą. Dėl apsilankymo muziejuje reikia susitarti iš anksto.

SMILTYNĖ

16 „Smiltynės sodyba“

„Smiltynės sodyba“ siūlo: viešbutį, kavinę, konferencijų sales, lauko pavėsines, baidares, dviračius, pirtelę. Šią sodybą jau pasirinko Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė Europos čempionate 2011 metais. Maloniai laukiame Jūsų.

Smiltynės viensėdis 7, Panevėžio rajonas
Tel.: 8 45 553455; 8 615 78855
info@smiltynnessodyba.lt
ⓘ www.smiltynėssodyba.lt

„Smiltynės sodyba“

Naudvario dvaro rūmai

NAUDVARIS

17 Naudvario dvaras

Naudvario kaime įsikūręs vienas lankomiausių krašto objektų – Naudvario dvaras. Nuo 1787 m. dvaras priklausė Kerbedžių šeimai. Čia gimė ir žymus tiltų statytojas Stanislovas Kerbedis (1810–1899). Dvaro pastatų ansamblis buvo suformuotas XIX a. vid., valdant Mykolui Kerbedžiui. Tuo laiku dvare veikė plytinė, vyno darykla. Tarpukariu dvaro sodybos žemės buvo išparceliuotos, 1940 m. dvaras nacionalizuotas. Nors 1944 m. dvaro rūmai sudegė, bet netrukus buvo atstatyti. Sovietmečiu rūmuose veikė kolūkio kontora, pradinė mokykla. 2002 m. dvare įsikūrė kaimo bendruomenė „Dvaras“. Iki šių dienų išlikę dvaro rūmai, oficina, kiti ūkiniai pastatai, parkas.

SMILGIAI

18 Šv. Jurgio bažnyčia

Žinoma, kad Smilgiuose bažnytėlė stovėjusi jau XVII a. 1858 m. ji rekonstruota, 1873 m. bažnyčios interjeras įgavo dabartinę, barokinio puošnumo išvaizdą. Paskutinį kartą Smilgių Šv. Jurgio bažnyčia buvo restauruojama XX amžiuje. Jos viduje pastatyta vertinga iš trijų į vieną sujungta altorių grupė, kurią 1873 m. sukūrė meistras Balčius. Šis didysis altorius puoštas gausiu dekoru – rokailiais, banguojančiomis kolonomis, šventųjų ir Švč. Mergelės Marijos paveikslais. Bažnyčios koplyčiose ir kryžmose esantys altoriai taip pat labai branginami, iš jų išsiskiria Šv. Antano Paduviečio altorius, puoštas ornamentais ir angeliukais bei Švč. Mergelės Marijos altorius, kuriame kabo Dievo Motinos paveikslas. Smilgių bažnytėlė laikoma viena iš gražiausių ir jaukiausių medinių šventovių Lietuvoje.

19 Smilgių sodyba-muziejus

Smilgių etnografinė sodyba – tai nuo 1979 m. veikiantis muziejus, kuriame įrengta XIX a. aukštaitiška sodyba su jai būdingais pastatais. Apsilankę šioje sodyboje, galėsime pamatyti, kaip kadaise atrodė senoji gryčia, klėtis, kalvė, kluonas ar pirtis. O įėję į vidų – pamatysime autentiškus kambarius, baldus, buities rakandus.
ⓘ www.muziejai.lt/panevezys/smilgiu_sodyba.htm

Pakruojo kraštas

Pakruojis-Petrašiūnai-Linkuva-Lauksodis-Žeimelis

Pakruojo rajono savivaldybės herbas

	68 km		5 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	15		✓		✓		✓

Pakruojo rajono savivaldybė – vienas šiauriausių Lietuvos kraštų, todėl yra gana toli nuo didžiųjų miestų. Iki Vilniaus – 183 km, iki Kauno – 152 km, iki Klaipėdos – 197 km. Kiek arčiau Šiauliai – 40 km ir Panevėžys – 49 km. Rajoną supa trys A kategorijos keliai, kurie užtikrina susisiekimą su visais Lietuvos ir didžiaisiais kaimyninių valstybių miestais: A12 Ryga–Šiauliai–Tauragė–Kaliningradas (E77), A9 Panevėžys–Šiauliai (E272), A10 Panevėžys-Pasvalys-Ryga (E67) magistraliniai keliai.

Dauguma keliautojų nė nestabteli Pakruojyje, turinčiame tik kiek daugiau negu penkis tūkstančius gyventojų, nes nežino, kad čia gausu gamtos, kultūros ir istorijos vertybių. Tie, kurie nutars pasižvalgyti po Pakruojo apylinkes, gali patirti neišdildomų įspūdžių. Svečiai visada laukiami kasmet organizuojamoje miesto šventėje, baikerių šou, motociklų kroso varžybose. Norintieji gali sužinoti apie alaus gamybą, paplaukioti baidarėmis Mūšos ar Kruojos upėmis, keliauti rašytojų ir menininkų gimtinių takais.

Pakruojis išaugęs ant Kruojos upės kranto, iš čia kilęs ir miesto pavadinimas. Pakruojo dvaras ir miestelis rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą minimi 1531 m., kai Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius Zigmantas Vaza suteikė Pakruojui privilegiją rengti dvi metines muges. Miesto architektūros akcentas – Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia 1 (Vytauto g. 67A). Greta – Jubiliejinis skveras, įrengtas pažymint miesto 400 metų jubiliejų. Senamiestyje išlikę pastatai mena senąją miesto architektūrą.

Pakruojyje galime paragauti ir išskirtinio skonio naminio alaus. Tuo įsitikinsime užsukę į „Davros" alaus daryklą 2 (Šiaulių g. 5).

Išvažiavus į 151 kelią (Linkuvos kryptimi) už poros kilometrų Pakruojo kaime yra Pakruojo dvaras 3, ištįsęs dešiniuoju Kruojos krantu daugiau nei kilometrą. Vaikščiodami po šį didžiausią Lietuvoje statinių skaičiumi dvarą galime justi visą jo buvusią didybę. Pavažiavę toliau palei Kruojos upę, kairėje išvysime buvusį Pakruojo dvaro palivarką – Akmenėlių dvarą 4. 2008 m. gyvenamasis namas restauruotas dabartinės valdytojos Editos Aperavičienės.

Už Akmenėlių prasideda Petrašiūnų dolomito karjerai 5. Iškasus dolomitą, atsiradusiuose ežeriukuose galima maudytis, visai šalia – daugelio pamėgtos „purvo vonios". Supiltuose kalnuose, motociklų kroso trasoje 6, vyksta Lietuvos ir tarptautiniai motociklų kroso čempionatai.

Tęskime kelionę vykdami Linkuvos link. Pakeliui užsukime į kompozitoriaus Juozo Pakalnio gimtinę 7 – Veselkiškius. Sutvarkytoje gimtinėje įkur-

Pakruojo dvaro rūmai

tas memorialinis muziejus, kuriame galime arčiau susipažinti su kompozitoriumi J. Pakalniu. O tada – jau į Linkuvą 8.

Linkuva kaip miestas augo ir formavosi aplink bažnyčią, pastatytą 1500 m. Nuo jos pastatymo skaičiuojamas miesto amžius. Nors kai kurie istorikai mano, kad Vartbergės „Livonijos kronikoje" 1371 m. minima „Linkowe" yra Linkuva. Pats vietovardis kildinamas iš žodžio „linkis" (dauba, slėnis). Pradėjusios kurtis gyvenvietės galimybes tapti miestu lėmė tai, jog pro ją ėjo pagrindiniai keliai iš Žemaitijos, Upytės į Žeimelį, Bauskę, Sidabrę, Rygą.

XVI–XIX a. miestas buvo dažnai niokojamas karų. Pro čia Upytės link traukdavo kalavijuočiai. Neaplenkė Linkuvos rusai ir švedai, vidaus kovos ir gaisrai, 1812 m. buvo užplūdusi Napoleono armija. Pasivaikščiokime Linkuvos centre, užsukime į Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčią 9.

Pakeliui pasidomėkime išskirtine krašto paveldo dalimi – vėjo malūnais. Iš kadaise buvusių per 100 vėjasparnių belikę tik 26. Malūnai atspindi Pakruojo savitumą ir išskirtinumą, todėl vėjo malūnas pavaizduotas ir rajono herbe. Pakeliui galime stabtelėti prie Kalpokų, Ūdekų, Steigvilių, Diržių malūnų, jie yra įtraukti į rajone organizuojamą maršrutą „Vėjo malūnų kelias".

Likus 5 km iki Žeimelio Lauksodžio kaime 10 būtinai pasigrožėkime medine Šv. Aloyzo bažnyčia. Kryžkelėje – kunigaikštienės Birutės paminklas, kurį skulptorius Antanas Nesavas vietos Katalikių moterų draugijos užsakymu pastatė 1930 m. Tie, kurie neišsi-

PAKRUOJIS

1 Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Pakruojyje pastatyta 1630 m. Dabartinė, statyta 1887 m., turi neoromantinės architektūros bruožų. Bažnyčioje išsaugota daug senosios šventovės paveikslų, drožybos elementų. Šventoriuje stovi gražus koplytstulpis su skulptūromis, paminklas pakruojiečiams tremtiniams. Čia palaidotas kunigas, poetas Mikalojus Šeižys-Dagilėlis.

2 Alaus darykla „Davra"

UAB „Davra" – tai šeimos verslo įmonė, įkurta 1993 m. ir jau beveik dvidešimt metų gaminanti tik natūralų gyvą alų.

ⓘ www.davra.lt

Alaus darykla „Davra"

Pakruojo dvaro sodyba

3 Pakruojo dvaro sodyba

Pakruojo dvaras istoriniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėtas 1531 m. Dabartinis dvaro sodybos ansamblis sukurtas 1817–1840 m., vėliau dar plėstas. Dvare išlikę 43 pastatai – tai didžiausia Lietuvoje dvaro sodyba. Vertingiausi dvaro pastatai – centriniai rūmai ir unikalus dolomitinis penkių arkų tiltas. Dvaro savininkai Ropai pastatams suteikė neoklasicistinę išvaizdą. Visi statiniai – iš lauko riedulių ir skaldytų akmenų, daugelis su puošniu dekoru. Šalia dvaro – Kruojos upė, tvenkiniai su salelėmis, XIX a. parkas. Buvusiame dvare veikia viešbutis, įrengtos konferencijų salės, organizuojami seminarai, ekskursijos.

ⓘ www.pakruojo-dvaras.lt

AKMENĖLIAI

4 Akmenėlių dvaro sodyba

XVIII a. Akmenėliai buvo ne savarankiškas dvaras, o netoliese stūksančio Pakruojo dvaro palivarkas. Paskutiniai jo šeimininkai – Kuršo baronai fon Ropai čia šeimininkavo iki žemės reformos. Dvaro pavadinimas nusako jo statybos būdą: gyvenamasis namas, svirnas ir kiti ūkiniai pastatai sumūryti iš akmenų. Pastatai dengti molio čerpėmis, o po pamatais glūdi dolomito klodai. Akmenėlių dvarą dabar valdo Edita Aperavičienė, kuri ėmėsi tvarkyti buvusią dvaro sodybą: 2008 m. atnaujino gyvenamąjį namą, tvartą ir svirną.

gąs žvyrkelio ir ties Birutės paminklu pasuks į kairę, už 7 km Grikpėdžių kaime galės aplankyti riedulių ekspoziciją Gedimino Ališausko sodyboje 11. Iš čia vėl grįžtame į Lauksodį.

Iš kurios pusės bevažiuotume į Žeimelį 12, iš tolo pasitinka lieknas gotikinis evangelikų liuteronų bažnyčios 13 bokštas. Miestelio centras apstatytas daugiausia mūriniais namais, išsiskiria dviejų smuklių kompleksas. Už senųjų smuklių iškilęs Šv. Petro ir Povilo bažnyčios bokštas. Vienybės a. 15 veikia Pakruojo krašto muziejus „Žiemgala“ 14.

Kelionę baigsime už 6 km nuo Žeimelio, kur pasienyje su Latvija stovi Glebavos dvaras 15. Jo pakraščiuose išlikę gynybinių įtvirtinimų, menančių kovas su kalavijuočiais bei švedais, mėginusiais traukti į Lietuvą. Laiko vėtrų nugairinti pylimai – vieninteliai gynybinių įtvirtinimų likučiai Pakruojo krašte. ▪

Pakruojo dvaro rūmų interjeras

PETRAŠIŪNAI

5 Dolomito karjeras

Mūšos ir Kruojos upių santakoje įsikūrusi Petrašiūnų gyvenvietė pradėjo augti apylinkėse geologams aptikus dolomito telkinį. Nuo tada statybinių medžiagų pramonė tapo svarbiausia rajone. 1964 m. Petrašiūnų ceche pradėta gaminti dolomito produkciją. Dolomito kasimo vietoje buvo suformuotas vienas didžiausių šios uolienos karjerų Lietuvoje. Nebenaudojamuose karjeruose susiformavo vandens telkiniai. Kai kurių telkinių skardžiai yra labai statūs, todėl primena ne Lietuvos, o Skandinavijos gamtovaizdį. Nuo 1995 m. dolomitą išgauna gamykla AB „Dolomitas".

6 Motociklų kroso trasa

Nebenaudojamo karjero dalyje įrengta Petrašiūnų 2,1 km ilgio motociklų kroso trasa. Čia susirenka daug dalyvių ir žiūrovų iš Lietuvos, Latvijos, Baltarusijos, Rusijos bei kitų šalių. Motociklų kroso varžybos vyksta atviroje trasoje su įvairiomis kliūtimis, tramplynais ir netikėtais trasos vingiais. Kroso dalyviai skirstomi pagal vairuotojo amžių, meistriškumo lygį ir vairuojamos transporto priemonės variklio galingumą. Motociklų krosas yra viena labiausiai išplėtotų ir populiariausių pramogų Pakruojo krašte.

VESELKIŠKIAI

7 Juozo Pakalnio gimtinė

Juozas Pakalnis (1912–1948) – fleitininkas, kompozitorius, dirigentas. Virtuozas gimė Veselkiškiuose, Pakruojo krašte. Kompozitorius kūrė simfoninius kūrinius, uvertiūras, romansus, dainas ir kitus muzikinius kūrinius. Didžiausias J. Pakalnio kūrybinis pasiekimas – baletas „Sužadėtinė". Veselkiškiuose restauruota ir autentiškai atkurta kompozitoriaus gimtoji sodyba.

LINKUVA

8 Linkuvos miestas

Linkuvos moreninis kalvagūbris, nutįsęs per Vidurio žemumą, kai kur iškilęs 67 m virš jūros lygio, gražiai paįvairina Pakruojo lygumas. Ant jo įsikūrusi Linkuva paminėta XIV a. Miesto augimą lėmė tai, kad pro čia ėjo pagrindiniai keliai iš Žemaitijos į Bauskę, Sidabrę, Rygą. Šiandien Linkuva – vienas seniausių ir įdomiausių Lietuvos urbanistikos paminklų. Centre tebestovi buvę pirklių, amatininkų, krautuvininkų namukai. Gatvių tinklas dera prie kalvotos ir raižytos vietovės. Iš centrinės aikštės septynios gatvės veda į Pakruojį, Pašvitinį, Joniškėlį, Žeimelį.

Linkuvos Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia

9 Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia

Tai viena išskirtiniausių bažnyčių Lietuvoje. Pirmoji Linkuvos bažnyčia buvo funduota Linkuvos dvarininkės Kotrynos Mykolienės 1500 m. Paskui šventovė buvo atiduota reformatams, tačiau XVII a. pr. grąžinta katalikams. Nauja mūrinė bažnyčia buvo pašventina 1611 m., atstatyta ir konsekruota 1745 m. Iš kitų bažnyčių Linkuvos Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia išsiskiria originaliomis renesanso stiliaus formomis ir pagrindiniame fasade dominuojančiu laiptuotu atiku – jo centre Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės horeljefas. Bažnyčioje yra gausu meno kūrinių. Baroko stiliaus puošyba išsiskiria mediniai altoriai. Itin puošnus bažnyčios didysis altorius – jame dominuoja Švč. Mergelės Marijos paveikslas. Vertingas ir iš Vilniaus atvežtas dešiniosios koplyčios altorius. Bažnyčios puošmena – XVIII a. vargonai.

Šalia Linkuvos bažnyčios stovi buvęs karmelitų vienuolynas (pastatytas 1773 m.), kartu su bažnyčia sudarantis bendrą sakralinių pastatų kompleksą.

LAUKSODIS

10 Lauksodžio kaimas

Likus 5 km iki Žeimelio – nedidelis Lauksodžio bažnytkaimis, įsikūręs trijų kelių – Linkuvos, Žeimelio ir Pašvitinio – sankryžoje. Šioje sankryžoje 1930 m. Lauksodžio Katalikių moterų draugijos rūpesčiu pastatytas kunigaikštienės Birutės paminklas (aut. A. Nesavas). To paties skulptoriaus LDK Vytauto skulptūra stovi kaimyniniame Bardiškių kaime. Graži medinė Lauksodžio Šv. Aloyzo bažnyčia vietinių meistrų pastatyta 1751 m. Neįprastas ir erdvus jos vidus su plačiomis antro aukšto galerijomis. XIX a. pab. restauruojant bažnyčią interjeras gerokai pakito, tačiau išliko nemažai meno kūrinių.

GRIKPĖDŽIAI

11 Riedulių ekspozicija

Nuo Lauksodžio kryžkelės pasukus Pašvitinio link, Grikpėdžių kaime, ūkininko Gedimino Ališausko sodyboje, galima išvysti surinktų riedulių ekspoziciją, kurioje, pasak savininko, yra net keliasdešimt tūkstančių akmenų. 4 ha ploto sodyboje surasti akmenims vietą padeda ir kraštovaizdžio architektas Stanislovas Gylys. Sodyba nuolat tvarkoma, puoselėjama, o G. Ališauskas papildo muziejų po atviru dangumi naujais, iš visos Lietuvos pargabentais akmenimis. Įspūdingiausias kompozicijoje – didelis riedulys, apsuptas 32 mažesnių. Sodybą taip pat puošia gausūs gėlynai, dekoratyviniai krūmai, netgi vaistažolynas. Čia galime pamatyti medinių ir akmeninių skulptūrų, kurias kūrė vietos meistrai.

ŽEIMELIS

12 Žeimelio miestelis

Žeimelis, įsikūręs prie Lietuvos–Latvijos pasienio, – urbanistikos paminklas. Žeimelio vardas imtas minėti nuo XV amžiaus. Pro vietovę (nuo Linkuvos į Rygą) ėjo svarbus prekybinis kelias, XVIII a. prekės per čia pasiekdavo Rygą, Liepoją, Mintaują. Tarpukariu

Mūrinis Žeimelio miestelio senosios dalies pastatas

Žeimelio smuklės

miestelis suklestėjo: veikė viešoji biblioteka, iškilo mūrinė geležinkelio stotis, vykdavo turgūs.

Vienas svarbiausių miestelio akcentų – dviejų smuklių kompleksas centrinėje aikštėje. Žinoma, kad Mažoji smuklė pastatyta XIX a., po rekonstrukcijos joje įsikūręs „Žiemgalos“ muziejus. Didžiosios smuklės pastatą puošia keturios apvalios ir dvi keturkampės kolonos, joje įsikūrusios parduotuvės.

Žeimelio miestelį puošia ir katalikų šventovė – Šv. Petro ir Povilo bažnyčia, statyta 1826 m.

13 Evangelikų liuteronų bažnyčia

Žeimelio evangelikų liuteronų parapija – viena seniausių Lietuvoje. 1540 m. Žeimelyje, tuo metu priklausiusiame Livonijai, Diunamindo seniūnas Kasparas fon Tyzenhauzenas pastatydino pirmąją evangelikų liuteronų bažnyčią. 1793 m. vadovaujant kunigui Konradui Šulcui pastatyta dabartinė gotikinė akmens mūro bažnyčia. Čia 1753–1759 m. gyveno ir dirbo latvių kalbininkas, folkloristas bei rašytojas kunigas Gothardas Frydrichas Stenderis, parašęs pirmąją latvių kalbos gramatiką, vyriausiasis dvasininkas ir žymus literatas Konradas Šulcas, 1761 m. bažnyčioje buvo pakrikštytas būsimasis rusų karvedys, feldmaršalas Barklajus de Tolis.

Žeimelio evangelikų liuteronų bažnyčia

14 Pakruojo krašto muziejus „Žiemgala“

30 metų Žeimelyje išdirbo žymus Šiaurės Lietuvos kraštotyrininkas – mokytojas Juozas Šliavas (1930–1979), kurio rūpesčiu išsaugota nemažai vertingų miestelio pastatų, restauruotos Žeimelio smuklės, įkurtas Pakruojo krašto muziejus „Žiemgala“. Jo fondus sudaro 5,5 tūkst. eksponatų, iš kurių eksponuojama tik nedidelė dalis (765), kiti saugomi muziejaus saugyklose. Nuolatinės ekspozicijos skirtos kraštotyrininkui J. Šliavui, grafikui Vytautui Kalinauskui, žymiems krašto žmonėms ir latvių bendruomenei.

ⓘ www.muziejai.lt/Pakruojis/ziemgalos_muz.htm

GERUČIAI

Geručių (Glebavos) dvaras

15 Geručių (Glebavos) dvaras

Prie Lietuvos ir Latvijos pasienio esantis Geručių (Glebavos) dvaras šaltiniuose minimas 1749 m. Manoma, kad dvarą 1585 m. įkūrė Trakų vaivada Jonas Hlebavičius, todėl dvaras buvo vadinamas Glebava. XVIII a. dvarą valdė Kosakauskai, Petrauskai. Šios šeimos valdymo metais buvo pastatyti akmenų mūro, raudonų plytų rūmai, šalia – tokio paties stiliaus oficina ir kumetynas. XIX a. čia šeiminkaujant Johanui Lyvenui dvare veikė alaus darykla, didžiausias Panevėžio krašto aliejaus fabrikas. Išlikęs ir XIX a. parkas su medžių alėjomis ir takais, nors per daugelį metų ne kartą nuniokotas. Ne visi dvaro pastatai sulaukė šių dienų: nebėra malūnų, keleto alaus daryklos pastatų, koplytėlės.

Radviliškio apylinkės

Radviliškis-Šeduva-Burbiškis-Baisogala

Radviliškio rajono savivaldybės herbas

	68 km		4 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	10		✓		✓		✓

Radviliškio vietovardis rodo, kad jo pavadinimas kilęs iš didžios Radvilų giminės, kuri miestą valdė apie 100 metų, nors tiesiogine jų nuosavybe gyvenvietė niekada nebuvo. Tada miestas buvo reikšmingas reformatų centras Lietuvoje XVII–XVIII a. Radviliškio miestą smarkiai niokojo negandos: Šiaurės karo metu miestas buvo sudegintas, prasidėjo badas, o po 1708–1710 m. dėl maro epidemijos apylinkės ištuštėjo. 1863 m. Radviliškis vėl nukentėjo nuo gaisro. Miesto augimą nulėmė 1868–1870 m. nutiestas antrasis Lietuvoje geležinkelis.

Kelionę pradėkime nuo svarbiausio taško Radviliškyje – Radviliškio geležinkelio 1 (Laisvės al. 15). Apžiūrėkime geležinkelio stotį, joje veikiantį teminį muziejų ir traukime į Maironio g. 8, kur stovi Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia ir varpinė 2. Pasigrožėkime šia retos formos aštuonkampe varpine ir tęskime kelionę po Radviliškio apylinkes. Aušros a. 10 įsikūrusi Daugyvenės muziejaus administracija rūpinasi Radviliškio krašto vertybėmis 3.

Keliaukime toliau sukdami į Šeduvą 4, miestą kuris siejamas su Lenkijos karaliene Liudvika Marija, kuri Šeduvą ir kitas aplinkines valdas buvo gavusi savo dvarui išlaikyti. Jos prašymu valdovas Jonas Kazimieras 1654 m. birželio 25 d. miesteliui suteikė Magdeburgo teises ir herbą. Viešėdami Šeduvoje aplankykime kultūros paveldo objektu paskelbtą XVII a. Šeduvos Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčią 5. Mieste galime aplankyti ir Daugyvenės Šeduvos kraštotyros ekspoziciją (Vėriškių g. 7). Retas keliautojas aplenkia ir Šeduvos vėjo malūną 6, kuriame nuo 1967 m. veikia užeiga-restoranas.

Pabuvę Šeduvoje vykime į už 3 km įsikūrusį Raudondvario dvarą 7. Nuo šio dvaro už 7 km įsikūrusi kita gilią istoriją menanti dvaro sodyba. Tai Burbiškio dvaras 8, kuriame dabar veikia Burbiškio dvaro istorijos ekspozicija.

Apžiūrėję Burbiškį vykime atgal iki Šeduvos ir sukime pietų kryptimi – Baisogalos link. Baisogalos miestelį ilgą laiką valdė Komarų dinastija, kuriai ir priklausė Baisogalos dvaras. Nepriklausomos Lietuvos žemės re-

Baisogalos dvaro rūmai

formos įstatymu dalis dvarininko Vladislavo Komaro žemės buvo nusavinta ir skirta miestelio plėtrai. Aplankykime šiame miestelyje V. Komaro ir jo žmonos Anos iniciatyva 1882 m. pastatytą Švč. Trejybės bažnyčią 9. Toliau sekime Komarų pėdsakais ir patraukime prie jų valdų – Baisogalos dvaro sodybos 10. Susipažinkime su vienu seniausių šių apylinkių dvarų, jo istorija, paklaidžiokime dvaro parko takeliais. Šimtamečio parko prieglobstyje baikime kelionę po Radviliškio apylinkes aptardami patirtus įspūdžius. ▪

Šeduvos vėjo malūnas

RADVILIŠKIS

1 Radviliškio geležinkelis

Radviliškio geležinkelis galėtų vadintis miesto simboliu. Nutiestas 1869–1870 m. lėmė miesto, kuris buvo labai nukentėjęs nuo 1708–1710 m. čia siautusių gaisrų, bado ir maro epidemijų, atsigavimą. Šis geležinkelio mazgas – vienas svarbiausių Baltijos šalyse, nes yra labai tinkamoje geografinėje vietoje: patogus susiekimas tiek su Maskva, Ryga, tiek su Minsku, Varšuva, Karaliaučiumi. Nuo 1966 m. veikiantis geležinkelių muziejus kviečia ne tik apžiūrėti įvairiausių geležinkelio įrengimų, senų lokomotyvų, bet ir išgirsti daugiau apie geležinkelio istoriją, sužinoti apie linijų tiesimo techniką, metodus. Taip pat čia galima susipažinti su senaisiais telefono aparatais. Muziejaus kultūros salėje rengiamos parodos, knygų pristatymai, edukaciniai renginiai.

2 Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia ir varpinė

Senoji Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia sudegė Antrojo pasaulinio karo metu, restauruota 1991 m. Šalia Radviliškio bažnyčios 1876 m. buvo pastatyta varpinė – kultūros paveldo objektas. Nors varpinė du kartus nukentėjo per gaisrus, tačiau dabar tai – įspūdingas statinys, sudarytas net iš penkių tarpsnių. Šalia stovi 1989 m. sukurta „Skausmo

ir kančios kelio" kompozicija, skirta atminti Lietuvos tremtiniams ir politiniams kaliniams, mirusiems tremtyje (aut. V. Vaicekauskas, A. Dovydaitis, E. Gaubas).

Radviliškio Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčios varpinė

3 Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis

Daugyvenės muziejus yra įsikūręs Aušros a. 10, Radviliškio mieste. Muziejaus ekspozicijos ir lankytini objektai yra išsidėstę Daugyvenės upės pakrantėse, prie kelio Šiauliai–Panevėžys. Juos galime aplankyti tiek individualiai, tiek užsisakę ekskursijas muziejuje. Taigi muziejus siūlo aplankyti keturias skirtingose vietose esančias ekspozicijas: Šeduvos kraštotyros ekspoziciją, esančią Vėriškių g. 7, Šeduvos mieste; Kleboniškių kaimo buities ekspoziciją, esančią Kleboniškių kaime, Radviliškio rajone; Burbiškio dvaro istorijos ekspoziciją Burbiškio kaime, Radviliškio rajone ir Raginėnų archeologijos paminklų kompleksą Pakalniškių seniūnijoje, Radviliškio rajone. Daugyvenės upės pakrantėse įrengtos ir poilsiavietės, laužavietės.

ⓘ www.muziejai.lt/radviliskis/daugyvenes_muz.htm

ŠEDUVA

4 Šeduvos miestas

Magdeburgo teisės Šeduvai buvo suteiktos 1654 m. Tuo metu vietovė priklausė karaliaus Jono Kazimiero žmonai Liudvikai Marijai Gonzagai, kilusiai iš Prancūzijos. Šeduvą su dvaru perėmė valdovas Stanislovas Poniatovskis, 1798 m. dvaras parduotas baronams fon Ropams, kurie savo rezidenciją perkėlė į Raudondvarį. Miestas dažnai buvo niokojamas gaisrų, todėl vėliau buvo draudžiama statyti namus, neturinčius kaminų. Mieste ilgą laiką veikė arklių turgus, tačiau nutiesus geležinkelio liniją Radviliškis–Daugpilis, arkliais buvo naudojamasi rečiau. 1890 m. beveik pusė miesto gyventojų buvo žydai, kurie ir dominavo visose ūkio srityse. Šeduvos miestas, išsaugojęs gatvių tinklą, aikštės planą, užstatymo fragmentus, paskelbtas urbanistikos paminklu.

5 Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia

Pirmoji bažnytėlė Šeduvoje iškilo 1512 m., naujosios bažnyčios statyba vyko 1542 m. Trečioji bažnyčia statyta Upytės vaivados Jeronimo Valavičiaus 1640 m., ji atstatyta po vykusio gaisro XIX a. Ketvirtoji šventovė Šeduvoje iškilo 1905 m. Renesansinę, baroko stiliaus bruožų turinčią bažnyčią puošia du dviejų tarpsnių bokštai, tarp jų – fasado portalas su trikampiu frontonu. Šventovėje įrengtas XIX a. meistro Fridricho Veisenborno perdarytas vargonų prospektas, puoštas drožiniais, angelų skulptūromis.

6 Šeduvos vėjo malūnas

Šeduvos vėjo malūnas buvo pastatytas 1905 m. Dar statomas jis buvo užsidegęs, tačiau galiausiai įrengtas ir sutvarkytas. 1967 m. žmonės ėmė dažnai jame lankytis ir linksmintis. Ši vieta pritaikyta restoranui „Užuovėja", vėliau žinoma „Velnių malūno" pavadinimu. Šiandien sename vėjo malūne yra įsikūrusi jauki kavinė ir viešbutis „Šeduvos malūnas", šalia tyvuliuoja tvenkinys, galime pajodinėti žirgais.

ⓘ www.seduvosmalunas.lt

RAUDONDVARIS

7 Raudondvario dvaras

Baronas Teodoras fon Ropas, XIX a. pr. pralaimėjęs teisme dėl lažo prievolės Šeduvos gyventojams, nugriovė Šeduvoje esančius dvaro rūmus ir persikėlė gyventi atokiau, į Raudondvarį. Dvaras dar buvo vadinamas Šeduvos vardu, tačiau ilgainiui įgijo Raudondvario pavadinimą. Dvaro pastatų ansamblis iškilo XIX a., tuo metu kūrėsi ir peizažinis parkas. Spėjama, kad ansamblį projektavęs prancūzų mokytojas Frederikas Diubua de Monperė. Rūmai turėjo tiek neogotikos, tiek klasicizmo bruožų, su keturkampiu bokšteliu, gražiais smailiaarkiais langais. Aplink rūmus buvo pastatytos arklidės, malūnas, oficina, svirnas, smuklė, kalvė, tačiau dauguma pastatų nėra išlikę iki šių dienų. Dalis dvaro stipriai nukentėjo per Antrąjį pasaulinį karą. Raudondvario dvaro pastatuose įsikūręs viešbutis ir restoranas.

BURBIŠKIS

Burbiškio dvaro ledainė

8 Burbiškio dvaras

Įspūdingas Burbiškio dvaras buvo žinomas nuo XVII a. Tada jį valdė Andriejus Drobišas. 1819 m. dvaras atiteko Baženskiams, kurie XX a. pr. atnaujino dvaro rūmus – jie tapo panašūs į pilį ar tvirtovę. Taip pat buvo sukurtas įdomus sodybos akcentas – rūmų viduje suformuotas didelis vidinis kiemas, dvarą puošė greta įkurtas puošnus parkas su tvenkiniais, salomis ir tilteliais. Mykolo Baženskio iniciatyva parke iškilo poeto Adomo Mickevičiaus ir Vytauto Didžiojo paminklai, liūtų, nimfos skulptūros, Švč. Mergelės Marijos statula ir Baženskių šeimos biustai – visa tai skulptoriaus Kazimiero Ulianskio kūriniai. Burbiškio dvaras tapo kultūros centru: jame lankėsi dr. Jonas Basanavičius, rašytoja Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, visuomenės veikėjas Petras Vileišis. Pokario metais dvaras labai sumenko, todėl nuo 1981 m. imtasi dvaro sodybos atstatymo projektų: Burbiškio dvare įsikūrė muziejus, 2007–2010 m. buvo restauruoti rūmai, šalia esantys pastatai, atkurtas peizažinis parkas su keturių aukštų bokštu ir 22 tilteliais.

Burbiškio dvaro rūmai garsėja įspūdingomis tradicinėmis tulpių šventėmis. Čia yra auginama beveik 300 rūšių tulpių. Nuo 2000 m. kasmet antrąjį gegužės sekmadienį yra rengiama tulpių žydėjimo šventė, kurios metu festivalio rengėjai lankytojus kviečia pasigėrėti įvairiausių tulpių žiedų gausa, orkestrine bei šiuolaikine muzika, dalyvauti liaudies meistrų amatų mugėje, paskanauti vietoje ruošiamų valgių bei gėrimų.

ⓘ www.muziejai.lt/radviliskis/burbiskio_dvaras.htm

BAISOGALA

9 Švč. Trejybės bažnyčia

Baisogalos bažnyčia pirmą kartą minima 1539 m. Žygimantui Senajam skyrus žemės parapijos steigimui. 1637 m. Albertas Radvila pastatė naują medinę bažnyčią, kuri buvo kryžiaus plano, su šešiais altoriais, tačiau 1774 m. kartu su varpine ir klebonija sudegė iki pamatų. Dabartinė Švč. Trejybės bažnyčia statyta 1781 m., perstatyta 1882 m. Bažnyčioje yra Šv. Petro ir Šv. Povilo skulptūros, trys rusų dailininko Rudolfo Žukovskio XIX a. tapyti paveikslai, 12 registrų vargonai, įrengtas ir Komarų šeimos mauzoliejus su atminimo lenta. Šalia bažnyčios stovi 1989 m. atstatytas Nepriklausomybės 10-mečio paminklas. Neogotikos ir neorenesanso bruožų turinčią bažnyčią puošia iškilęs vienas bokštas, juosia aukšta mūro ir plytų tvora.

10 Baisogalos dvaras

Baisogaloje išlikęs Komarų dvaro ansamblis – tai buvęs karališkasis dvaras (nuo XVIII a.). Apie 1830 m. dvarą nupirko buvęs imperatoriaus Napoleono Bonaparto armijos pulkininkas Juozapas Komaras. Komarų giminei dvaras priklausė iki 1940 m., kai dvaro savininkas Vladislovas Komaras buvo ištremtas į Sibirą. Įspūdingus rūmus puošia viduryje esanti kupolu dengta rotonda, kurioje buvo įrengtas salonas ir šokių salė. Dvaro sodyboje išlikę net 17 pastatų, peizažinis parkas. Dvare įsikūręs LSMU Gyvulininkystės institutas.

Baisogalos dvaro rūmų menė

Kelmės kraštas

Kelmė-Tytuvėnai-Dubysos upė-Lioliai-Kražiai-Užventis

Kelmės rajono savivaldybės herbas

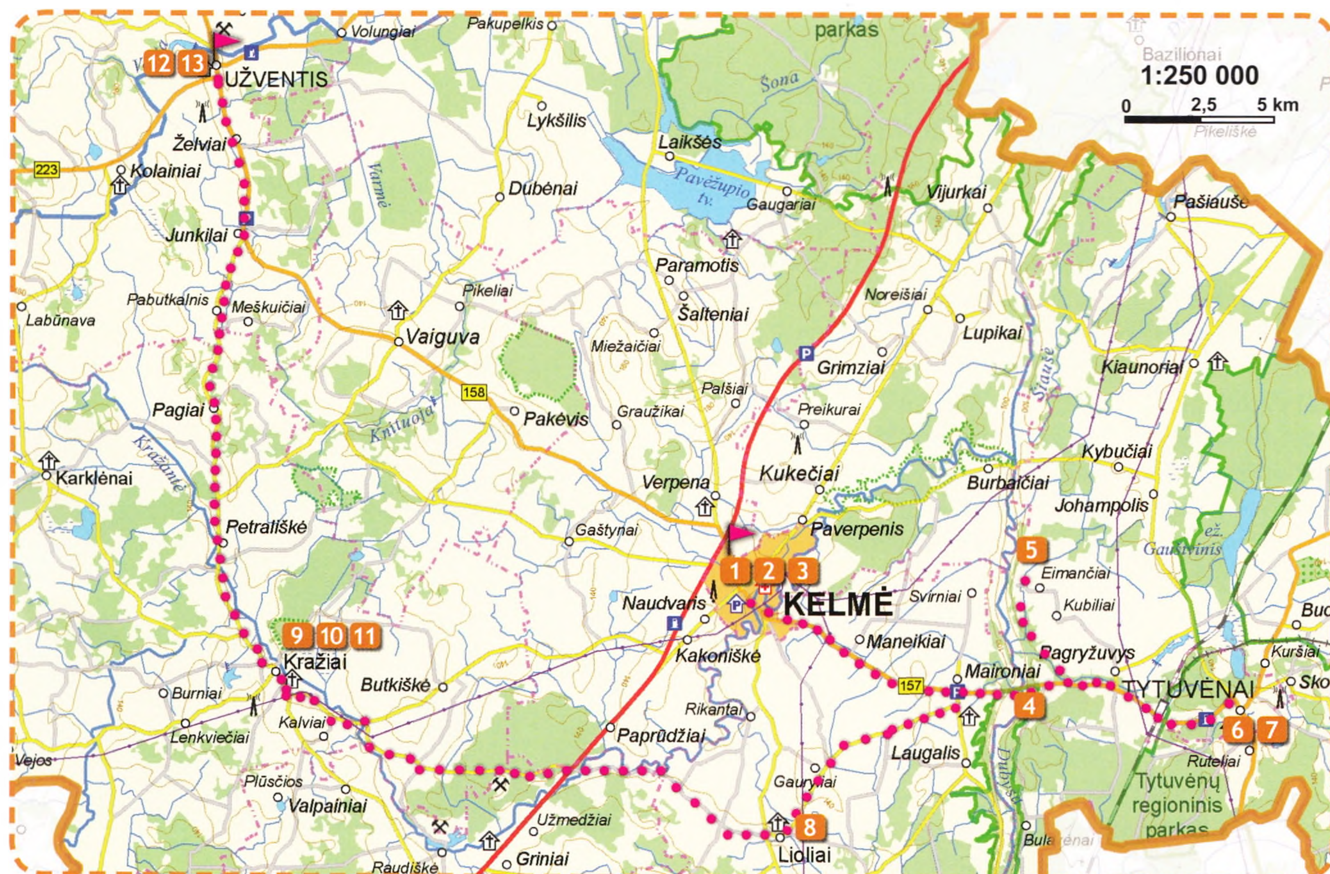
	90 km		3 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	13		✓		✓		✓

Kelmės vietovė kryžiuočių minima nuo XV a. pr. Kelmės dvaras taip pat žinomas nuo XVI a., prie jo ir pradėjo formuotis Kelmės miestas, kuris išsidėstęs kairiajame Kražantės upės krante, prie kelio Šiauliai–Tauragė.

Kelmės dvaro sodyboje **1** išlikę baroko stiliaus rūmai. Jie stovi miesto pakraštyje, Dvaro g. 15. Čia įsikūręs Kelmės krašto muziejus, taigi pažintį su Kelmės kraštu pradėsime būtent čia. Kelmės dvaro sodybą keletą šimtmečių valdė bajorai Gruževskiai. Šie dvarininkai Kelmei padėjo tapti vienu pirmųjų reformatų kultūros centrų Lietuvoje.

Sekdami didikų Gruževskių pėdomis aplankykime evangelikų reformatų bažnyčią **2** (Vytauto Didžiojo g. 73). Šventovė pasitiks baltu fasadu, turinčiu gotikos ir renesanso stiliaus bruožų, puoštu dvarininkų Gruževskių herbu. Gilią istoriją turi ir Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia **3** (S. Dariaus ir S. Girėno g. 20). Pirmiausia iškilusi kaip evangelikų reformatų šventovė, vėliau perėjusi katalikams. Bažnyčioje pasigrožėti verta ne tik išore, bet ir įspūdingu vidumi. Keliaudami į Tytuvėnus pervažiuosime per vieną gražiausių Lietuvos upių – Dubysą. Trumpai sustokime pasigrožėti Dubysos slėniu **4**. Atsipūskime Rėžalių sodyboje **5** – poilsio komplekse, įsikūrusiame gražiame Dubysos slėnyje.

Vykime į Tytuvėnus, kurie – už maždaug 13 km. Tytuvėnų regioninis parkas **6** užima apie 18 tūkst. ha Kelmės, Raseinių ir Radviliškio rajonuose. Regioninis parkas saugo išskirtinę Lietuvos gamtą, gyvūniją ir kultūros paveldą. Vienas jo garsiausių objektų – Tytuvėnų bažnyčios ir vienuolyno ansamblis **7**.

Kelmės dvaro rūmai

Iš Tytuvėnų vykime į Liolius, kurie į pietvakarius nutolę apie 25 km. Grįždami iš Tytuvėnų į Kelmę, nutolę maždaug 9 km nuo Tytuvėnų, ir toliau traukime Kelmės link, o tada tiesiai į Liolius, kuriuos galime pasiekti ir iš 157 kelio, pasukę Maironių kaimo link. Lioliuose užsukime į vieną įdomesnių šio krašto šventovių – Šv. Simono ir Judo Tado bažnyčią 8. Lietuvoje neišliko daug autentiškų medinių kulto statinių, taigi nepraleiskime progos iš arčiau pažinti XVIII a. medinės architektūros ansamblį.

Iš Liolių sukime Kražių miestelio link. Kražius 9 galime pavadinti istoriniu Lietuvos miesteliu. Jis minimas kartu su vienu svarbiausių Lietuvos istorijos įvykių – karaliaus Mindaugo krikštu ir karūnacija. Šia proga Kražių miestelis buvo užrašytas Kryžiuočių ordinui. Miestelio senoji dalis paskelbta urbanistikos paminklu. Čia 1616 m. įsteigta kolegija vėliau tapo Žemaitijos kultūros židiniu. Savo šlovę mena išlikęs XVII a. pr. renesansinis buvusios jėzuitų kolegijos pastatas 10.

Kražiai garsėjo ne tik kultūra, bet ir religingumu. Užsukime į Kražių Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčią 11, kurioje susipažinsime su skaudžia Kražių gyventojų istorija ginant savo tikėjimą.

Atsisveikinkime su Kražių miesteliu ir tęskime kelionę į šiaurę – Užvenčio 12 link. Aplankykime šalia miesto esantį Užvenčio krašto muziejų ir susipažinkime su krašto istorija. Užsukime ir į Šv. Marijos Magdalietės bažnyčią 13, kuri laikoma viena vertingiausių išlikusių medinių sakralinių šventovių Lietuvoje. Šiame mieste ir baikime kelionę po Kelmės apylinkes. ▪

KELMĖ

1 Kelmės dvaro sodyba

Kelmės dvaro rūmuose įsikūręs Kelmės krašto muziejus. Muziejaus ekspozicijos išdėstytos trijuose šio ansamblio pastatuose: rūmuose, vartuose ir svirne. Kelmės dvaro ansamblis – valstybės saugomas kultūros paveldo objektas, vertinamas kaip retai kur išlikusi baroko stiliaus Lietuvos provincijos dvaro sodyba. Dvaro mūriniai rūmai statyti 1780–1790 m., dviaukščiai bokšto išvaizdos vartai – 1668 m. Kelmės dvaro sodybos teritorijos plotas kartu su parku – 15,2 ha. Iki šių dienų yra išlikę aštuoni šios sodybos dvaro laikotarpio pastatai. Daugiau kaip 300 metų Kelmės dvarą valdė lenkų kilmės bajorai Gruževskiai. Šis dvaras – vieta, kur pirmiausiai Lietuvoje prasidėjo 1831 metų sukilimas prieš carinę Rusiją.

ⓘ www.kelmesmuziejus.lt

2 Evangelikų reformatų bažnyčia

Pirmoji evangelikų reformatų bažnyčia Kelmėje buvo žinoma nuo XVI a., o naujoji mūrinė šventovė iškilo dar po šimtmečio. Kelmės dvaro savininko Jurgio Gruževskio pastangomis. Bažnyčios fasade suderinti gotikos ir renesanso stiliaus bruožai daro ją vieną gražiausių tokio tipo šventovių Lietuvoje. Bažnyčios išorėje išsiskiria į dangų kylantis bokštas su išlikusiomis senojo laikrodžio dalimis, taip pat gotikiniai langai, o įeinančiuosius į bažnyčios presbiteriją pasitinka virš arkos įmūrytas didikų Gruževskių herbas. Šventovė XX a. grąžinta evangelikų reformatų bendruomenei.

3 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Kelmėje buvo pastatyta apie 1416 m. Vytauto Didžiojo iniciatyva. Šiai sunykus XV a. iškilo nauja šventovė, tačiau buvo nugriauta, o vietoj jos iškilo nauji maldos namai evangelikams reformatams. Ir nors XVII a. pr. katalikai atgavo šventovę, tačiau ją netrukus nuniokojo gaisras. Bėgant laikui bažnyčia dar ne kartą buvo niokota gaisrų, kitų negandų, todėl buvo nuolat perstatinėjama. Nauja mūrinė bažnyčia, stovinti iki šių dienų, buvo pastatyta 1902–1908 m. pagal architekto Karlo Eduardo Strandmano projektą. Įspūdį palieka į dangų smailę keliantis bažnyčios bokštas, arkiniai langai, centre įkomponuota rožė, kiti dekoro elementai. Šventovės interjeras taip pat sukelia didingumo įspūdį: iš Prancūzijos atgabentas puošnus didysis altorius, neogotikinio stiliaus stilingas vargonų prospektas, dekoru puošta sakykla. Bažnyčioje saugomas ir XV a. pr. išlietas žalvarinis varpas, šventųjų paveikslai.

DUBYSOS PRIEIGOS

4 Dubysos upės kraštovaizdis

Dubysa – viena gražiausių Lietuvos upių, pradedanti tekėti Šiaulių krašte ji vingiuodama per vidurio Lietuvą ties Seredžiumi pasiekia Nemuną. Upės kraštovaizdis yra ypatingas: jį sudaro plačiadugnis ir stataus šlaito slėnis, kurį raižo gausybė intakų, senvagių, atodangų. 1992 m. buvo įkurtas Dubysos regioninis parkas, kurio penki gamtiniai, vienas kultūrinis ir du kompleksiniai draustiniai saugo atskiras upės dalis, vingius, senąsias vagas, pievas ir slėniuose esančius gamtos ir kultūros objektus. Čia stūkso ir Lietuvos praeities didybę menantys piliakalniai, driekiasi miškai, šlaitai, išsibarsčiusios sodybėlės, slėniuose gyvuoja daugybė paukščių ir gyvūnų rūšių. Dubysos upė yra ir viena mėgstamiausių vandens turizmo trasų – stiprias vandens sroves ir daromus upės vingius baidarėmis išbando ne vienas aktyvaus sporto mėgėjas.

RĖŽALIAI

5 Rėžalių sodyba

Jeigu mėgstate plaukiojimą baidarėmis ir vilioja srauni Dubysos srovė Žemaitijoje – važiuokite pas mus. Jūsų akis džiugina neaprėpiami toliai? Rėžalių sodyba – Jums. Jaukūs nameliai, pritaikyti ir porelėms, ir didesnėms kompanijoms, laukia Jūsų: iškūrensime kubilą, pirtį ir gardžią vakarienę paruošime.

Tel. 8 620 26922

ⓘ www.5sezonas.lt

Rėžalių sodyba

TYTUVĖNAI

6 Tytuvėnų regioninis parkas

Tytuvėnų regioninis parkas įkurtas 1992 m. Aštuoni gamtiniai ir du urbanistiniai draustiniai saugo ypatingą pelkių gamtą, čia esančius augalus ir gyvūnus, senąją miestelių struktūrą. Užpelkių miške įkurtas rezervatas, kuriame žmonėms draudžiama lankytis. Atvykę į regioninį parką pamatysime Bridvaišio, Giliaus, Apušio ežerus su ypatinga augalija ir paukščių buveinėmis. Taip pat ledynmečių palikimą – akmenų rūžą, pelkėtas vietoves, kur rudenį atskrenda tūkstančiai gervių, Kudinų ir Pilės piliakalnius. Regioniniame parke driekiasi ir trys dviračių takai, leidžiantys pasižvalgyti po kalvotas Žemaitijos vietoves, o pavargus – atsikvėpti poilsiavietėse prie ežerų. Taip pat parko teritorija apima Šiluvos miestelį, Tytuvėnus, senąsias dvarų sodybas, prie kelio Tytuvėnai–Budraičiai esantį Kuršių pilkapyną ir kt.

ⓘ www.rp.lt

7 Švč. Mergelės Marijos Angelų Karalienės bažnyčios ir vienuolyno ansamblis

Tytuvėnų bažnyčios ir bernardinų vienuolyno pastatų ansamblis buvo pradėtas statyti XVII a. pr. Švč. Mergelės Marijos Angelų Karalienės bažnyčios ir vienuolyno pastatų statybos darbai vyko iki pat XVIII a. Didingos bažnyčios architektūroje vyrauja gotikos, renesanso ir baroko stilių derinys. Dvibokštės netin-

Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos Angelų Karalienės bažnyčia ir vienuolynas (2011 m.)

kuoto mūro šventovės išorę puošia pusapskričiai langai, piliastrai, karnizai, frizai. Šventovės interjeras itin puošnus: vidaus erdvėje, išpuoštoje sienų tapyba, dominuoja įspūdingi devyni altoriai. Vienas vertingiausių bažnyčios meno kūrinių – didžiajame altoriuje kabantis Švč. Dievo Motinos su Kūdikiu paveikslas su aptaisais, sukurtas XVII a. Taip pat įspūdį kelia skulptūrine grupe „Jėzaus Krikštas" dekoruota krikštykla, evangelistų skulptūromis puošta sakykla ir vienas vertingiausių Lietuvoje vargonų prospektas. XVIII a. vargonai dekoruoti medžio drožiniais, įvairiais augaliniais motyvais, arfa grojančio Dovydo skulptūra, trimituojančių angelų figūromis.

Tytuvėnų sakralinį ansamblį sudaro ir XVIII a. Kryžiaus kelio stotys su Kristaus laiptų koplyčia. Tai didžiausias (39 stotys) ir vienintelis bernardiniškojo tipo Kryžiaus kelio stočių ansamblis Lietuvoje, kasmet sutraukiantis būrius piligrimų. Tyrinėtojų teigimu, Tytuvėnų bažnyčios ir vienuolyno ansamblis yra mažai pakeitęs pirminę savo išvaizdą ir yra vienas vertingiausių ne tik mūsų šalyje, bet ir Šiaurės Europoje.

Freska „Dangiškoji Jeruzalė" Tytuvėnų vienuolyne

2012 m. sausį Tytuvėnų bažnyčios ir vienuolyno ansamblį nuniokojo gaisras: sudegė pastatų konstrukcijos, stogai, dalis sakralinio meno muziejaus vertybių, vandeniu užlietos vienuolyno freskos.

LIOLIAI

8 Šv. Simono ir Judo Tado bažnyčia

Liolių miestelyje puikuojasi medinė Šv. Simono ir Judo Tado bažnyčia. Pirmoji bažnyčia buvo pastatyta dar 1522 m., tačiau šių dienų nepasiekė. Dabartinė grakštų bokštelį į dangų kelianti šventovė iškilo 1768 m. Šalia bažnyčios 1857 m. pastatyta ir įdomių formų varpinė, siaurėjanti į viršų ir tarsi primenanti gynybinį bokštą. Joje kabo XVIII a. varpai. Bažnyčios viduje stovi penki altoriai, puošti šventųjų skulptūromis. Taip pat žavi ir šventovės lubose ištapytos Švč. Sakramentą ir Kristaus Prisikėlimą vaizduojančios scenos. Bažnyčioje skambinama ir apie 1808 m. Rytų Prūsijoje pagamintais vargonais. Liolių bažnyčia – vertingas baroko stiliaus statinys, viena geriausiai išsilaikiusių medinių bažnyčių Žemaitijoje.

KRAŽIAI

9 Kražių miestelis

Kražių miestelio įkūrimo metais laikomi 1253-ieji, kai Žemaitijos žemės, karaliaus Mindaugo krikšto ir karūnacijos metu buvo užrašytos Kryžiuočių ordinui. Tai viena seniausių Žemaitijos gyvenviečių. 1512 m. Kražiams buvo suteiktas grafystės titulas, o 1616 m. Žemaičių seniūnui Jonui Karoliui Chodkevičiui fundavus, čia įsteigta jėzuitų kolegija, vėliau tapusi vienu svarbiausių Žemaitijos mokslo židinių. 1893 m. lapkričio 22 d. Kražiuose įvyko žudynės, kurių metu buvo nužudyta daug parapijiečių, neleidusių griauti caro valdžios įsakytos benediktinų vienuolių bažnyčios. Nuo to laiko ši data minima kaip Kražių skerdynės.

Kražiai garsėja ir tarp Kražantės upelio, Dausyno ežero ir Medžiokalnio stovinčiu Vytauto kalnu, kur 1413 m. Vytauto Didžiojo dėka buvo pastatyta viena pirmųjų bažnyčių Žemaitijoje. Dar ir dabar visi užlipę į šį kalną gali ne tik išvysti plačią Kražių miestelio panoramą, bet ir ant kalno stūksančius senosios bažnyčios pamatų fragmentus bei 1843 m. statytą mūrinę varpinę. Kražiuose stovi ir kita kalva – Medžiokalnis, ant kurio kražiškiai švenčia Jonines, renkasi jaunimas. Tai legendomis apie šventąjį ąžuolą ir deivę Medeinę apipintas kalnas, paskelbtas botaniniu draustiniu. Senoji Kražių miestelio dalis, kurioje stovi Kražių kolegijos pastatas ir Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia, paskelbta urbanistikos paminklu.

10 Kražių kolegija

Senojoje Kražių miestelio dalyje, prie Kražantės upelio, stovi M. K. Sarbievijaus kultūros centro pastatas, paskelbtas kultūros paveldo objektu – senoji Kražių kolegija. 1608 m. jėzuitams atsikėlus į Kražius, 1616 m. čia buvo įkurta garsioji Kražių kolegija. 4 ha teritorijoje stovėjo ne tik vienuolyno-kolegijos pastatas, bet ir bažnyčia, mokykla, ūkiniai pastatai ir kt. Kolegijoje buvo susitelkęs visas pagrindinis Žemaitijos švietimo ir religinio gyvenimo centras, tuo metu nusileidęs tik Vilniaus jėzuitų kolegijai. Čia mokėsi apie 300 mokinių, patiems jėzuitams buvo įkurta aukštoji filosofijos ir teologijos mokykla, iki XVIII a. veikė kunigų seminarija, buvo sukaupta viena didžiausių krašte bibliotekų. XVIII a. panaikinus Jėzuitų ordiną, kolegija tapo mokykla, o XIX a. Vilniaus universiteto paskelbta gimnazija (vėliau ji buvo perkelta į Kauną ir tapo Maironio gimnazija). 2000–2008 m. vyko senosios kolegijos pastatų komplekso restauracijos darbai, po kurių čia įsikūrė M. K. Sarbievijaus kultūros centras, puoselėjantis Kražių istoriją, rengiantis įvairias parodas, šventes, koncertus, plėtojantis turizmą.

Kražių miestelio šventė

11 Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia

Kražių bažnyčia – buvusi benediktinų vienuolių šventovė, dėl kurios išsaugojimo 1893 m. Kražiuose įvyko vietinių gyventojų žudynės. Pasipriešinimas carinei Rusijos valdžiai nuskambėjo visame pasaulyje, sumažino antikatalikišką caro veiklą Lietuvoje ir tapo tautinio atgimimo simboliu. Senasis benediktinų vienuolyno kompleksas buvo pastatytas XVII a., o apie 1762 m. iškilo ir mūrinė bažnyčia, projektuota jėzuito, architekto, Vilniaus universiteto profesoriaus Tomo Žebrausko. Dvibokštė barokinė Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia – viena svarbiausių miestelio lankytinų vietų. Jos viduje dominuoja barokinio stiliaus altorius su Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų paveikslu, puoštu sidabro aptaisais. Taip pat čia saugomi XX a. pr. Martyno Masalskio kurti vargonai. Galima išvysti ir senąjį suolą, menantį Kražių skerdynių įvykius, – manoma, kad prie šio suolo buvo pririšti atvykusių kazokų arkliai. Skaudaus įvykio atminimą saugo ir 1993 m. virš bažnyčios vartų įkomponuota plokštė, sukurta skulptoriaus Remigijaus Midvikio.

Kražių Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia

Užvenčio dvaro spirito varykla ir malūnas

UŽVENTIS

12 Užvenčio miestas

Prie Ventos upės įsikūręs Užvenčio miestas, pradėjęs kurtis prie dvaro valdų, kaip miestelis buvo žinomas nuo XVI a. Užvenčio vietovė stipriai nukentėjo karo su Švedija metu 1701 m. Čia su savo kariuomene lankėsi ir Švedijos karalius Karolis XII. Po kelerių metų Užvenčiui buvo suteikta turgų privilegija, vėliau vykdavo dideli prekymečiai.

Nors miestelis net keletą kartų buvo niokojamas gaisrų, tačiau tai netrukdė jam suklestėti: XIX a. veikė mokykla, vandens malūnas, spirito darykla. Užvenčio krašte buvo organizuotas ir 1863 m. sukilimas, vyko susirėmimai su caro kariuomene. Sovietmečiu Užventis gavo miesto teises, o nuo 2000 m. oficialiai turi ir herbą – raudoname fone virš Ventos upės šuoliuojantį pegasą.

Užventis garsus ir kitapus Ventės upės išlikusia dvaro sodyba, pastatyta XVIII a., kurioje XIX a. gyveno žymios Lietuvos rašytojos Marija Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana ir Žemaitė (Julija Beniuševičiūtė-Žymantienė). Nuo 1965 m. čia veikia Užvenčio kraštotyros muziejus, pasakojantis apie Užvenčio miesto istoriją, čia gyvenusius iškilius Lietuvos žmones. Restauruotame dvaro malūne įrengtas sveikatingumo kompleksas.

13 Šv. Marijos Magdalietės bažnyčia

Medinė Šv. Marijos Magdalietės bažnyčia – tikra Užvenčio miesto puošmena. Tai viena vertingiausių išlikusių medinių sakralinių šventovių Lietuvoje. XVII a. miestelio valdytojo Mato Vainiaus rūpesčiu buvo pastatyta bažnyčia, kuriai suteiktas Šv. Marijos Magdalietės titulas. XVII a. pradžioje vykusio gaisro metu šventovė sudegė, buvo atstatyta po kelerių metų. Dabartinę išvaizdą įgavo 1825 m. po restauracijos darbų. Liaudies architektūros formų bažnyčią puošia aštuonkampis bokštelis. Šventoriuje galima išvysti Kristaus ir Švč. Mergelės Marijos skulptūras bei medinę varpinę, kurios bokštelyje pakabinti du varpai. Kartu su varpine medinė Šv. Marijos Magdalietės bažnyčia paskelbta kultūros paveldo objektu.

Užvenčio Šv. Marijos Magdalietės bažnyčios vidus

Šiaulių miestas ir apylinkės

Šiaulių miestas-Zokniai-Rėkyva-Kryžių kalnas-Meškuičiai-Naisiai-Gruzdžiai

Šiaulių miesto savivaldybės herbas

Šiaulių rajono savivaldybės herbas

ŠIAULIAI

	72 km		3 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	17		✓		✓		✓

Šiauliai – kelių sankirtoje įsikūręs miestas, pro kurį driekiasi pagrindiniai keliai į pajūrį, Lietuvos pietvakarius, Aukštaitijos sostinę – Panevėžį. Saulės miestas, pirmą kartą paminėtas XVI a., garsėja septyniais saulės stebuklais, senąja miesto architektūra, gatvelėse ir skveruose besislepiančiomis skulptūromis, trykštančiais fontanais. Ne mažiau įdomios ir Šiaulių apylinkės: iš Zoknių aviacijos bazės kyla NATO naikintuvai, Kryžių kalne tikintieji palieka savo skausmo ar džiaugsmo kryželius, Naisius garsina čia filmuojamas televizijos serialas, Gruzdžiuose arklių mylėtojus džiugina žirgai, jie čia visur: žirgyne, Arklio muziejuje, dvaro istorijos puslapiuose ar prie senojo vandens bokšto.

Kelionę pradėkime nuo Šiaulių miesto ir vienos seniausių jame – Vilniaus g.: XIII a. aplink šią gatvę kūrėsi ir formavosi miestas. Dabar tai – viena svarbiausių miesto gyvenimo arterijų, dalis gatvės skirta tik pėstiesiems. Miesto centrą puošia daug fontanų, įdomių skulptūrų, stilingų senųjų pastatų, muziejų ir galerijų. Ties sankryža su Kaštonų alėja puikuojasi trys barzdoti nykštukai – skandinavų troliai. Šias balto marmuro skulptūras kūrė B. Kasparavičienė (1977 m.). Čia trykšta fontanas, kurį puošia Aloyzo Toleikio 1979 m. sukurta skulptūra „Motinystė". Vilniaus g. yra keletas įdomių muziejų: Fotografijos (nr. 140), Dviračių (nr. 139).

Už Kaštonų al. driekiasi Aušros alėja, kurioje puikuojasi klasicistinio stiliaus Didždvario dvaro rūmai **1**. Dabar juose įsikūręs Šiaulių universiteto Menų fakultetas. Prie Didždvario gimnazijos, Vilniaus g. 188, galime išvysti ir kitą skulptūrą – Aloyzo Toleikio „Mergaitę su dūdele" (1985 m.).

Vilniaus ir Tilžės g. sankirtoje šiauliečius ir svečius pasitinka Gaidžio laikrodžio a. įrengtas laikrodis **2**. Jis ne tik skaičiuoja valandas, bet ir sveikinasi su praeiviais „Sveiki atvykę į Šiaulius!" O sankirtoje su Vasario 16-osios gatve stovi stebuklinga arka – pro ją praėjus išsipildo sugalvotas noras. Vasario 16-osios g. 62 stovi Šiaulių miesto savivaldybės pastatas **3**. Jame 1904 m. buvo suvaidintas lietuviškas spektaklis „Amerika pirtyje" (pagal brolių Antano ir Juozo Vilkutaičių, pasivadinusių Keturakio slapyvardžiu, pjesę). Čia pat baltuoja ir didingoji Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus katedra **4**. Tai viena išraiškingiausių renesanso stiliaus šventovių Lietuvoje, kelianti į viršų apie 70 m aukščio bokštą. Verta pasigrožėti ne tik katedros išore, bet ir puošniu vidumi, saugančiu daug sakralinio meno vertybių.

Nepraeikime ir pro Ežero bei S. Šalkauskio g. sankirtoje esančią Saulės laikrodžio aikštę **5**. Aikštė – tai suformuotas saulės laikrodis su viduryje stovinčia skulptūra. Ši miesto įžymybė – aukščiausias saulės laik-

Kryžių kalnas

rodis Lietuvoje. Paėję S. Šalkauskio g. toliau, pasieksime Vytauto g., kurioje 89 numeriu pažymėtas „Aušros" muziejus 6. Pirmojo lietuviško laikraščio garbei pavadintas muziejus saugo ir puoselėja Šiaulių krašto kultūros paveldą. Vytauto g. eidami rytų kryptimi, pasieksime Vilniaus g. 74, kur stovi vienas gražiausių ir Lietuvoje itin retų moderno epochos architektūros stiliaus pastatų - Chaimo Frenkelio vila 7. Buvusiame Frenkelių name veikia muziejus, atkūręs dvaro aplinką, todėl galime apsilankyti puošniose svetainėse, išvysti stilizuotą gatvę su vitrinomis, kino sale, dirbtuvėmis.

Šiaulių miestas gali pasigirti pačiame jo centre tyvuliuojančiu Telkšos ežeru. Jo pakrantėje įrengtas ekologinis takas, sudarytas iš 23 stotelių. Prie ežero stūkso ir 10–14 m aukščio Salduvės piliakalnis, todėl galima pasidžiaugti vietovės kraštovaizdžiu ir miesto panorama.

Šiaulių miesto pakraštyje, Aerouosto g. 11A, įsikūrusi senoji Zoknių aviacijos bazė 8, tarpukariu čia buvo įrengtas aerodromas (bazę galime apžiūrėti tik iš toli). Vykime į kitą miesto dalį - Rėkyvos gyvenvietę. Ji įsikūrusi prie gražaus Rėkyvos ežero. Ežeras apsuptas aukštapelkinių durpynų, todėl šis gamtos kompleksas

ŠIAULIAI

1 Zubovų rūmai

Didžiadvario dvaras buvo žinomas nuo XVI a. Per XVI–XVIII a. laikotarpį Didžiadvario savininkais buvo didikai Radvilos, Valavičiai, Sapiegos. Kai 1765 m. Šiaulių administratoriumi tapo Antanas Tyzenhauzas, prasidėjo ir dvaro sodybos atnaujinimo darbai, parengtas rekons-

Zubovų rūmai Šiauliuose

trukcinis Šiaulių miesto planas. XVIII a. pab. Rusijos imperatorė Jakaterina II dvarą paskyrė Platonui Zubovui, kurio giminė dvare šeimininkavo iki XX a., o dvaras tapo Zubovų rezidencija. Zubovų giminės dėka dvare buvo įkurta turtinga biblioteka, mieste buvo pastatyta Šiaulių mergaičių gimnazija (Didžiadvario gimnazija), miestui padovanotas dvaro parkas, išlikęs iki šių dienų. XX a. pab. besiformuojant Aušros alėjai, dvaro sodyba buvo padalyta: kai kurie dvarui priklausę pastatai atsidūrė kitose gatvėse, buvo pertvarkyti, todėl ryškiausiu dvaro palikimu tapo centriniai dvaro (Zubovų) rūmai.

Gaidžio laikrodis Šiauliuose

2 Gaidžio laikrodis Šiauliuose

Tai vienas iš septynių vadinamųjų saulės stebuklų Šiauliuose, stovintis Gaidžio laikrodžio aikštėje, Vilniaus ir Tilžės gatvių sankirtoje. Laikrodis buvo pastatytas 1975 m., jo autorius – Vilius Puronas. Įgarsintas laikrodis su gaidžio skulptūrėle „užgiedojo" 2003 m., Šiaulių miesto 767 metų jubiliejaus proga. Gaidžio laikrodis praeivius sveikina anglų, vokiečių, rusų, prancūzų, ispanų, švedų ir kitomis kalbomis vidurdienį ir šeštą valandą vakare.

saugomas Rėkyvos botaninio-zoologinio draustinio. Prie ežero išvysime ir buvusio dvaro fragmentų 9.

Pasukę į 213 kelią ir pravažiavę Ginkūnus, sukime į A12 magistralę ir vykime Joniškio kryptimi. Už maždaug 9 km išvysime rodyklę „Kryžiaus kalnas" ir pasukę dešinėn už 2 km pamatysime kryžiais kryželiais nusagstytą kalną 10. 2007 m. kalnas buvo įtrauktas į Jono Pauliaus II piligrimų kelią. Tais pačiais metais kalne buvo jau apie 200 tūkst. kryžių.

Naisių kaime, Meškuičių sen., išvysime buvusią dvaro sodybą 11. Dabar joje įsikūręs Šiaulių rajono literatūros muziejus, kviečiantis susipažinti su iš Šiaulių krašto gimusių rašytojų kūriniais, poeto Zigmo Gaidamavičiaus-Gėlės gyvenimu ir darbais, dailininko Anatolijaus Tyčinos paveikslų kolekcija.

Apie 8 km nuo Kryžių kalno įsikūręs Meškuičių miestelis. Pasakojama, kad miestelis gavęs vardą dėl to, kad senovėje tose vietovėse gyveno labai daug meškų. Prie magistralės įsikūrusius Meškuičius pasieksime pravažiavę Dapkūnų kaimą, kuriame yra Kosto Gedvilo sodyba-muziejus 12. Jame eksponuojami paties tautodailininko kurti įvairūs maketai, tapyti paveikslai. Meškuičių miestelis – čia pat, už maždaug 1 km. Aplankykime Meškuičių Šv. Stanislovo bažnyčią 13, kurios viduje saugoma kultūros paveldo objektų: šventųjų paveikslai, Jėzaus ir Švč. Mergelės Marijos atvaizdai bei centrinis altorius. Prie bažnyčios esančioje aikštėje stovi 1991 m. atstatytas Nepriklausomybės paminklas 14, taip pat paskelbtas kultūros paveldo objektu.

Kelionę baikime Gruzdžiuose, už 14 km nuo Meškuičių į vakarus. Čia laukia pažintis su senąja miestelio aikšte 15, šimtamete bažnyčia 16, buvusia dvaro sodyba 17. ▪

Gruzdžių dvaro garinis malūnas

3 Šiaulių miesto savivaldybės pastatas

Šiaulių centre, Vasario 16-osios g., stovintis miesto savivaldybės pastatas sudarytas iš dviejų dalių - miesto rotušės ir buvusių Liaudies namų pastato (paskelbtas kultūros paveldo objektu). Abi dalis - rotušę ir liaudies namų pastatą - jungia 1979 m. pastatytas intarpas. Čia įsikūrusi Šiaulių savivaldybės taryba ir administracija.

Šiaulių Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus katedra

4 Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus katedra

Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus katedra, spindinti raudona bokšto smaile, - vienas gražiausių pastatų, puošiančių Šiaulių miestą. Bažnyčia buvo pradėta statyti 1617 m., o galutinai užbaigta tik XVII a. Šventovė smarkiai nukentėjo per švedų ir Šiaurės karus, 1880 m. sudegė ir viršutinė bokšto dalis. Atstatytas bokšto šalmas neteko pirminės savo išvaizdos. Antrojo pasaulinio karo metu bažnyčia taip pat stipriai nukentėjo nuo gaisro, todėl ir karo metais, ir sovietmečiu vyko bažnyčios atstatymo darbai. 1997 m., popiežiui Jonui Pauliui II įkūrus Šiaulių vyskupiją, bažnyčiai suteiktas katedros titulas. Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus katedrą puošia aštuonsienis šešių tarpsnių bokštas su mažais langeliais, ryškus čerpių stogas, apskriti langai, keliantys bažnyčios, kaip gynybinės tvirtovės, įspūdį. Pietiniame fasade įkomponuotas ir unikalus saulės laikrodis, manoma, vietoje mechaninio laikrodžio, veikusio XVII–XIX amžiais. Šviesiame bažnyčios interjere galima išvysti po katedros titulo suteikimo atnaujintus didįjį ir šešis šoninius altorius, išlikusių dailės kūrinių, vertingą renesanso stiliaus zakristijos durų dekorą. Šventovė išsiskiria ir gynybinio pobūdžio šventoriaus vartais su bokšteliais.

5 Saulės laikrodis Šiauliuose

Šiauliuose galima išvysti Saulės laikrodžio aikštę, kuri visa yra apskritas laikrodžio ciferblatas su metalo skaitmenimis. 12, 3 ir 6 valandas žymintys skaičiai simbolizuoja Saulės mūšio metus - 1236-uosius. Šešėlis, krintantis ant aikštės ir rodantis laiką, eina nuo aikštės viduryje stovinčios 17 m aukščio kolonos, ant kurios užkelta 4 m siekianti šaulio skulptūra. Bronzinę auksuotą skulptūrą minint miesto 750-ąjį jubiliejų sukūrė Stanislovas Kuzma, o aikštės kūrėjai - architektai Algimantas Černiauskas, Algis Vyšniūnas ir Remigijus Jurėla.

Saulės laikrodis „Šaulys" (aut. S. Kuzma)

„Aušros“ muziejus

6 „Aušros“ muziejus

Tai vienas didžiausių muziejų Lietuvoje, sukaupęs per 240 tūkst. įvairių eksponatų. Muziejus buvo įkurtas 1923 m. kovo 11 d. Tarpukariu muziejaus rinkiniai būdavo eksponuojami ne tik Lietuvoje, bet ir Paryžiuje, Niujorke. Antrojo pasaulinio karo metais muziejų teko evakuoti, eksponatai buvo slepiami visose Šiaulių apylinkėse, o 1944 m. sudegė muziejaus pastatas, todėl kurį laiką muziejus neturėjo nuolatinių patalpų. Sovietmečiu muziejus įsikūrė naujame pastate, prasidėjo jo klestėjimo laikotarpis. „Aušros“ muziejui priklauso garsioji secesinio stiliaus Chaimo Frenkelio vila su jos ekspozicijomis ir retro kino sale, Fotografijos, Dviračių, Radijo ir televizijos muziejai, Žaliūkų vėjo malūnas, poeto Jono Krikščiūno-Jovaro namas, tarpukariu statyti Venclauskių namai, „Aušros“ rūmai. Muziejaus Etnografinis archyvas 2006 m. Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos paskelbtas dokumentinio paveldo objektu. Muziejus ne tik supažindina su Šiaulių krašto istorija, tradicijomis, čia gyvenusiais žmonėmis, bet ir rengia parodas, edukacinius užsiėmimus.

ⓘ www.ausrosmuziejus.lt

7 Ch. Frenkelio vila

Gyvenamasis namas, statytas 1908 m., priklausė odų fabriko savininkams Chaimui ir Dorai Frenkeliams. Stilingu bokšteliu pasipuošusi vila garsėja ir gausiai dekoruotu vertingu interjeru. Iš atviros namo terasos galima nusileisti į parką, kuriame trykšta fontanas. Tarpukariu šiame pastate gyveno ne tik Frenkelių šeima, bet buvo įsikūrusi Hebrajų gimnazija. Sovietmečiu vila paversta karo ligonine. 1993 m., kai pastatas buvo perduotas „Aušros“ muziejui, prasidėjo rekonstrukcijos darbai, o 2003 m. duris atvėrė ir ekspozicijų salės.

Kultūros paveldo objektu paskelbta vila yra išsaugojusi Frenkelių gyvenamąją aplinką, todėl lankytojams sukeliamas įspūdis, jog jie svečiuojasi gyvenamuosiuose namuose. Apsilankę viloje-muziejuje galime išvysti autentiškas Žaliąją ir Geltonąją svetaines, valgomąjį, biblioteką, baldus, dvarininkų portre-

Ch. Frenkelio vila

Židinys Ch. Frenkelio viloje

tus, ginklų kolekcijas, Tolimųjų Rytų dailės kūrinius. Sukurta ir stilizuota gatvė su XX a. pr. Šiauliuose įsikūrusiomis dirbtuvėmis, kratuvėlėmis ir kino teatru. Muziejus garsėja ir tarptautiniu Ch. Frenkelio vilos vasaros festivaliu, kurio metu vila paskęsta klasikinės muzikos garsuose.

ⓘ www.ausrosmuziejus.lt

ZOKNIAI

8 Zoknių aviacijos bazė

Zoknių buvusio dvaro laukuose dėl laidaus grunto neužsilaikydavo vanduo, todėl buvo tinkamos sąlygos lėktuvams kilti ir leistis. Zoknių aerodromas buvo atidarytas 1931 m., dar prieš tai buvo įrengti du angarai lėktuvams. Kurį laiką Zoknių aerodrome leidosi Lietuvos karinių oro pajėgų lėktuvas, o civiliniai skrydžiai buvo pradėti tik po Antrojo pasaulinio karo. Sovietmečiu čia buvo dislokuoti SSRS lėktuvai, atkūrus Nepriklausomybę čia leidosi pirmasis Lietuvos avialinijų lėktuvas. Dabar Zokniuose veikia oro pajėgų aviacijos bazė. 2009–2010 m. Aviacijos bazė buvo modernizuota pagal NATO reikalavimus, čia budi Baltijos šalių oro policija.

RĖKYVA

9 Rėkyvos dvarvietė

Rėkyvos vietove dabar laikoma Šiaulių miesto dalis Rėkyvos ežero pakrantėje. Čia 1578 m. stovėjęs dvaras, išaugęs į gana nemažą gyvenvietę. Nuo 1605 m. pagrindiniai dvaro valdytojai buvo Karpių giminė, kuri XIX a. išplėtė dvarą, pastatė rūmus, sutvarkė parką ir Rėkyvos ežero pakrantę. Šalia ežero supiltoje kalvoje buvo palaidoti ir patys dvaro šeimininkai. Pirmojo pasaulinio karo metais dvaras buvo nuniokotas gaisro, o tarpukariu jis atiteko Šiaulių miestui. Šiuo metu dvarvietėje išlikę tik dvaro sodybos fragmentai, senų liepų alėja.

JURGAIČIAI

10 Kryžių kalnas

Garsusis Kryžių kalnas - tai unikali sakralinė vieta, kurią sudaro piliakalnis ir kalvos šalia jo, apstatyti kryžiais. Tai vienas įdomiausių Lietuvos lankytinų objektų, į kurį iš visos Lietuvos ir pasaulio važiuoja maldininkai, piligrimai, palieka savo rožinius, stato kryžius. Kryžių kalnas - tai tikėjimo ir vilties vieta, simbolizuojanti Jėzaus meilę per Kryžiaus slėpinį. Nuo XIX a. ant šio kalno buvo pradėti statyti kryžiai, nors caro valdžia kryžius griovė, tačiau tikintieji nepasidavė - kryžių vis daugėdavo, Kryžių kalnas plėtėsi ir didėjo. Labiausiai ši šventa vieta išgarsėjo tarpukariu, kada iš visos Lietuvos į jį suplūsdavo minios tikinčiųjų, vykdavo šv. Mišios, atlaidai. Sovietmečiu kalnas vėl buvo ne kartą nuniokotas, kryžiai nugriauti, tačiau, nepaisant valdžios ir draudimų, tikintieji atstatinėdavo kryžius, dažniausiai naktimis. Kryžių kalnas tapo stiprybės, tikėjimo laisvės ir didvyriško pasipriešinimo simboliu. 1993 m. rugsėjo 7 d. popiežius Jonas Paulius II savo apsilankymu pagerbė šią šventąją vietą, aukojo čia šv. Mišias. Per Kryžių kalno atlaidus vyksta piligrimų žygis, nešamas kryžius, einamas Kryžiaus kelias, daug dėmesio skiriama jaunimui.

ⓘ www.kryziukalnas.lt

Kryžių kalno fragmentas

NAISIAI

11 Naisių dvaro sodyba

Naisių dvaras buvo žinomas apie XVIII a. pab., kai kartu su visa vietove priklausė Rusijos carui. O XIX a. pr. Rusijos imperatorės Jekaterinos II iniciatyva dvaras atiteko grafui Platonui Zubovui. Dvaro sodyboje jis įkūrė pradžios mokyklą. Po Pirmojo pasaulinio karo dvarą valdė Aleksandra Zubovaitė-Fledžinskienė. Liaudies architektūros ir klasicistinio stiliaus dvaro rūmai buvo statyti 1822 m. Dvare gimė ir augo poetas Zigmas Gaidamavičius-Gėlė.

Nuo 1984 m. Naisių dvare įsikūręs Šiaulių rajono literatūros muziejus. Dviejose parodų salėse ir fonduose saugoma ir kaupiama medžiaga apie praeities ir dabarties rašytojus, literatus ir kalbininkus. Antrajame aukšte eksponuojama medalių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių rašytojams, kultūros veikėjams, kolekcija.

ⓘ www.muziejai.lt/Siauliai/literaturos_muziejus.htm

MEŠKUIČIAI

12 K.Gedvilo sodyba-muziejus

Dapkūnų kaime yra įsikūręs Kosto Gedvilo (1920–2005) sodyba-muziejus, kasmet sulaukiantis vis daugiau lankytojų. Paties muziejaus įkūrėjo, tautodailininko Kosto Gedvilo sodyboje eksponuojami jo padirbinti kūriniai: įdomūs švyturio, traukinio, laivo statiniai, tapyti paveikslai, kuriuose vaizduojamos Meškuičių apylinkės, Lietuvos istorijos, miestelių vaizdai, originalūs tekstiniai paveikslai.

13 Šv. Stanislovo bažnyčia

Tikra miestelio puošmena tapusi Šv. Stanislovo bažnyčia statyta 1897 m., nors pirmoji šventovė čia stovėjusi 1677 m. Istorizmo stiliaus bažnyčios fasadus puošia Švč. Mergelės Marijos statula. Ant šventoriaus vartų įkomponuota Jėzaus, nešančio kryžių, statula. Bažnyčios vidų puošia lenktos lubos, trys neobarokiniai altoriai ir vargonų prospektas. Jie statyti XX a. pr. lenkų meistro Špigelio. Neobarokiniai vargonai puošti drožiniais, vazomis. Po Antrojo pasaulinio karo ilgą laiką gyvavo tradicija: iš Meškuičių bažnyčios į Kryžių kalną eidavo maldininkų procesijos (apie 6 km).

14 Paminklas „Laisvės angelas“

Meškuičių miestelio aikštėje stovi 1930 m. pastatytas Nepriklausomybės paminklas, atnaujintas 1991 metais. Ant aukšto postamento, puošto Gedimino stulpais, iškelta moters su sparnais – angelo figūra, vadinama „Laisvės angelu“. Šis paminklas skirtas 1919 m. kovose už Lietuvos laisvę kritusiems Lietuvos savanoriams.

Naisių dvaro sodybos gyvenamasis namas

Gruzdžių miestelio aikštė su Švč. Trejybės bažnyčia

GRUZDŽIAI

15 Miestelio aikštė

Gruzdžiai – sena istorinė gyvenvietė, pirmą kartą paminėta 1623 m., kurį laiką buvo vadinama Užmūše arba Zamūše. 1636 m. Šilėnų vaitas Kristupas Gruzdys įsteigė evangelikų reformatų bažnyčią. Manoma, kad nuo šio bažnyčios fundatoriaus pavardės kilęs ir miestelio pavadinimas. XVII a. iškilo pirmoji katalikų bažnyčia (dabartinė pastatyta XIX–XX a. sandūroje). 1929 m. Gruzdžiuose įsteigtas smulkaus kredito bankas, 1936 m. atidaryta biblioteka, 1934–1944 m. veikė žirgynas. Gruzdžių įžymybės glaudžiasi senąjį planą išlaikiusioje miestelio aikštėje. Čia stovi Albino Vaitkaus (1914–1980), pasivadinusio Mariumi Katiliškiu, namas, kuriame gimė šis lietuvių išeivijos rašytojas. Architektūrinę ir istorinę vertę turinti restauruota senoji Antano Trečioko vaistinė, įsteigta 1912 m. A. Trečiokas buvo ne tik vaistininkas, miestelyje jo iniciatyva atsirado knygynas, jaunimo ansamblis, parapijos choras. Po Nepriklausomybės atgavimo miestelio aikštėje pastatytas koplytstulpis ir lietuvaitės skulptūra, buvusioje vietoje atstatytas „Baltasis kryžius“ (pastatytas 1928 m., nugriautas 1974 m.).

16 Švč. Trejybės bažnyčia

Pirmoji medinė katalikų bažnyčia Gruzdžiuose pastatyta apie 1670 m., keletą kartų degė ir buvo atstatyta. Dabartinė neogotikinė Švč. Trejybės bažnyčia pagal Ustino Golinevičiaus projektą pastatyta 1896–1911 m. Įspūdinga šventoriaus tvora su 14 Kryžiaus kelio stočių pabaigta 1909 m. Baigus bažnyčios statybą šventoriuje pasodinti 52 kaštonai. Pagrindinis bažnyčios fasado akcentas – du aukšti bokštai, dėl kurių šventovė matyti visoje miestelio panoramoje. Bažnyčios interjeras darnus, didžiausios vertės – Šv. Roko paveikslas, pagal tradiciją laikomas stebuklingu, jo autorius nežinomas. Didelė miestelio šventė ir pagrindiniai bažnyčios atlaidai – Šv. Roko, tuomet čia susirenka minios žmonių. Šv. Rokas pavaizduotas ir miestelio herbe.

17 Gruzdžių dvaras

Gruzdžių (vadintas Gorių) dvaras yra už 1,5 km nuo Gruzdžių, abipus kelio Gruzdžiai–Kužiai. Rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo XVII a. pr., nuo XVIII a. antrosios pusės buvo karališkosios ekonomijos, vėliau Zubovų ir Naryškinų valdomų dvarų gubernijos dalimi. 1858 m. dvarą iš Zubovų nusipirkęs grafas Aleksandras Naryškinas pavertė jį savo rezidencija, čia veikė Gruzdžių–Žagarės dvarų ekonominė kontora. 1918 m. dvaras buvo nusavintas. 1934 m. iš Plungės čia buvo perkeltas Bogdano Oginskio įkurtas žemaitukų veislės žirgynas.

Dabar dvaro sodyboje išlikę net 24 pastatai: rūmai, ekonomo namas, oficina, kumetynas, ledainė, garinis malūnas, karvidė ir kiti ūkiniai pastatai. Ypač įdomus vandens malūnas su arklių maniežu. Pieninėje įsikūrusios Reginos ir Vytauto Mataičių juodosios keramikos dirbtuvės.

Šiaulių apylinkės: pro Kurtuvėnus

Kuršėnai-Varputėnai-Kurtuvėnai-Bubiai-Aukštelkė

Šiaulių rajono savivaldybės herbas

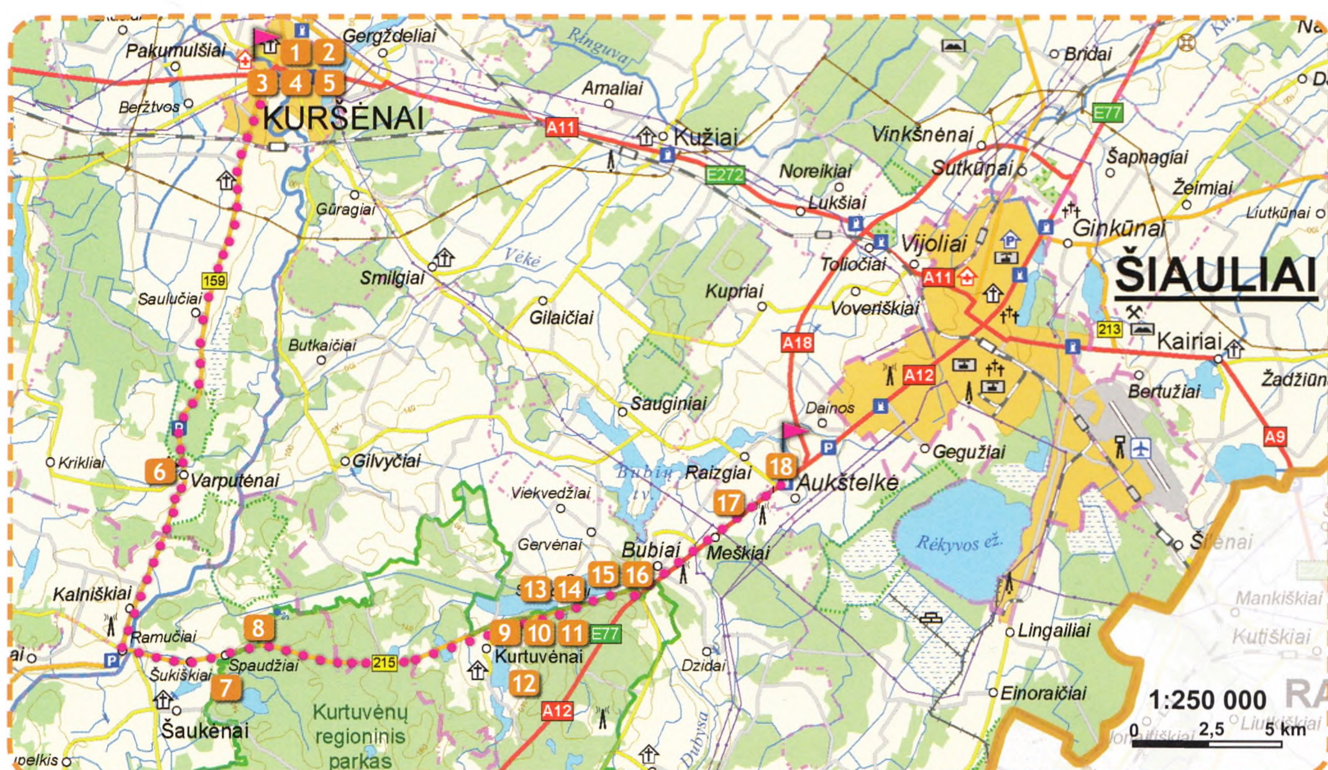
	53 km		8 km		✓		✓
	7 val.		✓		✓		✓
	18		✓		✓		✓

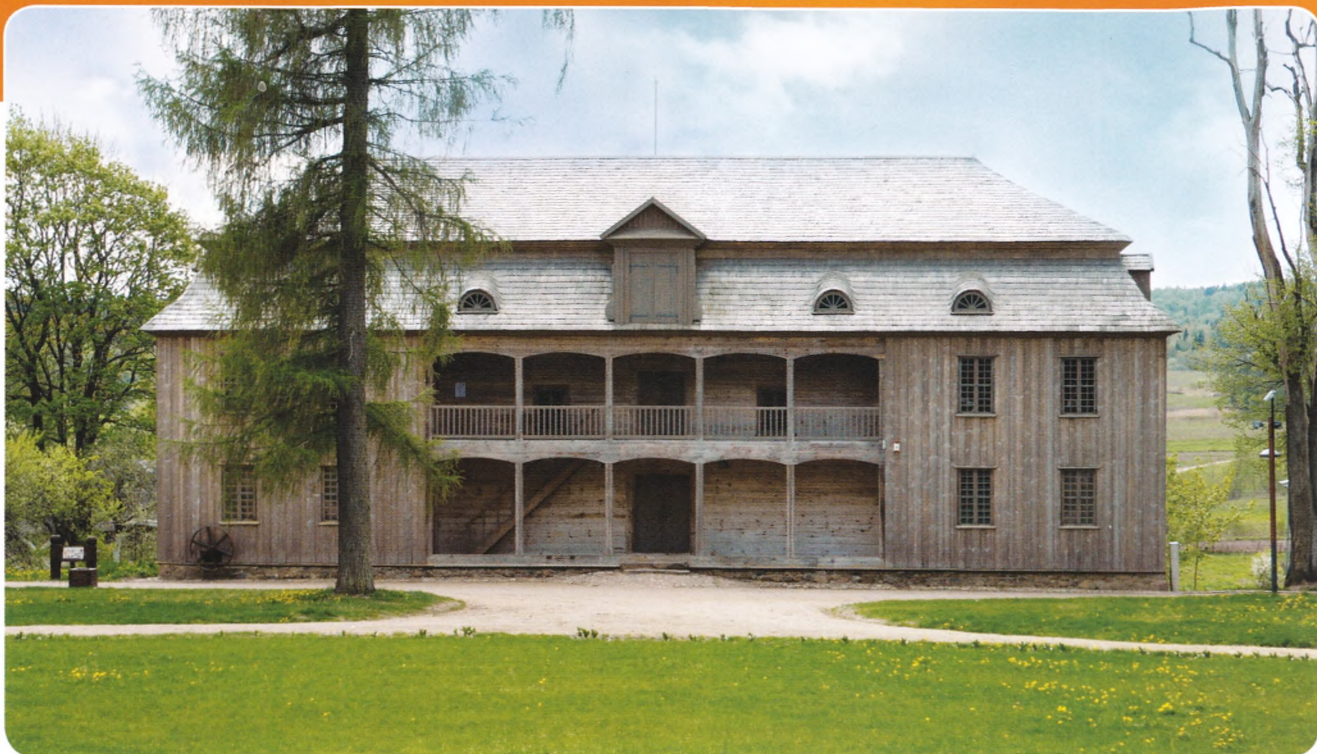

Varputėnų dvaro rūmai

Kelionės metu aplankysime įdomias krašto vietoves pietinėje Šiaulių rajono savivaldybės dalyje, kurioje – ir Kurtuvėnų regioninio parko teritorija. Prie A11 magistralės įsikūrę Kuršėnai 1 nustebina Kalendorių muziejumi 2, kuriame – apie 4 tūkst. įdomių egzempliorių (Ventos g. 11A). Taip pat Ventos upės pakrantėje, Ventos g. 7, stovinčiais mediniais dvaro rūmais 3, apsuptais gražaus parko. Kuršėnų miestelyje besilankančiųjų dėmesį traukia Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios 4 bokštai. Užsukime susipažinti su šia istoristinio stiliaus bažnyčia. Alėjos g. 4 įsikūręs Keramikos muziejus 5, kviečiantis pasigrožėti moliniais dirbiniais.

Kitą dvaro sodybą išvysime Varputėnų kaime, esančiame už maždaug 14 km nuo Kuršėnų. Važiuojant kaimo link grožėsimės Varputėnų miško vaizdais, kol pasieksime išlikusią Varputėnų dvaro sodybą 6 su parku. Toliau kelias vingiuoja Kurtuvėnų miestelio link. Iš 159 kelio įsukus į 215, atsiveria Kurtuvėnų regioninio parko miškų, tvenkinių ir gausybės ežerėlių vaizdai. Važiuodami 215 keliu, dešinėje kelio pusėje išvysime tyvuliuojantį Juodlės ežerą, iki kurio veda

Kurtuvėnų dvaro svirnas

Kurtuvėnų regioninio parko pažintinis takas 7. Kitoje kelio pusėje yra Svilės kaimelis, ties kuriuo trykšta vienos didžiausių versmių Lietuvoje - Svilės šaltiniai 8. Čia teka ir Ventos-Dubysos kanalas (Ventos perkasas), įrengtas XIX amžiuje.

Pasiekę Kurtuvėnų miestelį apsilankykime Kurtuvėnų regioninio parko 9 direkcijoje, kuri įsikūrusi žirgais garsėjančioje Kurtuvėnų dvaro sodyboje 10. Dvaro sodybos arklidėse įkurtas jojimo paslaugų centras (Parko g. 2). Taip pat P. Višinskio g., prie Dambos tvenkinio, stovinčią Šv. Jokūbo bažnyčią 11, pastatytą dvarininkų Nagurskių rūpesčiu. O kitame krante, Dirvonų kaime, auga įdomiai suaugusios eglė ir pušis - „raganų šluotos" 12.

Važiuojant toliau, 215 kelią supa Kurtuvos tvenkinio vandenys ir Paraudžių miškas. Išvažiavus į A12 greitkelį, čia pat - ir Bubių kaimas, kuriame gausu gamtos turtų. Aplankykime buvusią Zubovų dvaro sodybą 13, kurioje driekiasi ąžuolų alėja. Nueikime pasigrožėti aukščiausiomis tuopomis 14 Lietuvoje, ant Ventos-Dubysos perkaso (jungiamojo kanalo) pylimo išsirikiavusiomis pušimis 15, prie tvenkinio stūksančiu Bubių piliakalniu 16.

Iš Bubių įvažiuokime į A12 magistralę ir apie 6 km judėkime vakarų kryptimi, į Aukštelkę. Pakeliui išvysime ledynų palikimą - akmenų rūžą 17 - itin akmenuotą ilgą kalvą, kuri vadinama Velnio keliu. Ji tęsiasi iki pat Šiaulių miesto. Aukštelkės kaime aplankykime Šv. Antano Paduviečio bažnyčią 18, kuri pradžioje buvo pastatyta kaip koplyčia. Šioje vietoje ir baigiasi mūsų kelionė po Šiaulių apylinkes. ▪

KURŠĖNAI

1 Kuršėnų miestelis

Manoma, kad šioje vietoje pirmas apsigyveno kuršis, nuo to ir kilo vietovės pavadinimas. Tiksliai nėra žinoma, ar miestelio pavadinimas kilo nuo kuršių genties ar nuo pavardės Kuršas, Kuršys, Kuršis, Kuršėnas ir pan. Žmonių šiose apylinkėse gyventa nuo seno. „Palemono" plytinės smėlio kasyklose rasti du geležies amžiaus kapinynai, senų kapų liekanos iš XI–XII a. Miestelio pradžia siejama su XVI a. Tuo metu minimas valsčius, dvaras ir miestelis su bažnyčia. Miestelis sparčiai pradėjo vystytis XIX a. pab., kai per Kuršėnus buvo nutiestas Liepojos-Romnų geležinkelis. 1946 m. Kuršėnai gavo miesto teises. Kuršėnų miestelis vienas iš nedaugelio, kuriame yra net dvi geležinkelio stotys - Milvyduose ir Drąsučiuose.

2 Kalendorių muziejus

Kalendorių muziejus įsikūręs Kuršėnų kultūros namuose. Jo įkūrėja - Lietuvos Garbės kraštotyrininkė, mokytoja Sigita Lukienė. Muziejuje saugomi kalendoriai bei medžiaga, susijusi su Laurynu Ivinskiu. Čia lankytojai gali susipažinti su kalendorių atsiradimo istorija, L. Ivinskio švietėjiška veikla, senaisiais lietuviškais kalendoriais, L. Ivinskio premijos laureatais, užsienio šalių kalendoriais, atkeliavusiais iš visų žemynų.

Miestelio aikštėje stovi švietėjo, lietuviškų kalendorių leidėjo L. Ivinskio (1810–1881) biustas

(skulpt. P. Aleksandravičius, 1960). Švietėjas Kuršėnuose praleido savo paskutinius metus, čia ir palaidotas.
ⓘ www.muziejai.lt/siauliai/kursenu_kalendoriu_muziejus.htm

3 Kuršėnų dvaro sodyba

Kuršėnų dvaras pirmą kartą minimas XVI a. 1631 m. karalius Zigmantas Vaza suteikė Gruževskių giminei amžiną teisę į Kuršėnų dvarą. 1781 m. dvaras degė. Steponas Gruževskis 1811 m. pasikvietė dailininką Johaną Rilkę su pameistrių brigada ir pastatė naujus rūmus, koplyčią, suremontavo kitus pastatus. Per Pirmąjį pasaulinį karą dvare įsikūrę vokiečiai nuniokojo parką, rūmus, išvežė daug vertingų daiktų. 1940 m. dvaras buvo nacionalizuotas.

Senas ir gražus Kuršėnų dvaro parkas plyti Ventos kairiajame krante. Šiauriniame parko pakraštyje įrengtas tvenkinys, parko viduryje – apie 70 m skersmens apskrita aikštelė. Parke auga tiek vietiniai (klevai, liepos, uosiai, beržai), tiek egzotiniai medžiai – didžialapės liepos, švediniai šermukšniai, paprastieji bukai, sibiriniai ir europiniai maumedžiai. Parko centre įrengta aikštė, kurioje vyksta miestelio šventės, įvairūs renginiai.

Kuršėnų dvaro sodyba

4 Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Pirmoji koplyčia Kuršėnuose pastatyta 1523 m. ir priskiriama Žygimantui Augustui. Dabartinės istoristinės bažnyčios statybos iniciatoriumi tapo kanauninkas Vaclovas Dambrauskas, ji pastatyta 1927–1933 m. Bažnyčios projektą parengė Grigorijus Gumeniukas. Šventovės altorius gamino meistras Benediktas Gricius, jie konsekruoti 1951–1952 m. Šv. Petro ir Povilo altoriuje yra Šv. Blažiejaus paveikslas, kuris, sakoma, gydo gerklės ligas, reikia tik prisiliesti prie žvakių su raudonais kaspinais. Kitame altoriuje išlikusi Šv. Antano skulptūra su votais. Viename iš altorių, žymint pavasario ir rudens šventes, keičiami Šv. Jurgio ir Šv. Pranciškaus paveikslai.

5 Keramikos muziejus

Kuršėnai nuo seno garsūs gerais puodžiais. Keramikos muziejų 1987 m. savo sodybos buvusiame pagalbiniame pastate įrengė tautodailininkai Bronė ir Bronius Radeckai. Muziejuje eksponuojami šeimos sukurti įvairūs dirbiniai iš molio: švilpynės, kaukės, puodai, ąsočiai, vazos, žibintai. Iš viso – daugiau kaip 550 eksponatų.

VARPUTĖNAI

6 Varputėnų dvaro sodyba

Varputėnų dvaras pirmą kartą minimas 1590 m. Dvarą valdė Varpucianskai, Petras Vaišvila, Motiejus Jelinskis. 1908 m. dvaras atiteko Griškevičiams. Tuo meto dvaras garsėjo savo žirgynu, dvarininkų rengiamomis gegužinėmis, pasiplaukiojimais valtimi ir fermetiniais sūriais, kuriuos dvaro rūsiuose gamino šveicaras sūrininkas. Netoli dvaro, Varputėnų ežero pakrantėje, XIX a. pab. buvo įkurtas parkas. Tai mišraus plano parkas, jame auga liepos, beržai, eglės, klevai, uosiai. 1940 m. dvaras buvo nacionalizuotas. 1999 m. dvarą atgavo A. Griškevičiaus sūnus Antanas. Jis restauravo dvaro pastatus, tęsdamas tėvų tradiciją gamino šveicariškus sūrius. Po kelių dvare kilusių gaisrų 2009 m. buvo paskelbta, kad dvaras parduodamas. Tai kultūros paveldo objektas.

KURTUVĖNŲ REGIONINIS PARKAS

7 Pažintinis takas aplink Juodlės ežerą

Kurtuvėnų regioniniame parke pėstiesiems įrengtas 4,5 km pažintinis takas apie Juodlės ežerą. Prieš 50 metų Juodlės ežeras buvo beveik išnykęs, iš jo telikusi maždaug 0,5 ha vandens „akis“ su sala. 1965 m. šaukėniškiai užtvenkė iš ežero ištekantį upelį ir ežere vanduo pakilo apie metrą. 1969 m. ežero pylimą paaukštino ir sutvirtino. Iškastos žemės krūvos, ežero vandeniui pakilus, tapo salomis. Šiuo metu Juodlės ežere yra aštuonios salelės, apaugusios žole ir beržais. Take įrengta 12 stotelių, yra paukščių stebėjimo bokštelių, medinis tiltas per pelkę, apžvalgos aikštelė. Paukščiams perint čia galime pamatyti apie 30 skirtingų paukščių rūšių. 1967 m. Juodlės ežeras paskelbtas vandens paukščių draustiniu.

8 Svilės šaltiniai

Svilės šaltiniai trykšta Kurtuvėnų regioninio parko teritorijoje, Ventos–Dubysos senslėnio pietinėje pašlaitėje. Tai vieni įspūdingiausių ir didžiausių šaltinių Lietuvoje, iš kurių išteka Svilės upelis. 1,8 ha plote trykšta per 100 versmių. Manoma, kad vandens versmės galėjo susiformuoti prieš 15–16 tūkst. metų. Šaltiniai paskelbti hidrogeologiniu gamtos objektu ir saugomi krašto-

vaizdžio draustinio. Sakoma, kad šaltinių vanduo esąs stebuklingas – gali pagydyti įvairias ligas.

9 Kurtuvėnų regioninis parkas

Kurtuvėnų regioninis parkas įsteigtas 1992 m., siekiant išsaugoti ežeringą ir miškingą Kurtuvėnų kalnyno kraštovaizdį, augaliją, gyvūniją, kultūros paveldo objektus. Regioninis parkas apima visą Dubysos slėnį nuo ištakų iki santakos su Šventupiu. Vienos svarbiausių regioniniame parke – kertinės miško buveinės – natūralūs miško plotai, kuriuose gausu retų augalų rūšių. Vertingiausias gamtos ir kultūros vertybės saugo 18 regioninio parko draustinių. Parke driekiasi du pėsčiųjų takai ir du pažintiniai takai dviratininkams, organizuojamos ekskursijos. Gegužės–rugsėjo mėnesiais buvusiame Kurtuvėnų dvaro svirne veikia regioninio parko lankytojų centras, o dvaro arklidėse visus metus veikia jojimo paslaugų centras. Lankytojai gali ne tik susipažinti su žirgų veislėmis, jų priežiūra, bet ir pajodinėti, lankyti jojimo mokyklą, stovyklą, raiti keliauti į žygį iš Palangos į Kurtuvėnus.

Kurtuvėnų regioninio parko administracijos pastatas

10 Kurtuvėnų dvaras

Kurtuvėnų dvaras pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose minimas 1498 m. Tai – vienas seniausių Žemaitijos dvarų. XVIII a. dvarą įsigijo Pranciškus Vladislavas Nagurskis. Nuo 1862 m. dvare šeimininkavo Zyperk-Pliateriai, įrengę dvare modernų ūkį. Buvo pastatyti nauji dvaro rūmai, arklidės, oficina. Vertingiausias išlikęs dvaro pastatas – 1796 m. pastatytas didelis, puošnus baroko stiliaus medinis svirnas. 2001 m. svirnas sudegė, bet 2006 m. buvo visiškai atstatytas pagal autentišką projektą.

ⓘ www.kurtuva.lt

Kurtuvėnų Šv. Jokūbo bažnyčia

11 Šv. Jokūbo bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Kurtuvėnuose buvo pastatyta 1472–1495 m. Mykolo Jagelevičiaus. Plintant reformacijai XVI–XVII a. bažnyčią buvo pasisavinę evangelikai reformatai. Dabartinę Kurtuvėnų Šv. Jokūbo bažnyčią finansavo ir 1785–1796 m. pastatė Kurtuvėnų dvarininkas Jokūbas Ignotas Nagurskis. Ją projektavo architektas Martynas Knakfusas. Bažnyčia yra stačiakampio plano, halinė, trišalė, su dviem bokštais, turi vėlyvojo baroko ir klasicizmo stiliaus bruožų. Virš pagrindinio įėjimo įmūrytas Nagurskių herbas. Bažnyčioje yra daug angelų skulptūrų. Du angelai ant pagrindinio altoriaus viršaus laiko kryžių, keturi mažesni stovi ant altoriaus stalo, vargonuose įsitaisę du trimitininkai ir vienas arfininkas. 2002 m. bažnyčios rūsiuose buvo rasta 12 kriptų. Spėjama, kad čia palaidotas J. I. Nagurskis ir jo šeimos nariai.

12 „Raganų šluotos“

Kurtuvėnų regioniniame parke, ant Jurgiškių kalno, yra įdomus gamtos reiškinys – sulipusios eglė ir pušis. Manoma, kad pušiai – apie 40, o eglei – apie 100 metų. Šie medžiai vadinami „raganų šluotomis“, nes eglės viršūnėje išaugusi didžiulė, apie 1 metro skersmens „raganos šluota“, jungianti eglę su pušimi. „Raganų šluotos“ yra gamtos paveldo objektas.

BUBIAI

13 Bubių dvaras

Bubių dvaro istorija prasidėjo 1795 m., kai Rusijos imperatorė Jekaterina II Bubius, kaip ir visas Šiaulių apylinkes, padovanojo savo favoritui grafui Platonui Zubovui. Vėliau dvaras priklausė jo broliui Dimitri-

jui, jam mirus – Dimitrijaus sūnui Nikolajui Zubovui. 1899 m. mirus grafui Nikolajui, dvarą paveldėjo jo sūnus Dimitrijus Zubovas jaunesnysis. 1905 m. Jis savo lėšomis dvare atidarė pradžios mokyklą, kur vaikai buvo mokomi lietuvių kalba. 1910 m. dvare buvo įkurta gyvulininkystės ir pienininkystės mokykla. 1940 m. dvaras buvo nacionalizuotas.

2006 m. buvusius dvaro rūmus nupirko UAB „Averita". Bendrovės lėšomis rūmai buvo rekonstruoti išsaugant pastato autentiškumą. Dvaro rūmuose įsikūrė „Grafo Zubovo" viešbutis-restoranas.

ⓘ www.grafozubovo.lt

14 Bubių tuopos

Bubiuose auga penkios aukščiausios Lietuvos tuopos. Jų aukštis siekia 31–33 m, storiausios dvikamienės tuopos skersmuo – net 5,7 m. Manoma, kad jos buvo pasodintos ėmus kasti Dubysos–Ventos kanalą. Tuopos paskelbtos gamtos paveldo objektais.

15 Ventos perkaso pušys

Dvidešimt senų pušų ošia Bubių kaime. Viena iš pušų – storiausia Kurtuvėnų regioniniame parke – jos kamieno skersmuo – 1,1 m. Manoma, kad pušims gali būti apie 180 metų, nes jos galėjo augti nuo 1831 m. žlugus Ventos–Dubysos perkaso statybai. Šis kanalas, sudarytas iš mūrinių šliužų, užtvankų, uostų, buvo statomas 1852–1831 m. Juo turėjo plaukti krovininiai laivai. Iki šių dienų išlikęs 15 km ilgio kanalas, Bubių žiemos uosto fragmentai. Netoli pušų – Šiaulių gegužinių vieta. Gegužinių organizatoriai naudojo perkaso pylimą kaip sceną.

16 Bubių piliakalnis

Bubių piliakalnis stūkso prie užtvankos per Dubysą, kairiajame Dubysos krante. XIV a. čia stovėjusi medinė Dubysos pilis, kurią XIV a. sudegino kryžiuočiai. Vėliau ji nebuvo atstatyta. Piliakalnio šlaitai statūs – 10–14 m aukščio. Iki 1996 m. piliakalnis buvo labai apaugęs ir apleistas. Dabar sutvarkytas ir mėgstamas turistų dėl nuo jo viršūnės atsiveriančio gražaus kraštovaizdžio.

17 Akmenų rūža

Akmenų rūža – natūralus akmenų pylimas, besitęsiantis apie 10 km nuo Bubių iki Šiaulių. Vietos žmonės rūžą vadina akmeniniu žalčiu, Velnio keliu. Jie pasakoja, kad tą pylimą supylę velniai, nes Bubių dvaro ponas velniui buvo pardavęs sielą. Ilgai tame ruože žemė buvo nedirbama, nes žmonės tiesiog negalėdavo jos suarti.

AUKŠTELKĖ

18 Šv. Antano Paduviečio bažnyčia

Medinė koplyčia Aukštelkės dvare buvo pastatyta apie 1764 m. 1885 m. ją pakeitė mūrinė koplyčia. Tuo metu ši šventovė priklausė Šiaulių parapijai. Per Pirmąjį pasaulinį karą ji buvo sugriauta. 1932 m. kunigas Vincentas Jarulaitis šventovę atstatė. Po Antrojo pasaulinio karo ją imta vadinti bažnyčia. Šv. Antano Paduviečio bažnyčia – neobarokinė, turi neoklasicizmo bruožų, bebokštė. Bažnyčios išorę puošia prie įėjimo įkomponuota angelo skulptūra, o šventoriuje stovi medinis koplytstulpis.

Aukštelkės Šv. Antano Paduviečio bažnyčia

Jaukus, elegantiškas keturių žvaigždučių viešbutis-restoranas, įsikūręs restauruotame XIX a. grafo Zubovo dvare, – puiki, rami vieta Jūsų šeimos šventei. Galime priimti iki 26 svečių.

- *Vestuvės*
- *Banketai*
- *Nakvynė*
- *Degustacijos vyno rūsyje*
- *Pirtis*
- *Masažai*
- *Viskas Jūsų paslaugoms!*

Tai ideali vieta tiek poroms, norinčioms romantiškai praleisti vakarą, tiek norintiems ramiai pailsėti ar atvykusiems verslo reikalais.

Tel.: 8 41 430404; 8 685 88555

Dubysos g. 1, Bubiai, Šiaulių r. sav. (10 km nuo Šiaulių miesto)

www.grafozubovo.lt

Joniškio kraštas

Jauniūnų kaimas-Jakiškių kaimas-Joniškis-Skaistgirys-Žagarė

Joniškio rajono savivaldybės herbas

	62 km		5 km		✓		–
	5 val.		✓		✓		✓
	15		✓		✓		✓

Kelionę po Joniškio kraštą pradėkime nuo legendinio Saulės mūšio vietos 1, Jauniūnų kaimo. Šioje vietoje susikovė Žemaičių ir Kalavijuočių ordino kariuomenės. Saulės mūšis Lietuvos istorijoje – vienas reikšmingiausių, nes žemaičiai triuškinamai laimėjo prieš kalavijuočius. Apžiūrėję mūšio vietą šiaurės rytų kryptimi traukime į Jakiškių kaimą, kur išlikę dvaro rūmai 2, parko fragmentai. Rūmai raudonų čerpių stogu iš tolo pasitinka pakeleivius, o dvaro parkas kviečia pasivaikščioti jo takeliais.

Iš Jakiškių traukime toliau šiaurės rytų kryptimi E77 magistrale, į Joniškio miestą, paskelbtą urbanistikos paminklu. Palikime automobilį Žemaičių g. ir pasivaikščiokime – Joniškio lankytini objektai šalia vienas kito. Aplankykime S. Goeso g. 2 stovintį vieną seniausių miesto pastatų – „Aušros" gimnaziją 3. Iš S. Goeso gatvės grįžkime į Žemaičių gatvę. Žemaičių g. 14 įsikūręs Joniškio istorijos ir kultūros muziejus 4. Apsilankykime muziejuje ir susipažinkime su šio krašto kultūra ir istorija. Vykime toliau Žemaičių g., į šiaurės rytus, ir sankirtoje su Vilniaus g. ir Miesto a. sukime į pastarąją. Miesto a. 4 stovi dvi sinagogos 5, liudijančios Joniškyje buvus gausią žydų bendruomenę.

Miesto a. vykime šiaurės kryptimi – mus pasitiks įdomių formų Joniškio Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia 6. Pasigrožėkime bažnyčios architektūra; viduje galime apžiūrėti išskirtinius altorius, šventųjų paveikslus, sienų tapybą. Kitoje Livonijos gatvės pusėje

1:250 000

Jakiškių dvaro rūmai

stovi vienintelis Krepšinio muziejus 7 Lietuvoje, kurį įkūrė Leonas Karaliūnas, siekęs pagerbti Lietuvos krepšinį, kuris garsina mūsų šalį visame pasaulyje.

Apžiūrėję muziejaus kolekciją ir palikę savo autografus muziejaus stende, grįžkime iki automobilio, sukime į Žagarės g., o iš jos pateksime į 153 kelią, kuriuo važiuodami į šiaurės vakarus, už maždaug 16 km atvyksime į Skaistgirius. Šiame miestelyje verta aplankyti Šv. Jurgio bažnyčią 8, apžiūrėti vargonus, Kryžiaus kelio stočių koplytėles. Miestelis didžiuojasi 1963 m. suformuotu parku 9 – galime pasivaikščioti jo takeliais, pasigrožėti retais medžiais.

Joniškio centre

JAUNIŪNAI

1 Saulės mūšio vieta

Tyrinėtojų spėjimu, Jauniūnų kaime esantis laukas Mūšos ir Tautinio upių santakoje – tai žymiojo Saulės mūšio vieta, kur 1236 m. rugsėjo 22 d. susikovė Žemaičių ir Kalavijuočių ordino kariuomenės. Šis mūšis labai svarbus Lietuvos istorijai – Kalavijuočių ordinas buvo sutriuškintas. Istorinę vertę turintis mūšio laukas paskelbtas kultūros paveldo objektu. Šią vietą žymi memorialinė lenta.

JAKIŠKIAI

2 Jakiškių dvaro sodyba

Nuo XIX a. Jakiškių dvaras priklausė vienai žymiausių ir įtakingiausių didikų giminių – Koškuliams. Ankstesnių dvaro istorijos dokumentų nėra atrasta. Iki mūsų dienų išlikę akmenų mūro ir raudonų molio plytų dvaro rūmai su raudonomis čerpėmis dengtu stogu, statyti 1898 m. Šiuose rūmuose buvo 17 kambarių, dar ir dabar galima pamatyti išlikusį senąjį vidaus dekorą, autentiškas krosnis, langines, laiptus, duris. Šalia dvaro išlikę ir parko fragmentų – liepų, klevų, iškastų tvenkinių. Po Pirmojo pasaulinio karo vykusios žemės reformos dvaro sodyba sumažinta, o 1940 m. dvaras buvo išparceliuotas.

JONIŠKIS

3 Joniškio „Aušros“ gimnazijos pastatas

Senasis Joniškio „Aušros“ gimnazijos pastatas (S. Goeso g. 2) - kultūros paveldo objektas. Gimnazija pastatyta 1919 m. 1920 m. joje veikė trys pradinės klasės, o pirmasis direktorius buvo Balys Žygelis. Bėgant metams, mokinių skaičius išaugo ir 1932 m. mokykla persikėlė į naują pastatą. Naujieji mokyklos rūmai buvo pastatyti S. Goeso dovanotame 2,2 ha sklype. 1937 m. Joniškio mokykla jau buvo vadinama gimnazija. Nors Antrasis pasaulinis karas nemažai pakenkė mokyklai, tačiau su mokytojų komanda ir vis augančiu mokinių skaičiumi gimnazija tais laikais buvo moderni mokymo įstaiga. Nuo 2008 m. gimnazijoje sudarytos 1-4 gimnazijos klasės.

4 Joniškio istorijos ir kultūros muziejus

Joniškio istorijos ir kultūros muziejus (Žemaičių g. 14), įkurtas 1989 m., kviečia susipažinti su įdomia Joniškio krašto istorija, pamatyti archeologinių radinių, etnografijos, kultūros eksponatų. Čia pamatysime, kaip Joniškis atrodė iki 1940 m., išvysime nuo Žygimanto Augusto iki XX a. išlikusius banknotus ir monetas, susipažinsime su senoviniais joniškiečių buities rakandais, įrankiais, galėsime apžiūrėti ir senuosius rankraščius, lietuviškos spaudos draudimo laikotarpio leidinius. Taip pat muziejus organizuoja ir ekskursijas po Joniškio miesto ir apylinkių įžymybes. Siekiama išsaugoti ir puoselėti krašto tradicijas, iš čia kilusių mokslininkų ir menininkų kūrybos palikimą.

ⓘ www.joniskiomuziejus.lt

5 Joniškio sinagogų kompleksas

Joniškis garsėja išlikusiu sinagogų kompleksu - raudonąja ir baltąja sinagogomis. XIX a. Joniškyje jau gyveno per 2 tūkst. žydų, kurie sudarė gausią bendruomenę ir gyveno čia iki pat Antrojo pasaulinio karo. Baltoji sinagoga, vadinama vasarine, minima nuo 1823 m., o raudonoji - 1865 m. Ne vienu laiku statytos sinagogos skiriasi savo architektūra: baltojoje dominuoja klasicizmo ir romantizmo stilius, o raudonojoje - neogotikos bruožai. Sinagogose dar galima pamatyti išlikusių dekoro puošybos elementų. Abi šventovės stovi šalia viena kitos, prie miesto aikštės. Raudonojoje vyksta įvairūs renginiai ir parodos, ji neseniai rekonstruota.

Nuo Skaistgirio sukime į šiaurės vakarus, kur už maždaug 10 km pasieksime Latvijos pasienyje esančią Žagarę. Mieste persipina Senosios ir Naujosios Žagarės istorijos, kelių tautų - lietuvių, žydų, latvių, žiemgalių likimai. Žagarė garsėja auginamomis žagarvyšnėmis, kiekvienais metais vasarą čia vyksta „Žagarės vyšnių festivalis“. Pasivaikščiokime Senosios Žagarės gatvelėmis 10. Žagarės urbanistinė struktūra yra unikali, nes ją sudarę du miestai vystėsi savarankiškai apie pagrindines miestų aikštes, netgi bažnyčios buvo konsekruotos tuo pačiu titulu.

Aplankykime Žagarės miesto šventoves. Senąją Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčią 11 (Miesto a. 1) garsina Barboros Žagarietės kultas. Šios pamaldumu garsėjusios dvarininkės palaikai buvo Senosios Žagarės bažnyčios rūsyje, bet sovietams 1963 m. uždarius šventovę, gegužės mėnesį jie dingo. Aplankykime ir naująją Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčią 12 (Švetės g. 1). Pasigrožėkime renesansinių formų architektūra, viduje - XVII a. drobėmis, šventųjų, Kryžiaus kelio paveikslais. Nuo naujosios Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčios grįžkime Žagarės dvaro link.

Žagarės dvaras 13 yra miesto šiaurės rytuose, Žagariškių kaime. Užsukime į vieną didžiausių Lietuvoje išlikusių dvaro sodybų. Apžiūrėkime išlikusius dvaro rūmus, keletą namų, maniežą, arklides, pieninę, vėjo malūną, ratinę, ledainę, sandėlį. Šiuo metu Žagarės dvaro sodyba priklauso Žagarės regioniniam parkui - siekiama atkurti dvarą. Pasivaikščiokime viename puošniausių ir įdomiausių parkų Lietuvoje. Dvaro arklidės prikeltos naujam gyvenimui. Autentiško interjero arklidėse auginami ir veisiami Hanoverio veislės žirgai, vyksta įvairūs žirgų sporto renginiai 14.

Esame Žagarės regioniniame parke 15, kuris apima daugiau nei 7 tūkst. ha teritoriją. Joje yra daug lankytinų regioninio parko objektų. Vienas jų - į pietvakarius nuo Žagarės miesto, kur teka Švėtės upė, besidriekiantis ilgas ir siauras kalvagūbris - Žagarės ozas. Keliaukime pasigrožėti juo ir kitais regioninio parko turtais. ▪

Žagarės dvaro rūmai

Joniškio sinagogų kompleksas

6 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

1526 m. Joniškyje Vilniaus vyskupas Jonas pastatė medinę bažnytėlę. Prie jos ėmė kurtis gyvenvietė, pavadinta Joniškiu – pagal vyskupo vardą. Vietoj senosios bažnyčios XVII a. iškilo nauja renesansinė šventovė. Ne kartą gaisrų ir mūšių niokota bažnyčia 1895–1901 m. perstatyta į dabartinę Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią (Bažnyčios g. 2). Joniškio šventovė įspūdinga savo eklektinėmis formomis, neorenesanso ir viduramžių architektūros deriniu, į dangų kylančiu gražiu bokštu ir pusapskritės arkos įėjimu. Bažnyčios išorę taip pat puošia nišose įkomponuotos šventųjų skulptūros. Interjerą puošia 1905 m. įrengti 7 altoriai, eklektinio stiliaus sakykla, senosios Joniškio bažnytėlės vargonai, sienų tapyba.

7 Krepšinio muziejus

2009 m. Joniškyje buvo įkurtas pirmasis Krepšinio muziejus Lietuvoje. Krepšinio gerbėjai ir visi besidomintys šia sporto šaka muziejuje gali artimiau

Krepšinio muziejaus ekspozicija

susipažinti su žymiausiais mūsų šalies krepšinio laimėjimais, pamatyti istorinių nuotraukų, medalių, trofėjų, krepšininkų marškinėlių ir batelių su autografais. Specialus kambarys įrengtas 1937 m. Lietuvos vyrų rinktinės pergalei Europos čempionate pažymėti. Muziejus supažindina tiek su Lietuvos, tiek su Joniškio miesto krepšinio istorija.

Kiekvienas norintis gali pasirašyti ant koridoriaus sienos kabančio didelio stendo su Lietuvos krepšininkų nuotraukomis. Muziejų aplankė per 2 500 žmonių iš Lietuvos ir užsienio, taip pat Lietuvos tautinio olimpinio komiteto prezidentas Artūras Poviliūnas, legendinis krepšinio treneris Vladas Garastas ir kiti žymūs su krepšiniu susiję asmenys.

ⓘ www.joniskiokrepsiniomuziejus.lt

SKAISTGIRYS

8 Šv. Jurgio bažnyčia

Pirmoji Skaistgirio bažnytėlė statyta XVIII a. Vietoj senosios šventovės dabartinė mūrinė Šv. Jurgio bažnyčia iškilo 1836 m. (kitais duomenimis – 1838 m.). Jos statyba rūpinosi kunigas Juozapas Jucevičius, grafas Platonas Zubovas ir patys parapijiečiai.

Baltuojanti Skaistgirio bažnyčia – neorenesansinė šventovė su į viršų kylančiu trijų tarpsnių bokštu. Jis labai puošnus – su piliastrais, arkiniu langu ir piramidės formos stogeliu. Bažnyčioje įrengti trys mediniai baroko stiliaus altoriai, skamba eklektinių formų XIX a. pab. – XX a. pr. vargonų prospektas. Vargonai puošti trikampiais frontonais, drožiniais, mažais dekoruotais bokšteliais. Bažnyčios šventoriuje išsidėsčiusios XVIII a. pab. – XIX a. pr. vietinių meistrų kurtos Kryžiaus kelio stotys, kurios dėl meniškumo eksponuotos parodose (skulptūras restauravo Adolfas Šiaulys).

9 Skaistgirio parkas

Skaistgirio miestelio puošmena – parkas, mėgstamas tiek vietinių gyventojų, tiek čia apsilankančių svečių. Pagal architektės J. Šešelgienės projektą 1963 m. buvo suformuotas miestelio parkas, įrengta vasaros estrada, pasivaikščiojimo takeliai. Čia žaliuoja paplitę tiek įprasti, tiek retesni, introdukuoti, Lietuvoje natūraliai neaugantys medžiai, – balzaminis kėnis, kedrinė pušis, tujos, geltonais ir raudonais žiedais žydintys kaštanai ir kiti įdomūs augalai. Iš viso – 96 rūšys ir formos. Čia vyksta miestelio renginiai, koncertai, teatralizuoti vaidinimai.

ŽAGARĖ

10 Senoji miesto dalis

Senoji Žagarė pradėjo augti Raktės piliakalnio papėdėje, ant kurio, manoma, stovėjusi Raktės pilis, vokiečių kronikose minima nuo XII a. pab. Naujoji Žagarė pradėjo augti aplink Vilniaus vyskupo dvarą XVI a. 1905 m. Naujoji Žagarė pasiskelbė respublika, gyvavusia keletą savaičių. Įdomu tai, kad dabartinį Žagarės miestą iki tarpukario sudarė du atskiri miestai, kuriuos vieną nuo kito skyrė Švėtės upė. Abu miestai turėjo po atskirą bažnyčią, dvarą, atskiras žydų kapines. Žagarės miesto herbe taip pat įamžinti dviejų miestų simboliai – du sujungti raktai. Visas Žagarės miestas yra unikalus, nes iki šių dienų išsaugojęs senąjį XVI a. gatvių tinklą, atskiras aikštes, raudonų plytų namus. Senoji Žagarė paskelbta urbanistikos paminklu. Išskirtinė ir Žagarės gamta, kurioje prigijo atvežtinės, dabar jau visoje Lietuvoje garsios vyšnios – žagarvyšnės. 2005 m. buvo surengtas pirmasis Žagarės vyšnių festivalis, vykstantis kasmet ir sulaukiantis svečių iš visos Lietuvos.

Barboros Žagarietės kripta senosios Žagarės bažnyčioje

11 Senosios Žagarės Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia

Senojoje Žagarėje stovinti senoji Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia garsėja Barboros Žagarietės kultu, todėl dar vadinama Barboros Žagarietės bažnyčia. Ši jauna mergina, vietos dvarininkė Barbora Umiastauskaitė (1628–1648), buvo įstojusi į vienuolyną, o būdama dvidešimties metų, gindamasi nuo tėvo, iššoko pro langą. Barboros palaikai buvo perkelti į 1712 m. statytą senąją bažnyčią (pirmoji čia stovėjo XV a.). Pasakojama, kad pasimeldę prie šios merginos kapo, žmonės pasveikdavę, sulaukdavę malonių. 1963 m., sovietų valdžiai uždarius bažnyčią, dingo ir Barboros Žagarietės palaikai. Ši renesansinio stiliaus šventovė su bokšteliu – gana santūrių formų, tačiau vertinama dėl savo autentiškumo.

Senosios Žagarės Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčios vidus

12 Naujosios Žagarės Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia

1805 m. pastatyta bažnyčia tituluota senosios bažnyčios titulu – Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus. Visame renesansinių formų bažnyčios fasade dominuoja stambus keturkampis bokštas, suteikiantis šventovei tvirtovės įspūdį. Bokšte kabo varpai, o bažnyčioje – šventųjų paveikslai su aptaisais, italų dailininko kurti Kryžiaus kelio paveikslai.

13 Žagarės dvaras

Žagarės dvaro sodyba – miesto įžymybė, dabar priklausanti Žagarės regioninio parko direkcijai. XVIII a. dvarą valdė grafas Platonas Zubovas, o 1858 m. Žaga-

Žagarės žirgynas

Poilsio aikštelė Žagarės dvaro parke

rės dvarą įsigijo Naryškinų giminė, kuriems valdant dvaras suklestėjo. Naryškinai dvarą pavertė įspūdinga šeimos rezidencija, kurioje išsiskyrė baltuojantys „U“ formos rūmai su kolonomis ir Naryškinų šeimos herbu. Juose buvo 60 kambarių, puošnios koklių krosnys. Ne mažiau svarbūs ir ūkiniai dvaro pastatai: raudonų plytų darbininkų namai, modernios arklidės su dideliu (70 m ilgio) maniežu ir ratine, svirnas, stačiatikių šventiko namas ir kiti statiniai. Viena svarbiausių dvaro ansamblio dalių – apie 70 ha parkas, kurį 1898 m. suprojektavo Georgas Kuphaltas. Parke driekėsi takeliai, medžių alėjos, augo net apie 200 želdinių.

Žagarės dvare stovi ir didingas vėjo malūnas, statytas 1770–1780 m. Šis olandiškojo tipo statinys – kepurinis, mūrytas iš lauko akmenų. 1979 m. vėjo malūnas buvo restauruotas.

14 Žagarės žirgynas

Žagarės žirgynas – tai miesto simbolis, vienas seniausių žirgynų Lietuvoje. Jis įkurtas 1899 m. dvarininko Aleksandro Naryškino iniciatyva. Žirgyno pastatų ansamblis – labai išraiškingų formų, su penkeriais vartais, bokšteliu ir erdviu maniežu. Žirgyno arklidžių gardai buvo labai prašmatnūs – modernūs įrengimai su keraminių plytelių grindiniais buvo atvežti net iš Anglijos. Žirgyno manieže vyko žirgų parodos, dailiojo jojimo demonstravimas, žirgų varžybos. Šiuo metu žirgyne puoselėjamos dvaro žirgyno tradicijos ir auginama per 300 Hanoverio veislės žirgų. Privačiame žirgyne įsikūrusi žirgų augintojų asociacija, vyksta įvairūs žirgų sporto renginiai, parodos, treniruojasi profesionalai.

15 Žagarės regioninis parkas

Žagarės regioninis parkas įkurtas 1992 m. Žiemgalos lygumos pietvakarinėje dalyje. Regioniniame parke siekiama išsaugoti krašto gyvenamąsias vietoves, Žagarės mišką, kuris sudaro daugiau nei pusę parko teritorijos, Rukuižių mišką, Mūšos Tyrelio pelkę, Švėtės upę, kitus gamtos turtus, taip pat krašto augaliją, gyvūniją. Regioniniam parkui priklauso 17 draustinių (9 iš jų nepatenka į parko teritoriją). Parką galime pažinti ir keliaudami specialiais maršrutais, vienas jų – Poilsio kelias, kuriame driekiasi Ozo pažintinis takas, supažindinantis su Žagarės ozu. Ozas – ilgiausias (8 km) kalvagūbris Lietuvoje, suformuotas ledynų. Aplink kalvą plyti lygumos, todėl ozas atrodo išties įspūdingai. Take įrengtos pavėsinės, apžvalgos bokštai, kur galime pailsėti ir pasigrožėti gamta.

Akmenės rajono savivaldybės herbas

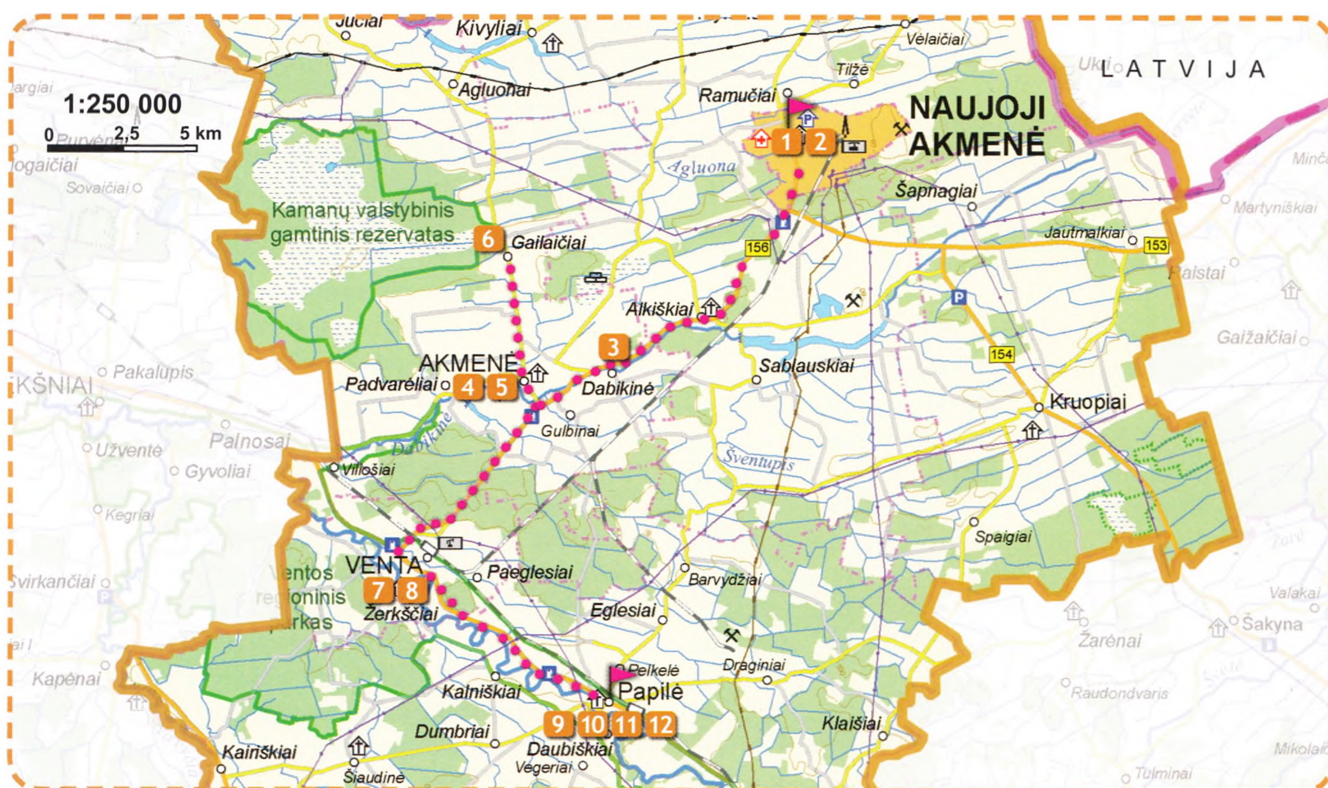
	46 km		5 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	12		✓		✓		✓

Vykime į Žemaitijos pakraštį, netoli pasienio su Latvija, - kalvotą Akmenės kraštą, garsėjantį gamtos lobiais: Ventos regioniniu parku, Papilės geologiniu draustiniu, žymiuoju Kamanų valstybiniu gamtiniu rezervatu ir kitomis ne mažiau įdomiomis vietovėmis.

Kelionę pradėkime nuo Naujosios Akmenės miesto 1, kuris yra Akmenės rajono savivaldybės centras, - vienas jauniausių krašto miestų, pradėjęs kurtis nuo 1948 m. kaip gyvenvietė cemento gamyklos statybininkams. Karpėnų kaime pradėti statyti pirmieji gyvenamieji pastatai, o seniausioje Naujosios Akmenės Taikos g. gyvenamieji namai pastatyti 1949 m. Po kelerių metų buvo apstatyta ir Nepriklausomybės g., o vietovė pavadinta Naująja Akmene. Įdomu apžiūrėti sovietmečiu iškilusius pastatus - kultūros centrą (Nepriklausomybės al. 25), L. Petravičiaus aikštėje įsikūrusią Akmenės rajono savivaldybę, miestui valandas skaičiuojantį laikrodį. S. Nėries g. 25A stovi moderni Šv. Dvasios Atsiuntimo bažnyčia 2, pastatyta 1998 m.

Išvažiavus iš Naujosios Akmenės reikia sukti į 156 kelią (Akmenės kryptimi). Už 11 km, dar neprivažiavus Akmenės miesto, pasiekiamas Dabikinės kaimas, garsėjantis buvusiu grafo Vladimiro Zubovo dvaru 3. Jis stovi prie kelio Naujoji Akmenė-Akmenė, šalia Dabikinės upelio. Išlikę dvaro rūmai, keletas ūkinių pastatų, taip pat liepų alėjos, kuriomis pasiekiamas tvenkinys ir upelis. Dabikinėje 1907 m. gimė Panevėžio dramos teatro įkūrėjas Juozas Miltinis.

Už poros kilometrų - ir Akmenės miestas. Jo istorija siekia XVI a., kai karalius Žygimantas Senasis leido pradėti kurti Akmenės miestelį. 1912 m. iškilo neogotikos stiliaus Šv. Onos bažnyčia (K. Kasakausko g. 5). Toje pačioje gatvėje (nr. 17) nuo 2007 m. veikia Akmenės krašto muziejus 4, stebinantis ne tik istorijos eksponatais, bet ir didžiausia Lietuvoje drugelių kolekcija bei surinkta per 2 tūkst. mineralų ekspocizija. Kadagių g. pasieksime ir pušyną, kuriame įkurtas Akmenės gamtos ir kultūros parkas, 5 - svarbiausių miesto švenčių vieta.

Salų ežerėlis (Kamanų valstybinis gamtinis rezervatas)

Į šiaurės vakarus nuo Akmenės miesto plyti saugoma teritorija – Kamanų valstybinis gamtinis rezervatas, įkurtas tam, kad būtų išsaugota vertingiausia pelkė Šiaurės Lietuvoje, jos kraštovaizdis. Rezervato direkcija įsikūrusi Akmenės II kaime (2 km į šiaurę nuo Akmenės). Čia įrengtas modernus lankytojų centras, su gamtos turtais supažindinantis vaizdine medžiaga. O jei norime patys išvysti rezervato pelkių pasaulį, tą padaryti galime tik tam specialiai įrengtame take 6 su gido palyda.

Apžvelgę padūmavusias pelkes judėkime toliau į Ventos miestą (7 km nuo Akmenės). Ventos apylinkėse gausu kalkakmenių, arba klinčių, iš kurių gaminamos kalkės. Jos buvo deginamos lauko krosnyse arba tiesiog klinčių gavybos vietose. Kaip ir Akmenės, Ventos atsiradimas susijęs su gamtos ištekliais. Gyvenvietė kūrėsi nuo 1935 m., kai pradėjo veikti viena svarbiausių šalies kalkių degyklų. Taip pramoninė vietovė augo ir plėtėsi, kol galiausiai 1966 m. iš Bausko ir Purvių kaimo buvo suformuota Ventos darbininkų gyvenvietė. Čia plyti ir Ventos regioninio parko teritorija 7, apimanti ne tik dalį Akmenės, bet ir Mažeikių bei Šiaulių rajonų savivaldybių. Parko draustiniai siekia išsaugoti Ventos upės slėnio kraštovaizdį, atodangas su Juros periodo uolienų kompleksais, senąsias gyvenvietes ir dvarvietes. Prieš judėdami į Papilę, aplankykime ir 2009 m. iškilusią Ventos Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčią 8 (Ventos g. 26).

Papilės miestelyje paskutinius savo gyvenimo metus praleido lietuvių istorikas Simonas Daukantas (1793–1864), čia jis ir palaidotas. Miestelio centre iš-

NAUJOJI AKMENĖ

1 Naujosios Akmenės centras

1948 m. aplink cemento gamyklą ėmė kurtis Naujosios Akmenės gyvenvietė, kuriai miesto statusas suteiktas 1965 metais. Naujosios Akmenės cemento gamykla tapo viena didžiausių Baltijos šalyse, o miestas – pramoniniu centru. Miestas sparčiai pradėjo augti po teisių suteikimo, 1998 m. Naujoji Akmenė gavo savo herbą. Vienas svarbiausių statinių mieste – kultūros rūmai – statyti 1958 m. Šis sovietmečio laikus menantis pastatas paskelbtas kultūros paveldo objektu. Restauruotas pastatas išsiskiria didingomis kolonomis, skulptūromis ir įdomiu interjeru. Rajono savivaldybė ir paštas yra įsikūrę centrinėje L. Petravičiaus aikštėje. Miestą puošia ir įdomus laikrodis – 28 metrų aukščio bokštas, kurio viršūnėje puikuojasi vėtrungė su miesto įkūrimo metais. Žaluma spindi Antano Čiapo įkurtas botanikos sodas, kuriame auga apie 360 rūšių augalų.

2 Šv. Dvasios Atsiuntimo bažnyčia

Šv. Dvasios Atsiuntimo bažnyčia pradėta statyti 1989 metais. Vienabokštės, modernių formų ir nuožulnaus stogo šventovės architektas – Rimantas Zinkus. Šv. Dvasios Atsiuntimo bažnyčia pašventinta 1999 metais. Jos didingame bokšte skamba trys varpai, kuriuos šventovei padovanojo Akmenės rajono savivaldybės Garbės pilietis kunigas Gerhardas Langė.

Akmenės apylinkės

AKMENĖ

3 Dabikinės dvaras

Dabikinės kaime, Akmenės rajono savivaldybėje, nuo 1554 m. stovėjo dvaras, kurį XIX a. pradėjo valdyti dvarininkas, lietuvių tautinės savimonės skatintojas Vladimiras Zubovas. Dabikinės dvaras tapo gana žinoma lietuviškos kultūros sklaidos vieta. Dvaro sodyba garsėjo čia XIX a. pr. (apie 1902 m.) vykusiu kultūros ir švietimo sąjūdžio - Varpininkų - suvažiavimu. Buvusioje dvaro sodyboje stovi 1791 m. statytas klasicistinių formų gyvenamasis namas, arklidės ir tvartas.

4 Akmenės krašto muziejus

2007 m. Akmenėje pradėjo veikti krašto muziejus, kurio vadovė - dailininkė, istorikė Lionė Stupurienė. Muziejuje galime išvysti Stanislovo Sungailos surinktų Juros periodo fosilijų ir įvairių mineralų kolekciją, kurioje - apie 2 tūkst. eksponatų, surinktų per 50 metų. Unikaliausias eksponatas - seniausi pasaulyje fitozauro radiniai (220 mln. metų). Taip pat čia eksponuojama didžiausia dieninių drugelių rūšių kolekcija Lietuvoje, kurią sukaupė Borisas Izenbekas, keliaudamas po Sovietų Sąjungą. Iš Azijos, Europos ir Šiaurės Amerikos šalių drugelius gaudavo paštu susirašinėdamas su kolekcininkais. Šiuo metu muziejuje saugoma apie 5 tūkst. drugelių pavyzdžių iš viso pasaulio. Kelios dešimtys drugelių yra jau išnykę arba nyksta, todėl šie rinkiniai yra labai vertingi. Veikia ir etnografijos paveldo ekspozicija.

ⓘ www.akmenesmuziejus.lt

5 Akmenės gamtos ir kultūros parkas

Akmenės miesto gamtos ir kultūros parkas įkurtas labai gražiame kraštovaizdyje - parką supa pušynas, Dabikinės upės slėnis, tyvuliuojantis tvenkinys ir buvęs smėlio karjeras. Nuo 2002 m. šiame gamtos kampelyje vyksta įvairūs miesto kultūriniai renginiai - šokių, dainų šventės, vyksta aviacijos pasirodymai, automobilių ir motociklų varžybos smėlio karjere. Parką puošia iš medžio išdrožtos skulptūros, įdomi akmeninė estrada.

KAMANŲ REZERVATAS

6 Kamanų valstybinio gamtinio rezervato lankytojų centras ir mokomasis takas

Kamanų rezervatas įkurtas 1979 m. tam, kad būtų išsaugotas vertingas krašto pelkių komplek-

Drugelių ekspozicija Akmenės krašto muziejuje

kilęs šiam žymiam švietėjui skirtas paminklas 9 - ant 7 m pjedestalo užkelta S. Daukanto figūra. Bronzinę statulą sukūrė žymus skulptorius Vincas Grybas. Basanavičiaus g. 6, Simono Daukanto memorialiniame muziejuje 10, susipažinsime su istoriko gyvenimu ir darbais. Name, kuriame veikia muziejus, S. Daukantas gyveno 1861–1864 m. Nuo sodybos vingiuojančiu akmeniniu taku galima nueiti iki Ventos upės.

Papilė garsėja ir Juros periodo uolienų atodangomis 11, kurios susiformavusios Ventos upės šlaituose ir Jurakalnio griovoje. Uolienų sluoksniai slūgso 120 ha ruože, kuris paskelbtas geologiniu draustiniu. Uolienų atodangas galime pasiekti ir eidami Ventos regioninio parko Jurakalnio pažintiniu taku. Takas vingiuoja ir pro Papilės piliakalnį 12, stūksantį Ventos slėnyje. Nuo piliakalnio pasidairykime po žalumos turtingas Akmenės krašto apylinkes. ▪

Juros periodo atodanga Papilėje

sas, jį supantys miškai, šiam kraštui būdinga augalija ir gyvūnija. Šis įspūdingas gamtos kampelis kviečia lankytojus pasivaikščioti įrengtu pažintiniu taku, pamatyti padūmavusias pelkes, ošiantį mišką, žydinčius augalus, o jei pasiseks, ir čia gyvenančius gyvūnus. Lydintis gidas (vieniems lankytis rezervate neleidžiama) ne tik aprodys šio rezervato gamtos grožį, bet ir papasakos apie pelkių formavimąsi, istorinę rezervato raidą. Praeisite pro čia pat tyvuliuojančias pelkes, Kamanų senežerį, kuriame migracijos metu galima pamatyti būrius žąsų ir ančių, jau daugybę metų čia augantį pušyną. O Kamanų valstybinio gamtinio rezervato centras kviečia lankytojus pamatyti modernią gamtinę ekspoziciją.
ⓘ www.kamanos.lt

VENTA

7 Ventos regioninis parkas

Ventos regioninis parkas įkurtas saugoti Ventos slėnio kraštovaizdį, jo vertingus gamtinius ir kultūrinius kompleksus, ekosistemą, šiam kraštui būdingą augaliją bei gyvūniją. Šiame parke plyti Jurakalnio istorinis-pažintinis takas, kuriuo keliaudami išvysime Papilės piliakalnį, nuo įrengtos regyklos atsiveriančią Ventos slėnio panoramą, prieisime lauko riedulių kolekciją. Eidami šiuo taku susipažinsime su Juros periodo atodanga, vienu svarbiausių geologinių objektų Lietuvoje. Šioje atodangoje yra gausu Juros periodo fosilijų.

8 Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia

Venta – vienas jauniausių miestų, įsikūręs vaizdingame Akmenės kraštovaizdyje, kuriame vingiuoja Ventos upė. Ventos bažnyčia pastatyta labai neseniai – 2009-aisiais. Tai Lietuvos tūkstantmečio šventovė, nes vienintelė Lietuvoje iškilo 2009 metais. Pirmoji laikina bažnyčia buvo įsteigta 1991 m. vaikų darželio patalpose, o 2004 m. buvo išlieti naujos, dabartinės bažnyčios pamatai. Medinė Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia – santūrių formų, vienabokštė.

PAPILĖ

9 Simono Daukanto paminklas

Papilės miestelyje stovi Simono Daukanto (1793–1864) skulptūra. Taip šį vieną žymiausių XIX a. Lietuvos istorikų ir rašytojų S. Daukantą pagerbė Vincas Grybas, 1928 m. sukūręs jam paminklą. Paskutinius trejus savo gyvenimo metus šis žymus visuomenės veikėjas praleido Papilėje, čia jis ir palaidotas. Tai vienas įspūdingiausių skulptoriaus V. Grybo darbų.

Simono Daukanto muziejus Papilėje

10 Simono Daukanto memorialinis muziejus

Papilėje Simono Daukanto atminimą saugo ir 1986 m. įkurtas memorialinis muziejus. Kunigo Igno Vaišvilos statytas namas-muziejus – autentiška sodyba, kurioje istorikas S. Daukantas gyveno iki pat savo mirties. Muziejuje saugoma surinkta svarbi medžiaga apie šį žymų šviesuolį, kilusį iš Žemaitijos: tiek paties istoriko darbai, tiek žymių žmonių prisiminimai, dokumentinė medžiaga, kūriniai, įamžinantys švietėją. Įdomiausias ir svarbiausias muziejaus eksponatas – paties S. Daukanto pasigaminta kėdė. Prie muziejaus saugoma S. Daukanto antkapinė plokštė.
ⓘ www.muziejai.lt/akmene/SDaukanto_muz.htm

11 Juros periodo atodanga

Juros periodas – tai prieš 205 mln. metų prasidėjęs laikotarpis, palikęs ir mūsų kraštui gamtos turtų – Juros periodo uolienų ir fosilijų. Jie randami Ventos regioninio parko Papilės atodangoje, unikaliame gamtos objekte. Šioje vietoje tyvuliavo jūra, o uolienos susiformavo 60–300 m gylyje. Tik Papilėje susiformavusi atodanga leidžia pamatyti šiuos gamtos lobius. Atodangos uolienose randama vandenyse gyvenusių gyvūnų ir augalų fosilijų (daugiau nei 300 rūšių). Dalis čia rastų fosilijų dabar eksponuojamos Vilniaus, Miuncheno, Tartu universitetuose, paleontologijos muziejuose.

12 Papilės piliakalnis

Papilės piliakalnis – tai buvusi kultūrinio, ūkinio ir religinio gyvenimo vieta, kuriose gyvenvietės kūrėsi jau nuo I tūkstantmečio. Ant piliakalnio LDK laikais stovėjusi ir Papilės pilis, kurią XIV a. puldinėdavo kryžiuočiai. Šis kultūros paveldo objektas stūkso Ventės regioniniame parke, šalia Ventos upės. Piliakalnio papėdėje XIX a. buvo įrengtos kapinaitės, kuriose palaidotas Simonas Daukantas.

Po Telšių kraštą

Varniai-Rainiai-Luokė-Tryškiai-Telšiai

Telšių rajono savivaldybės herbas

	142 km		12 km		✓		✓
	8 val.		✓		✓		✓
	22		✓		✓		✓

Telšių kraštas, įsikūręs Lietuvos šiaurės vakaruose, Žemaitijoje, garsėja kalvotu kraštovaizdžiu, mėlynuojančiais ežerais, miškų masyvais. Čia driekiasi ir dalis Žemaitijos nacionalinio parko ir Varnių regioninis parkas. Spalvinga ir įdomi Telšių krašto istorija bei kultūra, bet ne mažiau įdomus ir tvirtas žemaitiškas čionykščių būdas. Kelionės metu aplankysime Telšių vyskupijos buvusį centrą – Varnius. Paklauskime kelio – jei ir nieko nesuprasime, tačiau turėsime progos pasiklausyti tikros žemaitiškos kalbos!

Kelionę pradėkime Varniuose **1**, kurie 1417–1864 m. buvo svarbiausias kultūros ir švietimo centras, vienijęs šviesiausius to meto LDK žmones. Iš čia po visą Lietuvą plito tautinės savimonės idėjos. Varnių miesto

Šatrijos kalnas

istoriją galime išgirsti Vyskupystės muziejuje **2** (S. Daukanto g. 6), kuris įsikūręs senajame kunigų seminarijos pastate. O gražiąją Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčią **3** išvysime M. Valančiaus g. 4. Šis barokinio stiliaus šedevras skambiai vadinamas Varnių katedra. Apžiūrėkime puošnų jos interjerą, vyskupų kriptą. Kita šventovė – Šv. Aleksandro bažnyčia **4** – stovi Vytauto g. 10/1, ją pasieksime nuo M. Valančiaus g. eidami Birutės gatve.

Aplankykime ir Varnių regioninį parką, įkurtą ežeringoje Žemaitijos vietovėje, į rytus nuo Varnių miesto. Nuo Varnių pasukę į 3230 kelią, o paskui ir į 4628 kelią, pasieksime prie Lūksto ežero ir Varnelės upės įsikūrusį Graužų kaimą. Jame driekiasi Debesnų botaninis takas **5**, supažindinantis su pelkių gamtovaizdžiu.

Išvažiavę į 160 kelią (Varniai–Telšiai) vyksime šiaurės kryptimi. Iš pagrindinio kelio pasukime, kai pamatysime nuorodą į Jomantus, o šalia Jomantų esančiame miške įrengtas miško paslapčių pilnas pažintinis takas **6**. Pasivaikščiokime šiuo taku ir susipažinkime su mišku, miško nauda žmogui, miškininko darbu ir kt.

Iš Jomantų traukiame toliau, Telšių link ir už 12 km privažiuosime Rainius. Aplankykime Kančios koplyčią **7**, susipažinkime su skaudžia šios vietovės istorija. Dar neskubėkime į Žemaitijos sostinę, grįžkime 3 km iki Viešvėnų I ir vykime į Luokę. Pakeliui užsukime į Biržuvėnų dvarą **8**, atgimusį naujam gyvenimui. Čia išvysime buvusią dvaro sodybą su įdomiu kiemu, menančiu XVIII a., taip pat kapinaites, netoliese stūksantį Biržuvėnų piliakalnį, almantį šaltinėlį. Apsižiūrėję dvare, sukime į Luokę.

Luokė **9** – vienas seniausių Žemaitijos miestelių. Pasivaikščiokime praeities dvasia alsuojančiame mies-

VARNIAI

1 Senoji miesto dalis

Archeloginiai tyrinėjimai rodo, kad Varnių apylinkėse žmonės gyvenę jau akmens amžiuje – Varnių duburyje aptikta apie 40 akmens amžiaus stovyklų. Šioje teritorijoje gyvenusi senovės žemaičių gentis. Senoji gyvenvietė XIII a. formavosi dešiniajame Varnės upės krante, nuo čia kilęs ir miesto pavadinimas. 1417 m. įsteigus žemaičių vyskupystę, jos centras susidarė kairiajame upės krante vietoj senojo tikėjimo vietovės. Ši vieta pavadinta Medininkais.

Nuo XVI a. ir Medininkai pradėti vadinti Varniais, čia buvęs Žemaičių vyskupijos centras, stovėjusi Varnių katedra (dabar vadinama Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia). 1595 m. Mikalojus Daukša Varniuose išvertė ir išleido „Katekizmą“, 1599 m. – „Postilę“. 1635 m. miesteliui buvo suteiktos Magderburgo teisės. Varnių kunigų seminarijoje, statytoje 1767–1770 m., mokėsi būsimasis vyskupas Motiejus Valančius, poetai Antanas Strazdas, Antanas Vienažindys, Antanas Baranauskas. Tarpukariu miestas garsėjo amatininkais, gatvės buvo sutvarkytos ir apželdintos. Dabar Varniuose galime aplankyti Varnių kunigų seminariją – Žemaičių vyskupystės muziejų, dvi Varnių bažnyčias, Motiejaus Valančiaus rezidencinį namą, paminklinį biustą vyskupui Motiejui Valančiui (skulpt. A. Aleksandravičius, atstatytas 1990), paminklą vyskupui Merkeliui Giedraičiui ir kanauninkui M. Daukšai (skulpt. A. Sakalauskas, archit. Linas Jurgaitis, 1999) ir kt. Senojo miesto vieta paskelbta urbanistikos paminklu.

Po Telšių kraštą

Žemaičių vyskupystės muziejus

2 Vyskupystės muziejus

Žemaičių vyskupystės muziejus įsikūrė 1999 m. buvusiuose Žemaičių kunigų seminarijos rūmuose. Tai – vėlyvojo baroko pastatas, pastatytas 1770 m. vyskupo Jono Dominyko Lopacinskio pastangomis. Muziejus pristato XV–XX a. pradžios Žemaičių (Medininkų) vyskupiją, kurios centras buvo Varniai. Muziejuje rengiamos dailės parodos apie Žemaitijos vyskupystės istoriją, susitikimai su žymiais žmonėmis, paskaitos, koncertai. Taip pat siūlomos teminės ekskursijos.

ⓘ www.varniai-museum.lt

3 Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia

Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia anksčiau vadinta Varnių katedra. Ji pastatyta 1691 m. Pastato statybą finansavo Žemaičių vyskupas Kazimieras Pacas. Perstatyta 1817 m. po miesto gaisro. Vyskupas J. A. Giedraitis jos remontui skyrė 15 tūkst. sidabrinių rublių. 1864 m. katedra tapo Naujųjų Varnių parapijos bažnyčia. Dabartinė dvibokštė bažnyčia yra brandžiojo baroko stiliaus. Jos viduje yra nemažai meno vertybių: 12 altorių, XIX a. vargonai, sakykla, Žemaičių vyskupų nuotraukų galerija, Vyskupo sostas, Vyskupų kripta ir kt. Katedros šventoriuje stovi Švč. Mergelės Marijos statula, sukurta Paryžiuje. Bažnyčioje taip pat yra vertingų taikomosios dailės pavyzdžių: XVII–XIX a. liturginės tekstilės kolekcija, liturginiai indai, ... telyje. Legendomis apipintą Šatrijos kalną 10 pasieksime nuo Luokės važiuodami į pietvakarius apie 3 km. Už 1 km išvysime stūksantį kalną. Užlipkime ant jo ir prieš mus atsivers vietos apylinkių panorama.

Pasimėgavę gamtos vaizdais, grįžkime į Luokę ir važiuokime į Tryškius. Judėkime 4605 keliu, vėliau – 194 keliu tiesiai, kirskime geležinkelio liniją, vėliau pasiekę A11 magistralę pasigrožėkime dešinėje pusėje tyvuliuojančiu Balvio ežero. Čia pat – ir Tryškiai 11. Tai praeities dvasią išlaikęs miestelis. Miestelio centre rasime ir gausią akmenų grupę, taip pat mitologinį akmenį, žymintį buvusią alkavietę. Tryškių vakaruose, vos už 2 km, Pavirvyčio kaimelyje, išvysime medinius dvaro rūmus 12, stovinčius prie Virvyčios upelio.

Iš 194 kelio pasiekime A11 magistralę ir ja važiuokime iki Žemaitijos sostinės – Telšių, esančių už maždaug 20 km. Pakeliui aplankykime Laukstėnų kaimą, kuriame tyvuliuoja Laukstėnų ežeras, ošia miškas, kuriame miškininkai įkūrę žvėryną 13 su dviem apžvalgos aikštelėmis.

Stabtelėkime aplankyti Džiuginėnų dvaro 14, kuriame vaikščiodavo ir lietuvių rašytoja Žemaitė.

Toliau vykime į Telšius 15 – buvusį kultūros, švietimo ir dabartinį vyskupijos centrą, miestą ant septynių kalvų, prie mėlynuojančio Masčio ežero. Miesto centre, ant Insulos kalvos, stovi Šv. Antano Paduviečio katedra 16, vėliau tapusi Telšių vyskupijos katedra (1926 m.), buvęs bernardinų vienuolyno kompleksas ir vyskupų rūmai 17. O ant rytinės – Vilniaus kalvos – stovi pirmoji Telšių katalikų šventovė – Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia. Traukime apžiūrėti ir trečios šio miesto šventovės – Šv. Mikalojaus cerkvės 18 (Žalgirio g. 8), reto kubizmo architektūros stiliaus. Aplankykime ir Telšių sinagogas 19, kurios išsibarsčiusios mieste centre. Viena stovi Aukštojoje g. 3, kita – Telšės g. 5, trečioji – Sinagogos g. 4.

Muziejaus g. 31 užsukime į Žemaičių muziejų „Alka" 20, kuriame eksponuojami lietuvių menininkų dailės kūriniai, įvairių stilių baldai, gobelenai, etnografiniai rinkiniai, pasakojantys apie Žemaitijos senolių buitį. Išskirtinis Telšių miesto kampelis – Alfredo Jonušo žemaitiška-japoniška-kiniška sodyba-muziejus 21 (Muziejaus g. 88). Įdomus žemaitiškos, japoniškos ir kinų kultūros derinys traukia turistus.

Aplankykime paskutinį kelionės tašką – Žemaitijos kaimo muziejų 22 (Malūno g. 5). Čia, senųjų sodybų apsuptyje, žemaitiškoje aplinkoje, ir baikime kelionę. ▪

Turėdami daugiau laiko, galite užsukti į Pavandenę (12 km į rytus nuo Varnių). Sklepkalnyje dar galima pamatyti unikalių Sakelių giminės kapų – kolumbariumo likučių.

Vyskupų kripta Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčioje

dai ir kiti reikmenys. Bažnyčios kriptoje palaidota 10 žemaičių vyskupų. Vyskupų kriptą galima apžiūrėti iš anksto susitarę su Žemaičių vyskupystės muziejumi. 2012 m. vasarą kriptoje prasidės remontas ir palaikai laikinai bus išnešti.

4 Šv. Aleksandro bažnyčia

Šv. Aleksandro bažnyčia – viena pirmųjų šventovių Žemaitijoje, pastatyta 1413 m. paties Vytauto Didžiojo, iš karto po žemaičių krikšto. Šio bažnyčios fundatoriaus garbei Varnių šventovė buvo pavadinta jo vardu (Aleksandras - Vytauto krikšto vardas). 1418 m. žemaičiams sukilus bažnyčia buvo sudeginta, o 1421 m. vėl atstatyta. Ji minima ir 1637 m. Varnių miesto inventoriuje. Dabartinė vėlyvojo baroko ir liaudies architektūros stiliaus bažnyčia pastatyta 1770 m., 1938 m. rekonstruota, dar kartą atnaujinta atkūrus Nepriklausomybę. Paskelbta kultūros paveldo objektu.

5 Debesnų pelkės botaninis takas

Varnių regioniniame parke įrengtas vaizdingas maršrutas - Debesnų pelkės botaninis takas. Keliaudami pėsčiomis pamatysime pelkei būdingas augalų rūšis, čia gyvenančius gyvūnus. Pelkėje auga keletas retų augalų rūšių, įrašytų į Lietuvos raudonąją knygą: dėmėtosios gegūnės, žalsvažiedės blandys, vyriškosios gegužraibės; gyvena paukščiai: švygždos, griežlės, gervės, tetervinai, perkūno oželiai. Pažintinio tako ilgis – apie 2 km, pats takas yra medinis, šalia įrengti informaciniai stendai, rodyklės. Iš viso rasime 12 stotelių, kuriose pateikiami ne tik aplink augančių augalų aprašymai, bet ir jų iliustracijos. Geriausias ekskursijų laikas – liepos–rugpjūčio mėnesiais.

JOMANTAI

6 Jomantų miško pažintinis takas

Pažintinis takas driekiasi Jomantų miške, tai Varnių regioninio parko dalis. Eidami taku galime pasigrožėti gamtos paminklais: Jomantų ir Triliemeniu ąžuolais, Jomantų akmeniu, Aklaežeriu - unikaliu ežerėliu, kuriame kasmet kinta vandens lygis. Take įrengti informaciniai stendai, poilsio aikštelės, įvairūs atrakcionai.

RAINIAI

7 Kančios koplyčia

Antrojo pasaulinio karo pradžioje, 1941 m. birželio 25–26 d., Rainių miškelyje raudonarmiečiai žiauriai nukankino 76 politinius kalinius. Tragedijai atminti Rainiuose pastatyta Kančios koplyčia. Koplyčia pašventinta 1991 m. minint 50-ąsias kankinių nužudymo metines. Koplyčios lubas puošia freskos (aut. A. Kmieliauskas). Languose vitražai, vaizduojantys kančią (aut. A. Dovydėnas). Miškelyje, esančiame šalia koplyčios, pastatytas kryžius nukankintiems kaliniams atminti.

Rainių Kančios koplyčia

LUOKĖ

8 Biržuvėnų dvaras

Biržuvėnų dvaras stovi ant sraunios Virvytės kranto, netoli Luokės. 1670 m. dvarą pradėjo valdyti bajorai Gorskiai, beveik 300 metų buvę dvaro šeimininkais. XIX a. buvo vykdoma dvaro rekonstrukcija. XX a. pr. dvare veikė kartono fabrikas. 1940 m. dvaras nacionalizuotas. 2004 m. sudegė gyvenamasis namas, atstatytas 2011 m. pagal buvusią autentišką išvaizdą. 2005 m. dvare buvo rasti Gorskių giminės porceliano indai, perduoti Žemaičių vyskupystės muziejui. Itin vertingi išlikę pastatai: oficina, arklidė, vežiminė, dar-

Biržuvėnų dvaro gyvenamasis namas

žinės su užvažiuojamaisiais tiltais ir kt. Dvaro teritorijoje stovi koplytstulpis, yra Gorskių šeimos, vokiečių karių kapinės, medinis skenduolių kryžius, Biržuvėnų piliakalnis, šaltinis „Laumės pėda". Pasak padavimų, vanduo iš šio šaltinio stebuklingas – jis gali sugrąžinti jaunystę ir sveikatą.

9 Luokės miestelis

Luokė – labai senas Žemaitijos miestelis, urbanistikos paminklas. Jis įsikūręs prie Vaidžio upelio, Šatrijos kalno, apsuptas miškų. 1416 m. Luokėje buvo pastatyta viena pirmųjų bažnyčių Žemaitijoje. Nuo XVI a. miestelis garsėjęs gyvulių turgumis ir mugėmis. Luokė turėjusi ir savo svorio matą – „Luokės matą". Miestelis daug kartų kentėjo nuo gaisrų, dažnai pritrūkdavę vandens jiems gesinti, todėl 1911 m. išdegė visa vakarinė miestelio dalis. XIX a. antrojoje pusėje Luokė pagarsėjo jos girioje plėšikavusiu Tadu Blinda (Lietuvos „Robinu Hudu"), 1877 m. žuvusiu Luokės miestelyje nuo vietos žmonių rankų. Greta Luokės esančioje Bivainės girioje žaliuoja ir Tado Blindos pušis. Miestelio viduryje stovi medinė Visų Šventųjų bažnyčia.

10 Šatrijos kalnas

Netoli Luokės jau ilgus amžius stovi legendomis apipintas Šatrijos kalnas. Žmonės pasakoja, kad tai buvusi raganų susibūrimo vieta. Raganos apipylusios žemėmis bažnyčią ir taip atsiradęs kalnas. Per archeologinius kasinėjimus čia buvo rasta IX–XII a. degintinių kapų, laidojimo urnų, gintaro ir stiklo papuošalų, akmens kirvukų. Archeologai mano, kad ant kalno stovėjusi medinė pilis, o kalno apylinkėse žmonės gyvenę jau I tūkstantmetyje. Kalno aukštis – 228 m virš jūros lygio. Nuo jo atsiveria plati panorama: tolumoje matyti Medvėgalio, Girgždūtės, Sprūdės piliakalniai.

TRYŠKIAI

11 Senoji miestelio dalis

Istoriniuose šaltiniuose Tryškiai pirmą kartą minimi 1537 m., nors vietovė žinoma nuo XV a. Miestelyje stovi medinė Tryškių Švč. Trejybės bažnyčia, pastatyta 1751 m., 1804 m. šalia šventovės iškilusi varpinė. Bažnyčia yra liaudies baroko formų, vienabokštė, garsėja barokiniais altoriais, kurie puošti medžio skulptūromis. Vertingas ir Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės paveikslas, puoštas aptaisais. Miestelyje yra ir Tryškių Šv. Florijono koplytstulpis, pastatytas XIX a. viduryje. Tryškiuose išlikęs senasis gatvių tinklas, aikštės planas, todėl miestelis paskelbtas urbanistikos paminklu. Turistų dėmesio sulaukia ir bene vienintelis Telšių krašte mitologinis-sakralinis akmuo – alkakmenis su smailiadugniu dubeniu bei akmenų grupė pačiame miestelio centre.

Rašytojos Lazdynų Pelėdos kapas Tryškių kapinėse

12 Pavirvyčio dvaras

Pavirvyčio dvaras, pastatytas XVIII a., – vienas iš Telšių krašte išlikusių medinių dvarų. Jis priklausė didikams Šemetoms. Jų dukrą Mortą įsimylėjęs Napoleono žygyje į Maskvą vykęs jaunas prancūzų karininkas Pjeras Druvė. Sumuštai Napoleono kariuomenei grįžtant atgal, Pjeras atjojo į Pavirvyčio dvarą ir pasipiršo Mortai. Tėvai šiai santuokai nepritarė, todėl jaunuoliai naktį slapta pabėgo į Prancūziją. Kelis metus gyvenę Burgundijoje, vėliau ėmė lankytis ir Pavirvyčio dvare. Druvė giminė dvare gyveno iki 1919 m. Dvaras buvęs Lietuvos šviesuolių traukos centru: jame lankėsi rašytojos Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Marija Pečkauskaitė (Šatrijos Ragana), pirmųjų lietuviškų kalendorių leidėjas Laurynas Ivinskis. Nuo 1991 m. dvaras priklauso Michalauskams, nuo 2008 m. pradėtas restauruoti. Netoli dvaro įrengta poilsiavietė su laužavietėmis, vietos palapinėms, turistai gali nakvoti ir pačiame Pavirvyčio dvarelyje.

LAUKSTĖNAI

13 Laukstėnų žvėrinčius

Laukstėnų žvėrinčius įsikūręs Ubiškės girininkijoje, Laukstėnų kaime. 1996 m. jame buvo apgyvendinti pirmieji žvėrys. Žvėrinčiuje įrengtas 14,7 ha ploto miško aptvaras šernams, danieliams ir muflonams bei atskiras 2,4 ha plotas vilkams. Taip pat žvėrinčiuje galime pamatyti stirnų, lūšių, rudąjį lokį ir didįjį apuoką. Lankytojų patogumui įrengtos dvi apžvalgos aikštelės, žaidimų aikštelė vaikams, stendas su populiariausiais Lietuvos paukščiais ir žvėrimis.

Lūšis Laukstėnų žvėrinčiuje

DŽIUGINĖNAI

14 Džiuginėnų dvaras

Prie garsiojo Džiuginėnų piliakalnio, kurį, pasak legendų, supylė Telšių miesto įkūrėjas milžinas Džiugas, stovi Džiuginėnų dvaras. XVI a. pab. - XVII a. pr. dvare įsikūrė bajorai Nagurskiai, o XVIII a. - Gorskiai. Pagrindinis dvaro pastatas buvo pastatytas XVIII a. pab., tuo laiku įkurtas ir parkas. Dvaras garsėjo ir puošniu interjeru, pagrindiniame salone stovėjo stilingi baldai, kabėjo daug paveikslų. 1864–1865 m. dvare gyveno ir tarnavo būsimoji rašytoja Julija Beniuševičiūtė-Žymantienė, žinoma Žemaitės slapyvardžiu. 1890 m. dvaro sodyba atiteko garsiam Varšuvos chirurgui, medicinos mokslų daktarui Severinui Perkovskiui, nes jis vedė Zigmanto Gorskio dukrą Vandą Teresę. Nuo 1928 m. dvare gyveno ir kita žymi asmenybė – dailės tyrinėtojas, grafikas, fotografas Juzefas Perkovskis (1896–1940). Antrojo pasaulinio karo metais dvaro sodybos struktūra buvo pakeista, sovietmečiu pakeistas dvaro vidus. Dvaro sodyboje išlikęs gyvenamasis namas, virtuvės pastatas, ledainė, daržinė ir parko fragmentai.

Džiuginėnų dvaro gyvenamasis namas

TELŠIAI

15 Telšių miestas

Telšiai tituluojami Žemaitijos sostine, laikomi Žemaitijos katalikybės centru. Pirmą kartą Telšių vardas paminėtas 1450 m. XVII a. pab. Telšiai buvo žinomi kaip Žemaičių kultūrinis ir politinis centras. 1791 m. karalius Stanislovas Augustas Poniatovskis suteikė laisvojo miesto teises ir herbą. XIX a. pab. miestas pradėjo klestėti: veikė Goldnerio vaistinė, taupomoji kasa, teatras, kuriame 1908 m. surengtas pirmasis lietuviškas spektaklis-koncertas. Nepriklausomybės metais Telšiai tapo vienu žymiausių švietimo ir kultūros centrų. Veikė berniukų ir mergaičių gimnazijos, mokytojų seminarija. 1931 m. susibūrė Žemaičių senovės mėgėjų draugija, buvo įkurtas „Alkos“ muziejus. 1926 m. miestas tapo Telšių vyskupijos sostine. Sovietmetis lėmė tolesnį pramoninį miesto vystymąsi. Telšių senamiestis, kuriame išsaugotas autentiškas gatvių tinklas, aikštės planas, erdvinė struktūra, paskelbtas urbanistikos paminklu. Mieste gausu kultūros paveldo objektais paskelbtų pastatų: Muziejaus g. 31 stovintis Žemaičių „Alkos“ muziejaus pastatas, Gedimino g. 8, 17 esantis raudonų plytų buvęs spirito gamyklos pastatų kompleksas, Iždinės g. 11 – buvusi aukštoji rabinų mokykla, veikusi 1873–1940 m. Tai vienintelis Lietuvos miestas, kuriame gausu meškos simbolių, nes meška buvo vaizduojama istoriniame Žemaitijos herbe. Insulos kalvos šlaite įrengta „Didžioji Žemaičių siena“ (Respublikos g.). Mieste yra daug skulptūrų, o ežero pakrantėje įrengtas skulptūrų parkas.

16 Šv. Antano Paduviečio katedra

Telšių Šv. Antano Paduviečio katedra stovi ant aukščiausios miesto kalvos Insulos. Ją pastatė bernardinai 1761–1791 m., šalia įkūrė ir vienuolyną. Bažnyčia yra vėlyvojo baroko ir klasicizmo stiliaus, vienabokštė, stačiakampio plano. Iš kitų bažnyčių išsiskiria viduje sienas supančia galerija su orginaliais meistrų Jurgio Mažeikos ir Tomo Podgaiskio pagamintais septyniais altoriais bei sakykla (aut. J. Mažeika). Katedros

rūsiuose palaidoti Telšių vyskupai: Justinas Staugaitis, Vincentas Borisevičius, Pranciškus Ramanauskas. 2009 m. dailininkas Romualdas Inčirauskas sukūrė katedros durų reljefus, kuriuose perteikiama Žemaitijos krikšto istorija. Tais pačiais metais restauruoti katedros požemių skliautai, šventoriaus vartai ir kt.

17 Vyskupų rūmai

Nuo 1926 m. Telšiams tapus vyskupijos sostine, Šv. Antano Paduviečio bažnyčiai buvo suteiktas katedros titulas, vienuolyno rūmuose įsikūrė Vyskupijos kurija ir kunigų seminarija, pirmuoju vyskupu buvo paskirtas Justinas Staugaitis. Vyskupų rūmai, stovintys ant Insulos kalvos, šalia Šv. Antano Paduviečio katedros ir buvusio bernardinų vienuolyno, buvo baigti statyti 1929 m. Stilingų rūmų projektą parengė inžinierius P. Taračkovas ir architektas Vladimiras Dubeneckis. Baroko ir klasicizmo bruožų turinčius rūmus puošia apvali centrinė dalis su bokšteliu, kupolu sujungianti du pastato korpusus. Vyskupų rūmai, kuriuose dabar įsikūrusi Telšių vyskupijos kurija, paskelbti kultūros paveldo objektu.

Telšių vyskupų rūmai

18 Šv. Mikalojaus cerkvė

Žalgirio g. 8, ant kalvelės, baltuoja kita miesto šventovė – stačiatikių Šv. Mikalojaus cerkvė. Ji pastatyta 1937 m. pagal architekto Vladimiro Kapylovo projektą. Sakoma, kad cerkvės pastatas – vienas gražiausių kubizmo architektūros pavyzdžių Lietuvoje. Šventovėje įrengtas XIX a. ąžuolinis altorius, didžioji dalis sakralinių meno kūrinių ir reikmenų – taip pat XIX amžiaus. Cerkvė paskelbta kultūros paveldo objektu.

Telšių Šv. Antano Paduviečio katedros vidus

Šv. Mikalojaus cerkvė

19 Telšių sinagogos

XIX a. Telšiuose gyvenusi gausi žydų bendruomenė. XIX a. vid. mieste buvo pastatyta pirmoji sinagoga, vėliau – dar šešios. Iki šių dienų yra išlikusios trys. Žymiausia iš jų yra Aukštojoje gatvėje. Ji laikoma vienu seniausių mūrinių pastatų mieste. Sinagogą dar vadino kareivių maldos namais, nes joje žydų kareiviai prisiekdavo carui.

20 Žemaičių muziejus „Alka"

Muziejų Telšiuose 1932 m įkūrė Žemaičių senovės mėgėjų draugija „Alka". Muziejus renka, kaupia, saugo, eksponuoja ir populiarina Žemaitijos dvasines ir materialines vertybes, rengia archeologines ir etnografines ekspedicijas. Muziejuje veikia archeologijos, istorijos, etnografijos, dailės, liaudies meno, gamtos skyriai, yra mokslinė biblioteka ir fototeka, sukaupta daugiau kaip 62 tūkst. įvairių eksponatų. Meno rinkiniuose saugomi dailininkų Pranciškaus Smuglevičiaus, Kanuto Ruseckо, Vincento Slendzinskio paveikslai, taip pat žymių žmonių portretai. Muziejuje organizuojamos įvairios popietės, koncertai, parodos, susitikimai ir paskaitos.
ⓘ www.zam.mch.mii.lt

21 A. Jonušo žemaitiška-japoniška-kiniška sodyba-muziejus

Muziejaus g. 88 išvysime įdomią sodybą, tarsi tekančios saulės šalies kampelį, – menininko Alfredo Jonušo sukurtą žemaitišką-japonišką-kinišką sodybą-muziejų. Muziejus skirtas japonų ir kinų kultūroms, kurios atskleidžiamos žemaitiškoje sodyboje. Čia apsilankius galima pamatyti Horiudži šventyklos pagodos maketą, japonų teatro sceninius vaizdus, arbatos gėrimo namelį, Budos skulptūras ir kitus Japonijos kultūros simbolius. Taip pat apie 30 Kinijai būdingų pastatų maketų: Konfucijaus šventyklą, Tibeto Potalos rūmus ir kt. Nepamirštama ir žemaičių kultūra: sename medžiotojų namelyje įrengtos ekspozicijos, supažindinančios su Dievo Krėslo miško partizanais.

22 Žemaitijos kaimo muziejus

Malūno g. 5 veikia Žemaitijos kaimo muziejus (Žemaičių muziejaus „Alka" padalinys), lankytojams duris atvėręs 1982 m. Pirmasis eksponatas – pirtis iš Tryškių apylinkių – buvo atgabentas 1967 m. Muziejus įsikūręs 15 ha plote, autentiškuose XIX a. pab. – XX a. pr. pastatuose. Juose galima išvysti senųjų buities įrankių, ūkio padargų, baldų, supažindinančių su senolių žemaičių aplinka. Muziejus siūlo ir pramogų: pasivažinėti arkliu traukiama karietaite, pajodinėti.
ⓘ www.muziejai.lt/prev_vers/telsiai/kaimo_muziejus.htm

Žemaitijos kaimo muziejus

Plungė ir Rietavas

Rietavas-Plungė-Gandingos kraštovaizdžio draustinis

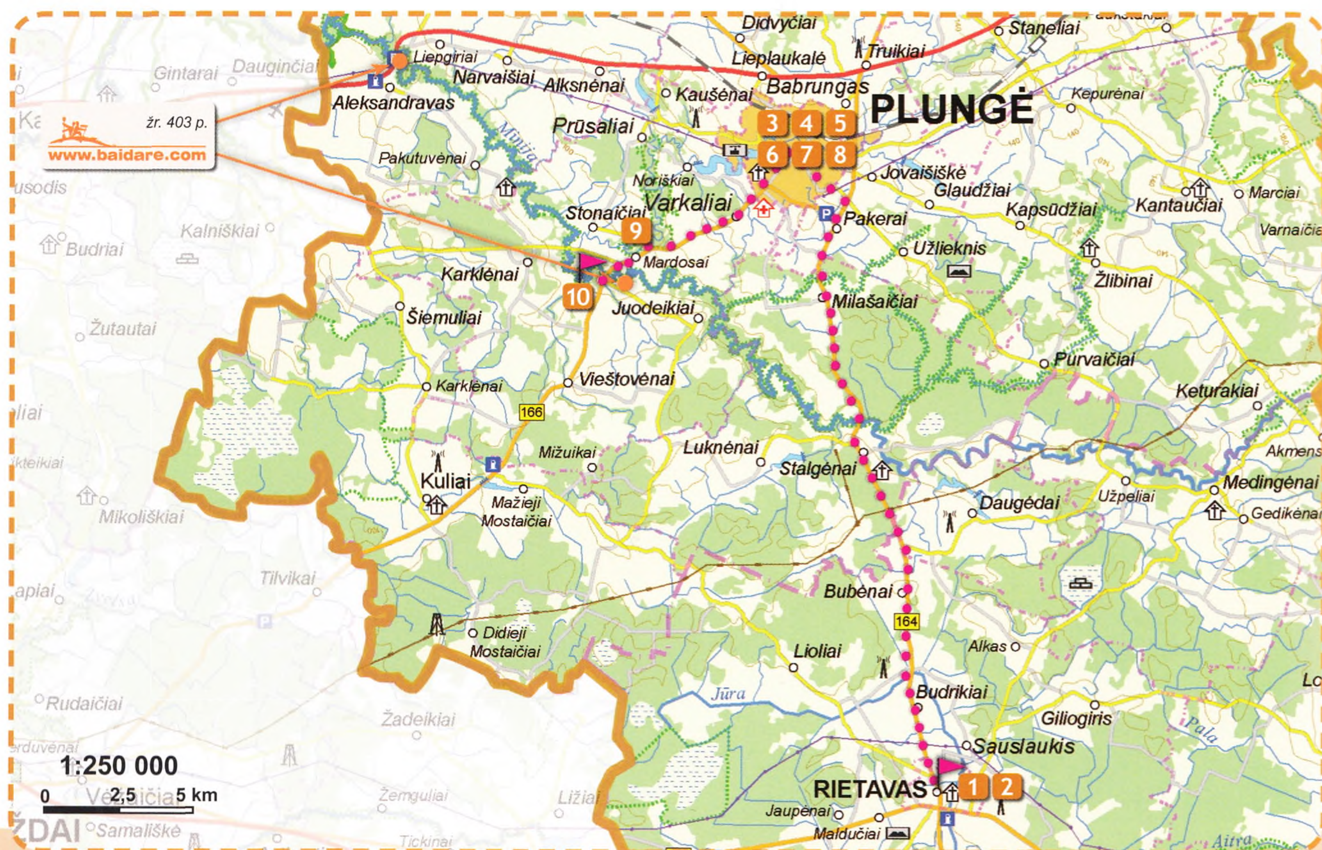
Plungės rajono savivaldybės herbas — *Rietavo savivaldybės herbas*

	35 km		2 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	10		✓		✓		✓

Rietavo miestas – savivaldybės centras, įsikūręs Jūros upės aukštupyje. Miestas garsėja didikų Oginskių palikimu: jų rūpesčiu statyta viena gražiausių Žemaitijos ir visos Lietuvos šventovių – Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia **1** (Laisvės a. 2). Į viršų kylantys du Rietavo bažnyčios bokštai puošia visą miestą. Įspūdį palieka ir Oginskių dvaro sodybos likučiai **2** – buvęs vietos mokslo, kultūros ir meno židinys (L. Ivinskio, Parko, Plungės g.). Verta pasigrožėti išlikusiu plytų stiliaus penkių aukštų vandens bokštu, Oginskių mauzoliejumi, baltaisiais dvaro vartais su liūtų skulptūromis. Kaip ir Plungėje, čia plyti vienas gražiausių dvarų parkų Lietuvoje. Daugiau apie dvaro ir miesto praeitį galima sužinoti buvusioje dvaro muzikos mokykloje įrengtame muziejuje (L. Ivinskio g. 4).

Už maždaug 23 km nuo Rietavo įsikūręs Plungės miestas, neatsiejamas nuo linų, čia subėgančių kelių ir nuostabaus dvaro. Miestas pradėjo augti 1792 m., kai jam buvo suteiktos Magdeburgo teisės. Nuo XIX a. miestas išgyveno pakilimo laikrotarpį, kai šiose vietovėse šeimininkavo grafų Zubovų ir didikų Oginskių šeimos. Jų laikais iškilo bene pirmieji mūriniai miesto pastatai, išlikę iki šių dienų, taip pat pilaitė-laikrodinė – Florencijos rūmų imitacija ir Mykolo Oginskio dvaro ansamblis. Jame veikė viena pirmųjų muzikos mokyklų Žemaitijoje, kurioje mokėsi ir garsus Lietuvos kompozitorius Mikalojus Konstantinas Čiurlionis.

Didingasis Plungės dvaras **3**, vadinamas Žemaitijos Versaliu, išdidžiai stovi Parko gatvėje, kurią supa dvaro parko teritorija su tvenkiniais ir Babrungo upė. Įspūdingi neorenesansiniai dvaro rūmai su terasa – M. Oginskio nuopelnas. Grožiu rūmams nenusileidžia kiti dvaro pastatai, didelis parkas. S. Dariaus ir S. Girėno g. pasitinka įspūdį keliantys dvivėriai dvaro vartai. Parkas įkurtas legendų apipintoje vietoje – šventame Alkos miške, kurį mena parke augantis Perkūno ąžuolas. Verta pasigrožėti ne tik dvaro aplinka, bet ir rūmuose saugomomis vertybėmis, kurios priklauso čia įsikūrusiam Žemaičių dailės muziejui **4**.

Plungės dvaro rūmai

Kita vieta, atsiradusi dvarininkų Oginskių dėka, – Birutės g. esantis lurdas 5 su Švč. Mergelės Marijos skulptūra. Toje pačioje gatvėje tik kitų didikų – grafų Zubovų – pastatyta Plungės kapinių koplyčia 6. Šie sakraliniai statiniai paskelbti kultūros paveldo objektais. Čia pat tyvuliuoja Gandingos hidroelekrinės tvenkinys, vingiuoja Babrungo upė.

Birutės g. už tvenkinio pereina į Vytauto g., kurioje stovi namas, priklausęs M. K. Čiurlioniui 7, ir Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia 8, pastatyta XX a. Senąjį kompozitoriaus namą atrasime Vytauto g. 26. Čia M. K. Čiurlionis su žmona gyveno 1909 metais. Iš tolo raudonų plytų mūru švyti ir Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia (nr. 32). Šalia jos baltuoja aukšta varpinė, grafo Zubovo pastatyta 1850 m. Tai – vienas vertingiausių klasicizmo stiliaus statinių Plungės krašte.

Išvažiavus iš Plungės 166 keliu, už maždaug 6 km, dešinėje kelio pusėje, galime išvysti stūksančius piliakalnius, vienas jų – Gandingos piliakalnis – saugomas Gandingos kraštovaizdžio draustinio 9. Netoliese teka Babrungo ir Minijos upės. Važiuodami Kulių kryptimi, kairiajame Minijos krante, 0,5 km nuo Plungė–Kuliai kelio tilto, ties Vieštovėnais, pamatysime senolį ąžuolą 10, apipintą legendomis. Galime grįžti į Plungę ir nuo čia pradėti kelionę kitoje Plungės rajono dalyje. ▪

Jei traukiate Klaipėdos link, į A1 automagistralę galite išvažiuoti 166 keliu, aplankydami Kulius.

RIETAVAS

1 Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia

Rietavas – Žemaitijos miestas, garsėjantis įspūdinga Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia ir gražiąja dvaro sodyba. Kultūros paveldo objektu paskelbta bažnyčia vadinama baltąja gulbe, miesto pasididžiavimu, ir yra vienas lankomiausių miesto objektų. Čia dažnai kamerinių koncertų metu skamba muzika, groja orkestras, skaitomos eilės. Itališkąsias bazilikas primenanti bažnyčia, statyta 1853–1874 m., puošni pagrindiniu kryžminiu fasadu, dviem grakščiais bokštais su smailėmis, arkiniais įėjimais ir įdomių formų rozete. Šalia bažnyčios, aikštėje, stovi 1928 m. statytas Laisvės paminklas – ant aukšto postamento užkelta merginos skulptūra.

Rietavo aikštė su Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia

2 Rietavo dvaras

Verta aplankyti ir kultūros paveldo objektu paskelbtą Rietavo dvarą su unikaliu vandens bokštu, oficina, arklidėmis, Oginskių koplyčia, įspūdingais dvaro vartais ir parku. Oginskių dvare 1882 m. buvo įrengta pirmoji telefono linija, o 1892 m. dvare įsižiebė pirmoji elektros lemputė Lietuvoje. Nuo 1994 m. dvare įsikūręs Oginskių kultūros istorijos muziejus, supažindinantis su dvaro ir krašto istorija.

ⓘ www.oginskiriet.lt

PLUNGĖ

3 Plungės dvaras

Žemaitijos Versalis – taip vadinamas Plungėje stovintis buvęs didikų Oginskių dvaras. Nuo XVI a. minimas dvaras turėjo daug šeimininkų, tačiau svarbiausieji – Oginskiai, kurie dvarą valdė nuo 1873 m. iki pat Pirmojo pasaulinio karo. Neorenesansiniai dvaro rūmai iškilo 1879 m. Mykolo Oginskio dėka. Jų architektas buvo vokietis Karlas Lorencas. 1882–1885 m. buvo įrengtas ir rūmų interjeras, kurį puošė gausi lipdyba, tapyba, krosnys, stovėjo itin puošnūs baldai. M. Oginskis buvo kolekcininkas, mecenatas. Dvare buvo sukaupta apie 100 Oginskių giminės portretų, porceliano kolekcija, biblioteka su atskira skaitykla, numizmatikos, archeologinių radinių kolekcijos. Dvaro sodyboje veikė žirgynas, kuriame buvo veisiami žemaitukai. Apie 1873–1902 m. dvare buvo įsikūrusi muzikos mokykla, suburtas orkestras. Dvaro mokykloje 1889–1892 m. mokėsi ir garsusis lietuvių kompozitorius bei dailininkas Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai stipriai nuniokojo dvaro kompleksą, kuris nuo 1953 m. pamažu buvo atstatinėjamas.

Šalia rūmų yra išlikusios dvi oficinos, žirgyno pastatas, pilaitė-laikrodinė, sargo namas ir kt. Įkurtas ir vienas gražiausių parkų Lietuvoje, užimantis 45 ha. Lankytojus dvaro sodyboje pasitinka didingieji parko vartai su šarvuotų karių skulptūromis ir Oginskių giminės herbą letenomis laikančios meškų figūros.

4 Žemaičių dailės muziejus

1994 m. buvusiame Oginskių dvare atidarytas Žemaičių dailės muziejus. Jo rinkinius sudaro išeivijos ir Lietuvoje gyvenusių bei gyvenančių dailininkų tapybos ir grafikos darbai, taip pat tautodailės darbų kolekcijos. Senosios nuotraukos ir autentiški darbo ir buities įrankiai padės artimiau susipažinti su Plungės krašto praeitimi. Įrengtos Plungės dvaro ir Oginskių istoriją atskleidžiančios ekspozicijos. Muziejus orga-

Buvęs Oginskių dvaro žirgynas – Žemaičių dailės muziejus

nizuoja dailininkų parodas, renginius, skirtus valstybinėms datoms ir žymiems Plungės kraštiečiams paminėti. Nuo 2006 m. vyksta tarptautiniai Mykolo Oginskio muzikos festivaliai.

ⓘ www.oginski.lt

5 Plungės lurdas

Plungės lurdo istorija prasidėjo 1903 m., kai dvarininkės Marijos Oginskienės iniciatyva, slapta nuo caro valdžios, į Plungę atvyko Jėzaus Širdies kongregacijos vienuolės. M. Oginskienės lėšomis gautame žemės plote po atviru dangumi ant akmens buvo pastatyta Švč. Mergelės Marijos skulptūra. Ji iš Prancūzijos atsiųsta 1905 m., o po metų buvo įrengta ir grota. 1909–1910 m. kun. V. Juraitis virš lurdo pastatė medinę gotikinę koplyčią. Sovietmečiu lurdas buvo sunaikintas, atstatytas 1990 m.

6 Plungės Visų Šventųjų koplyčia

Plungės kapinėse stovi Visų Šventųjų koplyčia, pastatyta 1858 m. grafo V. Zubovo rūpesčiu. Romantizmo stiliaus koplyčios pastatas savo architektūra primena parapijos bažnyčią. Mūrinės koplyčios išorėje dominuoja vienas bokštas, o viduje įrengti laidojimo rūsiai.

7 M. K. Čiurlionio namas

Vytauto gatvėje stovi medinis namas su mansarda ir veranda, pastatytas XIX a. pab. – XX a. pr. Pastatas žymus tuo, kad jame 1909 m. gyveno Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911) – žymus Lietuvos kompozitorius, dailininkas, kultūros veikėjas. 1889–1892 m. M. K. Čiurlionis Plungės dvare mokėsi groti, giedojo chore, po kelerių metų išvyko į Varšuvos muzikos institutą. Name, kuris stovi iki šių dienų, M. K. Čiurlionis gyveno su žmona Sofija Kymantaite-Čiurlioniene. Sakoma, kad čia prabėgo kūrybingiausias lietuvių šviesuolių gyvenimo tarpsnis.

8 Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Plungėje iškilo apie 1570 m., o vėliau priklausė evangelikams reformatams. Iki dabartinės Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios Plungėje buvo iškilusios dar dvi jos pirmtakės: viena funduota karaliaus Žygimanto III, kita – Martyno Krišpino-Kiršenšteino. Dabartinė Plungės bažnyčia buvo konsekruota 1933 m. vyskupo Justino Staugaičio ir, manoma, kad jos projekto autorius buvęs Karlas Eduardas Strandmanas. Neogotikinę Plungės bažnyčią puošia du bokštai, įspūdinga rozetė ir pusapvalės arkos. Prie bažnyčios glaudžiasi trijų tarpsnių varpinė, kurioje saugomi penki varpai, vertingiausias iš jų – 1646 m. Vilniaus liejiko Jono Brentelto

Plungės Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

dirbtuvėse nulietas varpas. Bažnyčios interjere dominuoja Vlado Čižausko dirbtuvių kurti altoriai su šventųjų ir Švč. Mergelės Marijos skulptūromis bei paveikslais. Iš senosios bažnyčios čia perkelti ir XVIII a., XIX a. šventųjų paveikslai, Kryžiaus kelio stotys, aptaisais dekoruotas XVIII a. Šv. arkangelo Mykolo paveikslas.

GANDINGA

9 Gandingos kraštovaizdžio draustinis

Plungės girininkijoje įkurtas apie 258 ha ploto Gandingos kraštovaizdžio draustinis. Siekiama išsaugoti Babrungo upės slėnio šlaitus, gretimas kalvas su griovomis, taip pat Gandingos piliakalnį ir kapinyną. Piliakalnis mena I tūkst. – XIII a. Ant jo 1253 m. stovėjo kuršių pilis. Gandinga – viena seniausių Lietuvos gyvenviečių, žinoma nuo 1253 m., skambiai vadinama Plungės motina. Senoji vietovė išsiskiria netoli vienas kito stūksančiais penkiais piliakalniais.

VIEŠTOVĖNAI

10 Mingėlos ąžuolas

Tai vienas didingiausių krašto ąžuolų, kuriam, pasakojama, viršūnė nukirsta po žemaičių krikšto XV a. Pasak legendų, niekas nenorėjo kirsti šio šventojo medžio, todėl vienas gyventojas Mingėla nukirtęs tik jo viršūnę. Senolis ąžuolas auga netoli Vieštovės žiočių, prie kelio iš Plungės į Kulius. Jo aukštis – apie 12 m, o apimtis – 7,5 m.

Plungės apylinkės: Žemaitijos lobynas

Alsėdžiai-Žemaičių Kalvarija-Plateliai-Gintališkė-Beržoras-Plokščiai-Babrungėnai

Plungės rajono savivaldybės herbas

	105 km		10 km		✓		✓
	8 val.		✓		✓		✓
	19		✓		✓		–

Plungės kraštas – turtingas garsių žmonių ir nuostabios gamtos regionas, kur galima išgirsti žemaitišką žodį, išvysti didikų laikotarpio pėdsakus – didingus dvarus. Beveik visą šiaurinę savivaldybės dalį apima Žemaitijos nacionalinis parkas, nusagstytas piliakalniais, mėlynuojančiais ežerais ir ežerėliais, saugantis miškingą krašto gamtą ir kultūros savitumus. Plungės kraštas išaugino Lietuvos šviesuolius – rašytojus Žemaitę, Vytautą Mačernį, Rietavo krašte gimė ir rašytoja Šatrijos Ragana. Plungės apylinkėse gausu ir sakralinio paveldo: jaukiai rymo barokinės medinės bažnyčios, pulkai piligrimų ramybės pasisemti atvyksta į Žemaičių Kalvariją.

Iš Plungės lengvai pasieksime vandens telkinių apsuptyje pasislėpusį Alsėdžių miestelį 1, paskelbtą urbanistikos paminklu. Ant Alkos kalno, Sruojos upės kairiajame krante, stovi medinė Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia 2. Iki XIX a. Alsėdžiuose buvo įsikūrusi Žemaičių vyskupo rezidencija, stovėjusi ant piliakalnio 3.

Nuo Alsėdžių kelias veda į Lietuvos Jeruzale vadinamą Žemaičių Kalvariją. Nuo XIII a. žinoma vietovė buvo vadinama kitu pavadinimu – Gardais (iki 1637 m., 1964–1989 m. – Varduva). Urbanistikos paminklu paskelbtas miestelis yra įtrauktas į popiežiaus Jono Pauliaus II piligrimų kelią: čia stovi Žemaičių Kalvarijos bazilika 4, šalia kurios įrengtas garsusis Kristaus Kryžiaus kelias 5. Didingą Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo baziliką ir 19 koplyčių daugiausia maldininkų lanko vasarą – liepos mėnesį. Čia vyksta Didieji Žemaičių Kalvarijos atlaidai. Dvi Kryžiaus kelio koplyčios stovi ant Žemaičių Kalvarijos piliakalnio, kur kažkada stovėjo ir Šv. Jono koplytėlė. Aplankykime ir poeto Vytauto Mačernio muziejų 6 – susipažinkime su jauno, bet įsimintino poeto kūryba. Žemaičių Kalvarijos vidurinės mokyklos kieme (Gluosnių al. 1) stovi kitas kultūros paveldo objektas – paminklas Žemaičių Kalvarijoje gyvenusiam knygnešiui Vincui Juškai.

Mes – jau Žemaitijos nacionalinio parko teritorijoje, todėl pasigrožėkime krašto gamtos turtais. Nuo Žemaičių Kalvarijos važiuodami Gegrėnų kaimo link,

Gintališkės Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia

kairėje kelio pusėje rasime stūksančius piliakalnius 7. Vienas dunkso Gegrėnų miške, kiti du – Gegrėnų kaime, Piliakalnio miške. Važiuodami Paplatelės link, pasieksime ir Likšų kaimą, kuriame įkurtas Energetinių labirintų ir geometrinių figūrų parkas 8.

Pačiame nacionalinio parko viduryje, prie garsiojo Platelių ežero, įsikūręs Paplatelės kaimas. Čia driekiasi įkurtas Paplatelės pažintinis takas 9, supažindinantis su nacionalinio parko gamta. Apsilankę čia gegužę ar birželį, išgirsime retų varliagyvių rūšių – mažųjų kūdrinių ir smailiasnukių varlių – koncertų, taip pat galėsime pasiklausyti didžiojo baublio bubenimo. Platelių ežero 10 vakarinėje dalyje, netoli nuo kranto, yra Pilies sala. Sala – 4,49 ha ploto, ovalinės formos, gana aukštai pakilusi virš ežero vandens, pasak istorinių šaltinių, čia kažkada stovėjusi pilis 11.

Į vakarus nuo Platelių ežero – vienas gražiausių Plungės krašto ir visos Žemaitijos miestelių – Plateliai. Miestelio pakraštyje įrengta apžvalgos aikštelė, nuo kurios atsiveria plati apylinkių panorama. Didžiojoje g. išlikusi Platelių dvaro sodyba 12, kurią sudaro kluonas, rūsys, svirnas, arklidė, sodininko namas; parke auga legendomis apipintas uosis, kurio kamieno apimtis – apie 7,2 metrus. Plateliuose aplankykime ir medinę Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčią 13, išsaugojusią autentiškų paveikslų, liturginių rūbų ir reikmenų.

Šeirės gamtos takas 14 yra šalia Platelių miestelio, Šeirės kraštovaizdžio draustinyje. Užsukime pasivaikščioti gamtos taku ir sužinokime daug įdomių ir naudingų dalykų apie mišką ir jo gyventojus.

ALSĖDŽIAI

1 Senoji miestelio dalis

Senoji Alsėdžių miestelio dalis susiformavo dar iki XIX a. vid. ir yra paskelbta urbanistikos paminklu. Saugomas miestelio užstatymo pobūdis, aikštės planas, radialinis gatvių tinklas. Į buvusią netaisyklingos formos turgaus aikštę subėga keturi keliai: iš Žemaičių Kalvarijos, Platelių, Plungės ir Telšių.

2 Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Alsėdžiuose buvo pastatyta 1475 m., antroji – 1648 m. Dabartinė medinė su dviem nedideliais bokšteliais bažnyčia iškilo 1793 m. Šventovės viduje navą nuo presbiterijos atskiria triumfo arka su skulptūromis. Išsiskiria skirtingų laikotarpių ir stilių bažnyčios altoriai, XVII–XVIII a. paveikslai: „Šv. Ona“, „Šv. Barbora“, „Šv. Baltramiejus“ ir kt. Bažnyčios šventoriuje stovi 1679 m. statyta medinė varpinė.

3 Alsėdžių piliakalnis

Alsėdžių (dar vadinamas Žvėrinyčia) piliakalnis įrengtas Sruojos intako dešiniajame krante esančioje kalvoje. Jis datuojamas I tūkst. – XIII a. Piliakalnio šlaitai yra statūs, aikštelė – keturkampė. Šiauriniame piliakalnio šlaite įrengti suoliukai. Kasmet rugpjūčio pirmąjį šeštadienį piliakalnio slėnyje vyksta tradicinė seniūnijos vasaros šventė.

ŽEMAIČIŲ KALVARIJA

4 Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bazilika

Pirmosios bažnyčios statybos data nėra tiksliai žinoma. Kai kuriuose liudijimuose nurodoma, jog 1619 m. čia buvusi pastatyta medinė koplyčia. Antroji bažnyčia iškilo XVII a. vid. šalia Garduose įsikūrusių dominikonų medinio vienuolyno pastato. Trečioji iškilo 1750 m. Dabartinė bažnyčia pradėta statyti 1780 m. ir užbaigta 1822 m., tačiau sudegė iki pamatų ir buvo atstatinėjama 1896–1902 m. 1988 m. Žemaičių Kalvarijos bažnyčiai suteiktas mažosios bazilikos titulas. Žemaičių Kalvarijos šventovė garsėja stebuklingu laikomu Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu paveikslu, 2006 m. jis vainikuotas popiežiškosiomis karūnomis.

Žemaičių Kalvarijos Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bazilika

5 Kryžiaus kelio stotys

Kristaus Kryžiaus kelias su medinėmis ir iš lauko akmenų sumūrytomis koplyčiomis tęsiasi apie 5 km. Šį stočių kelią įkūrė vyskupas Jurgis Tiškevičius. 19 Kalvarijų koplyčių šalia bažnyčios buvo pastatytos XVII a. Pamažu įsitvirtino savitos kasmetinių atlaidų – Didžiosios Kalvarijos – tradicijos, giedojimo ir meldimosi apeigos. Kančios kelią sudaro dvi pagrindinės dalys: Kristaus suė-

6 km į vakarus nuo Platelių įsikūręs Gintališkės kaimas. Čia stovi jauki medinė Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia 15, statyta XVIII a. Kartu su varpine ji paskelbta kultūros paveldo objektu.

Kita medinė šventovė – Beržoro Šv. vysk. Stanislovo bažnyčia 16 – stovi urbanistikos paminklu paskelbtame Beržoro kaime, ant aukščiausios vietovės kalvos. Šalia tyvuliuoja Beržoro ežeras, prie kelio iš Platelių į Beržorą auga atvežtinis Birškaus bukas, pavadintas jį pasodinusio žmogaus pavarde. Sukime ratą palei Platelių ežero pietinę dalį, kur telkšo ir mažesnių ežerėlių. Už maždaug 9 km nuo Beržoro įsikūręs Plokščių kaimas, kuriame verta išvysti buvusią Plokštinės karinę bazę 17, esančią miške. Tai buvo viena pirmųjų požeminėje aikštelėje įrengtų termobranduolinių raketų paleidimo vietų Sovietų Sąjungoje. Dabar bazėje įkurtas vienintelis Europoje Šaltojo karo muziejus. Miške driekiasi Plokštinės pažintinis takas.

Tuo pačiu keliu, kuriuo vykome iš Beržoro į Plokščius, grįžkime atgal ir judėkime Babrungo kryptimi į Babrungėnus. Ant Babrungo upės stovi XIX a. pr. pastatytas mūrinis vandens malūnas 18, paskelbtas kultūros paveldo objektu. L raidės formos malūną statė Platelių dvarininkų Šuazelių baudžiauninkai. Dabar jame įkurta meno galerija, kuria rūpinasi jos savininkas Leonardas Černiauskas. Pro Babrungėnų mišką einančiu keliu, Žemaitijos nacionalinio parko 19 teritorijoje, galima išvažiuoti į 164 kelią ir grįžti į už maždaug 5 km esantį šios kelionės pradžios tašką. ▪

Platelių ežeras

mimo kelias ir Kryžiaus kelias. Abu keliai turi beveik po vienodą koplyčių ir jose įrengtų stočių skaičių (dvi stotys įrengtos ant piliakalnio).

Kasmet koplyčias per Didžiuosius Žemaičių Kalvarijos atlaidus aplanko tūkstančiai maldininkų, giedamos jau 400 metų žinomos Kalnų giesmės. Šv. Mišias iškilmingai aukoja visos Lietuvos vyskupai ir kunigai. Žemaičių Kalvarija yra vienintelis architektūros požiūriu autentiškas išlikęs Kančios kelio ansamblis Lietuvoje.

6 Muziejus Vytautui Mačerniui

Poetas Vytautas Mačernis gimė 1921 m. birželio 5 d. Šarnelės kaime, netoli Žemaičių Kalvarijos. Nuo atsitiktinės skeveldros žuvo 1944 m. spalio 7 d. Žemaičių Kalvarijoje. V. Mačernis palaidotas Šarnelėje. Žemaičių Kalvarijos miestelyje yra muziejus, skirtas poetui. Muziejaus ekspozicijoje pristatomos V. Mačernio poezijos knygos, nuotraukos, dokumentai, asmeniniai poeto daiktai. Pakeliui į tėviškę, netoli žūties vietos, pastatytas koplytstulpis, skirtas poeto 90-čiui atminti. Koplytstulpio autorius – tautodailininkas Antanas Vaškys.

GEGRĖNAI

7 Gegrėnų piliakalnių kompleksas

Prie Gegrėnų kaimo, abipus bevardžio upelio, stovi du piliakalniai, kurie sudaro vieną archeologijos paminklų kompleksą. Ant piliakalnių stovėjusi kuršių pilis. Pirmasis piliakalnis – senesnis ir mažesnis, jo aikštelė – keturkampė, šlaitai – vidutinio statumo. Antrasis piliakalnis greičiausiai II tūkst. pr. įrengtas dešiniajame upelio krante. Jo aikštelė yra ovali, šlaitai statūs. Į pietvakarius nuo piliakalnio, papėdėje, aptikta senovės gyvenvietė, kurioje rasta lipdytos keramikos dirbinių, apdegusių akmenų. 150 m į šiaurės vakarus nuo pirmojo piliakalnio yra II tūkst. pr. kapinynas.

LIKŠAI

8 Energetinių labirintų ir geometrinių figūrų parkas

Likšų kaime, netoli Platelių ežero, įkurtas Energetinių labirintų ir geometrinių figūrų parkas. Sakoma, kad energetiniai labirintai – tai sena meditacijos priemonė. Parkas įkurtas jaukioje sodyboje, labirintai ir geometrinės figūros yra suformuotos iš įvairių augalų, akmenų. Tyvuliuoja tvenkinys, stovi dviejų šimtų metų autentiška klėtelė. Apsilankyti šiame parke galime nuo pavasario iki rudens, nes žiemą šis gamtos kampelis „miega ir ilsisi".

ⓘ www.energlabirintai.lt

Energetinių labirintų ir geometrinių figūrų parkas

PLATELIAI

9 Paplatelės pažintinis takas

Žemaitijos nacionaliniame parke, be kitų pėsčiųjų pažintinių takų, driekiasi ir 2,3 km pažintinis Paplatelės takas. Keliaudami juo išvysime Sultekio (Minijos) tvenkinį, kurio pakrantėse galėsime pasigrožėti prieš keletą dešimtmečių tautodailininkų sukurtomis skulptūromis. Tvenkinio pakraščiuose auga aukštosios ir raudonosios gegūnės. Miške – briedžių, stirnų, šernų praminti takai, o aukštai medžiuose lizdus suka genių šeimos paukščiai. Įrengta ir apžvalgos aikštelė, nuo kurios galime pasidairyti po atsiveriančią panoramą.

10 Platelių ežeras

Vaizdingiausias, švariausias, giliausias Žemaitijoje – Platelių ežeras. Jo plotas – 1 205 ha, vidutinis gylis – 10,5 m, giliausia vieta – 47 m, vidutinis vandens lygis – 146,5 m virš jūros lygio. Kranto linijos ilgis – apie 31 kilometrą. Šis ežeras traukia Lietuvos nardymo mėgėjus, čia veikia jachtų klubas. Ežere yra 7 salos: Briedsalė (didžiausia, pelkėta), Veršių (čia yra vienintelė Lietuvoje tikroji žvynbaravykių augavietė), Pliksalė, Ubagsalė (kaip manoma, čia ilsėdavosi ubagai, grįžtantys iš Žemaičių Kalvarijos atlaidų), Gaidsalė (pasak legendos, joje gyventojai vasarą laikydavo vištas), Šončelio (mažiausia ir jauniausia). Įdomiausia yra Pilies sala, kurioje stovėjusi Lietuvos kunigaikščiams priklausiusi pilis. Šią salą su Šventorkalniu, kuriame buvusi senoji gyvenvietė, jungęs tiltas, kurio poliai ir dabar matyti. Į Platelių ežerą įteka 17 mažų upeliukų, išteka Babrungas. Vakariniame ežero krante įsikūręs Platelių miestelis.

11 Piliavietė

Archeologiniai tyrimai rodo, kad Platelių ežere esančioje Pilies saloje žmonės gyvenę dar neolito laikotarpyje. Manoma, kad pirmąją pilį saloje galėję pastatyti skandinavai arba vietos gyventojai – kuršiai.

Nuo XV a. Platelius ėmė valdyti Kęsgailų giminė, kuri 1532 m. Platelius testamentu paliko Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Augustui. 1534 m. Platelių valsčius atiteko Žygimanto Augusto motinai karalienei Bonai, valdžiusiai pilį dvejus metus. Pilis saloje vaizduojama 1526 m., 1539 m., 1585 m. žemėlapiuose. Vėliau pilis pradėjo griūti ir nykti.

12 Platelių dvarvietė

Pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose Platelių dvaras minimas XV a. viduryje. Tada jis buvęs Lietuvos valdovų vietininkų nuosavybė. XVI a. pab. Platelių dvarą, kuriam priklausė Platelių miestelis, dvaras, 18 kaimų (iš viso 413 ūkių), valdė Vaitiekus Stabarauskas, po to – Jeronimas Valavičius, vėliau – Žemaičių teisėjas Andrius Valavičius, XVIII a. – Oginskiai. Po 1795 m. Plateliai atiteko Rusijai. 1797 m. caras Pavelas I dvarą ir jo apylinkes padovanojo prancūzų grafui Augustui Šuazeliui. Grafų Šuazelių giminė Platelius valdė iki Antrojo pasaulinio karo. 1940 m. nacionalizavus dvarą, didelė dvaro meninių vertybių dalis pateko į Telšių „Alkos" muziejų. Karo metais dvaro rūmai sudegė.

XIX a. antrojoje pusėje statytame Platelių dvaro svirne atnaujintos Platelių dvaro istorijos, senųjų Platelių, Pilies salos praeities, šio žemaičių krašto etnografijos ekspozicijos, naujai įrengta moderni gamtos ekspozicija, nuolat keičiamų parodų salė. XIX a. pab. istorizmo laikotarpio arklidėje įsikūrė pirmasis Užgavėnių muziejus Lietuvoje, kuriame eksponuojama daugiau negu 250 įvairių Užgavėnių kaukių („lėčynų").

Platelių dvaro parke auga Raganos uosis – vienas storiausių uosių Lietuvoje. Jo aukštis – 32 m, kamieno apimtis – 7,2 m. Apie šį medį yra išlikę keli padavimai. Pasakojama, kad velnias suglaudęs kelis uosius, ir jie suaugę į vieną kamieną. Pasak kito padavimo, moteris skarele aprišusi tris užburtus medžius, ant kurių nenutūpdavę paukščiai, medžiai suaugę, išlikusi ir skarelės mazgo žymė. Vietos gyventojai tikina, kad šį uosį iki šiol lankančios raganos – čia jos mėgstančios naktimis susirinkusios pasitarti.

Raganos uosis

13 Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia

XVI a. pr. Plateliuose pastatyta pirmoji bažnyčia. 1523 m. žemaičių seniūno sūnus Jonavičius (Kęsgaila) jai užrašė dalį savo turto. Matyt, pirmoji bažnyčia gyvavo neilgai, nes greitai buvo pastatyta nauja. 1598–1608 m. už Jeronimo Valavičiaus lėšas Plateliuose pastatyta nauja (trečioji) bažnyčia. Dabartinė (ketvirtoji) bažnyčia pastatyta 1744 m. Ji yra medinė, statyta iš tąšytų rąstų. Platelių bažnyčios interjere išsiskiria didysis ir keturi šoniniai barokinės kompozicijos altoriai, papuošti kolonomis, drožiniais ir meniškais paveikslais su sidabro aptaisais. Virš krikštyklos kabo didelis Šv. Jono Krikštytojo paveikslas. 1909 m. įrengti žymaus meistro Jono Garalevičiaus pagaminti vargonai. Iki mūsų dienų išliko daug senųjų paveikslų, liturginių rūbų ir reikmenų.

14 Šeirės gamtos takas

Keliaudami 4,1 km ilgio taku, pamatysime būdingą šiam kraštui reljefą, augalus bei gyvūnus. Gamtos takas, vingiuodamas per ūksmingus eglynus ar šviesamėgius lapuočių sąžalynus, aplenkdamas paukščių lizdavietes, šikšnosparnių inkilus, skruzdėlynus, nuves į slėpiningą Gaudupio pelkę. Netoli ir Piktežeris, saugomas medinio kipšiuko. Grįžtama Platelių ežero pakrante.

GINTALIŠKĖ

15 Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia

Gintališkės Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia stovi Bebrės ir Salanto upelių santakoje. Ji pastatyta 1778–1745 m. 1850 m. šalia bažnyčios iškilo varpinė. Gintališkės bažnyčia primena gyvenamąjį namą, ji yra stačiakampio plano, ant stogo galų – bokšteliai. Šventovės viduje saugomą altorių ir paveikslus

XVIII–XIX a. kūrė profesionalūs dailininkai, vietos tapytojai ir liaudies meistrai. Vertingiausias profesionaliosios kūrybos pavyzdys – Šv. Juozapo paveikslas, tapytas apie 1845 m. Taip pat vertinami liaudies meistrų kūriniai: Švč. Dievo Motinos, Nukryžiavimo, Šv. Kazimiero paveikslai ir 1861 m. vietinio liaudies meistro kurtos Kryžiaus kelio stotys.

BERŽORAS

16 Šv. vysk. Stanislovo bažnyčia

Apie Beržoro bažnyčios atsiradimą pasakojamas padavimas: piemenėlis, ganydamas tose apylinkėse bandą, beržo viršūnėje pamatęs Švč. Mergelės Marijos paveikslą. Platelių bažnyčios klebonas paveikslą parvežęs į Platelių bažnyčią, tačiau greitai paveikslas iš bažnyčios dingęs ir vėl atsiradęs beržo viršūnėje. Tada žmonės tą beržą nukirtę, jo vietoje pastatę medinę koplytėlę, kur ir perkėlę šventąjį paveikslą. Medinė Beržoro bažnyčia buvo pastatyta 1746 m. 1759 m. Platelių klebonas Juozapas Vaitkevičius šalia bažnyčios įrengė medines Kryžiaus kelio stočių koplyčias. Sovietmečiu jos buvo nugriautos, atstatytos 2001 m. Šv. vysk. Stanislovo bažnyčia yra lotyniško kryžiaus plano su bokšteliu centre. Jos sienos suręstos iš rąstų. Viduje yra keturi mediniai altoriai. Šventoriuje – 1746 m. statyta varpinė, yra senosios Platelių parapijos kapinės, kuriose palaidota nemažai žymių žmonių: tautodailininkas Stanislovas Riauba, istorikas muziejininkas Juozas Mickevičius ir kt.

PLOKŠČIAI

Sovietinė branduolinė bazė Plokščiuose

17 Sovietinė branduolinė bazė

2011 m. pabaigoje atidarytas vienintelis Europoje Šaltojo karo muziejus, kuris įrengtas viename pirmųjų Sovietų Sąjungos požeminiame balistinių raketų šachtiniame paleidimo komplekse. Požeminė raketų paleidimo aikštelė Plokščių kaime statyta 1960–1962 m. Kurios vidutinio nuotolio balistinės raketos SS-4 čia buvo dislokuotos 1963–1978 m. ir nutaikytos į Vakarų Europos šalis. 1993 m. buvęs karinis miestelis su požemine raketų paleidimo aikštele perduoti Žemaitijos nacionalinio parko direkcijai. Muziejuje pateikiama medžiaga apie sovietinės branduolinės ginkluotės organizavimo bei veikimo principus, demonstruojami kovinių raketų ir kitų ginkluotės rūšių pavyzdžiai.

BABRUNGĖNAI

Babrungėnų vandens malūnas

18 Babrungėnų vandens malūnas – Leonardo Černiausko meno galerija

Dabartinį Babrungėnų akmens mūro vandens malūną iki 1816 m. pastatę grafų Šuazelių baudžiauninkai. Malūno antrame aukšte buvo įrengta vilnų karšykla. Pastato sienos storos – apie 2 m pločio. Viename malūno gale gyvenęs malūnininkas, kitame – veikęs pats malūnas. Malūnas veikė iki 1977 m., paskui ėmė nykti ir griūti. 1989 m. malūną nusipirko dailininkas Leonardas Černiauskas. Viename malūno gale gyvena pats dailininkas, kitoje pastato pusėje įrengta meno galerija-muziejus, o antrame aukšte – dirbtuvės. Galerijoje, be menininko paveikslų, gausu senovinių buities įrankių, sendaikčių.

19 Žemaitijos nacionalinis parkas

Žemaitijos nacionalinis parkas įkurtas 1991 m., siekiant išsaugoti Žemaitijos kraštovaizdį, etnokultūrinės srities gamtos ir kultūros ypatumus, savitą architektūros palikimą. Parko direkcija įsikūrusi Plateliuose. Žemaitijos nacionalinio parko teritorija yra kalvotoje vietovėje, todėl išskiriami kalvoti Platelių, Plokštinės ruožai, taip pat itin saugotinas Platelių ežeras ir jo ekosistema. Nacionaliniame parke išskirti du gamtiniai Plokštinės ir Rukundžių rezervatai, siekiantys išsaugoti miškų ir pelkių kompleksus. Parke driekiasi pėsčiųjų ir dviračių takai, įrengtos stovyklavietės, organizuojamos ekskursijos.

ⓘ www.zemaitijosnp.lt

Nuo Jurbarko Mažosios Lietuvos link

Jurbarkas-Smalininkai-Viešvilė-Jūrava

Jurbarko rajono savivaldybės herbas

	42 km		4 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	15		✓		✓		✓

Pirmasis maršrutas po Jurbarko kraštą driekiasi rajono savivaldybės vakarinėje dalyje, prie pat sienos su Kaliningrado sritimi (Rusija). Kelionę pradėkime nuo savivaldybės centro – Jurbarko **1**, įsikūrusio gražioje vietoje, prie Nemuno, Mituvos ir Imsrės upių santakos. Keliaudami šiuo maršrutu taip pat aplankysime senuosius valstybės pasienio punktus – Smalininkus ir Viešvilę.

Jurbarko gyvenvietė išaugo XV a., pasibaigus įnirtingoms kovoms, po Žalgirio mūšio ir 1422 m. pasirašytos taikos sutarties. 1611 m. Lenkijos ir Lietuvos valdovas Zigmantas Vaza Jurbarkui suteikė Magdeburgo teises.

Kelionę po Jurbarką pradėkime nuo Vytauto parko, kur Vytauto Didžiojo ir Algirdo gatvių sankirtoje stovi paminklinis biustas Vytautui Didžiajam **2** (aut. V. Grybas). Nuo Vytauto Didžiojo g. judėkime tiesiai iki Mokyklos g. ir sukime į kairę. Gatvės gale stūkso Jurbarko piliakalnis – Bišpilis **3**. Nuo piliakalnio atsiveria Jurbarko miesto panorama, aikštelėje priešais piliakalnį išvysime Jurbako 735-ies metų jubiliejinį akmenį. Grįžkime Vytauto Didžiojo g., Nemuno link, ir pasukime į S. Dariaus ir S. Girėno gatvę. Šioje gatvėje 96 numeriu pažymėtame pastate įsikūrusi Jurbarko rajono savivaldybė. Šalia jos 2011 m. pabaigoje pastatytas paminklas Jurbarko miesto savivaldybės 400 metų jubiliejui paminėti. Stabtelėkime trumpam prie bronzinės angelo skulptūros ir patraukime į Jurbarko Švč. Trejybės bažnyčią **4**. Valančiaus g. 1 stovinti šventovė puikuojasi dviem įspūdingais bokštais su smailėmis. Užsukime vidun. Nuo Švč. Trejybės bažnyčios pasiekime kairėje pusėje esantį žiedą ir sukime į Vydūno g., kuria prieisime ilgiausią Lietuvoje automobilių tiltą per Nemuną **5**. Jo ilgis – 496 m! Tiltas jungia Jurbarko miestą su Kiduliais, esančiais Suvalkijos regione. Vykime į vakarinę miesto dalį, Vydūno g. 21, kur apsupta dvaro parko stovi buvusi Jurbarko dvaro sodyba **6**, – svarbiausas miesto turizmo objektas. Čia apžiūrėsime išlikusius dvaro pastatus, kuriuose veikia Jurbarko turizmo informacijos centras, Jurbarko krašto ir memorialinis Vinco Grybo muziejai, sovietiniais metais iškilusį skulptoriui V. Grybui skirtą paminklą.

Nuo Jurbarko dvaro sodybos Vydūno g. grįžkime iki S. Dariaus ir S. Girėno gatvės. Pasiekę S. Dariaus ir S. Girėno g. sankryžą su Lauko g. sukame į dešine ir vykdami Lauko g. pasiekiame Kauno g., kurioje – „Jurodžio“ sodyba **7** (Kauno g. 103). Užsukime į sodybą paskanauti lietuviško paveldo patiekalų, o prireikus – ir nakvynę čia rasime.

Už maždaug 13 km nuo Jurbarko įsikūrę Smalininkai **8** dar vadinami Klaipėdos krašto vartais. Tai išties miškinga vietovė, todėl oro užterštumas yra vienas mažiausių Lietuvoje. Įkvėpkime tyro oro ir sukime į Liepų g., kurioje stovi Senovinės technikos muziejus **9**. Po atviru dangumi ir muziejaus viduje išvysime įdomių žemės ūkio, transporto, buities priemonių. Liepų g. nu-

Jurbarko tiltas

eikime prie Nemuno, kur kairėje pusėje išvysime senąjį uostą ir seniausią Lietuvoje vandens matavimo stotį 10.

Grįžkime į 141 kelią ir vykime į Viešvilę. Už mažiau nei 1 km pasieksime Vidkiemį, važiuojant per kaimą mus lydės šimtametė ąžuolų alėja 11, tokių jau reta Lietuvoje. Maždaug už 10 km, tuo pačiu keliu, pasieksime Viešvilę 12, kurią supa Karšuvos giria, telkšo Viešvilės ir Gulbinų tvenkiniai. Aplankykime Klaipėdos g. 108 stovinčią Kristaus Atsimainymo bažnyčią ir 78 numeriu pažymėtą didingą raudonų plytų pastatą – buvusius Viešvilės teismo rūmus 13. Tuoj už Viešvilės rasime žvyrkelį į dešinę, į pušyną, o jame – už 4 km, dešinėje kelio pusėje, pravažiavę kariuomenės naudojamą teritoriją, išvysime kopas, apaugusias mišku, tai – Kaskalnio kalvynas 14.

Nuo Kaskalnio miško, ties Vilkdaubiu, sukime iš 141 kelio į dešinę ir už kelių kilometrų pasieksime Jūravos kaimą. Į šiaurę nuo kaimo (apie maždaug 1 km) ošia Jūravos miškas, kuriame išvysime žaliuojantį ąžuolyną ir aukščiausią Lietuvos ąžuolą 15. Jis siekia beveik 40 metrų! Atsikvėpkime medžio pavėsyje, pasidalykime įspūdžiais, patirtais keliaujant Jurbarko kraštu. ▪

Vidkiemio ąžuolų alėja

JURBARKAS

1 Jurbarko miestas

Jurbarko miestas, išsaugojęs senąjį gatvių tinklą, aikštės planą, erdvinę kompoziciją, užstatymo fragmentus, paskelbtas urbanistikos paminklu. Į buvusią turgaus aikštę subėga net penkios gatvės. Iki pat XVIII a. pab. Jurbarkas buvo didžiausias tuometinės Šiaulių ekonomijos miestas: veikė daug smuklių, miestas šurmuliavo per savaitinius turgus. XIX a. pr. per Jurbarką buvo nutiestas plentas Ryga–Tilžė, kiek pakeitęs gatvių tinklą.

Jurbarko miesto 400 metų jubiliejui 2011 m. gruodį savivaldybės aikštėje atidengtas paminklas „Skelbiu žinią Jurbarkui apie Magderburgo teisę“ (skulpt. E. Daugulis).

2 Paminklas Vytautui Didžiajam

Jurbarko miesto Vytauto parke išdidžiai stovi skulptoriaus Vinco Grybo sukurtas paminklas Vytautui Didžiajam, pastatytas 1930 m. Kūrinys iškilo šio žymaus Lietuvos valdovo mirties 500-ųjų metinių proga. Tuomet V. Grybas gyveno viename iš Jurbarko dvaro pastatų, priešais namą buvusioje kalvėje skulptorius buvo įsirengęs ateljė.

3 Jurbarko piliakalnis

Bišpilio, dar anksčiau vadinto Višpiliu (pavadinimas susidaręs iš žodžių junginio „visi pylė“), piliakalnyje XIII a. stovėjusi gynybinė pilis kovai su Vokiečių ordinu, sudeginta 1291 m. Šiandien Bišpilio piliakalnio viršūnėje yra apie 1,5 tūkst. kv. m ploto apžvalgos aikštelė. Piliakalnio šlaitai labai statūs – 17–20 m. aukščio. Abipus Imsrės upelio, 2,5 ha plote, buvo papėdės gyvenvietė, kurioje rasta žiestos keramikos.

4 Švč. Trejybės bažnyčia

Pirmosios Jurbarko bažnyčios statybos data nėra tiksliai žinoma, Motiejus Valančius savo knygoje „Žemaičių vyskupystė“ mini 1430 m. pastatytą bažnytėlę. Dabartinė Jurbarko Švč. Trejybės bažnyčia buvo pastatyta 1902–1907 m. kitoje vietoje, nei stovėjusi prieš tai buvusi bažnyčia. Kryžminio plano neogotikinė šventovė turi du skirtingo aukščio penkių tarpsnių bokštus. Penktasis tarpsnis baltame fone dekoruotas reljefiniais apskritimo ornamentais, o fasado centre yra niša su laikrodžiu. Bažnyčios viduje galima pamatyti skulptoriaus Vinco Grybo gipsines skulptūras – „Šv. Petras“ ir „Šv. Povilas“ (1936 m.). Šventorių juosia iš lauko akmenų sumūryta tvora su raudonų plytų vartais. Iš bokštų apžvalgos aikštelės atsiveria miesto ir Nemuno slėnio panoramos.

5 Jurbarko tiltas

Plečiantis Jurbarko miestui ir kylant daugiaaukščiams pastatams, 1975–1978 m. buvo pastatytas ir ilgiausias automobilių tiltas per Nemuną Lietuvoje. Jurbarko tiltas yra svarbus tuo, kad sujungia du Lietuvos regionus – Suvalkiją ir Žemaitiją. Pats tiltas yra 494 m ilgio. Prie šio projekto dirbo Kijevo institutas ir Rygos tiltų statybos bendrovė.

Jurbarko dvaro sodyba

6 Jurbarko dvaro sodyba

Jurbarko dvarą XIX a. vid. pasistatė kunigaikščiai Vasilčikovai caro Nikolajaus I dovanotoje Jurbarko žemėje. Įspūdingus dvaro rūmus sudegino vokiečiai Pirmojo pasaulinio karo metu, sunaikinta ir daugiau pastatų. Dvaro sodybos raudonų plytų raštinėje įsteigtas žymaus lietuvių skulptoriaus Vinco Grybo muziejus: eksponuojami skulptoriaus darbai bei surinkta liaudies menininkų kūryba. Muziejaus teritorijoje stovi V. Grybo paminklas-biustas (V. Pleškūnas, 1960). Dvaro sodyboje išlikusios dvi oficinos: vienoje XX a. pr. gyvenę tarnai, o antrojoje buvo įrengta svečių vasaros rezidencija. Šiuo metu jose įkurtas Turizmo informacijos centras ir Jurbarko krašto muziejus. Dvaro sodybos parke yra išlikusi cerkvė, kurioje dažnai vyksta įvairios parodos bei koncertai. Yra ir medinis namas, dar vadinamas Dragūnų klubu, arklidės, gipso liejyklos pastatas ir kt. Visas parkas buvo aptvertas raudonų plytų tvora su vartais, kuri dvaro valdas juosė dar nuo sodybos pastatymo laikų.

7 Sodyba „Jurodis“

„Jurodis“ kviečia apsistoti sodyboje su puikiu vaizdu į Nemuną, pasivaišinti kulinarinio paveldo patiekalais, atrasti senąjį Jurbarką!

ⓘ www.gasthaus.lt

Sodyba „Jurodis“

SMALININKAI

8 Smalininkų miestas

Smalininkų gyvenvietės atsiradimą XV a. nulėmė siena tarp Lietuvos ir Vokiečių ordino žemių, ėjusi Šventosios upeliu. Tai buvo miestelis su prieplauka, priklausęs Klaipėdos kraštui, valdomam vokiečių. Miestelis išaugo XIX a., intensyvėjant prekybai tarp Rusijos ir Prūsijos, ypač – po 1888 m. pradėjus plaukioti garlaiviams. XX a. pr. Smalininkuose buvo įsteigtas stiklo fabrikas, kelios plytinės, lentpjūvės, laivų statybos įmonė bei siaurojo geležinkelio stotis, kuri dabar naudojama kaip paprastas gyvenamasis namas. Miestelyje yra dvi bažnyčios: katalikų Šv. Juozapo ir evangelikų liuteronų. Istorinė miesto dalis, apimanti Nemuno ir Stoties gatves, keletą čia stovinčių pastatų, paskelbta urbanistikos paminklu.

9 Senovinės technikos muziejus

2004 m. Smalininkuose, savo sodyboje, Justinas Stonys įkūrė technikos muziejų, kuriame yra apie 7 tūkst. eksponatų. Tai senoviniai žemės ūkio techni-

kos įrenginiai, įvairiausi prietaisai – nuo fotoaparato, mėsmalės iki skaičiavimo mašinos bei laikrodžio; autotechnika – nuo variklio iki sunkvežimio ar senovinio motociklo ir automobilio. Pats muziejaus šeimininkas veda ekskursijas po sodybą.

ⓘ www.techmuziejus.lt

10 Vandens matavimo stotis

Smalininkuose vandens matavimo stotis prie Nemuno pastatyta 1811 metais. 1924–1926 m. joje buvo pristatytas nedidelis bokštelis. Pačios pirmosios stoties matuoklių nėra išlikusių, tačiau yra akmeniniai laiptai, sumūryti 1886 m. Jais buvo nustatomas vandens lygis. Tai pirmoji tokio tipo vandens matavimo stotis Nemuno krante, o tikslūs jos duomenys mokslininkų yra naudojami iki šiol.

Smalininkų vandens matavimo stotis

11 Vidkiemio ąžuolų alėja

Vidkiemio ąžuolų alėja – tai vienas įspūdingiausių gamtos objektų Jurbarko krašte. Ąžuolų lapija apgaubia kelią iš Smalininkų į Viešvilę. Alėjoje šlama 186 ąžuolai, kai kurių apimtis siekia 4 metrus. Medžių alėja pasodinta XVIII a., jos ilgis siekia net 1,3 km.

VIEŠVILĖ

12 Viešvilės miestelis

Viešvilės miestelis rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo XIV a. Manoma, jog miestelio pavadinimas kilęs iš Viešvilės upelio, įtekančio į Nemuną. Romantikai pasakoja, jog toks miesto vardas kilęs iš LDK kunigaikščio Remundo proanūkio Vieševilčio. Tai vienas iš miestelių, po 1422 m. Melno taikos atitekęs Vokiečių ordinui (dabar tai Mažojoje Lietuvos dalis). Kaip ir daugelyje kitų pasienio miestelių, Viešvilėje kūrėsi pramonės įmonės, gyventojai vertėsi prekyba. XVIII–XIX a. pagal pagaminamos produkcijos kiekį Viešvilė užėmė trečiąją vietą Rytų Prūsijoje. Čia kūrėsi aliejaus spaudykla, lentpjūvė, odos dirbtuvė, popieriaus malūnas. Viešvilėje galima aplankyti senąją parapinę mokyklą, kurioje yra įsteigtas kraštotyros muziejus, „Tėviškės namų“ muziejų, kuriame eksponuojama knygų, išleistų Mažojoje Lietuvoje, kolekcija. Taip pat – Viešvilės dvarvietę, kurioje išlikęs 1,4 ha ploto parkas.

Buvę Viešvilės teismo rūmai

13 Teismo rūmai

Buvę Viešvilės teismo rūmai – tai didžiausias istorinis Viešvilės miestelio pastatas. 1902 m. pastatytuose rūmuose veikė vienas iš penkių Klaipėdos krašto apygardos teismų. Raudonų plytų neogotikinių bruožų statinys Pirmojo pasaulinio karo metu buvo apgriautas, o nuo 1956 m. iki dabar šiame name įsikūrę Viešvilės vaikų globos namai. Autentiškumą išlaikęs pastatas traukia dėmesį savo dydžiu ir architektūra, paskelbtas kultūros paveldo objektu.

KASKALNIO DRAUSTINIS

14 Kaskalnio kalvynas

Įspūdinga Smalininkų–Viešvilės miškuose 900 ha besidriekianti kalvota aukštuma – tai žemyninių kopų masyvas. Šios kopos – vienos aukščiausių Lietuvoje, apaugusios pušimis. Aukščiausia kalva siekia beveik 66 m aukštį virš jūros lygio, apie ją yra išsidėsčiusių ir daugybė kitų, žemesnių, iki 60 m kalvelių. Šiose kopose auga smėlynams būdinga augmenija. Būkite budrūs – šalia yra kariškių naudojama šaudykla!

JŪRAVA

15 Jūravos ąžuolynas

Maždaug apie 2 km už Jūravos kaimelio auga Jūravos ąžuolynas, užimantis apie 1 ha plotą. Šio ąžuolyno medžių amžius siekia 130–160 metų. Medžiai įspūdingi aukščiu ir kamienų laibumu. Pačiame ąžuolyno centre yra kalvelė, ant kurios žaliuoja ir pats aukščiausias Lietuvos ąžuolas. Medžio aukštis siekia 37 metrus, o kamieno skersmuo – 1,4 m.

Jurbarko apylinkės: Rojaus keliu

Seredžius-Belvederis-Klangiai-Veliuona-Raudonė-Skirsnemunė

Jurbarko rajono savivaldybės herbas

	46 km		6 km		✓		✓		
	6 val.		-		✓		✓		
	17		-		✓		-		

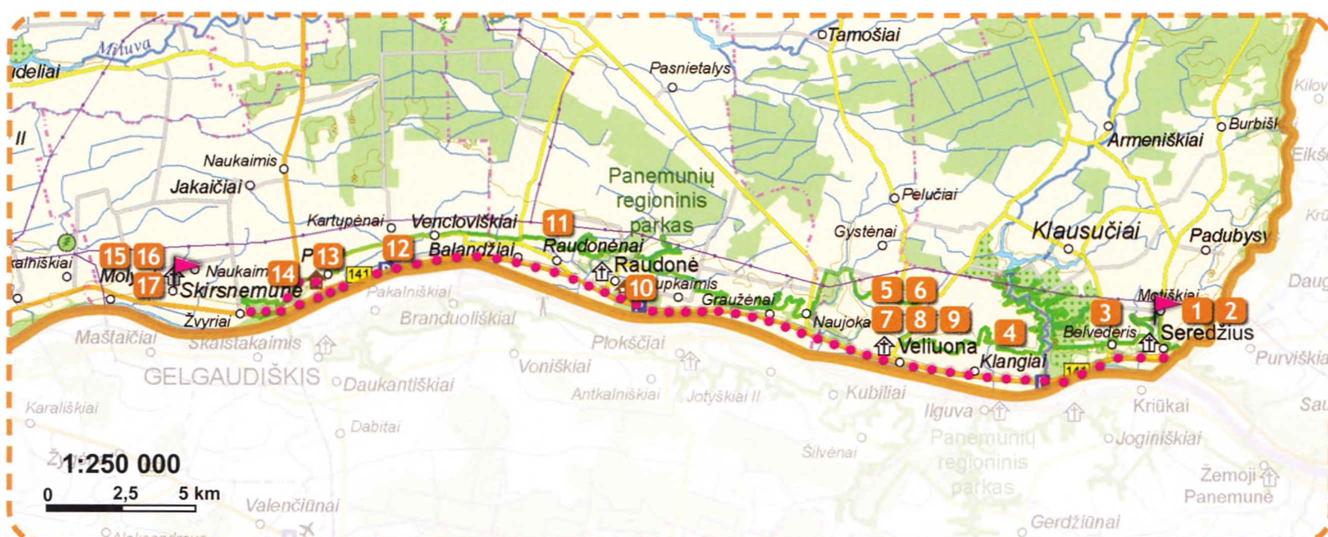
Jurbarko kraštas - garsus istorine praeitimi ir gražiu kraštovaizdžiu. Tai vietovė, kuriai išskirtinumo suteikia ilgiausia Lietuvos upė Nemunas, net 70 km vingiuojantis pietine Jurbarko rajono savivaldybės riba. Keliaujant panemuniais įspūdį palieka stūksantys didingi piliakalniai, viduramžių pilys ir dvarai. Tai dalis tradicinio kelionių maršruto, vadinamo Rojaus keliu.

Vykstame per Panemunių regioninio parko teritoriją, kuri driekiasi Nemuno pakrantėmis, nuo Žemosios Panemunės iki Šilinės. Kadaise šiuo keliu iš Kauno į Jurbarką karietomis buvo gabenamas paštas į Klaipėdą ir Karaliaučių. Nepaisant to, kad šiandien mus veža modernūs automobiliai, šiame maršrute mums prireiks tvirtos avalynės ir jėgų užkopti net į keturias apžvalgos aikšteles. O pasistiprinti galėsime savo maistu vienoje iš pakeliui įrengtų stovyklaviečių.

Pirmoji mūsų stotelė - tai Nemuno ir Dubysos santakoje įsikūręs Seredžiaus miestelis, kurio vardas kilo nuo trečiadieniais čia vykdavusio didelio turgaus. Aplankykime ant kalvos stovinčią Šv. Jono Krikštytojo bažnyčią 1, matomą net iš kitos Nemuno upės pusės. Užlipkime ant šalikelėje stūksančio Seredžiaus piliakalnio, dar vadinamo Palemono kalnu 2, pasigrožėkime atsiveriančiu vaizdu į apačioje tekantį Nemuną. Tiesa, tai ne vienintelė puiki panorama šioje kelionėje. Prie piliakalnio - III–IV a. datuojamas pilkapynas, kasinėjimų metu čia buvo rasta daug papuošalų: antkaklių, karolių, apyrankių, smeigtukų, taip pat darbo įrankių, ginklų. Radiniai saugomi Vytauto Didžiojo karo muziejuje Kaune.

Išvažiavę iš Seredžiaus ir įsukę į 141 kelią (Kaunas–Jurbarkas), kuris driekiasi visą kelionę Nemuno pakrante, už maždaug 1 km, pasieksime Belvederį 3. Nuo kelio, vingiuojančio palei Nemuną, į dvarą vedė 365 pakopų laiptai. Į kalną užvažiuokime automobiliu ir išvysime buvusius įspūdingus dvaro rūmus su belvederio bokštu, peizažinį parką, kitus išlikusius pastatus. Nemuno pakrante toliau vykime pro miškingas vietoves ir už maždaug 5 km pasieksime Klangius. Šiame kaime gimė žymus lietuvių rašytojas Petras Cvirka. Aplankykime senąją sodybą 4, kurioje dabar įkurtas P. Cvirkos memorialinis muziejus.

Toliau 141 keliu traukime į Veliuoną 5, vieną svarbiausių Lietuvos gynybos punktų kovose prieš kryžiuočius. Ilgą laiką vietovė kryžiuočių vadinta Junigedos vardu nuo čia stovėjusios gynybinės pilies. Pasivaikščiokime Vytauto Didžiojo laikus menančiame miestelyje, aplankykime Draugystės g. 1 stovinčią jo funduotą Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią 6 bei priešais ją stovintį paminklą legendiniam Lietuvos valdovui 7. Draugystės gatve eikime tolyn ir dešinėje pusėje išvysime dailius medinius dvaro rūmus 8 ir

Panemunės pilis

parką (Muziejaus g. 2). Dabar dvare įsikūręs Veliuonos krašto istorijos muziejus. Didelė Veliuonos miestelio vertybė – piliakalnių kompleksas 9, stūksantis prie pat pagrindinės Gedimino gatvės. Į piliakalnių viršų veda mediniai laiptai. Manoma, kad ant vieno iš šių piliakalnių kadaise degė aukuras deivei Velionei, o ant kito palaidotas Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas. Abu piliakalniai panašaus aukščio – apie 30 m, todėl nuo abiejų atsiveria įspūdinga panemunių panorama.

Jau mums pažįstamas 141 kelias veda į už maždaug 11 km esančią Raudonę, garsėjančią raudonų plytų pilimi 10. Ji puikuojasi apsupta Naujosios, Tujų ir Kaštonų gatvių. Žalumoje paskendęs pilies kompleksas savo raudonų plytų mūru švyti iš toli, šalia išlikęs ir parkas, kuriame stovi senas malūnas. Dienos metu nuo pilies bokštų galima pasidairyti po plačias apylinkes, mėliu spindinčią Nemuno upės vagą.

Pasigėrėję pilimi ir atsigavę parko medžių pavėsyje 141 keliu judėkime prie Raudonėnų piliakalnio 11, kuris čia pat, už maždaug 1 km. Jį pasieksime dar neprivažiavę Raudonėnų kelio, iš 141 kelio sukdami dešinėn į lauko kelią: už 500 m išvysime šį gyvos istorijos liudininką, skalaujamą Raudonės upelio. Ne mažiau

SEREDŽIUS

1 Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Seredžiaus bažnyčia pirmą kartą paminėta 1579 m. Žemaičių vyskupijos vizitacijos akte, kur nurodoma, kad miestelyje yra dvi bažnyčios – viena katalikų, kita ortodoksų. Nemuno slėnyje įsikūrusį miestelį ne kartą nuniokojo galingi Nemuno potvyniai, todėl tiek miestelis, tiek ir bažnyčia pamažu persikėlė ant kalvos. Sunku suskaičiuoti, kiek kartų šventovė buvo remontuota ir perstatyta. Dabartinės Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios statybos organizatorius – klebonas Feniksas Rudokas. Dėl lėšų trūkumo darbai vyko lėtai: nuo 1896 m. iki beveik Pirmojo pasaulinio karo. Architekto Piotro Serbinovičiaus projektuota bažnyčia – puošni šventovė, kurioje derinami neorenesanso ir neobaroko bruožai. Šventovėje saugomos medinės Švč. Mergelės Marijos ir Šv. Jono Krikštytojo skulptūros, bažnyčios statytojo klebono F. Rudoko portretas. Į viršų kylantys du aukšti bažnyčios bokštai matyti visoje Nemuno slėnio panoramoje ir kitapus jo esančiose Kriūkų apylinkėse.

Palemono kalnas

2 Palemono kalnas

Seredžiuje, Nemuno pakrantės šlaite, stūksantis piliakalnis vadinamas Palemono kalnu. Romantinė legenda apie lietuvių kilmę iš romėnų pasakoja, kad Romos imperatoriaus Nerono persekiojamas kunigaikštis Palemonas su šeima mūsų kraštą pasiekė plaukdamas Baltijos jūra. Vėliau Nemunu pasiekęs dabartinio Seredžiaus vietovę kunigaikštis čia pasistatęs pilį ir likęs gyventi, o jo sūnūs iškeliavę toliau. Piliakalnis įrengtas Nemuno aukštutinės terasos kyšulyje, suformuotame Pieštvės upelio, viršuje – trikampė, pailga aikštelė. Manoma, kad čia (1293–1363 m.) stovėjusi Pieštvės pilis, kurią nuolat puldinėjo kitoje Nemuno pusėje įsikūrę kryžiuočiai. Pilis buvo atstatyta ir po Žalgirio mūšio, tačiau, praradusi savo gynybinę paskirtį, sunyko. Užlipus į pačią viršūnę atsiveria vingiuojančio Nemuno kraštovaizdis.

BELVEDERIS

3 Belvederio dvaras

Belvederio dvaras – kultūros paveldo objektas, stovintis Nemuno pakrantės šlaite, nuo kurio atsiveria įspūdingas Nemuno upės kraštovaizdis. XIX a. Seredžiaus apylinkės priklausė grafams Tiškevičiams. 1820 m. dalį valdų įsigijo Kletas Burba ir labai gražioje vietoje ant šlaito 1830 m. pasistatė prabangius dviaukščius rūmus su apžvalgos bokštu – belvederiu. Šių puošnių rūmų architektas, manoma, buvo italas Pjetras de Rosis. Itališkojo renesanso stiliaus rūmai statyti pagal italų vilų pavyzdį, buvo gausiai dekoruoti, išraižyti, langus ir duris puošė įvairi ornamentika. Rūmų vidus buvo puoštas mozaikomis, lipdyba, skulptūromis, o marmuro židinių ir koklių fragmentų yra išlikę iki šių dienų. Šalia dvaro buvo įrengta koplyčia-mauzoliejus ir 7 ha parkas. XIX a. pab. išmirus Burbų giminei, dvarą kurį laiką valdė keletas šeimininkų. Pirmojo

įdomus ir Kartupėnų piliakalnis 12, nutolęs apie 5 km, stovi prie pat 141 kelio, dešinėje pusėje, dar nepervažiavus Kartupių upelio. Piliakalnis garsėja XIII a. ant jo stovėjusia lietuvių pilimi, ne kartą pulta kryžiuočių.

Keliaudami toliau, už maždaug 1 km, Pilies I kaime pamatysime išdidžiai stūksančią Panemunės pilį 13 – tai jau 400 metų skaičiuojanti buvusi Eperješų giminės rezidencija. Įspūdį palieka didingi bokštai su šaudymo angomis, pilį supantis parkas ir vandens telkiniai. Pilies kompleksą pasieksime iš 141 kelio sukdami dešinėn, į Parko gatvę. Apžiūrėsime pilį ir pailsėsime sustoję aikštelėje šalia plento.

Pro Panemunės pilį judėkime Vytėnų g. pirmyn ir ieškokime 146 kelio, vedančio Raseinių link. Šilinės smuklė 14 stovi 141 ir 146 kelių sankryžoje, todėl niekur į šalį važiuoti nereikia. Senojoje smuklėje įsikūręs Panemunių regioninio parko centras.

Maršrutą vaizdinga Nemuno pakrante baikime už 3 km esančioje Skirsnemunėje 15. Tai senas miestelis, menantis didžiųjų kunigaikščių laikus. Aplankykime dvi miestelio puošmenas, matomas iš toli. Didinga Šv. Jurgio bažnyčia 16 stovi M. Gadliausko g. 8, o evangelikų liuteronų bažnyčia 17 – Nemuno g. 68, prie kelio Kaunas–Jurbarkas. Jei panemuniais nusidriekusi Jurbarko krašto dalis paliko daug įspūdžių, neskubėkime atsisveikinti su vietos apylinkėmis. ▪

Skirsnemunės Šv. Jurgio bažnyčia

pasaulinio karo metu be šeimininko likęs dvaras buvo nuniokotas. Tarpukaryje rūmuose buvo įsikūrusi žemės ūkio mokykla, sovietmečiu – pienininkystės ūkis, dabar dvaras privatizuotas ir nykstantis. Dvaro sodyboje išliko rūmai, oficina, svirnas ir koplytėlė.

KLANGIAI

4 Petro Cvirkos gimtinė

Klangių kaime gimė lietuvių prozininkas Petras Cvirka (1909–1947), praleidęs čia savo vaikystės ir ankstyvos jaunystės metus. Iki šių dienų yra išlikusi Cvirkų tėviškė, kurioje 1953 m. buvo įkurtas rašytojo memorialinis muziejus. Autentikos nepraradusią sodybėlę sudaro gyvenamasis namas – unikalus pastatas, iš vienos pusės dengtas lentomis, iš kitos nendrėmis, taip pat klėtis ir kluonas. Čia galime pamatyti Cvirkų šeimos baldų, buities reikmenų, įrankių, pasakojančių apie patį rašytoją, jo šeimą, Veliuonos krašto istoriją ir tradicijas. Sodyba yra kultūros paveldo objektas.

VELIUONA

5 Senoji miestelio dalis

Veliuona – viena seniausių vietovių Lietuvoje, apylinkėse stūksantys piliakalniai mena XIII–XIV a. vykusias kovas su kryžiuočiais. Vietovė buvo viena iš pagrindinių Lietuvos gynybos punktų, pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose Junigedos vardu paminėta 1291 m. Manoma, kad pirmą kartą Magdeburgo teises Veliuonai 1501–1502 m. suteikė Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras, vėliau laisvojo miesto teisės buvo atnaujintos 1580 ir 1792 m. Veliuonos miestelio senoji dalis yra išsaugojusi senąjį gatvės tinklą, erdvinę kompoziciją ir struktūrą, todėl paskelbta urbanistikos paminklu, kurį kartu su piliakalniais saugo ir istorinis kraštovaizdžio draustinis. 1991 m. minint miesto 700 metų sukaktį pastatytas jubiliejinis paminklas (skulpt. Š. Šimulynas).

6 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Veliuonoje iškilo viena pirmųjų Žemaitijos katalikų šventovių – ją 1416 m. fundavo Vytautas Didysis, po poros metų ji sudegė ar buvo sudeginta. Antroji bažnyčia pastatyta 1421 m. Dabartinė mūrinė Veliuonos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia iškilo 1636–1644 m., vėliau ji buvo rekonstruota Radvilų, Tiškevičių, Pacų iniciatyva, todėl pirminė šventovės išvaizda pakitusi. Bažnyčia – renesanso stiliaus, turi išlikusių ir gotikinių elementų. Viduje įrengti septyni XVIII a. barokiniai altoriai, kurių puošniausias – didysis Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų altorius, išsiskiriantis baroko stiliaus dekoru, puošnumu, Petro Kalpoko 1921–1922 m. tapytais Švč. Trejybės ir Švč. Mergelės Marijos paveikslais. Šventovėje saugomas ir didiko Jono Kazimiero Bžostovskio antkapinis paminklas. Unikalūs Veliuonos bažnyčios vargonai, pastatyti žymiausio XIX a. vargonų meistro Juozapo Radavičiaus. Bažnyčios bokšte įrengtas nedidelis sakralinis muziejus.

7 Vytauto Didžiojo paminklas

Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas Didysis – vienas svarbiausių Lietuvos valdovų Veliuonos gyventojams: tai jis fundavo pirmąją katalikų šventovę, 1412 m. atstatė sudegintą Veliuonos pilį, o lemtinga sąjungininkų pergalė Žalgirio mūšyje kryžiuočių nuolat puldinėjamam kraštui suteikė ilgai lauktą ramybę. Minint Vytauto Didžiojo mirties 500-ąsias metines 1930 m. Veliuonoje buvo pastatytas paminklas didžiajam kunigaikščiui, projektą sukūrė žymus Lietuvos skulptorius Vincas Grybas, realizavo skulptorius Apolinaras Šimkūnas.

Veliuonos dvaro rūmai

8 Veliuonos dvaro sodyba

Medinius klasicistinius Veliuonos dvaro rūmus 1818–1820 m. pastatydino grafai Zaleskiai. Tai vienas iš nedaugelio dvarų Lietuvoje, išlaikęs architektūros autentiškumą ir medines klasicizmo stiliaus dekoro formas. 1909 m. dvaras atiteko didikams Vakseliams, 1920–1922 m. dvare veikė Veliuonos pradžios mokykla, kurioje mokėsi ir būsimasis rašytojas Petras Cvirka. 1944 m. Vakseliai emigravo į Vakarus, o dvaras buvo nacionalizuotas. Dabar dvaro rūmuose veikia Veliuonos krašto istorijos muziejus, supažindinantis su archeologiniais radiniais, šimtą metų skaičiuojančios mokyklos klase, rašytojo P. Cvirkos gyvenimu bei kūryba. Šalia rūmų puikuojasi ir vertingas dvaro parkas, kuriame veši reti Lietuvoje medžiai: gelsvažiedžiai tulpmedžiai, raudonlapiai ąžuolai, Veimuto pušys ir kt.

ⓘ www.veliuonoskrastas.lt

Jurbarko apylinkės: Rojaus keliu

9 Veliuonos archeologinių piliakalnių kompleksas

Veliuonos piliakalniai – tai archeologinis-istorinis kompleksas, menantis Lietuvos didžiųjų kunigaikščių kovas su kryžiuočiais. Šį kompleksą sudaro du piliakalniai – Pilies (Ramybės) kalnas ir Gedimino kapo kalnas. Ant Pilies kalno stovėjusi Veliuonos (Junigedos) pilis, seniausia žinoma pilies statybos data – 1291 m. Pilis dažnai buvo puldinėjama kryžiuočių (XIII pab. – XIV a. pr. – daugiau nei 15 kartų). Bene smarkiausiai 1363 m., kai magistras Vinrichas, nuniokojęs Kauno ir Pieštvės pilis, Veliuonos pilį sudegino, o jos pylimas nuslinko. Taip pat – 1367 m., kai pilį atsitraukdami sudegino patys gyventojai. Paskutinį kartą medinę pilį 1412 m. atstatė Vytautas Didysis. Ant Gedimino kapo kalno, kur, manoma, palaidotas kovose žuvęs Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas, stovi 1925 m. pastatytas paminklas Lietuvos valdovui, o ant Ramybės kalno įrengtas aukuras deivei Velionei.

Veliuonos archeologinių piliakalnių kompleksas

RAUDONĖ

10 Raudonės pilis

Viena gražiausių ir išraiškingiausių pilių Lietuvoje stovi Raudonėje, Jurbarko rajono savivaldybėje. Tai visas pilies ansamblis, kurį XVI a. pastatydino Prūsijos pirklys Krišpinas Kiršenšteinas. XVIII a. rezidencija atiteko Kiršenšteinų giminaičiams Olendskiams, kurie 1820 m. dvarą pardavė Jekaterinos II favoritui kunigaikščiui Platonui Zubovui. Zubovų valdymo metais pilis įgavo dabartinę savo išvaizdą, prie pilies buvo įrengti fontanai, atkurtas beveik 25 ha parkas (archit. F. Štegeris). Pilis smarkiai nukentėjo Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų metais, pastatai subomborduoti, nugriautas didysis pietinio korpuso bokštas. Pilies atstatymo darbai baigti 1968 m.

Raudonės pilies kiemas

Dabar pilyje įsikūrusi Raudonės pagrindinė mokykla. Mūrinis pilies kompleksas yra išlaikęs senąją „U“ formą, eklektišką architektūros stilių ir penkis bokštus, kurių įspūdingiausias – cilindrinis, 33,5 m aukščio bokštas. Nuo jo viršūnės atsiveria Nemuno upės panorama su slėnį raižančiais vingiais, žaliuojančiais miškais ir laukais. Raiškumo pilies pastatams suteikia ir raudonų plytų mūras, dantyti karnizai, dekoras, senosios šaudymo angos.

Šalia pilies puikuojasi ir parkas, kuriame galima išvysti devynių kamienų liepą bei senovinį malūną, pastatytą 1923 m., kuris dėl modernių tam metui įrenginių garsėjo visame krašte: susimalti miltų į jį suvažiuodavo žmonės iš tolimesnių kaimelių. Nuo 2002 m. malūnas nebeveikia, išlikę autentiški malimo mechanizmai. Kiekvienais metais, paskutinį gegužės šeštadienį, pilyje vyksta garsi „Panemunių žiedų“ šventė.

RAUDONĖNAI

11 Raudonėnų piliakalnis

Raudonėnų kaime, Raudonės upelio dešiniajame krante, stūkso Raudonėnų piliakalnis su aikštele, supiltu pylimu ir kalną juosiančiais grioviais. Piliakalnio šlaitai yra statūs, apie 18 m aukščio, dalis kalno yra nuplauta upelio, ant jo auga lapuočiai medžiai. Piliakalnis datuojamas I tūkst. – XIII a. Šalia kalno rasta ir senosios gyvenvietės pėdsakų. Nuo piliakalnio pasižvalgykime po Nemuno slėnio panoramą, čia pat tyvuliuojantį tvenkinį, netoliese įsikūrusią Raudonę.

KARTUPĖNAI

12 Kartupėnų piliakalnis

Kartupėnų piliakalnis garsėja čia XIII a. pastatyta lietuvių pilimi – kovų su kryžiuočiais liudininke. Ši pilis laikoma pirmąja tvirtove Lietuvoje, kurią puolė Kryžiuočių ordinas. Ne kartą deginta ir atstatyta pilis

buvo viena svarbiausių Nemuno pakrantės gynybinių sistemų, kitapus Nemuno stovėjusi kryžiuočių pilis. Piliakalnio šlaitai statūs, apie 20 m aukščio, dabar apaugę medžiais, krūmais, dalis kalno nuplauta upelio.

PILIS I

13 Panemunės pilis

Panemunės pilis pastatyta ant Nemuno dešiniojo kranto šlaito, išlaikiusi savo didingumą ir romantišką dvasią. 1597 m. dvarą įsigijo vengrų kilmės dvarininkas Jonušas Eperješas. Įspūdingos pilies pastatas iškilo 1604–1610 m. Tai renesanso ir gotikos stilių derinys, kurį, spėjama, kūrė Petras Nonhartas. Klasicizmo bruožų pilis įgavo XVIII a., kai ją valdė Gelgaudų šeima. Po 1831 metų sukilimo, kuriame aktyviai dalyvavo broliai Antanas ir Jonas Gelgaudai, pilis buvo nusavinta, kurį laiką stovėjo apleista. 1925 m. iš JAV sugrįžęs kun. Antanas Petraitis įsigijo pilį ir stengėsi ją atgaivinti, o po jo mirties čia apsigyveno jo kviesti vienuoliai, pastatydinę prie pilies koplytėlę. 1935 m. pilis perduota Švietimo ministerijai, dabar ją prižiūri Vilniaus dailės akademija. Šalia pilies žaliuoja XVII a. įkurtas parkas, kurį anksčiau sudarė gėlynai, kaskadiniai tvenkiniai, stovėjo vandens malūnai. Šiuo metu išlikęs tik parkas ir kaskadiniai tvenkiniai. Nors pilis yra rekonstruojama, ji lankoma, galima pasivaikščioti pilies kiemeliais ar nuo pilies bokšto pasigrožėti atsiveriančiomis Nemuno slėnio platybėmis.

Panemunės pilies bokšte

ŠILINĖ

14 Šilinės smuklė

Vienas įdomesnių Jurbarko krašto lankytinų objektų yra Šilinės smuklė, žinoma nuo XVIII amžiaus. Iki 1918 m. ši smuklė kviesdavo pro šalį keliaujančiuosius pailsėti, pavalgyti, pasirūpinti savo arkliais. Vėliau ši užeiga buvo paversta gyvenamuoju namu, ligonine, todėl prarado pagrindinę savo paskirtį. Liaudies architektūros

Šilinės smuklė

stiliaus pastate dabar įsikūrusi Panemunių regioninio parko direkcija, įrengtos gamtos ir etnografijos ekspozicijos, galima susipažinti su žvejybos tradicijomis Nemuno upės pakrantėse. Šalia autentišką išvaizdą išlaikiusios smuklės žaliuoja šimtamečių ąžuolų giraitė.

SKIRSNEMUNĖ

15 Senoji miestelio dalis

Vaizdingose apylinkėse įsikūręs Skirsnemunės miestelis garsus ne tik gražiu Nemuno upės slėniu, vingiuojančiais jo intakais, bet ir turtinga istorija: 1313 m. pastatyta Kristmemelio kryžiuočių pilimi, kuri ir lėmė šios vietovės dabartinį pavadinimą. Vėliau vietos žemės ilgą laiką priklausė LDK valdovo karališkajam dvarui. 1526 m. minimas miestelis, kuris tuo metu turėjęs privilegijas rengti turgus ir prekyvietes, o 1792 m. buvo suteiktos laisvojo miesto teisės ir herbas. Skirsnemunė yra išlaikiusi autentišką miestelio išvaizdą: senąjį gatvių planą, dvaro fragmentus, senoji miestelio dalis paskelbta urbanistikos paminklu.

16 Šv. Jurgio bažnyčia

Dabartinė raudonų plytų Skirsnemunės bažnyčia buvo pastatyta 1903 m. Neogotikinė Šv. Jurgio bažnyčia stebina savo didingumu: į viršų kylančiais dviem grakščiais bokštais, neogotikiniais arkiniais langais, laiptuotu fasado profiliu, šventorių juosiančia plytine tvora su arkiniais vartais. Bažnyčioje yra XVII a. varpas, mediniai altoriai, taip pat XX a. pr. Martyno Masalskio gaminti vargonai, kuriuos puošia gotikinio stiliaus dekoras.

17 Evangelikų liuteronų bažnyčia

Skirsnemunėje stovi ir dar vieni maldos namai – evangelikų liuteronų bažnyčia, kuri liudija, kad vietovėje gyveno ir šios konfesijos tikintieji. Pirmoji evangelikų liuteronų bažnyčia čia stovėjo nuo XVIII a., vėliau ne kartą perstatinėta ir atnaujinta. Manoma, kad dabartiniai maldos namai iškilo 1849 m. ir buvo vienas svarbiausių evangelikų liuteronų centrų regione, čia melstis atvykdavo ne tik Jurbarko apylinkių tikintieji, bet ir Kauno, Smalininkų ir kitų vietovių parapijiečiai. Bažnyčia yra nedidelė, medinė, su vienu bokšteliu.

Tauragė ir apylinkės

Tauragė-Pagramančio regioninis parkas-Gaurė-Batakiai-Skaudvilė-Adakavas

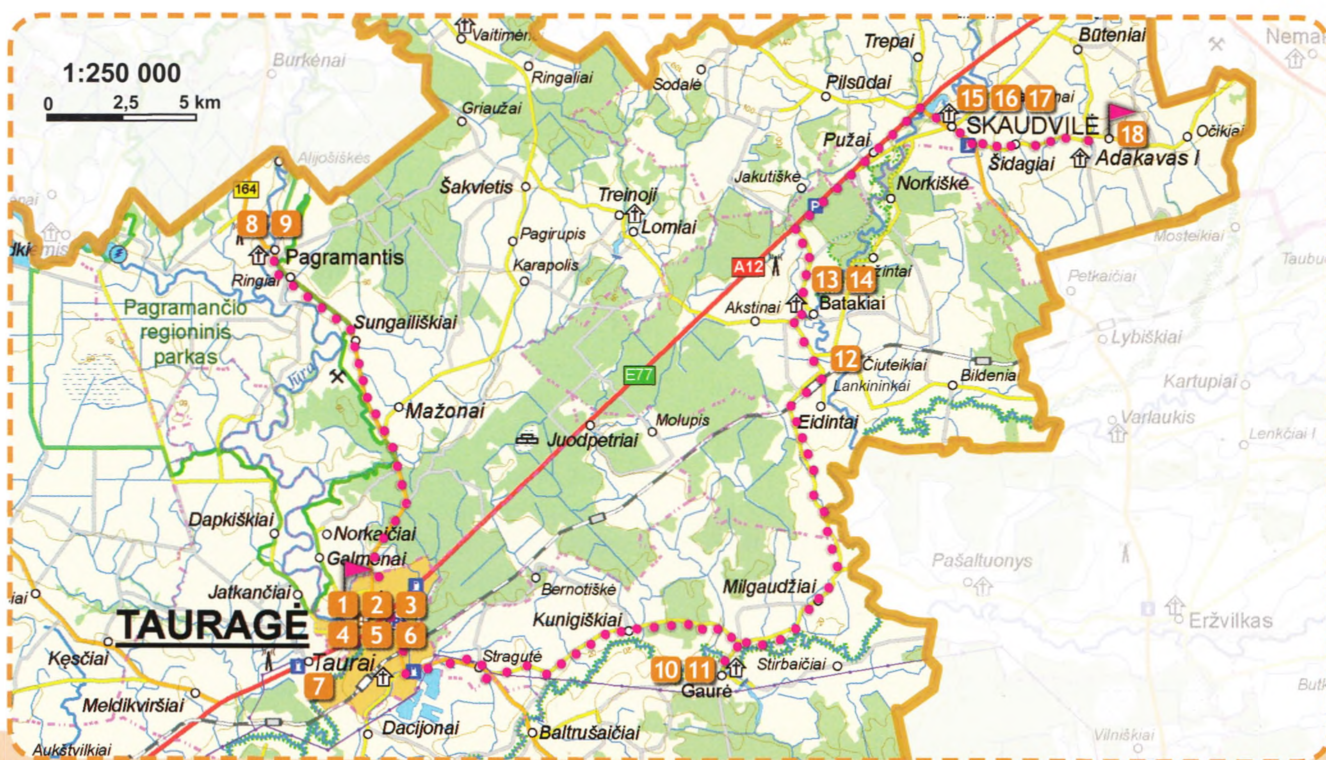
Tauragės rajono savivaldybės herbas

	102 km		6 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	18		✓		✓		✓

Lietuvos vakaruose, Žemaitijos pakraštyje, netoli pasienio su Kaliningrado sritimi, plyti Tauragės kraštas, vadinamas „parubežiumi“ – paribio kraštu. XIV a. Tauragės vietovė ribojosi su Kryžiuočių ordinu, o po 1422 m. Melno sutarties tapo Ordino kaimyne. Todėl pasieniu besidriekiantis kraštas garsėja etniniu savitumu, čia šimtmečiais gyvuojančia marga žmonių bendruomene. Apylinkėse stūkso istorinės praeities saugotojai – piliakalniai. Jūros upės krante – jau daugiau nei 500 metų gyvuojantis Tauragės miestas, vardą gavęs nuo girių galiūnų taurų. Miestas kūrėsi prie dvaro, kuriame skirtingais laikotarpiais šeimininkavo Jonušas Radvila, grafai Zubovai ir net Rusijos imperatorius Aleksandras I. Deja, daugybę savitų istorinių pastatų užmarštin paskandino Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai, kurių metu Tauragė buvo stipriai nuniokota.

Kelionę po Tauragės miestą patogiausia pradėti aplankant senąjį motorinį malūną 1, paskelbtą kultūros paveldo objektu. Jis stovi Jūros upės krante (Tilžės pl. 1), todėl lengvai pastebimas nuo pagrindinio kelio (A12). Kitame krante pasitinka Tauragės miesto centras 2, kuriame puikuojasi daug gražių ir žymių pastatų. S. Dariaus ir S. Girėno g. 12 stovi pašto stoties kompleksas, kitoje gatvės pusėje – įspūdinga XIX a. Tauragės pilis 3, tarsi nukelianti į viduramžių laikus. Miesto įžymybė buvo pastatyta kaip muitinė carinės Rusijos reikmėms. Šalia, S. Dariaus ir S. Girėno g. 7, stovi ištaigingi banko rūmai, iškilę tarpukariu. Pasukę dešinėn, į Vytauto g., prieiname M. Mažvydo alėją, kurioje stovi evangelikų liuteronų bažnyčia, pavadinta Martyno Mažvydo vardu 4. Dabar Tauragė – vienas iš svarbiausių evangelikų liuteronų centrų Lietuvoje. Kitos šventovės – Švč. Trejybės bažnyčios 5 – aštuonkampis bokštas matyti iš toli (kitame Bažnyčių g. gale). Lygiagrečiai su Bažnyčių g. besidriekiančioje Prezidento g. 38 stovi Tremties ir kančių muziejus, įsikūręs buvusioje NKVD būstinėje 6. Priėję sankirtą su Vytauto g. išvysime ir 1990 m. atstatytą paminklą Vincui Kudirkai su „Tautiškos giesmės“ žodžiais. Pasivaikščioję Tauragėje traukime ieškoti nuotykių į Taurų nuotykių parką 7. O jis visai čia pat. Parkas įsikūręs Tauragės miesto pakraštyje, buvusioje Tauragės dvaro teritorijoje, 700 metrų nuo kelio Ryga–Šiauliai–Tauragė–Kaliningradas (A12/E77).

Tauragės pilis

Sukime į 164 kelią ir keliaukime vakarų kryptimi, į Pagramančio miestelį 8, esantį už 17 km. Čia stovi medinė Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia, stūkso Pagramančio ir Naujininkų piliakalniai. Vertingą vietovės kraštovaizdį ir miestelį saugo Pagramančio regioninis parkas 9. Keliaujant regioninio parko pažintiniais takais įspūdį palieka plytinčios pelkės, upių slėniai, šlaitai, atsiveriančių atodangų dydis, stūksantys piliakalniai ir gražios gyvenvietės. Centrinėje parko dalyje įrengta ir dviračių bei automobilių turistinė trasa, leidžianti išsamiau pažinti Pagramančio gamtovaizdį.

Iš Pagramančio sugrįžę į Tauragę, kelionę tęsiame rytinėje rajono savivaldybės dalyje. Už 5 km nuo Tauragės miesto nutolęs Gaurės miestelis. Šešuvio upės ir tvenkinio supamos vietovės centre puikuojasi ąžuoliniai stogastulpiai, naujoji Gaurės Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia 10. Prie Ikojos upelio žaliuoja Gaurės ąžuolas 11.

Norėdami pasiekti kitą – Batakių – miestelį, galime nuo Gaurės važiuoti 4501 keliu, Eržvilko link, ir už 4 km sukti kairėn bei pavažiuoti dar 7 km. Pravažiavę Batakių geležinkelio stotį rasime Lankininkų kaimą, kuriame stovi buvusios dvaro sodybos pastatai. Teodoravo vardu vadinamas dvaras 12, iškilęs XIX a., paskelbtas kultūros paveldo objektu.

Už 2 km dešinėje kelio pusėje, prie Ančios upės, įsikūręs Batakių miestelis 13 – vienas seniausių Žemaitijoje. Pirmą kartą 1448 m. paminėta vietovė dabar paskelbta urbanistikos paminklu. Prie Ančios ir Ūkio upelių santakos stūkso Pilute, Pilaite, Švedų kalnu va-

TAURAGĖ

1 Motorinis malūnas

Tauragėje yra išlikęs 1922 m. prie upės pastatytas Hiršo Gitkino fachverkinės konstrukcijos keturių aukštų motorinis malūnas. Iš pradžių jame veikusios garo mašinos, vėliau jas pakeitė elektros varikliai. Iki Antrojo pasaulinio karo prie malūno veikė lentpjūvė. Po karo malūne buvo malami grūdai, veikė karšykla, buvo pjaunama mediena. XX a. septintajame dešimtmetyje pastate buvo įrengtos paminklų dirbtuvės. Viršutiniame pastato aukšte išliko kruopinė, transmisijos (prietaiso įrenginys perduoti mechaninei energijai) fragmentų, dviejų elevatorių fragmentas. Dabar malūne įsikūrusi parduotuvė ir dirbtuvės.

2 Tauragės miesto centras

Net ir karų negandų paliestas Tauragės centras išlaikė savitą pasienio miesto atmosferą, tvarkomas su meile ir išmone. Tauragės miesto pašto stotį kartu su užeigos namais 1858–1861 m. suprojektavo architektas Slupskis. 1843 m. spalio 10 d. pašto užeigoje buvo apsistojęs prancūzų rašytojas Onorė de Balzakas, čia jis parašė laišką į Sankt Peterburgą būsimai savo žmonai Evelinai Hanskai. Laiško originalas saugomas grafo Lovenžulio pilyje, netoli Paryžiaus. Taip pat miesto centre stovi įdomios architektūros banko rūmai. Jie pastatyti 1935 m., projektuoti architektų Arno Funko ir Mykolo Songailos. Pastatas turi neoklasicistinių

Tauragės banko rūmai

bruožų. Pokario metais pastate veikė viešbutis ir restoranas. Nuo 1977 m. jis naudojamas pagal pirminę savo paskirtį - kaip bankas.

3 Tauragės pilis

Renesansinis Tauragės pilies ansamblis buvo pastatytas 1844–1847 m. Plytas visiems miesto mūriniams pastatams statyti dovanodavęs grafas Platonas Zubovas. Dviaukštis mūrinis pastatas buvo skirtas pasienyje areštuotiems kontrabandininkams ir valstybės sienos pažeidėjams kalinti. 1852 m. jis buvo aptvertas mūrine tvora, kieme buvo pastatyta pirtis, ūkiniai pastatai, iškastas šulinys. 1866 m. visas ansamblis buvo perstatytas. Atsirado kampiniai bokštai, šaudymo angos. Per Pirmąjį pasaulinį karą vokiečiai pilyje buvo įrengę psichiatrijos ligoninę, kuri vėliau perkelta į Kalvariją. Nuo 1990 m. Tauragės pilyje veikia „Santakos“ muziejus, kurio fondą sudaro apie 9 tūkst. eksponatų, Fotografijos galerija, Viešosios bibliotekos Vaikų literatūros skyrius ir Moksleivių kūrybos centras.

4 Evangelikų liuteronų bažnyčia

Kertinis Tauragės evangelikų liuteronų bažnyčios akmuo buvo padėtas 1840 m. Po trejų metų, 1843 m. gegužės 21 d., bažnyčia buvo pašventinta. Pirmojo pasaulinio karo metais nugriautas šventovės bokštas, 1938 m. sakralinis pastatas buvo atstatytas. 1947 m., pirmosios lietuviškos knygos 400 jubiliejaus proga, bažnyčiai suteiktas Martyno Mažvydo titulas. Besilankančius bažnyčioje prie centrinio įėjimo pasitinka tautodailininko Antano Bagdono 1987 m. sukurtos M. Mažvydo ir Martyno Liuterio skulptūros.

dinamas Batakių piliakalnis 14. XIII a. ant jo stovėjo žemaičių pilis, sugriauta kovų su kryžiuočiais metu.

Sugrįžus į A12 greitkelį ir pavažiavus 6 km dešinėje kelio pusėje pasitinka Skaudvilės tvenkinys, prie kurio įsikūręs ir Skaudvilės miestas 15. XIX a. miestas garsėjo amatais ir prekyba: čia pirkti arklių atvykdavo prekiautojai net iš Anglijos, Švedijos, Belgijos. Pasakojama, kad būdavo parduodama nemažai žemaitukų veislės arklių, kurių daugumą išveždavo darbams į anglies kasyklas. Urbanistikos paminklu paskelbtame mieste išvysime Šv. Kryžiaus bažnyčios pastatų kompleksą 16 (Tauragės g. 2), kurį sudaro medinė liaudies architektūros bažnyčia, varpinė ir šventoriaus vartai. Nuo Kalnų g. galima pasiekti Skaudvilės piliakalnį 17, dunksantį buvusiame Nosaičių kaime. XIII–XIV a. piliakalnis tarnavo vietovei kaip gynybinio komplekso dalis. Kitas piliakalnių kompleksas stūkso į šiaurę nuo Skaudvilės, A12 greitkelio pašonėje, Suvirkšties ir Ančios upių santakoje. Du Ivangėnų piliakalniai nutolę vienas nuo kito apie 100 metrų. Šalia šio komplekso buvo rasta senovės gyvenvietė ir kapinynas.

Nuo Skaudvilės pavažiavę apie 5 km, 4512 keliu pasieksime pirmąjį Adakavo kaimą 18, kuriame stovi Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia ir buvusi dvarvietė. Nors senieji dvaro pastatai neišlaikę buvusios savo didybės, tačiau išlikusi medinė Adakavo Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia - vienas iš medinės architektūros pavyzdžių Žemaitijoje.

Štai ir pabuvojome senojoje Karšuvos žemėje, Tauragės krašte, kuriame nuo XV a. ėjo siena, atskirianti Didžiosios ir Mažosios Lietuvos teritorijas. Rajono savivaldybę kertantis A12 kelias ties Kryžkalniu susiduria su magistraliniu keliu Vilnius–Kaunas–Klaipėda, todėl lengvai galime pasukti į bet kurią kitą Lietuvos vietovę. ▪

Tauragės evangelikų liuteronų bažnyčia

5 Švč. Trejybės bažnyčia

Kitas lankytinas miesto objektas – Tauragės Švč. Trejybės bažnyčia, turinti neoromantizmo ir klasicizmo bruožų. Pirmoji šventovė Tauragėje buvo pastatyta 1507 m. Dabartinės bažnyčios statybai buvo rengtasi 1863 m., tačiau ji baigta tik 1903–1904 m. Pirmojo pasaulinio karo metais bažnyčioje buvo įrengtas žvalgybos punktas, todėl šventovė buvo labai nuniokota. Restauruojant bažnyčią ji įgavo dabartinę išvaizdą: buvo pakeistas bokštas, priekinis fasadas.

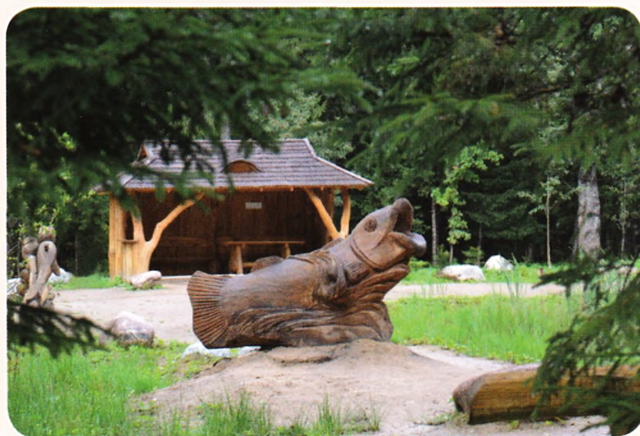
6 Tremties ir kančių muziejus

Tauragėje galima išvysti buvusią NKVD būstinę, kurią pagal ankstesniojo namo šeimininko pavardę tauragiškiai paprastai vadina Šubertine. Tai – trijų aukštų mūrinis pastatas, kuriame 1944–1955 m. buvo įsikūrę saugumiečiai. Čia buvo įrengtos kelios kalinimo kameros, tardymo kambariai, kalinami ir kankinami žmonės. 1993 m. buvusios būstinės kieme atidengtas paminklas, pusrūsyje, buvusių kamerų vietoje, įkurtas Tremties ir kančių muziejus.

7 Taurų nuotykių parkas

Tauruose, buvusio Tauragės dvaro teritorijoje, įrengtas poilsio parkas. Jame iškasti tvenkiniai, sutvarkyti miško keliukai, vandens kanalai, pastatyti gražūs dekoratyviniai tilteliai, įrengtos pavėsinės, sūpynės, įvairūs lauko atrakcionai vaikams. 2011 m. birželį parke atidarytas didžiausias Žemaitijoje nuotykių medžiuose parkas, pritraukiantis būrius aktyvų poilsį mėgstančių pramogautojų iš visos Lietuvos. Lankymas ir buvimas poilsio parke yra nemokamas!

Alėjos g., Taurai, Tauragė
Tel. 8 614 43449
info@tauruparkas.lt
ⓘ www.tauruparkas.lt

RD 2012

Taurų nuotykių parko poilsiavietė

RD 2012

Atrakcionai Taurų nuotykių parke

PAGRAMANTIS

8 Pagramančio miestelis

Pagramančio miestelis įsikūręs prie Gramančios upelio, šalia kelio Tauragė–Šilalė. Pagramančio apylinkės pradėtos minėti nuo XVI amžiaus. LDK laikais Pagramantyje stovėjo dvaras, priklausęs Žemaičių vyskupui Jonui Domininkui Lopacinskiui. Jo iniciatyva 1774 m. iškilo medinė Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia, stovinti iki šių dienų. XIX a. šalia šventovės buvo pastatyta varpinė, 1834 m. šventorius apjuostas mūrine tvora, kurioje įrengtos Kryžiaus kelio koplyčios. Pagramančio bažnyčia su jais priklausančiais statiniais paskelbta kultūros paveldo objektu. Prie Gramančios ir Akmenos upių stūkso Pagramančio piliakalnis su aptikta senovės gyvenviete. Kitoje kelio pusėje, prie tekančios Akmenos, yra ir kitas – Naujininkų – piliakalnis.

9 Pagramančio regioninis parkas

Pagramančio regioninis parkas, apimantis apie 13,5 tūkst. ha plotą, plyti Tauragės rajono savivaldybės vakarinėje dalyje (šiek tiek teritorijos – ir Šilalės r. sav.). Akmenos ir Jūros upių santakos slėnių ir miškų kraštovaizdį saugantis parkas išsiskiria dideliu miškų masyvu, susiformavusiomis pelkėmis, stūksančiais piliakalniais,

5 Švč. Trejybės bažnyčia

Kitas lankytinas miesto objektas – Tauragės Švč. Trejybės bažnyčia, turinti neoromantizmo ir klasicizmo bruožų. Pirmoji šventovė Tauragėje buvo pastatyta 1507 m. Dabartinės bažnyčios statybai buvo rengtasi 1863 m., tačiau ji baigta tik 1903–1904 m. Pirmojo pasaulinio karo metais bažnyčioje buvo įrengtas žvalgybos punktas, todėl šventovė buvo labai nuniokota. Restauruojant bažnyčią ji įgavo dabartinę išvaizdą: buvo pakeistas bokštas, priekinis fasadas.

6 Tremties ir kančių muziejus

Tauragėje galima išvysti buvusią NKVD būstinę, kurią pagal ankstesniojo namo šeimininko pavardę tauragiškiai paprastai vadina Šubertine. Tai – trijų aukštų mūrinis pastatas, kuriame 1944–1955 m. buvo įsikūrę saugumiečiai. Čia buvo įrengtos kelios kalinimo kameros, tardymo kambariai, kalinami ir kankinami žmonės. 1993 m. buvusios būstinės kieme atidengtas paminklas, pusrūsyje, buvusių kamerų vietoje, įkurtas Tremties ir kančių muziejus.

7 Taurų nuotykių parkas

Tauruose, buvusio Tauragės dvaro teritorijoje, įrengtas poilsio parkas. Jame iškasti tvenkiniai, sutvarkyti miško keliukai, vandens kanalai, pastatyti gražūs dekoratyviniai tilteliai, įrengtos pavėsinės, sūpynės, įvairūs lauko atrakcionai vaikams. 2011 m. birželį parke atidarytas didžiausias Žemaitijoje nuotykių medžiuose parkas, pritraukiantis būrius aktyvų poilsį mėgstančių pramogautojų iš visos Lietuvos. Lankymas ir buvimas poilsio parke yra nemokamas!

Alėjos g., Taurai, Tauragė
Tel. 8 614 43449
info@tauruparkas.lt
ⓘ www.tauruparkas.lt

RD 2012

Taurų nuotykių parko poilsiavietė

RD 2012

Atrakcionai Taurų nuotykių parke

PAGRAMANTIS

8 Pagramančio miestelis

Pagramančio miestelis įsikūręs prie Gramančios upelio, šalia kelio Tauragė–Šilalė. Pagramančio apylinkės pradėtos minėti nuo XVI amžiaus. LDK laikais Pagramantyje stovėjo dvaras, priklausęs Žemaičių vyskupui Jonui Domininkui Lopacinskiui. Jo iniciatyva 1774 m. iškilo medinė Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia, stovinti iki šių dienų. XIX a. šalia šventovės buvo pastatyta varpinė, 1834 m. šventorius apjuostas mūrine tvora, kurioje įrengtos Kryžiaus kelio koplyčios. Pagramančio bažnyčia su jais priklausančiais statiniais paskelbta kultūros paveldo objektu. Prie Gramančios ir Akmenos upių stūkso Pagramančio piliakalnis su aptikta senovės gyvenviete. Kitoje kelio pusėje, prie tekančios Akmenos, yra ir kitas – Naujininkų – piliakalnis.

9 Pagramančio regioninis parkas

Pagramančio regioninis parkas, apimantis apie 13,5 tūkst. ha plotą, plyti Tauragės rajono savivaldybės vakarinėje dalyje (šiek tiek teritorijos – ir Šilalės r. sav.). Akmenos ir Jūros upių santakos slėnių ir miškų kraštovaizdį saugantis parkas išsiskiria dideliu miškų masyvu, susiformavusiomis pelkėmis, stūksančiais piliakalniais,

senosiomis gyvenvietėmis, dvarvietėmis. Regioninio parko draustiniai išraižyti upių vagų, kilpų, čia atsiveria terasų ir stačių šlaitų panoramos. Ypač vertingos – Jūros upės atodangos, išsidėsčiusios nuo Genių iki Dapkiškių kaimo. Šakos upelio kairiajame krante stūkso akmuo „Milžinas", kurio ilgis – apie 5 m, o plotis – apie 3,5 m. Regioninis parkas ypatingas ir tuo, jog jame driekiasi net trys pažintiniai takai, supažindinantys su Akmenos ir Daprupio upių slėniais ir šlaitais bei unikaliu Plynosios telmologiniu draustiniu. Jame plyti ištisa aukštapelkės teritorija. Parke galima keliauti ir vandens maršrutais Jūros ar Akmenos upėmis, grožintis atsiveriančiomis įspūdingomis atodangomis.

GAURĖ

10 Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia

Nėra žinoma, kada pastatyta pirmoji Gaurės bažnyčia ir koplyčia. Spėjama, kad 1570 m. Gaurėje galėjo stovėti evangelikų liuteronų bažnyčia, tačiau tai nėra patvirtinta. XVI–XVII a. Gaurėje buvę evangelikų liuteronų maldos namai, bet apie 1670 m. jie sudegę. Medinę katalikų bažnyčią XVIII a. fundavo Gabrielius Jurgis Kaminskis. Šią bažnyčią 1773 m. keitė kita, medinė šventovė. 1970 m. bažnyčia sudegė, nesudegusi liko tik prie šventoriaus tvoros stovėjusi medinė varpinė. Dabartinė Gaurės Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia pradėta statyti 1992 m., pašventinta 2010 m. Ją projektavo architektas Stasys Prikockis. Bažnyčią puošia grakštus baltas bokštas, viduje – marmuro altorius. Šventovės varpinėje veikia sakralinio meno muziejus.

11 Gaurės ąžuolas

Ant Įkojo upelio šlaito auga 13 m aukščio ir 7 m kamieno apimties ąžuolas. Viename padavime pasakojama, kad pro Gaurės ąžuolą lietuviai 1410 m. traukę į Žalgirio mūšį. Ąžuolas pavaizduotas ir Gaurės miestelio herbe. Senasis ąžuolas turi „sūnų", 1959 m. pasodintą Gaurės vidurinės mokyklos pirmosios abiturientų laidos.

BATAKIAI

12 Lankininkų dvaro sodyba

Lankininkų dvaras, vadinamas Teodoravu, buvo suformuotas XIX a. viduryje. Tuo metu sukurtas ir parkas. Dvare šeimininkavo Chržonstauskių giminė. Iki šių dienų išliko klasicizmo ir liaudies architektūros stiliaus gyvenamasis namas, urėdo namas, svirnas, koplyčia. Taip pat išlikusi ant akmeninio postamento stovinti Lurdo Švč. Mergelės Marijos skulptūra. Dvaras paskelbtas kultūros paveldo objektu. Dvarvietę rasime šalia Batakių geležinkelio stoties.

13 Batakių miestelis

Pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose jis minimas 1448 m., kai LDK kunigaikštis Kazimieras Batakių dvarą atidavė bajorui Jonui Kęsgailai. Pro čia ėjęs kelias į Rygą ir Tilžę. Batakiai vystėsi nedidelėje upelių ir pelkių apsuptoje aukštumoje, labiau tinkamoje gintis, nei gyventi. Linijinio plano miestelis su akmenimis grįsta aikšte susiformavo XVI a. Miestelyje stovi dvi bažnyčios: medinė katalikų Šv. Onos bažnyčia, pašventin-

Senoji Skaudvilės miesto dalis

ta 1991 m. ir evangelikų liuteronų bažnyčia, pastatyta 1885 m. 2006 m. patvirtintas Batakių miestelio herbas – juodas lokys su raudona kuoka sidabrinio skydo fone.

14 Batakių piliakalnis

Šioje vietovėje vyko aršios kovos tarp žemaičių ir Vokiečių ordino. Istorikai mano, kad ant piliakalnio stovėjusi Aukaimio pilis, minima nuo 1285 m. Tuo metu pilies apylinkes puldinėję kryžiuočiai. Pasakojama, kad pilis buvusi nepaprasta, o pilis-slėptuvė. Tvirtovė buvo keletą kartų sudeginta ir vėl atstatyta. 1345 m. ties Aukaimiu kryžiuočių sumušta didžiojo kunigaikščio Algirdo kariauna. Po 1395 m. minimas tik pilies laukas, todėl manoma, kad daugiau pilis nebuvo atstatyta. Pietuose nuo piliakalnio yra buvusios senovės gyvenvietės teritorija. Legendos pasakoja, kad ant piliakalnio stovėjęs dvaras. Jo savininkas buvęs labai gobšus, todėl vieną dieną jo dvaras su visomis gėrybėmis prasmegęs.

SKAUDVILĖ

15 Senoji miesto dalis

Istoriniuose šaltiniuose Skaudvilė minima nuo 1760 m. Miestas išaugo XIX a. antrojoje pusėje, kai buvo nutiestas Rygos–Tilžės plentas. 1915 m. pro miestą buvo nutiestas siaurasis geležinkelis, kuris iki šių dienų neišliko. Centrinė miesto aikštė erdvi, savitos kompozicijos. Radialinis miesto planas susiformavo XVIII–XIX a. pr., kai vietoje dalies pagrindinės gatvės ir kelių sankryžos prie bažnyčios buvo įrengta aikštė. Skaudvilės miestas, išlaikęs gatvių-kelių tinklą bei centrinės aikštės planą, paskelbtas urbanistikos paminklu

16 Šv. Kryžiaus bažnyčia

Skaudvilės Šv. Kryžiaus bažnyčia pastatyta 1797 m. Šalia stovi XIX a. medinė varpinė. Bažnyčia – kryžminio plano, pastatyta iš tašytų rąstų. Joje yra šeši altoriai, Kryžiaus kelio stotys, XVIII–XIX a. tapybos, medinės skulptūros darbų, metalo dirbinių. Bažnyčia paskelbta kultūros paveldo objektu.

17 Skaudvilės piliakalnis

Nosaičių (Skaudvilės) piliakalnį rasime Skaudvilės rytiniame pakraštyje. Piliakalnis dar vadinamas Papiliakalniu. Jis įrengtas atskiroje kalvoje, apsuptoje šlapių pievų. Piliakalnio šlaitai yra statūs, 8 m aukščio. Pasakojama, kad piliakalnis buvo supiltas švedų karo metu. Tai mėgstama vietinių gyventojų Joninių šventės vieta.

Skaudvilės Šv. Kryžiaus bažnyčia

ADAKAVAS

18 Adakavo kaimas

Adakavo dvaro sodyba ir jos įkūrėjas Jonas Adakauskis minimi nuo XVIII amžiaus. XIX a. buvo suformuotas mišraus tipo parkas, vėliau iškilo ir medinė bažnyčia. Sudegus mediniams dvaro rūmams įkūrėjo žentas Kazimieras Chlevinskis XIX a. pastatė naujus mūrinius rūmus, kurie vėliau buvo rekonstruoti. XX a. dvare buvo įsikūręs vienuolynas, našlaičių prieglauda, buvo pastatytas naujas mokyklos pastatas. Dvaro sodyba labai nukentėjo po Antrojo pasaulinio karo: daug pastatų buvo užstatyta, nugriauta. Iki šiol išliko tik dalis dvaro pastatų ir parko fragmentai. Šiuo metu dvaro rūmuose veikia pensionatas.

Adakavo Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia, priklausanti Adakavo dvaro kompleksui, stovi ant kalnelio. Ji pastatyta 1793 m. Šventovė yra medinė, tradicinės liaudiškos architektūros, savo forma primena paaukštintą tradicinį gyvenamąjį namą. Joje įrengti baroko stiliaus altoriai, puošti šventųjų skulptūromis ir paveikslais. Didžiajame altoriuje prieš Joninių šventę bažnyčia puošiama tituliniu Šv. Jono Krikštytojo paveikslu. Bažnyčios vargonai sukurti XVIII a. pab., kaip spėjama – Rytprūsių meistro. Vargonai labiau saloniniai nei bažnytiniai, todėl manoma, kad anksčiau jie stovėję Adakavo dvare. Šventoriuje stovi XIX a. varpinė.

Šilalės rajono savivaldybės herbas

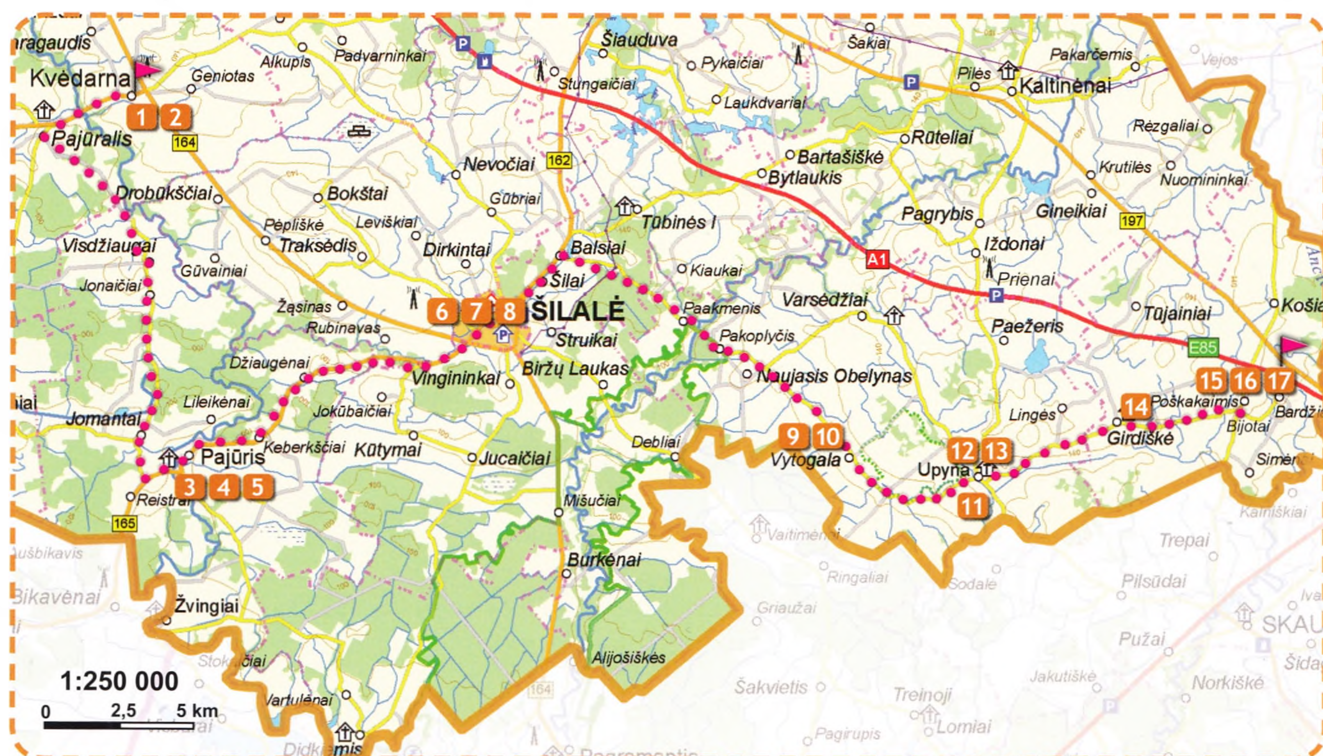
	68 km		3 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	17		✓		✓		✓

Kelionę pradėkime nuo Kvėdarnos 1, įsikūrusios netoli kelio Šilalė–Rietavas. Pasivaikščiokime senosiomis šio miestelio gatvėmis. Nors ir neišvengė gaisrų, miestelis išlaikė autentišką gatvių planą. Užsukime pasigrožėti masyvia Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia 2, jos altoriais. Kelionę po Žemaitiją tęskime aplankydami senovinį Pajūrio miestelį. Iš Kvėdarnos važiuokime į šiaurės vakarus 193 plentu apie 2 km, tada sukime pietų kryptimi Pajūralio miestelio link. Pervažiuokime skersai Pajūralį ir pietų kryptimi vykime maždaug 16 km į Pajūrį.

Prie Jūros upės, 12 km į pietvakarius nuo Šilalės, įsikūręs Pajūrio miestelis 3, jo pavadinimas kilęs nuo upės. Aplankykime miestelyje išlikusį Pajūrio dvaro spirito varyklos pastatą 4, Švč. Trejybės bažnyčią 5, pasigrožėkime joje esančiomis vertingomis medinėmis šventųjų skulptūromis. Toliau 165 keliu vykime į vieną seniausių Lietuvos miestų – Šilalę.

Šilalė 6 pradėjo kurtis XVI a., tuometinis dvarininkas Orvidas (Orvidavičius) 1533 m. pastatė bažnyčią, tais pačiais metais ėmė kurtis parapija. 1586 m. rašytiniuose šaltiniuose jau minima gyvenvietė prie Šilalės dvaro. Vykdami į Šilalę jau iš tolo matysime įspūdingos Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčios 7 bokštus, o pačiame mieste, nuvykę į M. Valančiaus g. 2, galėsime iš arčiau apžiūrėti neogotikinės architektūros šventovę. Netoli bažnyčios (Vytauto Didžiojo g. 9) įsikūrusi klebonija. Pro bažnyčią vedančia Zobelijos g. galime pasiekti miesto kapines, kuriose stovi paminklas „Žuvusiems už Tėvynės laisvę tremtyje ir kalėjimuose 1941–1990" (aut. S. Kruša).

Zobelijos g. grįžkime iki Vytauto Didžiojo g. ir toliau kelionę tęskime pietų kryptimi iki Vytauto Didžiojo, S. Dariaus ir S. Girėno bei J. Basanavičiaus gatvių sankirtos. J. Basanavičiaus ir Vytauto Didžiojo gatvių sankryžos skvere pamatysime paminklą Lietuvos partizanams, žuvusiems Šilalės krašte. Pasukę į S. Dariaus ir S. Girėno g., už kelių dešimčių metrų pasieksime

Ruduo Bijotų parke

Paminklas Vytautui Didžiajam Kvėdarnoje

KVĖDARNA

1 Kvėdarnos miestelis

Vietovė žinoma nuo XIV a. Manoma, kad tada ant Kvėdarnos (dar kitaip vadinamo Padievaičio) piliakalnio stovėjusi Kvėdarnos (Gedimino) pilis. Ją ne kartą puldinėjo kryžiuočiai, kol galutinai 1329 m. sudegino. Kasinėjimų metu piliakalnio teritorijoje surasta ginklų fragmentų. Šalia kalno guli mitologinis 1,5 m skersmens akmuo su pusapvaliu įdubimu, vadinamas „Velnio sostu". Manoma, kad tai – pagoniškų apeigų reliktas.

Kvėdarnos miestelis minimas 1568 m., turgaus teisę gavo 1631 m., o 1792 m. Kvėdarnai suteiktos Magdeburgo teisės. 1930 m. Kvėdarnoje, minint didžiojo kunigaikščio Vytauto mirties 500-ąsias metines, pastatytas paminklas (skulpt. A. Klimanskis). Kvėdarnos miestelis, išsaugojęs senąjį gatvės tinklą, gatvių užstatymo fragmentus, paskelbtas urbanistikos paminklu.

Nuo Kvėdarnos apie 5 km į šiaurę yra Lembo kaimas, kuris priklauso Kvėdarnos seniūnijai. Čia gimė žymus kalbininkas kun. Kazimieras Jaunius (1848–1908). Jo atminimui Jaunių sodyboje įrengta ekspozicija.

2 Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia

1569 m. didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas įsteigė Kvėdarnos katalikų parapiją. Tais pačiais metais buvo pastatyta medinė Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia. Šiuo metu Kvėdarnoje stovi jau šeštoji šventovė, tai vienintelė bebokštė bažnyčia Šilalės krašte. Bažnyčia statyta remiantis romaninės viduramžių architektūros tradicijomis. Verta pamatyti tris altorius: vėlyvojo baroko stiliaus didįjį Švč. Mergelės Marijos altorių, šoninius klasicizmo stiliaus altorius. Priešais bažnyčią stovi Vytauto Didžiojo paminklas (skulpt. A. Klimauskas, 1930).

PAJŪRIS

Kabantis tiltas Pajūrio miestelyje

3 Pajūrio miestelis

Pajūrio apylinkėse žmonės kūrėsi nuo senų laikų. Žinoma, kad ši vietovė priklausė Karšuvos žemei, pro ją ėjo kryžiuočių keliai į Medininkų kraštą. Vietovė tarsi nusagstyta piliakalniais, kurie priklausė Jūros upės gynybinei sistemai. Pajūrio miestelio pavadinimas pirmą kartą minimas 1498 m. 1940 m. Pajūryje buvo įkurta Pajūrio žemės ūkio mokykla. 1980 m. liepos 15 d. Žemės ūkio ministerijos įsakymu technikumas buvo reorganizuotas į profesinę mokyklą. Ši mokykla veikia iki šiol. Miestelio centre stovi memorialas „Žuvusiems Sibire" ir „Žuvusiems už Lietuvą". Memorialą sudaro obeliskas, apsuptas septynių simbolinių akmenų. Kiekvienas akmuo skirtas regionui, į kurį sovietmečiu buvo ištremti Pajūrio gyventojai. Pagrindinis memorialo iniciatorius – buvęs Pajūrio klebonas Vytautas Sadauskas. Memorialas pastatytas ir pašventintas 1994 m. Prie Pajūrio miestelio per Jūros upę yra du kabantys tiltai.

S. Gaudėšiaus g., kurioje ketvirtu numeriu pažymėtame name įsikūręs Šilalės Vlado Statkevičiaus muziejus 8. Šiame muziejuje galėsime išsamiai susipažinti su krašto istorija. Priešais muziejų stovi paminklas „Lituanikos skrydžio 60-mečiui" (aut. P. Juodišius, 1993), o netoliese, šalia Šilalės kultūros centro (J. Basanavičiaus g. 2), galime pasigrožėti Kazimiero Kisieliaus paminklu „Laisvės šauklys".

Aplankę Šilalę, patraukime 15 km į rytus, į legendinio lakūno Stasio Girėno gimtinę 9 – Vytogalą, kur įkurtas garsaus lakūno memorialinis muziejus. Visoje Lietuvoje žinomas pedagogas Matas Šalčius buvo pirmasis Vytogalos pradžios mokyklos mokytojas ir jos įkūrėjas. Jo garbei kaimelyje pastatytas paminklas 10.

Tęskime kelionę ir pasukime rytų kryptimi Upynos miestelio link. Iki Upynos likus pusei kilometro, Miškinių kaimo (1 km į pietvakarius nuo Upynos miestelio) pašonėje užsukime į Svystkalnio kalvą 11, nuo kurios atsiveria platus gamtovaizdis, į vakarus ir šiaurės vakarus plyti Žemaitijos aukštumoms būdingas reljefas.

Nuo Svystkalnio patraukime į už kilometro įsikūrusį Upynos miestelį. Apsilankykime Šilalės kraštui atsidavusio kraštotyrininko Klemenso Lovčiko įkurtame liaudies amatų muziejuje 12, kuris įrengtas Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčios svirne. Čia anksčiau buvusi klebonija. Aplankykime ir Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčią 13, kurioje galime pasigrožėti iš medžio drožtomis pasidabruotomis, paauksuotomis šventųjų statulėlėmis.

Nuo Upynos, palei Šunijos upelės vagą patraukime į Girdiškę, kuri yra bene už 6 kilometrų. Verta aplankyti Girdiškės Švč. Mergelės Marijos Snieginės bažnyčią 14, kuri garsėja originaliais ąžuoliniais altoriais. Girdiškės kaimas turi dvejas kapines. Turistai daugiausia lankosi senosiose kaimo kapinėse, kuriose galima apžiūrėti vertingų antkapinių paminklų, koplytėles, lurdą.

Paskutinis šio maršruto taškas – Bijotų kaimas, garsėjantis pirmuoju Lietuvoje provincijos muziejumi, poetu Dioniza Poška, Bardžių dvaru, kuriame muziejininkas gyveno nuo 1790 m. iki pat mirties. Bijotų centre, ant kalvos, stovi Dionizo Poškos įrengti Baubliai 15. Bardžių dvaras, vykdant žemės reformą, buvo išparceliuotas, Bijotų kaimelyje liko tik centrinė dvarvietės dalis. Iš likusio dvaro galime apžiūrėti Bardžių dvaro vandens malūną 16, parką 17. ▪

Prienų kaime yra A1 aukščiausia automagistralės vieta. Čia įrengta poilsio aikštelė, kurią puošia iš Rauško kaimo atgabentas riedulys. Į abi magistralės puses atsiveria nuostabi kalvotos Žemaitijos panorama.

Pajūrio dvaro spirito varykla

4 Pajūrio dvarvietė

Pajūrio dvaras gyvavo nuo LDK laikų, pirmą kartą paminėtas 1520 m. Jį valdė Vainų, Šemetų, Valavičių ir kitų giminių atstovai. XIX a. pab. dvaras atiteko Povstanskiams, jų valdymo metu sodyboje iškilo spirito varykla, malūnas. 1922 m. dvaras buvo parduotas Kazimierui Nausėdai, kuris dvaro centrinį pastatą po žmonos mirties užrašė pranciškonų vienuoliams. Iš dvaro sodybos yra išlikęs spirito varyklos pastatas ir svirnas, kitoje kelio pusėje įkurtas naujasis Pajūrio parkas.

5 Švč. Trejybės bažnyčia

Pirmoji Pajūrio bažnyčia pastatyta 1777–1790 m. 1830 m. Pajūryje iškilusi šventovė stovi iki šiol. Klasicizmo stiliaus bažnyčią išryškina virš fasado kylantis medinis stačiakampis bokštas. Bažnyčioje yra penki altoriai, interjere nemažai medinių XIX a. šventųjų skulptūrų. Šventorių juosia akmens mūro tvora.

ŠILALĖ

6 Šilalės centras ir senoji dalis

Šilalės miesto centrą juosia Ašučio ir Lokystos upeliai. J. Basanavičiaus ir Vytauto Didžiojo g. sankryžos skvere yra Lietuvos partizanams, žuvusiems Šilalės krašte, atminti skirtas paminklas (aut. T. Žymančius). Atminimo lentoje iškalta 180 pavardžių, tačiau yra žinoma, jog už Lietuvos laisvę čia žuvo bene dvigubai daugiau žmonių. Vytauto Didžiojo g. taip pat yra buvusi NKVD būstinė (šiuo metu čia įsteigta klebonija). Prie pastato yra memorialinė lenta su pavardžių ir datų įrašais, liudijančiais apie čia veikusį sovietų saugumo departamentą, kuriame buvo kalinami ir tardomi žmonės. S. Gaudėšiaus g. yra įsikūręs Šilalės krašto muziejus.

Šilalės mieste gausu paminklų, dauguma jų skirti partizanams, rezistencijos aukoms ir tremtiniams atminti. Paminklas „Lituanicos“ skrydžio 60-mečiui (aut. A. ir P. Juodišiai) pastatytas 1993 m. miesto centre. Taip pat netoliese stovi Kazimiero Kisieliaus kūrinys Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimo dienai atminti – tai gėlėmis apsodintas paminklas „Laisvės šauklys“ (1994 m.). Miesto kapinėse yra Stasio Krušos sukurtas paminklas „Žuvusiems už Tėvynės laisvę tremtyje ir kalėjimuose 1941–1990“, atidengtas 2005 m.

Medinis namas senojoje Šilalės dalyje

Šilalės Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia

7 Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia

Dabartinė neogotikinė Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia pastatyta 1903–1909 m. pagal architekto Juozapo Dzekonskio projektą. O pirmoji bažnytėlė Šilalėje buvo pastatyta apie 1533 m. Ne kartą perstatyta šventovė buvo nuniokota gaisrų. Dabartinė raudonų plytų, kryžminio plano, vienabokštė, puošta bokšteliais bažnyčia

garsėja vitražais, romantinio stiliaus vargonais. Vargonai – 1912 m. garsios Karaliaučiaus firmos meistro Bruno Goebelio darbas, išlikęs iki šių dienų. Neogotikinio stiliaus prospektas puoštas mediniais raižiniais.

8 Vlado Statkevičiaus muziejus

Šilalės krašto muziejaus įkūrimo istorija siekia 1962 m., kai buvo įsteigtas Lietuvos kraštotyros draugijos Šilalės skyrius. 1976 m. duris atvėrė ir pats Šilalės muziejus, kuriam daugumą eksponatų, susijusių su krašto istorija ir tradicijomis, padovanojo Šilalės tautodailininkai ir apylinkių mokyklos. Muziejus nuolat buvo kilnojamas iš vienos vietos į kitą. Nuo 1994 m. jis buvo vadinamas Krašto muziejumi, o 2006 m. jam buvo suteiktas Vlado Statkevičiaus vardas. Vladas Statkevičius (1911–1999) – archeologas, žymus Žemaitijos krašto puoselėtojas, tyrinėjęs krašto liaudies tradicijas, pats rinkęs eksponatus, keliavęs po kraštą. Dabar šiame jo garbei pavadintame muziejuje vyksta menininkų parodos, kraštotyrininkų konferencijos, įvairūs šilališkių susiėjimai, švenčių minėjimai.

ⓘ www.muziejai.lt/silale/silales_krasto_muziejus.htm

VYTOGALA

Stasio Girėno gimtinė Vytogaloje

9 Stasio Girėno gimtinė

Vytogalos kaime, Juozo Girskio ir Marcelės Martinkutės daugiavaikėje šeimoje gimė Stasys. Būdamas šešiolikos metų kartu su broliu Petru emigravo į JAV. Ten jaunuolis pasižymėjo kaip geras figūrinio skraidymo lakūnas, 1931 m. laimėjo Amerikos legiono aviacijos kuopos prizą ir gavo piloto licenciją. Susipažinęs su Steponu Dariumi užsibrėžė tikslą išgarsinti Lietuvą skrydžiu per Atlantą. 1933 m. liepos 15 d., apie pusę septynių ryto, lėktuvu „Lituanica" abu lakūnai pakilo iš Niujorko. Liepos 17-osios naktį perskridęs Atlanto vandenyną lėktuvas nukrito, abu lakūnai žuvo. Vytogaloje, prie Girskių šeimos namo esančioje klėtelėje, įsteigtas Stasio Girėno gimtinės muziejus. Įrengta ekspozicija, tačiau kiti muziejaus memorialiniai objektai, žymintys Atlanto nugalėtojo tėviškę, išdėstyti visame Vytogalos kaime. Tai ir Lietuvos nepriklausomybės dešimtmetį žymintis kryžius, ąžuolinis stulpas su dviem saulutėmis, informacinis stendas, gimtinę žymintis didelis akmuo.

10 Paminklas Matui Šalčiui

Tarptautinę mokytojų dieną, 1990 m. spalio 5 d., atidengtas akmeninis paminklas pirmajam Vytogalos pradžios mokyklos steigėjui ir mokytojui Matui Šalčiui (1890–1940). Jis pasižymėjo kaip pedagogas, keliautojas, publicistas, visuomenės veikėjas. Jam pastatytas paminklas – iš natūralaus lauko akmens. Paminklo atidengimo šventės dalyviai buvusioje M. Šalčiaus įsteigtos mokyklos teritorijoje pasodino 15 liepaičių, taip pat naują Šilalės rajono gatvelę pavadino Mato Šalčiaus vardu.

UPYNA

11 Svystkalnis

Tarp Vytogalos ir Upynos, Miškinių kaime, yra kalva, vadinama žemaitišku pavadinimu – Svystkalnis. Nors dabar kelias yra asfaltuotas, tačiau kadaise čia buvęs vienas molis. Pasakojama, kad kylant į šią kalvą lietingomis dienomis vežimų ratai smarkiai slysdavo, lyg per sviestą, todėl negalėdavo užvažiuoti į kalvos viršų. Svystkalnio aukštis – 163,5 m ir nuo jo atsiveria platus Karšuvos žemumos vaizdas.

12 Liaudies amatų muziejus

Upynos miestelyje gyvenantis tautodailininkas, Šilalės krašto puoselėtojas, leidinių apie šį Lietuvos kampelį autorius Klemensas Lovčikas įkūrė Lietuvių liaudies amatų muziejų, kuriame eksponuojami paties

Upynos liaudies amatų muziejus

įkūrėjo surinkti amatininkų darbo įrankiai bei gausi žemės ūkio technikos ekspozicija. Muziejuje daug archeologinių radinių, liaudies meistrų kūrybos darbų.
ⓘ www.muziejai.lt/Silale/upynos_muz.htm

13 Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčia

Pirmoji Upynos bažnyčia buvo pastatyta 1688 m., tačiau 1705 m. ji sudegė. Po metų atstatytas bažnyčios pastatas antrą kartą sudegė 1834 metais. Dabartinė Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčia buvo pastatyta 1835 m. XX a. šventovė buvo padidinta. Bažnyčios išorė – klasicizmo stiliaus, o vidus – barokinių bruožų. Didysis altorius statytas XVIII–XIX a., paskutinį kartą rekonstruotas 1998 m. Šventovėje yra nemažai pasidabruotų bei paauksuotų iš medžio drožtų šventųjų statulėlių. Šioje bažnyčioje 1893 m. buvo pakrikštytas legendinio skrydžio per Atlantą lakūnas Stasys Girskis-Girėnas.

GIRDIŠKĖ

14 Švč. Mergelės Marijos Snieginės bažnyčia ir kapinės

Girdiškėje – jaukioje Šilalės krašto vietovėje – stovi Švč. Mergelės Marijos Snieginės bažnyčia, konsekruota 1928 metais. Dar nebaigtoje įrengti bažnyčioje jau 1912 m. pradėję melstis tikintieji, nes senoji bažnyčia sudegė, o visi laikinoje koplytėlėje netilpę. Ši bažnyčia garsėja viduje įrengtais dviem šoniniais altoriais, kuriuos pagamino kunigas Kazimieras Andriukaitis. Altoriai padirbinti iš ąžuolo šakų, jų nišose „įkurdinti" šventųjų paveikslai ir skulptūros. Dėl to vietos žmonės bažnyčią kartais pavadina miškų šventove.

Senosios Girdiškės kapinės – vienas iš turistų lankomų objektų, nes jose yra išlikę daug senų, įdomios formos kryžių, antkapinių paminklų, kelios koplytėlės, 2000 m. pastatyta Švč. Mergelės Marijos skulptūra ir lurdas. Šiose kapinėse garsiam Girdiškės kunigui Kazimierui Andriukaičiui sovietmečiu pastatytas paminklas, kurį puošia masyvūs Gedimino stulpai.

BIJOTAI

15 Baublių muziejus Bijotuose

Bijotų kaimas garsėja poeto Dionizo Poškos Baubliais. Pasakojama, kad netoli Bijotų augo didelis, bet senas ir nudžiūvęs ąžuolas, kurį D. Poška nukirtęs ir parsigabenęs į Bijotus, savo sodybą. D. Poška medyje (Baublyje) iškirto langelius, duris, uždengė šiaudiniu stogu – taip įsirengė sau altaną. Baublys tapo mėgstama D. Poškos darbo vieta, kurioje buvo įrengta bibliotekėlė, stalelis su suolu, ant sienų kabėjo mokslininkų, karalių atvaizdai, poeto surinkti archeologijos ir etnografijos eksponatai. Tai pirmasis Lietuvoje viešas senienų muziejus Lietuvoje, įrengtas 1812 m.
ⓘ www.muziejai.lt/silale/baubliai.htm

Baublys

16 Bijotų dvaro vandens malūnas

Bijotų (Bardžių) dvaras buvo įrengtas Pelos upelio kilpoje. Jį užtvenkus buvo įrengtas tvenkinys, ant kurio XVIII a. pab. buvo pastatytas vandens malūnas, ir dabar traukiantis dėmesį. Statinys – vieno aukšto, atstatytas, tačiau jau nebeveikiantis.

17 Bijotų parkas

1825 m. Dionizo Poškos brolis Norbertas Paškevičius Bardžių dvaro sodybos teritorijoje įkūrė parką, kurio fragmentų išlikę iki šių dienų. 4 ha parko pakraščiai apsodinti medžių alėjomis, o centre auga apie 1,3 m skersmens ąžuolas. Dabar šis parkas yra naujai ir gražiai sutvarkytas. Kitoje Bijotų kaimo pusėje yra Dionizo Poškos įkurtas parkas su garsiaisiais Baubliais, kuriame puikuojasi seni žaliuojantys medžiai, iš kurių išsiskiria apie 30 m aukščio liepa.

Šilalės apylinkės: kalvotoji Žemaitija

Kaltinėnai-Medvėgalio kalnas-Požerė-Laukuva

Šilalės rajono savivaldybės herbas

	44 km		8 km		✓		✓
	6 val.		–		✓		✓
	12		✓		✓		–

Šilalės apylinkėse lankytojų dėmesio verti Kaltinėnai, Medvėgalio kalnas, Požerė, Laukuva. Vertėtų pakeliauti ir senąja Žemaičių plento 1 atkarpa. Šiuo metu – tai 197 kelias, per Žemaitijos miestelius vedantis nuo Kauno iki Klaipėdos. Kelias vaizdingas, taigi neteks nuobodžiauti kelionėje.

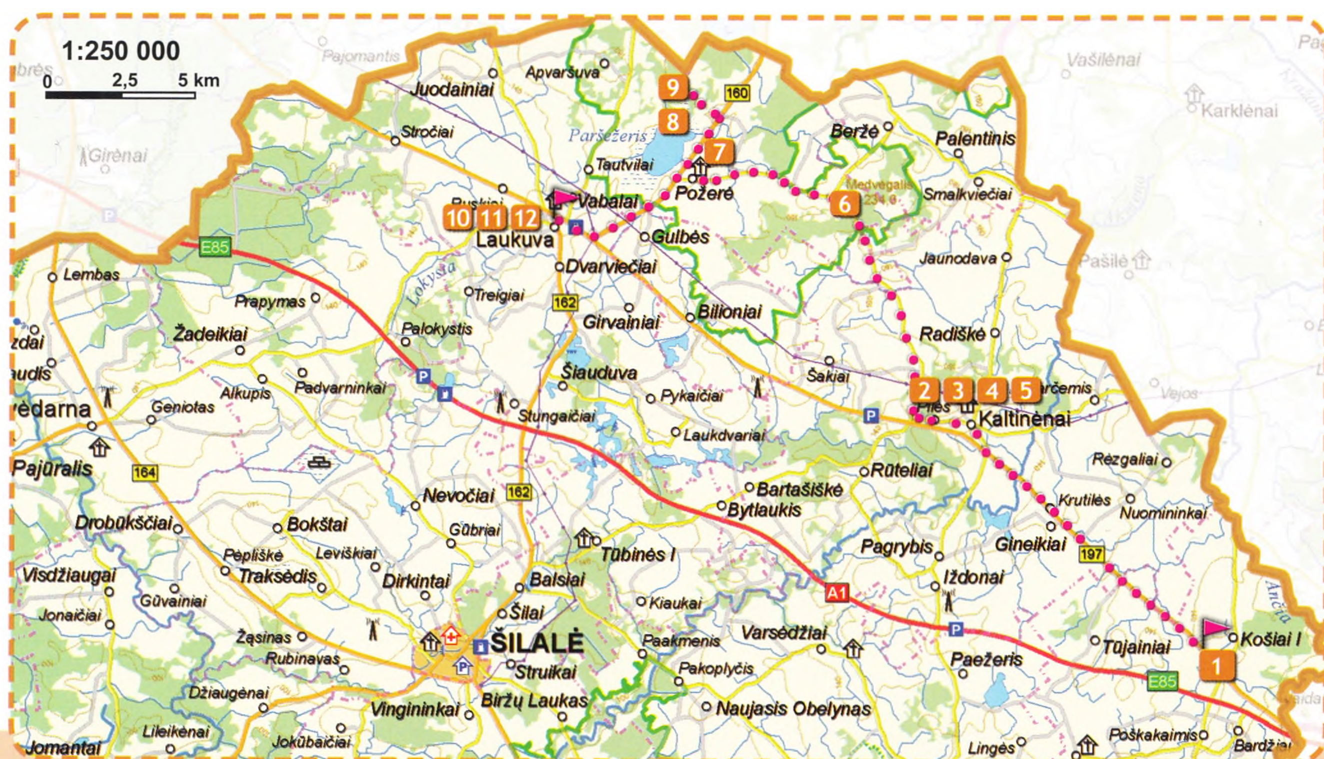
Kelionę kviečiame pradėti nuo Bijotų, aprašytų praeitame maršrute (368 p.). Iš Bijotų reikia važiuoti autostrados A1 link, ją kirsti ir važiuoti iki 197 kelio (apie 1,5 km). Tada sukti į kairę 197 keliu, Kaltinėnų miestelio link.

Už 11 km atvyksime į Kaltinėnus. Miestelyje greičiausiai pastebėsime modernios architektūros Šv. Jono Krikštytojo bažnyčią 2. Šioje šventovėje lankytojų dėmesį patraukia altorius ir vitražai. Apžiūrėję bažnyčią aplankysime ir miestelio kapines. Čia dėmesį patraukia medinė, rotondinės formos koplyčia. Šalia jos palaidotas rašytojas Dioniza Poška. Rodyklė prie kapinių įėjimo nurodo kapo vietą 3.

Apie 1 km į vakarus nuo Kaltinėnų miestelio, šalia Pilių kaimo, užsukime aplankyti Pilių (Kepaluškalnio) piliakalnio 4. Pasak istorijos, ant šio piliakalnio stovėjo viena stipriausių pilių Žemaitijos krašte, kurioje ne kartą lankėsi Vytautas Didysis. Aplink piliakalnį įkurtas Dvasingumo parkas 5. Jau nuo Žemaičių plento pasitinka ant aukšto šlaito iškilęs kryžius (aut. J. Rupšys, 1990), baltuojantis miestelio panoramoje. Pasivaikščioję Dvasingumo parke, užkopę Vytauto Didžiojo pėdomis į Kepaluškalnio piliakalnį, patraukime toliau Medvėgalio kalno link. Norėdami nuvykti į šį kalną, važiuosime 10 km į šiaurės vakarus nuo Kaltinėnų.

Medvėgalis 6 – aukščiausia Žemaitijos regiono kalva, todėl ir vietos apylinkių vaizdai įspūdingi. Žmonių čia gyventa seniai, randama žmonių kaulų, akmeninių kirvukų, strėlių antgalių, žalvarinių ir geležinių dirbinių.

Aplankę istorinį kalną, vykime vakarų kryptimi į Požerės kaimelį, už 6 km jį ir pasieksime. Požerės Kristaus Atsimainymo bažnyčia 7 garsėja stebuklinga laikoma Jėzaus Nazariečio skulptūra. Šalia kaimelio tyvuliuoja legendomis apipintas Paršežerio ežeras 8. Užsukime pasigėrėti ežero gamta, gal ir ilgėliau čia pabūsime, nes prie ežero įrengtos stovyklavietės, Lūksto ežero link driekiasi Sietuvos kūlgrinda 9.

Medvėgalio kalnas

Grįžkime į 197 kelią (3 km) ir dar už 1 km privažiuosime Laukuvos miestelį **10**, kuris yra gana aukštai virš jūros lygio. Nuo Žemaičių Kalvarijos iki Laukuvos driekiasi Žemaičių aukštuma, kuri atskiria Pajūrio žemumą ir čia sulaiko nuo jūros slenkančius žemus debesis. Laukuva pasižymi didžiausiu metiniu kritulių kiekiu. Taigi čia oro svyravimai gana ryškūs: 1931 m. kovą užfiksuota storiausia sniego danga (94 cm), 2002 m. rugpjūtį pažymėtas sausros rekordas.

Šalia Laukuvos dėmesį patraukia boluojantis, aukštas, į teleskopą panašus bokštas. Tai meteorologinis radaras (vadinamas Doplerio radaru), fiksuojantis faktinius kritulius 200 km spinduliu - beveik visoje Lietuvos teritorijoje. Miestelio puošmena - Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia **11**, kurioje galima apžiūrėti retų Lietuvoje medinių drožinių, medinių skulptūrų. Laukuvoje veikia buvusio mokinio, garsaus Lietuvoje ir Europoje filosofijos mokslų daktaro Norberto Vėliaus vardu pavadinta gimnazija **12**. Užsukime į muziejų, įsikūrusį gimnazijoje, ir susipažinkime su Žemaitijos krašto istorija bei tradicijomis. ▪

Skulptūrinė grupė virš Laukuvos gimnazijos įėjimo

1 Senasis Žemaičių plentas

Žemačių plentas, kaip magistralinis kelias, buvo nutiestas 1934–1939 m., kad sujungtų pagrindinius Lietuvos miestus - Kauną ir Klaipėdą. Iškilmingame atidaryme 1939 m. liepos 9 d. dalyvavo ir Lietuvos prezidentas Antanas Smetona. Šiame plente buvo pastatyti trys tiltai, 1940 m. nutiestas ir Aukštaičių plentas, prailginęs Žemaičių kelią iki Biržų. Po Antrojo pasaulinio karo augant miestams ir kylant susisiekimo poreikiams, 1971 m. pradėta tiesti automagistralė Kaunas–Klaipėda, o nutiesus naująją Vilnius–Kaunas–Klaipėda automagistralę, senasis Žemaičių plentas tapo tik krašto keliu.

KALTINĖNAI

2 Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Kaltinėnuose stovi miestelio puošmena - modernių formų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia. Kaltinėnų vietovėje dar 1416 m. Vytautas Didysis pastatė vieną pirmųjų bažnyčių Žemaitijoje, po vėliau kilusių gaisrų ji buvo perstatinėjama. 1990–1995 m. vyko naujosios dabartinės bažnyčios statybos darbai. Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia - originali šventovė, kurios išorėje dominuoja du aukšti bokštai, o vidų puošia įspūdingas altorius. Jis sudarytas iš tarsi į dangų kylančių laiptų, o pačiame viršuje įkomponuota keturių metrų aukščio Prisikėlusio Kristaus statula iš balto marmuro ir bronzos. Bažnyčioje skamba skaitmeniniai vargonai, langus puošia Vytauto Švarlio kurti vitražai.

3 Dionizo Poškos kapas

Vienas žymiausių XIX a. rašytojų, kultūros veikėjų, garsiųjų Baublių įkūrėjas Dionizas Poška (1757–1830) kartu su žmona Uršule palaidotas Kaltinėnų kapinėse. Šio pirmojo Lietuvoje muziejaus įkūrėjo kapą žymi ir aukštas paminklas, akmeninis obeliskas, ant kurio iškalti žodžiai: *Žinok, ateivi, jog tas kapas yra / Tikro žemaičio ir garbingo vyro, / Kurs kalbą mūsų ištaisyti troško, / O pats vadinos Dionizas Poška.* Taip pat šį obeliską puošia bajorų Poškų ir Sasnauskų (žmonos giminės) herbai. Antkapinis paminklas yra paskelbtas kultūros paveldo objektu.

Dionizo Poškos kapas

4 Pilių (Kepaluškalnio) piliakalnis

Pilių piliakalnis – tai kultūros paveldo objektas, turintis ir kitą pavadinimą – Kepaluškalnis. Tyrimai atskleidžia, kad ant šio piliakalnio karų su kryžiuočiais laikais stovėjusi viena tvirčiausių pilių Žemaitijoje, buvusi gynybiniu ir administraciniu centru. Šio piliakalnio šlaitų aukštis – 20 m, o aikštelę juosia gynybiniai pylimai. Kepaluškalnį labai apardę arimai, čia kadaise stovėjusi sodyba, jam labai pakenkė ir 2002 m. vykę tvarkymo darbai, kurių metu čia buvo nutiestas kelias, pastatyta transporto stovėjimo aikštelė. Dar ir dabar aplankę šį piliakalnį, galime išvysti jo papėdėje stūksantį Vytauto Didžiojo paminklą, kuris buvo pastatytas 1990 m., nes, manoma, Kaltinėnų pilyje šis Lietuvos valdovas ne kartą lankęsis. Taip pat piliakalnyje įrengtas akmeninis aukuras pilies gynėjams atminti, dažnai plevėsuoja Lietuvos trispalvė, o Joninių šventės metu čia kūrenami laužai, susirenka tiek kaltinėniškiai, tiek apylinkių gyventojai.

5 Dvasingumo parkas

Viena lankomiausių maldininkų vietų Kaltinėnų apylinkėse – Dvasingumo parkas, kurį įkūrė Kaltinėnų parapijos klebonas Petras Linkevičius. Šį parką puošia 21 skulptūra – Lietuvos tremtinių kalvarijos, skirtos tremtiniams atminti. Kalvarijos paveikslai iškalti ant lauko riedulių, juos kūrė liaudies meistrai. 1990 m. pastatytas Tautos prisikėlimo kryžius (aut. J. Rupšys), simbolizuojantis lietuvių tautos atgimimą. Tai paskutinė Tremtinių kalvarijų stotis. 20 metrų aukščio kryžius laikomas aukščiausiu Lietuvoje.

MEDVĖGALIS

6 Medvėgalio piliakalnis

Medvėgalio piliakalnis – aukščiausia Žemaitijos kalva, iškilusi net 234 metrus. Medvėgalis laikomas vienu svarbiausių buvusių Žemaitijos centrų, gynybinės sistemos dalimi. Kryžiuočių kronikose pirmą kartą Medvėgalio pilis minima 1316 m. 1329 m. jungtinė Vokiečių ordino kariuomenė įveikė pilies gynėjus. Šio kalno grožiu ne kartą žavėjęsis ir lietuvių poetas Maironis, o kalnas dar ir dabar noriai lankomas turistų. Ant šio kalno vyksta festivaliai, vadinamosios žemaičių sueigos, kurių metu laužai uždegami ne tik ant Medvėgalio kalno, bet ir vienu metu ant kitų netoliese esančių piliakalnių. Nuo kalno atsiveria įspūdinga apylinkių panorama, vaiskią dieną matomi net 14 bažnyčių bokštai.

POŽERĖ

7 Kristaus Atsimainymo bažnyčia

Pirmąją medinę bažnyčią Požerėje pastatė dvarininkas P. Zaleskis 1771 m. Bažnyčia buvo remontuota 1868 m., 1905–1906 m. buvo pailgintas šventovės priekis, pastatytas bokštas. Geltoniu spindinti Kristaus Atsimainymo bažnyčia – vienas ryškiausių Požerės akcentų, garsėjanti Kristaus Atsimainymo atlaidais. Išlikusi altorių dekoro puošyba, stebuklais garsėjanti Kristaus Atsimainymo skulptūra, perkelta iš Ivoniškio dvaro koplytėlės.

Paršežerio ežeras pavasarį

8 Paršežerio ežeras

Įdomiu Paršežerio vardu pavadintas ežeras tyvuliuoja Varnių regioniniame parke. Jis skalauja Požerės miestelį, netoliese yra Laukuva. 193,4 ha ploto telkinys yra didžiausias natūralios kilmės ežeras Šilalės apylinkėse. Apie šio ežero atsiradimą sklando legendos - pasakojama, kad paršas ar šernas išrausęs čia daubą, į kurią su žuvimis įkritęs debesis ir pavirtęs vandeniu.

9 Sietuvos kūlgrinda

Apie 7 km nuo Medvėgalio piliakalnio, prie 160 kelio, tyvuliuoja Paršežerio ir Lūksto ežerai. Tarp jų teka Sietuvos upė, kurios dalyje įrengta kūlgrinda per pelkę. Žygį su gidu Sietuvos kūlgrinda galime užsisakyti Varnių regioniniame parke. Tik nepamirškime šiam žygiui tinkamos aprangos ir avalynės!

LAUKUVA

10 Laukuvos miestelis

Laukuvos miestelis rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą minimas 1254 m., karaliaus Mindaugo karūnavimo metais. Kadaise ši vietovė buvo svarbus gynybos centras. Apylinkėse yra net keli piliakalniai. Laukuvos miestelis minimas nuo 1655 m. XVIII a. Laukuvoje vykdavę savaitiniai turgūs. Miestelis, išsaugojęs XVII–XVIII a. gatvių, aikštės planą, erdvinę kompoziciją, paskelbtas urbanistikos paminklu. Centre dominuoja Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia.

Gimnazijos skvere 2008 m. buvo atidengtas paminklas partizanei Irenai Petkutei-Neringai, kuri mokėsi šioje gimnazijoje. Tolėliau stovi ir 1990 m. Jono Šedbero iniciatyva pastatytas „Tautų kryžius" - trys grandinėmis surakinti ąžuoliniai kryžiai, simbolizuojantys tris tremtinių kartas.

11 Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia

Pirmoji bažnytėlė Laukuvoje buvo pastatyta 1624 m. didiko Jono Talaičio iniciatyva. Laukuvos bažnyčia ne kartą buvo perstatinėjama, XVIII a. šalia esančiose kapinėse iškilo koplyčia. Dabartinė akmenų ir plytų mūro Šv. Kryžiaus Atradimo šventovė pastatyta 1853–1856 m. pagal architekto N. Timofejevo projektą. Dvibokštės bažnyčios interjerą puošia krucifiksų kolekcija su XVII–XIX a. drožiniais (seniausias jų - XVII a. kurtas Nukryžiuotasis), taip pat medinės rokoko stiliaus Šv. Onos ir Šv. Joakimo, evangelistų skulptūros, bažnyčios fundatorių portretai. Laukuvos bažnyčia - kultūros paveldo objektas, 2009 m. buvo atnaujinta jos išorė.

Laukuvos Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia

12 Laukuvos Norberto Vėliaus gimnazijos muziejus

1966 m. Laukuvos Norberto Vėliaus gimnazijoje pradėjo veikti muziejus, kuriame buvo surinkta keletas kraštotyros eksponatų, vėliau buvo renkama tautosaka (patarlės, mįslės, skaičiuotės, erzinimai ir kt.). Per savo gyvavimo laikotarpį muziejus nuolat stengiasi saugoti ir puoselėti Žemaitijos krašto senąsias tradicijas, padėti ir kitiems susipažinti su senaisiais būrimais, žaidimais, dainomis, tradiciniais valgiais. Muziejuje saugoma ir surinkta medžiaga apie Nepriklausomybės kovų savanorius, tremtinius, politinius kalinius. Taip pat supažindinama su Norbertu Vėliumi (1938–1995) - lietuvių etnografu, filosofu - ir jo darbais.

ⓘ www.muziejai.lt/prev_vers/silale/mokyklu_muz_silaleje.htm.

Rambyno regioninis parkas

Vilkyškiai-Šereitlaukis-Bitėnai-Rambyno kalnas

Pagėgių savivaldybės herbas

	26 km		4 km		✓		✓
	4 val.		✓		✓		✓
	11		✓		✓		✓

Pagėgių kraštas – unikaliu kraštovaizdžiu garsėjanti vietovė, įsikūrusi Lietuvos pietvakariuose, netoli pasienio su Kaliningrado sritimi (Rusija). Lietuvos–Rusijos pasieniu teka Nemunas, todėl Pagėgių apylinkėse susiformavusi istorinė Nemuno delta, krašto žemumą raižo daug senvagių. Čia stūkso didingi piliakalniai, telkšo ežerėliai, istorinius Mažosios Lietuvos laikus mena krašto gyvenvietės. Savivaldybėje plyti ir Rambyno regioninis parkas, įkurtas 1992 m. siekiant išsaugoti Nemuno žemupio kraštovaizdį, kultūros paveldo turtus.

Verta aplankyti regioninio parko teritorijoje, prie kelio Šilutė–Jurbarkas, įsikūrusį Vilkyškių miestelį 1 – urbanistikos paminklą. Vilkyškiai pradėti minėti nuo XVI a. Vilkyškių miestelis garsėja ir čia XVII a. įkurtu dvaru 2, kuris nuo XIX a. buvo skirtas ne reprezentacinėms didikų reikmėms (kaip įprasta), o ūkiniams reikalams. Dvaro sodyboje išlikę: raudonų plytų arklidės, smuklės pastatas, įspūdingas svirnas su medinėmis langinėmis, parko fragmentai. Miestelyje gyvuoja ir dvi šventovės – evangelikų liuteronų 3 ir Šv. Onos. J. Bobrovskio g. stovi paminklas, skirtas vilkyškiečiams, žuvusiems Pirmajame pasauliniame kare 4. Vilkyškių centre, tarp J. Bobrovskio ir P. Lukošaičio gatvių, stovi paminklas zalcburgiečiams 5 (aut. Š. Arbačiauskas, 1988).

Išvažiavę iš miestelio ir vykdami į pietus Lietuvos–Rusijos pasienio link, 4229 keliu, kairėje pusėje, išvysime Vilkyškių mišką. Jame žaliuoja Raganų eglė 6, turinti net 17 kamienų! Kitoje kelio pusėje stūkso naujai sutvarkytas 17–20 m aukščio Vilkyškių (Raudondvario) piliakalnis.

Pavažiavę apie 4 km pasieksime Opstainių kaimas. Dešinėje kelio pusėje stovi 2010 m. sutvarkytas Opstainių piliakalnis. Šereitlaukio vietovė – dar už 4 km. Čia teka Jūros upė, netoli gyvenvietės įtekanti į Nemuną. Dešinėje kelio pusėje ošia Šereitlaukio miškas. Apžiūrėkime Šereitlaukio dvarvietėje 7 išlikusius parko fragmentus, buvusius darbininkų pastatus ir svirną. Dvaro klestėjimo laikais pro šią vietovę ėjo svarbiausi keliai iš Mažosios Lietuvos į likusį kraštą, o įrengus perkėlą per Jūros upę, čia vykdavo visi to meto keliautojai. Įkopkime į netoli Šereitlaukio esantį to paties pavadinimo piliakalnį. Kaip ir Vilkyškių, Opastainių piliakalniai, taip ir Šereitlaukio piliakalnis neseniai sutvarkytas – įrengti laiptai į viršūnę, apžvalgos aikštelė, informacinis stendas, apsisukimo vieta automobiliui.

Nemuno pakrante vykime toliau pagrindiniu keliu. Čia driekiasi Rambyno regioninio parko miškų masyvas, tyvuliuoja senvagėje susidarę Bitežerio ir Merguvos ežerai, kilpą daro Nemuno upė. Ties ežeru, kitame Nemuno krante, įsikūrusi Ragainė (Nemanas) – miestas Kaliningrado srityje, šalia pasienio su Lietuva. Joje 1549–1563 m. gyveno Martynas Mažvydas – pirmosios lietuviškos knygos autorius, o pats miestas tapo legendiniu draudžiamos lietuviškos spaudos platinimo centru. Čia pakaitomis veikė kelios spaustuvės, vėliau priklausiusios Martynui Jankui, kuriose buvo spausdinama pirmoji lietuviška periodika.

Toliau kelias driekiasi prie pat Merguvos ežero ir Bitėnų miško. Netoliese įsikūręs Bitėnų kaimas, garsėjantis M. Jankaus muziejumi 8. Nuo 1999 m. Bitėnų kaime įsikūręs lietuviškos spaudos muziejus supažindina su lietuviško žodžio draudimo istorija. Greta muziejaus puikuojasi ir Mažosios Lietuvos paveikslų sodas – 2003 m. po atviru dangumi įkurta žymių Lietuvos tapytojų darbų galerija. Nemuno krante, Bitėnų pušy-

Vilkyškių dvaro rūmai

ne, gyvuoja 18 lizdų baltųjų gandrų kolonija. Paukščius galime stebėti per tam specialiai įrengtus žiūronus. Čia driekiasi ir Rambyno regioninio parko pažintinis takas.

Atsisveikinę su Bitėnais, vykime aplankyti vieno svarbiausių Rambyno regioninio parko turtų – Rambyno kalno 9, stūksančio Rambyno miške, prie Nemuno upės, Lietuvos–Rusijos pasienyje. Į kalno viršūnę veda įrengti laiptai, o užlipus apžvalgos aikštelėje atsiveria platus Nemuno vingis ir senojo Tilžės (Sovetsko) miesto vaizdai. Šalia kalno įkurtos ir kapinės 10, kuriose palaidoti žymūs Mažosios Lietuvos žmonės. Šioje istorinėje-mitologinėje Rambyno regioninio parko 11 vietoje baigiame pirmąjį maršrutą po Pagėgių apylinkes. ▪

Rambyno regioninio parko lankytojų centras

VILKYŠKIAI

1 Senoji miestelio dalis

Vilkyškių žemėse gyventojai pradėjo kurtis 1422 m. po Melno taikos, tada Vilkyškių vietovė tapo Mažosios Lietuvos dalimi. Čia atsikėlė nemažai žmonių iš Žemaitijos, todėl, manoma, Vilkyškius įkūrė Vilkijos gyventojai. Anksčiau ir pati gyvenvietė buvo vadinama Vilkijiškiais. Auganti vietovė itin nukentėjo karų su Švedija metu 1600 m., taip pat daug gyvybių atėmė 1624–1628 m. siautęs maras. Tuomet Vilkyškių žemes, Prūsijos valdžiai leidus, įsigijo Ragainės mokesčių surašinėtojas Volfas Michaelis Miul-Kiuncelis, čia įkūręs ir dvarą. Po XVII a. vykusio Prūsijos ir Švedijos karo bei 1709–1711 m. vėl siautėjusio maro į tuščias Vilkyškių sodybas atsikėlė vokiečių kolonistai. Lietuviškos spaudos draudimo laikotarpiu miestelyje buvo uždrausta lietuvių kalba, tačiau per Vilkyškius iš Rytų Prūsijos buvo gabenami lietuviški leidiniai. Miestelis atsigavo Nepriklausomybės metais. 1936 m. pradėjo veikti „Pieno centro" pieninė – dabartinė AB „Vilkyškių pieninė", gaminanti šalyje garsų „Tilžės" sūrį. Vilkyškiai išsaugoję autentišką gatvių struktūrą, aikštės planą, todėl paskelbti urbanistikos paminklu. Senojoje miestelio dalyje stovi ir 1958 m. iš gyvenamojo namo pastatyta Šv. Onos bažnyčia.

Rambyno regioninis parkas

2 Vilkyškių dvaras

Plento Jurbarkas–Mikytai staigus lankstas, prie kelio stovintys mūriniai trobesiai žymi Vilkyškių dvaro vietą. Per čia nuo XVI a. ėjo vieškelis iš Ragainės į Žemaitiją. Jį kirto keliukas, vedantis iš Tilžės Viešvilės link. Šiose vietose XVI a. buvo pastatyta bažnyčia, 1556 m. įkurti užeigos namai. XVII a. čia įsikūrė dvarelis.

Vilkyškių dvaras išsiplėtė valdant Liudvikui Ferdinandui Dresleriui. Jis 1807 m. pradėjo supirkinėti valstiečių ūkius, dvaro palivarkus. 1830 m. Vilkyškių dvarui priklausė 370 ha žemės, kalvė, Kampių palivarkas panemunių pievose ir kt. Dreslerių giminei suteiktas kilmingųjų titulas, prie pavardės pridėtas priedėlis „fon". Tebestovi smuklės pastatas, ties pagrindiniu keliu – raudonų plytų arklidės, o ties keliu į Šereitlaukį – tarnautojų namas. Kitoje kelio į Šereitlaukį pusėje stovi įspūdingas kelių aukštų svirnas, raudonų plytų tvartai. Ant kalvos, už dvaro rūmų, išlikę senojo parko fragmentų.

Vilkyškių evangelikų liuteronų bažnyčia

3 Evangelikų liuteronų bažnyčia

Pirmoji Vilkyškių evangelikų liuteronų bažnyčia iškilo XVI a., tačiau buvo sudeginta. 1771 m. buvo pastatyta nauja šventovė, dabartinę išvaizdą įgavusi po 1896 m. rekonstrukcijos. Bažnyčios išorėje vyrauja neogotikinis stilius, o svarbiausiu akcentu tapo 45 m aukščio bažnyčios bokštas. Vilkyškių bažnyčia stipriai nukentėjo pasaulinių karų metais – buvo nugriautas pastato bokštas, nuniokotas vidus, šventovė paversta sandėliu ir malūnu. Nuo 1996 m. bažnyčia buvo atstatyta, Vokietijos seserų parapija padovanojo altorių su kryžiumi, sakyklą, suolus. Šiuo metu bažnyčioje stovi neogotikinis altorius, langus puošia vitražai, o pamaldų ir čia vykstančių renginių metu skamba 2009 m. dovanoti Detmoldo Martyno Liuterio evangelikų liuteronų bažnyčios vargonai. Dėl geros akustikos Vilkyškių bažnyčia mėgstama ir įvairių žanrų atlikėjų.

Paminklas vilkyškiečiams, žuvusiems Pirmajame pasauliniame kare

4 Paminklas vilkyškiečiams, žuvusiems Pirmajame pasauliniame kare

Pirmajame pasauliniame kare žuvusiems Vilkyškių krašto žmonėms atminti 1920 m. pastatytas paminklas (dabartinėje J. Bobrovskio gatvėje). Sovietmečiu paminklas buvo nuniokotas, o ant jo buvusios granito plokštės su žuvusiųjų pavardėmis sunaikintos. 2002 m. šis mauzoliejaus formos statinys buvo restauruotas, tačiau vilkyškiečių pavardžių nebepavyko atkurti.

5 Paminklas zalcburgiečiams

Vilkyškių centre iškilo paminklas zalcburgiečiams – žmonėms, atvykusiems į šią vietovę po didžiojo maro XVIII a. pradžioje. Paminkle vaizduojamas suklypęs ratas ir jį remiančios sijos simbolizuoja sunkią Zalcburgo žemės gyventojų kelionę į Mažąją Lietuvą. Ant paminklo, kurį 1988 m. sukūrė Šarūnas Arbačiauskas, taip pat pritvirtintos ir granitinės plokštės lietuvių bei vokiečių kalbomis, įamžinančios šį įvykį.

6 Raganų eglė

Tai vienas įspūdingiausių medžių Lietuvoje, nes eglės kamienas 80 cm aukštyje šakojasi net į 17 kitų kamienų (eglė turėjo 18 kamienų, 2007 m. audros metu vienas kamienas nulūžo). Šios žaliaskarės aukštis siekia 32,5 metrus. Žmonės pasakoja, kad eglė taip keistai suaugusi dėl to, kad kadaise pro čia jojęs Napoleonas nupjovęs jos viršūnę. Išskirtinis medis dar vadinamas Raganų šluota. Pasak legendų, kažkada eglėje buvusi raganų buveinė, o viena raganaitė pamilusi jaunuolį ir nespėjusi grįžti namo – jos šluota ėmusi ir sužaliavusi.

Raganų eglė

ŠEREITLAUKIS

7 Šereitlaukio dvarvietė

Šereitlaukio vietovės buvo žinomos nuo XIV a., kai čia kryžiuočiai buvo pastatę pilį. XVI a. Šereitlaukis priklausė Prūsijos kunigaikščio valdomoms žemėms, o nuo 1560 m. minimas ir dvaras su tvenkiniu. Nuo XVIII a. dvarą ėmė valdyti Šionų šeima, kurioje gimė ir žymus Prūsijos veikėjas – Heinrichas Teodoras. 1812 m. dvaras atiteko Tilžės apskrities vadovui Liudvikui Ferdinandui Dresleriui, kurio valdymo metais Šereitlaukis tapo riteriškuoju dvaru. Tuo metu dvaras labai išaugo: buvo pastatyti mūriniai pastatai, atnaujinti rūmai, parkas, pastatyta koplyčia, o į dvarą šeimininkai ir svečiai atvažiuodavo karietomis net 2,5 km ilgio liepų alėja. Šereitlaukyje veikė plytinė, lentpjūvė, amatininkų dirbtuvės. Tuo metu Šereitlaukio dvaras klestėjo, jo savininkai užimdavo aukštus postus Prūsijos valdžioje. Iki šiol dvarvietėje išlikę tik keletas pastatų.

BITĖNAI

8 Martyno Jankaus muziejus

Martynas Jankus (1858–1946) – Mažosios Lietuvos krašto šviesuolis, tautinio sąjūdžio veikėjas, publicistas, vadinamas Mažosios Lietuvos patriarchu. Jo sodyboje 1892 m. buvo įrengta pirmoji spaustuvė Mažojoje Lietuvoje. Apie 1900 m. sodyboje pastatyta žibalu varoma spausdinimo mašina, vėliau – dar kelios. M. Jankaus sodybos spaustuvė veikė iki 1909 m. M. Jankaus muziejus įsikūręs atstatytoje spaustuvėje. Muziejuje galima susipažinti su lietuviškos spaudos ir knygų leidėjo gyvenimu ir veikla, Pagėgių krašto istorija.

ⓘ www.muziejai.lt/pagegiai/m_jankaus_muz.htm

9 Rambyno kalnas

Rambyno kalnas – tai legendomis ir padavimais apipinta ir gausaus turistų būrio kasmet sulaukianti vieta. Pasakojama, kad Rambyno kalną saugojęs pats Perkūnas ir deivė Laima, buvo įkurtas alkakalnis, kalną supo šventasis miškas. Pats kalnas dabar yra 46 m aukščio, tačiau prieš griūtis (XIX a. ir XX a.) jis buvęs dar didesnis. Nuo XIX a. kalnas garsėjo kaip pagoniška dvasia persmelkta švenčių vieta, kurias organizavo Martynas Jankus, Vydūnas, Mažosios Lietuvos draugijos ir lietuvninkai. Rambyno kalnas, stūksantis Rambyno regioniniame parke, paskelbtas kultūros paveldo objektu.

10 Mažosios Lietuvos panteonas

Rambyno kalno papėdėje yra įkurtos gražiai tvarkomos kapinės – Mažosios Lietuvos panteonas. Kapinės vadinamos taip dėl to, kad čia amžinojo poilsio atgulė lietuvių kultūros veikėjas Vydūnas, publicistas Martynas Jankus, žurnalistas Valteris Kristupas Banaitis, visuomenės ir politikos veikėjas Jonas Vanagaitis ir kiti šio krašto šviesuoliai. Prie įėjimo į kapines puikuojasi metaliniai vartai su Vydūno žodžiais: „Spindulys esmi dalis šviesos“, taip pat aplinką puošia Juliaus Balčiausko želdiniai, ant kai kurių kapų iš karpomų eglučių suformuoti antkapiai.

11 Rambyno regioninis parkas

1992 m. įkurtas Rambyno regioninis parkas siekiant išsaugoti Nemuno žemupio kraštovaizdį, gamtinę ekosistemą ir kultūros paveldo vertybes. Parko plotas – 4 811 ha. Parko teritorijoje esančiuose aštuoniuose draustiniuose saugomos didžiausios parko vertybės: Nemuno slėnio kraštovaizdis, užliejamos pievos, Rambyno kalnas, Bitėnų ir Bardėnų kaimai, Vilkyškių kalvagūbrio ketera, Šereitlaukio dvaro aplinka, Vilkyškių miestelio senoji dalis.

Pagėgiai: tarp Rusnės ir Gėgės

Panemunė-Būbliškė-Pagėgiai-Šilgaliai

Pagėgių savivaldybės herbas

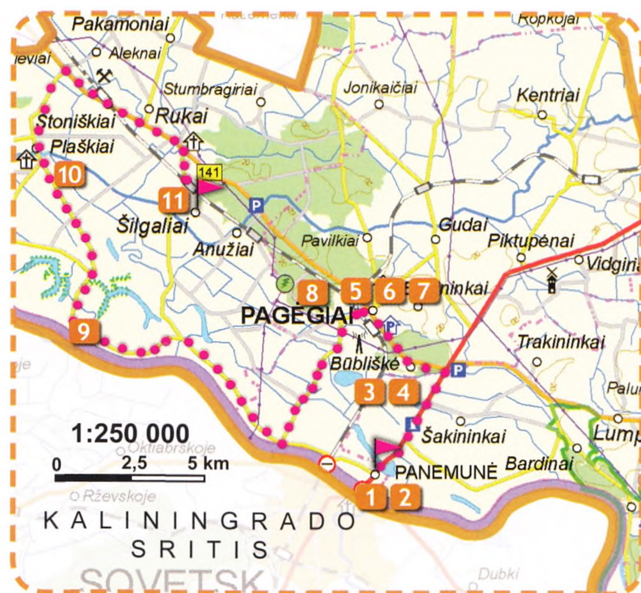

	46 km		3 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	11		✓		✓		✓

Pirmasis maršrutas, besidriekiantis Nemuno kilpa, baigiasi Rambyno miške, prie didingojo Rambyno kalno. Netoliese vingiuoja 141 kelias, kuriuo nesunkiai pasieksime kitas įdomios Pagėgių krašto vietoves. Pakeliui į Pagėgių miestą užsukime į Panemunę ir Būbliškę.

Panemunės miestas pasiekiamas iš 141 kelio pasukus kairėn į A12 magistralę. Vietovė tarsi nusagstyta nedidelių ežerėlių, vingiuojančių upelių. Pasienyje su Kaliningrado sritimi veikia Panemunės pasienio kontrolės punktas 1, o per Nemuną į buvusį Tilžės miestą (Sovetską) nutiestas 416,3 m ilgio Karalienės Luizos tiltas 2. 2002–2003 m. jis buvo restauruotas, 2010 m. šalia įrengta prieplauka.

A12 magistrale judėdami Pagėgių miesto link privažiuosime sankryžą su 141 keliu. Pasukę kairėn ir pavažiavę apie 500 m, dar kartą sukime kairėn ir miško keliu pavažiavę dar apie 400 m pasieksime Būbliškės piliakalnį 3. Jį supa tankus medžių parkas, kuriame auga apie 31 m aukščio bukas, šalia driekiasi dvi liepų alėjos. Tai buvusio Būbliškės dvaro parkas, kartu su išlikusiu įspūdingu raudonų plytų svirnu, menantis buvusio dvaro didybę. Būbliškės dvarvietė 4 paskelbta kultūros paveldo objektu.

141 keliu pervažiavę Mikytų mišką už maždaug 2 km pasieksime savivaldybės centrą – Pagėgių miestą 5. Pagėgiai pirmą kartą paminėti 1281 m. arba 1307 m. Miestas ėmė augti tik apie 1850 m., kai buvo nutiestas plentas Klaipėda–Tilžė. 1875 m. geležinkeliu į Pagėgius atvyko ir pirmasis garvežys (iš Tilžės į Klaipėdą). 1932 m. Pagėgiuose pastatytos dvi šventovės 6: evangelikų liuteronų maldos namai ir Šv. Kryžiaus (katalikų) bažnyčia.

Kai Klaipėdos kraštas buvo padalytas į tris dalis, Pagėgiai pradėjo kurtis dar sparčiau: ėmė kilti namai, padidinta geležinkelio stotis, įrengtos kareivinės, prekių sandėliai, miestą garsino čia vykstantys turgūs, arklių prekyba. Atskirtam nuo Lietuvos Klaipėdos kraštui priklausęs miestas išsiskiria unikalios architektūros pastatais, projektuotais dailininko ir architekto Adomo Brako. Tai Vilniaus g. 17 stovintis buvęs banko pastatas ir buvusi Kristijono Donelaičio gimnazija 7 (Vilniaus g. 46).

2 km į vakarus nuo miesto, Pagėgių miške stovi memorialinis paminklas, ženklinantis Antrojo pasaulinio karo metais čia veikusią koncentracijos stovyklą 8.

Visa vietovė, besitęsianti dešiniajame Nemuno krante nuo Pagėgių iki Gėgės įtekėjimo į Rusnės upę, laikoma potvynių karalyste, nes čia kasmet yra užliejamos pievos ir senvagės. Nuo Senrusnės ir Sennemunės ežerų, Nemuno upės vandenys, toliau pasieniu tekantys iki Rusnės miestelio, vadinami Rusnės upe 9. Ties Gėgės upe įsikūręs Plaškių kaimas, dar vadinamas pievininkų krašto 10 sostine.

Pasigėrėkime šiuo unikaliu kraštovaizdžiu ir toliau pro Pagėgių mišką, 141 keliu, keliaukime į Šilgalių kaimą. Jis – už 9 km nuo Pagėgių. Šilgaliai garsėja išlikusia dvaro sodyba 11, kurioje tiek anksčiau, tiek dabar veikia žirgynas. Apsilankę dvaro sodyboje įsikūrusiame „Nemuno“ žirgyne turėsime galimybę pajodinėti žirgais, pasivažinėti puošnia karieta ar daugiau sužinoti apie veislinius trakėnų žirgus. Didžiausiame Lietuvos žirgyne, garsėjančiame sportiniais žirgais, baigiame kelionę Pagėgių apylinkėse. ▪

! Įprasti pavasariniai potvyniai Pagėgių ir Šilutės savivaldybėse kyla kovo-balandžio mėnesiais. Tačiau pastaraisiais metais upės patvinsta ir viduržiemį.

Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazijos pastatas

PANEMUNĖ

1 Pasienio muitinės postas

Panemunės muitinės postas įsikūręs Lietuvos ir Kaliningrado srities pasienyje. Pasienis imtas stiprinti carinės Rusijos laikais, nes kontrabanda vyko ir su vokiečiais, ir su Prūsija, taip pat lietuviškos spaudos draudimo laikotarpiu 1864–1904 m., kai čia ėjo knygnešių kelias. XIX a. pab. pasienis buvo stiprinamas trimis punktais. Pirmoji linija buvo saugoma stipriausiai: kas 3 km buvo stebėjimo bokšteliai, pasieniečiai buvo ginkluoti, patruliuodavo ant žirgų. Antroji linija išsidėsčiusi 2 km nuo sienos, o trečioji, įsikūrusi 5–7 km nuo sienos, buvo slaptų pasienio pareigūnų posto vieta.

2 Karalienės Luizos tiltas

1807 m. liepos 7 d. ties Tilže, specialiame paviljone, įrengtame ant plausto Nemune, Prancūzijos imperatorius Napoleonas pasirašė Tilžės taikos sutartį su Rusijos caru Aleksandru I ir Prūsijos karaliumi Frydrichu Vilhelmu III. Didingas karalienės Luizos tiltas per Nemuną buvo atidarytas 1907 m. spalio 18 d., minint Tilžės taikos 100 metų sukaktį. Iškilmingame atidaryme dalyvavo pats Prūsijos princas Frydrichas su žmona. Šia proga buvo išleistas ir specialus medalis. Įspūdingas tiltas buvo Prūsijos miesto simbolis, todėl pavadintas Prūsijos karalienės Luizos garbei. Tiltas priminė triumfo arką, buvo puoštas Rytų Prūsijos herbu ir karalienės Luizos bareljefu. Per Antrąjį pasaulinį karą tiltas buvo naudojamas kaip pasienio punktas, vėliau pro jį važinėdavę tramvajai. 1944 m. tiltas buvo susprogdintas, todėl atstatytasis statinys dabar yra visai kitoks, nei Prūsijos gyvavimo laikais.

BŪBLIŠKĖ

3 Būbliškės piliakalnis

Būbliškės piliakalnis dar senovėje buvo žinomas ir kitais vardais – Pagėgių arba Birštoniškių. Ant šio piliakalnio yra įrengta aikštelė, supiltas pylimas, iškastas gynybinis griovys. Spėjama, kad ant šio kalno galėjusi stovėti ir skalvių pilis, saugojusi šventąjį Rambyno kalną. Būbliškės piliakalnis datuojamas I tūkst., buvo naudojamas dar ir XIII a. Šiuo metu piliakalnis – kultūros paveldo objektas – apaugęs medžiais ir krūmais. Vakarinėje piliakalnio papėdėje auga apie 200 metų senumo bukas, kurio apimtis yra apie 4 m, o aukštis – 31 m.

4 Būbliškės dvarvietė

Netoli Pagėgių miesto yra išlikę Būbliškės dvaro sodybos fragmentų. Pats dvaras su plačiomis pievomis buvo žinomas nuo 1566 m., kai jį valdė G. Kotzeris, įkūręs čia ir avides. Būbliškės dvaras netgi turėjo Magdeburgo teises. Vėliau dvaras buvo žinomas kaip stambus avių ūkis, o 1736 m. dvaras tapo valstybiniu palivarku. Pro pat dvarą ėjo pagrindiniai keliai į Tilžę ir Klaipėdą, šalia dvaro stovėjo vandens malūnas, buvo įrengti tvenkiniai, nuostabą kėlė ir čia pat esantis Nemuno slėnis. 1824 m. dvarą įsigijo Liudvikas fon Sandenas, suteikęs šiam dvarui riteriškąjį statusą, o dvarą valdant Šlenterio giminei jis tapo svarbia Tilžės vadovo rezidencija. Sodybai tapus bajoriškuoju dvaru šalia Būbliškės buvo nutiesta ir geležinkelio linija. Visą savo didingumą dvaras prarado sovietmečiu. Iš dvaro pastatų likęs svirnas, darbininkų namas, dvaro parkas.

PAGĖGIAI

5 Senoji miesto dalis

Pagėgiai mena XIII–XIV a. laikus, tačiau pati vietovė suklestėjo tik XIX a., kai pro čia buvo nutiestas plentas ir geležinkelio linija į Rytų Prūsiją. 1902 m. siaurojo geležinkelio linija jungė Pagėgius su Smalininkais, vėliau buvo nutiestas ir trečiasis geležinkelio ruožas. Tarpukariu (1923 m.) Pagėgiams suteiktas miesto statusas, pradėjo kilti namai, nutiestos naujos gatvės, atsirado muitinė, prekių sandėliai, vyko turgūs. Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui ir Vokietijai okupavus Klaipėdos kraštą, Mažosios Lietuvos miestas sunyko.

Pagėgių evangelikų liuteronų bažnyčia

Pagal A. Brako projektą 1923 m. buvo pastatytas Pagėgių tautinis Lietuvos bankas. Nuo 1926 m. kurį laiką banko pastato antrajame aukšte veikė lietuviška progimnazija. Dabar čia yra įsikūręs policijos komisariatas.

6 Pagėgių bažnyčios

1932 m. Pagėgiuose pastyti pirmieji kuklūs evangelikų liuteronų maldos namai, 1933 m. šie maldos namai pašventi, vėliau bažnyčia pertvarkyta, pristatytas bokštas. 1946 m. apskrities valdžia bažnyčioje įrengė grūdų sandėlį, vėliau – kino teatrą. 1989 m. evangelikų liuteronų parapija atgavo bažnyčią, ji pradėta atstatinėti. 2001 m. bažnyčia vėl pašventinta.

Pagėgių mieste stovi ir Šv. Kryžiaus (katalikų) bažnyčia. Katalikų šventovė Pagėgiuose pastatyta 1932 m. Sovietinė valdžia pastatą nugriovė ir pastatė gaisrinę. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę nuspręsta atkurti bažnyčią gaisrinėje. 1996 m. pastatyta bažnyčia, 1997 m. – pašventinta.

7 K. Donelaičio gimnazijos pastatas

1926 m. Pagėgiuose buvo įsteigta lietuviška progimnazija, įsikūrusi banko pastato antrajame aukšte. Progimnazijai suteiktas Kristijono Donelaičio vardas ir gimnazijos statusas. Lietuvos prezidento Antano Smetonos iniciatyva buvo pradėtas statyti naujas puošnus gimnazijos pastatas, kuriam projektą rengė žymus Mažosios Lietuvos dailininkas A. Brakas ir architektas M. Maksvytis. Mūriniai triaukščiai gimnazijos rūmai iškilo 1932 m. Čia tarpukariu mokėsi būsimieji rašytojai Henrikas Nagys, Algimantas Mackus. 1939 m. gimnazija buvo uždaryta, 1950 m. – pervadinta A. Mackaus gimnazija ir įsikūrė naujose patalpose. O buvusiame gimnazijos pastate buvo įsteigti vaikų globos namai.

8 Buvusi koncentracijos stovykla

Antrasis pasaulis karas sustabdė Pagėgių miesto augimą ir klestėjimą, kai vokiečių kariuomenė atskyrė nuo Lietuvos Klaipėdos kraštą. Tuo metu Pagėgių miške buvo įkurta Buchenvaldui priklausiusi koncentracijos stovykla „Offlager-53“, kurioje buvo laikomi karo belaisviai. Šioje iki 1943 m. veikusioje stovykloje buvo nužudyti arba nuo bado ir šalčio mirė apie 10 tūkst. karo belaisvių. Ši koncentracijos stovykla buvo 36 ha ploto, aptverta spygliuota tvora. Buvusios „Offlager-53“

Paminklas „Offlager-53" (graviūra pagal S. Krasausko grafikos darbą „Amžinai gyvi")

vietoje 1977 m. skulptorius Steponas Šarapovas ir architektas Gediminas Baravykas sukūrė memorialinį kompleksą žuvusioms aukoms atminti, tačiau jis buvo nuniokotas. 2005 m. ant sunaikinto paminklo iškilo karo belaisvių atminimą įamžinantis statinys su išgraviruotu Stasio Krasausko darbu „Amžinai gyvi".

RUSNĖS PRIEIGOS

9 Rusnės upė

Rusnė – Nemuno upės žemupys, tekanti Mažojoje Lietuvoje, Lietuvos bei Kaliningrado srities pasienyje. Rusnė prasideda Pagėgių apylinkėse, Senosios Rusnės ornitologiniame draustinyje. Tai viena labiausiai patvinstančių upių – pavasarinių potvynių metu vanduo Rusnėje pakyla apie 6 m, apsemiamos ne tik pievos, bet ir kaimai. Rusnė teka 35 km Lietuvos–Rusijos pasieniu, kol ties Rusnės sala (Šilutės r. sav.) išsiskiria į Atmatos ir Skirvytės upes.

Nemuno užliejamosios pievos

10 Nemuno užliejamosios pievos

Mažojoje Lietuvoje, ties Pagėgiais, teka upė Gėgė. Vingiuodama per šio krašto vietoves, galiausiai Gėgė įteka į Rusnę. Didelių potvynių metu Gėgės upę užlieja Nemuno vanduo. Pati upė tekėdama viename krante palieka užtvindomą žemupį, o kitame – aukštą šlaitą, nuo kurio galime matyti potvynio užliejamas pievas ir vandens sroves. Šis senųjų pievininkų kraštas tęsiasi apie 25 km ir dėl užliejamo vandens yra vienas vešliausių ir puikiausių žolynų bei ganyklų Mažojoje Lietuvoje.

Šilgalių dvaro rūmai

ŠILGALIAI

11 Šilgalių dvaras

Šilgalių kaime galima pamatyti buvusią dvaro sodybą. Šilgalių dvaras buvo žinomas nuo 1669 metų, jo savininkai dažnai keisdavosi. Nuo XIX a. apie 100 metų dvaras priklausė Habedankų šeimai, čia veikė ir žirgynas. Iki šių dienų buvusioje dvaro sodyboje galima išvysti rūmus, raudonų plytų tvartus, kitus pastatus, parko fragmentus.

Šilgalių dvare yra įsikūręs vieną seniausių sportinių žirgų veislių – trakėnus – auginantis „Nemuno" žirgynas. Šis žirgynas Prūsijos teritorijoje buvo įkurtas 1732 m. ir veikė iki 1945 m. – tuo metu žirgynas buvo uždarytas, o žirgai išgabenti į Rusiją. Vandens užliejamos pievos ir geros ganyklos Pagėgių krašte buvo puiki vieta 1966 m. vėl grįžti žirgynui ir pradėti veisti trakėnų veislės žirgus. Nuo 2000 m. įkurta trakėnų žirgų augintojų asociacija. Žirgyno manieže vyksta tarptautiniai žirgų vertinimai. Žirgyne auginami ir Šveicarijoje išvestos Simentalių veislės mėsiniai galvijai.

Šilutės kraštas

Žemaičių Naumiestis-Šilutė-Rusnė-Uostadvaris-Aukštumala-Minija-Ventė-Kintai-Švėkšna

Šilutės rajono savivaldybės herbas

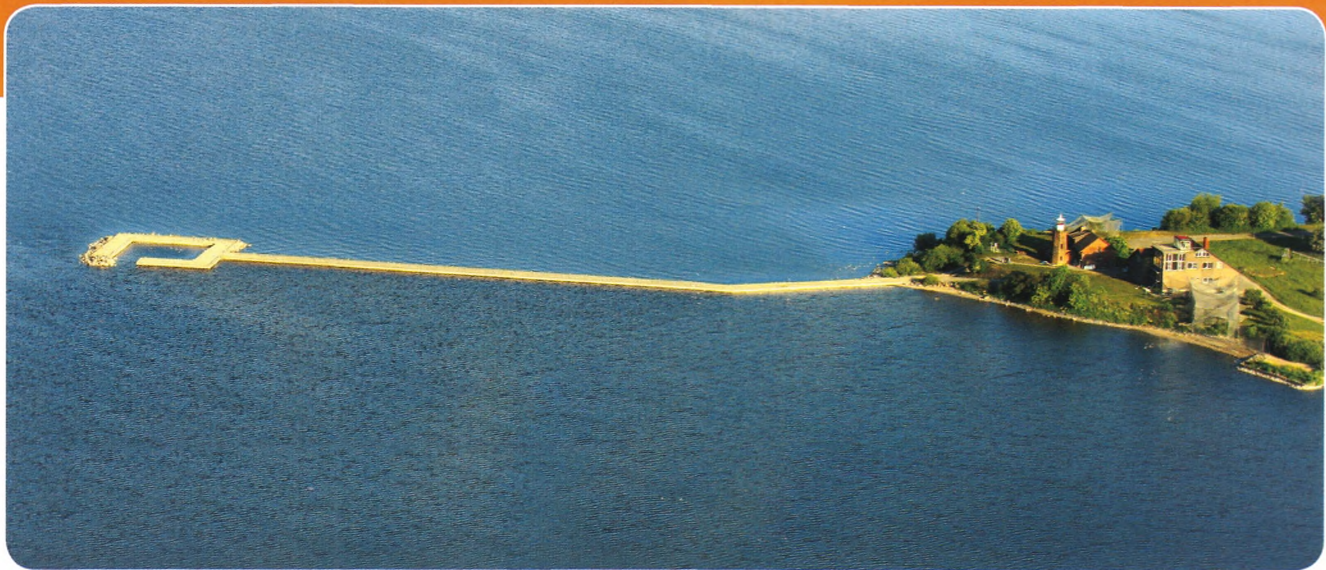

	139 km		10 km		✓		✓
	8 val.		✓		✓		✓
	21		✓		✓		✓

Vienas gražiausių mūsų šalies kampelių – Mažojoje Lietuvoje plytintis Pamario kraštas, vadinamas vandenų rojumi. Dėl išskirtinės geografinės padėties, unikalaus kraštovaizdžio ir savitų miestelių bei kaimelių šis kraštas sulaukia daug keliautojų visais metų laikais. Kas nėra girdėjęs apie pavasarinius potvynius, užliejančius plačias pievas ir kelius, pavasarį ir rudenį pro čia migruojančius būrius paukščių ar apie žiemos malonumą žvejams – poledines žūkles Kuršių mariose? Upių upelių išraižytas kraštas plyti Šilutės rajone, ribodamasis su Kaliningrado sritimi, Kuršių marių vandenimis ir pajūrio kraštu – Klaipėda.

Neišdildomų įspūdžių paliksianti kelionė prasideda Žemaičių Naumiestyje 1 – sename Žemaitijos miestelyje (vietovė pirmą kartą paminėta 1650 m.). Beveik miestelio centre stūksantis piliakalnis rodo, kad žmonės čia gyvenę jau I tūkstantmetyje. S. Dariaus ir S. Girėno g. 3 stovi medinė Žemaičių Naumiesčio bažnyčia 2. Ji pašventinta Šv. arkangelo Mykolo titulu, taip pagerbiant jos statytoją – miestelio valdytoją Mykolą Ronikerį. Neišvykime neuždėję pėdos ant akmenimis grįstos aikštės, nenuėję prie Žemaičių Naumiesčio tvenkinio ar senojo malūno.

Už 15 km važiuodami 165 keliu pasiekiame Šilutę 3 – Mažosios Lietuvos regiono centrą, kuris kaip gyvenvietė pradėjusi kurtis nuo XVI a. pradžios. Šioje vietovėje, vadinamoje Šilokarčema, kadaise stovėjusi labai populiari smuklė, kurioje rinkdavęsi amatininkai, pirkliai ir žvejai. Žuvininkyste garsėjančiame mieste aplankykime Lietuvininkų g. 4, tarp buvusios senosios smuklės ir miesto turgaus aikštės, stovintį Šilutės dvarą 4. Juo nuo XIX a. pab. rūpinosi Šilutės krašto visuomenės veikėjas Hugo Šojus. Praėję dvarą ir turgaus aikštę Lietuvininkų g. 21 išvysime didingą šventovę – evangelikų liuteronų bažnyčią 5. XX a. pr. statyta bažnyčia paskelbta kultūros paveldo objektu.

Ventės ragas

Viena gražiausių Šilutės krašto vietų – Rusnės, Atmatos ir Skirvytės upių atskirta sala, išraižyta upelių upeliukų ir ežerėlių. Važiuodami iš Šilutės 206 keliu už maždaug 9 km pasieksime Rusnės miestelį 6, į kurį galime patekti tik vienu keliu – tiltu per Atmatos upę. Rusnėje aplankykime etnografinę žvejo sodybą-muziejų 7 (Skirvytėlės g. 8). Rusnės sala yra Nemuno deltos regioniniame parke, kuris taip pat apima Ventės ragą, Krokų lanką, Aukštumalos pelkę. Saloje, prie Rusnės tvenkinio, tyvuliuoja nedidelis Dumblio ežeras, kurio pakrantėje susiformavusi žemiausia Lietuvos vieta 8. Netoliese – Uostadvario vandens kėlimo stotis 9 ir švyturys 10.

Per tiltą grįžkime į 206 kelią ir ties Šilute sukime į 4217 kelią. Juo keliausime į kitą vandens karalystę, kur susiformavusi Krokų lankos lagūna, vingiuoja upė Minija, telkšo Kintų tvenkinys, o ties Ventės ragu banguoja Kuršių marios. Sustokime Aukštumaloje 11, Aukštumalės telmologiniame draustinyje. Čia, senosios kūlgrindos vietoje, įrengtas pažintinis takas, vedantis per unikalų gamtos turtą – pelkes. 4217 keliu vykime toliau Kuršių marių link, kur įkurtas Minijos ichtiologinis draustinis. Apvažiuosime Krokų lanką ir pervažiavę tvenkinį suksime kairėn (į 4228 kelią). Už 5 km pasieksime Minijos (Mingės) kaimą 12, vadinamą Lietuvos Venecija. Tai abipus Minijos upės krantų įsikūręs kaimelis, todėl kita vietovės dalis pasiekiama plaukiant per Miniją valtele. Sename žvejų kaimelyje būtinai paragausime ir tikros kuršiškos žuvienės!

Kita ypatinga vieta – pačiame pusiasalio smaigalyje, Kuršių marių apsuptyje, esantis Ventės ragas. Ten, kur dangus susilieja su marių vandenimis, tarsi ant pasaulio krašto stovi Ventės rago švyturys 13. Laiptais užlipę į jo viršūnę – apžvalgos aikštelę – pamatysime kvapą gniaužiantį vandenų platybių vaizdą. Ventės rage išvysime ir vieną paslaptingiausių gamtos

ŽEMAIČIŲ NAUMIESTIS

1 Senoji miestelio dalis

Žemaičių Naumiestis nuo senų laikų garsėjo turgumis, kurie buvo rengiami turgaus aikštėje, išlikusioje iki šių dienų. Tai beveik pusės kilometro netaisyklingo trikampio formos teritorija. Aikštė grįsta akmenimis, apstatyta mūriniais pastatais ir trobesiais. Joje stovi Dominyko Markvaldo 1928 m. sukurtas paminklas Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečio proga. Miestelyje gyvenę daug žydų, tai liudija išlikusi didelė 1816 m. pastatyta sinagoga, kuri dabar pagal paskirtį nebenaudojama. Žemaičių Naumiesčio kapinės suskirstytos į kelias dalis: evangelikų, katalikų, stačiatikių ir naująsias. Naumiestiečių rankomis 1990 m. pastatytas memorialas tėvynės kančioms atminti – paminklas, apraizgytas spygliuota viela, šalia nutiesti simboliniai geležinkelio bėgiai.

Žemaičių Naumiesčio miestelio aikštė

Šilutės kraštas

2 Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia

Žemaičių Naumiesčio Šv. arkangelo Mykolo bažnyčią 1782 m. ant aukštos kalvos pastatė Mykolas Ronikeris, o 1790 m. šventovė buvo konsekruota. Bažnyčia – medinė, suręsta iš eglinių rąstų, kryžminio plano, liaudies architektūros formų, turi ir baroko bruožų. Keturias stogo viršūnes puošia meistrų darbo kryžiai. Jų ornamentikoje vyrauja spinduliai, tulpių žiedai, žvaigždutės, mėnulio pjautuvas. Bažnyčios sienos iš vidaus paliktos neapkaltos, tik nudažytos. Interjere dominuoja trys masyvūs neobarokiniai altoriai, yra vertingų religinių paveikslų, skulptūrų. Šalia bažnyčios stovi XIX a. statytas medinis koplytstulpis, varpinė.

ŠILUTĖ

3 Šilutės centras ir aikštė

Šilutės miestas susikūrė tik 1910 m. prie Šilokarčemos vietovės prijungus ir kitus kaimus. Miestą puošia daug kultūros paveldo objektų, kurių dauguma stovi Lietuvininkų gatvėje: tai ir autentišką išvaizdą išlaikęs Hugo Šojaus dvaras, teismas ir kalėjimas, XX a. pr. statytas paštas ir gaisrinė, uostas, geležinkelio stotis. Taip pat čia stovi 1926 m. pastatyta evangelikų liuteronų šventovė, puošta freskomis. Puikuojasi 1996 m. atstatytas paminklas rašytojui Hermanui Zudermanui (skulpt. E. Šmidtas Kestneris). Prie dvaro – 2001 m. Eriko Daugulio sukurtas paminklas dvarininkui Hugo Šojui. Šilutė garsėja ir čia auginamomis japoniškomis magnolijomis, kurias pirmasis čia 1933–1934 m. atvežė burmistras Martynas Redveikis.

Senoji Šilutės turgaus aikštė – senosios Šilokarčemos simbolis – kaip manoma, susiformavusi po smuklės įkūrimo 1511 metais. Čia susirinkdavę pirkliai ir amatininkai lėmė ir turgaviečių bei prekyviečių atsiradimą, galiausiai Šilutės turgaus aikštė buvo viena žinomiausių prekybos vietų krašto reiškinių – paukščių migraciją. Rudens mėnesiais pro šią vietą praskrenda apie 3 mln. sparnuočių, kurių dalis sustoja pakrantėse pailsėti ir vėl tęsia savo kelionę. Ventės rage įkurtoje ornitologijos stotyje 14 paukščiai yra žieduojami: jiems „suteikiamas pasas“, iš kurio matyti, kur paukštis žiemoja, kokiu greičiu skrenda, kiek metų gyvena. Kasmet tūkstančiai keliautojų apsilanko šioje vandens ir paukščių karalijoje.

Kuršių marių pakrante grįžkime atgal apie 10 km ir pasieksime Kintus 15, apsuptus ošiančio Kintų miško. Čia įkurtas Kintų botaninis draustinis. Kintų miško pakraštyje, už girininkijos namo, žaliuoja didžiausia Lietuvoje tuja, siekianti 17 m aukštį. Kintus garsina ir vienas seniausių miestelio pastatų – 1705 m. statyta mokykla. XIX a. joje mokytojavo lietuvių rašytojas, filosofas, kultūros veikėjas Vilhelmas Storosta-Vydūnas 16. Pačiame miestelio centre stovi kultūros centro pastatas, pavadintas Vydūno vardu. Jame galima susipažinti ne tik su rašytojo kūryba, bet ir su Pamario krašto istorija.

Paskutinė kelionės vieta – už 30 km nuo Kintų įsikūręs Švėkšnos miestelis. Stabtelėkime prie Saugų malūno 17, stovinčio kryžkelėje, kurioje susikerta 141 ir 193 keliai.

Iš Saugų vykime rytų kryptimi. Važiuojančius mus lydės miškų vaizdai, Veiviržio kraštovaizdžio draustinyje tekanti Ašvos upė. Švėkšna 18 – jau ne Klaipėdos krašto, o Žemaitijos miestelis. Ji garsėja išlikusia senojo miestelio struktūra, įspūdinga dvaro sodyba 19, išsidėsčiusia Parko g. Iki šių dienų išliko grafų Pliaterių parkas su vartais, „Genovaitės“ vardu vadinami rūmai ir per 10 pastatų, taip pat saulės laikrodis, vandens malūnas, tvenkiniai. Visoje miestelio panoramoje išsiskiria įspūdinga Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia 20 (Bažnyčios g. 1). Jos bokštų aukštis siekia net 75 m aukščio! Raudonų plytų šventovė puošni ne tik išore – jos interjere sukaupta daug vertingų meno kūrinių. Iš Švėkšnos patogu vykti namų link ar aplankyti vieną Pliaterių valdą – Vilkėnų dvarą 21, kuris įsikūręs vos už 1 km į pietus nuo Švėkšnos. Čia ir baigsime mūsų kelionę. ▪

Miesto turgaus aikštė Šilutėje

te. Iki pat Antrojo pasaulinio karo Šilutė buvo minima kaip svarbiausias regioninis prekybos centras, kuriame turgūs vykdavo ilgiau nei savaitę. Miesto istorinė dalis paskelbta urbanistikos paminklu.

4 Šilutės dvaras

Šilutės dvaras 1721 m. buvo įkurtas seniausioje vietovės dalyje. Šilokarčemos vardu žinomas dvaras pradžioje buvo valstybinis, o 1752 m. jį įsigijo Kristofas Fridrichas Radkė, jo giminė dvarą valdė apie 150 metų. 1819 m. buvo pastatyti naujieji dvaro sodybos pastatai (laikomi seniausiais Šilutėje). Apie 1,4 tūkst. ha ploto dvaras buvo viena stambiausių valdų to meto Mažojoje Lietuvoje, 1889 m. perėjo Hugo Šojui. Naujasis savininkas pertvarkė dvaro sodybą: žemė buvo padalyta į sklypus, išdygo nauji ūkiniai pastatai, atnaujinti dvaro rūmai. Naujasis dvarininkas šalia dvaro įkūrė angliškojo tipo parką, kuriame buvo iškasti tvenkiniai, nutiesti takai ir augo apie 150 rūšių augalų. H. Šojus buvo žymus visuomenės veikėjas, užėmė aukštus postus Prūsijos valdžioje, priklausė Botanikos, Antropologijos, Šeimų geneologijos, Tilžės lietuvių literatūrinės, Karaliaučiaus gamtos ir ekonomikos, Įsruties senovės ir Karaliaučiaus „Prūsijos“ bei kitoms draugijoms. Todėl dvare ne kartą lankėsi Vokietijos princas Joachimas, Lietuvos prezidentai Kazys Grinius, Antanas Smetona, visuomenės veikėjas dr. Jonas Basanavičius ir kt. Čia H. Šojus sukaupė turtingą biblioteką, įkūrė krašto muziejų, rūpinosi ir Šilutės miesto klestėjimu.

Šilutės dvaro rūmai

5 Evangelikų liuteronų bažnyčia

Evangelikų liuteronų šventovė Šilutėje iškilo Hugo Šojaus iniciatyva 1926 m. Viena gražiausių Mažosios Lietuvos šventovių iš tolo spindi savo kvadratiniu bokštu su puošnia smaile ir įtaisytais laikrodžių ciferblatais. Modernių neogotikinių formų bažnyčia įspūdinga savo raudonų čerpių stogu, smailiaarkiais langais, portalais, bareljefais ir Kristaus Karaliaus vitražu. Viduje altoriaus pusę nuo bažnyčios skiria triumfo arka, įrengtas ąžuolinis altorius, sakykla, krikštykla, vargonų prospektas. Sienos ir skliautai ištapyti freskomis su Biblijos siužetais, o įspūdingiausias bažnyčios vidaus akcentas – didysis altoriaus skliautas, kuriame yra Kūrėjo atvaizdas, 104 žmonių paveikslai (reformacijos pradininkų, dailininkų, poetų, filosofų atvaizdai).

Šilutės evangelikų liuteronų bažnyčia

RUSNĖ

6 Senoji miestelio dalis

Rusnė – gražus Mažosios Lietuvos miestelis, įsikūręs saloje, Rusnės, Skirvytės ir Atmatos upių apsuptyje, todėl vienintelis kelias į šią vietovę – per tiltą. Dabartinio tilto, kurio ilgis 332 m, atidarymo iškilmės įvyko 1974 metais. Rusnės vietovė buvo žinoma nuo XIII amžiaus. XIX a. Rusnės miestelis garsėjo kaip žvejų uostas, lietuviškos spaudos draudimo laikotarpiu Rusnėje buvo įkurtos spaustuvės, veikė knygrišykla, biblioteka. Dar ir dabar istorinėje Rusnės miestelio dalyje, paskelbtoje urbanistikos paminklu, galima išvysti etnografines sodybėles (kultūros paveldo objektus), kurios senovėje sudarė gatvinį kaimelį, taip pat kultūros paveldo objektu paskelbtas žydų bendruomenės kapines, įrengtas 1869–1870 metais.

7 Žvejo etnografinė sodyba

1997 m. įkurta etnografinė sodyba-muziejus vaizduoja tradicinę XIX–XX a. pr. žvejo sodybą. Ją sudaro trys pastatai: gyvenamasis namas, tvartas su daržine ir malkinė. Pastatai buvo rekonstruoti stengiantis išsaugoti jų autentiškumą. Muziejus supažindina su senolių lietuvninkų kasdieniu gyvenimu, puoselėja gamtosaugos idėjas. Muziejus įkurtas V. ir K. Banių šeimos rūpesčiu, pagerbiant paskutinę sodybos gyventoją – Martą Druskutę.

8 Dumblio ežeras - žemiausia vieta Lietuvoje

Rusnės sala gali didžiuotis ir unikaliu geografiniu reiškiniu: šioje žvejų sostinėje telkšo Dumblio ežeras, kurio pakrantė, geografų teigimu, yra žemiausia Lietuvos vieta. Čia žemės paviršius siekia 1,3 m žemiau jūros lygio. Tai vienintelė vieta Lietuvoje, kurios teritorija yra užlieta vandens ir yra žemiau jūros lygio. Kiekvienas čia apsilankęs išvys medinį stogastulpį, kuris ženklina šią geografinę vietą.

UOSTADVARIS

9 Vandens kėlimo stotis

Rusnė bei aplinkinės gyvenvietės nuolat kentėdavo nuo dažnų Nemuno vandenų potvynių. 1907 m., apsaugoti Rusnės ir aplinkinius gyventojus nuo šios gamtos stichijos, Uostadvario kaimelyje buvo pastatyta vandens kėlimo stotis, kuri išsiurbdavo vandenį iš apsemtų plotų. Anksčiau apsisaugoti nuo potvynių buvo įrengti pylimai, tačiau to nepakako. Ši stotis yra išlikusi iki šių dienų – restauruotame statinyje įrengtas mažas muziejus, galime išvysti ir senąjį garo variklį, kuris veikdavo stotyje.

10 Uostadvario švyturys

Prie Minijos žiočių dar ir dabar tebestovintis Uostadvario švyturys – kultūros paveldo objektas, pastatytas 1873–1876 metais. Tai plytinis, briaunotų formų švyturio bokštas, į kurio apžvalgos aikštelę viršuje veda įviji laiptai. Dabar 18 m aukščio švyturys nebenaudojamas. Šalia bokšto stovi ir liaudies architektūros stiliaus senasis prižiūrėtojo namas.

AUKŠTUMALA

11 Aukštumalos pažintinis takas

Nemuno deltos regioniniame parke, Aukštumalės telmologiniame draustinyje, yra įkurtas Aukštumalos pažintinis takas, lankytojus supažindinantis su saugomomis pelkėmis ir jų kraštovaizdžiu. Pažintinis takas yra labai įdomus – jis driekiasi buvusia kūlgrinda ir yra sudarytas iš 11 stotelių. Eidami senąja kūlgrinda išvysime aukštapelkes, ežerėlius, pelkingus miškus. Pažintinis takas atskleidžia pelkių grožį ir jų prieglobstyje gyvuojančias retas augalų ir gyvūnų rūšis, kurių keletas įtrauktos į Lietuvos raudonąją knygą. Geriausia pažintiniu taku keliauti gegužės–birželio mėnesiais.

Uostadvaris iš paukščio skrydžio

MINIJA

12 Mingės (Minijos) kaimas

Tai nepaprastas, vandens apsuptyje esantis senasis kaimelis, išlaikęs autentišką struktūrą, žvejų namelius ir sodybėles. Įdomu tai, kad šiame kaimelyje tiltų nėra – vietiniai Minijos upe plaukioja valtimis. Pati gyvenvietė buvo žinoma nuo 1540 m., o XIX a. pr. jau ėmė augti ir plėstis. Dabartinis kaimas susiformavo iki XX a. pr., kai pradėjo plėtotis žvejyba ir žuvies prekyba Nemuno vandenimis. Minijos kaimelis buvo apsuptas pačių žuvingiausių vandenų, todėl ši vietovė tapo viena svarbiausių žvejų susibūrimo vietų. Mingė – vienos gatvės žvejų kaimelis su 19 autentiškų sodybėlių, išsidėsčiusių Minijos upės pakrantėje, – paskelbtas urbanistikos paminklu.

Minijos uostas

VENTĖ

13 Ventės rago švyturys

Ventės pusiasalis – įstabus gamtos kampelis, apsuptas Kuršių marių vandenų. Pačiame pusiasalio pakraštyje, Ventės rage, stovi švyturys. Medinis statinys iškilo 1837 m., jame pasiklydusiems laivams švietė alyva kūrenama lempa. Dabartinis raudonų plytų švyturys statytas 1852 m. Į 11 m aukščio bokštą galima įlipti geležiniais, ornamentais puoštais laiptas. Švyturys paskelbtas kultūros paveldo objektu.

Ventės rago švyturys

14 Ornitologijos stotis

Ventės rage įkurta paukščių žiedavimo stotis leidžia stebėti vieną unikaliausių gyvūnijos reiškinių – paukščių migraciją. Čia, kur tolumoje susilieja horizontas, paukščių stebėti susirenka ne tik tūkstančiai smalsuolių, bet ir ornitologai iš Lietuvos ir užsienio šalių. Ventės ragas – tai vienas geriausių paukščių stebėjimo punktų Europoje, nes pro čia driekiasi pagrindinis paukščių migracijos kelias. Ši nepaprasta vieta buvo atrasta paukščių žieduotojo Miko Posingio, o ornitologijos stotis Ventės rage atidaryta 1929 m. gamtininko prof. Tado Ivanausko iniciatyva. Čia paukščiai yra gaudomi ir žieduojami, kasmet taip paženklinama apie 70 tūkst. sparnuočių. Stotyje taip pat įrengta muziejaus ekspozicija, supažindinanti su paukščių žiedavimu ir migracija. Ventės ragas – žinoma ne tik kaip ornitologijos stotis. Kadaise šioje vietoje stovėjusi milžiniška Vinderburgo (Vėjų) pilis, kuri buvo tvirta kryžiuočių gynybos tvirtovė kovose su lietuviais. Čia taip pat stovėjo ir bažnyčia, bet marių vandenų bangos ir siautusios audros pamažu nugriovė apleistus statinius.

KINTAI

15 Kintai ir didžioji tuja

Kintai – tai senoji žvejų gyvenvietė šalia Nemuno deltos regioninio parko, Kuršių marių pakrantėje. Gyvenvietė pradėjo augti XVI a. sunykus Ventės piliai. Po Žalgirio mūšio ir 1422 m. pasirašytos Melno taikos nebenaudojami pilies ir bažnyčios pastatai iro, todėl XVII a. pr. gyventojai liekanas pervežė į Kintus ir panaudojo statydami evangelikų liuteronų bažnyčią.

Įkurtas Kintų botaninis draustinis saugo unikalų gamtos turtą, garsinantį Kintus, – aukščiausią Lietuvoje ir antrą pagal aukštį tują Europoje. Didžioji tuja yra 17 metrų aukščio, o kamieno skersmuo – apie 88 cm.

16 Vydūnas ir Kintai

XVIII a. Kintuose statyta mokykla priklausė bažnyčiai. Manoma, kad 1774–1775 m. mokyklos pastatas buvo perstatytas. Dabartinės mokyklos pagrindinis pastatas yra išlaikęs autentišką XVIII a. išvaizdą. Bėgant metams mokykloje daugėjo mokinių, buvo kuriamos naujos klasės. Ši mokykla garsi ir tuo, kad joje 1888–1892 m. mokytoju dirbo ir filosofas Vydūnas.

Kintuose nuo 1994 m. pradėjo veikti Vydūno kultūros centras, supažindinantis su didžiu lietuvių kultūros veikėju – rašytoju ir filosofu Vilhelmu Storosta-Vydūnu (1868–1953). Čia eksponuojami jo asmeniniai daiktai, nuotraukos, leidiniai. Taip pat muziejus saugo tiek su

Viešbutis-restoranas „Šturmų švyturys" Kintų seniūnijoje

Kintų krašto, tiek Mažosios Lietuvos istorija susijusius eksponatus. Kultūros centre dažnai vyksta parodos, kameriniai renginiai, o vasaromis – dailininkų plenerai.

ⓘ www.muziejai.lt/silute/Vyduno_kulturos_centras.htm

SAUGOS

17 Saugų malūnas-lentpjūvė

Saugų malūnas-lentpjūvė buvo pastatytas 1908 m. Visa jo įranga traukiniu buvo atvežta iš Vokietijos. Malūne veikė garo variklis, kurį apie 1936 m. pakeitė dyzelinis. Malūnas-lentpjūvė su autentiška technologine įranga paskelbtas kultūros paveldo objektu.

ŠVĖKŠNA

18 Senoji miestelio dalis

Švėkšnos miestelis, įsikūręs prie Švėkšnalės ir Šalnos upių, pradėtas minėti nuo 1509 m. Turgaus teises Švėkšna gavo 1664 m. Miestelio suklestėjimas tiesiogiai susijęs su grafų Pliaterių gimine. Jų valdymo metu buvo pastatytas mūrinis dviejų arkų pėsčiųjų tiltas, jungiantis šventorių su Pliaterių rūmais ir parku. XIX a. pab. miestelyje aktyviai veikė knygnešiai.

Senoji miestelio dalis – urbanistikos paminklas. Išlikęs XVII a. pr. linijinis gatvių išdėstymas. Mieste išlikusi 1926 m. statyta mūrinė sinagoga, 1850 m. statyta kapinių koplyčia, Vilkėno gatvėje – 1912 m. sukurta Šv. Florijono skulptūra (V. Jakševičius).

19 Švėkšnos dvaras

Švėkšnos dvaras – vienas gražiausių visoje Žemaitijoje. Rašytiniuose šaltiniuose jis pradėtas minėti XV a. antrojoje pusėje, tuo metu priklausęs Kęsgailoms. XVII a. dvare veikė stiklo gamykla, popieriaus dirbtuvė. Dabartinius dvaro rūmus 1880 m. pastatė grafas Adomas Pliateris ir žmonos garbei pavadino „Genovaite". Taip pat įrengė parką, tvenkinius, pastatė malūną. Dvaro rūmuose buvo daug vertingų meno kūrinių, paveikslų,

Švėkšnos dvaro rūmai – vila „Genovaitė"

biblioteka. 1940 m. sovietų okupantai sudegino biblioteką, išvežė meno vertybes. Dalis meno kūrinių pateko į Telšių muziejų. Dabar dvaro sodyba priklauso Felicijai Laimei Broel-Pliaterienei, kurios dėka dvaras atgimsta.

Dvaro parko puošmena – apie 18 m aukščio ir 70 cm skersmens reliktinis Kinijos ir Japonijos dviskiautis ginkmedis. Pagrindinėje alėjoje stovi ir šokančiomis bei grojančiomis skulptūromis išpuoštas saulės laikrodis, Dianos skulptūra, dekoratyvinė vaza. Neseniai atstatyta parko mūro stulpelių tvora, Švč. Mergelės Marijos skulptūra, „Laisvės angelas", apžvalgos aikštelės baliustrada.

Švėkšnos Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

20 Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia

Pirmoji bažnyčia pradėta minėti nuo 1509 m. Vietoj jos nauja bažnyčia iškilo 1742 m., šiai sumenkus 1804 m. buvo pastatyta kita. Dabartinė dvibokštė, raudonų plytų neogotikinė bažnyčia pastatyta 1900–1905 m. Ją fundavo Švėkšnos grafai Adomas ir Aleksandras Pliateriai. Viename iš bažnyčios bokštų sumontuotas grafo Jurgio Pliaterio dovanotas keturių ciferblatų laikrodis. Šventovės vitražus sukūrė Vladislovas Pšibitnevskis. Puošniausias – didysis bažnyčios altorius, pagamintas Purgerio fabrike Tirolyje. Jį kartu su sakykla Austrijoje nupirkęs ir bažnyčiai padovanojęs Aleksandras Pliateris. Altoriuje įkomponuota skulptūrinė grupė, vaizduojanti Švč. Trejybę.

Šventorių supa neogotikinio stiliaus tvora su įrengtomis Kryžiaus kelio stotimis. Išskirtinis šventorių ir dvaro parką jungiantis tiltelis – vienintelis toks Lietuvoje, pavaizduotas ir Švėkšnos herbe.

Švėkšnos kapinėse yra granito plokštėmis dengtas Pliaterių šeimos mauzoliejus.

VILKĖNAS

21 Vilkėno dvaras

Vilkėno kaime įsikūręs Vilkėno dvaras pirmą kartą paminėtas 1695 m. Nuo 1820 m. dvarą valdė garsi Broel-Pliaterių giminė. 1843 m. buvo užtvenktas Švėkšnalės upelis, pastatytas didelis malūnas. 1880 m. grafo Aleksandro ir jo žmonos Marijos rūpesčiu pradėtas kurti gražus parkas. 1897 m. buvo pastatyti dvaro rūmai su belvederiu. XX a. pr. dvaras garsėjo kaip pats įspūdingiausias Švėkšnos apylinkėse. 1940 m. dvaras buvo nacionalizuotas, po Antrojo pasaulinio karo čia pradėjo veikti vaikų namai, vėliau dvaras priklausė Šilutės gamyklai. 1993 m. dvarą paveldėjo grafienė Felicija Laimė Broel-Pliaterienė. Jos rūpesčiu 2007–2008 m. vyko dvaro rekonstravimo darbai.

Skulptūros „Rebeka" kopija Vilkėno dvaro parke

Klaipėdos miestas

Senamiestis-Danė-Liepų g.-Herkaus Manto g.-Rumpiškės dvaras-Gedminų dvaras

Klaipėdos miesto savivaldybės herbas

	10 km		8 km		✓		
	6 val.		✓				✓
	14		✓				✓

Lietuvos uostamiestis - Klaipėda, vokiečių laikais dar vadintas Memeliu, - vienas gražiausių miestų mūsų šalyje, kurį puošia išskirtinės architektūros pastatai, įdomus miesto planas, netikėtai randamos skulptūros, beribė žaluma ir netoliese krantus skalaujanti Baltijos jūra.

Pažintį su vieninteliu Lietuvos uostamiesčiu pradėkime nuo vieno gražiausių mūsų šalyje - Klaipėdos - senamiesčio. Atvykime į senamiesčio širdimi vadinamą Teatro aikštę 1, kuri plyti šalia Danės upės. Į šią senąją aikštę susilieja Teatro, Turgaus ir Sukilėlių gatvės. Čia išvysime trykštantį fontaną su „Anikės" - basakojės mergaitės - skulptūra. Pasivaikščiokime aikštės prieigose: čia pamatysite fachverko stiliaus pastatų, nedidelių gatvelių ir skulptūrų. Jos nuo keliautojų slepiasi visur: želdynuose, ant namų sienų, stogų ir krantinėje.

Jei Pilies gatve judėsime Danės upės link, perėję tiltą, kairėje pusėje, pasieksime Smiltynės perkėlą (Danės g. 1), keliančią per Kuršių marias į Kuršių neriją (žr. 404 p.). O jei pasiliksime šiame Danės krante, dešinėje pusėje išvysime Pilies uostą 2 su originaliu sukamu tilteliu, senąją piliavietę ir galėsime apsilankyti Pilies muziejuje (Pilies g. 4).

Aplankykime ir kitą - Mažosios Lietuvos istorijos - muziejų, kuris įsikūręs Didžiojoje Vandens g. 6. Jį pasieksime grįždami į senamiestį 3 Daržų, Aukštąja gatvėmis. Mažosios Lietuvos istorijos muziejus 4 - didžiausias Klaipėdos krašte, todėl daug sužinosime apie šio miesto ir krašto istoriją. Išeikime į Tiltų g. ir judėkime šiaurės kryptimi. Nepriėję Danės upės, sukime į Turgaus gatvę, kuri tęsiasi nuo Teatro aikštės. Jos pabaigoje atsiveria gražiausias gynybinio komplekso - Jono kalnelio 5 - vaizdas. Tai trijų dalių bastionų įtvirtinimų kompleksas, iš visų pusių supamas vandens.

Keliaukime į naujamiestį, kurį pasieksime eidami Tiltų gatve per žymųjį Biržos tiltą 6 į kitą Danės krantą (H. Manto g.). 1948 m. statytas (2007 m. atnaujintas) tiltas yra pakeliamas, kai per jį Danės upe plaukia laivai. Danės pakrantėje išvysime ir Klaipėdos miesto simbolį - laivą „Meridianą" 7, kuris Danėje „ilsisi" jau nuo 1969 m. Buvusiame mokomajame burlaivyje dabar veikia restoranas.

Eikime nuo tilto besidriekiančia H. Manto gatve. Priėjus žiedą pasukime į dešinę ir atsidursime Liepų gatvėje. Čia, nr. 12, stovi puošnūs rūmai - Laikrodžių muziejus 8, kuriame išvysime įvairių laikotarpių laikrodžių kolekcijų. Šalia stovi įspūdingi raudonų plytų rūmai - tai senasis paštas su kariliono bokštu 9 (nr. 16). Iš bokšto skambinama varpų muzika gali pasimėgauti kiekvienas, būnantis mieste savaitgaliais vidurdienį.

Grįžkime į H. Manto g. ir eikime ja šiaurės kryptimi. Prie H. Manto g. 7 namo pasukime į kairę ir atsidursime M. Mažvydo alėjoje 10 - vienoje gražiausių pėsčiųjų alėjų mieste. Čia išvysime ne tik žaliuojančius želdinius, įrengtus suolelius, bet ir įdomią berniuko - Klaipėdiečio - skulptūrėlę. Grįždami galime užkilti į Klaipėdos dangoraižių komplekso terasą 11, kur papietausime stebėdami nuostabią uostamiesčio panoramą.

Danės upė Klaipėdoje Jūros šventės metu

Toliau galime keliauti automobiliu. H. Manto g. 84 išvysime buvusį kareivinių kompleksą 12 (dabar - Klaipėdos universitetas), raudonų plytų architektūra išsiskiriantį visame naujamiestyje.

Iš H. Manto g. pro autobusų stotį vykime Priestočio g. iki Šilutės pl. pradžios, kol pasieksime Paryžiaus Komunos gatvę. Šioje gatvėje (nr. 12) stovi Rumpiškės dvaro rūmai 13, garsėjantys turtingu ir stilingai įrengtu interjeru. Buvusiame dvare įsikūrusi Klaipėdos Adomo Brako dailės mokykla. Aplankykime ir kitą mieste stovintį buvusį bajorų dvarą - vienus gražiausių dvaro rūmų Klaipėdoje. Iš Paryžiaus Komunos g. judėkime Šilutės plentu tiesiai (pro Baltijos pr. ir Vilniaus pl. žiedą), kol pasieksime dešinėje pusėje esančią Statybininkų gatvę. Čia, nr. 2, stovintis senasis Gedminų dvaras 14 išsiskiria didingumu, šalia tebežaliuojančiu parku (vadinamu Draugystės parku) su tvenkiniu ir dviračių taku. Buvusiame dvare įsikūrusi Eduardo Balsio menų gimnazija. Kelionę ir užbaikime miesto pietuose. ▪

1 Teatro aikštė

Vienas lankomiausių objektų Klaipėdoje - Teatro aikštė, mėgstama tiek klaipėdiškių, tiek čia suvažiuojančių svečių. Šioje aikštėje vyksta įvairūs koncertai, tarptautinis džiazo festivalis, garsioji Jūros šventė.

Jau XVII a. aikštė buvo žinoma kaip keliaujančiųjų teatrų pasirodymų vieta, veikė turgus, kuris su kitomis prekyvietėmis sudarė ilgą ir gana plačią turgavietę, kurioje šurmuliuodavo prekybininkai, vykdavo atrakcionai. Aikštės pavadinimas - neatsitiktinis: aikštėje 8 numeriu pažymėtas pastatas - Klaipėdos dramos teatras. Dabartiniai neoklasicistiniai rūmai pastatyti 1857 m. vietoj 1854 m. gaisro sudeginto pastato. Miesto teatro pradžia laikomi 1775 metai. 1939 m., iš karto po krašto aneksijos, Klaipėdoje lankęsis Adolfas Hitleris iš teatro balkono sakė kalbą susirinkusiai miniai.

Teatro aikštę puošia 1912 m. statytas fontanas su basakojės mergaitės skulptūra. Ši statula vaizduoja Anikę - garsaus Klaipėdoje gyvenusio poeto Simono Dacho meilės dainos heroję. Romantikos dvasia alsuojanti bronzinė mergaitės figūra - personažas iš dainos „Taravos Anikė", kurios melodiją dar ir dabar skambina Miuncheno rotušės varpai. Meilės daina virtęs eilėraštis dainuojamas ir Vokietijoje, Austrijoje, Šveicarijoje.

Klaipėdos miestas

Klaipėdos senamiestis

2 Pilies uostas

Klaipėdos pilies uostas – tai vienintelė uostamiesčio vieta, kurioje gali prisišvartuoti pramoginiai laivai. Nuo 2010 m. uostas buvo praplėstas ir rekonstruotas, įrengti transporteriai pakelti ir nuleisti jachtoms. Tais pačiais metais, gegužę, surengta ir pirmoji Pilies uosto regata, kuri jau tapo tradicine. Ties Danės žiotimis išlikę pilies rūmų įtvirtinimų fragmentų, kurie čia buvo statyti XVIII a. Šie plytiniai įtvirtinimai dar mena 1253 m. medinę pilį – Memelburgą, kryžiuočių pilį, apie kurią ėmė augti miestas. Pilies kompleksas stovėjo iki pat XIX a., kol sunyko ir buvo nugriautas. Restauruotoje teritorijoje įrengtas Pilies muziejus, supažindinantis su Klaipėdos miesto istorija. Autentiškose XVI–XVIII a. galerijose galime išvysti archeologinių radinių, rekonstruotų XVII a. kostiumų, XVII a. pabaigos Klaipėdos miesto ir pilies maketą bei kitų įdomybių.

ⓘ www.mlimuziejus.lt

Klaipėdos pilies uosto tiltelis

3 Senamiesčio „voratinklis"

Įstabus Klaipėdos senamiestis – urbanistikos paminklas – stebinantis išskirtine pastatų architektūra, vokiečių laikų palikimu. Senamiesčio gatvelėse dominuoja vokiečiams būdingas fachverko stilius. Daugelis tokių pastatų su kiemais stovi tarp Turgaus aikštės ir Didžiosios Vandens gatvės. Šis architektūrinis stilius susiformavo XVII–XIX a., kai Klaipėdoje suklestėjo prekyba, buvo statomi ūkinės paskirties pastatai. Vienas gražiausių tokio stiliaus pavyzdžių – autentiškas pastatas, buvęs sandėlis, stovintis Daržų gatvėje (dabar – Meno dirbtuvės). 1854 m. mieste kilęs gaisras nuniokojo dalį gražiosios architektūros, po jo namus imta statyti jau ne medinius, o mūrinius. Žavi ir Klaipėdos gatvelės, kurios susiformavusios labai taisyklingai – beveik visos jos susikerta stačiuoju kampu.

4 Mažosios Lietuvos istorijos muziejus

Didžiausias muziejus Klaipėdos krašte – Mažosios Lietuvos istorijos muziejus – įsikūręs XVIII a. pab. pastatytame name, kuris yra vienas seniausių senamiestyje. Muziejus pradėjo veikti 1924 m., o laikui bėgant – plėtėsi ir kaupė vis daugiau eksponatų. Apsilankę muziejuje išvysime per 90 tūkst. eksponatų, kurie papasakos apie krašto priešistorę, Vokiečių ordino užkariavimus, Klaipėdos kraštą ir miestą tiek XX a. pr., tiek po Vokietijos aneksijos. Senieji kartografiniai žemėlapiai tarsi leis pakeliauti po Prūsiją ir Mažąją Lietuvą, o eksponuojami senieji drabužiai, baldai ir buities reikmenys – pabuvoti praeityje. Gausi ir numizmatikos kolekcija, supažindinanti su senaisiais pinigais nuo pirmųjų eros metų iki XX amžiaus. Saugomi ir du lobiai su XVII–XVIII a. monetomis. Muziejus rengia įvairius teminius užsiėmimus, vykdo ekspedicijas, tyrimus, organizuoja renginius.

ⓘ www.mlimuziejus.lt

Mažosios Lietuvos istorijos muziejus

5 Jono kalnelis

Jono kalnelis – tai ištisas bastionų įtvirtinimas, kurį dabar sudaro trys atskiros dalys. 1627–1629 m. inžinieriaus Kristijono Roze iniciatyva Klaipėdos miestas imtas juosti gynybiniais įtvirtinimais – 3,5 m bastionais ir pylimais, kurie buvo laikomi karališkosiomis tvirtovėmis. Sudėtinga įtvirtinimų sistema baigta tik XVIII a., iš kitos pusės miestą saugojo ir Danės upė, todėl į saugomą Klaipėdą buvo galima patekti tik per Tilto, Kūlio arba Malūnų vartus. Didelę svarbą šie bastionai turėjo ir per rusų–švedų karą, taip pat Septynmečio karo metu. Vėliau šie gynybiniai kompleksai prarado savo svarbą, todėl dabar yra išlikę ne visi buvę įtvirtinimai. 1994–1997 m. vyko jų restauracija, kuriai vadovavo Vytautas Šliogeris. Ryškiausiai iš viso bastionų komplekso išlikusi Galderno ir Purmarko bastionų dalis su žymiu apsauginiu grioviu ir šalia esančiu pastatu – ravelinu.

6 Biržos tiltas

Pakeliamasis Biržos tiltas, einantis per Danę ir jungiantis dabartinio miesto senamiestį ir naujamiestį, XVII a. buvo medinis. Pro jį plaukdavę laivai turėdavo susimokėti tilto pakėlimo mokestį. 1877–1879 m. vietoje medinio buvo pastatytas metalinis tiltas, tačiau Antrojo pasaulinio karo metu jis susprogdintas. 1948 m. iškilo dabartinis statinys, kurį puošia ir vieningos Lietuvos simbolis – Arkos paminklas (aut. A. Sakalauskas, 2003). Dabar šis iki 2007 m. rekonstruotas tiltas – kultūros paveldo objektas. Pavadinimą statinys gavo nuo čia stovėjusio biržos pastato, į kurį būdavo atplukdomos prekės iš visos Europos. Prie Biržos tilto puikuojasi metrologinė kolona, nuo 1889 m. rodydavusi geografinius, temperatūros duomenis. Kolona atstatyta Klaipėdos 750-ojo jubiliejaus proga.

7 Laivas „Meridianas“

Vienas iš Klaipėdos miesto simbolių – burinis laivas „Meridianas“, puošiantis Danės kairįjį krantą. Dabar prišvartuotame laive veikia restoranas. Laivas buvo pastatytas 1948 m. Suomijoje kaip šios šalies prievolės rinkliava Sovietų Sąjungai po Antrojo pasaulinio karo. Iki 1967 m. jis priklausė Klaipėdos jūreivystės mokyklai ir buvo skirtas mokomiesiems tikslams – juo mokėsi buriuoti daug žymių Lietuvos jūrininkų. 1969 m. „Meridianas“ buvo atplukdytas į dabartinę savo vietą.

8 Laikrodžių muziejus

Liepų gatvėje stovi 1984 m. įkurtas Laikrodžių muziejus, kuriame saugoma viena didžiausių Europoje laikrodžių kolekcijų. Aplankę muziejų, galėsime pasigrožėti senaisiais laikrodžiais, pamatyti įdomiuosius saulės, vandens, smėlio ar net ugnies laikrodžių mechanizmus. Muziejuje galime išvysti ir baroko, renesanso, rokoko, klasicizmo bei moderno stiliaus laikrodžių, kurie pritaikyti skirtinguose interjeruose. Muziejaus kiemelyje puikuojasi parkas, stebinantis didingais saulės laikrodžių mechanizmais. Pats muziejaus pastatas buvo statytas XIX a., jame kūrėsi Klaipėdos pirklių rezidencija. Šis pastatas, primenantis rūmus, išsiskiria savo puošnumu – moterų skulptūromis, priekyje suformuotomis keturiomis kolonomis. Nuo seniausių

Klaipėdos miestas

Laikrodžių muziejaus kiemelis

laikų iki šiol muziejuje surinkti laikrodžiai atskleidžia konstrukcijų, mechanizmų raidą: išvysime pačius moderniausius kvantinius ir kvarcinius laikrodžius, tiek pačius primityviausius laikrodžius-kalendorius.

ⓘ www.muziejai.lt/klaipeda/Laikrodziu_muziejus.htm

9 Senasis paštas

Klaipėdos pašto rūmų kompleksas buvo įkurtas 1893 m. spalį. Jį sudaro pagrindinis dviaukštis pastatas su mansardomis ir du priestatai. Pastatų kompleksas labai įspūdingas – raudonų plytų fasadas derinamas su žalios spalvos dekoru karnizuose, frontonuose ir stogų viršūnėse. Žavi ir neogotikos stilius, išreikštas įdomiomis laiptuotomis formomis, smailiaarkėmis angomis, įvairiais kitais dekoro elementais. Pašto rūmus puošia ir drožinėtos durys su geležinėmis grotelėmis, taip pat pastatus jungianti tvora su stulpais ir įspūdingas pašto salės vidus. Senojo pašto bokšte įrengtas karilionas – keturių varpų rinkinys, mušantis miestui valandas. Pirmieji tokie varpai Europoje atsirado dar viduramžiais, o juos liejo vienuoliai.

10 Martyno Mažvydo alėja

Nuo 2007 m. daugiau nei metus truko Klaipėdos miesto Martyno Mažvydo alėjos rekonstrukcija, kuriai vadovavo architektas Vytautas Paulionis. 370 metrų besitęsianti alėja – vienintelė pėsčiųjų alėja Klaipėdoje – išklota plytelėmis ir granito plokštėmis, pažymėti ir iki Antrojo pasaulinio karo čia buvę gatvelių kontūrai. Alėją puošia medžiai, krūmai, įdomūs granitiniai suoleliai. Puikuojasi ir bronzinė berniuko figūrėlė su Klaipėdos miesto herbu. Šią apie 45 cm skulptūrėlę – vadinamą Klaipėdiečiu – sukūrė skulptorius Svajūnas Jurkus ir architektas Vytautas Paulionis 2008 metais.

11 Klaipėdos dangoraižių kompleksas „K+D“

Klaipėdos miesto centre iškilę du 20 aukštų dangoraižiai, sujungti dviejų aukštų komerciniu pramogų centru. Pirmasis dangoraižio pastatas savo forma primena K raidę, kuri simbolizuoja Klaipėdos miesto vardą. Šis pastatas skirtas komercinei veiklai, taip pat jame įsikūręs restoranas ir konferencijų salė. Ant stogo įrengta stiklinė terasa, leidžianti pasigėrėti uostamiesčio vaizdais net iš 70 m aukščio. Atsiveria nepakartojama panorama į Kuršių marias, Baltijos jūrą, uosto vartus ir senamiestį. Antrasis pastatas yra D raidės formos ir simbolizuoja Danės upės vardą. Šiame dangoraižyje įrengti gyvenamieji apartamentai.

Panorama nuo dangoraižio terasos

Klaipėdos universiteto pastatas H. Manto gatvėje

12 Klaipėdos universitetas

Vienas gražiausių Klaipėdos miesto kompleksų – tai neogotikiniai universiteto pastatai, raudonų plytų fasadu išsiskiriantys iš visos naujamiesčio panoramos. 1904–1907 m. pastatytas kompleksas buvo naudojamas kaip kareivinės – čia buvo pastatai kareiviams, vadams, įrengta maža koplytėlė, valgyklos, ginklų sandėliai. Beveik pusę amžiaus naudoti kariniams tikslams, šie pastatai išsiskiria puošnumu – laiptuotais kontraforsais, arkiniais stilizuotais langais, balto tinko dekoru. Klaipėdos universitetas – jauniausias Lietuvoje, duris atvėręs 1991 m. sausio 1 d. Universiteto pastatai tarsi sudaro miestelį (23,6 ha). Čia stovi šeši pastatai – kultūros paveldo objektai.

13 Rumpiškės dvaras

Pietinėje Klaipėdos dalyje galime išvysti stovinčius Rumpiškės dvaro reprezentacinius rūmus, kuriuose nuo 2006 m. yra įsikūrusi Adomo Brako dailės mokykla. Išlikę dvaro rūmai – klasicizmo stiliaus vienaaukštis pastatas su pastogėmis, jame galima aptikti ir moderno bei jugendo stiliaus bruožų. Didesnis dėmesys buvo skirtas dvaro interjerui – ypač stilingas vestibiulis, puošnūs laiptai, lubos, spalvoto parketo grindys. Šis dvaras kūrėsi nuo 1646 m., 1715 m. dvaro sodybą įsigijo pirklys Michaelis Rumpas. Jo valdymo metu dvaras išgyveno savo „aukso amžių". XVIII a. vykęs Septynmetis karas nuniokojo dvaro pastatus, kurie buvo atstatyti savininko Johano Gabrieliaus Kolbės, tačiau nėra duomenų, ar dvaro sodyba atkurta tokia, kokia buvo iki sugriovimo. Paskutinioji dvaro savininkė buvo Margareta Ana Frentzel-John, o 1923 m. Rumpiškės dvaras atiteko Klaipėdos miestui.

14 Gedminų dvaras

Miesto pietuose puikuojasi ir kitas – Gedminų – dvaras, žinomas nuo 1500 m. ir turėjęs tris savininkus. 1779 m. dvaras priklausė Gotlibui fon Gregorskiui, o nuo 1851 m. – C. F. Gubai. Jo valdymo metu iš dvaro Karaliaus Vilhelmo kanalu buvo plukdoma mediena, pradėjo veikti žirgų veisimo stotis, atidaryta pradinė mokykla. Taip dvaras tapo klestinčia ir prestižine sodyba, politiniu ir visuomeninio gyvenimo centru. Dvare šeimininkaujant Džeimsui Gubai, čia lankėsi gubernatorius Vytautas Gylys su žmona. 1978 m. dvaras tapo Eduardo Balsio menų gimnazija, tebeveikiančia iki šiol.

Gedminų dvaro rūmai

Klaipėdos rajono savivaldybės herbas

	58 km		4 km		✓		–
	5 val.		✓		✓		✓
	15		✓		✓		✓

Retas kuris keliautojas, skubėdamas išvysti banguojančią Baltijos jūrą ar Kuršių marias, neužmiršta ir kitų Klaipėdos rajono miestelių. O jie – be galo įdomūs, saviti, pasakojantys net dviejų Lietuvos regionų – Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos – istoriją.

Savo kelionę pradėkime Gargžduose, Klaipėdos rajono savivaldybės centre, kuris įsikūręs netoli A1 magistralės (Kaunas–Klaipėda). Pirmą kartą Gargždai paminėti 1253 m. Didžiausią klestėjimo laikotarpį miestas pasiekė XIX a., kai atsidūrė pasienyje. Istorinių pastatų išliko nedaug, nes miestą sugriovė Antrojo pasaulinio karo banga.

Šalia Gargždų tekančios Minijos upės įkurtas Minijos ichtiologinis draustinis. Tilto g. 1 išvysime įspūdingą Šv. arkangelo Mykolo bažnyčią **1**. Su bokštu jos aukštis siekia net 53 m! Vertinga yra ne tik bažnyčia, bet ir koplytėlės, išlikę XIX a. šventoriaus tvoros fragmentai, senieji kryžiai. Netoli Gargždų bažnyčios puikuojasi ir miesto parkas **2** – populiariausia vietos gyventojų poilsio vieta. Jį pasieksime iš Minijos skersgatvio. Pasivaikščiokime bajorų laikus menančiame parke, nueikime prie Minijos upės – parkas įsikūręs jos pakrantėje.

Pervažiuokime tiltą per Minijos upę ir 228 keliu kirskime A1 magistralę. Nuo čia 166 keliu pasieksime Vėžaičius, supamus Vėžaičių tvenkinio ir Gerdaujės upės. Pravažiavę dešinėje stovinčius baltus dvaro vartus, miestelio centre (Gargždų g. 23) išvysime Vėžaičių Šv. Kazimiero bažnyčią **3**. Tai vienas seniausių Žemaitijos medinės sakralinės architektūros statinių. Samališkės g. judėdami A1 magistralės link, dešinėje

žr. 403 p.

1:250 000

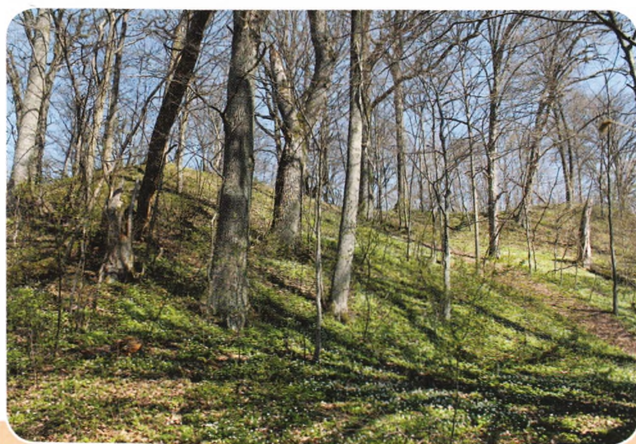
Vėžaičių dvaro arklidės

pusėje, prie Skinijos upelio, išvysime Vėžaičių dvaro pastatus 4. Tai grafų Volmerių palikimas, pasitinkantis mus dar vieneriais dvaro vartais.

Kirskime A1 magistralę ir 2213 keliu judėkime pietryčių kryptimi apie 16 km į Veiviržėnus 5. Čia subėga Upitos, Veiviržo, Šalpės ir Šlūžmės upės, todėl pasimėgaukime įdomiu miestelio kraštovaizdžiu. Pasivaikščiokime senosiomis gatvelėmis, aplankykime Sodų g. stovinčią senąją sodybą, Laisvės g. (prie pagrindinio kelio) besiglaudžiančią Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčią 6. Joje saugoma daug vertingų meno kūrinių. Pervažiuokime Veiviržo upę, sukime dešinėn į Vilkių g. ir dešinėje pusėje išvysime Veiviržėnų piliakalnį 7. Jį pasieksime nuo gatvės lauko keliuku pavažiavę apie 400 m.

Iš Veiviržėnų traukime 2202 keliu į vakarus, iki Priekulės. Pravažiavę miškų masyvus, vingiuojančias upes, stabtelėkime Agluonėnuose 8. Agluonėnai gar-

Veiviržėnų piliakalnis

GARGŽDAI

1 Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia

Apie 1534–1540 m. karalienė Bona parėmė pirmosios medinės katalikų bažnyčios statybą. Kai miestelį ėmė valdyti Radvilos, reformacijos šalininkai, bažnyčia buvo uždaryta ir pamažu sunyko. Senosios vietoje buvo pastatyta nauja bažnyčia, kuri sudegė per 1786 m. miestelio gaisrą. 1791 m. iškilo nauja medinė bažnyčia (pašventinta 1749 m.). 1840 m. bažnyčios šventoriuje buvo pastatyta neoklasicizmo stiliaus mūrinė koplyčia su rūsiu-mauzoliejumi, o apie 1842 m. – akmeninė varpinė. Dabartinė Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia pastatyta 1990 m. (archit. V. Lučinskas), pašventinta po dvejų metų. Šventovė – postmodernistinio stiliaus, bokšto viršuje pritvirtintas Australijos lietuvių dovanotas laikrodis.

2 Gargždų miesto parkas

Gargždų miesto vakaruose puikuojasi parkas, kurį XIX a. pirmojoje pusėje ant Minijos upės šlaito įkūrė baronai Rėnės. XX a. vid. parkas buvo rekonstruotas ir išplėstas. Prie pagrindinio įėjimo į parką auga du šimtamečiai ąžuolai. Seniausiems miesto parko medžiams jau daugiau nei 200 metų. Senojoje parko dalyje auga paprastieji skroblai ir baltosios tuopos, mažalapės ir didžialapės liepos, paprastasis kaštonas, klevas ir kiti medžiai. Naujoji parko dalis leidžiasi į vaizdingą Minijos slėnį, kur vasarą vyksta daug kultūrinių renginių.

VĖŽAIČIAI

3 Šv. Kazimiero bažnyčia

Vėžaičių Šv. Kazimiero bažnyčią 1784 m. padedamas liaudies meistrų pastatė ir įrengė grafas Kazimieras Volmeris. Jo sūnus Leonardas iš Vilniaus pargabeno vargonus, įrengė penkis baroko stiliumi dekoruotus altorius. Bažnyčios interjere išlikę vertingų sakralinio meno kūrinių. Varpinėje kabo 1816 m. žalvarinis Šv. Jono Nepomuko varpas. Leonardo sūnus Eduardas Volmeris pastatė neogotikinę šeimos koplyčią iš raudonų plytų, kurioje buvo palaidotos kelios Volmerių kartos. Vėliau, kai koplyčia buvo nugriauta, Volmerių palaikai perkelti į Vėžaičių kapines. 2007 m. bažnyčia buvo paskelbta diecezine Šv. Kazimiero jaunimo šventove. Vėžaičių bažnyčia yra viena pirmųjų bažnyčių Lietuvoje, kuriai buvo suteiktas Šv. Kazimiero titulas. Šv. Kazimieras (1458–1484) – 1521 m. popiežiaus Leono X paskelbtas šventuoju, nuo 1636 m. – Lietuvos dangiškasis globėjas, 1948 m. paskelbtas Lietuvos jaunimo globėju.

4 Vėžaičių dvaro sodyba

Vėžaičių dvaras istoriniuose šaltiniuose minimas nuo XVIII a. 1774 m. jis atiteko grafams Volmeriams. Volmerių valdymo metais susiformavo dvaro sodybos struktūra, grafai užveisė ir išpuoselėjo mišrų dvaro parką, pastatė miestelio bažnyčią. Išlikęs parkas ir XIX–XX a. pr. dvaro pastatai: medžiotojo namas, dveji vartai, arklidės, sarginė, degtinės varykla, karvidė, svirnas, gyvenamasis namas, koplytėlė. Dvaro arklidėse šiuo metu įsikūrę kultūros namai. Įvažiuoti į Vėžaičių dvarą galima pro pietinius – Baltuosius, ir šiaurinius – Raudonuosius vartus. Raudonieji vartai puošti kaltiniais raižiniais. Anksčiau iki dvaro vedusi tanki liepų alėja.

VEIVIRŽĖNAI

5 Veiviržėnų miestelis

Veiviržėnų miestelis įsikūręs prie čiurlenančios Vievižo upės. Jame saugoma nemažai kultūros paveldo objektų: Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia, kapinių koplytėlė, senosios kapinės. Taip pat iki pat šių dienų išlikusi XIX a. vid. sodyba su pagrindiniu namu ir klėtimi. 1932 m. švenčiant miestelio 200 metų savivaldos jubiliejų skvere buvo pastatytas „Laisvės“ paminklas (aut. K. Rameika), išstovėjęs visą neramų sovietmetį. 1990 m. pastatytas paminklas tremtiniams atminti (aut. J. Verbauskas).

sūs čia veikiančiais vėjo malūnais, etnografine sodyba ir paminklu-aukuru, skirtu vietovės 450 metų sukakčiai.

Nuo Agluonėnų iki Priekulės – apie 8 km. Žinokime, kad pasiekę Priekulę jau esame Mažojoje Lietuvoje. Miestas įsikūręs Minijos upės glėbyje, čia nutiesta ir geležinkelio linija, driekiasi kelias Klaipėda–Šilutė. Priekulė 9 architektūriniu požiūriu – vienas vertingiausių Klaipėdos krašto miestų. Čia išlikę 1587 m. statytos evangelikų liuteronų šventovės pamatai (Pamarių g. 3), Stoties g. išsidėstęs geležinkelio stoties kompleksas 10, Vingio g. 11 įkurtas rašytojos Ievos Simonaitytės memorialinis muziejus 11, antrojoje Priekulėje – senoji dvarvietė 12.

Apžiūrėję Mažosios Lietuvos palikimą judėkime Kuršių marių link į Drevernos kaimą. Dreverną išgarsino valčių statytojas Jonas Gižas, kurio sodyba-dirbtuvės 13 stovi Žvejų g. 13. Aplankykime ir 2009 m. atidarytą mažųjų laivų prieplauką, XIX a. iškastą Vilhelmo kanalą 14. Šis vandens kanalas jungia Klaipėdos uostą su Minijos upe, todėl laivams, norėdavusiems pasiekti Nemuną, nereikėdavo keliauti banguotais Kuršių marių vandenimis. Pasigrožėkime ir Kuršių mariomis, kurios skalauja Drevernos vietovę. Čia ir baigiame savo kelionę, atsipūskime Kuršių marių 15 pakrantėje. ▪

Drevernos upės žiotys ties Kuršių mariomis

Veiviržėnų Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia

6 Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia

Geltoniu spindinti Veiviržėnų Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia puošia visą miestelį. Pirmoji medinė bažnyčia Veiviržėnuose buvo pastatyta 1639 m. Bažnyčios fundatorius buvo Lenkijos karalius Vladislovas Vaza, statyba rūpinosi Aleksandras Masalskis su žmona. Dabartinė bažnyčia pastatyta 1769 m., atstatyta – 1882 m. Bažnyčios architektūroje vyrauja liaudiškojo baroko bruožai. Ji – laužyto stačiakampio plano, su bokšteliu. Bažnyčios viduje – septyni altoriai su vertingais dailės kūriniais. Išlikęs paauksuoto metalo relikvijorius, XIX a. šilkiniai arnotai. Šventoriuje yra 1866 m. pastatyta akmeninė varpinė.

7 Veiviržėnų piliakalnis

Veiviržėnų piliakalnis, dar žinomas Vilkių pavadinimu, stūkso Veiviržo upės kairiajame krante. Piliakalnio aikštelė yra trapecinė, šlaitai statūs, 15 m aukščio. Aikštelėje galime išvysti supiltą pylimą. Piliakalnis apaugęs lapuočiais medžiais, šlaitai nuslinkę į Veiviržo upės slėnį. Veiviržėnų piliakalnis yra kultūros paveldo objektas.

AGLUONĖNAI

8 Agluonėnų kaimas

Pirmą kartą Agluonėnų vietovė buvo paminėta 1540 m. Agluonos vardu. 1736 m. atidaryta pradinė mokykla, apie 1864 m. – paštas, nuo 1907 m. pro Agluonėnus kursavo siaurukas. XIX a. pab. – XX a. ketvirtajame dešimtmetyje veikė malūnas-lentpjūvė, du vėjo malūnai, kalvė ir kt. Gyvenvietė pradėjo plėstis 1963 m. pradėjus statyti gyvenamuosius namus, kiek vėliau pradėjus keltis Agluonėnų tarpūkinės gyvulininkystės įmonės darbuotojams. 1983 m. buvo atidaryta etnografinė lietuvninko sodyba-muziejus, taip pat pirmasis klojimo teatras pokario Lietuvoje. Sodyboje, paskelbtoje kultūros paveldo objektu, eksponuojami senolių buities įrankiai ir ūkio padargai. 1898 m. Agluonos upės krante pradėtas sodinti „Lietuvninkų" ąžuolynas. 1990 m., kaimo 450 metų proga, buvo pastatytas paminklas-aukuras (skulpt. J. Mickevičius), o 2000 m., minint 460 metų sukaktį, prie Agluonėnų pagrindinės mokyklos atidengtas paminklas Mažosios Lietuvos rašytojai Ievai Simonaitytei (skulpt. J. Mickevičius).

PRIEKULĖ

9 Senoji miesto dalis

Priekulės miestas įsikūręs dešiniajame Minijos upės krante. Tai jau Mažosios Lietuvos regionas, todėl miestelio architektūra skiriasi nuo kitų aplankytų vietovių. Miestelio vardas pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose paminėtas 1540 m. Priekulėje 1587 m. pastatyta pirmoji Klaipėdos krašte evangelikų liuteronų bažnyčia. 1865 m. įsteigta spaustuvė, kurioje spaudos draudimo metais spausdinta lietuviška spauda – knygos ir periodika. Priekulės centre buvusi didžiulė prekyvietė, aplink kurią kūrėsi dvaro sodyba. Istorinis miesto centras yra urbanistikos paminklas. Mieste galima išvysti Kliošių miško parką, senąjį Vingio parką, įkurtą XIX a. Šiame parke žaliuoja Priekulės ąžuolas, kurio skersmuo – 1,5 m, aukštis – 25 m. Minijos upė ir jos prieigos priklauso „Natura 2000" teritorijai. Turgaus g. 11 stovi Šv. Antano Paduviečio bažnyčia, statyta 1937 m., Pamarių g. 8 – evangelikų liuteronų bažnyčia. Kelių sankryžoje stovi paminklas „Šventvakarių Evė" (skulpt. D. Matulaitė, 1997), skirtas Priekulėje vasarodavusiai rašytojai Ievai Simonaitytei. Kitas paminklas, atidengtas 1990 m. minint 450 metų miesto jubiliejų, stovi pokario metais susprogdintos evangelikų liuteronų bažnyčios vietoje (skulpt. J. Meškelevičius).

Priekulės centre

10 Priekulės geležinkelio stotis

Priekulės geležinkelio stotis pastatyta 1875 m., nutiesus geležinkelio liniją Tilžė–Šilutė–Klaipėda. Šia lini-

ja 1894–1895 m. iš Klaipėdos uosto į Rytų Rusiją buvo gabenama akmens anglis, žuvis, kitos prekės. Autentišką išvaizdą išlaikęs geležinkelio stoties kompleksas – geležinkelio stoties pastatas, du geležinkelininkų namai, vandens bokštas su priestatu, sandėlis ir ūkiniai pastatai – vieni įspūdingiausių Klaipėdos krašte. Geležinkelio stoties pastatai paskelbti kultūros paveldo objektu.

11 Ievos Simonaitytės namas

Priekulėje vasarnamį turėjo Mažosios Lietuvos rašytoja Ieva Simonaitytė (1897–1978), čia leisdavusi 1961–1978 metų vasaras. Nuo 1984 m. name atidarytas rašytojos memorialinis muziejus. Jame saugomi rašytojos baldai, drabužiai, indai, knygos, paveikslai ir kiti jai priklausę daiktai (akiniai, spausdinimo mašinėlė). Verandoje įrengta literatūrinė ekspozicija. Lankytojai gali susipažinti su fotografijomis, rašytojos knygų pirmaisiais leidimais, užsienio kalbomis išleistomis I. Simonaitytės knygomis. Rašytojos, svečių kambariai, valgomasis, darbo kambarys įrengti siekiant atkurti autentišką aplinką, kurioje gyveno viena talentingiausių Mažosios Lietuvos kūrėjų.

ⓘ www.muziejai.lt/klaipeda/simonaitytes_muziejus.htm

Ievos Simonaitytės namas

12 Priekulės dvaras

Pasakojama, kad Priekulės vardas kilęs nuo XVI a. čia gyvenusio stambaus dvarininko Luko Priekulio pavardės. Priekulės dvaras istoriniuose šaltiniuose pradėtas minėti apie 1664 m. Dvaro šeimininku buvo Frydrichas Verneris, vėliau – Jakobas Poserna, šiam mirus dvarą perėmė jo sūnus Frydrichas Liudvikas. Dvaras ir vėliau turėjo dar keletą savininkų. XIX a. greta dvaro buvo įkurtas itin gražus parkas. Šiuo metu išlikę tik buvusio dvaro fragmentų: auga liepos, ąžuolai, klevai, beržai, uosiai, ievos. Greta buvusio dvaro pastato auga pilkasis kėnis, kurio aukštis – 25 m, skersmuo – 60 cm. Priekulės dvaras paskelbtas kultūros paveldo objektu.

DREVERNA

13 Etnografinė Jono Gižo sodyba

Drevernoje galime aplankyti Jono Gižo etnografinę sodybą – Gargždų krašto muziejaus filialą. Jonas Gižas (1867–1940) – laivadirbys, garsiausias plokščiadugnių valčių statytojas. Per metus jis pagamindavęs keliolika burinių valčių, yra sukūręs keletą kurėnų bei reisinės modelių. Vienas jo pagamintų modelių iki šiol saugomas Monako okeanografijos muziejuje. J. Gižas buvo ir žvejys. Muziejuje galime apžiūrėti interaktyvią istorinę ekspoziciją, pasakojančią apie Kuršių marių laivų, valčių statybą, susisiekimą šių marių vandenimis. Čia galime rasti informacijos apie Pamario krašto istoriją ir kultūrą, J. Gižo asmenybę bei laivadirbio amatą.

ⓘ www.gargzdumuziejus.lt

14 Vilhelmo kanalas

Vilhelmo kanalas 1865–1873 m. buvo iškastas prancūzų karo belaisvių. Daug jų žuvo, todėl prie kanalo žiočių žuvusiems atminti pastatytas paminklas (archit. A. Skiezgelas). Kanalas prasideda ties Lankupiais, toliau driekiasi pro Dreverną, galiausiai pasiekia Klaipėdą. Kanalo ilgis – 25,3 km, plotis 28–30 m, gylis 2–3 m. Kanalas turėjęs apsaugoti laivus ir plukdomus sielius nuo pavojingų audrų, kildavusių Kuršių mariose. 1902–1904 m. kanalo krantus sujungė dešimt lengvų metalinių tiltų. Kanalą pavadino tuometinio Vokietijos kaizerio Vilhelmo I vardu. Dabar Vilhelmo kanalas – populiarėjanti vandens turizmo trasa ir pramoginės žvejybos vieta. Kanalo vandenį naudoja trečioji Klaipėdos vandenvietė.

15 Kuršių marios

Kuršių marių vandenys tyvuliuoja vienoje gražiausių mūsų šalies vietų – Mažojoje Lietuvoje, kur įsikūręs Klaipėdos uostamiestis, o marių pakrantes puošia senosios Juodkrantės, Nidos, Preilos ir kitų gyvenviečių sodybėlės. Kuršių marios anksčiau buvo vadinamos Prūsų jūra. Jos susiformavo per kelis tūkstančius metų, kai Baltijos jūra suplakė Kuršių nerijos smėlio gūbrį ir atskyrė įlanką nuo likusios jūros. Marios užima apie 1,6 tūkst. kv. km plotą, iš kurių Lietuvai priklauso 414 kv. km. Per audrą mariose kyla iki 2,5 m aukščio bangos, kurios išjudina dugno nuosėdas, išlygina dugną, sumaišo vandenį. Kuršių marių vanduo gėlas, į jas įteka per 20 upių ir upelių. Žiemą marios užšąla, tada ant ledo galime išvysti gausų būrį žvejų, nes mariose yra daug žuvų. Marių vanduo dėl dumblių visą vasarą atrodo žalsvas. Dažną vasarą dėl padidėjusio vandens užterštumo Kuršių mariose maudytis draudžiama.

Kuršių nerija

Smiltynė-Alksnynė-Juodkrantė-Pervalka-Preila-Nida

Neringos miesto savivaldybės herbas

Klaipėdos miesto savivaldybės herbas

	58 km		10 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	24		✓		–		✓

Aplankykime vieną gražiausių Mažosios Lietuvos vietovių – žaviąją Neringą, kuri įsikūrusi Kuršių nerijoje, siaurame pusiasalyje tarp Kuršių marių ir Baltijos jūros.

Kelionę pradėkime nuo Smiltynės perkėlos – keltas mus nuplukdys į vieną gražiausių Lietuvos vietovių tarp dviejų vandenų, turistų pramintą pasaulio kraštu. Smiltynėje, senojoje Kopgalio tvirtovėje **1** (Smiltynės g. 3), įsikūręs garsusis Lietuvos jūrų muziejus **2** – vieta, kurioje galima apžiūrėti didžiulius akvariumus, susipažinti su spalvingu vandenų gyvenimu. Delfinariumas, kuriame vykdavo delfinų, ruonių, jūrų liūtų pasirodymai, uždarytas (rekonstruojamas iki 2013 m.). Muziejų galime pasiekti iš Senosios perkėlos (Danės g. 1, keliami tik pėstieji ir dviratininkai). Jūrų muziejus suteikia galimybę išvysti buvusią Kopgalio tvirtovės, senų laivų ekspozicijas ir pajūrio žvejo etnografinę sodybą **3**. Smiltynėje, Smiltynės g. 11 įsikūrusiame pastate, susipažinsime su Kuršių nerijos nacionalinio parko gamtos ekspozicija **4**.

Iš Smiltynės keliaukime pietų kryptimi į Alksnynę **5**, įsikūrusią tarp Smiltynės ir Juodkrantės. Čia, Kuršių marių pakrantėje, galime išvysti stūksantį Antrojo pasaulinio karo gynybinių įtvirtinimų kompleksą. Kitoje pakrantėje matyti prie Tarptautinės jūrų perkėlos Klaipėdoje esanti Kiaulės Nugaros sala **6** – didžiausia dirbtinė sala Lietuvoje.

Nuo Alksnynės keliaukime į senąjį žvejų kaimą – Juodkrantę **7**, esančią už maždaug 10 km. Tai viena seniausių Kuršių nerijos gyvenviečių, kasmet sulaukianti gausaus turistų būrio. Pasivaikščiokime gražiąja krantine **8**, pasigrožėkime senosiomis žvejų sodybėlėmis, ryškiaspalvėmis vilomis ar prieplaukoje prisišvartavusiomis jachtomis. Apžiūrėkime ir XX a. pr. pastatytą kurhauzą – kultūros paveldo objektą. Šalia šios

Naglių kopos

vilos stovi kultūros veikėjo Liudviko Rėzos paminklas (skulpt. A. Sakalauskas, 1994). Išvysime ir įspūdingą raudonų plytų evangelikų liuteronų šventovę 9, kurią nuomoja ir katalikų bendruomenė. Užsukime pasigrožėti senosiomis žvejų laivų vėtrungėmis Vėtrungių galerijoje 10 (L. Rėzos g. 13), čia jų galime ir įsigyti. Lipkime ir į pačiame Juodkrantės centre stovintį Raganų kalną 11, kuris užburs įdomiomis raganų, velnių ir kitų pasakų personažų skulptūromis.

Išvažiuodami iš Juodkrantės Nidos link, dešinėje kelio pusėje pamatysime įrengtą kormoranų perimvietės stebėjimo aikštelę 12. Tarp Garnių ir Avino kalno stabtelėkime pasigėrėti plačia Kuršių marių panorama, pasigrožėti garnių kolonija.

Nuo Avino kalno 13, pietų link, 9 km tęsiasi Naglių gamtos rezervatas, viena įstabiausių Kuršių nerijos vietų, saugantis unikalų gamtos reiškinį – Pilkąsias (Mirusias) kopas. Nuo Avino kalno jas rasime už maždaug 8 km. Čia įrengtas Naglių gamtos rezervato pažintinis takas 14, leidžiantis pasivaikščioti po vėjo pustomas kopas, po savimi palaidojusias ištisas gyvenvietes.

Toliau 167 keliu važiuokime į Pervalką 15, esančią už beveik 6 km. Tai viena mažiausių Kuršių nerijos gyvenviečių, žavinti ramybe, jaukumu ir senosiomis sodybėlėmis. Keliaukime prie Žirgų rago – Kuršių nerijos kyšulio, prie kurio dirbtinėje saloje išvysime Žirgų švyturį 16, siunčiantį signalus laivams Kuršių mariose. Per Pervalką pavažiuokime dar pora kilometrų pietų link, kur išvysime 52 m siekiančią įspūdingąją

SMILTYNĖ

1 Kopgalis

Kopgalis – tai besidriekianti smėlio juosta Kuršių nerijoje, kurioje nuo 1795 m. pradėjo kurtis kaimas. XIX a. pr. Kopgalyje veikė vyrų ir moterų paplūdimiai, H. Zaborovskio kavos sodas-restoranas, vėliau čia buvo įrengtas karantino uostas, tikrinęs laivus dėl infekcinių ligų. Po Antrojo pasaulinio karo čia įsikūrė kariškiai, uosto darbininkai, buvo suformuotas sustiprinto saugumo pasienio štabas-tvirtovė. Paskutinė sodyba buvo nugriauta maždaug 1978 m., ir kaimo nebeliko gyvenvietės sąrašuose. 1979 m. buvusi Antrojo pasaulinio karo tvirtovė buvo restauruota, joje įrengta Jūrų muziejaus Kopgalio tvirtovės ekspozicija.

ⓘ www.muziejus.lt

Klaipėdos uosto molas Kopgalyje

Lietuvos jūrų muziejus-delfinariumas

2 Lietuvos jūrų muziejus-delfinariumas

Lietuvos jūrų muziejus yra įsikūręs Kuršių nerijoje, Kopgalio tvirtovėje, nuo 1971 m., kada duris atvėrė Klaipėdos kraštotyros muziejaus jūrų skyrius. 1997 m. muziejus tapo respublikiniu ir dabar jame yra net penki skyriai, vykdomos šešios didelės ekspozicijos. Atvykę į Jūrų muziejų, galėsime išvysti lauko baseinuose plaukiojančius Baltijos ruonius, pingvinus, Šiaurės jūrų liūtus, kurie vasaros metu džiugina žiūrovus savo pasirodymais, taip pat akvariume gyvenančias žuvis, spalvinguosius koralus, susipažinsime su Baltijos jūros geologija ir geografija. Itin įdomus laivybos skyrius įrengtas keturiose po pylimais esančiose salėse. Jame galima išvysti senuosius žvejų laivus, archeologinius radinius, dokumentinę medžiagą ir kt.

2011 m. tarp Jūrų muziejaus ir delfinariumo esančioje aikštėje atidengtas paminklas „Albatrosas" (skulpt. K. Pūdymas ir archit. M. Zabarauskas), skirtas žuvusiems Lietuvos jūrininkams ir nuskendusiems laivams įamžinti. Jūrų paukštis albatrosas – laisvės ir drąsos simbolis. Paminklas – 12 m aukščio, puoštas granito plokštėmis, ant kurių yra užrašas „Išplaukusiems ir negrįžusiems".

ⓘ www.muziejus.lt

3 Etnografinė pajūrio žvejo sodyba

Etnografinė žvejo sodyba įkurta 1979 m. Ji pastatyta pagal XIX–XX a. pab. Šventosios apylinkių žvejų pastatus. Šioje ekspozicijoje siekiama parodyti visus pajūrio sodybose esančius ūkinius ir gyvenamuosius statinius. Žvejo sodyba atspindi pasiturinčio žvejo sodybos kompleksą: gyvenamasis namas, tvartas, klėtis, pirtis, rūsys, rūkykla, kartys tinklams džiauti bei džiovinti. Gyvenamajame name atkurtas XX a. pradžios interjeras.

ⓘ www.muziejus.lt

Skirpsto kopą. Nuo jos pasidairysime po Kuršių marių vandenis, išvysime pačiame viršuje stovintį Liudviko Martyno Rėzos paminklą 17.

Kelionę tęsiame toliau 167 keliu į Preilą 18, esančią už beveik 7 km. Pasigrožėkime Kuršių nerijos pakrantėje tarsi perlai išsibarsčiusiomis senosiomis žvejų sodybomis 19 bei vasarnamiais, kurie traukia akį neįprasta architektūra, ryškiomis tamsiai mėlyna ir ruda spalvomis, stilinga ornamentika. Apie 11 km keliaukime į žymiausią Kuršių nerijos vietovę – Nidą 20, garsėjančią žvejų sodybėlėmis, rašytojo Tomo Mano vasarnamiu ir didžiąja Parnidžio kopa.

Nidos uosto švyturys

Informacijos, ką verta aplankyti Nidoje, mums suteiks Nidos kultūros ir turizmo informacijos centras „Agila" (Taikos g. 4). Nepamirškime ir Nidos prieplaukos 21, esančios Naglių g. 16. Iš čia galime išplaukti pramoginiais laivais ar jachtomis į Kuršių marias.

Nukeliaukime ir iki raudonai balto Nidos švyturio 22, kuris stovi ant Urbo kalno. Iš čia patogu patraukti prie Parnidžio kopos 23. Tai vienas unikaliausių Lietuvos objektų, į kurio vėjo pustomą viršūnę smalsauja užlipti daugelis keliautojų. Nuo 52 m kopos viršūnės atsiveria nepakartojamas Kuršių marių ir Baltijos jūros vaizdas. Ji nuo Nidos nutolusi apie 2 km. Suraskime ir dar vieną įdomų gamtos objektą – mergelio atodangą 24, kuri slepiasi apačioje, Kuršių marių pakrantėje, prie pat vandens. Šioje vėjų gaivinamoje vietovėje ir baikime kelionę po Kuršių neriją. ▪

4 Kuršių nerijos nacionalinio parko gamtos ekspozicija

Gamtos ekspozicija pasakoja apie Kuršių nerijos geologinę raidą, geografinius ypatumus, archeologinius radinius, kraštovaizdžio formavimąsi, florą ir fauną. Ekspozicija pristato Kuršių nerijos apželdinimo darbus, istoriją ir kt. Čia, ant Hageno kalno, tarpukariu pastatytas paminklas L. G. Hagenui, mokslininkui, ištobulinusiam kopagūbrio formavimo techniką. Ant obelisko lietuvių ir vokiečių kalbomis iškalti žodžiai: „Liudviko Hageno, kopų apželdinimo vadovo, atminimui."

Gamtos ekspozicija veikia gegužės–rugpjūčio mėnesiais. Ekskursijos gali būti užsakomos iš anksto susitarus su Kuršių nerijos parko specialistais.

ⓘ www.nerija.lt

ALKSNYNĖ

5 Alksnynės gynybiniai įtvirtinimai

Alksnynės gynybinis kompleksas – kultūros paveldo objektas, kurį sudaro arsenalas, du bunkeriai, du pabūklų įtvirtinimai ir 2009 m. prie kultūros paveldo objektų prirašytas Kocho bunkeris. Šis gynybinis kompleksas Antrojo pasaulinio karo metais priklausė Vokietijai, siekiant apsaugoti Klaipėdos kraštą nuo Sovietų Sąjungos antskrydžių ir apšaudymų. Įtvirtinimus supo ir požeminiai štabų bunkeriai vadams, požeminės šaudmenų laikymo salės, avarinio išėjimo tunelis. Alksnynės gynybiniai įtvirtinimai laikomi vienais geriausiai išsilaikiusių karinių kompleksų pajūryje.

6 Kiaulės Nugara

Kiaulės Nugara – tai netoli Tarptautinės jūrų perkėlos suformuota Kuršių nerijos sala, savo forma primenanti iškilusią kiaulės nugarą. Apie 800 m ilgio ir apie 300 m pločio dirbtinėje saloje iki 2015 m. planuojama pastatyti suskystintų gamtinių dujų terminalą. XIX a. suformuotoje saloje dabar įrengtos aukštos įtampos linijos, taip pat čia peri daug laukinių paukščių.

JUODKRANTĖ

7 Juodkrantės gyvenvietė

Juodkrantė – viena gražiausių vietovių, įsikūrusi unikaliame Kuršių nerijos gamtos kampelyje, ja ištisus metus grožisi ir čia ilsisi ne tik lietuviai, bet ir užsienio poilsiautojai. Juodkrantė – viena seniausių Kuršių nerijos gyvenviečių, žinoma nuo 1429 m. (ją užpustė smėlis). Antrąkart gyvenvietė ėmė formuotis 1669 m. įsteigus smuklę, taip pat iš smėliu užpustytų Karvaičių ėmus keltis žmonėms, o labiausiai – čia pradėjus veikti gintaro kasyklai (kompanijai „Stantien & Becker"). XIX a. iš Klaipėdos į Juodkrantę ėmė kursuoti garlaiviai ir XX a. pr. ši vietovė tapo vasarnamių, vilų ir restoranų vieta – europinio lygio kurortu, į kurį poilsiautojai vyk-

Krantinė Juodkrantėje

davę laivais. 1946 m. Juodkrantė tapo miesto tipo gyvenviete, nuo 1961 m. prijungta prie Neringos miesto. Dabar ši pajūrio vietelė žavi ramybe, unikalia gamta ir įspūdinga žvejų namelių bei stilingų vilų architektūra.

8 Juodkrantės krantinė

Palei Kuršių marias besidriekianti Juodkrantė, saugoma istorinio-urbanistinio draustinio, žavi savo krantine - ramybės, tyro oro ir romantiškų pasivaikščiojimų vieta. Kadaise iš Kuršių marių stebint vietovės krantinę, ši buvusi labai tamsi, todėl ir gavusi Juodkrantės pavadinimą. Palei L. Rėzos gatvę einanti krantinė buvo pradėta tvarkyti 1995 m. Krantinė - 2,4 km ilgio takas, kuriame puikuojasi per skulptorių simpoziumą 1997–1999 m. sukurtos akmeninės skulptūros. Tai Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Švedijos ir kitų šalių menininkų darbai, pavadinti „Žemė ir vanduo". Kuršių marių skalaujamoje krantinėje vyksta daug įvairių koncertų, įrengta prieplauka jachtoms.

9 Evangelikų liuteronų bažnyčia

Pirmoji bažnytėlė Juodkrantėje buvo pašventinta 1795 m. 1878 m. po gyvenvietėje siautusio gaisro medinės bažnyčios neliko, pamaldos vykdavo kunigo namuose. 1885 m. buvo pašventinta nauja gotikinė raudonų plytų Juodkrantės parapijos bažnyčia, nors pati bendruomenė nebuvo itin gausi. Antrojo pasaulinio karo metais šventovė buvo paversta sandėliu, o po karo visas Kuršių nerijos ruožas buvo griežtai saugomas rusų kareivių, todėl Juodkrantėje gyveno vos kelios šeimos. 1976 m. bažnyčios pastate buvo įkurtas Miniatiūrų muziejus, todėl pastatas ir buvo išsaugotas: atkurtas interjeras, sukurti vitražai. Tuo laiku liuteronų šeimos vykdavo į Klaipėdą, kur J. Kaitinio sodyboje buvo rengiamos pamaldos. 1989 m. bažnyčia buvo atiduota katalikams, tačiau vėliau grąžinta liuteronams. Dabar bažnyčioje vyksta tiek katalikų, tiek evangelikų liuteronų pamaldos.

Juodkrantės evangelikų liuteronų bažnyčia

Vėtrungių galerija

10 Vėtrungių galerija

L. Rėzos g. 13 numeriu pažymėtame name veikia Daivos ir Remigijaus Žadeikių įkurtas Vėtrungių muziejus, kuriame galime išvysti vėtrungių pavyzdžių ir jų įsigyti, sužinoti kuršiškų vėtrungių atsiradimo istoriją. 1844 m. Kuršių mariose plaukiojantiems laivams buvo įvesta speciali ženklinimo sistema - stačiakampio formos spalvotas skydas su raudona arba balta vėliavėle. Tai ir buvo vėtrungės, vietinių gyventojų vadintos vėliavomis arba herbais. Vėtrungės buvo išpuoštos ornamentuotais pjaustiniais: paukščių, gyvūnų, gimtųjų sodybų siluetais. Tai buvo kiekvieno žvejo savitas meno kūrinys. Vėtrungių galerija lankoma balandžio–spalio mėnesiais, o norint čia atvykti ne sezono metu, reikia susitarti iš anksto.

ⓘ www.autentic.lt

11 Raganų kalnas ir takas

Pačiame Juodkrantės centre stūkso medžiais apaugusi kalva, kviečianti susipažinti su čia gyvenančiomis raganomis. Kalvos papėdėje pasitinka valtele dengta trobelė, pro kurios langą visus stebi raganos akis. Praėję pro ją, užlipame į kalvą, o čia eglių skarų ir senųjų pušynų apsuptyje raganas „apgyvendino" liaudies medžio meistrai. Tautodailininkai, iš visos Lietuvos 1979–1981 m. suvažiavę į Juodkrantę, plušo, kad sukurtų 80 medinių skulptūrų - raganų, velnių ir kitų veikėjų pasaulį (beveik kasmet meistrai atnaujina skulptūras, kuria naujas). Skulptūrų takas padalytas į dvi - šviesią-

Keliaujančios Kuršių nerijos kopos

ją ir tamsiąją - dalis. Šviesiojoje dalyje driekiasi šviesus ir platus takas, o kiekvieną pasitinka Eglė, žalčių karalienė, dvylika brolių, juodvarniais lakstančių, žvejys Kastytis ir kiti gerieji pasakų personažai. Tamsiojoje pusėje - atvirkščiai - takas siauras ir tamsus, o slibinai, Liuciferis, laumės ir raganos tik ir siekia pagriebti drąsiuosius kalno lankytojus. Neišsigąskite - tako gale stovi giedančio gaidžio skulptūra, simbolizuojanti visų šmėklų išbaidymą.

12 Pilkųjų garnių ir kormoranų kolonijos

Prie Garnių kalno galime išvysti vieną didžiausių pilkųjų garnių ir didžiųjų kormoranų perimviečių Europoje. 2002 m. buvo užfiksuota 500 pilkųjų garnių ir 2 tūkst. didžiųjų kormoranų porų. Manoma, kad pilkieji garniai Juodkrantės apylinkėse gyveno dar XVII a. ar anksčiau. Istoriniai duomenys teigia, kad kormoranai Juodkrantėje pasirodė 1803 m., iš tuometinių lizdaviečių išstūmę pilkuosius garnius. Vietiniams gyventojams pradėjus skųstis juodaisiais kormoranais, šie pradėti naikinti, tačiau 1974–1978 m. vėl atskrisdavo į Kuršių marių pakrantes. 1989 m. kormoranai pradėjo suktis lizdus šalia pilkųjų garnių buveinės ir čia pasiliko.

Kormoranai perimvietėje ties Juodkrante

13 Avino kalnas

Pravažiavę triukšmingąsias pilkųjų garnių ir kormoranų kolonijas, galime išvysti Avino kalną, nuo kurio atsiveria įspūdingas Kuršių nerijos kraštovaizdis. Todėl ant Avikalnio įrengta apžvalgos aikštelė, leidžianti kiekvienam pasidairyti po šios vietovės platybes. Tai ir mėlynuojančios Kuršių marios, ir atsiveriantis Avikalnio rago palvės (pusiasalio) vaizdas. Avino kalnas – tai 36,5 m aukščio kopa, nuo kurios į pietų pusę 9 km tęsiasi Naglių gamtos rezervatas, saugantis Pilkųjų (Mirusių) kopų kraštovaizdį.

NAGLIŲ KOPOS

14 Pažintinis takas Naglių kopose

Naglių gamtos rezervate, saugančiame unikalų Pilkųjų kopų kompleksą, yra įrengtas 1,35 km pažintinis takas, kviečiantis susipažinti su įspūdinga Kuršių nerijos dalimi. Keliaujant nuolat smėlio pustomu taku, pasitinka plytinčios Pilkosios kopos, kurios dar vadinamos Mirusiomis kopomis, nes po savimi kadaise yra palaidojusios ištisas gyvenvietes, miškus ir dirvožemius. Kopos stebina dėl stipraus vėjo susiformavusiomis išgraužomis, įdubomis, taip pat kur ne kur kyšančiomis senojo dirvožemio liekanomis. Šioms įspūdingoms kopoms pažinti specialiai yra įrengtas atskiras takas, einantis pro čia pat plytinčius smėlio ruožus ir vėjo suneštus kauburius. Naglių gamtos rezervatas, saugodamas retą šio kraštovaizdžio augaliją bei gyvūniją, leidžia čia lankytis tik keliaujantiems pažintiniais takais.

PERVALKA

15 Pervalkos miestelis

Ant Kuršių marių kranto yra įsikūrusi įspūdingo grožio gyvenvietė – Pervalka, dar vadinama ramybės oaze. Ši vietovė buvo įkurta 1836–1843 m., atsikėlus gyventojams iš užpustyto Naujųjų Naglių kaimo. Sakoma, kad Pervalkos pavadinimas kilęs nuo valčių pervilkimo nuo marių prie jūros kranto. Kita vietovės pavadinimo versija – toks vardas kilo nuo žodžio „pervalkas", kuris reiškė sausumą tarp vandenų. Į pietus nuo Pervalkos iki XIX a. buvo ir Karvaičių kaimas, kurio užpustymą smėliu mini ir ten gimęs kultūros veikėjas Liudvikas Martynas Rėza. Bėgant laikui Pervalkos gyvenvietė ėmė augti, vietiniai gyventojai vertėsi žvejyba, o XX a., tarpukariu, ši vieta tapo mėgstamu poilsio ir ramybės kampeliu. Dabar Pervalka – viena mažiausių Kuršių nerijos gyvenviečių, tačiau ir viena jaukiausių, žavinti pakrantėje išsidėsčiusiais spalvingais nameliais, vilomis ir nuostabia gamta.

Pervalka

Žirgų švyturys Pervalkoje

16 Žirgų švyturys

Viena iš Pervalkos gyvenvietės įžymybių - vadinamas Žirgų švyturys, pastatytas 1900 m. ant dirbtinės salos iš stambių akmenų Kuršių mariose. Šio statinio įrenginiai siunčia baltus signalus, kurie matyti iš 13 km atstumo. Rekonstruotas švyturys veikia automatiškai, todėl darbuotojai į jį atvyksta retai. Raudonuojantis švyturys - akmens mūro, su varpo formos skardiniu stogu. Į jo aikštelę viršuje veda įviji metaliniai laiptai. Tai vienintelis toks įrenginys Kuršių nerijoje, pastatytas ne sausumoje, o viduryje marių, todėl pasiekiamas ir iš arti apžiūrimas tik atplaukus prie jo vandeniu.

17 Skirpsto kopa ir paminklas Liudvikui Rėzai

Karvaičių kraštovaizdžio draustinis, saugantis Kuršių nerijos gamtos kompleksus, apima ir pušimis apaugusias kopas, kurių viena - Skirpsto kopa - siekianti iki 60 metrų aukštį. Ant šios kopos stovi paminklas Liudvikui Martynui Rėzai (1776–1840) - žymiam lietuvninkų kultūros veikėjui, gimusiam vėliau smėliu užpustytame Karvaičių kaime. Šis žymus XIX a. tautosakininkas 1825 m. paskelbė pirmąjį lietuvių liaudies dainų rinkinį. Eduardas Jonušas 1979 m. ant Skirpsto kopos įamžino šį Mažosios Lietuvos šviesuolį, ant ąžuolinės skulptūros puikuojasi ir L. M. Rėzos eilės.

PREILA

18 Senoji miestelio dalis

Preila - Kuršių nerijos gyvenvietė, įsikūrusi įlankoje. Jos kilmės istorija tokia pati kaip ir Pervalkos - Preilą taip pat įkūrė užpustyto Naujųjų Naglių kaimo gyventojai panašiu laiku - 1843 m. Tai viena iš žvejų gyvenviečių prie Preilos rago ir Ožkų rago iškyšulio, kuriame kadaise buvo ganomi gyvuliai. XX a. Preila tapo tikra vasarviete, čia buvo įkurta mokykla, viešbutis, „Žinijos“ draugijos pensionatas. 1961 m. Preila tapo Neringos miesto gyvenviete. Ši vietovė žavi palei marias einančia pagrindine gatve, valčių prieplauka, autentiškomis sodybėlėmis ir žvejų nameliais. Taip pat yra išlikusios ir senosios etnografinės kapinaitės, kuriose ilsisi čia gyvenusių kuršių palaikai. Jose yra išlikusių vertingų antkapinių paminklų, aptvarų ir želdinių. Preiloje stovi ir senoji mokykla (statyta 1907 m.), kurioje veikia biblioteka. 1,5 km nuo Preilos, važiuojant Nidos link, stūkso Senosios Smuklės (Vecekrugo) kopa, kurios aukštis - apie 67,2 metrų.

Žuvėdros prieplaukoje

19 Žvejų namai

Apsilankę Preiloje, išvysime gražiąsias sodybėles - žvejų namelius, kurie puošia miestelį senąja architektūra ir ryškia spalvine gama. Pajūryje siautusios gamtos stichijos neleisdavo gyventojams įsikurti ilgiau, pastovesnės gyvenvietės pradėjo kurtis tik XIX a. Preiloje žvejų nameliai yra XVIII a. pab. - XIX a., kada susiformavo tam tikras žvejo namo tipas: sklypas buvo siauras ir ilgas, būtinai turėjo priėjimą prie jūros, pakrantėje stovėdavę rūkyklos, džiovyklos tinklams. Patys nameliai būdavo mediniai, dengti šiaudais ar nendrėmis, sodybėles juosdavo medinė tvora ar žvejų tinklai. Tradiciniu žvejų nameliu laikoma dviejų galų dūminė troba, turėjusi du įėjimus, o ties viduriu - plačią stoginę. Namelio prieangyje būdavo džiovinami tinklai, įrengti aruodai, tik vėliau (XX a. pr.) tinklai būdavo aprūkinami atskiruose trobesiuose. Pastatai būdavo itin puošiami: dar ir dabar praeivio akį traukia ornamentuoti kraigai, pristatytos mansardos ir verandos, „žirgeliai“, ryškių spalvų langinės, o ir patys nameliai būdavo dažomi mėlynai arba rudai. Vėliau buvo pradėti statyti ir žvejų namelio bei vilos derinys - vasarnamiai.

Nidos prieplauka

NIDA

20 Senoji miestelio dalis

Nida – seniausia ir žinomiausia Kuršių nerijos vietovė, garsėjanti įspūdinga Didžiąja kopa (Parnidžio), čia vasarodavusiu vokiečių rašytoju Tomu Manu ir kasmet vykstančiais žymiais renginiais: Žvejo švente, festivaliu „Benai, plaukiam į Nidą", kamerinės muzikos ir džiazo koncertais, senųjų amatų dienomis bei įvairių menininkų plenerais. Nidos kaimas buvo žinomas nuo XV a., nors ties Didžiąja kopa jau II tūkst. pr. Kr. gyvenę žmonės. Po 1676 m. susiformavo dabartinės Nidos vietovė, laikoma išskirtiniu žvejų muziejumi po atviru dangumi. Nidoje galime pasigrožėti stilingos architektūros nameliais, ryškiu jų dekoru, drožiniais ir, žinoma, senaisiais žvejų laiveliais. Nidoje yra išlikusios ir senosios kapinaitės su savitais antkapiais – krikštais (jie būdavo statomi ne galvūgalyje, bet ties kojomis). Žvejų buities ekspoziciją galime apžiūrėti autentiškoje, 1900 m. statytoje žvejo sodyboje. Verta aplankyti T. Mano kultūros centrą, esantį senajame rašytojo vasarnamyje ir XIX a. veikusį Hermano Blodės viešbutį, kuriame lankydavosi žymūs dailininkai.

Žvejo sodyba Nidoje

21 Nidos prieplauka

Nidos pakrantėje yra įsikūręs keleivinis jūros uostas, kuriame stovi prisišvartavusios privačios ir vandens turizmui skirtos jachtos, siūlančios įvairius pažintinius ar pramoginius maršrutus. Norėdami paplaukioti Kuršių marių vandenimis, galėsime pasidžiaugti ne tik banguojančiomis mariomis ar vėjo pučiamomis burėmis, bet ir ypatingu Kuršių nerijos kraštovaizdžiu.

Jachtomis siūloma keliauti įvairiais maršrutais ir nuo marių išvysti didžiąsias kopų grandines, gražiąsias Neringos gyvenvietes, Lietuvos Veneciją – Mingės kaimą, aplankyti Ventės ragą ar nuplaukti iki Klaipėdos.

22 Nidos švyturys

Nidoje švyturys stovi nuo 1953 m., nors jo pirmtakas buvo pastatytas 1874 m., tačiau susprogdintas per Antrąjį pasaulinį karą. Ant 51,4 m aukščio Urbo kalno stovintis statinys – 29,3 m aukščio, jį pasiekti galima dar ir dabar išlikusiais laipteliais, kurių kadaise buvo net 200. Sutemus ir naktį šis švyturys siunčia baltos šviesos signalus į jūrą, kurie matyti 41 km spinduliu. Raudonai baltas Nidos švyturys skirtas įspėti jūroje plaukiojančius laivus, kad Nidoje uosto nėra (du trumpi ir vienas ilgas blyksnis). Šis automatiškai veikiantis įrenginys įrašytas į jūrinius žemėlapius, specialias švyturių knygas.

23 Parnidžio kopa

Pusiau pustoma Parnidžio kopa – vienas unikaliausių ir populiariausių Kuršių nerijos objektų, stūksanti prie Nidos vietovės. Jos aukštis – 52 metrai, nors anksčiau ji buvo 17 m aukštesnė. Nuo šios didžiausios Kuršių nerijos kopos įrengtos apžvalgos aikštelės atsiveria vaizdas į vėjo pustomų didžiųjų kopų grandinę, Mirties slėnį, kuriame neišgyveno daug prancūzų karo belaisvių 1870–1872 m., žaliuojantį didįjį kopagūbrį, apaugusį pušimis, bei Kuršių marių vandenis. Įdomu tai, kad ši kopa yra „keliaujanti“ – nuolat pustoma ir slenkanti. Ant šios kopos 1995 m. buvo pastatytas apie 13 m aukščio Saulės laikrodis (archit. R. Krištapavičius, skulpt. K. Pūdymas), o papėdėje – paminklas-kryžius skulptoriui Rimantui Dauginčiui atminti. 1999 m. uraganas „Anatolijus“ nugriovė dalį Saulės laikrodžio, kuris dabar atstatytas.

24 Mergelio atodanga

Kuršių nerijoje, ties Nida, galima išvysti ir įdomų gamtos objektą – marių mergelio atodangą. 2–3 m aukščio atodanga susidariusi dėl milžiniško smėlio spaudimo, kuris į paviršių išstūmė mergelio sluoksnius. Ji – ties Parnidžio kopa, toje vietoje, kur kopa statmenai leidžiasi į Kuršių marias. Pakrantėje galime išvysti marių mergelio – uolienų (cemento) gabaliukų, todėl pati pakrantė atrodo tarsi akmenuota, o ne smėlėta. Ši uoliena ne kartą pasitarnavusi sodinant smėlynuose medžius.

Mergelio atodanga ties Nida

Kretingos miestas ir apylinkės

Salantai-Nasrėnų kaimas-Kartena-Žadeikių kaimas-Kretinga-Jokūbavo kaimas

Kretingos rajono savivaldybės herbas

	68 km		8 km		✓		–
	8 val.		✓		✓		✓
	14		✓		✓		✓

Pradėkime kelionę po vieną mažiausių ir įdomiausių Lietuvoje – Kretingos rajono savivaldybę. Šiaurės vakarine rajono savivaldybės riba teka Šventosios upė, o rytiniu pakraščiu vingiuoja viena gražiausių Žemaitijos upių – Minija. Vaizdingas ir platus Minijos intako Salanto slėnis su įspūdingomis kilpomis suraizgyta upės vaga. Čia įkurtas Salantų regioninis parkas 1, apimantis ir dalį Minijos pakrančių. Regioniniame parke galime pasivaikščioti specialiai turistams įrengtuose takuose.

Pasigrožėję unikaliais regioninio parko riedulynais, sraunių upių, ledynų išraižytu kraštovaizdžiu, užsukime ir į Salantų miestą, paskelbtą urbanistikos paminklu. Čia akį traukia dvi puošmenos: Salantų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia 2 ir koplytėlė ant Gaidžio kalno 3. Apžiūrėkime abi šventoves iš arčiau ir iš Salantų keliaukime į netoliese esančią Orvidų sodybą. Kairėje 169 greitkelio (Plungė–Skuodas) pusėje, Gargždelėje, įsikūrusi Orvidų sodyba 4 – išskirtinis, įvairiausio dydžio ir formos akmenų, skulptūrų pilnas kampelis.

Pasivaikščioję sodyboje grįžkime pro Salantus į 226 kelią ir važiuokime Kretingos kryptimi. Nutolus nuo Salantų 10 km atvyksime į Nasrėnų kaimą, ku-

Kretingos dvaro rūmai su oranžerija

riame gimė ir užaugo žymus Lietuvos vyskupas, visuomenės veikėjas ir rašytojas Motiejus Valančius 5. Sustokime šio didžio žmogaus gimtoje sodyboje ir nepraleiskime progos plačiau susipažinti su M. Valančiaus gyvenimu ir veikla.

Iš Nasrėnų traukime Kartenos miestelio 6 link, kuris nutolęs apie 10 km. Miestelis įsikūręs vaizdingame Minijos slėnyje, kiekvieną lankytoją sužavės savo kraštovaizdžiu, atskleis Lietuvos istorijos verpetus, kuriuos Kartenos miestelis mena nuo 1523 m., pakvies apžiūrėti XVIII a. smuklę 7. Nuo Kartenos pasukę į rytus, už maždaug 3 km, kairiojoje kelio Palanga–Šiauliai pusėje, Žadeikių kaime, pamatysime įsikūrusią dvaro sodybą 8. Tvarkingas dvarelis, uoliai prižiūrimas paveldėtojų, puošia Kretingos kraštą ir jo svečiams mena apie čia gyvenusius didikus. Netoliese baudžiauninkų pasodinto ąžuolyno medžiai moja galingomis šakomis, o dvaro tvenkinyje žiedus krauna lelijos.

Salantų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

SALANTAI

1 Salantų regioninis parkas

1992 m. įkurtas Salantų regioninis parkas, siekiantis išsaugoti ir puoselėti vakarinio Žemaitijos krašto Minijos, Salantų, Erlos upių senuosius slėnius, jų kraštovaizdį, čia gyvuojančią augaliją bei gyvūniją, kultūros paveldo objektus. Svarbiausi gamtos objektai – tai prieš 26 tūkst. metų slinkusių ledynų pasekmė – susiformavę riedulynai, unikali kraštovaizdžio dalis. Didžiausias jų – 79 ha Šauklių riedulynas (Skuodo r. sav.), čia veši vieni didžiausių Lietuvoje kadagynų (platesnį aprašymą rasite 425 p. „Skuodo kraštas"). Atkeliavę į šį parką, galime stebėti čia gyvenančius paukščius, iš kurių ypatingiausi – baltieji gandrai. Taip pat pasigrožėsime čia stūksančiais piliakalniais, senosiomis žemdirbystės vietomis, išvysime alkavietes ir pilkapynus. Salantų regioniniame parke įrengti esančiuose draustiniuose lankytojams skirti maršrutai, nes vieniems po saugomas gamtos teritorijas vaikščioti draudžiama.

ⓘ www.salanturp.lt

2 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Salantuose 1630 m. dvarininkas Mikalojus Pasamovskis pastatė bažnyčią. Kai ši bažnytėlė sunyko, 1724 m. didikai Vainos ir Oginskiai pastatė antrą medinę bažnyčią. 1906–1911 m. Salantuose pagal architekto Karlo Eduardo Strandmano projektą iškilo mūrinė bažnyčia. Puošnus kulto pastatas yra vienas gražiausių neogotikinių šventovių

Lietuvoje. Bažnyčioje yra penkių altorių ansamblis, gausu šventųjų skulptūrų. Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu paveikslas, puošęs pirmosios Salantų bažnyčios altorių, buvo nutapytas XVII a., Švč. Mergelės Sopulingosios paveikslas sukurtas XIX a.

3 Gaidžio koplyčia

Salantuose, ant Gaidžio kalno, stovi koplyčia, iškilusi 1927 metais. Šalia šio kalno rasta ir degintų pilkapynų, kurie datuojami I tūkst. pr. Kr. Gaidžio kalno koplyčia - Salantų puošmena - medinėmis langinėmis, grakščiu, į dangų besistiebiančiu bokštu. Apie kalną pasakojamos legendos - esą sutemus žmonės ant šios kalvos girdėdavę giedantį gaidį, o pastačius koplyčią, giedojimas liovęsis. Raudonų plytų mūrinėje koplyčioje kraštietis Vilius Orvidas 1988 m. įrengė altorių su skulptūrine grupe.

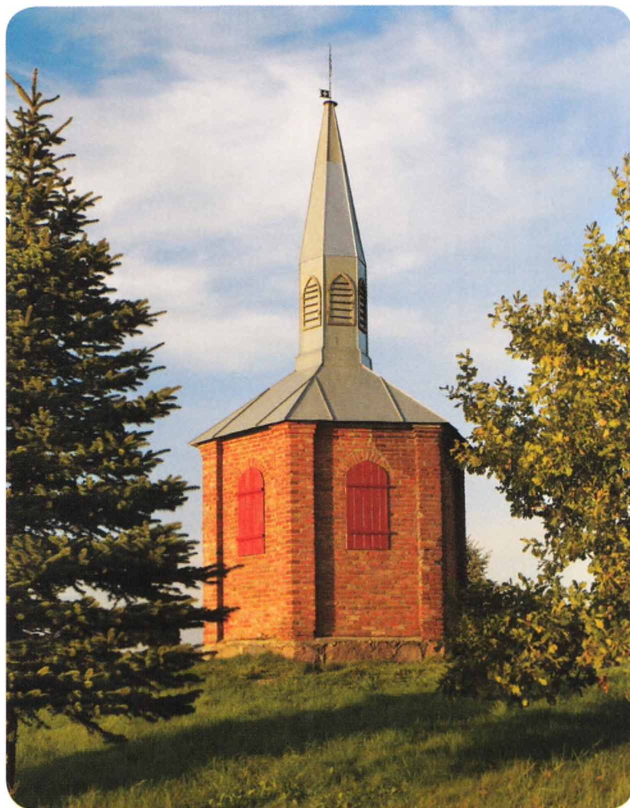
4 Orvidų sodyba

Salantus garsina ir netoliese esanti skulptoriaus Kazimiero Orvido sodyba, kuria dabar rūpinasi Palmyra ir Liudvikas Beniušiai. K. Orvidas kartu su savo sūnumis sodyboje kaupė įdomios formos akmenis ir medžius, iš kurių vėliau sukūrė daug įspūdingų skulptūrų. Ši sodyba-muziejus po atviru dangumi stebina ypatingais eksponatais - šaknimis į viršų pastatytais senoliais ąžuolais, ant aukštų kelmų ir kaladžių užkeltomis skulptūromis ar akmenimis ir kt. Vaikščiodami sodybos takais, surasime Prometėjo skulptūrą, didelį varpą, akmenines piramides ir didelių riedulių terasas, ant kurių galima užsiropšti ir patiems. Kuriant šį neįprastą muziejų, susiformavo taisyklingo trikampio forma, rėminanti visą sodybą. Mirus skulptoriui K. Orvidui, sodyba rūpinosi jo sūnus vienuolis Kazimieras, pasivadinęs Viliumi. 1992 m. mirus pranciškonų vienuoliui Viliui Orvidui, ši vieta neprarado žavesio - ir dabar čia lankosi nemažai turistų.

ⓘ www.muziejai.lt/Kretinga/orvydu_muziejus.htm

Tankas Orvidų sodyboje

Gaidžio koplyčia Salantuose

Nuo Kartenos traukime į pagrindinį kelionės tašką - Kretingą 9, esančią už 16 km į vakarus. Kiek įvertinimų sulaukia šis miestelis: ir gražiausias, ir įdomiausias, ir seniausias Vakarų Lietuvoje. Ir tikrai vertas visų pagyrimų. Kretingą puošia Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia 10 (Vilniaus g. 2). Užsukime pasigrožėti gotikos ir renesanso stilių šventove ir toliau traukime į išskirtinę miesto vietą - dvarą 11. Čia įsikūręs muziejus, kuriame susipažinsime su dvaro, buvusios Kretingos diduomenės gyvenimu. Prie dvaro rūmų įrengta įspūdinga oranžerija 12, kuri ir šiandien džiugina lankytojus. Jei po šios kelionės nuvargome ar ištroškome, tai oranžerijoje įsikūrusiame restorane galime atsigaivinti ir paskanauti dvaro virtuvės patiekalų.

Atsikvėpę galime traukti kitu Kretingos apylinkių maršrutu arba sukti Gargždų link ir aplankyti dar vieną dvarą - Jokūbavo dvaro sodybą 13. Išvykę iš Kretingos pietryčių kryptimi, įsukime į 216 kelią. Už 10 km atvyksime į dvarą, kuriame ūkininkavo prezidentas Aleksandras Stulginskis. Apžiūrėję išlikusius pastatus apsilankykime ir Jokūbavo Aleksandro Stulginskio mokykloje įsikūrusiame kraštotyros muziejuje 14. Čia susipažinsime su krašto istorija, žymių žmonių gyvenimais. ▪

NASRĖNAI

5 Motiejaus Valančiaus sodyba

Nasrėnų kaime stovi Motiejaus Valančiaus (1801–1875) sodyba, kurioje jis gimė ir praleido vaikystės metus. M. Valančius – Žemaičių vyskupas, rašytojas, blaivybės sąjūdžio organizatorius, padėjęs pamatus ir lietuviškai prozai. Nuo 1901 m. jo gimtinės vieta buvo pradėta tvarkyti – iš pradžių buvusi tik viena XVIII a. pab. statyta klėtelė, kuriai buvo atkurta autentiška išvaizda. 1969 m. sodyboje buvo atidarytas M. Valančiaus muziejus, kuriame galime išvysti ne tik rašytojo veikalų, asmeninių daiktų, nuotraukų, bet ir senovinį šeimininkės svirnelį, kamarą ir grūdinę. Švietėjo gimtinės vietą žymi ir garsiosios „Palangos Juzės" skulptūra, kurią 1972 m. sukūrė Vytautas Majoras. Taip pat 1985 m. pagal senąjį pavyzdį atkurtas stogastulpis su vėtrunge. Kitoje muziejaus pusėje žaliuoja 200 ąžuoliukų M. Valančiaus ąžuolynas, pradėtas sodinti 1995 m.

ⓘ www.nasrenai.lt

KARTENA

6 Kartenos miestelis

Kartenos miestelis yra įsikūręs plačiame Minijos upės slėnyje. XVI a. minimas Kartenos dvaras, iš kurio ir išaugo pats miestelis. Vėliau Kartena gavo privilegiją rengti turgų, o pats miestelis suklestėjo XVIII–XIX a. valdant Nagurskiams – vietovė buvo grafystės centru. XX a. pr. Kartenoje pradėjo veikti gana daug įstaigų: paštas, vaistinė, pradžios mokykla ir kt.

Kartena yra įsikūrusi viename vaizdingiausių Žemaitijos regioninių parkų (Salantų), o Minijos slėniai ir pakrantės dar ir dabar žavi menininkus ir dailininkus, įamžinančius Kartenos krašto peizažus. Miestelį puošia ir apie 1875 m. statyta medinė Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia, apylinkėse stūkso keturi piliakalniai.

7 Kartenos smuklė

Kartenos smuklė – kultūros paveldo objektas. Medinė Kartenos smuklė statyta XVIII a., tarpukariu buvo perstatyta. Dabar ši senoji smuklė – vienas iš Kretingos rajono pažintinių objektų.

ŽADEIKIAI

8 Žadeikių dvaro sodyba

Žadeikių kaime, ties Palties upeliuku, galime išvysti buvusį Žadeikių dvarą. Pradžioje jis buvo Kretingos dvaro palivarkas. 1846 m. dvarą įsigijo Zubovai, o nuo

Žadeikių dvaro gyvenamasis namas

1891 m. sodyba priklausė grafams Tiškevičiams. Grafų Zubovų valdymo laikais dvare iškilo ūkiniai pastatai, šalia Minijos buvo įkurtas ąžuolynas. Rūmai išaugo valdant Tiškevičiams. 1924 m. dvaras buvo išparceliuotas, visos buvusios žemės pavadintos Žadeikių kaimu. 1939 m. dvarą iš valstybės nupirko agronomas Jonas Raudonis, kuris sodyboje įkūrė pavyzdinį ūkį – buvo naudojama moderniausia to meto technika. Jo žmonos Sofijos dėka dvaras tapo vietovės kultūros centru, jame buvo renkamasi per svarbiausias šventes. Sovietmečiu Raudonių šeima buvo ištremta, o dvare veikė kolūkio centras, vėliau – ūkinė ir gamybinė bazė. 1992 m. Raudonių giminės palikuonis Gediminas Raudonis susigrąžino dvarą. Žadeikių dvaras paskelbtas kultūros paveldo objektu, yra išlikęs palivarko fundacinis akmuo, kumetynas, daržinė, ledainė ir kiti pastatai, o tolėliau matyti buvusio ąžuolyno fragmentai (dabar jis vadinamas Daigų mišku).

KRETINGA

9 Kretingos miestas

Kretinga – garsių žmonių, žymios istorijos ir gražios gamtos Vakarų Žemaitijos kraštas, pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose paminėtas 1253 m. (čia stovėjusi Kretingos pilis). Nuo XVI a. vietovėje minimas dvaras. 1609 m. grafas Jonas Karolis Chodkevičius suteikė vietovei Magdeburgo teises, herbą ir Karolštato (Karolio miestas) pavadinimą. Vietovė pradėjo augti ir plėstis, tam įtakos turėjo ir XVII a. čia atsikėlę pranciškonai. Bėgant amžiams miestas patyrė daug nelaimių: švedų antpuolių metu buvo nuniokotas, daug gyventojų gyvybių nusinešė 1709–1711 m. maro epidemija, vėliau Kretinga buvo nusiaubta gaisro. Po 1795 m. neteko Magdeburgo teisių ir tapo provincijos miesteliu.

1788 m. valdant Vilniaus vyskupui Ignotui Masalskiui miestas atsigavo. XX a. pr. pradėjo kurtis krautuvėlės, žydų dirbtuvės, pastatyta geležinkelio stotis. Antrojo pasaulinio karo metais miestas vėl buvo nuniokotas.

Apsilankę Kretingos senamiestyje išvysite evangelikų reformatų bažnytėlę, 1938 m. statytą Žemės ūkio pastatą (archit. M. Songaila), kurio vidų puošia Petro Kalpoko tapyti pano. Senojoje miesto dalyje išlikę žydų prekybos namų.

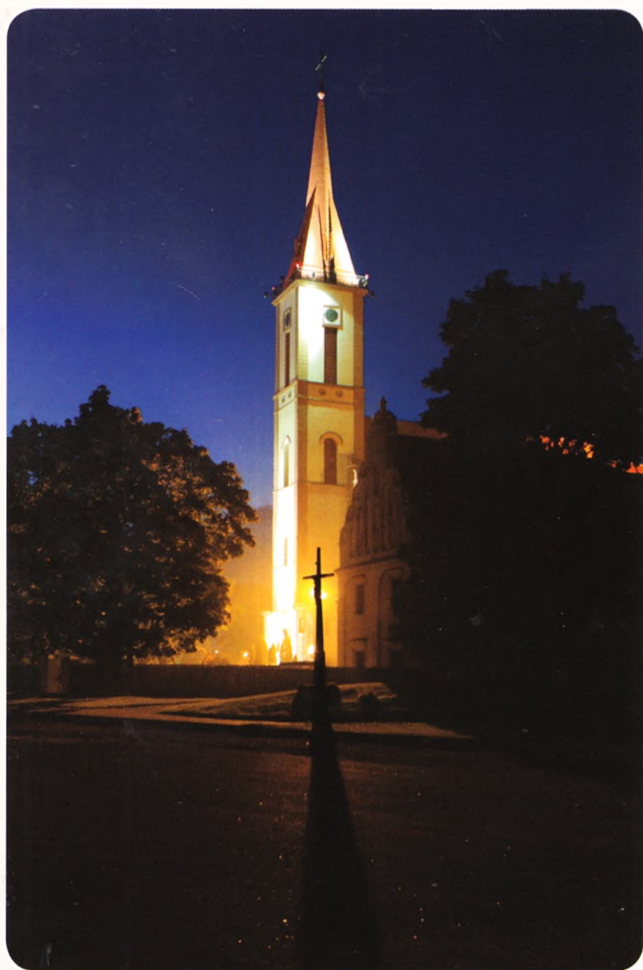
Senosiose Kretingos kapinėse stovi dvaro savininkų Tiškevičių šeimos neogotikinė koplyčia (archit. K. E. Strandmanas, 1983). Čia palaidoti žymūs pranciškonai kunigai, Tiškevičių giminės mirusieji, čia ilsisi ir Lietuvos kariuomenės Brigados generolo Vlado Nagevičiaus palaikai. Miesto kapinėse palaidotas vienas žymiausių krašto šviesuolių – pranciškonų vienuolis, vaistininkas Jurgis Ambraziejus Pabrėža. Kapą žymi koplytėlė su angelų skulptūromis.

10 Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia

Pirmoji bažnyčia Kretingoje kartu su pranciškonų vienuolynu iškilo 1602 metais. Kretingos dvaro savininkų Chodkevičių iniciatyva. Bėgant metams bažnyčios ir vienuolyno kompleksas buvo ne kartą atnaujintas, 1672 m. jį padidino Vilniaus vaivada Kazimieras Jonas Sapiega. Dabartinę išvaizdą Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia įgavo po rekonstrukcijos 1908 m. (pagal architekto Slavomiro Odžvolskio projektą). Aukštu, grakščiu bokštu į dangų kylanti Kretingos šventovė – gotikos ir renesanso stilių sakralinis pastatas. Jame saugomi septyni altoriai, iš kurių didžiajame puikuojasi skulptūrinė Nukryžiavimo grupė. Šoniniame barokinio stiliaus altoriuje kabo stebuklingu laikomas XVIII a. Šv. Antano paveikslas su laiminančiu Kūdikėliu. Kretingos bažnyčią taip pat puošia renesansinio dekoro elementais ornamentuotos durys, XVII a. medinė sakykla, puošnūs suolai su atkaltėmis, o bažnyčios kriptoje ilsisi fundatorių Chodkevičių palaikai. Priešais bažnyčią stovi vienuoliui pranciškonui Jurgiui Ambraziejui Pabrėžai sukurtas paminklas (skulpt. A. Bosas, 1993). Būrius žmonių kasmet birželio mėnesį sutraukia garsieji Šv. Antano atlaidai.

Chodkevičių šeimos sarkofagai bažnyčios kriptoje

Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia

11 Kretingos dvaras

Kretingos miesto pasididžiavimas – šiaurinėje vietovės dalyje stovintis dvaras, žinomas nuo XVI a. Kretingos dvaro sodyba turėjo daug žymių savininkų – čia šeimininkavo Kęsgailos, didikai Chodkevičiai, Sapiegos, Masalskiai, Zubovai, nuo 1784 m. iki pat 1940 m. dvaras priklausė garsiesiems Tiškevičiams.

Dvaro parkas – vienas gražiausių angliškojo tipo parkų krašte. Jame žaliavo liepų ir kaštonų alėjos, buvo įrengti fontanai, tvenkiniai, aplinką puošė krioklys, gėlynai, krūmai, skulptūros, o viduryje puikavosi altana. 38,5 ha dvaro parkas buvo pramintas Vasaros sodu, pasakojama, kad jame lankiusis net Rusijos imperatorė Jekaterina II. XIX a. Tiškevičių rezidencija turėjo didžiausią Europoje privatų žiemos sodą, o rūmuose

buvo įrengta turtinga biblioteka, reprezentacinės salės, Tiškevičių giminės portretų galerija ir koplyčia-mauzoliejus. Rūmus puošė žymių dailininkų paveikslai, prabangūs baldai, gobelenai. Dvaro malūne 1878 m. įrengta pirmoji Lietuvoje hidroelektrinė, 1882 m. – ir pirmoji telefono linija, jungusi Kretingą, Rietavą ir Plungę. Kretingos dvaras – vienas iš nedaugelio Lietuvoje, išsaugojęs beveik visą pastatų kompleksą (25 objektus) ir parką, nuo 1992 m. čia įsikūręs Kretingos muziejus.

ⓘ www.kretingosmuziejus.lt

12 Kretingos oranžerija

XIX a. Kretingos dvaro savininkų didikų Tiškevičių iniciatyva prie rūmų buvo pristatyta įspūdinga stiklinė oranžerija su privačiu žiemos sodu. Viename svarbiausių dvaro akcentų buvo auginami bananmedžiai, apelsinmedžiai, citrinmedžiai, sienas puošė koralai ir vijokliai, buvo įrengtas krioklys, iš kurio vanduo nubėgdavo į tvenkinėlius. Juose plaukiojo žuvys, šalia tryško fontanai. 1940 m. rūmuose buvo įrengtas rusų karininkų bendrabutis ir karo ligoninė, oranžerijoje – valgykla. Žiemos sodo augalai išmesti, o meno vertybės išgrobstytos. 1972–1984 m. rūmai valstybės lėšomis restauruoti: atstatytas vakarinis ir rytinis korpusas, oranžerija, pradėta atkurti parką.

2005 m. Kretingos dvaro sodyba paskelbta kultūros paveldo objektu. Įspūdingame žiemos sode galime išvysti rečiausių egzotinių augalų iš Indijos, Brazilijos atogrąžų miškų, Afrikos, Meksikos dykumų ir Indonezijos. 640 kv. m. ploto oranžerija – mėgstama keliautojų vieta.

ⓘ www.kretingosmuziejus.lt/apie-mus/ziemos-sodas

JOKŪBAVAS

13 Jokūbavo dvarvietė

Kretingos rajono savivaldybės pietinėje dalyje įsikūręs Jokūbavo kaimas, vardą gavęs nuo vietovės dvarininko Jokūbo Nagurskio. Jokūbavo dvaras buvo įkurtas apie 1776–1779 m. XIX a. dvarą įsigijęs Konstantinas Parčiauskas įkūrė savo rezidenciją. Buvo įsteigtas žirgynas, plėtojamas ūkis. 1927 m. dvarą nusipirko Lietuvos prezidentas Aleksandras Stulginskis. A. Stulginskis dvare įkūrė pavyzdinį ūkį, diegė naujas technologijas. Antrojo pasaulinio karo metu abu dvaro šeimininkai Stulginskiai buvo ištremti, dvaro pastatas nugriautas. Išlikę tik buvusios sodybos ūkiniai pastatai. Dvaro sodyba yra kultūros paveldo objektas.

Buvusio dvaro rūmų vietoje, dvaro parke, 1991 m. pastatytas A. Stulginskio paminklas. Apie 3 m aukščio rausvo akmens paminkle iškaltas prezidento bareljefas (skulpt. M. Narbutas, archit. E. Giedrimas).

14 Aleksandro Stulginskio mokyklos kraštotyros muziejus

Jokūbavo Aleksandro Stulginskio pagrindinėje mokykloje muziejus pradėtas kurti 1989 m. Apsilankę mokyklos muziejuje, išvysime Lietuvos prezidento A. Stulginskio asmeninius daiktus: laikrodį, skrybėlę, arbatinuką, lėkštes. Susipažinsime su Jokūbavo krašto istorija, etnografiniais buities rakandais ir įrankiais. Čia saugomas ir 1923 m. atvirlaiškis su prezidento himnu, kuriam žodžius parašė Aleksandras Chalickis. Muziejus saugo ir puoselėja krašto tradicijas, užrašinėja senolių pasakojimus, atsiminimus, renka tautosaką, informaciją apie krašto politinius kalinius, tremtinius.

Buvęs Kretingos dvaro malūnas ir pirmoji Lietuvoje hidroelektrinė

Kretingos apylinkės: pro Darbėnus

Rūdaičiai-Žibininkai-Lazdininkai-Darbėnai-Laukžemė-Senoji Įpiltis

Kretingos rajono savivaldybės herbas

	38 km		3 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	11		✓		✓		–

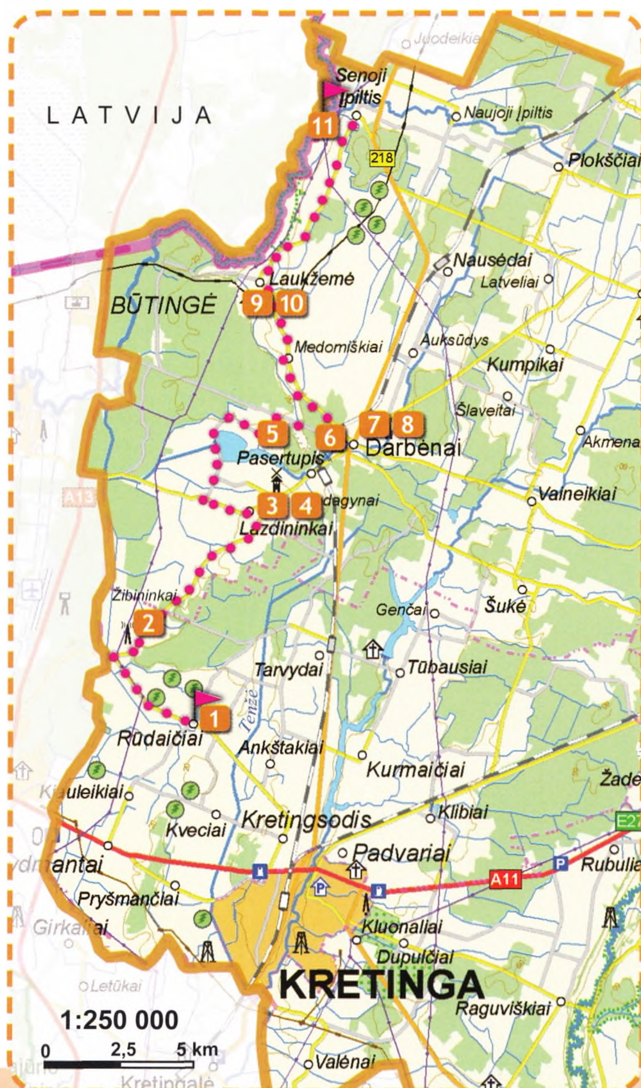
Vakarinė Kretingos krašto dalis vilioja lankytojus savo istorija ir pramogomis. Pradėkime kelionę nuo Rūdaičių 1. Čia žmonės gyveno I a. – tą liudija stūksantis piliakalnis ir radiniai. Pasižvalgę nuo Rūdaičių piliakalnio aplankykime už 5 km esančius Žibininkus. Čia įsikūręs HBH pramogų kompleksas 2, garsus ne tik Kretingos krašte, bet ir visoje Lietuvoje. Paragaukime čia gaminamo alaus, gal sumanysime ir HBH kavinėje pasmaguriauti Lietuvos kulinarinio paveldo patiekalų.

Pasidžiaugę HBH pramogomis traukime toliau į vakarus. Už maždaug 7 km – Lazdininkai 3. Aplankykime šį senąjį kaimą, patyrinėkime netoliese prie kelio Darbėnai–Šventoji esantį vėjo malūną 4. Sukime prie šalia esančio tvenkinio. Čia poilsiauti renkasi gyventojai, sustoja pro šalį vykstantys keliautojai. Aplankykime ir mes šį tvenkinį, užsukime į netoliese įrengtą japoniško stiliaus sodą-parką „Madzuchai" 5.

Nuo Lazdininkų traukime į už 4 km esančius Darbėnus 6. Anksčiau dideliais turgumis garsėjęs miestelis yra išsaugojęs grafų Tiškevičių statytą Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčią, koplyčią, XX a. pr. radialinį gatvių planą ir XIX a. pab. – XX a. pr. medinius namelius. Darbėnų miestelis didžiuojasi čia išlikusia dvarviete 7. O prie Darbos upės stovi kultūros paveldo objektas – vandens malūnas 8.

Už 7 km nuo Darbėnų įsikūrusi Laukžemė. Visai netoli Lietuvos–Latvijos pasienio įsikūrusiame miestelyje aplankykime Šv. apaštalo Andriejaus bažnyčią 9, pasigrožėkime joje išlikusiomis vertybėmis. Netoliese esančiame Laukžemės dvare išlikę dvaro rūmai 10, rūsys, svirnas dar iki šiol mena besikeisdavusius dvaro savininkus.

Paskutinį kelionės tašką – Senosios Įpilties piliakalnius 11 – pasieksime vykdami Latvijos pasieniu į šiaurės rytus. Istorinėse Lietuvos vietose apžiūrėkime I tūkst. – XIII a. piliakalnius, pasivaikščiokime vietomis, kuriose jau I–V a. kūrėsi pirmosios gyvenvietės. O esant geram orui, piliakalnio viršūnėje kelionę vainikuokime užkandžiaudami gamtoje, grožėdamiesi vaizdais nuo piliakalnių. ▪

Laukžemės panorama

Kretingos apylinkės: pro Darbėnus

Rūdaičiai-Žibininkai-Lazdininkai-Darbėnai-Laukžemė-Senoji Įpiltis

Kretingos rajono savivaldybės herbas

	38 km		3 km		✓		✓
	5 val.		✓		✓		✓
	11		✓		✓		–

Vakarinė Kretingos krašto dalis vilioja lankytojus savo istorija ir pramogomis. Pradėkime kelionę nuo Rūdaičių 1. Čia žmonės gyveno I a. – tą liudija stūksantis piliakalnis ir radiniai. Pasižvalgę nuo Rūdaičių piliakalnio aplankykime už 5 km esančius Žibininkus. Čia įsikūręs HBH pramogų kompleksas 2, garsus ne tik Kretingos krašte, bet ir visoje Lietuvoje. Paragaukime čia gaminamo alaus, gal sumanysime ir HBH kavinėje pasmaguriauti Lietuvos kulinarinio paveldo patiekalų.

Pasidžiaugę HBH pramogomis traukime toliau į vakarus. Už maždaug 7 km – Lazdininkai 3. Aplankykime šį senąjį kaimą, patyrinėkime netoliese prie kelio Darbėnai–Šventoji esantį vėjo malūną 4. Sukime prie šalia esančio tvenkinio. Čia poilsiauti renkasi gyventojai, sustoja pro šalį vykstantys keliautojai. Aplankykime ir mes šį tvenkinį, užsukime į netoliese įrengtą japoniško stiliaus sodą-parką „Madzuchai" 5.

Nuo Lazdininkų traukime į už 4 km esančius Darbėnus 6. Anksčiau dideliais turgumis garsėjęs miestelis yra išsaugojęs grafų Tiškevičių statytą Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčią, koplyčią, XX a. pr. radialinį gatvių planą ir XIX a. pab. – XX a. pr. medinius namelius. Darbėnų miestelis didžiuojasi čia išlikusia dvarviete 7. O prie Darbos upės stovi kultūros paveldo objektas – vandens malūnas 8.

Už 7 km nuo Darbėnų įsikūrusi Laukžemė. Visai netoli Lietuvos–Latvijos pasienio įsikūrusiame miestelyje aplankykime Šv. apaštalo Andriejaus bažnyčią 9, pasigrožėkime joje išlikusiomis vertybėmis. Netoliese esančiame Laukžemės dvare išlikę dvaro rūmai 10, rūsys, svirnas dar iki šiol mena besikeisdavusius dvaro savininkus.

Paskutinį kelionės tašką – Senosios Įpilties piliakalnius 11 – pasieksime vykdami Latvijos pasieniu į šiaurės rytus. Istorinėse Lietuvos vietose apžiūrėkime I tūkst. – XIII a. piliakalnius, pasivaikščiokime vietomis, kuriose jau I–V a. kūrėsi pirmosios gyvenvietės. O esant geram orui, piliakalnio viršūnėje kelionę vainikuokime užkandžiaudami gamtoje, grožėdamiesi vaizdais nuo piliakalnių. ▪

Laukžemės panorama

HBH pramogų kompleksas

RŪDAIČIAI

1 Rūdaičiai

Tarp Kretingos ir Palangos yra įsikūrę Rūdaičiai, garsėjantys čia stūksančiu piliakalniu. 1940 m. ties Rūdaičiais buvo pradėta tiesti Molotovo linija – gynybiniai įtvirtinimai, turėję saugoti sovietų okupuotas teritorijas. Rūdaičiai žymūs ir netoliese esančiu 15 vėjo jėgainių parku. Užtvenkus Žibos upę, kaime susidarė tvenkinys – dabar švenčių metu mėgstama vietinių gyventojų susibūrimo vieta.

ŽIBININKAI

2 HBH alaus bravoras

Žibininkų vietovė – tikras lankytojų traukos centras, nes čia įsikūrusi HBH alaus darykla ir pramogų kompleksas. Nuo 1995 m. veikiantis poilsio kompleksas žavi jaukumu, gražios gamtos apsuptimi, čia gaminamu alumi, gira ir „Rados virtuvės“ patiekalais, kuriems suteiktas Lietuvos kulinarinio paveldo ženklas. Per visą laikotarpį alaus darykla tapo viena žinomiausių pajūrio krašto vietų, kurios neaplenkia daugelis poilsiautojų, keliaujančių ilsėtis prie jūros. Šalia komplekso, miškelyje, įkurtas skulptūrų parkas, nuotykių parkas „Lūšies kelias“, galime pajodinėti žirgais, pažaisti dažasvydį, krepšinį, aplankyti žvėrinčių.

ⓘ www.hbh.lt

LAZDININKAI

3 Lazdininkų etnografinės sodybos

Nutolęs nuo Darbėnų apie 4 km Lazdininkų kaimas – vienas seniausių pajūrio krašto kaimų. Senojoje kaimo dalyje išlikusios etnografinės sodybos, iš kurių dvi – XVIII–XIX a., jos paskelbtos kultūros paveldo objektais. Prie kelio Darbėnai–Šventoji stovinčią pirmąją sodybą sudaro troba ir klėtis, o antrąją, esančią netoliese, – namas, svirnas ir tvartas su daržine.

4 Vėjo malūnas

Netoli Lazdininkų, prie kelio Darbėnai–Šventoji, stovi neseniai restauruotas keturių sparnų vėjo malūnas. Aštuonbraunis kepurinis malūnas – kultūros paveldo objektas. Jo aukštis – apie 14,5 m. Į šią vietą medinis vėjo malūnas buvo atkeltas ūkininko Švatelio iniciatyva 1902 m. iš Padvarių vietovės. 1925 m. statinį nusipirko Jurgis Končius, o po Antrojo pasaulinio karo pastatas atiteko kolūkiui. Iki 1961 m. malūnas naudojo vėjo jėgą ir tik vėliau jame buvo įrengta elektra; veikė iki 1984 metų. Dabar vėjo malūnas priklauso J. Končiaus dukrai, jį puošia naujieji 12 m ilgio sparnai, atkurti senųjų pavyzdžiu.

5 Lazdininkų tvenkinys

Lazdininkų kaimo šiaurinėje dalyje telkšo didžiausias Kretingos krašte Lazdininkų tvenkinys. Jo plotas –

apie 113 ha. Už 2 km nuo Darbėnų esantis tvenkinys susidarė patvenkus Darbos upę. Vandens telkinys supamas Šventosios ir Mažučių miškų. Vaizdingos tvenkinio pakrantės – mėgstama poilsiautojų vieta, žiemą čia vyksta poledinės žūklės varžybos. Netoliese įrengtas ir privatus japoniško stiliaus sodas-parkas „Madzuchai“, kuriame auga didžiulė japoniškų augalų kolekcija, specialiai įrengtas akmenų sodas, pastatyti arbatos nameliai, įrengti tvenkiniai su tilteliais ir kaskadomis.

DARBĖNAI

6 Miestelio senoji dalis

Darbėnų kaimas ir dvaras pirmą kartą paminėti XVI amžiuje. 1701 m. Darbėnai gavo teises rengti turgus ir prekymečius. Kasmetiniai turgūs sutraukdavo daug pirklių, miestelis išaugo ir suklestėjo. 1838–1842 m. Darbėnuose pastatyta dabartinė Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia, kurią fundavo grafai Tiškevičiai. Šalia šventovės stovi XIX a. pr. medinė varpinė. Miestelis paskelbtas urbanistikos paminklu, siekiant išsaugoti XX a. pr. radialinį gatvių planą, XIX a. pab. – XX a. pr. statytus medinius namelius.

Darbėnų Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia

7 Darbėnų dvarvietė

Nuo XIX a. Darbėnų dvaras priklausė grafams Tiškevičiams. Čia 1864 m. gimė Aleksandras Tiškevičius, vėliau rūpinęsis Kretingos dvaru ir bažnyčia. XX a. pr. dvare veikė pradžios mokykla. Darbėnų dvaro sodyba paskelbta kultūros paveldo objektu, išlikę mediniai dvaro rūmai, rūsiai, svirnas ir parko dalis.

8 Darbėnų vandens malūnas

Prie Darbos upės 1820 m. Palangos dvaro administratoriaus A. Boguslovskio iniciatyva buvo pastatytas vandens malūnas, vėliau priklausęs Tiškevičiams, vokiečiui Vagneriui, P. Vainorui. Įdomu tai, kad tarpukario metais šis įrenginys buvo varomas elektra. Dviejų galų mūriniame, lauko akmenų statinyje veikė ir malūnas, ir buvo gyvenamosios patalpos; į šias dalis vedė laiptai ir priebutis. Sovietmečiu malūną prižiūrėjo Gaškų šeima, ne tik malusi grūdus, bet ir tiekusi elektrą visam miesteliui. Po 1990 m. malūnas dar kurį laiką veikė, dabar paskelbtas kultūros paveldo objektu.

LAUKŽEMĖ

Laukžemės Šv. apaštalo Andriejaus bažnyčios vidus

9 Šv. apaštalo Andriejaus bažnyčia

Motiejus Valančius rašė, kad 1639 m. Laukžemėje buvusi koplyčia be jokio turto. 1754 m. Laukžemės dvaro savininkas baronas Karolis Mirbackas fundavo naują bažnyčią.

Dabartinė įdomių formų Šv. apaštalo Andriejaus bažnyčia buvo pastatyta 1850 m. Tai medinė eklektinių formų šventovė, kurią 1857 m. konsekravo švietėjas, rašytojas, Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius. Šalia bažnyčios 1864 m. iškilo ir medinė varpinė, kurioje pakabintas 1740 m. varinis varpas. Laukžemės bažnyčia su varpine yra kultūros paveldo objektas. Šventovėje saugoma vertinga Švč. Mergelės Marijos skulptūra, liaudies dailės kūrinys „Marija Škaplierinė“, XX a. pr. vitražai „Bėgimas iš Egipto“ ir „Jonas Evangelistas“, varpinėje kabantis varpas – taip pat paskelbti kultūros paveldo objektais.

10 Laukžemės dvaras

Nuo XVI a. žinoma Laukžemės dvaro sodyba buvo ūkinė Darbėnų dvaro dalis. XVII a. dvaras tapo savarankišku vienetu ir atiteko didikams Sapiegoms. XVIII–XVIII a. dvaras turėjo daug savininkų: čia šeimininkavo Palangos seniūnijos valdytojai, baronas Mirbachas, baronas fon Štempelis (1902 m. pastatęs dvaro rūmus), prelatas Konstantinas Olšauskas, daktaras Ipolitas Stonkus. XIX a. iškilo grūdų sandėlis („magazinas"), raudono mūro fachverko stiliaus svirnas, šalia dvaro rūmų tebestovintys iki šių dienų. Antrojo pasaulinio karo metais dvaras buvo nacionalizuotas, jame įsikūrė kolūkis, vėliau mokykla. Nuo 2007 m. dvaras priklauso privačiam asmeniui, restauruojamas.

SENOJI ĮPILTIS

11 Senosios Įpilties piliakalniai

Senoji Įpiltis – pasienyje su Latvija esantis Kretingos krašto kaimas, supamas kelio Darbėnai–Skuodas, tekančio Įpilties upelio ir Vidgirių miško. Prie Senosios Įpilties stūkso keletas kultūros paveldo objektais paskelbtų piliakalnių. Arčiausiai Senosios Įpilties kaimo (už 500 m) stūkso Įpilties piliakalnis, žymiausias Kretingos krašte. Prie jo jau I–V a. kūrėsi pirmosios gyvenvietės. Livonijos ordino raštuose 1253 m. minima ant piliakalnio stovėjusi pilis, kurią 1262 m. puolė Ordinas. Kasinėjimų metu buvo atrasti ir savotiški įvažiuojamieji pilies vartai, rasta geležies, žalvario, keramikos dirbinių. 300 m į šiaurės rytus nuo Įpilties piliakalnio stūkso Senosios Įpilties antrasis piliakalnis, vadinamas Karių (Maro) kapeliais. I tūkst. datuojamas piliakalnis skalaujamas Įpilties upelio. Senajame Įpilties kaime taip pat išlikęs ir Karių (Marių) kapeliais vadinamas kapinynas (XV–XIX a.). Trečiasis – Senosios Įpilties pirmasis piliakalnis (Karo kalnas) – datuojamas I tūkst. – XIII a. Jis 2,1 km nutolęs nuo Senosios Įpilties centro, prie Šventosios upės (arčiausiai pasienio su Latvija). Medžiais apaugęs piliakalnis turi trikampės formos aikštelę, pylimą ir priešpilį.

Senosios Įpilties piliakalnis

Skuodo kraštas

Mosėdis-Skuodas-Apuolė-Ylakiai-Puokė

Skuodo rajono savivaldybės herbas

	68 km		10 km		✓		✓
	6 val.		✓		✓		✓
	13		✓		✓		✓

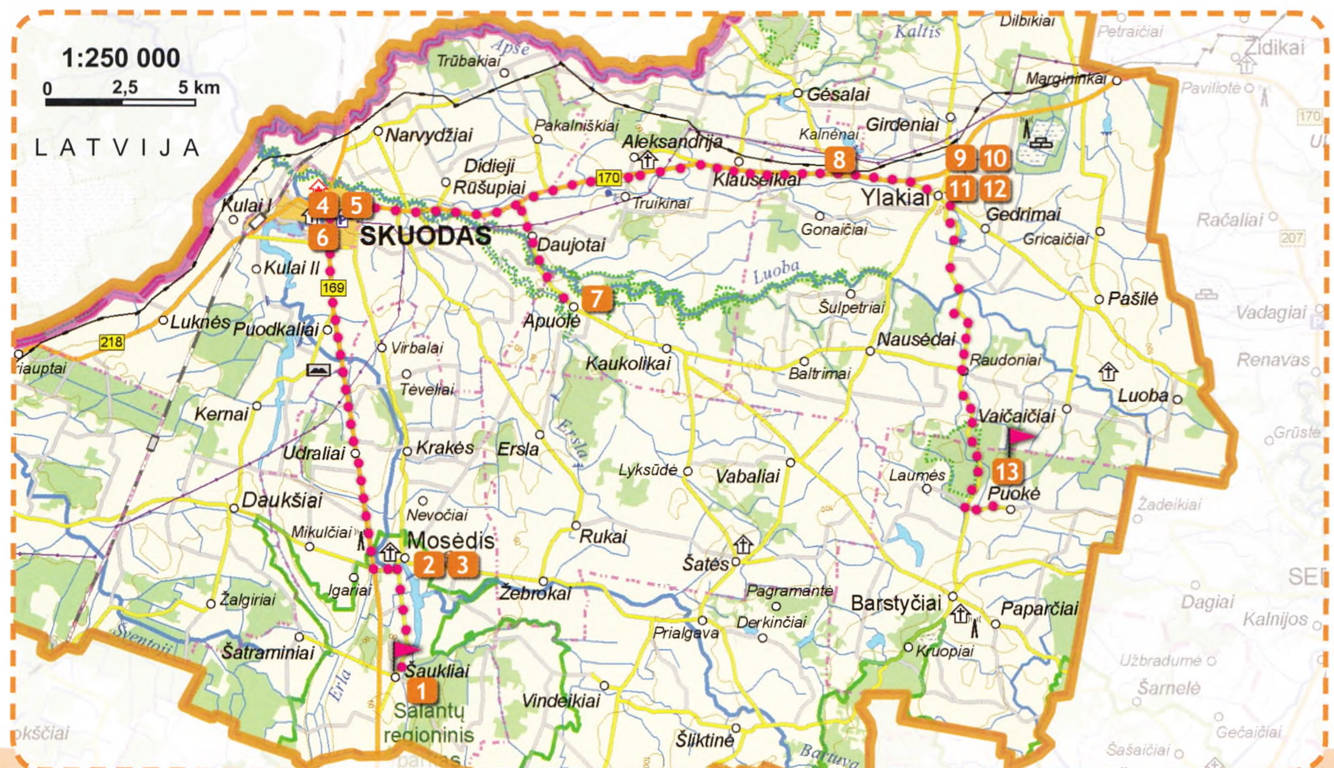
Skuodo kraštas – senoji kuršių žemė, garsėjanti išlikusiomis alkavietėmis, aukuro akmenimis, pilkapynais ir piliakalniais. Apuolės piliakalnis buvo apgyvendintas pirmaisias metais po Kr., todėl ne veltui žinomas kaip seniausia Lietuvos gyvenvietė. Lietuvos šiaurės vakarinėje dalyje, Žemaitijoje, plytinti vietovė ribojasi su Latvijos valstybe, o rajono savivaldybės centras (Skuodo miestas) – pačiame Lietuvos–Latvijos pasienyje. Skuodo apylinkės saugo ir didikų atminimą: beveik visas kraštas nuo seniausių laikų priklausė didikams Chodkevičiams ir Sapiegoms.

Kelionę po Skuodo kraštą pradėkime nuo Akmenų sostine vadinamo miestelio – Mosėdžio – apylinkių. Bet prieš tai, užsukime į „Šauklių tundrą" **1**. 3 km į pietvakarius nuo Mosėdžio (1 km į prietryčius nuo Šauklių), nutolęs riedulynas-kadagynas nestokoja turistų dėmesio. Tai draustinis, kuriame saugomas išskirtinis kraštovaizdis su ledyno atneštais rieduliais ir augančiais kadagiais.

Mosėdžio miestelis įsikūręs prie 169 kelio, šalia tyvuliuoja Mosėdžio tvenkinys, teka Bartuvos upė, įkurtas Salantų regioninis parkas. Vietovę garsina unikalių akmenų kolekcijos, kurias galima išvysti respublikiniame Vaclovo Into akmenų muziejuje **2** (Salantų g. 2). Sakoma, kad Mosėdis ir akmenys jau tapę neatsiejama vienas kito dalimi. Per miestelį vingiuoja 3,5 km pažintinis pėsčiųjų takas **3**. Juo keliaudami nepaklysime – teisingu keliu lydi rodyklės. Takas, prasidedantis prie akmenų muziejaus, supažindina su miestelio įžymybėmis ir baigiasi prie Mosėdžio piliakalnio.

169 keliu pasiekiamas Skuodo miestas, esantis už maždaug 11 km. Dabartinis miestas – buvusi grafystė. Bartuvos upės krante įsikūrusiam Skuodui 1572 m. buvo suteiktos Kulmo miesto teisės, o Magdeburgo teisės – 1645 m. Čia šurmuliuodavo turgūs, mugės, buvo nutiesta geležinkelio linija, veikė malūnas, kino teatras, žymus batų fabrikas. Senoji miesto dalis, už upės prie dvaro, apimanti turgaus aikštę, – urbanistikos paminklas.

Prie Bartuvos upės, Šiaulių g. 3, stovi buvę Skuodo dvaro rūmai **4**, kuriuose 1918 m. buvo įkurta pirmoji Skuodo gimnazija, vėliau – muzikos mokykla. Nuo 1992 m. dvaro pastatuose veikia Skuodo krašto muziejus ir laikraščio redakcija. Nuo dvaro driekiasi

Vaclovo Into sodyboje

ir parkas, Kęstučio Subačiaus paverstas miesto parku. Čia įrengtas ir „Sveikatingumo takas“ 5, kurį puošia tilteliai, želdiniai, skulptūros. Pereikime į kitą Bartuvos pusę Gedimino g. ir iš Vytauto g. pasukę į dešinę pasieksime Skuodo rajono savivaldybės pastatą (Vytauto g. 13). Šalia stovi Skuodo miesto įkūrėjo Jono Chodkevičiaus paminklas 6.

Nuo Skuodo vykime rytų kryptimi, 170 keliu Apuolės link. Šiame kaime yra žymusis Apuolės piliakalnis 7, garsėjantis kuršių ir vikingų kova prie piliakalnio, pilimi, stovėjusia ant piliakalnio, anksčiausiai paminėta Lietuvos vietose rašytiniuose šaltiniuose. Užlipkime į šį piliakalnį ir pajuskime praėjusių laikotarpių dvasią.

Aplankę Apuolės piliakalnį grįžkime į 170 kelią ir vykime toliau rytų kryptimi – Kalnėnų kaimo link. Čia Izidorius Navidanskas įkūrė parką 8. Jaukus žemaičių botanikos parkas vilioja poilsiautojus augalų įvairove, septyniais tvenkiniais, poilsiavietėmis. Atsikvėpę gamtos oazėje vykime į Ylakius.

Ylakių miestelis pasiekiamas važiuojant 170 keliu. Ylakiuose išlikęs senasis gatvelių tinklas, aikštė, pastatai 9. Driekiasi ir senieji keliai į Barstyčius, Židikus ir kt. Miestelio centre (Židikų g. 1) puikuojasi kultūros paveldo objektu paskelbta Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia 10, kapinėse – neogotikinė raudonų plytų koplyčia. Kita šventovė – Ylakių evangelinė baptistų bažnyčia 11 – S. Dariaus ir S. Girėno g. 38. Miestelio

MOSĖDIS

1 „Šauklių tundra“

Netoli Mosėdžio įkurtas 82 ha ploto Šauklių geomorfologinis draustinis – „Šauklių tundra“. Jame saugomas Lietuvos poledynmečio tundrai artimas kraštovaizdis su 0,3–3 m skersmens rieduliais. Prieš 12–13 tūkst. metų, slenkant ledynams, šie rieduliai buvo atvilkti iš Skandinavijos ir Baltijos jūros dugno. Draustinyje auga ir per 120 augalų rūšių, išskirtiniausi – 6 m aukščio kadagiai, čia gyvuoja ir Skuodo regione gausiausia tetervinų populiacija. Pažinti „Šauklių tundros“ riedulyną-kadagyną galima keliaujant pažintiniu taku.

2 Akmenų muziejus

Vaclovas Intas – Mosėdžio Garbės pilietis, gydytojas, nuo 1957 m. vadovavęs Mosėdžio ligoninei. Tuo metu jis ir pradėjo rinkti akmenis iš visų Lietuvos kampelių. Šie unikalūs rieduliai buvo perkelti į Bartuvos upės slėnį, o 1979 m. įkurtas ir respublikinis unikalių akmenų muziejus. Apsilankę parke, išvysime lauke stūksančius uolienų riedulius iš Skandinavijos, Baltijos jūros, Hoglando salų dugno, dabar jų – apie 200. Didžiausias riedulys sveria apie 50 tonų, mažiausias – vos porą gramų. Muziejus saugo ir pagonybės laikų aukurus – įdomiuo-

Mosėdis

sius dubenėtuosius akmenis. Prie Bartuvos upės užtvankos stovi 1975 m. restauruotas malūnas, kuriame irgi įkurta uolienų ekspocizija. Taip pat šiame muziejuje po atviru dangumi galime pasigrožėti gausybe augalų, kurių čia – net per 130 rūšių. Tai vertinga dendrologinė kolekcija.

ⓘ www.akmenumuziejus.lt

3 Mosėdžio pėsčiųjų takas

Mosėdžio pėsčiųjų takas prasideda prie Bartuvos užtvankos, senojo malūno ir unikalių akmenų muziejaus, kuris garsina Mosėdį visoje Lietuvoje. Tolėliau – savo didinguosius bokštus į dangų keliantí Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia, kurioje nuo 1895 m. (trejus metus) kunigavo Jonas Tumas-Vaižgantas. Pėsčiųjų takas tęsiasi ir aplink miestelio tvenkinį, kuris keliautojus kviečia atsipūsti, pailsėti pakrantėje įrengtoje poilsiavietėje, pasigėrėti atsiveriančiu Mosėdžio piliakalnio vaizdu. Pėsčiųjų takas veda ir į senąjį kalną, kurį skalauja Bartuvos upelis. Šis piliakalnis, menantis I tūkstantmetį, 10–11 m aukščio, su ovalia aikštele.

SKUODAS

4 Skuodo dvaras ir krašto muziejus

Buvusiame Skuodo dvare įsikūrusi Skuodo rajono laikraščio „Mūsų žodis“ redakcija ir Skuodo krašto muziejus. Buvusią dvaro didybę mena išlikę mūriniai baltuojantys rūmai ir buvusiame parke augančios liepos, dabar besijungiančios ir skverelyje stovi lietuvių visuomenės veikėjo dr. Jono Basanavičiaus biustas 12.

3706 keliu pravažiavę Ylakių tvenkinį judėkime į rajono savivaldybės pietinę dalį. Už 12 km pasiekę Laumių botaninį-zoologinį draustinį žinokime – mes jau netoli tos vietos, kur stūkso didžiausias Lietuvoje akmuo 13! Prieš 13–14 tūkst. metų ledynų atvilktas riedulys dydžiu lenkia ir Anykščių Puntuką (šis – antroje vietoje). Akmuo guli ties Puokės gyvenviete, apie 3 km nutolęs nuo Barstyčių miestelio, todėl vadinamas ir Puokės, ir Barstyčių vardu. Plačiame lauke esantį akmenį iš vienos pusės supa medžių masyvas, šalia įrengta poilsiavietė su suoliukais, takeliais ir pavėsine. Šalia Barstyčių akmens atsikvėpkime po įspūdžių kupinos kelionės. ▪

J. Basanavičiaus paminklas Ylakiuose (aut. A. Kazlauskas)

Skuodo krašto muziejaus ekspozicija

su miesto parku. Nuo 1568 m. dvaras priklausė Chodkevičiams, vėliau tapo didikų Sapiegų nuosavybe. Po 1831 m. dvaras iš Sapiegų buvo atimtas, nes šie palaikė sukilimus ir rėmė patį pasipriešinimą. Tuo metu dvaras prarado savo funkcijas – buvo paverstas kareivinėmis, ne kartą perstatytas. Dvaro sodyba yra kultūros paveldo objektas.

ⓘ www.muziejai.lt/skuodas/Skuodo_muziejus.htm

5 „Sveikatingumo takas"

Skuodo miesto gyventojai didžiuojasi nuo 1968 m. įkurtu miesto (Jaunimo) parku, kuriam pradžią davė ir buvusio didikų dvaro parkas. Iš dvaro išlikusių parko fragmentų sukurti miesto parką buvo Kęstučio Subačiaus mintis, jis su visų miestiečių pagalba apsodino parką 8 tūkst. medelių, krūmų, sutvarkė aplinką, taip pat išsaugojo ir nuo dvaro parko besidriekiančią liepų alėją. Miesto parkas – tikra puošmena, kuri žavi ir trimis tiltais, iš kurių išsiskiria vienas – judantis, vadinamasis „beždžionių" tiltas. Įdomiausia parko dalis – rytine dalimi einantis pasivaikščiojimo takas, pavadintas „Sveikatingumo taku". Šiame take puikuojasi liaudies meistrų (kraštiečio P. Brazausko ir kt.) išdrožtos medinės skulptūros, sukurtos menininkų plenero metu. Parkas pasipuošęs per 20 skulptūrų, šalia vilnija ir Bartuvos upė.

6 Paminklas Jonui Chodkevičiui

2003 m. paminklą grafui Jonui Chodkevičiui sukūrė skulptorius Marius Grušas ir architektas Adomas Skiezgilis. Paminkle iškalta J. Chodkevičiaus pavardė ir miesto įkūrimo metai, pavaizduotas šio žymaus didiko atvaizdas ir jaunuolio figūra, pučianti ragą. J. Chodkevičius rėmė reformacijos sąjūdį, Skuode fundavo evangelikų reformatų bažnyčią, prisidėjo ir prie Vilniaus jėzuitų kolegijos įsteigimo.

APUOLĖ

7 Apuolės piliakalnis

Piliakalnis yra Luobos ir Brukio upių santakoje. Jo šlaitai upelio pusėje statūs, 9–10 m aukščio. Ant piliakalnio esanti aikštelė – netaisyklingo keturkampio formos. Iš visų pusių aikštelė buvo apjuosta pylimu, kuris geriausiai išliko rytinėje ir vakarinėje pusėse. Piliakal-

Skuodo miesto parkas

nis apaugęs retais lapuočiais medžiais. Į rytus ir pietus nuo piliakalnio, 6 ha plote, buvo gyvenvietė. Į šiaurę 300 m nuo Luobos, dešiniajame krante, yra II–XIII a. senkapis. Apuolės piliakalnis rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo IX a., kitos Lietuvos vietovės – nuo XIII–XIV a. Apuolės piliakalnyje stovėjusią pilį 853 m. puolė švedų vikingai. Kuršiai gynėsi 8 dienas, tačiau įvertinę savo pajėgas buvo priversti sudaryti taiką, sumokėti po pusę svaro sidabru nuo kiekvieno žmogaus ir duoti 30 įkaitų. Pilis liko neužimta. Vėliau Apuolė minima 1253 m.

KALNĖNAI

8 Izidoriaus Navidansko parkas

Privatus 57 ha ploto Izidoriaus Navidansko parkas – ypatingas Žemaičių botanikos sodas. Čia auga per 30 vietinių ir apie 90 atvežtinių augalų rūšių: kėniai, pocūgės, bukai, kaštainiai ir kt. Baltais ir kvapiais žiedais pražysta Japonijos magnolija. Parko tvenkiniuose gausu žuvų, galima išvysti ir paukščių; įkurtos poilsiavietės parko lankytojams. Parką įkūrė I. Navidanskas, pirmuosius medelius pasodinęs, būdamas 16 metų. Vėliau parką vis labiau plėtė, medelius parsiveždavo iš Europos. 1986 m. botanikos parkas paskelbtas respublikinės reikšmės gamtos objektu.

YLAKIAI

9 Senoji miestelio dalis

Ylakių kaimas pirmą kartą paminėtas XVI a. Manoma, kad šioje vietoje arba netoliese gyvavo Bareikių kaimas, kuriam sunykus išaugo Ylakių miestelis. Ylakiai – urbanistikos paminklas, išsaugojęs senąsias gatveles, kurios susiformavo XVI–XVIII a., taip pat XIX a. miesto aikštę, kartu su į ją subėgančiomis keturiomis gatvėmis. Senojoje dalyje saugomi ir XX a. pr. statyti mediniai bei mūriniai nameliai su stiklinėmis verandomis ir išraiškingais erkeriais.

10 Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia

Ylakiuose pirmoji bažnyčia iškilo 1640 m., o Aleksandro Sapiegos iniciatyva vietoj jos 1701 m. buvo pastatyta kryžiaus formos medinė bažnyčia, kurioje buvo pavaizduoti visi apaštalai, 1785 m. ji perstatyta. Šventovėje kunigavusius Aleksandrą Miliauską ir Matą Veitą caro valdžia už 1863 m. sukilimo rėmimą ištrėmė iš Lietuvos. Dabartinė mūrinė bažnyčia pastatyta 1892 m. Įspūdingoje Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčios architektūroje dera neoromaninis ir neogotikinis stiliai, eklektikos detalės bei du gražūs bokštai, užbaigiami

Izidoriaus Navidansko parkas

Ylakių Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia

smailėmis. Ylakių bažnyčioje saugomi ir trys mediniai suolai, pagaminti XVIII a., galėję stovėti senojoje bažnyčioje.

11 Evangelinė baptistų bažnyčia

Ylakių miestelyje stovi ir antroji šventovė – Ylakių evangelinė baptistų bažnyčia. Aplink bažnyčią susibūrusi baptistų bendruomenė – viena seniausių Lietuvoje, įsikūrusių dar 1905 m. Evangelinė baptistų bažnyčia pirmiausia iškilo 1931 m. greta esančiame Stripinių kaime, o tų pačių metų žiemą persikėlė į Ylakius. Įdomu tai, kad sekmadieniais pamaldos vyksta latviškai su vertimu į lietuvių kalbą.

12 Jono Basanavičiaus paminklas

Lietuvių visuomenės veikėjo dr. Jono Basanavičiaus paminklinis biustas (aut. A. Kazlauskas) puikuojasi Ylakių miestelio skverelyje, apsuptas gyvatvorės, gėlynų, obelų ir dekoratyvinių vazų. Paminklas čia pastatytas 1938 m. minint Lietuvos nepriklausomybę ir pagerbiant šį iškilų valstybės veikėją. Ant laiptuoto postamento užkeltas biustas, vaizduojantis mąslaus žvilgsnio dr. J. Basanavičių.

PUOKĖ

13 Barstyčių akmuo

Žemaitijos pasididžiavimas – didžiausias akmuo mūsų šalyje. Riedulio ilgis – 13,4 m, o aukštis – 3,6 m. Apie 680 tonų sveriantis riedulys 1958 m. buvo atkastas iš žemės, nes kyšojo tik maža jo dalis. Sausame lauke gulintis Barstyčių akmuo – laivo formos, įrašytas į Lietuvos rekordų knygą ir paskelbtas geologiniu gamtos objektu. Nors legendos pasakoja, kad šis akmuo – tai didžiulio akmens, kurį užsirūstinęs Perkūnas metęs į žemę, dalis, tačiau tyrėjai nustatė, kad prieš milijonus metų susiformavęs riedulys buvo atvilktas iš Skandinavijos ledyno.

Barstyčių akmuo

Palanga ir apylinkės

Plazė-Nemirseta-Palanga-Šventoji-Būtingė

Palangos miesto savivaldybės herbas

	38 km		10 km		✓		✓
	7 val.		✓		✓		✓
	14		✓		✓		✓

Vykime aplankyti gintariniame Lietuvos pajūryje įsikūrusių garsiųjų kurortų – Palangos ir Šventosios. Kartu pabuvosime ir Pajūrio regioniniame parke, kuris driekiasi nuo Klaipėdos uostamiesčio iki pat Palangos. Pasidžiaugsime viena gražiausių ir turtingiausių mūsų šalies vietų – pajūriu, Baltijos jūros vandenų mūša, vėjo nešamomis kopomis, baltu pakrantės smėliu, į jūrą besileidžiančia saule ir į tolumas atsiveriančiu horizontu. Paieškosime gintaro, kurio ir šiandien po audros galime rasti jūros pakrantėje, išgirsime legendų apie gintarinius Jūratės ir Kastyčio rūmus, nugrimzdusius jūroje, ir pailsėsime vandens ir gamtos apsuptyje.

Mūsų kelionė prasideda nuo Šaipių kaimo prie Plazės ežero 1, kuris tyvuliuoja nutolęs nuo Karklės gyvenvietės apie 2 km. Netoliese, už 1 km, įsikūręs ir Šaipių kaimas. Ežeras yra Plazės gamtiniame rezervate, Pajūrio regioniniame parke, todėl pasiekiamas tik vienu rezervate įrengtu dviračių taku, pritaikytu ir pėstiesiems. Atsipūskime poilsio aikštelėje ir pasigrožėkime už kelių šimtų metrų ošiančia Baltijos jūra. Plazės ežeras tyvuliuoja arčiausiai Baltijos jūros.

Toliau iš Šaipių judėkime Palangos link ir prie 2253 kelio pasieksime Nemirsetą – vieną seniausių pajūrio gyvenviečių. Jos kopos stūksojo pačiame pasienyje su Prūsijos valstybe, vėliau driekėsi pasienio ruožas su Vokietija ir Rusijos imperija 2, spaudos draudimo laikotarpiu per sieną buvo gabenami lietuviški leidiniai. Apžiūrėkime ir senąjį kurhauzo pastatą 3, stovintį Klaipėdos pl. 6A, taip pat vienaaukštį, raudonų plytų laivų gelbėjimo stoties pastatą, stovintį Klaipėdos pl. 1C.

Dabar galime keliauti ir į Palangos centrą, kuriame vasaromis dieną ir naktį verda gyvenimas, šurmuliuoja tūkstančiai Lietuvos ir užsienio poilsiautojų, koncertuoja daugelis Lietuvos atlikėjų. Pelnytai vasaros pramogų sostine vadinama Palanga jau nuo XIX a. pradėjo garsėti kaip vienas svarbiausių šalies kurortų. Grafų Tiškevičių valdymo laikais iškilusiose vilose ir vasarnamiuose XX a. ilsėdavosi žymiausi šalies žmonės, net ir Lietuvos prezidentai Antanas Smetona, Aleksandras Stulginskis, atvykdavo poilsiautojų iš Prancūzijos, Vokietijos.

Iš Klaipėdos pl. pasieksime Vytauto gatvę, kur ties susikirtimu su S. Dariaus ir S. Girėno gatve mus pasitiks Palangos parko vartai. Palikime automobilį ir pasivaikščiokime vienoje gražiausių Palangos vietų, kuri žavi ryškiaspalviais rožynais, tvenkiniais, stilingais tilteliais ir, žinoma, Gintaro muziejumi 4. Baltuojantys muziejaus rūmai – tai buvusi Tiškevičių rezidencija, kurioje galime išvysti atkurtus grafų kambarius, jų pradėtą kaupti gintaro kolekciją, pasiklausyti rūmų terasą koncertų metu užliejančių muzikos garsų. Užkopkime ir ant dvaro parko 5 teritorijoje esančio Birutės kal-

Palangos tiltas

nelio 6. Išvysime, kaip per kalvą apaugusius medžius smelkiasi saulės spinduliai, išgirsime ilgesingą jūros ošimą, tarsi pasakojantį legendą apie vaidilutę Birutę ir jos mylimą kunigaikštį Kęstutį.

Šalia Birutės kalno galime pamatyti ir išlikusį, nors apleistą, Antrojo pasaulinio karo metų bunkerį 7.

Pasivaikščiokime nuo Birutės kalno besidriekiančia Meilės alėja. Jos pabaigoje prieisime taką, vedantį į Baltijos jūrą ir Palangos tiltą 8 - kurorto pasididžiavimą, kurį aplankyti - kiekvieno poilsiautojo pareiga. Ši vieta jau tapo įvairių koncertų ir festivalių po atviru dangumi vieta. Ant tilto vakarėjant skubama ne tik palydėti saulės, bet ir prieš išvažiuodami jūrai tarti - iki pasimatymo!

Prie Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios mus pasitinka Palangos simbolis - svarbiausia miesto gatvė - J. Basanavičiaus 9, besidriekianti nuo Palangos tilto iki pat Vytauto gatvės. Čia verda kurorto gyvenimas: nuolat skamba muzika, įsikūrę restoranai ir kavinės, šurmuliuoja vasarotojai, gatvių artistai, todėl šiltuoju metų laiku atrodo, kad ši gatvė niekuomet nemiega! Eidami J. Basanavičiaus gatve pasigrožėkime prie Rąžės upelio išsidėsčiusių stilingų vilų 10 architektūra, įmantriu dekoru. Senųjų vasarnamių yra ir Birutės alėjoje, kuri kerta J. Basanavičiaus gatvę. Gatvių sankirtoje stovi įspūdingos vilos „Jūros akis“ (J. Basanavičiaus g. 33/Birutės al. 32), „Anapilis“ (J. Ba-

ŠAIPIAI

1 Plazės ežeras

Tarp Karklės ir Šaipių kaimų tyvuliuoja Plazės ežeras, priklausantis Plazės gamtiniam rezervatui, Pajūrio regioniniam parkui. Nuo šio ežero pakrantės galime išvysti vos už poros šimtų metrų banguojančią Baltijos jūrą. Tai nedidelis ežerėlis, kurio kranto linija visai neilga - apie 1 km. Paukščių migracijos metu ežero pakrantėje įrengtame paukščių stebėjimo namelyje galima išvysti daug giesmininkų - gulbių, kryklių, ančių, pilkųjų gervių. Šie pajūrio paukščiai ypač saugomi čia įkurto rezervato. Plazės ežerą galime pasiekti tik vienu, per rezervatą einančiu taku, kuris pritaikytas ir dviratininkams. Šis ežerėlis įeina į Pajūrio dviračių maršruto trasą.

NEMIRSETA

2 Senoji siena su Prūsija

Nemirseta - viena seniausių pajūrio vietovių, minima nuo XV a. Dabar tai - Palangos miesto dalis, įsikūrusi pačiuose pietuose. Nuo seno ši vietovė buvo žinoma kaip pasienio punktas, todėl čia atsirado smuklė, pašto stotis. XIX a. Nemirseta tapo tikru kurortu, ėmė kilti vilos, viešbutis-kurhauzas, jūros pakrantėje ošė pušynas. Įdomu tai, kad Ne-

mirsetos kopose ėjo pasienio ruožas su Prūsija, o vėliau – su Vokietijos ir Rusijos imperijos sienomis. Stulpai žymėdavo valstybių ribas (vienas iš stulpų buvo panaudotas statant paminklą dėl Klaipėdos krašto kovojusiems žmonėms). Nemirseta buvo svarbus lietuviškos spaudos gabenimo punktas, nors istorikai teigia, kad kontrabanda vykdavusi ir kitomis prekėmis – alkoholiu, tabaku. Klaipėdos krašto okupaciją mena fachverko architektūros fragmentai, laivų gelbėjimo stotis (kultūros paveldo objektas). Sovietmečiu Nemirsetoje buvo įkurtas kariuomenės poligonas, iš kurio išliko Karinių oro pajėgų paieškos ir gelbėjimo postas.

3 Kurhauzas

Vienas svarbiausių pastatų Nemirsetoje – kurhauzas – menantis Nemirsetos, kaip klestinčio kurorto laikus. Kurhauzas kaip viešbutis-smuklė iškilo XIX a. pab., prie kelio iš Klaipėdos į Palangą. Jis priklausė Karnauskių giminei. Dabartinio kurhauzo vietoje XV a. stovėjusi smuklė buvo svarbus kontrabandos tinklo tarp Lietuvos ir Vokietijos punktas. Senojoje smuklėje susirinkę kontrabandininkai sudarinėdavo sutartis, spręsdavo prekių gabenimo maršrutus, spaudos draudimo laikotarpiu per čia būdavo gabenami lietuviški leidiniai. Viešbutis-kurhauzas sovietmečiu buvo rekonstruotas, dabar šis pastatas – kultūros paveldo objektas.

PALANGA

Gintaro muziejus

4 Gintaro muziejus

Baltuojantys buvę grafų Tiškevičių dvaro rūmai – dabartinis Gintaro muziejus, stovintis įspūdingame Palangos botanikos parke. Feliksas (1870–1932) ir Antanina (1870–1952) Tiškevičiai savo rezidencijai pasirinko šalia jūros esančią vietą, vietinių vadintą Birutės mišku. Didingieji rūmai sanavičiaus g. 39/Birutės g. 34A), Birutės g. 34 ir 36 stovinčios „Romeo“ ir „Džuljeta“, stilinga Buršteino vila (Birutės g. 37) ir kt.

Grįžkime į J. Basanavičiaus gatvę ir šiuo senuoju Tiškevičių bulvaru pasieksime Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią 11 (Vytauto g. 55). Raudonuojantis šventovės bokštas iškyla miesto panoramoje. Skirkime keletą minučių šiai šventovei.

Vytauto g. grįžkime iki automobilio. A13 keliu vykime į Šventąją, kuri yra už 14 km. Šventoji 12 – senoji žvejų gyvenvietė, žavinti ramia Baltijos jūros pakrante, tekančia Šventosios upe, įdomiuoju „beždžionių“ tiltu, nuo kopų mojančiomis „Žvejų dukromis“ (skulpt. Z. Pranaitytė, 1982). Tai ramesnė poilsio vieta, vadinama šeimų kurortu. Pasimėgausime ramybe, ošiančiais pušynais, Šventosios miško taku 13, įrengtu pačiame Šventosios pakraštyje, senojoje Būtingėje. Take pastatyti informaciniai stendai, todėl ne tik pasivaikščiosime po mišką, bet ir sužinosime daug įdomaus: kokios dienos laukti, jei vakare žiogai negroja savo smuikeliais? O kaip iš gamtos reiškinių nuspręsti, kada geriausia eiti grybauti? Keliautojai gali pailsėti čia įrengtose poilsiavietėse su laužavietėmis, įrengtos supynės ir laipynės vaikams.

A13 keliu judėkime toliau Latvijos link. Apie 7 km besidriekiančiu keliu dešinėje pusėje mus lydės Šventosios miško vaizdai, o pačiame pasienyje su Latvija įsikūrusi vietovė, garsėjanti naftos terminalu 14. Jis įrengtas Baltijos jūroje, o krante – administraciniai pasatatai ir technologiniai įrenginiai. O atvykę prie sienos išvysime dviejų valstybių riboženklius 15. Ties Būtinge baigiasi tiek mūsų kelionė, tiek ir mūsų šalies pajūrio ruožas. Jei pasiseks, jūroje prie plūduro pamatysime ir tanklaivį. ▪

! Palangoje įdomu ne tik vasarą. Viešbučiai ir SPA centrai veikia ištisus metus. Palangoje organizuojami tradiciniai renginiai: vasarį – Stintų šventė, balandžio mėnesį – Jurginės, gegužę – kurorto šventė ir gatvės muzikos diena, rugsėjį – „1 000 stalų“ šventė.

Tiltelis Palangos botanikos parke

buvo pastatyti 1897 m. pagal vokiečių architekto Franco Švechteno (1841–1924) projektą, parkas buvo suformuotas taip pat panašiu metu. Palangos dvaro rūmų brėžiniai ir vidaus piešiniai buvo dingę iki 2006 m. Tais metais jie rasti personaliniame architekto fonde, Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve, Berlyne. Rūmų fasadus puošia išlikę kartušai su Tiškevičių ir Koržbok-Lonckių herbais, bareljefinės dekoracijos, vaizduojančios vazas su vaisiais ir lauro girliandomis bei ąžuolų vainikais su strėlėmis ir deglais. Rasti dokumentai liudija, kad tuometiniai rūmai buvo aprūpinti naujausiais techniniais įrengimais: kanalizacija, karštu ir šaltu vandeniu, centriniu šildymu, virtuve su liftu. Paskutinis Tiškevičių giminės palikuonis Alfredas Tiškevičius (1913–2008) mirė Varšuvoje, palaidotas Palangos kapinėse.

Rūmuose gyvenę Tiškevičiai itin domėjosi gintaro kolekcionavimu, o pats muziejus dvaro patalpose įkurtas 1963 m. Bėgant metams, gintaro kolekcijos vis labiau augo, o iki 1970 m. muziejuje buvo apsilankę net milijonas žmonių. Gintaro muziejaus populiarumas neblėsta iki šiol – kasmet muziejus sulaukia didelio būrio lankytojų, norinčių pasigožėti net 4,5 tūkst. gintaro eksponatų.

2011 m. vyko dvaro rūmų ir muziejaus rekonstrukcija, galime išvysti atkurtą senąjį rūmų interjerą, pasižvalgyti po didįjį saloną, grafienės buduarą, svetainę ar grafo kabinetą, išvysti Tiškevičių surinktų dailės kūrinių. Gintaro muziejus garsėja ir jo menėse bei terasose rengiamais koncertais, edukacinėmis programomis, įvairiomis parodomis.

ⓘ www.pgm.lt

5 Palangos botanikos parkas

Vienas gražiausių ir turtingiausių dvarų parkų – Palangos botanikos parkas, supantis Gintaro muziejų ir esantis Birutės miško teritorijoje. Tai viena lankomiausių Palangos vietų, į kurią poilsiautojai užsuka pasigrožėti čia šiltuoju metu laiku pražystančiais gėlynais, trykštančiais fontanais, tvenkiniuose plaukiojančiomis gulbėmis, pasivaikščioti parko takais, stilingaisiais tilteliais. Parke gausu ir skulptūrų (svarbiausioji – Laiminančio Kristaus skulptūra priešais rūmus), o už buvusių dvaro rūmų puikuojasi rožynas. Šį įspūdingą peizažinį parką prie Tiškevičių dvaro rūmų įkūrė žymus prancūzų architektas Eduardas Fransua André su savo sūnumi XIX a. Parke išsaugotas senasis pušynas, Birutės kalnas, Žemaičių kalnelis su senaisiais kapais. Parkas laikomas vienu svarbiausių dendrologinių parkų, saugančių itin retas ir nykstančias augalų rūšis.

ⓘ www.pgm.lt

Baltijos jūros panorama nuo Birutės kalno

6 Birutės kalnas

Šalia ošiančios Baltijos jūros stūkso neaukštas kalnelis – Birutės kalnas, esantis šventu laikytame Birutės miške, Palangos botanikos parke. Pasakojama, kad ant šio kalnelio vaidilutė Birutė kurščiusi šventąją ugnį dievui Perkūnui. Merginą sutikęs didysis kunigaikštis Kęstutis ir pamilęs. Tikima, kad šioje vietoje ilsisi ir Birutės palaikai, o 1506 m. stovėjusi ir Šv. Jurgio koplytėlė. 1869 m. ant šios kalvelės iškilo nauja neogotikinė šventovė, pavadinta Birutės kalno koplyčia. Tyrinėtojai pasakoja, kad ant šio kalno galėjo būti stebimi saulės bei mėnulio judėjimai, braižomi kalendoriai, nes čia buvusioje pagoniškoje šventykloje randami alkos stulpai. Dar ir dabar užlipę laiptais į šią kalvelę pamatysite senąją koplyčią, ją puošiančius Liudo Pociaus kurtus vitražus. Papėdėje stovi Birutės skulptūra (skulpt. K. Petrikaitė-Tulienė, 1965).

7 Kariniai bunkeriai

1941 m. Palangos pajūryje paskubomis buvo pradėti ręsti kariniai bunkeriai, skirti Sovietų Sąjungos gynybai nuo vokiečių. Tai buvo dalis nuo pat Baltarusijos besitęsiančios karinių įtvirtinimų sistemos. Raudonoji armija nespėjo užbaigti bunkerių, nes į Lietuvos teritoriją įžygiavo Vokietijos kariuomenės daliniai. Šalia Birutės kalno yra išlikęs vienas iš bunkerių, šiuo metu apleistas.

Karinis bunkeris Palangoje

J. Basanavičiaus gatvė Palangoje

8 Palangos tiltas

1824 m. Palangos valdą su dar keliais dvarais nupirko grafas Mykolas Tiškevičius (1761–1839). Tiškevičiai norėjo atgaivinti Palangos uostą, pastatė tiltą į jūrą, įsigijo garlaivį „Feniksas", skirtą žmonių ir prekių pervežimui. Uostą netrukus užpustė smėlis. XIX a. pab. grafai prisidėjo ir prie naujojo tilto statybos: kelių šimtų metrų ilgio tiltas buvo skirtas tik pasivaikščiojimams, ir lietingomis dienomis sutraukdavęs daug poilsiautojų – jo pradžioje buvo įrengtos pastogės nuo lietaus. Iki Palangos prieplaukos buvo nutiesti siaurojo geležinkelio bėgiai, kuriais vasaros metu atvirais vežimėliais buvo vežiojami poilsiautojai. Prie tilto 1899 m. buvo suvaidintas ir pirmasis lietuviškas spektaklis „Amerika pirtyje" (pjesę parašė broliai Antanas ir Juozas Vilkutaičiai, pasivadinę Keturakio slapyvardžiu). 1997 m. iškilo dabartinis Palangos simboliu vadinamas L formos tiltas į jūrą, rekonstruotas 2010 m.

9 J. Basanavičiaus gatvė

Vasaros sostine tituluojamoje Palangoje prie Vytauto ir Vasario 16-iosos gatvių susikirtimo galima išvysti pagrindinę kurorto gatvę, vadinamą J. Basanavičiaus vardu. Beveik 500 m ilgio gatvė pasibaigia prie Baltijos jūros kranto, o čia jau galima išvysti Palangos tiltą. J. Basanavičiaus gatvė, kaip Palangos simbolis, miesto valdininkų jau vadinama paminklu, nuolat tvarkoma, gražinama ir saugoma.

Palangos miestas suklestėjo grafų Tiškevičių valdymo laikais, tuomet J. Basanavičiaus gatvė vadinosi Tiškevičių bulvaru. Tarpukariu Palangoje besilankiusio dr. Jono Basanavičiaus garbei ši gatvė pavadinta patriarcho vardu. 2003–2005 m. gatvė buvo rekonstruota.

10 Kurorto vilos

Palangoje yra išlikusių medinių vilų, būdingų Lietuvos pajūrio kurortams. Vilos pradėtos statyti grafų Tiškevičių valdymo laikais – tuo metu Palanga buvo vienas svarbiausių šalies kurortų. 1877 m. prie J. Basanavičiaus ir Vytauto gatvių iškilo ir vienas vertingiausių kurorto pastatų – kurhauzas, buvęs kurorto centru: čia įsikūrė viešbutis, biliardinė, skaitykla, o vakarais poilsiautojai rinkdavosi žiūrėti filmų, pašokti. Vienas svarbiausių Tiškevičių vilų kvartalų susiformavo šalia J. Basanavičiaus gatvės – tai išraiškingų formų vilos, puoštos fachverko architektūros stiliumi: „Meilutė", „Gražina", „Vilija", pastatytos prie Rąžės upelio. Taip pat jų gausu Birutės alėjoje. Tarpukariu Palanga neoficialiai buvo laikoma Lietuvos vasaros sostine, kurioje lankydavosi Lietuvos prezidentai Antanas Smetona, Aleksandras Stulginskis, garsūs Lietuvos menininkai ir kultūros veikėjai.

11 Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Vienas svarbiausių Palangos miesto objektų yra raudonų plytų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų

bažnyčia, kurios bokšto smailė iškyla virš kurorte žaliuojančių medžių. Pirmoji šventovė Palangos vietovėje stovėjusi apie 1540 m., o XVI a. ją pakeitė nauja, vėliau – ir trečioji. Naujoji (dabartinė) bažnyčia iškilo 1898–1907 m. pagal Karlo Eduardo Strandmano projektą. Nors bažnyčia pašventinta 1906 m., tačiau vidaus darbai truko dar keletą metų, o didysis altorius įrengtas tik tarpukariu (1927 m.). Neogotikinei Palangos bažnyčiai puošnumo suteikia ryškus išorės akcentas – rozetė, taip pat raudonų plytų mūras, trikampiai frontonai, nišose įkomponuoti laikrodžiai, smailiaarkiai langai. Viduje įrengti 1904 m. Tulūzos dirbtuvėje kurti altoriai, XVII a. Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu paveikslas, buvęs dar senojoje Palangos šventovėje, taip pat ir keletas kitų šventųjų paveikslų, vietinio meistro Andriejaus Liebaus kurti medžio dirbiniai. Palangos bažnyčia buvo restauruojama nuo 2007 metų. 2011 m. bažnyčia gavo ir vertingą dovaną – Šv. Roko sidabrinį relikvijorių, atgabentą iš Romos.

ŠVENTOJI

12 Šventosios kurortas

XV–XVI a. Šventoji dėl prekybinio uosto ir geografinės padėties buvo pranašesnė už Palangą ir konkuravo su Klaipėda. Iki pat XVII a. į Šventąją atvykdavę anglų, švedų, olandų laivai su prekėmis, jūros verslas buvo smarkiai vystomas ir plečiamas. 1701 m. uostas sugriautas, tarpukariu buvo vykdomi jo atstatymo darbai. 1973 m. Šventoji prijungta prie Palangos ir tapo Palangos kurorto dalimi.

Šventosios kurortas kasmet sulaukia gausaus vasarotojų būrio, kurie čia gali mėgautis ošiančiais pušynais, tyru oru, smėlėta jūros pakrante, paplaukioti baidarėmis, pajodinėti žirgais ar dviračiais specialiai įrengtu taku numinti iki Palangos. Šventojoje galime apsilankyti ir „Žemaičių alkos“ observatorijoje, kur galime stebėti dangaus kūnų judėjimą ir saulėlydžius.

13 Šventosios miško takas „Takas dideliems ir mažiems“

Pačiame Šventosios pakraštyje driekiasi poilsio takas („Takas dideliems ir mažiems“), kuris prasideda prie 1824 m. statytos Būtingės evangelikų liuteronų bažnyčios, perėjus lieptelį. Keliaujant šiuo miško taku nustebina įdomios medžio skulptūros, užrašytos sentencijos apie gamtą. Ant kabančių lentelių medžiuose užrašyti klausimai ir užuominos, galinčios nuvesti prie kitų gamtos objektų arba – į aklavietes. Originalusis miško takas suskirstytas į smulkesnius takus: „Ežiuko takelis“, kuriame patiems mažiausiems vingiuoja labirintas, „Ežio takas“ galvosūkių mėgėjams, „Mįslių šlaitas“ ir „Miško takas“. Pažintinis takas visuomet sulaukia džiaugsmingo mažųjų dėmesio.

BŪTINGĖ

14 Būtingės terminalas

Būtingės vietovėje, pasienyje su Latvija, įrengtas vienintelis šalies naftos terminalas. Būtingės naftos terminalas pradėtas statyti po „Būtingės naftos“ įkūrimo 1995 m. Nutiestas 91,5 km ilgio naftotiekis iki naftos perdirbimo įmonės Mažeikiuose, įrengti vamzdynai, talpyklos. Viena pagrindinių terminalo dalių – virš vandens iškilęs ryškiai oranžinės spalvos plūduras, kurį kiti laivai privalo aplenkti 1–15 km spinduliu. Nafta iš tanklaivio pumpuojama maždaug 40 valandų. Būtingės terminale įrengtos ir specialios modernios sistemos, apsaugančios gamtą nuo naftos išsiliejimo. Naftos bendrovei „Orlen Lietuva“ priklausantis terminalas sėkmingiausiais 2010 m. iškrovė daugiau nei 9 mln. tonų naftos, o 2010 m. birželio 1 d. čia buvo aptarnautas ir 800-asis naftą transportuojantis tanklaivis.

15 Sienos su Latvija riboženkliai

Būtingėje driekiasi ir Lietuvos–Latvijos pasienio ruožas, žymimas riboženkliais. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, pasienyje įrengtas kontrolinis punktas Būtingė–Rucava. 2004 m. Lietuvai įstojus į Šengeno zoną, pasienio kontrolė su Šengeno sutarties valstybėmis buvo panaikinta, tačiau tokie punktai išliko reikalingi, leidžiantys keistis svarbia šalims informacija, bendradarbiauti pasienių pareigūnams, rengti bendras operacijas. Nuo punkto iki pat jūros valstybės sieną žymi ir stulpeliai.

Bangų mūša Baltijos jūroje

Abėcėlinė rodyklė

Abėcėlinė rodyklė

ILIUSTRACIJOS

Sutrumpinimai: A – apačioje, D – dešinėje, K – kairėje, M – viduryje, V – viršuje.

Vytauto Kandroto nuotraukos: 4 (M), 13 (V, A), 14 (V), 15 (V, A), 16 (V, A), 17 (KV, DV, A), 19 (V), 20 (A), 22 (V), 23 (A), 24 (M), 25 (V), 29 (A), 31 (V), 35 (A, V), 36 (A), 38 (M), 39 (V), 41 (V, A), 42 (V), 43 (V), 44 (V), 45 (V), 46 (M, V), 47 (V, A), 48 (A, M), 49 (V, M), 51 (V, A), 52 (M, V), 53 (M, V, A), 54 (A, V), 55 (V, A), 57 (V), 58 (A), 59 (V, A), 60 (M, A), 61 (M), 62 (A), 63 (V), 65 (V, A), 66 (V), 67 (V, A), 68 (V, M), 69 (V, A), 71 (V), 72 (VK, MD), 75 (V, A), 76 (V), 77 (V, A), 79 (V, A), 81 (V, A), 82 (A, M), 85 (V), 86 (V, A), 87 (V), 88 (V), 89 (V, A), 91 (V, A), 92 (A), 93 (V, A), 94 (V, M, A), 95 (V), 96 (V, A), 97 (MK), 103 (A), 105 (V, A), 106 (MK), (AD), 107 (M), 108 (VK, MD), 109 (V), 109 (A), 111 (V, A), 112 (M, A), 113 (V), 114 (V), 115 (V), 116 (M, A), 117 (V), 118 (V, M), 119 (V, A), 120 (MK, VD), 121 (A), 122 (A), 123 (V), 124 (M, A), 125 (V), 126 (A), 127 (A), 129 (V), 131 (V), 132 (V, A), 133 (V, A), 134 (A, M), 135 (A, V), 136 (M), 137 (V, A), 139 (V), 140 (M, A), 141 (A), 145 (V, A), 146 (M, A), 147 (V), 148 (A), 149 (A, V), 150 (M), 151 (V, A), 152 (M), 153 (V, A), 154 (MK, MD), 155 (V, A), 158 (V, A), 159 (V, A), 160 (V, M), 161 (V, M, A), 162 (V), 163 (V, A), 164 (V), 167 (V, A), 168 (M, A), 169 (V, M), 171 (A), 173 (V), 174 (M, A), 175 (VK, VD), 176 (A, M), 177 (V), 178 (V, A), 179 (M), 180 (M), 181 (V), 182 (V, AK, AD), 183 (V), 184 (AK, MD), 185 (V, A), 186 (V, A), 187 (MD), 189 (V, A), 190 (V, A), 191 (V), 193 (V), 195 (V, M), 197 (V), 199 (V), 202 (A, V), 204 (A, V), 205 (V, A), 207 (V), 209 (V), 211 (VK), 213 (VD), 215 (V), 216 (V, A), 217 (V, A), 218 (MK, MD), 219 (M), 221 (V), 222 (MK, VD), 223 (A), 224 (V), 225 (V, A), 227 (V), 228 (V, A), 229 (V), 230 (V, M), 231 (VK, MD), 233 (V), 234 (V), 235 (M), 236 (V), 237 (V, A), 238 (V), 239 (V), 240 (MK), 244 (V), 245 (M), 246 (V), 247 (V, A), 249 (V, A), 250 (V), 251 (V, M), 252 (V), 253 (V), 254 (A), 256 (V), 257 (V), 258 (V, A), 259 (A), 260 (V, A), 261 (M, A), 263 (V), 264 (V, A), 265 (V), 266 (V), 267 (V, A), 268 (V, M, A), 269 (MK, MD), 271 (V), 272 (V, A), 273 (A), 275 (V), 276 (M), 277 (V, M, A), 278 (A, M), 279 (V, M, A), 281 (V, A), 282 (V, A), 283 (A, M), 284 (M, V, A), 287 (V), 288 (V, A), 289 (V), 290 (V), 291 (V), 293 (V), 294 (V, A), 299 (V, A), 300 (V), 301 (V), 303 (V), 305 (V, A), 306 (V, A), 307 (A), 309 (V, A), 310 (M), 311 (M, A), 312 (V, A), 313 (V, A), 315 (V), 317 (V), 319 (M, V), 320 (A), 323 (V, A), 324 (A), 325 (V, A), 326 (M, V, A), 330 (A), 334 (V), 335 (V), 338 (V), 339 (V), 341 (V, A), 342 (A), 343 (V), 345 (V), 346 (M), 348 (A), 351 (V, A), 352 (MK), 353 (MK, VD), 355 (V), 356 (A), 357 (M), 358 (M, V), 359 (M, V), 361 (V), 362 (V, A), 364 (A), 365 (V), 367 (V, A), 368 (M), 369 (V, A, M), 370 (M, A), 373 (A), 374 (M), 375 (M), 377 (V, A), 378 (M, V), 379 (V), 381 (V), 382 (A), 383 (V, A, M), 385 (V, A), 386 (A), 387 (M, V), 388 (A), 389 (M, A), 390 (V, A), 391 (M, A), 393 (V), 394 (V, A), 395 (M), 396 (V, A), 397 (V, A), 399 (V), 400 (A), 405 (A, V), 406 (V, M), 407 (A), 408 (A, M), 409 (V, A), 410 (A), 411 (V, M), 412 (V, A), 413 (A), 415 (V, A), 416 (V, A), 418 (A, V), 419 (A), 431 (V), 432 (AK, AD), 433 (V, A), 434 (V), 435 (A), viršelyje esančios nuotraukos.

Leidinyje panaudotos nuotraukos:

Valentinos Alekseriūnaitės – 295 (V); Viktorijos ir Antano Bielinių asmeninių archyvų – 73 (V); Rasos Bražėnaitės – 254 (V); Antano Jakimavičiaus – 347 (V); Gintaro Kandroto – 33 (A), 126 (M), 194 (M), 203 (MK), 208 (A), 209 (A), 210 (A), 211 (VD), 212 (V, A), 213 (MK), 272 (M), 333 (V), 336 (M), 338 (A), 425 (V); Algirdo Lungio – 285 (A, V); Egidijaus Matulevičiaus – 273 (V); Selemono Paltanavičiaus – 19 (A), 21 (V, M), 240 (A), 241 (M, V), 243 (V), 337 (M), 371 (V), 373 (V), 375 (V); Edvardo Stalmoko – 423 (A); Arūno Svitojaus asmeninių archyvų – 4 (A); Zigmanto Šermončio – 399 (A), 401 (V, A), 402 (M), 422 (MK); Marinos Šurnienės – 32 (M), 33 (V), 78 (AK), 296 (V, A), 297 (A), 301 (A), 307 (V), 310 (A), 314 (A), 316 (V), 318 (M), 327 (V), 331 (V); Henriko Užkuraičio – 170 (M), 198 (M), 297 (MD), 337 (VD), 417 (V).

Akmenės krašto muziejaus archyvo – 330 (V); UAB „Anupriškių parkas“ – 66 (M, A); UAB „Bačkonys“ – 160 (A); AB „Baltic Shopping Centers“ – 143 (VK, VD); BFL agentūros – fot. Andrius Ufartas 244 (A); UAB „Davra“ – 293 (A); Druskininkų turizmo ir verslo informacijos centro – 23 (V, M), 28 (V), 29 (M); UAB „Druskininkų vandentiekis“ – 25 (A); Elektrėnų savivaldybės archyvų (fot. Rasa Bartkevičienė ir Romas Liutkevičius) – 98 (V), 99 (V), 100 (A), 101 (M), 102 (V); VšĮ „Europos parkas“ – 63 (M, A); HBH pramogų komplekso – 421 (V); Jurbarko turizmo informacijos centro – 356 (V); Kamanų valstybinio gamtinio rezervato – fot. Vaidotas Grigaliūnas 329 (V); Kauno valstybinio muzikinio teatro – 120 (AD); Kauno valstybinio dramos teatro – fot. Darius Petreikis 121 (V); UAB „Klimkynės parkai“ – 83 (V); Kretingos rajono savivaldybės archyvų – 5 (M); Kruonio HAE archyvų – fot. Eugenijus Varnelis 157 (V); Kultūros paveldo departamento archyvų – 4 (V); Laukžemės seniūnaitijos archyvų – 420 (A), 422 (MD); UAB „Lietuviškas midus“ – 187 (VK, AK); Lietuvos aviacijos muziejaus archyvo – 130 (M, A); Lietuvos liaudies buities muziejaus archyvų – 5 (A); Pramogų ir poilsio centro „Belmontas“ – 61 (V, A); Skuodo r. sav. kultūros ir turizmo skyriaus archyvų – fot. Gintas Andriekus 426 (V, A), 427 (V, A), 428 (A), 429 (V, A); sodybos „Dvarčėnų dvaras“ – 37 (V); sodybos „Jurodis“ – 352 (VD); sodybos „Geras“ – 255 (V); sodybų „Penktas sezonas“ – 31 (A), 73 (A), 304 (V); sodybos „Smiltynės sodyba“ – 291 (A); sodybos „Šušvė“ – 170 (A); Šalčininkų Stanislavo Moniuškos menų mokyklos – 78 (MD); Šešupės euroregiono turizmo informacijos centro – 199 (AD), 200 (A), 201 (V, MD), 203 (MD); UAB „Taujėnų dvaras“ – 97 (V); Taurų nuotykių parko – 363 (A, V); Valstybinio turizmo departamento archyvų – 5 (V); UAB „Via Baltica pramogos“ – 143 (MD, A); viešbučio-restorano „Grėjaus namas“ – 165 (A); viešbučio-restorano „Nemuno slėnis“ – 191 (A); UAB „Vilkijos duona“ – 141 (V); Vytauto Didžiojo karo muziejaus skaitmeninio archyvo – 125 (A); VU botanikos sodo – 62 (V, M); Žemaitijos turizmo informacijos centro – 335 (M), fot. Eglė Macienė 336 (V), fot. Kęstutis Stoškus 339 (A); Žemaitijos nacionalinio parko – fot. Vidmantas Plynius 346 (A), fot. Vladimiras Orlovas 349 (AK), fot. Aldona Kuprelytė 349 (VD); žiemos pramogų komplekso „Snow Arena“ – 26 (V, A).

UDK 910.4:379.8(474.5)(036)
Id-19

„Įdomiausios kelionės po Lietuvą" – tai kelionių žinynas, kuriame pateikiama 70 įdomiausių kelionių maršrutų po Lietuvą pėsčiomis ir automobiliu, aplankant per 1 100 vertingiausių šalies objektų. Žinynas iliustruotas nuotraukomis, žemėlapiais ir informacinėmis lentelėmis, kurios pravers kiekvienam keliautojui. Kiekvienas šiame žinyne atras tai, kas jį nustebins, sužavės ir bus pirmą kartą matyta. Jūs tikrai dar ne viską aplankėte Lietuvoje! Keliaukime po įdomiausias ir gražiausias Lietuvos vietoves.

ĮDOMIAUSIOS KELIONĖS PO LIETUVĄ

Iliustruotas žinynas

Sudarytojai: Danguolė Kandrotienė ir Vytautas Kandrotas
Redaktorė Rūta Narauskaitė
Dizainerės: Jolanta Miliūnienė, Jūratė Ruzienė ir Zita Tijušienė
Kalbos redaktorės: Gražina Kuprienė ir Jovita Martišiūtė
Tekstų autoriai: Valentina Alekseriūnaitė, Asta Bieliauskaitė, Rasa Bražėnaitė, Monika Čiblytė, Raminta Indriulėnienė, Laura Juršytė, Vytautas Kandrotas, Danguolė Kandrotienė, Daiva Kosinskaitė, Jovita Martišiūtė, Inga Nanartonytė, Rūta Narauskaitė, Neringa Valiukevičiūtė, Renata Žagminaitė.

Išleido VšĮ „Terra Publica", Tilžės g. 18, LT-47181 Kaunas
Tel. 8 37 328820, faksas 8 37 328821
el. paštas info@terrapublica.lt, www.terrapublica.lt

Spausdino UAB „BALTO print"
Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

ISBN 978-9955-652-87-8

„Welcome to...“ serijos albumai

„Lietuva“

Tai puikiomis fotografijomis iliustruotas fotoalbumas su trumpais aprašymais lietuvių, anglų, prancūzų, vokiečių, italų, rusų, latvių ir ispanų kalbomis. Jame pateikta žinių apie Lietuvą nuo jos įkūrimo iki šių dienų. Albume gausu nuostabių vaizdų iš paukščio skrydžio ir įdomios informacijos apie Lietuvos politiką, kultūrą, papročius.

ⓘ Su aplanku. 84 p., formatas 205x205 mm, 2010 m.

„Trakai“

Fotoalbumas apie Trakus ir jų apylinkes su trumpais aprašymais lietuvių, anglų, rusų ir italų kalbomis.

ⓘ Su aplanku. 72 p., formatas 205x205 mm, 2011 m.

„Druskininkai“

Fotoalbumas apie Druskininkus ir jų apylinkes su trumpais aprašymais lietuvių, anglų, rusų ir lenkų kalbomis.

ⓘ Su aplanku. 84 p., formatas 205x205 mm, 2009 m.

„Birštonas“

Fotoalbumas apie Lietuvos kurortinį miestą Birštoną ir jo apylinkes su trumpais aprašymais lietuvių ir rusų, anglų ir vokiečių kalbomis.

ⓘ Su aplanku. 72 p., formatas 205x205 mm, 2010 m.

„Pažaislis“

Fotoalbumas apie Pažaislio vienuolyną su trumpais aprašymais lietuvių ir anglų kalbomis.

ⓘ Su aplanku. 52 p., formatas 205x205 mm, 2008 m.

„Kaunas“

Fotoalbumas apie Kauną su trumpais aprašymais lietuvių ir anglų, lietuvių ir vokiečių kalbomis.

ⓘ Su aplanku. 76 p., formatas 205x205 mm, 2011 m.

„Lietuvos pajūrio regionas“

Fotoalbumas apie Klaipėdą, Neringą, Palangą ir kitas pajūrio vietoves su trumpais aprašymais lietuvių ir anglų kalbomis.

ⓘ Su aplanku. 64 p., formatas 205x205 mm, 2008 m.

Serija „Lietuvos bažnyčios“

2010–2016 metais leidykla planuoja išleisti knygas apie visas Lietuvos bažnyčias. Solidžiuose žinynuose spausdinama ne tik daugiau nei 400 spalvotų iliustracijų, bet ir trumpa kiekvienos parapijos istorija, aprašoma bažnyčios architektūra, nurodomi žymesni sakralinio meno kūriniai, išvardyti pagrindiniai atlaidai.

ⓘ **„Kauno arkivyskupijos bažnyčios“** – 228 p., formatas 245x235 mm, 2010 m.

ⓘ **„Vilkaviškio vyskupijos bažnyčios“** – 228 p., formatas 245x235 mm, 2011 m.

ⓘ **„Panevėžio vyskupijos bažnyčios“** – 264 p., formatas 245x235 mm, 2012 m.

	78 km		3 km		✓		✓
	6 val.		–		✓		✓
	17		✓		✓		✓

Užlipkime ant piliakalnio. Čia prieš 1 000 metų mūsų protėviai kūreno signalinę ugnį.

Palieskime tvirtą it uola pilies mūrą. Čia prieš 500 metų gyveno Lietuvos valdovai.

Pakelkime akis į tapytus bažnyčios skliautus. Juos prieš 300 metų išpuošė žymūs Italijos meistrai.

Atsikvėpkime šimtamečiame dvaro parke. Jį įrengė garsiausi Prancūzijos sodininkai.

Stabtelėkime miestelio aikštėje – čia geriausių žirgų pirkti atvykdavo svetimšaliai.

Praturtinkime savo laisvalaikį keliaudami po įdomiausius Lietuvos kampelius, ir kiekviena kelionė praturtins mus pačius.

Vytautas Kandrotas,

leidinio „Įdomiausios kelionės po Lietuvą" sudarytojas

TERRA PUBLICA

VšĮ „Terra Publica", Tilžės g. 18, LT-47181 Kaunas
Tel. 8 37 328820, faks. 8 37 328821
info@terrapublica.lt, www.terrapublica.lt

ISBN 978-9955-652-87-8

